İsrail Savaş Kanunlarını İhlal Etti 392
Lobi Atağa Kalkıyor 400
Amerikan Kamuoyu ve Lübnan 406
İsrail, Amerika Adına mı Savaştı? 408
Sonuç 410

Sonuç: Ne Yapmalı 411
Amerikan Çıkarları Nedir? 413
Farklı Bir Strateji: 'Dışarıdan Dengeleme' 415
Yeni Bir İlişki: İsrail'e Normal Bir Devlet Gibi Davranmak 418
İsrail-Filistin Çatışmasını Sona Erdirmek 419
Lobiyle Baş etmek 428
Lobiyi Zayıflatmak 428
Lobiyi Dengelemek 429
Daha Açık Bir Tartışma Ortamı 430
Yeni Bir İsrail Lobisi Mümkün mü? 432
Son Mülahazalar 435

Notlar 437
Teşekkür 597
Dizin 599

Giriş

Amerika bir başkanlık seçimi yılına daha girmek üzere. Neticeyi bu aşamada tahmin etmek zor olsa da seçim kampanyasının bazı özelliklerini kestirmek kolay. Adaylar, sağlıktan kürtaja, eşcinsel evlilikten vergilere, eğitimden göçmenlere kadar çeşitli iç politika konularında görüş ayrılığı içinde olacak ve birçok dış politika sorunu hakkında da ateşli tartışmalara gireceklerdir. ABD'nin Irak'taki politikası ne olmalı? Darfur'daki krize, İran'ın nükleer arzularına, Rusya'nın NATO'ya husumetine ve Çin'in yükselen gücüne karşı ne tür tepkiler verilmelidir? ABD küresel ısınma, terörizmle mücadele ve kendi uluslararası imajının düzeltilmesi gibi sorunlar karşısında ne yapmalıdır? Bu ve birçok diğer konuda, adaylar arasında canlı tartışmalar bekleyebiliriz.

Ancak bir konuda bütün adayların tek bir ağızdan konuşacaklarından emin olabiliriz. 2008'de bundan önceki seçim yıllarında olduğu gibi ülkenin en yüksek makamına seçilme konusunda ciddi adaylar bir yabancı ülkeye, İsrail'e karşı derin şahsi bağlılıklarını bildirmek için gayret sarf edecekler ve ABD'nin Yahudi devletine verdiği inatçı desteği sürdürme kararlılıklarını beyan edecekler. Adayların her biri İsrail'in karşı karşıya olduğu değişik tehditlerin tamamen farkında olduğunu ve eğer seçilmeyi başarırsa ABD'nin İsrail'in çıkarlarını her türlü şeraitte savunmaya azimli olacağını vurgulayacaktır. Hiçbir aday İsrail'i eleştirmeyecek ve ABD'nin bölgede daha dengeli bir politika izlemesini önermeyecektir. Zira bunu yapan olursa derhal sürecin dışına sürüklenir.

Bu gözlem asla kaba bir tahmin değil. Başkan adayları 2007 yılının hemen başında İsrail'e desteklerini zaten beyan etmişlerdi. Bu süreç, İsrail'de her yıl düzenlenen güvenlik konulu Herzliya Konferansı'nda dört adayın yaptığı konuşmayla başladı.

Joshua Mitnick'in *Jewish Week* adlı dergide bildirdiğine göre, adaylar 'Yahudi Devleti'ni savunma konusunda kimin en keskin olduğu konusunda rekabet içinde görünüyorlardı'. Konferansa uydu aracılığıyla katılan Demokrat Parti'nin 2004 seçimlerindeki başkan yardımcısı adayı John Edwards İsrailli dinleyicilerine hitaben, 'Sizin geleceğiniz bizim geleceğimizdir' diyor ve ABD ile İsrail arasındaki bağların 'asla kırılmayacağını' vurguluyordu. Massachusetts eski valisi Mitt Romney 'sevdiğin bir ülkede sevdiğin insanlarla birlikte' olmaktan bahsediyor, İsrail'in muhtemel bir nükleer İran hakkında duyduğu derin kaygıları anlayışla karşıladığını belirtiyor ve ekliyordu: 'Dünyanın üç gerçeği görmesi gerekiyor: (1) İran durdurulmalıdır, (2) İran durdurulabilir ve (3) İran durdurulacaktır!' Senatör John McCain (Cumhuriyetçi Parti, Arizona) ise 'konu İsrail'in savunmasına gelince, hiçbir taviz veremeyiz' diye haykırıyordu. Meclis sözcüsü Newt Gingrich (C- Georgia) ise dinleyicilere, 'İsrail'in bugün 1967 zaferinden bu yana yaşamına yönelik en ciddi tehlikeyle karşı karşıya' olduğu bilgisini veriyordu.[1] Bu toplantıdan kısa süre sonra Şubat ayı başlarında Senatör Hillary Clinton (D- New York) güçlü bir teşkilat olan Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi (American Israel Public Affairs Committe-AIPAC)'nın mahalli teşkilatlarının birinin açılışında New York'ta yaptığı bir konuşmada şunları söylüyordu: 'İsrail için büyük zorluk, İsrail için büyük tehlike anında... hayatî olan şey dostumuzun, müttefikimizin ve kendi değerlerimizin yanında durmaktır. İsrail radikalliğin, aşırılığın, despotluğun ve terörizmin ortaya çıkardığı yanlışların gölgelediği bir mahallede neyin doğru olduğunun işaretidir.'[2] Clinton'un Demokrat Parti adaylığı için rakiplerinden biri olan Senatör Barack Obama (D-Illinois) bir ay sonra Chicago'daki AIPAC toplantısında konuştu. Geçmişte Filistinlilerin kaderi hakkında sempatisini dile getiren ve 2007 Mart ayında bir kampanya konuşmasında Filistinlilerin 'ızdırabı'ndan bahseden Obama buradaki konuşmasında İsrail'i övdü ve ABD-İsrail ilişkilerini ay-

nen muhafaza edeceğine dair söz verdi.[3] Senatör Sam Brownback (C- Kansas) ve New Mexico valisi Bill Richardson gibi diğer başkanlık adayları da İsrail yanlısı hisleri aynı ya da daha güçlü bir gayretle dile getirdiler.[4]

Bu davranışı nasıl açıklayabiliriz? Başkan adayları arasında ABD'nin karşı karşıya olduğu bütün diğer önemli konularda derin görüş farklılıkları ve Amerika'nın Orta Doğu politikalarında açık başarısızlıklar mevcutken, neden İsrail konusunda bu kadar az anlaşmazlık bulunmaktadır? İsrail'in kendi vatandaşları sık sık ülkelerinin mevcut politikalarından şikayetçi olabilirken Amerika'da başkan adaylarından nasıl geçer not alabiliyor? Üstelik bu aynı adaylar başka ülkelerin yaptıkları birçok şeyi çok kolay bir şekilde tenkit ediyorlar. Neden dünyada sadece İsrail Amerika'nın önde gelen politikacılarından daima hürmet görüyor?

Bazıları bunun nedeni olarak İsrail'in ABD için stratejik bir değer olduğunu ileri süreceklerdir. Gerçekten de İsrail'in 'teröre karşı savaş'ta kaçınılmaz bir ortak olduğu söylenmektedir. Diğer bazıları, bölgede 'değerlerimizi paylaşan' yegâne ülke olarak İsrail'e kayıtsız şartsız destek vermek için güçlü bir ahlakî neden olduğunu söyleceklerdir. Ancak bu argümanların hiçbiri yeterince tetkik edilmiyor. ABD'nin İsrail'le yakın ilişkisi ABD'nin hedef aldığı teröristlerin mağlup edilmesini kolaylaştırmak şöyle dursun bilakis zorlaştırmaktadır. Bu durum aynı zamanda Amerika'nın dünyadaki diğer önemli müttefikleriyle ilişkilerini de zorlaştırmaktadır. Soğuk Savaş'ın sona erdiği bir dönemde İsrail ABD için stratejik bir handikap haline geldi. Ancak hiçbir gelecek vadeden politikacının bu durumu kamu önünde söylemesi imkân dâhilinde değildir.

Amerika'nın İsraille sahip olduğu sorgusuz sualsiz ilişkinin arkasında hiçbir ikna edici ahlakî neden bulunmuyor. İsrail'in mevcudiyeti için güçlü bir ahlakî neden ve ABD'nin eğer varlığı tehlikeye düşerse İsrail'e yardım etmesi için nedenler vardır. Ancak İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'daki Filistinlilere karşı vahşi tavrı gözönünde bulundurulursa, ahlakî nedenlerden dolayı ABD'nin her iki tarafa karşı eşit politikalar gözetmesi ve hatta Filistin tarafına daha yakın durması gerekir. Ancak başkan olmayı ya da Kongre'de önemli bir makama gelmeyi kafaya koymuş hiç

kimsenin ağzından böyle bir fikri duyamayız. Amerikalı politikacıların bu denli hürmetkâr oluşlarının gerçek nedeni İsrail lobisinin siyasî gücüdür. Lobi, Amerikan dış politikasını İsrail taraflısı bir yöne çekmeye çalışan bireyler ve teşkilatlardan oluşan gevşek bir koalisyondur. İlerde daha detaylı bir şekilde anlatılacağı gibi, lobi merkezî bir lidere sahip birleşik bir hareket değildir; Amerikan dış politikasını 'kontrol' eden bir entrika ya da komplo hiç değildir. İsrail lobisi sadece güçlü bir çıkar grubudur. Bütün üyeleri İsrail'in Amerika içindeki gündemini savunmak ve Amerikan dış politikasını İsrail'in çıkarına uygun istikamete yönlendirmek olan hem Yahudiler hem de Yahudi olmayanların dâhil olduğu bir grup. Lobiyi oluşturan farklı gruplar her konuda anlaşamasalar da ABD ile İsrail arasındaki özel ilişkiyi savunma konusunda hemfikirdirler. Diğer etnik lobiler ve çıkar gruplarının faaliyetleri gibi, İsrail lobisinin farklı unsurlarının faaliyetleri demokratik siyasî katılımın meşru türleridir ve Amerika'daki köklü çıkar grubu geleneğiyle uyumludur.

İsrail lobisi Amerika'da çıkar gruplarının en güçlüsü olmayı başardı. Böylece yüksek makamlara gözünü diken adaylar lobinin isteklerine yakından kulak veriyorlar. Amerika'da lobiyi oluşturan şahıslar ve gruplar İsrail konusunda çok hassastırlar; Amerikan politikacılarının İsrail'i tenkit etmelerini, bu tenkitler haklı ya da İsrail'in de faydasına olsa bile istemezler. Bunun yerine bu gruplar Amerikan liderlerinin İsrail'i 51. eyaletmiş gibi kabul etmelerini isterler. Gerek Demokratlar ve gerekse Cumhuriyetçiler lobinin tokadından korkmakta ve İsrail'in politikalarını eleştiren bir politikacının başkan olma şansının olmadığını çok iyi bilmektedirler.

İsrail Lobisi ve ABD'nin Orta Doğu Politikaları

Lobi'nin siyasî gücü bir seçim kampanyası sırasında adayların ne söylediklerini belirlediği için değil, Amerika'nın bilhassa Orta Doğu'ya yönelik dış politikası üzerindeki olağanüstü etkisinden dolayı önemlidir. Amerika'nın bu hassas bölgedeki eylemleri bütün dünyadaki, ama özellikle o bölgedeki insanlar açısından ciddi sonuçlar doğuruyor. Bush yönetiminin Irak'ta içine

girdiği gayrı meşru savaş hasara uğramış ülkenin uzun süreden beri acı çeken halkını derinden sarstı. Savaş, onbinlerce insanın ölümüne, yüzbinlercesinin evlerini terk etmesine ve ufukta nihayeti gözükmeyen bir mezhebi savaşın patlak vermesine neden oldu. Savaş, ABD açısından da stratejik bir felaketti ve ABD'nin hem bölgedeki hem de bölge dışındaki müttefiklerini ürküttü ve bu ittifakları tehlikeye soktu. ABD'nin sahip olduğu gücün zincirlerinden kopması halinde ortaya çıkacak etkinin bundan daha açık ve trajik bir gösterisi olamazdı herhalde.

ABD, kuruluşunun ilk yıllarından bu yana Orta Doğu'ya müdâhil olmuştur. Başlangıçta Amerikalılar bölgeye eğitim programları ve misyonerlik faaliyetleriyle girdiler. Bazı kimseler, Kutsal Topraklar'ın İncil'deki anlatımından ve bu tarihte Yahudiliğin oynadığı rolden esinlenerek orada Yahudiler için yeniden bir vatan kurma fikrine destek verdiler. Bu fikir bazı din adamları ve genel anlamda bazı politikacılar tarafından desteklendi. Ancak II. Dünya Savaşı'nı müteakip ortaya çıkan Amerika'nın Orta Doğu politikalarının ve bugün İsrail'le sahip olunan özel ilişkinin köklerini o yıllardaki bu mütevazı ve genellikle resmi olmayan angajmanda aramak yanlış olacaktır.[5] İki yüzyıl önce Berberî korsanların bozguna uğratılmasıyla II. Dünya Savaşı arasında, Amerika bu bölgede hiçbir ciddi güvenlik rolüne soyunmamış ve böyle bir rolü arzu etmemişti bile.[6] Woodrow Wilson Filistin'de bir Yahudi vatanı kurulması için İngilizlerin desteklerini bildikleri 1917 Balfour Deklarasyonu'nu desteklemiş, ancak bu hedefe yönelik hiçbir şey yapmamıştı.

Aslında bu dönemde ABD'nin bölgesel olaylara karışmasının en ciddi örneği Amerikalı Henry Churchill King ve Charles Crane liderliğindeki bir tetkik heyetinin 1919 Paris Barış Konferansı tarafından bölgeye gönderilmesiydi. Heyet yaptığı incelemeler sonucunda, bölgedeki halkın Siyonist işgallere karşı olduğunu belirtmiş, bu nedenle bağımsız bir Yahudi vatanının kurulması aleyhinde tavsiyelerde bulunmuştu. Ancak tarihçi Margaret MacMillan'ın belirttiği gibi, Amerika'da bu bölgedeki olaylara 'hiç kimse en ufak bir ilgi göstermedi'. ABD'nin Orta Doğu'da manda idaresi ihtimali tartışılmış ancak bu hedefe yönelik herhangi bir çaba gösterilmemişti. Nihayet İngiltere ve Fransa Osmanlı İmparatorluğu'nun belli bazı topraklarını kendi aralarında paylaştılar.[7]

II. Dünya Savaşı'ndan bu yana Amerika Orta Doğu güvenlik mevzularında önemli ve giderek artan bir rol oynadı. Bu noktada ABD politikalarını önce petrol, ardından komünizm karşıtlığı ve giderek de İsrail'le gelişen ilişkiler yönlendirdi. Amerika'nın bölgedeki güvenlik politikalarındaki ilk ciddi müdahalesi 1940'ların ortalarında Suudi Arabistan'la kurulan ancak henüz olgunlaşmamış ortaklık ilişkileriydi. Bu ortalıkta her iki ülkenin amacı bölgedeki İngiliz emelleri üzerinde denge oluşturmaktı. Daha sonra Türkiye'nin 1952 yılında NATO'ya girmesi ve 1954 yılında Sovyet karşıtı Bağdad Paktı'nın kurulmasıyla resmi ittifak ilişkileri kuruldu.[8] 1948'de İsrail'in kurulmasına destek verdikten sonra Amerikan liderleri İsrail ve Araplar arasında daha dengeli bir pozisyon tesis etmeye özen gösterdiler ve daha önemli stratejik çıkarları zedeleyeceği endişesiyle, Yahudi devletine herhangi bir resmi taahhütte bulunmadılar. Ancak bu durum daha sonraki on yıllar boyunca Altı Gün Savaşı ve Sovyetlerin Arap devletlerine silah satması gibi vakıaların ve Amerika içindeki İsrail yanlısı grupların giderek artan etkisi nedeniyle değişmeye başladı. Amerika'nın bölgedeki konumunda gerçekleşen bu dönüşümü gözönünde tuttuğumuz vakit, mevcut Amerikan politikalarını, özellikle de İsrail'e verilen savurgan desteği, geçmiş bir dönemin dini inançlarına ya da geçmişteki son derece farklı Amerikan müdahalelerine atıfla açıklamak çok anlamlı değildir. ABD ve İsrail arasındaki özel ilişkinin kaçınılmaz ya da kaderin cilvesi olan hiçbir tarafı bulunmamaktadır.

1967'deki Altı Gün Savaşı'ndan bu yana Amerika'nın Orta Doğu politikalarının önemli ve belki de en merkezî noktasını İsrail'le ilişkiler teşkil etmiştir. Son kırk yıl boyunca, ABD'nin İsrail'e sağladığı maddi ve diplomatik desteğin yanında diğer ülkelere verdikleri cüce kalır. Bu yardım şarta bağlı değildir: İsrail ne yaparsa yapsın, aldığı destek değişmez. ABD İsrail'i bilhassa Filistinlilere karşı desteklemektedir; Batı Şeria'da yerleşim birimleri ve yolların inşasını durdurma konusunda Yahudi devleti üzerinde herhangi bir baskı uygulamaz. Başkan Bill Clinton ve George W. Bush bir Filistin devletinin kurulmasını zahiren desteklemiş olsa da, onlardan hiçbiri Amerikan nüfuzunu böyle bir neticeye yönelik olarak kullanmadı.

Amerika aynı zamanda geniş anlamda Orta Doğu'da İsrail'in tercihlerini yansıtan politikalar yürüttü. Örneğin 1990'ların başından itibaren İran'a yönelik Amerikan siyaseti o tarihten beri işbaşına gelen bütün İsrail hükümetlerinin arzusuna uygun gelişti. Tahran son yıllarda Washington'la ilişkileri geliştirmek ve farklılıkları gidermek için değişik adımlar atmıştı. Ancak İsrail ve onun Amerikalı destekçileri İran ve ABD arasındaki yumuşamayı engellemeyi ve iki ülkeyi birbirinden uzak tutmayı başardılar. Bir diğer örnek de Bush yönetiminin 2006 yılının yaz aylarında İsrail'in Lübnan'a karşı yürüttüğü savaş sırasındaki tutumu oldu. Dünyadaki neredeyse bütün ülkeler İsrail'in bombardımanını sert bir şekilde eleştirirken, ki bu bombalar neticesinde binden fazla çoğu sivil Lübnanlı hayatını kaybetti, Amerika tam bir sessizliğe gömüldü. Bunun yerine, ABD İsrail'e bu savaşı sürdürmesi için yardım etti ve her iki siyasî partinin mensupları İsrail'in davranışını açıkça savundular. İsrail'e verilen kayıtsız destek Beyrut'taki Amerikan yanlısı iktidarı zayıflattı, Hizbullah'ı güçlendirdi ve İran, Suriye ve Hizbullah'ı birbirine yaklaştırdı. Bu neticeler ne Amerika, ne de İsrail için yararlı değildi.

İsrail'in lehine izlenen birçok politika Amerikan ulusal güvenliğini tehlikeye atmaktadır. İsrail'e verilen cömert Amerikan desteği ile İsrail'in Filistin topraklarını uzun süredir işgal altında tutması bütün Arap ve İslam dünyasında Amerikan karşıtlığını besledi ve uluslararası terörizm tehdidini artırdı. Bu nedenle bugün Washington'un İran'ın nükleer programını engellemek gibi diğer sorunlarla baş edebilmesi çok daha zorlaşmış durumdadır. Amerika'nın bölgede bu kadar nefret edilmesinden dolayı, -aksi halde Amerikan hedeflerini paylaşacak- Arap liderler bize açıktan destek vermekten çekinmektedir. Bu durum Amerika'nın bölgedeki bir dizi sorunla baş edebilmesini zorlaştırmaktadır.

Amerikan tarihinde eşi benzeri olmayan bu durumun başlıca sorumlusu İsrail lobisinin faaliyetleridir. Diğer çıkar grupları -özellikle Amerika'daki Kübalıları, İrlandalıları, Ermenileri ve Hintlileri temsil eden gruplar- Amerikan dış politikasını kendi arzuları doğrultusunda eğriltmeyi başardılarsa da hiçbir etnik lobi politikanın çizgisini Amerikan ulusal çıkarları hilafına saptırmayı başaramadı. İsrail lobisi ise birçok Amerikalıyı Amerikan

ve İsrail çıkarlarının esasen aynı olduğuna dair ikna etmede başarılı oldu. Gerçekte ise bu çıkarlar aynı değildir.

Her ne kadar bu kitabın asıl odak noktası İsrail lobisinin Amerikan dış politikası üzerindeki tesiri ve bunun Amerikan çıkarları üzerindeki negatif sonuçları olsa da lobinin faaliyetleri İsrail için de istenmeyen sonuçlar doğurmuştur. İsrail'in kurduğu yerleşim birimlerini ele alalım. İsrail'e karşı son derece sempatik bir yazar olan Leon Wieseltier yakın bir süre önce bu yerleşim birimlerini 'tarihte görülmemiş ahlakî ve stratejik bir hata' olarak nitelendirmiştir.[9] Şayet Amerika uzun süre önce mali ve diplomatik ağırlığını İsrail'i Batı Şeria ve Gazze'deki yerleşim birimlerini inşa etmeyi durdurmaya zorlamak için kullanmış ve bunun yerine İsrail'in bu topraklar üzerinde bir Filistin devleti kurmasına yardımcı olsaydı İsrail'in konumu bugün çok daha rahat olurdu. Ancak Washington bunu yapmayı tercih etmedi. Bunun nedeni büyük ölçüde böyle bir girişimin herhangi bir başkan için siyaseten masraflı olmasıdır. Yukarıda belirtildiği gibi, eğer ABD İsrail'e 2006 Lübnan savaşına girme stratejinin başarısızlığa mahkûm olduğunu söylemiş olsaydı bu İsrail için çok daha yararlı bir tavsiye olurdu. Amerikan yönetiminin İsrail'i tenkit etmesini ve bazı zararlı politikalarını değiştirmeye zorlamasını imkânsız hale getirerek, lobi belki de Yahudi devletinin uzun vadeli geleceğini bile tehlikeye sokmaktadır.

Lobi'nin Çalışma Yöntemi

Bugün en azından yerleşik Amerikan medyasında Amerikan dış politikasında lobinin etkisinden bahsetmek çok zordur. Bunu yaptığınız anda karşınızda derhal anti-Semitizm ya da kendisinden nefret eden Yahudi suçlamalarını bulursunuz. Özel meclislerde İsrail'in politikalarını eleştirmek ya da Amerika'nın İsrail'e verdiği desteği sorgulamak da aynı şekilde zordur. Amerika'nın İsrail'e verdiği cömert ve şartsız destek nadiren sorgulanmaktadır. Zira lobiye mensup gruplar güçlerini kullanarak, kamusal söylemin iki ülke arasındaki ilişkinin sözde stratejik ve ahlakî nedenlerini yansıtmasını temin etmektedirler. Eski Başkan Jimmy Carter'ın *Palestine: Peace not Apartheid* adlı kitabına

verilen tepkiler bu durumun çok iyi bir örneğidir. Carter'ın kitabı barış sürecine Amerika'nın yeniden müdâhil olması için şahsi bir haykırıştı. Kitap onun bu sorunlar hakkındaki 30 yılı aşkın hatırı sayılır tecrübelerine dayanıyordu. Mantıklı insanlar elbette onun elindeki delilleri sorgulayabilir ya da ulaştığı sonuçları tartışabilir. Ancak Carter'ın bu kitapla amaçladığı şey, iki halk arasında barışın sağlanmasıydı. Üstelik Carter son derece açık bir şekilde İsrail'in barış ve güvenlik içinde varlığını sürdürmesini savunmaktaydı. Ancak Carter İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'da sürdürdüğü uygulamaları Güney Afrika'nın sabık ırkçı rejimine benzetip, açıkça İsrail yanlısı grupların Amerikalı liderlerin İsrail'i barışı tesis etmeye zorlamasını güçleştirdiğini söyleyince, bu gruplar ona karşı sert bir yıpratma kampanyası başlattılar. Carter anti-Semitik ve 'Yahudi düşmanı' olarak suçlanmakla kalmadı, aynı zamanda Nazi sempatizanı olmakla da itham edildi.[10] Lobi mevcut ilişkiye zarar vermemeyi amaçladığı ancak elindeki stratejik ve ahlakî argümanları son derece zayıf olduğu için, tartışmayı bulandırmaya ve saptırmaya çalışmaktan başka bir tercihi bulunmuyor.

Lobinin etkilerine rağmen, %40 gibi hatırı sayılır oranda Amerikalı dünyadaki Amerikan karşıtlığının temel nedeni olarak Amerika'nın İsrail'e verdiği desteği gösteriyor.[11] Üstelik şaşırtıcı miktarda Amerikalı lobinin önemli ancak her zaman olumlu olmayan bir etkiye sahip olduğunu düşünüyor. 2006 yılının Ekim ayında yapılan bir araştırmada, katılımcıların %39'u Irak'la savaşa girilmesinin ve bugün İran'la sürtüşmenin nedenlerinden biri olarak İsrail lobisinin Kongre ve Bush yönetimi üzerinde etkili olmasını gösteriyordu.[12] 2006 yılında Amerika'daki uluslararası ilişkiler profesörlerinin %66'sı şu ifadeye katıldıklarını beyan ettiler: 'İsrail lobisi Amerikan dış politikası üzerinde aşırı etki sahibidir.'[13] Amerikan halkı genel olarak İsrail'e sempati duysa da birçoğu İsrail politikalarını tenkit etmekte ve İsrail'in eylemlerinin Amerikan çıkarlarına ters düştüğü durumlarda Amerikan yardımını askıya almaya razı durumdadır.

Elbette bu konularda açık tartışma imkânı bulunsaydı, Amerikan halkı lobinin tesiri hakkında daha fazla bilgi sahibi olur ve İsrail'e ve İsrail'in Amerika'yal özel ilişkisine dair daha eleştirel

yaklaşabilirdi. Yine de halkın lobi ve İsrail hakkındaki görüşleri buyken, neden politikacıların ve siyaset yapımcılarının İsrail'e eleştirmekten ve bu ülkeye sağlanan yardımların İsrail'in eylemlerinin Amerikan yararına olup olmadığına göre müzakere etmekten çekindiklerini anlamak zordur. Açık olan gerçek şudur ki, Amerikan halkı politikacılarından İsrail'i sonuna kadar destek vermelerini talep etmiyor. Esasen halkın İsrail ve İsrail'le ilişkiler konusunda ne düşündüğüyle Washington'daki siyaset yapımcısı seçkinlerin ne yaptıkları arasında büyük bir uçurum mevcut.

Bu uçurumun asıl nedeni lobinin Amerikan başkentindeki şöhretidir. Lobi, Demokratik ve Cumhuriyetçi bütün yönetimler üzerinde ciddi bir nüfuza sahiptir; ancak onun Kongre'deki gücü çok daha büyüktür.[14] Gazeteci Michael Massing meclisteki İsrail'e sempati duyan bir gazetecinin kendisine şunu söylediğini kaydediyor: 'Meclis'in yarısından fazlasının, yaklaşık 250-300 üyenin, AIPAC ne isterse onu yapacağından eminiz'. Gizli resmi evrakları İsrail'e aktarmakla suçlanan eski AIPAC üyesi Steven Rosen, AIPAC'ın ne kadar güçlü olduğunu *New Yorker* dergisinden Jeffrey Goldberg'e anlatırken, önüne bir mendil koyar ve şunu söyler: 'Yirmi dört saat içinde, bu mendilin üzerine yetmiş senatörün imzasını toplayabiliriz'.[15]

İsrail Lobisi Hakkında Konuşmak Neden Zordur?

Bunlar boşa söylenmiş övgü sözleri değildir. İsrail sözkonusu olduğunda Kongre derhal lobinin pozisyonunu benimser ve bunu genellikle görkemli sayılarla yapar. ABD ifade ve örgütlenme özgürlüğünün teminat altına alındığı bir çoğulcu demokrasi olduğu için, çıkar gruplarının siyasî sürece hâkim olması kaçınılmazdır. Göçmenlerden oluşan bir milletde, yine bu çıkar gruplarından bazılarının etnik temelli olarak kurulması ve ABD dış politikasını farklı şekillerde etkilemeye çalışması da aynı şekilde kaçınılmazdır.[16] Kübalı Amerikalılar Kastro rejimi üzerindeki ambargonun sürdürülmesi için lobi yaparlar, Ermeni Amerikalılar Washington'un 1915 soykırımını tanımaya zorlayıp, diğer tarafta Amerika'nın Azerbaycan'la ilişkilerini kısıtlamaya çalışırlar, Hintliler ise yakın zamanlarda yapılan güvenlik anlaşması ve

nükleer işbirliği anlaşmalarını desteklerler. Bu tür faaliyetler ülkenin kuruluşundan bu yana Amerikan siyasî yaşamının merkezî bir özelliğidir ve bu gerçek nadiren ihtilaflı bir konu olmuştur.[17]

Şurası çok açıktır ki Amerikalılar aynı rahatlıkla İsrail lobisi hakkında konuşamazlar. Bunun bir nedeni, bir taraftan gücünü reklam etmeye bayılan, diğer taraftan da çok güçlü olduğunu ve bu gücün Amerikan çıkarlarına zarar verdiğini söyleyenlere karşı meydan okuyan İsrail lobisinin bizzat kendisidir. Bununla birlikte, İsrail lobisinin etkisi hakkında konuşmayı zorlaştıran başka nedenler de mevcut.

Öncelikle, İsrail lobisinin uygulamalarını ve sonuçlarını sorgulamak bizzat İsrail'in meşruiyetini sorgulamakla aynı şey gibi algılanıyor. Bazı devletlerin İsrail'i tanımayı hâlâ kabul etmemesi ve İsrail'in ve lobinin bazı tenkitçilerinin İsrail'in meşruiyetini sorgulaması nedeniyle İsrail'in destekçileri en iyi niyetli tenkitleri bile İsrail'in varlığına gizli bir meydan okuma olarak görebiliyor. Birçoklarının İsrail'e yönelik sahip olduğu çok güçlü hissiyatı gözönünde bulundurduğumuz ve İsrail'in Holokost'tan kaçan Yahudi mültecileri için güvenli bir ülke olarak kurulduğunu ve çağdaş Yahudi kimliğinin odak noktası olduğunu dikkate aldığımız zaman, insanların İsrail'in meşruiyetini sorgulandığında ve varlığının saldırı altında olduğu hissedildiğinde hasmane ve savunmacı bir tepki vermeleri doğaldır.

Ancak gerçekte, nasıl ki Amerikan Emekliler Derneği (American Association of Retired Persons-AARP)'nin siyasî faaliyetlerini soruşturmak yaşlılara karşı bir önyargı içermiyorsa, İsrail'in izlediği politikalar ve Amerikalı destekçilerinin çabalarının incelenmesi de zorunlu olarak bir İsrail karşıtı eğilimi yansıtmaz. Biz İsrail'in mevcudiyet hakkına karşı çıkmıyoruz ve Yahudi devletinin meşruiyetini sorgulamıyoruz. İsrail'in kurulmasının bir hata olduğunu savunan ya da İsrail'in bir Yahudi devleti olmaktan çıkarak iki-uluslu bir devlet olmasını savunan insanlar vardır. Biz farklı düşünüyoruz. Bize göre, eğer İsrail'in hayatı tehlikeye girerse Amerika İsrail'in yardımına koşmalıdır. Burada asıl konumuz İsrail lobisinin Amerikan dış politikası üzerindeki olumsuz tesiri olsa da, bu tesirin aynı şekilde İsrail'in çıkarları açısından da zararlı olduğunu düşünüyoruz. Kanaatimizce bu her iki netice de müessiftir.

Ayrıca, mensuplarının çoğunlukla Yahudi olduğu bir çıkar grubunun Amerikan dış politikasında son derece etkili oldukları iddiası bazı Amerikalıları derinden rahatsız ediyor, belki de korkutuyor ve kızdırıyor. Zira böyle bir iddia, dünyayı kontrol eden güçlü bir Yahudi entrikasını ifşa ettiğini ileri süren, meşhur anti-Semitik uydurma kitap *Siyon Liderlerinin Protokolleri*'nden aşırma bir suçlama gibi görünmektedir. Yahudi siyasî gücüne dair tartışmalar iki binyıllık tarihin gölgesinde gerçekleşmektedir. Yüzyıllar boyunca Avrupa'da hakiki bir anti-Semitizm dönemi yaşanmıştır. Haçlı seferleri sırasında Hıristiyanlar tarafından binlerce Yahudi katledildi; 1290 ve 1497 yılları arasında yüzbinlerce Yahudi İngiltere, Fransa, İspanya, Portekiz ve diğer ülkelerden toplu halde sürüldü ve Avrupa'nın diğer yerlerinde gettolara kapatıldı. İspanyol Engizisyon dönemi boyunca Yahudiler büyük zulümlere uğratıldılar. Yahudi soykırımları Doğu Avrupa ve Rusya'da da yaşandı. Bu utanılası tarihin en zirve noktası yaklaşık 6 milyon Yahudinin hayatını kaybettiği Nazi Holokostu oldu. Yahudiler Arap dünyasında da çok daha az şiddetli de olsa zulme uğratıldı.[18]

Bu geçmiş tecrübeler gözönünde bulundurulduğunda, Amerikan Yahudilerinin yanlış giden politikalardan dolayı suçlandıklarını hissettikleri zaman neden bu kadar hassas olduklarını anlamak mümkün. Bu hassasiyet *Siyon Liderlerinin Protokolleri* gibi komplo teorilerini hatırlayınca daha da pekişiyor. Gizli 'Yahudi nüfuzu' gibi dehşetli uyarılar olsa olsa neo-Nazi veya Ku Klux Klan teşkilatının nefret taciri eski lideri David Duke gibi aşırı uçların ürünü olabilir.

Bu anti-Semitik suçlamaların asli unsuru bankaları, medyayı ve diğer önemli kurumları 'kontrol' ederek, Yahudilerin meşru olmayan bir tesire sahip oldukları iddiasıdır. Örneğin bugün Amerika'da medyada verilen haberlerde İsrail'in rakiplerine karşı kayırıldığı söyleniyorsa bu, başkaları tarafından 'Yahudiler medyayı kontrol ediyor' palavrasına benzetilebilir. Aynı şekilde, eğer Amerikan Yahudilerinin sahip oldukları hem yardımsever hem de siyasî amaçlı para yardımı geleneği hatırlatıldığında, bu, 'Yahudi parası'nın gizlice siyasî nüfuz satın almada kullanıldığı iddiası gibi görünecektir. Elbette bir seçim kampanyasına para

yardımında bulunan herhangi bir kimsenin siyasî amacı vardır. Hemen hemen her çıkar grubu kamuoyunu şekillendirmeyi amaçlar ve medyada kendi lehine haber çıkmasını ister. Aslında herhangi bir çıkar grubunun seçim bağışlarını, lobicilik faaliyetlerini ve siyasî faaliyetlerini incelemek son derece ihtilafsız bir uğraşı olabilecekken, anti-Semitizm tarihi nedeniyle İsrail lobisi yerine, ilaç lobisinin, işçi sendikalarının, silah tüccarlarının ve Hint-Amerikan gruplarının faaliyetlerinden bahsetmenin neden çok daha kolay olduğunu anlayabiliriz.

Amerika'daki İsrail yanlısı grupları ya da şahısları tartışmayı daha da zorlaştıran şey 'çifte sadakat' suçlamasıdır. Bu eski uydurmaya göre, ülke dışındaki Yahudiler, yaşadıkları ülkelerden daha çok birbirlerine sadık oldukları için, hiçbir zaman asimile ve dolayısıyla iyi vatansever olamayacak daimi yabancılardır. Yahudilerin İsrail'i desteklemelerinden dolayı sadık olmayan Amerikalılar olarak görülmelerinden korkulmaktadır. Amerikan Yahudi Komitesi Washington eski temsilcisi Hyman Bookbinder'ın yorumuna göre, 'Yahudiler [İsrail'i desteklemenin] vatansever olmayan bir tarafı olduğu düşüncesine duygusal tepki veriyorlar.'[19]

Şurasını açıklıkla vurgulayalım ki biz bu anti-Semitik iddiaları toptan reddediyoruz.

Bize göre, herhangi bir Amerikalının bir yabancı ülkeye bağlılık hissetmesi son derece meşrudur. Amerikalılar çifte vatandaşlık hakkına sahiptirler ve bir başka ülkenin ordusunda, tabi i o ordu Amerika'yla savaş halinde olmadıkça, vazife alabilirler. Yukarıda belirtildiği gibi, Amerika'da yaşayan farklı etnik gruplar özel hissiyat besledikleri ülkelerinin Amerikan hükümeti ve vatandaşları tarafından desteklenmesi için çalışmaktadırlar. Yabancı devletler sempatik etnik temelli çıkar gruplarının faaliyetlerinden haberdardırlar ve doğal olarak onları kendi dış politika hedefleri için kullanmaya çalışmaktadırlar. Yahudi Amerikalılar bu anlamda diğer vatandaşlarından daha farklı değiller.[20]

İsrail lobisi bir entrika ya da komplo değildir. Lobi eskiden beri devam eden, tanıdık çıkar grubu politikası yürütüyor. Bu, elmalı pasta kadar Amerikalı bir şeydir. Amerika'daki İsrail yanlısı gruplar bu konuda yalnız değildir; Ulusal Silah Birliği (National Rifle Assocation-NRA) ve yukarıda adı geçen AARP gi-

bi çıkar grupları, Amerikan Petrol Kurumu gibi profesyonel kurumlar, kongre kararları ve başkanlık önceliklerini etkilemek için çok çalışırlar ve bu süreç açıktan işler. İleriki kısımlarda tartışılacak birkaç istisna dışında, lobinin faaliyetleri tamamen Amerikan normlarına uygundur ve meşrudur.

Biz, lobinin herşeye gücünün yettiğine ya da Amerika'daki önemli kurumları kontrol ettiğine inanmıyoruz. İlerleyen bölümlerde inceleyeceğimiz gibi, lobinin istediğini alamadığı birçok durum sözkonusudur. Yine de lobinin son derece etkili olduğuna dair elimizde çok fazla gösterge var. İsrail yanlısı grupların en önemlilerinden biridir ve kendi internet sitesinde kendi gücünü abartmayı sever. Sitede teşkilatın başarılarının yanısıra, hadiseleri İsrail lehine etkileme yeteneğine atıfta bulunan ünlü politikacılardan yapılan alıntılar da yer alıyor. Örneğin, site de bir ara eski Meclis azınlık lideri Richard Gephardt'ın bir AIPAC toplantısında söylediği şu sözler yer alıyordu: 'Sizin [Amerikan-İsrail işbirliğini] güçlendirmek için verdiğiniz mücadele ve ısrarlı destek olmasaydı, bu ilişki bugünkü düzeyinde olamazdı.'[21] İsrail'i tenkit edenleri derhal anti-Semitik olmakla yaftalamaktan hoşlanan Harvard'ın açık sözlü hukuk profesörü Alan Dershowitz hatıratında şunları belirtiyor: 'Yahudiler arasında bizim nesil demokrasi tarihinde belki de en etkili lobicilik ve yardım toplama çabalarının parçası haline geldi. Elimizden geldiği ve bize izin verildiği kadarıyla gerçekten iyi iş çıkardık.'[22] Haftalık Yahudi gazetesi *Forward*'ın editörü olan ve *Jewish Power:Inside the American Jewish Establishment* adlı kitabı bulunan J. J. Goldberg lobi hakkında konuşmanın zorluğunu çok güzel beyan ediyor: 'Yahudilerin devasa ve zararlı bir kontrole sahip oldukları görüşüyle Yahudilerin hiç etkilerinin olmadığı görüşü arasında bir tercihte bulunmaya zorlanıyoruz. Aslında kimsenin tartışmaya yanaşmadığı gerçek bu ikisi arasındadır. Bu gerçek şudur: Siyasî boğuşmanın bir parçası olan teşkilatlardan ve şahıslardan oluşan Yahudi cemaati denilen bir olgu vardır. Oyunu herkesin oynadığı gibi oynamakta hiçbir beis bulunmuyor.'[23] Buna tamamen katılıyoruz. Ancak biz bu çıkar grubu siyasetinin 'boğuşma'larının neticelerini tetkik etmenin adil ve gerekli olduğunu düşünüyoruz.

Çalışmamızın Planı

Bu kitapta ileri sürdüğümüz iddialarımızı ispatlamak için üç görevin başarılması gerekiyor: Okuyucularımıza ABD'nin İsrail'e olağanüstü maddi ve diplomatik yardımda bulunduğunu, lobinin bu yardımın sağlanmasında en büyük neden olduğunu ve bu şartsız ilişkinin Amerikan ulusal çıkarları hilafına olduğunu göstermek zorundayız. Bu amaçla kitapta şu bölümleri bulacaksınız:

Birinci Bölüm ('Büyük Hayırsever') ABD'nin İsrail'e verdiği ekonomik ve askeri yardımı, Washington'un savaş ve barış ortamlarında sağladığı diplomatik desteği tarif ederek konuyu doğrudan ele alıyor. Daha sonraki bölümler de bütünüyle ya da kısmen İsrail'in menfaatine yarayacak şekilde dizayn edilmiş bulunan Amerikan Orta Doğu siyasetinin farklı unsurlarını ele almaktadır.

İkinci ve Üçüncü Bölümler İsrail'in Amerika'dan sağladığı istisnai yardımı meşrulaştıran ve tevil eden argümanları değerlendirmektedir. Bu eleştirel değerlendirme metodolojik açıdan zorunludur: İsrail lobisinin etkisini tam olarak değerlendirmek için, iki ülke arasındaki 'özel ilişkiyi' izah edebilecek diğer muhtemel açıklamaları da ele almak durumundayız.

İkinci Bölüm'de ('İsrail: Stratejik Değer mi, Stratejik Külfet mi?') İsrail'in stratejik değerinden dolayı aldığı cömert yardımları hak ettiği iddiasını masaya yatıracağız. İsrail, Soğuk Savaş döneminde bir stratejik değer olarak düşünülebilirse de Soğuk Savaş'tan sonra giderek bir stratejik külfet haline gelmiştir. İsrail'in bu kadar güçlü bir şekilde desteklenmesi Amerika'nın terör problemini alevlendiriyor ve Amerika'nın Orta Doğu'nun karşı karşıya olduğu diğer problemlerle başetmesini güçleştiriyor. İsrail'e sağlanan sınırsız destek Amerika'nın dünyanın diğer bölgelerindeki ülkelerle ilişkilerini de zorlaştırıyor ve bu nedenle Amerika'ya ilave masraflar getiriyor. İsrail'i desteklemenin masrafı giderek artarken bu politikanın faydaları azalmıştır. Ancak buna rağmen Amerika'nın desteği artarak devam ediyor. Bu durum stratejik çıkarların ötesinde bazı açıklamalara muhtaçtır.

Üçüncü Bölüm ('İnandırıcılığını Yitiren Bir Ahlakî Dava') İsrailllilerin ve Amerikalı müdafilerinin Amerika'nın İsrail'e desteğini

ifade etmek için kullandıkları ahlakî gerekçeleri masaya yatırıyor. Özellikle bu tezler, Amerika'nın İsrail'i ortak 'demokratik değerlere' sahip olduğu, İsrail'in güçlü Arap Calut'una karşı zayıf ve korumasız bir Davud olduğu, İsrail'in geçmiş ve bugünkü uygulamalarının düşmanlarına kıyasla çok daha ahlakî olduğu ve İsrail'in komşularının savaş peşinde oldukları bir sırada İsrail'in barıştan yana olduğu gibi argümanlara dayalıdır. Bu iddiaların doğruluğunu sorgulamamızın nedeni İsrail'e karşı herhangi bir husumet ya da İsrail'in tutumunun gerçekten diğer devletlerden daha kötü olması değil, esasen ahlakî olan bu gerekçelerin İsrail'in Amerika'dan aldığı yardımın meşrulaştırılmasında kullanılmasıdır. Burada ulaştığımız sonuç, her ne kadar İsrail'in mevcudiyetinin korunması için güçlü ahlakî nedenler olsa bile, İsrail'e verilen mevcut koşulsuz desteği herhangi bir ahlakî gerekçeye yaslandırmak mümkün değildir. Burada da görüyoruz ki zayıflayan ahlakî gerekçelere rağmen yardımların devam etmesi, bu konuda devreye giren başka bir neden olduğunu gösteriyor.

Ne stratejik çıkarlar ne de ahlakî gerekçelerin Amerika'nın İsrail'e desteğini açıklayamadığını gösterdikten sonra, Dördüncü Bölüm'de ('İsrail Lobisi' Nedir?) lobiyi oluşturan farklı unsurları inceleyecek ve bu gevşek koalisyonun nasıl evrim geçirdiğini tartışacağız. Burada İsrail lobisinin tek bir birleşik hareket olmadığını vurgulamak gerekiyor. Lobinin farklı unsurları birçok konuda anlaşamıyorlar. Ayrıca lobi hem Yahudi, hem de Hıristiyan Siyonistler gibi Yahudi olmayan odakları içeriyor. Lobiye mensup önemli teşkilatların zaman içinde nasıl sağa doğru kaydıklarını ve temsil ettikleri kitlenin genel temayüllerinden uzaklaştıklarını da göstereceğiz.

Bu kısımda ayrıca Arap-Amerikan grupların, petrol lobisinin ve zengin Arap petrol üreticilerinin Amerika'nın Orta Doğu politikasında İsrail lobisine karşı bir denge unsuru oluşturup oluşturmadıkları inceleyecek ve Amerikan Orta Doğu politikasının yapımında asıl etkili aktörün petrol lobisi olduğu iddiasını tartışmaya açacağız. Örneğin, birçokları Irak'ın işgalinin petrol için olduğunu ve petrol çıkarlarının Amerika'nın bu ülkeye saldırmasının arkasındaki temel unsur olduğunu düşünüyorlar. Bize göre bu doğru değildir. Her ne kadar petrole erişim Amerikan çı-

karları açısından son derece önemli olsa bile, Suudi kraliyet ailesi Amerikan dış politikası üzerinde İsrail lobisine kıyasla çok daha az bir etkiye sahiptir.

'Siyasî Süreci Yönlendirmek' ve 'Kamusal Söylemi Belirlemek' başlıklarını taşıyan Beşinci ve Altıncı bölümlerde, lobiye mensup grupların Amerika'da İsrail çıkarlarını savunma amaçlı benimsedikleri farklı stratejileri inceleyeceğiz. Kongre'de doğrudan lobi faaliyetleri yürütmenin yanısıra, İsrail lobisi politikaları seçim kampanyası bağışlarını yönlendirmek suretiyle ödüllendiriyor ya da cezalandırıyor. Lobiye mensup teşkilatlar hükümet üzerinde farklı kanallardan baskı yapıyorlar. Buna kendi görüşlerine sempatik hükümet yetkilileriyle yapılan yakın işbirliği de dâhildir. Yine lobi, İsrail'i ilgilendiren konularda kamusal söylemi medya ve akademi üzerinde baskı uygulayarak ve dış politika düşünce kuruluşlarında etkili olarak belirlemeye çalışıyor. Kamusal algılamaları etkilemeye yönelik çalışmalara, İsrail'e karşı eleştirel yaklaşım benimseyenlere anti-Semitizm etiketi yapıştırmak da dâhildir. Bu, mevcut ilişkiyi sorgulamaya tevessül edenleri küçük düşürmek ve dışlamayı amaçlayan bir taktiktir.

İkinci Kısım'da lobinin son dönemdeki Amerikan Orta Doğu politikaları üzerindeki etkilerini inceliyoruz. Buradaki temel amacımız İsrail lobisinin Amerika'nın Orta Doğu politikası üzerindeki yegâne etkili unsur olduğunu ileri sürmek değildir. İsrail lobisi kadir-i mutlak değildir ve etkili olmayı başaramadığı konular mevcuttur. Ancak İsrail lobisi Amerika'nın İsrail'e karşı politikalarını ve yakın çevredeki politikaları İsrail'e menfaat sağlayacak şekilde etkileme ve bunun da Amerika'nın menfaatleri doğrultusunda olduğuna kamuoyunu ikna etme işinde maharetini ispat etmiştir. Maalesef İsrail'in başarıyla teşvik ettiği politikalar neticede Amerikan ve İsrail çıkarlarına zarar vermektedir.

Konunun ana çerçevesini ortaya koyan kısa bir girişten sonra Yedinci Bölüm ("İsrail Lobisi Versus Filistinliler"), Amerika'nın Filistinlilerin ulusal arzularını bastırmak ya da sınırlandırmak için İsrail'in çabalarını nasıl desteklediğini gösteriyor. Ne zaman Amerikan başkanları İsrail'i tavize zorlamak ve İsrail'le ABD arasına mesafe koymaya çalışmak için baskı uygulamaya kalksalar, İsrail lobisi derhal harekete geçiyor ve onları hizaya getiriyor. Bu

durumun bazı misallerine Başkan Bush'un 11 Eylül'den sonra ortaya koyduğu çabalar sonrasında müşahede ettik. Bunun neticesinde Amerika'nın imajı bozuluyor, İsrail-Filistin çatışmasının her iki tarafı için de insanların sıkıntıları sürüyor ve Filistin arasındaki radikalleşme temayülü artıyor. Bütün bunlar ne Amerika'nın, ne de İsrail'in çıkarına uygundur.

Sekizinci Bölüm'de ("Irak ve Orta Doğu'yu Dönüştürme Düşleri"),. İsrail lobisinin ve özellikle lobinin bir parçası olan yeni-muhafazakârların, Bush yönetiminin 2003 yılında Irak'ı işgal kararının ardındaki en büyük itici güç olduğunu göstermeyi hedefliyoruz. Burada lobinin tek başına savaşa neden olmadığını özellikle belirtiyoruz. 11 Eylül saldırıları Bush yönetiminin dış politikası üzerinde çok önemli etkiler doğurdu. Bunların en önemlisi Saddam Hüseyin'in devrilmesi kararıydı. Ancak lobinin etkisi sözkonusu olmadan da bu savaşın meydana gelebileceğini söylemek çok zordur. İsrail lobisi, tam anlamıyla stratejik bir felaket olan ve İsrail'in en ciddi bölgesel rakibi olan İran'a yarayan bu savaş için gerekli bir şart olmakla birlikte, tek başına yeterli bir şart değildi.

Hedefteki Ülke: Suriye" başlığını taşıyan Dokuzuncu Bölüm Amerika'nın Suriye'deki Esad rejimiyle sahip olduğu zor ilişkinin hikayesini anlatıyor. Burada İsrail lobisinin nasıl Washington'u Suriye'ye karşı, rejim değişikliği tehditleri savurmaya kadar varan çatışmacı politikalar izlemeye ikna ettiğini ortaya koymaya çalışıyoruz. Bu İsrail'in bir arzusuydu. Elbette Amerika ve Suriye İsrail lobisi olmaksızın birer dost olacak değildiler; ancak şüphesizlobinin etkisinden uzak olsaydı ABD Suriye'ye karşı çok daha az çatışmacı bir tavır takınacak ve iki ülke muhtemelen sınırlı ancak oldukça faydalı alanlarda işbirliği içinde olacaklardı. Dahası İsrail lobisi olmasaydı İsrail ve Suriye arasında bir barış anlaşması dahi mümkün olabilecek ve Şam Lübnan'da Hizbullah'ı desteklemekten geri duracaktı. Böyle bir durum hem ABD, hem de İsrail için oldukça faydalı neticeler getirecekti.

Onuncu Bölüm'de ("Sırada İran mı var?"), İsrail lobisinin ABD'nin İran'a karşı izlediği politikalar üzerindeki tesirini inceliyoruz. Washington ve Tahran, Şah'ın devrildiği 1979 İran Devrimi'inden bu yana çok zor ilişkilere sahip oldular. İsrail, nükle-

er silah programı ve Hizbullah'a verdiği destek nedeniyle İran'ı en ciddi düşmanı olarak gördü. Bu nedenle İsrail ve İsrail lobisi Amerika'nın İran'ın peşinde olmasına ve ilişkilerin yumuşaması noktasındaki fırsatları ortadan kaldırmaya çalıştılar. Malesef bunun neticesinde İran'ın nükleer arzuları daha da kamçılandı ve İran'ın mevcut cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinecad gibi katı unsurlar iktidara geldi. Bütün bunlar zaten karmaşık olan durumu daha da içinden çıkılmaz hale soktu.

Bir sonraki bölümün konusu olan İkinci Lübnan Savaşı'nda da aynı durum yaşandı. "Lobi ve İkinci Lübnan Savaşı" başlıklı On birinci Bölüm'de İsrail'in Hizbullah'ın 2006 yazında giriştiği meşru görülemeyecek provokasyonuna verdiği tepkinin hem stratejik olarak hem de ahlaken yanlış olduğunu ileri sürüyoruz. Ancak lobinin etkisi nedeniyle Amerikalı yetkililer İsrail'e güçlü destek vermenin ötesinde herhangi bir politika geliştiremediler. Bu durum İsrail lobisinin çalışmalarının nasıl Amerikan ve İsrail çıkarlarına zarar verdiğini gösteren klasik bir örneği teşkil ediyor. Amerikalı siyaset yapıncılarının İsrailli meslekdaşlarına açıksözlü tavsiyelerde bulunmasını önleyerek, İsrail lobisi neticede Amerika'nın imajını sarsan, Beyrut'taki demokratik seçimlerle işbaşına gelmiş iktidarı zayıflatan ve Hizbullah'ı güçlendiren bir politikayı desteklemiş oldu.

Nihayet son bölüm ("Ne Yapmalı") bu kötü durumun nasıl düzeltilebileceğine dair bazı tavsiyeler sunuyor. Bu bölüme Amerika'nın Orta Doğu çıkarlarını belirleyerek başlıyor, daha sonra bölge dışı dengeleme adını verdiğimiz bir stratejinin ana hatlarını ortaya koyuyoruz. Bize göre bu strateji Amerika'nın Orta Doğu'daki çıkarlarına daha iyi hizmet verecektir. Burada Amerika'nın İsrail'e taahhütünü sorgulamıyor, tam aksine, İsrail'in güvenliğine ciddi bir tehdit sözkonusu olduğu zaman Amerika'nın İsrail'in yardımına koşması gerektiğini ısrarla vurguluyoruz. Ancak kanaatimize göre, İsrail'e normal bir ülke olarak muamele etmenin zamanı gelmiştir. Bu, Amerika'nın İsrail'e verdiği yardımı işgalin sona erdirilmesi ve İsrail'in Amerikan çıkarlarına göre davranmasına bağlanması anlamına gelecektir. Böyle bir değişim ise herşeyden önce İsrail lobisinin siyasî gücünün ve mevcut siyasî gündeminin ortaya çıkardığı sorunun çö-

züme kavuşturulmasından geçmektedir. Biz, İsrail lobisinin etkisinin Amerikan ve İsrail çıkarları açısından daha faydalı hale getirilmesi noktasında bazı çözüm önerileri ileri sürüyoruz.

Kimlerden Yararlandık?

Hiçbir yazar bir ada değildir. Biz de bu konuları bizden önce çalışan diğer yazar ve bilim adamlarına kendimizi borçlu hissediyoruz. Öncelikle çıkar grupları konusundaki kapsamlı araştırmalar, bizim küçük ancak belli konulara yoğunlaşan hareketlerin genel nüfus içindeki sayılarının ötesinde siyaset yapımını nasıl etkileyebildiklerini anlamamızı kolaylaştırdı.[24] Etnik grupların Amerikan dış politikası üzerindeki etkisine dair çok canlı bir literatür mevcut. Bu bize, İsrail lobisinin temel faaliyetleri itibarıyla yalnız olmadığını gösterdi. İsrail lobisini farklı kılan benzersiz nüfuz gücüydü.[25]

İkinci bir araştırma sahası bizzat İsrail lobisine münhasıran yapılmış çalışmalardan oluşuyor. Bir dizi gazeteci, araştırmacı ve eski siyasetçi bizden daha önce bu lobiye dair çalışmalar ortaya koydular. Gerek eleştirel gerekse sempatik perspektiflerden yapılan bu çalışmalar lobinin Amerikan dış politikasına tesir edebilmek için nasıl çalıştığına dair faydalı bilgiler sağlıyor. Bizim bu çalışmamızın mevcut literatürün kapsamını genişletmek suretiyle bir katkıda bulunmasını ümit ediyoruz.[26]

Amerika'nın Orta Doğu politikalarının değişik boyutlarıyla, Amerikan-İsrail ilişkileriyle ve belli başlı siyasî konularla ilgili burada tek tek sayamacağımız kadar çok çalışmadan istifade ettik. Bu çalışmaların bir kısmı –örneğin Steven Spielberg'in *The Other Arab-Israeli Conflict: Making America's Middle East Policy From Truman to Reagen*, yine Warren Bass'*ın Support Any Friend: Kennedy's Middle East and the Making of the U.S.-Israeli Alliance*- İsrail lobisinin sahip olduğu nüfuzu küçümseme temayülünde olsa bile, bu çalışmaların tamamı İsrail lobisinin giderek büyüyen etkisine dair çok ciddi bulgular ortaya koymaktadırlar.[27]

Nihayet bizim İsrail, İsrail lobisi ve Amerika'nın Yahudi devletiyle ilişkilerine dair düşüncelerimizin oluşmasında önemli bir payı olan bir başka literatür türünden bahsetmek gerekiyor. İsra-

il'de son yirmi yılda ortaya çıkan yeni tarih yorumlarına atıfta bulunduk. Shlomo Ben-Ami, Simha Flapan, Baruch Kimmerling, Benny Morris, Ilan Pappe, Tom Segev, Avi Shlaim ve Zeev Sternhell İsrail'in kendi yetiştirdiği akademisyenler, son derece titiz ve kapsamlı arşiv çalışmalarına dayanarak, İsrail'in kuruluşuna ve İsrail'in kuruluşunun akabinde komşu ülkelere ve Filistinlilere karşı davranışına ilişkin geleneksel kabulleri sarstılar.[28] Tarihi kayıtların doğru bir şekilde ortaya konmasına katkıda bulunan diğer ülkelerdeki bilim adamlarını da burada zikretmek gerekiyor.[29] Hep birlikte bu insanlar İsrail'in kuruluşuna dair genel kabul gören, Yahudilerin beyaz şapkalı, Arapların ise siyah şapkalı insanlar olarak betimlendikleri romantik anlayışı yıktılar. Ayrıca, bu çalışmalar genel kabul edilen anlayışın iddia ettiğinin aksine, İsrail'in bağımsızlığı elde etmesinden sonra Filistinlilere ve diğer Araplara karşı son derece saldırgan davranışlarda bulur duğunu ortaya koydular.

Elbette tarihçiler arasında çok değişik tartışmalar yaşanıyor ve biz onların ileri sürdüğü her görüşle mutabık değiliz. Ancak tarihçilerin bir bütün olarak sundukları anlatım sadece bir akademik ilgi konusu değildir. Tam aksine, Filistinlilere karşı İsrail'e verilen yardımı izah etmek maksadıyla ortaya atılan ahlakî gerekçelere bakıldığında bu anlatımın çok önemli etkilerinin olacağını söylenebilir. Yeni tarihsel anlatım, Arap ve İslam dünyasında neden bu kadar çok insanın İsrail'e sunduğu cömert ve karşılıksız destekten dolayı Amerika'ya kızgın olduğunu anlamamıza da yardımcı olacaktır.

Kaynaklar Hakkında Bir Not

Başlamadan önce kaynaklarımıza dair birkaç kelime sarfetmek istiyoruz. Bu çalışmanın büyük kısmı, özellikle de İkinci Kısım, güncel olaylardan bahsediyor ve bu olayların tam neticelerini kestirmek henüz mümkün değil. Güncel olaylara dair resmi kayıtlar normalde akademisyenlerin kullanımına açık olmadığından başka kaynakları kullanmak zorunda kaldık. Bunlar arasında gazeteler, dergiler, makaleler, kitaplar, insan hakları teşkilatlarının raporları, radyo ve televizyon transkriptleri ve gerçek-

leştirdiğimiz mülakatlar bulunmaktadır. Birkaç örnekte meydana gelen hadiselere dair eldeki çok sınırlı sayıda kaynaktan yararlanmak zorunda kaldık. Bu nedenle, zor bir ihtimal de olsa, ileride açıklanacak resmi kayıtların bizim burada anlattıklarımızdan farklı olması mümkündür.

İleri sürdüğümüz argümanların doğruluğunu teyit açısından hemen her önemli konuda birden çok kaynağa başvurduk. Bu nedenle kitabın sonunda çok uzun bir kaynakça ortaya çıktı. Çok sık *Ha'aretz* ve *Jerusalem Post* gibi İsrail kaynaklarına ve İsrailli akademisyenlerin çalışmalarına başvurduk. Bir diğer önemli kaynak da *Forward* ve *Jewish Week* gibi Amerikan Yahudi cemaatinin yayınlarıydı. Bu İsrailli ve Yahudi-Amerikan kaynakları Amerika'da yayınlanan merkezi basın organlarında bulunmayan önemli bilgileri içermekle birlikte, bu gazeteler bizim lobi hakkında ileri sürdüğümüz ifadelere sempati duymaktan uzaklar. Bu nedenle bu kaynakları kullanmış olmamız ulaştığımız sonuçları daha da itibarlı kılacaktır.

Sonuç

Çalışmamıza Amerika'nın İsrail'e sağladığı maddi ve diplomatik yardımın boyutlarını tarif ederek başlıyoruz. Amerika'nın Yahudi devletine ciddi yardım sağladığı gerçeği artık bir haber manşeti değildir. Ancak okuyucularımız bu yardımın ne kadar muazzam ve ne kadar çeşitli türlere sahip olduğunu gördüklerinde şaşırabilirler. Bundan sonraki bölümün amacı bu yardımın boyutlarını gözler önüne sermek olacak.

Birinci Kısım

ABD, İsrail ve Lobi

1

Büyük Hayırsever

'Size teşekkürden de ötesini borçluyuz.' 26 Temmuz 1994'de Kongre'nin ortak oturumunda konuşan İsrail Başbakanı İzak Rabin alışılmadık derecede heyecanlıydı. 'Amerika'nın muhteşem halkına' selamlarını sunduktan sonra, sözlerine devam etti: 'Tarihte eşi görülmemiş cömert desteğiniz, anlayışınız ve işbirliğiniz için hiçbir kelime teşekkürlerimizi ifadeye yetmez.' Bu konuşmadan iki yıl sonra, Rabin'e yapılan trajik suikastin ardından, İsrail başbakanı Benyamin Netanyahu aynı kürsüde konuşuyor ve aynı takdir ifadelerini kullanıyordu: 'ABD, İsrail'e siyasî ve askerî desteğin ötesinde, ekonomik alanda da cömert ve muhteşem yardımlarda bulundu. Amerika'nın yardımıyla, İsrail bugün güçlü, modern bir devlet haline gelmiştir.' Netanyahu ilave ediyordu: 'Bugün size bunları her İsrailli ve dünyadaki her Yahudi adına söylediğimi biliyorum. Amerikan halkına teşekkürler!'[1] Bu ifadeler -diğer benzerleri gibi- yabancı misafirlerden duymaya alışık olduğumuz bir nezaket söylemi değildir. Rabin'in ve Netanyahu'nun kelimeleri ABD'nin Yahudi devletine sağladığı olağanüstü desteğin çok doğru bir tasviridir. Amerikan vergi mükelleflerinin parası İsrail'in iktisadi kalkınmasını finanse etti ve mali krizlerden kurtardı. Amerikan askerî yardımları İsrail'i savaş yıllarında güçlendirdi ve Orta Doğu'daki askerî hâkimiyetini pekiştirdi. Washington İsrail'e savaş ve barışta son derece kapsamlı diplomatik destek sundu ve İsrail'i kendi hareketlerinin neticelerinden korudu. Amerikan yardımı aynı zamanda sürüncemeli Arap-İsrail barış sürecine de çok önemli bir katkı sağladı. Camp David anlaşmaları, Mısır ve Ürdün'le yapılan barış anlaşmaları, Amerikan yardımlarında artış vaadi karşılığında

gerçekleştirildi. ABD İsrail için başka hiçbir ülkeyle kıyaslanamayacak düzeyde muazzam bir hayırsever oldu.

ABD, İsrail ve Lobi

İsrail'e geçilen iltimasın en açık göstergesi bu ülkenin Amerikan vergi mükelleflerinden aldığı dış yardımın miktarıdır. 2005'de ABD'den İsrail'e giden toplam iktisadi ve askerî yardım miktarı (doların 2005 yılı değeri bazında) 154 milyon doları buldu. Bu miktarın büyük kısmı karşılıksız verildi.[2] İleride tartışılacağı gibi, gerçek toplam bundan daha fazladır, zira doğrudan verilen Amerikan yardımı görülmemiş düzeyde kolay şartlara bağlanmıştır ve ABD İsrail'e dış yardım bütçesinde belirtilmeyen farklı türlerde yardımda bulunuyor.

Bu yardım seviyesi bugün çok az sorgulandığı için, mevcut bulunan 'özel ilişki' İsrail'in kurulmasından ancak yıllar sonra ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan önce Amerikalı yöneticiler Siyonistlerin bir Yahudi vatanı kurma hedeflerine ancak söylem bazında destek sunmuşlardı. Başkan Harry S. Truman, 1947'deki BM bölme planını destekleyerek ve ardından Mayıs 1948'de bağımsızlık ilanından hemen sonra İsrail'i tanıyarak Yahudi ülkesinin kurulmasında son derece mühim bir rol oynadı. Bununla birlikte Truman ve Eisenhower yönetimleri aynı zamanda, İsrail'in çok yakından desteklenmesinin Arap dünyasıyla ilişkileri sarsacağının ve Sovyetler Birliği'ne Orta Doğu'da nüfuz kazanma fırsatı vereceğinin farkındaydılar. Bu nedenle ABD 1950'li yıllar boyunca İsrail ve Arap komşuları arasında orta yolu izlemeyi tercih etti; ekonomik yardımlar gayet mütevazı düzeyde tutuluyor ve İsrail'e herhangi bir şekilde doğrudan askerî yardım sağlanmıyordu.[3] İsrail'in Amerikan silahı satın alma ve Amerikan güvenlik teminatı talepleri kibarca geri çevriliyordu.[4]

Bu dönem boyunca ABD ve İsrail arasında keskin diplomatik anlaşmazlıklar da yaşandı. Eylül 1953'de İsrail BM'nin Ürdün Nehri'nden su aşıracak bir kanalın inşasını durdurma talebini reddedince, ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles İsrail'e yardımı askıya aldığını duyurdu. Bu tehdit işe de yaradı: Amerikan yardımının yeniden başlaması için İsrail 27 Ekim'de projeyi dur-

durdu.[5] Benzer tehditler İsrail'in 1956 Süveyş Savaşı'nda işgal et-
tiği Mısır topraklarından geri çekilmeye ikna edilmesine de yar-
dım etti. İsrail Başbakanı David Ben-Gurion savaşı yayılmacılık
için bir fırsat olarak görmüş ve Mısır'a karşı saldırının başlıca
unsurları olan İngiltere ve Fransa ile pazarlığa oturmuştu. Ben
Gurion'un teklifine göre, Ürdün İsrail ile Irak arasında bölüne-
cek, İsrail'e Lübnan'dan pay verilecek ve Tiran boğazının kon-
trolü bırakılacaktı.[6] İngiltere ve Fransa Mısır'la sorunları gider-
meye çalışıyordu ve bu plana ilgi göstermedi. Ancak Ben-Gurion
7 Kasım'da Knesset'te yaptığı konuşmada ve İsrail Savunma
Kuvvetleri (Israel Defense Forces-IDF)'nin Sina [Yarımadası]'n
işgal etmesinin ardından yaptığı açıklamalarda 1949 ateşkesinin
geçersiz olduğunu ve İsrail'in işgal ettiği topraklardan geri çekil-
meyi düşünmediğini deklere etti. Ancak, Eisenhower İsrail'e ya-
pılan bütün resmi ve özel yardımları engelleme tehdidinde bu-
lununca, Ben-Gurion derhal geri adım attı ve İsrail güvenliğinin
temini için yeterli güvencelerin verilmesi durumunda geri çekil-
meyi 'prensipte' kabul etti. İsrail bunun üzerine Amerika içinde
başlattığı bir lobi kampanyasıyla, Eisenhower'ın Kongre desteği-
ni azalttı ve nihayet onu ulusal bir televizyon kanalında İsrail'
savunan bir konuşma yapmaya mecbur etti. İsrail nihayet Gaz-
ze'de sınır güvenliğine dair garantiler ve Tiran Boğazı'nda İsrai
gemilerine seyir serbestisi karşılığında, 1957 ilkbaharında işga
ettiği bütün topraklardan geri çekildi.[7]

ABD-İsrail ilişkileri 1950'lerin sonlarında yeniden ısındıysa
da İsrail'e ilk askerî güvenlik taahhütünde bulunan, Kennedy yö-
netimi oldu.[8] Aralık 1962'de Kennedy İsrail Dışişleri Bakanı Gol
da Meir'e şunları söylüyordu: Amerika'nın 'İsraille Orta Doğu'da
sahip olduğu özel ilişki daha geniş bir çerçevede İngiltere'yl
olan ilişkilerle karşılaştırılabilir.' Kennedy ilave ediyordu: 'Bir iş-
gal durumunda ABD'nin İsrail'in yardımına koşacağı çok açıktır.
Biz bu yeteneğe sahibiz ve yeteneğimiz giderek gelişiyor.'[9] Ken-
nedy daha sonra 1963 yılında İsrail'e Hawk uçaksavar füzelerin-
den oluşan ilk büyük silah satışını gerçekleştirdi. Bu politika de-
ğişiminin arkasında, Sovyetlerin Mısır'a silah satışını dengele-
mek, İsrail'in nükleer arzularını yatıştırmak ve İsrailli yöneticile-
rin ABD barış girişimlerine olumlu cevap vermesi için teşvik et-

mek gibi bir dizi stratejik hedef bulunmaktaydı. Bununla birlikte, ınaharetli İsrail diplomasisi, İsrail yanlısı danışmanların sahip olduğu nüfuz ve Kennedy'nin Yahudi seçmenlerin ve bağışçıların desteğini kaybetme korkusu da bu kararda etkili oldu.[10] Hawk satışı ilave silah satışlarına da kapıyı araladı. Bunlar arasında en önemlisi 1964'de yapılan 200 M48A tankının satışıydı. Amerika'nın bu satıştaki rolünü gizlemek ve böylece Arap dünyasından gelebilecek tepkileri önlemek maksadıyla tanklar önce Batı Almanya'dan gönderilmiş, bilahire Batı Almanya'ya sevkiyat yapılmıştı.[11]

Amerikan yardımının mutlak miktarı açısından asıl dönüşüm Haziran 1967'de meydana gelen Altı Gün Savaşı'nı müteakip ortaya çıktı. 1949'dan 1965'e kadar Amerikan yardımı yaklaşık olarak yılda 63 milyon doları bulurken (ki bunun %95'inden daha fazlası ekonomik yardım ve gıda yardımından oluşuyordu), 1966-1970 döneminde yardım miktarı 102 miyon dolara çıktı. Ancak toplam yardım miktarı 1971 yılında, çoğu askerî yardım olmak üzere 634.5 milyona sıçradı. Bu rakam ise 1973'deki Yom Kippur Savaşı'nın ardından dört katına çıktı. İsrail 1976'da ABD'den en fazla yardım alan ülke durumuna geldi ve bu konumu bugüne kadar değişmedi. Aynı dönemde İsrail'e verilen destek karşılıklı krediden karşılıksız yardıma dönüştü. Bu yardımın büyük çoğunluğu ekonomik ya da teknik destekten daha ziyade askerî niteliğe sahipti. ABD Kongresi'nin resmi araştırma kolu olan Kongre Araştırma Servisi (congressional Research-CRS)'nden Clyde Mark'a göre, 'Karşılıksız yardımları gözetlemekle görevli ABD askerî müfettişleriyle uğraşmamak için İsrail aldığı para yardımının krediye sayılmasını istiyordu. 1974'den bu yana, İsrail'e verilen ABD askerî yardımının bir kısmı ya da tamamı kredi olarak verildi, ancak daha sonra geri ödemeleri askıya alındı. Teknik olarak bu yardım bir borçtu ancak pratikte karşılıksız para gibiydi.'[12]

İsrail bugün ABD'den doğrudan dış yardım olarak yılda yaklaşık 3 milyar dolar almaktadır. Bu miktar Amerika'nın doğrudan dış yardım bütçesinin altıda birini oluşturuyor ve İsrail'in toplam GSYİH'sının %2'sine denk düşüyor. Son yıllarda sağlanan Amerikan yardımlarının %75 kadarı askerî niteliğe sahiptir. Geriye kalanı ise, farklı ekonomik yardım türlerine bölünmüş du-

rumda.[13] Kişi başına düşen miktar olarak, bu dış yardım miktarı her İsrailli'nin cebine yılda 500 dolar konması anlamına geliyor. Mukayese açısından, Amerika'nın iki numaralı dış yardım alıcısı olan Mısır ise kişi başına sadece 20 dolar almaktadır. Bu miktar Haiti için 27 dolar, Pakistan içinse 5 dolardır.[14] İsrail ve ABD 1997'den itibaren ekonomik yardım miktarını düşürmeyi kararlaştırmışlar ve Kongre 1999 mali yılından itibaren bu ülkeye verilen ekonomik yardımı yılda 120 milyon dolar azaltına kararı almıştı. Ancak bu adımın karşılığı olarak, İsrail'e her yıl sağlanan askerî yardım yılda 60 milyon dolar artırıldı. Ayrıca Kongre'den çıkan değişik kararlarla İsrail'e ilave yardım paketleri gönderildi. Mesela 1998'de imzalanan ve İsrail'in Batı Şeria'dan kısmen geri çekilmesini öngören Wye Anlaşması'nın uygulanmasını desteklemek maksadıyla 1.2 milyar dolar gönderildi ve yine 2003'de İsrail'i Irak'a karşı savaşa hazırlamak için dış askerî finansman (FMF) olarak 1 milyar dolar verildi.[15]

Yıllık üç milyar dolarlık yardım çok cömertce olsa da hikayenin tamamı bu değil. Yukarıda belirtildiği gibi bu devasa yardıma ilaveten birçok önemli yardım paketleri çıkarıldı. Yani rakamlar İsrail'e sağlanan gerçek ABD desteğini göstermiyor. 1991 yılında, Temsilci Lee Hamilton (D- Indiana) gazetecilere İsrail'in verilen gerçek yardımların resmi rakamları geçtiği üç ülkeden biri olduğunu söylüyor ve yıllık rakamın 4.3 milyar doları bulduğunu belirtiyordu.[16]

Bu farklılığın bir nedeni İsrail'in aldığı yardımları diğer ABD yardımı gören ülkelere göre çok daha elverişli şartlara bağlı olarak almasıdır.[17] Diğer ülkeler Amerikan yardımını üç aylık taksitler halinde alırlarken, dış yardım kanununa 1982'de yapılan özel bir ilave uyarınca, İsrail yıllık yardımı mali yılın ilk otuz gününde almaktadır.[10] Bu bütün maaşınızı 1 Ocak'ta almanız gibi bir şey; miktarın tamamını kullanmadığınız sürece faiz geliri bile elde edebilirsiniz.

ABD bütçesi genelde açık verdiği için bütün yardımın aynı sırada aktarılması borç alınayı gerektiriyor. CRS hesaplamalarına göre, bu taksitle ödenebilecek miktarın peşin ödenmesi Amerikan vergi mükelleflerine 'yılda 50 ila 60 milyon dolara maloluyor.'[19] Üstelik, İsrail bu yardımın kullanılmamış kısmını ABD ha-

zine bonolarına yatırıp Amerika'nın sırtından faiz de kazanıyor. İsrail'in ABD'deki büyükelçiliğine göre, 2004 yılında FMF fonlarının erken transferi İsrail'in 660 milyon dolar ilave faiz geliri elde etmesini sağladı.[20] İsrail ayrıca bazı 'ihtiyaç fazlası savunma araç ve gereçleri' aldı (ABD'nin kullanmadığı askerî gereçler dost ve müttefik ülkelere ücretsiz ya da son derece düşük ücretlerle veriliyor). Ancak İsrail'in aldığı bu araç ve gereçlerin miktarı, 1976 Silah İhracatı Kontrol Yasası ile getirilen sınırların üstündedir. Bu sınır önceleri (gemiler hariç) 250 milyon dolar olarak belirlenmişti ancak 5 Kasım 1990 tahsisat yasası uyarınca İsrail'e 1991 yılında 'bir defalığına' mahsus olmak üzere 700 milyon dolarlık ihtiyaç fazlası Amerikan araç ve gereci sağlandı.[21]

Aynı şekilde FMF programı normal olarak ABD askerî yardımı alıcılarının Amerikan savunma işçilerinin istihdamına yardımcı olmak için aldıkları bütün parayı Amerika'da harcamasını öngörmektedir. Ancak Kongre İsrail'e bu konuda da bir iltimas geçerek, tahsisat yasasında İsrail'e tanınan bir istisnai konumla İsrail'in aldığı ABD askerî yardımı içindeki dolar bazındaki miktarın dörtte birini kendi savunma sanayiinde kullanmasına izin vermektedir. Yakın zamanlarda yayınlanan CRS raporuna göre, 'ABD'den askerî yardım alan hiçbir ülke bu ayrıcalığa sahip değildir... İsrail savunma şirketlerine aktarılan Amerikan kaynakları İsrail savunma sanayiinin muhtaç olduğu üretim kapasitesine ulaşmasına ve böylece gelişmesine imkân verdi.' Nisbeten küçük bir ülke olan İsrail, 2004 yılında dünyanın en büyük sekizinci silah satıcısı duruma yükselmiştir.[22]

Türkiye ve Mısır'la birlikte İsrail FMF fonunun, bir kısmını daha sonraki masraflara ayırmak yerine, tamamını mevcut yıl içinde kullanma hakkına sahiptir. ABD Genel Muhasebe Bürosu'na göre, bu finansmanın 'peşin ödeme' metodu bu ülkelere daha fazla savunma mal ve hizmeti sipariş etmesine imkân veriyor. Zira normal olarak bir kenara ayrılması gereken harcırahı peşin olarak kullanabiliyorlar.'[23] İsrail Amerika'dan benzer miktarlarda yardım almaya devam ettikçe geri ödemede sorun yaşamıyor. Bu durum ise Amerika'nın mevcut yardım seviyesini düşürmesini zorlaştırıyor. Finansman metodların bir diğer manipülasyonu da kredi ve bağış miktarları açısından yaşanıyor. ABD

yardımını alan ülkeler normalde aynı anda eşit miktarda FMF borcu ve bağışı alırlarken, İsrail FMF miktarının bağış (ya da bağışlanan) kısmını, borç kısmından önce kullanabilmektedir. Borca sayılan miktarın teslimat tarihi geciktirildiği için, İsrail'in Sam Amca'ya olan faiz borcu düşmektedir.[24]

İsrail Amerikan yardımı alan ülkeler arasında, aldığı yardımı nasıl harcayacağı konusunda hesap vermek zorunda olmayan tek ülkedir. Diğer ülkelere verilen yardım (HIV/AIDS'le mücadele, uyuşturucu karşıtı programlar, demokrasinin teşviki ve eğitim projeleri gibi) belli gelişme projelerine ayrılırken, İsrail yardımı doğrudan peşin para olarak almaktadır.[25] Bu istisnai durum ABD'nin verdiği yardımın Batı Şeria'da yerleşim birimlerinin inşası gibi, muhalif olduğu amaçlar doğrultusunda kullanımını önlemesini imkânsız hale getirmektedir. CRS'den Clyde Mark'ın gözlemine göre, 'ABD'nin İsrail'e ekonomik yardımı herhangi bir proje tespiti yapılmaksızın hükümetten hükümete doğrudan aktarıldığı için ve peşin paranın çok amaçlı kullanılabilir olması özelliğinden dolayı, İsrail'in Amerikan yardımını nasıl kullandığını bilmenin yolu bulunmuyor.'[26]

Bir başka Amerikan yardım türü ise borç garantileridir. Bu kapsamda İsrail ticari bankalardan düşük faiz oranlarında borç alabilmekte, böylece faiz ödemelerinden milyonlarca dolar tasarruf yapabilmektedir. İsrail 1990'ların başında İsrail'e göçeden Sovyet Yahudilerinin yerleşimini finanse edebilmek için 10 milyar dolara yakın borç garantisi talep etmiş ve bunu elde etmiştir. Bir borç garantisinde Amerikan devleti parayı doğrudan vermek yerine yabancı bankaların verdiği kredilere herhangi bir geri ödememe durumuna karşı kefil olmaktadır. Bu yöntemin savunucuları çoğu zaman bunun Amerikan vergi mükelleflerine yük bindirmediğini ve masraf açmadığını iddia ederler. Ancak borç garantilerinin bütçe üzerinde etkileri vardır, çünkü Kongre'nin borç süresince borç miktarını ödeme günkü değeri üzerinden karşılayacak kadar tahsisat yapması gerekir. 1992'deki borç garantilerinin masrafı 100 milyon ila 800 milyon dolar arasında değişmektedir.[27]

Washington 2003 yılında İsrail'in Irak'la savaşa hazırlık yapması, ortaya çıkacak iktisadi krizle başedebilmesi ve İkinci Filis-

tin İntifadası'nın ortaya çıkardığı masrafları karşılaması için 9 milyar dolar tutarındaki ikinci bir borç garantisi paketini onayladı. İsrail Amerikan yardımlarını İşgal Altındaki Topraklar'da kullanamadığı için, İsrail'in yerleşim birim inşasında harcadığı miktar toplamdan çıkarıldı. Ancak bu indirim öyle göründüğü kadar sert bir tedbir değildi, zira doğrudan Amerikan yardımında herhangi bir indirim sözkonusu olmadı. Bu sadece İsrail'in borçlandığı miktarın küçük bir kısmını daha yüksek faizle borçlanması anlamına geliyordu.

Devlet sübvansiyeli yardım ve borç garantilerine ilaveten İsrail, Amerikan vatandaşlarından bağış olarak yılda yaklaşık 2 milyar dolar alıyor. Bu miktarın yarısı doğrudan ödeme, yarısı ise İsrail hazine bonolarının satın alınması şeklinde gerçekleşiyor.[28] İsrail hazine bonolarının Amerikan kanunlarında özel bir yeri var; aslında bonolordan elde edilen faiz geliri vergiden muaf olmadığı halde, Kongre federal oranın altında gelir getiren bonolara vergi cezası getiren 1984 Bütçe Açığını Azaltma Kanunu'ndan İsrail hazine bonolarını muaf tuttu.[29] Benzer şekilde, birçok yabancı ülkede yapılan özel bağışlar Amerika'da vergi indirimi sağlamazken İsrail'e yapılan bağışlar için ABD-İsrail gelir vergisi anlaşmasındaki özel bir madde sayesinde vergi indirimi hakkına sahiptir.[30]

İsrail'e olan bu para akışı ülke ekonomisine büyük bir destek sunuyor. Ancak Amerikan vatandaşlarının şahsi bağışları İsrail'in kurulmasından da önce önemli bir stratejik katkı sağladı.[31] İsrail Başbakanı Şimon Peres hatıratında Amerikan Yahudilerinin 1950'li ve 1960'lı yıllarda yaptıkları şahsi bağışların İsrail'in gizli nükleer programını finanse ettiğini açıklıyor. İsrailli gazeteci Michael Karpin'e göre, bu yardım toplama kampanyasının kilit koordinatörü Abraham Feinberg'di. Çok iyi bağlantıları olan bir Amerikalı işadamı olan Feinberg, yardımsever bir siyasî danışmandı. Onun bağış topladığı kişiler arasında, ünlü Kanadalı meşrubat patronu Samuel Bronfman ve Rothschild ailesinin birçok mensubu bulunuyordu. Feinberg Amerikalı Rothchild ailesinin isimlerini açıklamıyor ve onun bu konudaki rolü resmen kabul edilmiş değil.[32] Bugün İsrail Savunma Kuvvetlerinin Dostları gibi teşkilatlar 'Yahudi vatanını savunan genç erkek ve kadın as-

kerlere yönelik sosyal, eğitim, kültürel ve eğlence programlarını desteklemek için' ABD'de yardım topluyorlar. Söylentilere göre, New York'ta yakın bir zamanda düzenlenen tek bir akşam yemeğinde 18 milyon dolar bağış toplandı.[33] Bu paranın tamamı vergiden düşülebiliyor.

Amerikalı vatandaşların özel bağışları İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'ı sömürgeleştirmeye yönelik uzun süredir devam eden kampanyasını finanse etmektedir. Batı Şeria'daki yerleşim birimlerine (Amerikan yardım kuruluşları ve diğer ' 'in Dostları' gibi teşkilatlar aracılığıyla) yapılan bu bağışlar Amerika'da vergiden düşürülebilen bağış türlerine dâhil olmaması gerekirken bunu denetlemek son derece zordur ve geçmişte de bu konuda son derece gevşek davranılmıştır.[34] Örneğin İsrail'e yeni gelen göçmenlerin yerleşimlerine yardımcı olmak için kurulan yarı-resmi İsrail İçin Yahudi Bürosu'na yapılan Amerikan bağışlarının vergi indirimi statüsünü muhafaza etmek için; İşgal Altındaki Topraklar'da yerleşim birimlerine yardım etme vazifesi, bu büronun Yerleşim Bölümü'nden çıkarılmış ve Dünya Siyonist Teşkilatı (World Zionist Organization-WZO) altında yeni bir 'Yerleşim Bölümü' oluşturulmuştur. Ancak Gershom Gorenberg'in de belirttiğine göre, 'Bu birim Yahudi Bürosu'nun hizmetlerini sözleşmeyle yerine getiren bir kılıftan ibaretti. Bu değişiklik sayesinde Amerikan Yahudi yardımseverleri işgal edilmiş topraklardan uzak tutulmuş olunuyordu ama pratikte değişen bir şey olmadı ve aynı insanlar aynı faaliyetleri sürdürdüler.'[35] Nitekim eski başsavcı Talia Sasson'un başkanlığındaki resmi bir İsrail devlet teftiş heyeti, (bütün dünyadaki belli başlı Yahudi teşkilatlarından yardım gören) WZO'nun Yerleşim Bölümü'nün yasal olmayan yerleşim birimleri kurulması işlerine bulaştığını ortaya çıkardı.[36] Diğer bir ifadeyle, İsrailli yardım teşkilatları Amerikan vergi otoritelerinin denetim alanında değiller. Bu nedenle Yahudi ve Hıristiyan evangelist teşkilatlardan yapılan bağışlar İsrail'e ulaştıktan sonra ne amaçla kullanıldıklarını denetlemek imkânsızdır. Pratikte ABD hükumeti vergi indirimli özel bağışların yasal olmayan amaçlar uğrunda kullanılıp kullanılmadığını araştırmamaktadır.[37]

Bütün bu cömertlik İsrail'in Afganistan, Nijer, Burma ya da Sierra Leone gibi fakir ya da yıkım halinde bir ülke olmadığını

gözönünde bulundurunca daha da hayret uyandırıyor. Bu ülkelerin aksine İsrail modern ve sanayileşmiş bir ülkedir. IMF rakamlarına göre, 2006 yılında İsrail'in kişi başına düşen ulusal geliri dünyada 29. sıradaydı. Bu rakam Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'nin iki katı, Portekiz, Güney Kore ve Tayvan'dan daha yüksek, diğer taraftan Latin Amerika ve Afrika'daki her ülkeyi geride bırakmaktadır.[38] Birleşmiş Milletler'in 2006 yılında yayınladığı Beşerî Kalkınma Raporu'nda İsrail 23., *Economist* dergisinin İstihbarat Birimi tarafından 2005 yılında yayınlanan 'hayat kalitesi' sıralamasında ise 38. sırada yer alıyor.[39] Ancak bu nisbeten müreffeh devlet Amerika'nın en fazla yardımda bulunduğu ülke durumunda. Bu anormallik İsrail'in Amerika'daki en ateşli destekçileri tarafından bile tespit ediliyor. Örneğin 1997'de AIPAC'ın *Near East Report* dergisinin editörü Mitchell Bard ve İsrail yanlısı Orta Doğu Forum'unun kurucusu Daniel Pipes şunları yazıyor: 'İsrail bugün kişi başına düşen gelir açısından İngiltere kadar zengin bir ülkedir, bu nedenle Amerika'nın İsrail'e yardım etme arzusu artık ihtiyaca tabi değildir.'[40]

ABD sık sık İsrail'i komşularıyla imzaladığı anlaşmaları yerine getirmeye teşvik etmek maksadıyla türlü ekonomik menfaatler sağlamıştır. Örneğin Mısır'la imzalanan 1975 geri çekilme anlaşmasının bir parçası olarak, Dışişleri Bakanı Henry Kissinger İsrail'le bir mutabakat zaptı imzaladı. Buna göre, Amerika İsrail'e bir kriz durumunda petrol ihtiyaçlarını giderme ve İsrail için 'ilave bir stratejik rezerv' ayırmayı taahhüt ediyordu. Bu taahhüdün toplam masrafı ise birkaç yüz milyon dolar olarak hesap ediliyordu.[41] Petrol garantisi 1979 yılının Mayıs ayında Mısır ve İsrail arasındaki nihai barış görüşmeleri sırasında onaylandı ve o yıldan bu yana her yıl sessizce yenileniyor.[42]

Son olarak şunu da belirtmek gerekiyor ki, Amerika'nın İsrail'in birçok komşusuna sağladığı yardım aslında kısmen İsrail'in de menfaati düşünülerek verilmektedir. Amerikan dış yardımlarının iki ve üç numaralı alıcısı olan Mısır ve Ürdün'e verilen paralar onların iyi davranışlarının, yani İsrail'le imzaladıkları barış anlaşmalarının ödülü olarak verilmektedir. Mısır 1974'de ABD'den 71.7 milyon dolar almıştı. Ancak 1975 ve 1976'da, yani Sina II geri çekilme anlaşmalarından sonra ise, 2005 yılı dolar de-

ğeri bazında sırasıyla 1 milyar 127 milyon ve 1 milyar 320 milyon dolar yardım aldı. Amerika'nın Mısır'a yardımı 1978'de 2.3 milyar dolar ve İsraille barış anlaşması imzaladığı yıl olan 1979'da ise tam 5.9 milyar doları buldu. Mısır halen yıllık 2 milyar dolar Amerikan yardımı almaktadır.[43] Aynı şekilde Ürdün 1994 yılında doğrudan yardım olarak 76 milyon dolar ve 1995'de 57 milyon dolar yardım almışken, Kral Hüseyin'in 1994'de barış anlaşması imzalamasından sonra Amerika'ya olan 700 milyon dolar borcu Kongre tarafından silindi ve Amerikan yardımları üzerindeki başka sınırlamalar kaldırıldı. 1997'den bu yana Ürdün'e verilen Amerikan yardımı yıllık ortalama 566 milyon doları buldu.[44] Amerika'nın Mısır ve Ürdün'ü bu şekilde ödüllendirmesi Amerika'nın Yahudi devletine verdiği ayrıcalığın bir başka göstergesidir.

Askeri Yardım

İsrail'e verilen bu değişik ekonomik yardımlar bu ülke için önemli olmaya devam ediyor. Ancak Amerikan yardımının büyük kısmı İsrail'in Orta Doğu'daki askerî üstünlüğünü muhafaza etmeyi amaçlamaktadır.[45] İsrail sadece en üstün teknolojiye sahip silahlara (F-15 ve F-16 uçakları, Blackhawk helikopterleri, parça tesirli bombalar, 'akıllı bombalar' vd.) ulaşmakla kalmıyor, aynı zamanda değişik resmi anlaşma ve gayrı resmi bağlantılar suretiyle Amerikan savunma ve istihbarat yapısıyla içiçe bulunuyor. Kongre Araştırma Servisi'ne göre, 'Amerikan askerî yardımı İsrail'in silahlı kuvvletlerini dünyada teknolojik olarak en gelişmiş ordularından biri durumuna getirmiştir.'[46]

Ayrıca, *Wall Street Journal* gazetesinin bildirdiğine göre, İsrail askerî yardım fonlarının harcanmasında görülmemiş esnekliğe sahiptir.'[47] Savunma Güvenlik İşbirliği Bürosu (Defense Security Cooperation Agency-DSCA) bütün diğer ülkelerle silah ticaretini yürütürken ve ABD'nin bütün askerî yardım alıcılarını denetlerken, İsrail silah alımlarını askerî müteahhitler yoluyla yürütüyor ve bunun karşılığı da İsrail'in yardım hesabından düşülüyor.[48] İsrail 500 bin dolardan daha az tutan sözleşmeleri Amerikan denetiminden muaf tutulan tek ülkedir.[49]

Bu gevşek teftiş düzenlemelerinde saklı bulunan potansiyel riskleri bir göstergesi, 1990'lı yılların başında İsrail Hava Kuv-

vetleri alım işleri daire başkanı Tuğgeneral Rami Dotan'ın milyonlarca dolarlık Amerikan yardımını zimmetine geçirdiğinin ortaya çıkmasıydı. *Wall Street Journal*'a göre daha sonra İsrail'de suçunu itiraf eden ve uzun bir hapis cezasına çarptırılan Dotan siparişleri kasten 500 bin dolar sınırının altında kalacak şekilde küçük parçalara bölmüştü. Yine de Savunma Güvenlik Yardım Bürosu'nun başkanı Korgeneral Teddy Allen kongre komitesine yaptığı açıklamada, Savunma Bakanlığı başmüfettişinin İsrail'e yardım programının 'revize edilmesi' önerisinin İsrail'le 'ilişkilerimizde sarsıntıya yol açabileceğini' gerekçesiyle reddedildiğini söyledi.[50]

Yukarıda izah edilen ekonomik ve askerî yardımlara ilaveten, ABD İsrail'e Lavi uçağı, Merkava tankı ve Arrow füzesi gibi silahları geliştirmesi için yaklaşık 3 milyar dolar sağladı.[51] Bu projeler Amerikan Savunma Bakanlığı tarafından finanse edilip, çoğu zaman ortak araştırma ve geliştirme projesi olarak takdim edildiler. Ancak Amerika'nın bu silahlara ihtiyacı bulunmuyor ve hiçbirini kendi ihtiyacı için satın almayı da düşünmüyordu. Lavi projesi bilahire fazla masraflı olduğu için iptal edildi (bu iptalin masrafının çoğu da yine ABD tarafından karşılandı). Diğer silahlar ise Sam Amca'nın cebinden İsrail cephanesine kazandırılmış oldu.[52] 2004 mali yılı Amerikan savunma bütçesi Arrow füzesi için 136 milyon dolarlık talebi içeriyordu. Bu rakamın 66 milyon doları ilave geliştirmeler ve 70 milyon doları da ilave ünitelerin üretilmesi için onaylandı. Washington'ın İsrail savunma sanayiinin gelişmesi ve bu 'ortak silah projelerinin' üretilmesi için ödediği para aslında bir başka yardım türüdür.[53] Amerika bazen İsrail firmalarının ürettiği teknolojiden istifade etmektedir, ancak İsrail'e gönderilen bu para Amerika'daki yüksek-teknoloji sanayiinin gelişmesini desteklemek amacıyla kullanılmış olsaydı bunun ülkeye getirisi çok daha fazla olurdu.

Amerika ve İsrail arasındaki askerî ilişkiler, 1980'li yıllarda Reagan yönetiminin Orta Doğu'da Sovyet karşıtı 'stratejik konsensüs' sağlama çabaları bünyesinde daha da genişletildi. Savunma Bakanı Caspar Weinberger ve İsrail Savunma Bakanı Ariel Şaron 1981 yılında 'iki ülkenin ulusal güvenliğini pekiştirmek maksadıyla danışma ve dayanışmanın devamı için çerçeve' oluş-

turan bir mutabakat zaptı imzaladılar.[54] Bu anlaşma bir Ortak Güvenlik Yardımı Planlama Grubu (Joint Security Assistance Planning Group-JSAP) ve Müşterek Siyasî askerî Grup gibi kurumları ortaya çıkardı. Bu kurumlar İsrail'in yardım taleplerini incelemek ve Askerî planları, müşterek tatbikatları ve lojistik düzenlemeleri koordine etmek maksadıyla düzenli olarak toplanmaktadır. Her ne kadar İsrailliler resmi bir ittifak anlaşması beklemişler ve çerçeve anlaşmasının sınırlı niteliğinden dolayı hayal kırıklığına uğramışlarsa da; bu, yine de, Amerika'nın İsrail'e taahhüdünün, Kennedy'nin 1962'de Golda Meir'e hitaben sarfettiği özel ifadeler gibi önceki Amerikan başkanlarının beyanatlarından çok daha resmi niteliğe sahip bir ifadesiydi.

ABD'nin Suudi Arabistan'a silah satışı, 1981'de Irak'ın nükleer reaktörünün bombalanması, Aralık 1981'de Golan Tepeleri'nin İsrail topraklarına katılması, 1982'de Lübnan'ın İsrail tarafından işgali ve Eylül 1982'de İsrail'in Reagan barış planını reddetmesi gibi bir dizi sorunun neden olduğu gerilimlere rağmen, İsrail ile ABD arasındaki güvenlik işbirliği Reagan yıllarında istikrarlı bir gelişme gösterdi. 1984'de ortak askerî tatbikatlar başladı ve 1986'da İsrail, Yıldız Savaşları adıyla bilinen Amerikan Stratejik Savunma İnisiyatifi'ne davet edilen üç yabancı ülkeden biri oldu. Nitekim 1988'de yeni bir mutabakat anlaşması imzalanarak 'İsrail ile ABD arasındaki yakın ortaklık' pekiştirilmiş oldu. Bu anlaşma İsrail'i Avustralya, Mısır, Japonya ve Güney Kore gibi 'önemli NATO dışı müttefiklerinden' biri olarak niteliyordu. Bu statüye sahip ülkeler Amerikan silahlarını tenzilatlı olarak alabilme, savaş artığı malzemede öncelikli teslimat ve ortak araştırma-geliştirme projelerine, Amerikan terör karşıtı girişimlere katılmak gibi ayrıcalıklara sahiptir. Bu ülkelerin ticari firmaları da Amerikan savunma ihalelerinde ayrıcalıklı muamele görürler.[55]

İki ülke arasındaki güvenlik ilişkileri o günden bugüne daha da artmış durumda. ABD 1989'da İsrail'e askerî malzeme yığmaya başlamış, 2006 yılında Kongre 2008 yılına kadar mevcut stoğu 100 milyon dolardan 400 milyon dolara çıkarmayı kabul etmiştir.[56] Bu karar Pentagon'un muhtemel bir bölgesel krize karşı ivedilikle karşı koyabilme yeteneğini geliştirmek adına meşrulaştırılmıştır. Ancak Amerikan malzemelerini İsrail'de konuşlan-

dırmak böyle bir acil duruma karşı hazırlanmanın çok verimsiz bir yoludur ve Pentagon bu karardan memnun kalmamıştır. Bir ara Tel Aviv Üniversitesi Yafa Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin başkanlığını yapmış olan Shai Feldman'a göre, 'mevcut anlaşmalar sadece İsrail kuvvetleri tarafından da kullanılabilecek malzemenin depolanmasına izin vermektedir. Pentagon'daki planlamacılara göre, bu durum Amerika'nın İsrail'deki silah ve mühimmatın bir kriz durumunda hazır olup olmayacağından kesin olarak emin olamayacaklarını gösteriyor. Bu çifte kullanım anlaşması şu anlama geliyor: Silah ve mühimmat daha önceden belirlenen Amerikan birlikleri için saklanmak yerine, bir kriz ortamında genel stoklardan alınarak farklı muharebe birimlerine dağıtılacaktır. Bu ise lojistik açıdan tam bir felakettir.'[57] Stoklama programının gerçek amacı İsrail'in materyal rezervlerini artırmaktır. İsrail gazetesi *Yedioth Ahronoth* ile bağlantılı internet haber sitesi *Ynetnews*'in Aralık 2006 tarihli haberine göre 'İsrail'de stoklanan ekipmanın büyük kısmı [2003] Lübnan savaşında kullanıldı.'[58]

1980'lerde oluşturulan diğer çalışma gruplarından edinilen tecrübeler uyarınca, ABD ve İsrail 1996'da Terörizmle Mücadele Ortak Çalışma Grubu'nu kurdu ve Pentagon'la İsrail Savunma Bakanlığı arasında bir elektronik 'acil hat' oluşturuldu. İki ülke arasındaki ilişkileri daha da pekiştirircesine, 1997'de ABD'nin uydu-tabanlı füze uyarı sistemi İsrail'in hizmetine sunuldu. Ardından 2001 yılında iki ülke 'uzun vadeli meseleleri' görüşmek için yılda bir defa toplanan 'bürolar arası stratejik diyalog' toplantıları başlattılar. Bu forum İsrail'in Amerikan askerî teknolojisini Çin'e satmasından dolayı ortaya çıkan gerilim nedeniyle geçici olarak askıya alındıysa da 2005 yılının Kasım ayında yeniden başlatıldı.[59]

Tahmin edileceği gibi, ABD-İsrail güvenlik işbirliği aynı zamanda istihbarat alanına da uzanmaktadır. ABD ve İsrail istihbarat teşkilatları arasındaki işbirliği 1950'lerin sonuna kadar uzanır. 1985'e gelinceye kadar iki ülke yirminin üzerinde istihbarat-paylaşım anlaşmaları imzalamış durumdaydılar. İsrail ABD'ye ele geçirilen Sovyet silahlarına erişim imkânı vermiş ve Sovyet bloğundan gelen göçmenlerden elde edilen raporları sağ-

lamıştı. Bunun karşılığında ise ABD İsrail'e 1973 Ekim Savaşı sırasında ve 1976 Entebbe rehine kurtarma operasyonunda kullanılmak üzere uydu resimleri sağlamış ve söylentilere göre, İsrail'in Afrika'daki istihbarat operasyonlarının finansınanına yardımcı olmuştu.[60] 1980'li yılların başlarında, ABD en yakın NATO müttefiklerinden dahi sakındığı belli istihbarat bilgilerinden İsrail'in faydalanmasına izin verdi. Özellikle, İsrail'in gelişmiş KH-11 istihbarat uydusundan alınmış bilgilere sınırsız erişim imkânı tanındı (İsrail askerî istihbaratı başkanına göre, buna 'sadece enformasyon değil, aynı zamanda fotoğraflar da dâhildi). Ancak aynı kaynaklara İngiltere'nin bile erişimi daha kısıtlıydı.[61] Bu verilere İsrail'in erişimi 1981'deki Irak'ın Osirak reaktörünün bombalanmasından sonra kısıtlanmış ancak 1991 Körfez Savaşı sırasında Başkan 'Baba' Bush tarafından Irak'ın Scud füzesi saldırıları hakkında gerçek-zamanlı uydu verilerinin transferine onay verilmiştir.[62]

Washington'un kitle imha silahlarının yayılmasına karşı geleneksel muhalefetine rağmen, ABD İsrail'in gizli kitle imha silahı programlarını ve bunlar arasında özellikle 200 nükleer silahın biriktirmesini görmezlikten gelerek bu ülkenin bölgesel askerî üstünlüğünü muhafaza etmesini desteklemiştir.[63] Amerikan yönetimi onlarca ülkeyi 1968 Nükleer Silahların yayılmasını önleme anlaşması (NPT)'nı imzalamaya zorlarken, İsrail'in nükleer programını durdurması ve anlaşmayı imzalaması için herhangi bir baskı yapmamıştır. 1960'lı yılların başlarında Kennedy yönetimi İsrail'in nükleer çabalarını kısıtlamayı ciddi olarak istemiş ve nihayet İsrail'i Amerikan bilim adamlarının İsrail Dimona'daki nükleer araştırma tesisini bir nükleer bomba imal edilip edilmediğini öğrenmek maksadıyla gezmesine izin vermiştir. İsrail hükümeti sürekli olarak bir silah programı olduğunu reddetti ve dışarıdan ziyaretleri sınırladı. Ziyaret edildiğinde de müfettişlerin erişimini inanılmaz ölçülerde kısıtladı. Bu nedenle 18 Mayıs 1961'de gerçekleşen ve sadece iki Amerikalı bilim adamının dâhil olduğu ilk Amerikan ziyareti sadece 4 gün sürdü ve bu bilim adamlarından sadece biri Dimona'daki tesisi ziyaret etti. Warren Bass'a göre, 'İsrail'in stratejisi önce ziyarete izin vermek ancak ardından müfettişlerin herhangi bir şey bulmasını önlemekten

ibaretti.' Bir yıl sonra yeniden ziyarete izin vermesi yönündeki baskılar karşısında İsrailliler beklenmedik bir şekilde farklı bir İsrail tesisini inceleyen Amerikan Atom Enerjisi Komisyonu memurlarını Dimona'yı ziyaret etmeye davet ettiler. Bass'ın belirttiği gibi bu ziyaret 'teftiş' adını layık bir ziyaret olmasa da Kennedy yönetimi 'kavga çıkarmaya istekli değildi.'[64]

Ertesi yıl Kennedy baskıyı artırdı. Ben-Gurion ve takipçisi Levi Eshkol'a gönderdiği sert mektuplarda uluslararası standartlara uygun yılda iki teftişin yapılması gerektiğini bildirdi. Kennedy, ABD'nin İsrail'in nükleer arzuları konusundaki endişeleri giderilmediği takdirde 'bu hükümetin İsrail'e taahhüt ve desteğini sürdürmesi mümkün olmayacaktır' diye ekledi.[65] Kennedy'nin tehditleri İsrailli yöneticileri müfettişlerin ilave ziyaretlerine izin vermeye ikna etti ancak bu taviz bir itaate dönüşmedi. Eshkol'un Kennedy'nin Temmuz 1963 uyarısını alır almaz arkadaşlarına şunu söylediği rivayet ediliyor: 'Neden korkacak mışım ki? Adamı geldiği zaman ona [Dimona tesisini] ziyaret edebileceği ve istediği yere gidebileceği söylenecek. Ancak önüne gelen her kapının açılmasını isterse [Dimona tesisinin inşaat amiri Emanuel] Prat ona 'hayır bu kapı değil' diyecek.'[66] Diğer ziyaretlerde de, müfettişlerin dışarıdan alet-edavat getirmeleri ve örnek almalarına izin verilmiyordu.

Yakın zamanlarda Irak ve Kuzey Kore'nin bize hatırlattığı gibi, bu engelleyici taktikler bütün gizli silah projelerinin standart oyunlarıdır. ABD'li yetkililer İsrail'in nükleer planları konusunda şüphelenmeye devam ettilerse de İsrail'in yanıltmaları işe yaradı ve nihayet ne Kennedy, ne de onun halefi Lyndon Johnson İsrail'in bu tavizsiz tutumu karşısında Amerikan desteğini askıya almaya yanaştı. Netice olarak Avner Cohen'in İsrail'in nükleer programının tarihini incelediği detaylı çalışmasında belirttiği gibi, 'İsrailliler [Amerikan] ziyaretlerinin kurallarını kendileri belirleyebiliyorlardı ve Johnson yönetimi İsrail'in anlaşmayı feshetmesinden korkarak bu konuda sürtüşmek istemedi. Kennedy hem Ben Gurion'u, hem de [Levi] Eshkol'ü bir uyuşmazlık durumunun "Amerika'nın İsrail'in güvenliğine ve refahına olan taahhüdünü sarsacağını" söylemişti. Ancak Johnson bu mevzuda bir

ABD-İsrail krizinin çıkmasını istemiyordu.'[67] Bass şunları ekliyor: 'Johnson, her altı ayda bir teftiş yerine, yılda bir yapılacak kısa bir ziyaretin kâfi geleceğini düşündü.'[68] CIA müdürü Richard Helms 1968 yılında Beyaz Saray'a gelip Johnson'ı Amerikan istihbaratının İsrail'in hali hazırda bir nükleer güce ulaştığı sonucuna vardığı yolunda bilgilendirdi. Johnson bu delilin Dışişleri Bakanı Dean Rush ve Savunma Bakanı Robert McNamara da dâhil başka hiç kimseye verilmemesini istedi. Gazeteci Seymour Hersh'e göre, 'Johnson'ın Helms'i ve getirdiği istihbaratı başından uzaklaştırmaya çalışmasının nedeni açıktı. Johnson CIA'in kendisine söylemeye çalıştığı şeyi bilmek istemiyordu. Zira bu bilginin doğruluğunu kabul etmesi durumunda, hemen bir şeyler yapması gerekiyordu. 1968'e gelindiğinde Başkan, İsrail'in bombasını engellemek için hiçbir şey yapmamıştı.'[69]

Sahip olduğu nükleer cephaneye ilaveten, İsrail aktif kimyasal ve biyolojik silah programlarını da yürütüyor ve Kimyasal ya da Biyolojik Silah Anlaşmaları'na imza koymamayı sürdürüyor.[70] Burada ilginç bir ikilem sözkonusu: ABD birçok ülkeyi NPT'yi imzalamaya zorladı ve Amerikan arzularına uymayıp yine de nükleer silah elde eden ülkelere karşı ambargo uyguladı, 2003 yılında Irak'ın kitle imha silahlarına ulaşmasını engellemek için bu ülkeye karşı savaş açtı ve aynısını İran ve Kuzey Kore'ye karşı yapmakta kararlı görünüyor. Ancak Washington gizli kitle imha silahı faaliyetleri çok iyi bilinen ve nükleer silahları etrafındaki komşularını aynı hedefe ulaşmaya kışkırtan bir ülkeyi finanse etmeyi sürdürüyor.

Sovyetlerin Küba'ya verdiği kısmi desteğin haricinde tarihte hiçbir ülke bir başka ülkeye Amerika'nın İsrail'e sağladığı düzeyde maddi yardım sağlamamıştır.[71] Amerika'nın İsrail'e sağladığı yardım elbette şaşırtıcı değildir. Zira Amerikalı yöneticiler İsrail'in varlığını uzun süreden beri destekliyorlar ve hasmane bir ortamda bulunduğunu düşünüyorlar. İleride ve İkinci Bölüm'de tartışılacağı üzere, Amerikalı yöneticiler aynı zamanda İsrail'e verilen yardımın geniş dış politika hedeflerine yardımcı olduğunu düşünüyorlar. Yine de Amerika'nın verdiği yardımın çapı çok ilgi çekicidir. Üçüncü Bölüm'de göstereceğimiz gibi, İsrail Amerikan yardımı almadan önce de bütün komşularından daha güç-

lüydü ve bugün müreffeh bir ülkedir. Amerikan yardımı şüphesiz İsrail için çok faydalı olmuştur ancak hayatta kalmasının asıl nedeni değildir.

ABD'nin İsrail'e sağladığı yardımın en önemli özelliği yardım miktarının giderek artmış olmasıdır. Başkan Eisenhower Süveyş Savaşı'ndan sonra yardımı askıya alma tehdidi yaptığında ciddiye alınabiliyordu (gerçi Eisenhower da bunu yaptığında Kongre'nin direnişiyle karşılaşmıştı). Ancak o günler artık geride kalmıştır. 1960'lı yılların ortasından bu yana, İsrail Amerikalı yöneticilerin akıllıca bulmadığı ve Amerikan çıkarlarına aykırı gördüğü davranışlarına rağmen, her zaman cömertçe destek gördü. İsrail Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması'nı imzalamadığı ve kitle imha silahlarını geliştirmeye devam ettiği halde yardım görmeye devam ediyor. İsrail, İşgal Altındaki Topraklar'da yerleşim birimi inşa ederken, ABD hükümeti bu politikaya muhalefet etse bile, (sadece borç garantisi açısından ufak bir kayba uğramakla birlikte) Amerikan yardımlarını almayı sürdürüyor. Yine İsrail, Golan Tepeleri ve Kudüs gibi işgal ettiği toprakları kendi topraklarına katarken, Amerikan askerî teknolojisini Çin gibi muhtemel düşmanlara verirken, Amerikan topraklarında ajanlık faaliyetleri sürdürürken ve Lübnan'da siviller üzerinde kullandığı parça tesirli bombalar gibi Amerikan silahlarını Amerikan kanunlarına aykırı olarak kullanırken yardımlar kesilmiyor. Bütün bunların üzerinde bazen barış yolunda taviz verdiği zaman yardım miktarı artarken, barışı daha da zorlaştıran eylemlerde bulunduğunda yardımda azalma olmuyor. İsrailli yöneticiler Amerikan başkanlarına verdikleri sözlerden caydıklarında bile İsrail'in yardımı hazır bekliyor. Örneğin Menachem Begin Ronald Reagan'a 1981 yılında AWACS uçaklarının Suudi Arabistan'a satışına karşı lobi yapmayacağına dair söz vermişti. Ancak Begin ardından Capitol Hill'e çıktı ve Senato paneline bu anlaşmaya karşı olduğunu bildirdi.[72]

Amerikan cömertliğinin Washington'a İsrail'in davranışları üzerinde ağırlık kazandıracağı düşünülebilir, ancak bu hiçbir zaman gerçekleşmedi. Amerikalılar İsrail'in işbirliğini kazanabilmek için sopa göstermek yerine, sürekli olarak daha fazla havuç uzatmak zorunda kaldılar. Yani İsrail'den taviz almak yardımları

askıya alına tehdidiyle değil, daha fazla yardımla mümkün oldu. Örneğin İsrail Bakanlar Kurulu, 1967 yılının Kasım ayında kabul edilen ve İsrail'in Altı Gün Savaşı'nda ele geçirdiği topraklardan çekilmesini öngören BM 242 sayılı kararını sadece Richard Nixon'ın şahsen yaptığı İsrail'e ilave Amerikan uçağı verme garantilerinden sonra kabul etti.[73] Mart 1969'da Süveyş Kanalı boyunca İsrail'in Mısır'la giriştiği ve bir dizi hava, topçu ve kara çatışmalarını içeren Sürtüşme Savaşı sırasında İsrail tarafı ateşkesi ancak Amerika'nın İsrail'e yaptığı uçak teslimatını artırma vaadi karşısında ilan etti. Ayrıca İsrail'e Mısır'ın elindeki Sovyet yapısı uçaksavar füzelerine karşı gelişmiş elektronik karşı tedbirlerin sağlanması ve genel anlamda mevcut 'güçler dengesi'nin muhafazası sözü verildi.[74] Bu dönemde kabinede görevi olmayan bakan Şimon Peres'e göre, 'Amerika'nın kendi programlarını kabul etmemiz için yaptığı baskıya gelince, şunu söylemeliyim ki bu sopa değil havuç yoluyla yapılan bir baskıydı; her ne şekilde olursa olsun, Amerikalılar bizi asla yaptırımlarla tehdit etmediler.'[75]

Bu durum 1970'li yıllar boyunca devam etti. Amerikan başkanları Nixon, Ford ve Carter İsrail'in Mısır'la sürdürdüğü geri çekilme müzakereleri, 1978 Camp David Anlaşması ve 1979 Mısır-İsrail barış anlaşmasıyla neticelenen görüşmeler sırasında giderek daha büyük yardım paketleri sundu. Amerika'nın İsrail'e sağladığı yardım 1975'de 1.9 milyar dolardan Sina II anlaşmasının neticelenmesinden sonra, 1976'da 6.29 milyar dolara tırmandı. Yardım miktarı 1978'de 4.4 milyar dolarken, Mısır'la yapılan nihai barış anlaşmasının ardından 1979'da 10.9 milyar doları buldu.[76] Aşağıda anlatılacağı üzere, ABD İsrail'e bu anlaşmaya imza koyması için başka birtakım taahhütlerde de bulundu. Benzer bir şekilde Clinton yönetimi İsrail'e 1994 yılında Ürdün'le yapılan barış anlaşmasının bir parçası olarak yardım artışı gerçekleştirdi. Clinton'ın Oslo barış sürecini ilerletme çabası neticesinde, İsrail'in 1998 Wye Anlaşması'nı kabul etmesinin şartı olarak 1.2 milyar dolar ilave askerî yardım verildi. Ancak bir Filistinli grupla iki İsrail vatandaşı arasında çıkan çatışma yüzünden Başbakan Netanyahu Wye Anlaşması'nı imzalandıktan kısa bir süre sonra feshetti.[77] Amerikan müzakerecesi Dennis Ross'a göre, 'Bibi [Netanyahu]'nin anlaşma hükümlerini yerine

getirmemek için bu olayı bir bahane olarak kullandığı bir gerçektir. Bu talihsiz bir durum olmuştur çünkü Filistinliler Wye anlaşması uyarınca kendilerine düşen sorumlulukları yerine getiriyor, tevkifler yapıyor ve terörle mücadeleyi sürdürüyorlardı.'[78] Ancak İsrailli akademisyen Abraham Ben-Zvi'nin ifade ettiği gibi, 'Clinton yönetiminin Netanyahu'nun tarzından bıkkınlığı Amerikan-İsrail özel münasebetlerine zarar verecek bir politika değişikliğine yol açmadı.'[79]

Gerçekten de Amerika'nın potansiyel ağırlığını kullanma çabaları önemli engellerle karşılaştı ve zaten böyle bir yönteme İsrail'in eylemlerinden son derece rahatsız olunduğu durumlarda bile nadiren başvuruldu. Başkan Gerald Ford ve Dışişleri Bakanı Henry Kissinger 1975'de Mısır'la yürütülen geri çekilme müzakereleri sırasında İsrail'in uzlaşmazlığından duydukları rahatsızlık sabır sınırlarını zorlayınca, yardımları askıya alma ve Amerikan politikalarını gözden geçirme tehdidinde bulunmuşlardı. Ancak daha sonra kendilerine AIPAC tarafından desteklenen ve 76 senatörün imzasını taşıyan bir mektup gönderildi ve Ford'un İsrail'in ekonomik ve askerî ihtiyaçlarına karşı 'duyarlı' olması istendi. Amerikan yardımını kısıtlama güçleri bu şekilde ellerinden alınınca, Ford ve Kissinger'ın elinde 'adım-adım ilerleme' diplomasisinden ve İsrail'i ilave menfaatler sunarak tavize teşvik etmekten başka bir seçenek kalmamıştı.[80]

İsrail Başbakanı Menachem Begin'in 1978 Camp David Anlaşmaları'nı (Mısır ve İsrail arasında müteakip barış anlaşması için bir çerçeve çizen anlaşma) tamamen yerine getirmemesi Başkan Jimmy Carter'ı rahatsız etmişti. Buna rağmen Carter da Amerikan yardımını İsrail'in uyumlu davranışıyla bağlantılandırmadı.[81] Daha sonra Başbakan Netanyahu ve ardından Barak, Oslo anlaşmalarında İsrail'in bütün yükümlülüklerini yerine getirmeyince Clinton yönetimini kızdırdı. Barak üç Kudüs köyünü Filistin yönetimine bırakma taahhüdünden cayınca Clinton'ın buna çok 'sinirlendiği' söyleniyor. Clinton'ın ifadesiyle, Barak'ın bu hareketi Clinton'ı Yaser Arafat'ın gözünde bir 'yalancı peygamber' gibi gösteriyordu. Clinton 2000 Camp David Zirvesi esnasında Barak görüş değiştirmeye başlayınca buna tepki göstermiş ve 'Arafat'ı böyle bir tenzilatla ziyaret edemem! Siz satabilir-

seniz satın ama ben bunu satamam. Bu gerçek değildir. Bu ciddi de değildir."[82] Ancak Clinton da bu manevralara karşı yardımı askıya alma tehdidiyle cevap vermedi.

Amerika'nın bazı İsrail eylemleri sonucunda nadiren yardımı askıya aldığı doğrudur, ancak bu tür jestler genellikle sembolik ve kısa ömürlü oldu ve İsrail'in davranışı üzerinde herhangi bir tesir meydana getirmedi. Örneğin 1977'de İsrail Amerikan silahlı personel taşıyıcılarını Güney Lübnan'a yaptığı müdahalede kullanmış, ancak bunu daha sonra inkâr etmişti. Bu hareket Amerikan silahlarının sadece 'meşru nefsi müdafaa' için kullanılabileceğini öngören Silah İhracatı Kontrol Kanunu'nu, hem de Başbakan Menachem Begin'in ilk önce Washington'a danışmadan Lübnan'la ilgili olarak harekete geçmeme sözünü ihlal ediyordu. Gelişmiş istihbarat verileri İsrail'in sahtekârlığını açığa vurunca, Carter yönetimi İsrail'e askerî sevkiyatı durdurmakla tehdit edince, Begin de ekipmanın geri çekilmesi emrini vermişti.[83]

Regan yönetiminin, İsrail'in Golan Tepeleri'ni fiilen topraklarına katması karşısında 1981 mutabakat zaptını askıya alına kararı da bir başka örnektir. Ancak Reagan daha sonra İsrail Golan'dan geri çekilmemesine rağmen bu anlaşmanın önemli maddelerini yerine getirmiştir. ABD ayrıca İsrail, ABD üretimi parça tesirli bombaları bu konudaki anlaşmaların hilafına 1982'deki Lübnan işgali sırasında kullanınca sevkiyatı durdurmuş ancak 1988 yılında sevkiyata yeniden başlamıştı.[84] Amerikan baskısı, ayrıca, İsrail'in 1982 yılındaki işgali sırasında Beyrut'a sığınan FKÖ güçlerine yönelik tam kapsamlı bir saldırı düzenlemekten vazgeçmesine yardımcı oldu. Ancak şu da var ki, İsrailliler kendileri de böyle bir adımı atmakta gönülsüzdüler ve bu nedenle ayrıca ikna edilmelerine gerek yoktu.[85]

1991 yılında Bush yönetimi 10 milyar dolarlık borç garantisini askıya alarak Şamir hükümetine yerleşim birimi inşasını durdurması ve planlanan barış konferansına katılması için baskı yaptı. Ancak bu tehdit sadece birkaç ay sürdü ve garantiler Şamir'in yerine başbakanlığa İzak Rabin geçince yeniden devam etti.[86] İsrail yeni yerleşim birimlerinin inşasını durdurmayı kabul etmiş olsa da mevcut blokları genişletmeyi sürdürdü. 1991'de İşgal Altındaki Topraklar'da yerleşimci sayısı 8000 (%14.7),

1993'de 6900 (%10.3), 1994'de 6900 (%9.7) ve 1996'da 7300 kişi (%9.1) arttı. Bu oranlar İsrail'in bu yıllardaki toplam nüfus artışının kat be kat üzerindeydi.[87] Benzer bir vakıa 2003 yılında tekrarlandı. Bu defa oğul Bush İsrail'in Batı Şeria'da bir 'güvenlik duvarı' inşasına olan muhalefetini, İsrail'e verilen borç garantilerini sembolik bir şekilde indirerek göstermeye çalıştı. Bütün bir garanti programını askıya almak ya da doğrudan dış yardımı azaltmak bir etki yapabilirdi ancak Bush borç garantisinin sadece bu duvarın Filistin topraklarına sarkan miktarına değer olarak eşit kısmını askıya aldı. Yani bu durumda İsrail aldığı borcun küçük bir kısmı için daha yüksek bir faiz oranıyla borçlanmak zorunda kalacaktı, ki bu birkaç milyon dolar masraf demekti. İsrail'in hali hazırda aldığı ve gelecekte almayı beklediği milyarlarca dolarlık Amerikan yardımıyla karşılaştırıldığında bu sembolik bir cezaydı ve beklendiği gibi İsrail'in davranışı üzerinde görünür bir tesir meydana getirmedi.

Diplomatik Koruma ve Savaş Desteği

Elle tutulur bu ekonomik ve askerî destek türlerine ilaveten, ABD İsrail'e sürekli bir diplomatik destek sağlıyor. 1972 ve 2006 yılları arasında Washington, İsrail'i eleştiren 42 BM Güvenlik Konseyi kararını veto etti. Bu sayı aynı süre içinde diğer Güvenlik Konseyi mensuplarının kullandıkları bütün vetolardan daha fazladır ve bu sürede kullanılan toplam Amerikan vetolarının yarısını oluşturur.[88] Aynı zamanda İsrail'le ilgili çok sayıda karar Amerikan vetosu tehdidi yüzünden Güvenlik Konseyi'ne hiçbir zaman ulaşamamıştır. 2002 yılında Amerikan BM Büyükelçisi John Negroponte, rivayet olunduğu üzere, Güvenlik Konseyi'nin kapalı bir oturumunda ABD'nin İsrail'i kınayan herhangi bir kararnameyi aynı zamanda genel olarak terörizmi ve özel olarak İslami Cihad, Hamas ve el-Aksa Şehidler Tugayı'nı ismen kınamadıkça kesinlikle veto edeceğini söylemiştir.[89] Bir iki defasında ABD İsrail'i kınayan kararlara imza atmıştır. Ancak bu durumlarda İsrail'in son derece taşkın davranışı infiale neden olmuş, kınama kararnamesi ise yine son derece yumuşak bir dille yazılmıştır. Yine bu durumlarda ABD İsrail'in uzlaşmazlığı karşısında rahatsızlığını dile getirmek istemiştir.[90]

BM Genel Kurulu İsrail'in davranışını kınayan ya da Filistinliler lehindeki kararnameleri oyladığı zaman da ABD İsrail'e destek vermeyi sürdürmüştür. Her ne kadar bu kararnameler yaptırım gücü taşımasa ve genel olarak sembolik değerde olsalar bile, Washington'un bu tavrı onu müttefikleriyle ve küçük devletlerle karşı karşıya getirmektedir. Tipik bir örnek olarak, 'Filistin Halkının İnsan Haklarını Etkileyen İsrail Uygulamaları' başlıklı BM Genel Kurulu 59/124 sayılı kararname 10 Aralık 2004 tarihinde aleyhteki 7 oya karşılık 149 oyla kabul edildi. 22 ülke çekinser kalırken, 13 ülke ise oy kullanmadı. Kararnameyi destekleyen ülkeler arasında Japonya, Almanya, Fransa, Çin ve İngiltere de bulunuyordu. Amerika'yla birlikte kararnameye karşı çıkan ülkeler ise İsrail, Avustralya, Marshall Adaları, Mikronezya, Nauru ve Palau'ydu.[91] Aynı şekilde Arap ülkeleri İsrail'in ilan edilmemiş nükleer silah mevzuunu Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (UAEK)'na getirmeye çalışınca, Washington olaya hemen müdâhil olarak kurumun bu konunun gündemine gelmesini engelledi. İsrail Dışişleri Sözcüsü Jonathan Peled Yahudi gazetesi *Forward*'a 2003 yılında verdiği demeçte 'Araplar bunu her yıl yapıyorlar, ancak İsrail'e karşı bir kararname hakkında tartışmak için öncelikle (UAEK'nın) yönetim kurulunun onayını almanız gerekir ki böyle bir şey [Amerikan baskısı nedeniyle] sözkonusu değildir.'[92] dedi. Amerika'nın diplomatik ve askerî konularda İsrail'in tarafını tutma istekliliği zaman içinde daha da artmıştır. Daha önce belirtildiği üzere, 1950'li yıllarda, Eisenhower yönetimi İsrail'i Süveyş Savaşı sırasında işgal ettiği topraklardan çıkmaya zorlamış ve İsrail'in önemli su kaynaklarını kendi tarafına çevirme çabalarını boşa çıkarmıştı. Ancak 1960'lı yıllardan itibaren ABD büyük çatışmalar ve müteakip müzakereler esnasında İsrail'in çıkarlarını korumakla kendini sorumlu hissetti. Amerika İsrail'e her istediğini verinediyse de Amerikan desteği sürekli ve önemli oldu. 1966-67 yıllarında İsrail ile Suriye arasındaki çatışmaların tırmanması Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdunnasır'ı askerlerini Mayıs ayında Sina [Yarımadası]'na geri çekmeye zorlamıştı. Bu ise İsrailli yöneticileri alarm durumuna geçirmiş ve daha geniş bir savaşın çıkma ihtimalini güçlendirmişti. Johnson yönetimi yine de İsrail'in Arap düşmanlarından askerî olarak daha güçlü olduğundan emindi ve İsrail'in bir Arap saldırısı tehli-

kesini abarttığını düşünüyordu.[93] Genel Kurmay Başkanı General Earle Wheeler Johnson'a 'Bizim en iyimser tahminimiz eğer savaş çıkarsa İsraillilerin bu savaşı 5 ila 7 gün içinde kazanacağını gösteriyor.' bilgisini vermiş, Johnson da İsrail Dışişleri Bakanı Abba Eban'a eğer Mısır İsrail'e saldırırsa 'onların tozunu attırırsınız' demişti.[94] Önde gelen İsrailli yöneticiler bu değerlendirmeye katılıyorlar, ancak Washington'a endişe verici raporlar gönderip sempati ve destek toplamaya çalışıyorlardı.[95]

Kendi tahminlerine dayalı olarak hareket eden Amerika İsrail'i güç kullanmaktan caydırarak ve diplomatik bir çözüm arayarak savaşı önlemeye çalıştı.[96] Başkan Johnson 26 Mayıs'ta Mısır'ın TiranBoğazı'nı İsrail gemilerine kapatma kararını 'yasadışı' olarak nitelemişti ve İsrail'in endişelerine sempatiyle yaklaşıyordu. Ancak buna rağmen Vietnam Savaşı devam ederken İsrail'e yardımda bulunma konusunda kapsamlı bir taahhütte bulunmayı reddetti. Ancak onun İsrail'i dizginleme çabaları giderek yumuşadı ve Haziran ayının ilk haftasında Johnson ve birkaç danışmanı İsrail'in harekete geçmesi durumunda Amerika'nın itiraz etmeyeceğini ancak işler yolunda gitmezse Amerikan yardımını beklememeleri gerektiğini İsrail'e hissettirdi. Dışişleri Bakanı Dean Rusk bir gazeteciye yaptığı açıklamada 'vazifemizin kimseyi dizginlemek olmadığını düşünüyorum' diyordu. Michael Brecher de 3 Haziran'a gelinceye kadar, 'İsrail'in edindiği intibaın harekete geçmesi halinde Amerika'nın hasmane bir tutum takınmayacağı' olduğunu belirtiyor. Özetle Johnson bir uzmanın bilahire ifade ettiği gibi, İsrail saldırısına yeşil ışık yakmış oluyordu.[97] Johnson'ın bu ani dönüşünün nedenleri hâlâ bilinmiyor. Ancak İsrail yanlısı dostlarının ve danışmanlarının baskısı, İsrail büyükelçiliğinin organize ettiği mektup kampanyası ve İsrail'in her ne pahasına olursa olsun saldırıda bulunacağı düşüncesi bu dönüşümde büyük rol oynamış olsa gerek.[90]

Amerika önce İsrail'in zaferini beklediği için, savaşı durdurmaya yönelik İsrail nezdinde herhangi bir ciddi gayret göstermedi ve İsrail'in savaş sonrasındaki hareketlerini de eleştirmedi. Buna mukabil, Sovyetler Birliği İsrail'in Golan Tepeleri'ni işgalinin ardından Sovyet müttefiki Suriye adına müdahalede bulunma tehdidinde bulununca, başkan Sovyetleri caydırmak için

Amerikan Altıncı Filosu'nu İsrail'e doğru hareket ettirdi. 1956 Süveyş Savaşı'yla taban tabana zıt bir tavırla, Johnson idaresi kapsamlı bir barış anlaşması olmaksızın İsrail'in geri çekilmesi yolunda hiçbir baskıda bulunmayacağını beyan etti.[99] Yine 8 Haziran'da meydana gelen İsrail deniz ve hava kuvvetlerinin istihbarat gemisi Liberty'ye karşı düzenledikleri saldırı karşısında Amerikan tarafı kapsamlı bir inceleme başlatmadı. Bu olayın detayları halen kesin olarak bilinmemektedir.[100] Amerika krizin başında aranan diplomatik destek ve askerî koruma garantisini İsrail'den esirgemişse de Amerika'nın sempatisinin hangi tarafa doğru olduğu ortadaydı.

1969-70 Sürtüşme Savaşı esnasında Amerika İsrail tarafına doğru çok daha belirgin biçimde kaymıştır. Bu savaş sırasında İsrail'e verilen yardım miktarı artırıldı. Nixon ve Kissinger İsrail'e verilecek ısrarlı yardımların Sovyet yardımlarının sınırlarını ortaya koyacağını ve böylece Moskova'nın Arap dostlarını Amerika tarafına geçmeye ikna edeceğini düşünüyorlardı. Nixon yönetimi İsrail'e her istediği silahı vermemesi nedeniyle iki ülke arasında zaman zaman sürtüşmeler çıkmışsa da Amerika İsrail'e olan silah sevkiyatını artırdı ve bu dönemde gerçekleşen barış müzakerelerinde İsrail'i taviz vermeye zorlamadı. Artan şiddet bir süpergüç çatışması riskini ortaya çıkarınca, Washington ateşkes imzalama konusunda inisiyatifi ele aldı ve İsrail'e önemli yardım artışları yoluyla bu ateşkesi kabul etmeye ikna etti.[101] 1972'de imzalanan bir mutabakat zaptıyla ABD uzun vadeli şartlarla İsrail'e savaş uçağı ve tank sağlama taahhüdünde bulundu. Ayrıca Nixon ve Kissinger herhangi bir yeni barış önerisinden önce İsrail'e danışma sözü verdiler. Böylelikle dünyanın iki süpergücünden biri küçük bir ülkeye izleyeceği diplomatik adımlar üzerinde veto gücü vermiş oluyordu. William Quandt'ın deyimiyle, 'ABD'nin Orta Doğu politikası İsrail'e verilen açık destekten başka bir şey içermiyordu.' İsrail Dışişleri Bakanı Abba Eban bu dönemi Amerikan silah sevkiyatında 'altın dönem' olarak niteleyecekti.[102]

1973'deki Ekim Savaşı sırasında Amerikan desteği daha da dramatik olacaktı. Nixon ve Kissinger İsrail'in kısa sürede zafer kazanacağından emindiler ve İsrail'in savaş sonrası ağırlığının İsrail'e verilen desteğin fazla aşikâr olmaması ve İsrail'in çok ke-

sin bir zafer kazanmaması durumunda daha fazla olacağını düşündüler. Kissinger hatıratında şunları söylüyor: 'Eğer İsrail çok kesin bir zafer elde etmiş olsaydı -ki biz bunu bekliyorduk -bütün Arapların nefretinin odak noktası biz olacaktık. Sovyetler Birliği'nin bütün Arapların kurtarıcısı olarak algılanmasını öncelemek zorundaydık. Eğer beklenmeyen gerçekleşir ve İsrail zor duruma düşseydi, İsrail'i kurtarmak için ne gerekiyorsa yapardık.'[103] Bu beklentiler ve stratejik hedefleri gözönünde bulundurarak, Amerika İsrail'in taleplerini ağırdan aldı. Ancak İsrail beklenmedik şekilde zor durumda kalıp, kritik askerî malzemeleri azalınca, Nixon ve Kissinger hava yoluyla tam kapsamlı askerî ekipman sevkiyatı emrini verdi. Bu sevkiyatın 2.2 milyarı bulan masrafını da ilave askerî borç yardımı yoluyla ödedi.[104] Savaşın yönü Amerikan yardımı gelmeden önce dönmüşse de yardım İsrail'in moralini düzeltti ve zaferi kazanmasından önemli bir rol oynadı.[105] Malesef Amerika'nın bu sevkiyatı Arapların tepkisini çekip Arap petrol ambargosunu ateşledi. Üretim düşüşü dünya petrol fiyatlarının hızla tırmanmasına neden oldu ve ABD ve müttefiklerine çok ciddi ekonomik yük bindirdi.

Belli sınırlar içerisinde, savaş boyunca süren Amerikan diplomasisi İsrail'i sürekli kayırdı. ABD Ürdün Kralı Hüseyin'i kenarda kalmaya ikna etti ve Kissinger ateşkes görüşmelerini (özellikle 21 Ekim'de Moskova'da Sovyet yöneticileriyle yaptığı görüşmeleri) savaşın son aşamasına kadar İsrail'in hareket serbestisini koruyacak şekilde yürüttü. Nixon Kissinger'dan Sovyet Genel Sekreteri Leonid Brejnev'e Amerika'nın 'Orta Doğu'da kapsamlı bir barışı empoze etmek amacıyla savaşı kullanmak istediğini' söylemesini talep etti. Ancak Moskova'ya geldiğinde Kissinger İsrail'in üstün konumunu muhafaza edecek ve Sovyetler Birliği'ni barış sürecinden dışlamaya yarayacak bir ateşkes anlaşması için çalıştı. Tarihçi Kenneth Stein'a göre, 'Amerika'nın Kissinger'ın Brejnev'le yaptığı üç toplantıda aldığı notlara göre tartışılmaz bir şekilde Kissinger İsrail çıkarlarını Moskova karşısında temsil etmiştir. Bu ise Nixon'un tercihlerine aykırıydı.' İsrailli yöneticiler Sovyet-Amerikan ortak ateşkes kararından rahatsız olmuşlarsa da Stein'in belirttiği gibi, 'Kissinger Kremlin nezdinde bir resmi İsrail temsilcisi kadar İsrail'in endişelerini beyan etmiştir.'[106]

Güvenlik Konseyi 22 Ekim'de çatışmaların 12 saat içinde durdurulmasını isteyen ateşkes kararnamesini kabul etti. Kissinger İsrail'in askerî konumunu güçlendirmesi için anlaşmayı çiğnemesine izin verdi. Ayrıca, Kissinger İsrail Büyükelçisi Simcha Dinitz'e İsrail'in askerî operasyonlarını tamamlaması için Moskova'ya yapacağı ziyaret sırasında geçen zamanı kullanmasını tavsiye etmişti. Washington merkezli bir kuruluş olan Ulusal Güvenlik Arşivi'ne göre 'Kissinger İsrailli yöneticilere ateşkesi delmeleri için gizli yeşil ışık yakmış', böylece 'ateşkesin başlayacağı güne kadar İsrail daha fazla askerî ilerleyişi için zaman kazanmış oluyordu.'[107] Ateşkes tamamen bozulup, İsrail Silahlı Kuvvetleri Mısır Üçüncü Ordusu'nu tamamen kuşatması karşısında Sovyetler askerî müdahale tehdidinde bulundular. Nixon ve Kissinger dünya çapında askerî teyakkuza geçip Moskova'ya bölgeden uzak durması için sert bir uyarı yayınladılar ve İsrail'in bir an önce çatışmayı durdurmasını istediler.

1975 Sina II geri çekilme anlaşmasını getiren 'adım-adım ilerleme' diplomasisi sırasında çok sıkı pazarlıklar gerçekleşti. Ancak yine de ABD İsrail'in çıkarlarını savunmaktan geri durmadı. İsrail'e sağlanan askerî yardım artışına ilaveten, Amerika İsrail'e müteakip barış konferansına hazırlanırken İsrail'le birlikte hareket etme sözü verdi ve FKÖ'nün bundan sonraki her hangi bir barış görüşmesine katılımını bloke etme hakkı tanıdı. Kissinger Amerika'nın İsrail'i tanımadığı ve BM'nin 242 ve 338 sayılı kararlarini kabul etmediği sürece FKÖ'yü tanımayacağı ve müzakere etmeyeceği sözünü vermiş, Kongre daha sonra bu vaadi 1984'de kanunlaştırmıştı[108] (sözkonusu kararlar 1967 ve 1973 savaşlarını sona erdirdiyor ve İsrail'in hâkim iyet ve bağımsızlığını tanımakla birlikte işgal ettiği topraklardan geriçekilmesini öngörüyordu). İsrailli tarihçi Avi Shlaim'a göre, '[İsrail Başbakanı] Rabin Kissinger'a kabinesinin Sina II [çekilme] anlaşmasını yanında bir başka İsrail-Amerikan anlaşması imzalanmadığı sürece tanımayacağını açıkça bildirmişti. Shlaim neticede ortaya çıkan anlaşmayı 'Amerika ve İsrail arasında ismi konmamış bir ittifak anlaşması' olarak niteliyor.[109]

1982'de İsrail'in Lübnan'ı başarısız işgalinden sonra Amerika İsrail'in yardımına bir kez daha koştu. Güney Lübnan'da İsrail

ile FKÖ arasında artan çatışmalar devam ederken, İsrail Savunma Bakanı Ariel Şaron FKÖ'yü Lübnan'dan çıkarmayı, Suriye'nin Lübnan'daki nüfuzunu kırmayı ve Lübnan Hıristiyanlarının lideri Bashir Gemayel'i iktidara getirmeyi amaçlayan askerî bir harekât için Amerika'nın onayını bekledi. Amerikan Dışişleri Bakanı Alexander Haig İsrailli yetkililerle yaptığı görüşmelerde, İsrail'in harekâtının son derece kısa olacağını söyleyerek, plana zımnen şartlı destek verdi. Ancak Haig muhtemelen İsrail'in kafasındaki planı tam olarak bilmiyordu. Haig, İsrail'in sadece 'uluslararası kamuoyu tarafından kabul edilecek bir provokasyon' karşısında harekete geçmesi gerektiğini belirtiyordu.[110] Nihayet, Haig'in önşartı yerine gelmeden 1982 yılının Haziran ayında İsrail Lübnan'ı işgal etti. Ancak İsrail'in Lübnan iç politikasına şekil vermeyi amaçlayan haris planı kısa sürede içinden çıkılmaz hale geldi. IDF, FKÖ ve Suriye güçlerini kısa sürede püskürtse de FKÖ'nün hayatta kalan gerillaları Beyrut'a sığındılar. IDF onları oradan kendisine ve Lübnanlı sivilllere büyük zaiyat vermeden çıkaramadı. Nihayet Amerikan özel temsilcisi Philip Habib bir anlaşma imzalayarak kuşatmayı sonlandıran ve FKÖ'nün geri çekilmesine izin veren bir anlaşmayı müzakere etti. Daha sonra binlerce Amerikan deniz piyadesi çok-uluslu barış gücü bünyesinde Lübnan'a gönderildi.

Eylül ayında Gemayel'e karşı düzenlenen suikast İsrail'in Lübnan'da İsrail yanlısı bir hükümet kurma emellerini suya düşürdü. Ardından IDF Hıristiyan milislerin Sabra ve Şatila mülteci kamplarına girerek çok sayıda Filistinli ve Lübnanlı sivili öldürmesine göz yumdu. Toplam ölü sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte, birkaç yüz ile iki bin arasında hesaplanıyor.[111] Lübnan'daki iç savaşı ve yabancı işgalini sona erdirme gayretleri netice vermedi. Nihayet Amerikan askerî personeli giderek Lübnan bataklığının içine sürüklendi. 1983 yılının Nisan ayında Amerikan sefaretini hedef alan bir intihar saldırısı sonucunda 63 insan hayatını kaybetti. Ekim ayında ise bomba dolu bir kamyonun dâhil olduğu daha feci bir saldırı neticesinde 241 Amerikan deniz piyadesi öldürüldü ve bu, ertesi yıl içinde Amerika'nın Lübnan'dan tamamen çekilmesinin önünü açan olay oldu.

Her ne kadar Başkan Reagan dâhil Amerikalı yetkililer İsrail'in savaş sırasındaki tavrından rahatsız olmuşlarsa da hiçbir şe-

kilde İsrail'i cezalandırmaya çalışmadılar. 9 Haziran'da Reagan Menachem Begin'e gönderdiği sert mektupta onu Suriye'yle önerilen ateşkesi kabul etmeye çağırdı. Ancak IDF'un Suriye'ye dair hedeflerine ulaşılmıştı ve İsrail'in bu ateşkesi kabul etmemesi için bir nedeni bulunmuyordu.[112] Tarihçi ve diplomat Itamar Rabinovich, 'sözlü uyarılar ve ara sıra meydana gelen hakiki rahatsızlıklara rağmen,' Amerika 'İsrail'e savaşı bu denli uzatması için ihtiyacı olduğu siyasî desteği sağlamıştır.'[113]

İsrail'i bir komşu ülkeyi işgal etmesi için cezalandıracak yerde, Kongre 1982 yılının Aralık ayında Başkan Reagan'ın ve yeni göreve gelen Dışişleri Bakanı George S. Shultz'un güçlü muhalefetine rağmen, İsrail'e askerî yardım olarak ilave bir 250 milyon dolar verilmesine karar verdi. Shultz'u dinleyelim:

> Aralık ayı başında Kongre'nin topal ördek oturumuyla İsrail'e askerî yardım bağışı olarak 250 milyon dolar ilave yardım kararı aldığını duydum. Bu yardım İsrail'in Lübnan'ı işgali, parça tesirli bombaları kullanması ve Sabra ve Şatila kamplarındaki katliama göz yummasının akabinde veriliyordu! Biz bu ilaveye sonuna kadar karşı çıktık. Başkan Reagan ve ben, temsilcileri ve senatörleri defalarca şahsen arayarak ağırlığımızı koyduk. 9 Aralık'ta resmi bir muhafelet şerhiyle ilave yardımın İsrail'in politikalarını desteklemek ve ödüllendirmek anlamına geleceğini bildirdim. Dışişleri Bakanı Şamir, Başkan Reagan'ın muhalefetini 'dostane olmayan bir tavır' olarak nitelendirmiş ve 'barış sürecini zedelediğini' söylemişti. Bu ilave Başkan Reagan ve benim desteğim olmaksızın Kongre tarafından onaylandı. Çok şaşırmış ve hayal kırıklığına uğramıştım. Bu bana İsrail'in kendi Kongre'miz üzerindeki ağırlığını çok canlı bir şekilde gösteriyordu. Orta Doğu'da ilerme sağlama çabalarım konusunda kongrenin desteğini almak istiyorsam ve Kongre'nin İsrail'le alakalı kararlarıyla ilgili tavır belirlerken çok dikkatli olmak zorunda olduğumu anladım.[114]

Ancak Shultz ve Reagan'ın Kongre'nin izinden gitmemeleri çok sürmedi. 1981'de imzalanan Stratejik İşbirliği mutabakat zaptı (İsrail'in Golan Tepelerini işgalinin ardından askıya alınmıştı) 1983 yılının Kasım ayında yeniden yürürlüğe kondu. Ame-

rikalı yöneticiler İsrail'le yakın işbirliğinin İsrail'in tavrını etkilemenin yegâne yolu olduğunu düşünüyorlardı.[115]

Amerika'nın İsraille birlikte hareket etme temayülü barış müzakerelerine de uzanır. ABD 1967 Savaşı'nı müteakip boşa çıkan barış çabalarında önemli bir rol oynamıştır. Yine 1970'de Sürtüşme Savaşı'nı bitiren görüşmelerde de Amerikan katkısı büyüktür. 1972'de Amerika İsrail'le ilave barış görüşmelerinden önce karşılıklı danışma kararı aldıysa da Kissinger Ekim Savaşı'ndan sonra yürüttüğü 'adım-adım ilerleme' diplomasisi boyunca İsrail üzerinde baskı oluşturacak bir etki yapamadı. Kissinger müzakereler sırasında şu şikayette bulunuyordu: 'Rabin'e taviz vermesini istedim ancak o İsrail'in çok zayıf olduğunu ileri sürerek buna karşı çıktı. O zaman ben de ona daha fazla silah verdim. Ancak bu defa da İsrail'in çok güçlü olduğunu ileri sürerek taviz vermeye ihtiyacı olmadığını söyledi.'[116] Yukarıda aktarıldığı gibi Mısır ve İsrail arasındaki geri çekilme anlaşmaları tamamen daha fazla Amerikan yardımı vaadleriyle ve ABD'nin Sina [Yarımadası]'nda sivil gözlemciler bulundurma taahhüdü sayesinde ortaya çıkartılmıştır.

Aynı durum Clinton yönetiminin 1993 Oslo Anlaşmaları'na yol açan müzakereleri yürütme tarzında ve 1999-2000 yıllarında bir nihai statü anlaşmasına ulaşma çabaları sırasında da görülebilir. Clinton yönetimi yetkilileri ile İsrailli meslekdaşları arasında nadiren de olsa bazı anlaşmazlıklar mevcuttu. Ancak ABD, tutumunu İsrail'le yakın temas halinde belirledi ve genelde, Amerikalı diplomatların İsrail'in izlediği stratejiyle ilgili kaygılarına rağmen, İsrail'in barış sürecine yaklaşımını destekledi.[117] Oslo öncesindeki müzakerelerde önemli bir temsilci olan ve 2000 yılında Camp David'deki nihai statüyü belirlemeye matuf çerçeve anlaşması için yapılan görüşmelerde önemli rol oynayan İsrailli diplomat Ron Pundak'a göre, 'Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın geleneksel tavrı İsrail Başbakanı'nın tutumunu benimsemektir. Bunun en aşırı örneği Netanyahu hükümeti zamanında Amerika'nın izlediği tavır olmuştur. Amerikan hükümeti bazen sanki İsrail Başbakanı adına çalışıyormuş izlenimi vermiş, Filistin tarafını İsrail tekliflerini kabule zorlamıştır. Amerika'nın bu temayülü Barak hükümeti zamanında da devam etti.'[118]

Barış sürecindeki ABD'li katılımcılar da benzer görüşler dile getiriyorlar. Başkan Clinton döneminde Arap-İsrail işlerinden sorumlu özel yardımcı Robert Malley ve bir başka Camp David katılımcısı şunu dile getiriyorlar: 'İsraillilerin Camp David'de ileri sürdükleri görüşler yazılı olarak ifade edilmemişti... Bu görüşler genellikle İsrail değil Amerikan mefhumları olarak sunuluyordu.' Bu uygulama Amerika'nın İsrail'e sağladığı diplomatik yardımının ulaştığı dereceyi göstermektedir. İsrail bağımsız bir arabulucu olarak hareket etmesi gerektiği zaman bile bu yardımın niteliği değişmemiştir. Amerikan müzakerecilerinin eli aynı zamanda 'sürpriz olmayacak kuralı' ile bağlanmıştı. Yani 'Amerika fikirlerini daha önceden İsrail'le paylaşma taahhüdünde bulunmuştu. Barak'ın stratejisi nihai çizgisini önceden açığa vurmamak olduğu için, çok ileriye gittiğini düşündüğü Amerikan önerilerine karşı bu kuralı gündeme getirerek muhalefet edebiliyordu. Amerika'nın neticede oynadığı rol, İsrail'in müzakere çizgilerini sunma ve onları İsrail'in taviz veremeyeceği kırmızı çizgiler olarak ifade etmekten ibaretti.[119] Orta Doğu ve Arap-İsrail mevzularında altı farklı dışişleri bakanına danışmanlık yapmış olan ve Clinton yönetiminin barış çabaları açısından güçlü isimlerden biri olan Aaron David Miller başarısızlığa uğrayan müzakerelerin üzerinden uzun yıllar geçtikten sonra, 2005 yılında şunu itiraf ediyordu: 'Biz İsrail'in avukatlığına soyunmakta çok aşırıya gittik.'[120]

Sonuç

1948'de İsrail'in kuruluşundan bu yana Amerika'nın Orta Doğu siyasetinin birçok önemli unsuru Yahudi devletine olan taahhüdü etrafında şekillenmiştir. İkinci Bölüm'de detaylı olarak inceleyeceğimiz gibi, bu temayül zamanla giderek daha da pekişmiştir. İsrail'in Amerikan müttefikleri arasındaki kayırılmış konumunun son bir noktasını daha belirtelim: 1976'dan beri, 6 İsrailli lider Kongre'nin ortak oturumunda konuşma yapmıştır. Bu rakam herhangi bir yabancı ülkeden çok daha yüksektir.[121] Üstelik bu misafir New York'tan çok daha az nüfusu olan bir ülkenin temsilcisi.

İzak Rabin haklıydı: Amerika'nın İsrail'e karşı cömertliği modern tarihte eşi olmayan bir durumdur. Bu ilişki çok mütevazı bir başlangıçtan benzeri olmayan bir 'özel ilişkiye' dönüştü. Mitchell Bard ve Daniel Pipes'ın belirttikleri gibi, 'Mukayeseli bir bakış açısıyla, ABD ve İsrail uluslararası politikada en çarpıcı ikiliyi oluşturmaktadır.'[122]

Bu destek olumlu bir netice verdi: İsrail'in müreffeh bir ülke olmasını sağladı. Birçokları için sadece bu gerçek Amerika'nın yıllardır sağladığı desteği haklı çıkarabilir. Şüphesiz bu desteği göz önüne aldığımızda, 2003 yılında yapılan bir Pew araştırmasının sonuçları hiç şaşırtıcı gelmeyecektir. Araştırmanın yapıldığı 21 ülkeden 20'sinde halkın mutlak ya da nisbi çoğunluğu Amerika'nın Orta Doğu politikasının aşırı düzeyde İsrail yanlısı olduğuna inanıyor. Asıl şaşırtıcı olan ise, İsraillilerin nisbi çoğunluğunun (%47) bu yargıyı paylaşması.[123]

Amerika İsrail'e verdiği destekten ve İsrail'in inkâr edilemeyecek başarısından bazı kazançlar elde etmiş olsa da verdikleri aldıklarından fazla olmuştur. Eğer İsrail ABD için bir stratejik değer olsaydı, yani İsrail'in mevcudiyeti ve süregelen büyümesi ABD'yi çok daha güvenli hale getirmiş olsaydı bu destek anlaşılabilirdi. Bu kadar yüksek seviyede maddi ve diplomatik desteği izah edecek ahlakî bir neden de bulunmuyor. Bundan sonraki iki bölümde ABD'nin İsrail'e böylesine cömert ve sınırsız destek sağlamasını izah edecek stratejik ve ahlakî nedenlerin mevcut olmadığını göstereceğiz.

2

İsrail: Stratejik Değer mi, Stratejik Külfet mi?

Amerika'nın İsrail'e verdiği kapsamlı ekonomik, askerî ve diplomatik destek Amerika'nın stratejik çıkarlarına hizmet ettiği müddetçe anlaşılabilir. Örneğin İsrail'e verilen cömert yardım ABD'nin düşman olarak nitelendiği ülkelerle baş etmesini kolaylaştırmış olsaydı, ancak o zaman bu yardımın meşru olduğu düşünülebilirdi. Israrlı Amerikan desteği karşılığında Amerika'nın bazı menfaatleri olmuş ve bu menfaatlerin değeri harcanan ekonomik ve siyasî masrafın üzerinde olsaydı, ancak o zaman bu desteğin bir anlamı olabilirdi. Eğer İsrail petrol ya da doğal gaz gibi hayatî doğal kaynaklara sahip olan bir ülke ya da kritik bir coğrafi konumu olan bir ülke olmuş olsaydı, ancak o durumda Amerika'nın neden bu kadar iyi ilişkilere sahip olmak ve İsrail'i dostane olmayan ülkelerden uzak tutmak istemesi anlaşılabilirdi. Kısacası İsrail'e yapılan yardım, sadece İsrail Amerikalıların daha güvenli ve daha müreffeh hale gelmesine yardımcı olması halinde izah edilebilir. İsrail'in Amerika açısından sahip olduğu stratejik değer, İsrail'e uzatılan destek Amerika'ya bütün dünyada daha fazla dostun kazanılmasına izin verseydi ve Amerika'nın diğer stratejik açıdan önemli ülkelerle ilişkilerini zedelemeseydi bir anlama sahip olabilirdi.

İsrail'e verilen cömert Amerikan desteğine taraftar olanların sık sık bu tür görüşleri ileri sürmesi şaşırtıcı değildir. Örneğin 1980'lerde, Steven Spiegel ve A. F. K. Organski gibi akademisyenler İsrail'in Soğuk Savaş sırasında çok önemli bir stratejik zenginlik haline geldiğini ileri sürdüler ve cömert Amerikan desteğinin Amerika'ya sağladığı menfaatlere denk geldiğini savundular.[1] Amerikan Yahudi Komitesi Washington temsilcisi Hyman

Bookbinder'ın 1984'de belirttiği gibi, 'İsrail'e verilen destek aynı zamanda Amerika'nın çıkarları gereği olduğunu insanlara anlatabilmek için takla atıyoruz.'[2] Bugün Amerika'da en etkili İsrail yanlısı lobi teşkilatı olan Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi Amerika ve İsrail'in 'her iki ülkenin karşı karşıya olduğu ortak tehditlerle mücadele etmeyi amaçlayan derin bir stratejik ortaklık içinde olduğunu' ileri sürüyor ve ABD-İsrail savunma ve güvenlik işbirliğinin 'giderek artan derecede önemli' olduğunu söylüyor.[3] Yeni muhafazakârların Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi (Project for the New American Century-PNAC) İsrail'i Amerika'nın uluslararası terörizme karşı en katı müttefiki olarak tanımlıyor. Ulusal Güvenlik İşleri Yahudi Enstitüsü (Jewish Instite for National Security Affairs-JINSA) ise 'ABD ve İsrail arasındaki stratejik işbirliği Amerika'nın küresel güvenlik denkleminde çok önemli bir unsurdur' diyor.[4] İsrail'de Shalem Merkezi'nde araştırma görevlisi olan Martin Kramer ve Washington Yakın Doğu Politikaları Enstitüsü (Washington Istitute for Near East Policy--WINEP) Amerika'nın İsrail'i 'Holocaust'dan dolayı duyulan vicdan azabı ya da ortak demokratik değerlerden dolayı değil, 'Doğu Akdeniz'de pax-Americana'nın temel direği olduğu ve Orta Doğu'da düzenin sağlanmasının düşük masraflı bir yolu olduğu için desteklediğini iddia ediyor.[5] İsrailli stratejist Efraim Inbar da bu yoruma katılıyor ve ekliyor: 'Stratejik konumu ve siyasî istikrarı, teknolojik ve askerî değeri nedeniyle Amerika'nın çok önemli bir stratejik müttefiki olan İsrail'e Amerikan yardımının sürmesinin çok sağlam nedenleri mevcuttur.'[6]

Yahudi devletine verilen Amerikan yardımlarını stratejik açıdan savunanlar bu politikayı bir hayırseverlik, bir ahlakî vazife ya da kesinlikle iç politikadaki lobilerin etkisi olarak görmezler.[7] Bu görüşe sahip olanlara göre, İsrail'e verilen kararlı yardım Amerika'nın stratejik çıkarlarının bir gereğidir. Bu anlayışa göre, ABD İsrail'i desteklemektedir zira bu destek Amerika'yı daha güvenli hale getirmektedir.

Bu bölümde bu görüşün en iyimser bir ifadeyle eskimiş olduğunu, en kötümser ifadeyle ise yanlış olduğunu göstereceğiz. İsrail'i desteklemek geçmişte bazı stratejik kazanımlar getirmiş olabilir; ancak geçtiğimiz yıllarda bu kazanımlar İsrail'e desteğin

ekonomik ve diplomatik masraflarının artmasına paralel olarak azalmıştır. İsrail Amerika için stratejik bir değer olmak yerine, bir külfet haline gelmiştir. İsrail'i böylesine kuvvetli bir şekilde desteklemek Amerika'yı tehditlere karşı daha güvenli değil daha maruz hale getirmekte, ABD'nin önemli ve acil dış politika hedeflerine ulaşmasını engellemektedir. ABD için İsrail'in varlığını ve hayatta kalmasını desteklemenin ikna edici nedenleri olsa bile, Amerika'nın İsrail'e bu seviyedeki desteği ve bu desteğin herhangi bir şarta bağlanmaması sadece stratejik temellere dayandırılamaz.

Bu bölümde önce İsrail'in Soğuk Savaş yıllarındaki rolünü değerlendireceğiz. Zira Soğuk Savaş İsrail'in stratejik bir değer olduğu iddiasının en geçerli olduğu dönemdi. Bunun ardından Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra, uluslararası terörizme karşı mücadele ve bölgedeki düşman devletlerin oluşturduğu tehdit ortamı çerçevesinde İsrail'in stratejik bir değer olmayı sürdürdüğü iddiasını ele alacağız. Bu iddianın da kayıtsız şartsız Amerikan desteğini hak edecek bir stratejik mantığa sahip olmadığını ortaya koyacağız.

Sovyet Ayısını Dizginlemek

İsrail 1948'de kurulduğunda, Amerikan siyaset yapımcıları İsrail'i stratejik bir değer olarak kabul etmiyorlardı. Yeni kurulan devlet zayıf ve tehlikelere açık olarak değerlendiriliyordu. Amerikan siyaset yapımcıları İsrail'e çok yakın durmanın Amerika'nın Orta Doğu'daki konumunu zorlaştıracağından endişe ediyorlardı. Başkan Truman'ın BM bölme planını destekleme ve İsrail'i tanıma kararı stratejik nedenlere değil başkanın Yahudilerin çektiği ızdıraba karşı duyduğu sempatiden kaynaklanmıştı. Yine Yahudilerin eski vatanlarına kavuşmalarına izin vermenin dini bir gereklilik olduğu, ayrıca bu tanımanın neticesinde Amerikalı Yahudilerin seçim desteğinin sağlanacağı gibi iç siyasî düşünceler de etkili olmuştu.[8] Aynı zamanda aralarında Dışişleri Bakanı George Marshall ve siyaset planlaması başkanı George Kennan'ın da bulunduğu Truman'ın önemli danışmanları, bu karara, Amerika'nın Arap dünyasıyla arasını bozacağı ve Sovyetlerin bölgeye nüfuz etmesine imkân vereceği gerekçesiyle karşı çık-

mışlardı. Kennan'ın 1948'de yazdığı bir gizli nota göre, 'siyasî Siyonizmin aşırı hedeflerini desteklemek ABD'nin [Orta Doğu'daki] güvenlik hedeflerine aykırı'ydı. Kennan'a göre bu bölgede Sovyetler Birliği'nin sahip olduğu fırsatları artıracak, petrol gelirlerini tehlikeye ve ABD'nin bölgede kazandığı üs haklarını tehlikeye düşürecekti.[9]

Bu görüş 1960'ların başına doğru sarsılmaya başladı. Kennedy idaresi İsrail'in Sovyetler'in Mısır, Suriye ve Irak'a karşı artan yardımı karşısında daha fazla desteği hak ettiği sonucuna ulaştı.[10] İsrailli yöneticiler ülkelerinin bir müttefik olarak değerini sürekli vurguladılar ve 1967'deki Altı Gün Savaşı'nda elde ettikleri ve İsrail'in askerî gücünü açıkça ortaya koyan ezici zaferle bu iddialarını kuvvetlendirdiler. Daha önceki bölümde tartışıldığı gibi, Nixon ve Kissinger İsrail'e verilen artan desteği bölgedeki Sovyet nüfuzunu kırmanın etkili bir yolu olarak görüyordu.[11] İsrail'in 'stratejik değer' olarak imajı 1970'lerde kökleşti ve 1980'lerin ortalarına doğru Amerikan çıkarlarına imanın bir şartı haline geldi.

1967'den 1989'a kadar İsrail'in stratejik bir değer olduğu iddiasının temel dayanağı oldukça açıktır: İsrail, Orta Doğu'daki müttefiği olarak, Amerika'nın bu önemli bölgede Sovyet yayılmacılığını durdurmasına ve bölgedeki diğer krizlerle baş etmesine yardımcı olmuştur.[12] Ayrıca, 1967'deki Altı Gün Savaşı'nda ve ardından 1973'deki Kasım Savaşı'nda Mısır ve Suriye gibi Sovyet yandaşı ülkeleri ezici bir şekilde mağlup ederek, Moskova'nın güvenilir bir müttefik olmadığını göstermiş ve Amerika'nın imajını pekiştirmiştir. Bu Nixon ve Kissinger ekibinin Soğuk Savaş stratejisinin temel unsuruydu. İsrail'e verilen destek Mısır ya da Suriye'nin 1967'de kaybettiği toprakları geri kazanmasını imkânsız hale getirecek ve böylece Sovyet desteğinin ne kadar zayıf kaldığını gösterecekti. Bu strateji 1970'li yıllarda Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın Moskova'yla bağları kesip Amerika'ya yanaşmasıyla ilk meyvasını verdi. Böylece 1979'da Mısır-İsrail barış anlaşmasının önü açılmış oluyordu. Ayrıca, İsrail'in üst üste kazandığı zaferler Sovyetleri müttefiklerine daha fazla destek vermeye zorlamış ve böylece Sovyet ekonomisi üzerinde dayanma sınırının ötesinde ilave yük getirdi.

ABD'ye Sovyet yetenekleri, Sovyet yandaşı rejimler ve gene
olarak Orta Doğu hakkında istihbarat sağlayarak, İsrail Sovyetle
Birliği'ne karşı geniş anlamda Amerikan mücadelesini destekle
di. Örneğin, 1956'da bir İsrail ajanı Sovyet Başbakanı Nikita S
Kruşçev'in Stalin'i eleştirdiği 'gizli konuşması'nı ele geçirdi. İsra
il bu belgeyi derhal ABD'ye iletti. 1960'larda İsrail, Iraklı bir fira
riden elde ettiği MiG-21'i Amerikan savunma uzmanlarının in
celemesine açtı ve yine 1967 ve 1973 savaşlarında ele geçirile
Sovyet ekipmanını Amerikalılara sundu.[13] Nihayet, Amerika İs
rail'in eğitim tesislerini, İsrail savunma şirketlerinin geliştirdiğ
teknolojiyi kullanarak ve İsrailli uzmanların terörizme ve diğe
güvenlik sorunlarına karşı verdikleri danışma hizmetinden ya
rarlanarak büyük menfaat elde etti.

İsrail'e verilen desteğin bu şekilde meşrulaştırılması vakı
açısından doğru olabilir, yani İsrail gerçekten bu dönem boyun
ca bir stratejik değer olarak kabul edilebilir. Ancak yine de bu id
dia İsrail savunucularının söylediklerinin aksine tartışılmaz do
ğildir. Nitekim o dönemde bile birçok Amerikalı uzman bu poli
tikayı tartışmıştır.[14] Bunun nedeni, İsrail'e desteğin ortaya çıka
dığı doğrudan ekonomik yüke ilaveten, İsrail'le artan ortaklığı
ABD'ye önemli külfetler getirmesidir. Zira İsrail'in çok daha gü
lü olan ortağı Amerika'ya yardım kapasitesi nihai anlamda sını
lı olmuştur.

Öncelikle tespit etmek gerekiyor ki, İsrail ordusu Mısır, Sur
ye ve Irak gibi Sovyet müttefiği ülkeleri dengelemiş olduğu do
ru olsa da Amerika'nın İsrail'e yakınlığı bu ülkelerin Mosk
va'nın kollarına itilmesinin başlıca nedenidir. Mısır ve Suriy
1940'ların sonundan itibaren İsrail'le sert bir çatışmanın içinc
yer aldılar ve bu konuda ısrarlı taleplerine rağmen Amerika'n
desteğini göremediler. Amerika'nın İsrail'e vermiş olduğu de
tek, hiçbir zaman bugün olduğu kadar cömert olmadıysa
Amerika her zaman İsrail'in hayatta kalması için destekçi olc
ve güvenliğini sağlamak için gereken her şeyi yapmayı taahh
etti. Bu çerçevede Amerika Mısır ve Suriye'ye İsrail'e karşı kull
nılması muhtemel silahların satışını istemedi. Netice olarak, Ş
bat 1955'de Gazze'deki Mısır askerî üssüne yönelik ve 37 Mıs
askerînin ölümüne ve 31'inin yaralanmasına neden olan bir İ

rail saldırısı gerçekleştiğinde Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdunnasır silah bulmak için Sovyetler Birliği'ne yönelmek zorunda kalmıştı. Nasır defalarca bu Gazze saldırısını Moskova'yla yapılan ilk ciddi Arap silah anlaşmasına yol açan ve Sovyetler Birliğini bir günde Orta Doğu'da önemli bir aktör haline getiren bir 'dönüm noktası' olarak nitelendirecekti. Bu saldırı aynı zamanda Nasır'ın İsrail'le kurduğu gizli müzakere kanalını kapatmasına ve Arapların [Filistin topraklarına] sızmasını önleme politikasını bırakıp bu çabaları destekleme politikasını benimsemesine neden oldu.[15] Arapların İsrail'le olan çatışması ve bunun karşılığında Amerika'dan destek bulamamaları karşısında, Moskova'ya yanaşma konusunda ne kadar isteksiz de olsalar Sovyetler'den yardım almaktan başka çareleri yoktu.[16]

İkinci olarak, her ne kadar İsrail'e verilen Amerikan desteği Sovyetler Birliği üzerinde baskı meydana getirmişse de bu aynı zamanda Arap-İsrail çatışmasını körüklemiş ve bir çözüme ulaşma çabalarını baltalamıştır. Ortaya çıkan netice bugün dahi hem İsrail'in, hem de ABD'nin başını ağrıtmaya devam ediyor. Nixon/Kissinger stratejisi nihayet Mısır'ın Sovyet ekseninden çıkmasını sağlamışsa da Orta Doğu sorunlarını temelde Soğuk Savaş açısından görme ve bu nedenle her ne pahasına olursa olsun İsrail'i destekleme eğilimi Amerika'nın barışa giden yoldaki fırsatları değerlendirmesine izin vermemiştir. Bunlar arasında özellikle Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın 1971-72 yıllarında bir anlaşma imzalama yönünde verdiği sinyaller sayılabilir.[17] 1975'de özel bir gruba hitaben yaptığı bir konuşmasında Kissinger Dışişleri Bakanı William Rogers'ın 1971'de bir geçici anlaşmaya varma yönündeki çabalarının '1000 Mısırlı askerin Kanal'ın öteki tarafına geçip geçemeyecekleri meselesinde' tıkandığını, bu anlaşmanın sağlanmış olması durumunda ise 1973 savaşının önleneceğini hatırlatmış ve şunu ilave etmişti: 'Bugün Rogers'ın çabasını elimden geldiği kadar desteklemediğim için üzgün olduğumu söylemek durumundayım.'[18]

Üçüncü bir husus ise, 1960'larda ve 1970'lerde Amerikan-İsrail ilişkilerinin genişlemesi ve derinleşmesinin Arap ve İslam dünyasında Amerikan karşıtlığının artışına neden olmasıdır. Rice Üniversitesi tarih profesörü Üsame Makdisi'nin deyimiyle, 'I.

Dünya Savaşı sırasında ABD'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun Arap eyaletlerindeki imajı genelde olumluydu; bu ülkeyi tanıyan Araplar onu İngiltere, Fransa ve Rusya'nın aksine emperyalist olmayan büyük bir güç olarak kabul ediyorlardı.'[19] İsrail'in kurulmasından sonra dahi, Arap kızgınlığı Amerika'nın Orta Doğu'da oynadığı dengeli rol karşısında ve 1967'ye kadar İsrail'in başlıca silah tedarikçisinin Amerika değil Fransa olması nedeniyle son derece sınırlı kalmıştır. Orta Doğu'da Nasır'ın Mısır'ı gibi 'ilerlemeci' devletlerle olan çatışmaların bir nedeni İsrail konusundaki anlaşmazlıklarsa, diğer nedeni Amerika'nın muhafazakâr ve Nasır'a hasım olan Orta Doğu monarşilerine (İran şahı, Ürdün Kralı Hüseyin ve Suud hanedanı) verdiği destekti. ABD açısından ne yazık ki 'ılımlı' kabul edilen bu rejimlere ve İsrail'e verilen destek birçok Arap açısından Amerika'nın bölgede İngiliz emperyalizminin mirasçısı olarak addedilmesini sağladı.[20]

Arap husumeti Amerika'nın İsrail'e verdiği destekle birlikte arttı ve 1967'de İsrail'in Batı Şeria, Sina [Yarımadası], Gazze ve Golan Tepeleri'ni işgal etmesi ve ardından İsgal Altındaki Topraklar olarak bilinecek olan bu bölgelerde yaşayan Filistinli Arapları baskı altında tutmasından sonra içinden çıkılmaz hale girdi. Soğuk Savaş döneminde, bu durum bazı Orta Doğu rejimlerinin Sovyetler Birliği ile daha yakın bağlar kurmasını ve böylece Amerikan nüfuzunun azalmasını sağladı. Bu durum aynı zamanda, bölgedeki Arap ve İslamcı aşırı uçların yükselişine katkıda bulundu. Bunu bazı gözlemciler 20 yıl önce tahmin etmişlerdi. Örneğin 1985-86 yıllarında İdare ve Bütçe Bürosu askerî Yardım Branşı'nın eski müdürü Harry Shaw şu uyarıda bulunuyordu: 'İsrail'in Batı Şeria'da yerleşim politikası Amerikan çıkarlarına ve politikalarına aykırıdır. Barış anlaşması konusunda herhangi bir ilerleme olmaması -ki bu konuda İsrail ve Arap komşuları sorumluluğu paylaşmaktadır- barış içinde yaşamak isteyen Arapları zor duruma düşürürken, Amerikan çıkarları ve İsrail'in güvenliği ile uyumlu bir istikrarlı Orta Doğu istemeyen İslami köktencileri ve diğer radikal Arapları güçlendirmektedir.'[21] Amerika'nın Arap ve İslam dünyasıyla ilişkileri İsrail bir Amerikan müttefiki olmasaydı da çok mükemmel olmayacaktı, ancak daha dengeli bir yaklaşım çok önemli bir çatışma kaynağını yumuşa-

tabilirdi. Bu basit gerçek İsrailli askerî lider ve politikacı Moşe Dayan'ın bile dikkatinden kaçmıyor. Dayan'ın hatıratı 1973 Kasım Savaşı'nda Kissinger ile yaptığı bir görüşmeye dair dikkat çekici bazı detaylar içeriyor: 'Amerika'nın bizim yanımızda yer almaya hazır tek ülke olduğunu belirtmiş olmama rağmen, benim gizli intibaım Amerika'nın aslında pekâlâ Arapları da destekleyebileceği şeklindeydi.'[22]

İsrail'e verilen destek Amerika'ya ilave yükler bindirmiştir. Bunlar arasında en önemlisi Kasım Savaşı'nda yaşayan Arap petrol ambargosu ve üretim düşüşü oldu. 'Petrol silahı'nı kullanma kararı Nixon'un İsrail'e savaş sırasında 2.2 milyar dolar acil askerî yardım sağlama kararına doğrudan tepki olarak ortaya çıktı ve Amerikan ekonomisine ciddi zarar verdi. Ambargo ve üretimde düşüşün Amerika'ya maliyeti sadece 1974 yılında 48.5 milyar dolar olarak hesaplandı (Doların 2000 yılındaki değeri bazında bu rakam yaklaşık 140 milyar dolara tekabül etmektedir). Petrol krizi aynı zamanda Amerika'nın Avrupa ve Asya'daki önemli müttefikleriyle ilişkilerini de zedeledi.[23] İsrail'in Orta Doğu'daki iki Sovyet müttefiğini yenmesine yardım etmek, ABD'nin geniş anlamda Soğuk Savaş stratejileri açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilirse de bu zafer için Amerika'nın ödediği bedel büyük olmuştur.

İsrail'in Soğuk Savaş boyunca sağladığı diğer yararlı katkıların da stratejik değerleri abartılmamalıdır. Örneğin İsrail Amerika'ya yararlı istihbarat sağlamıştır; ancak verilen herhangi bir bilginin süpergüç rekabetinin seyrini değiştirdiğine ya da Amerika'nın komünist düşmanına karşı kritik bir avantaj elde etmesine yardımcı olduğuna dair elimizde bir delil bulunmuyor. Bu konudaki en önemli katkı, ele geçirilen Sovyet silahlarının Amerikalıların gözetimine açılması, bu silahların cephedeki performanslarına dair bilgilerin ve bu arada Sovyet Yahudilerinden elde edilen raporların Amerika'nın hizmetine sunulmuş olmasıdır. Amerika bu bilgileri Sovyetlere karşı silah ve taktik geliştirmekte kullandı ve bu sayede muhtemel bir süpergüç savaşında önemli bir avantaj elde etti. Yine Irak gibi eski Sovyet müttefikine karşı savaş sırasında bu bilgiler çok işe yaradı. Ancak şurası da bir gerçek ki Irak üçüncü sınıf bir askerî güçtü ve ABD Saddam'ı

1991'de ve yine 2003'de mağlup ederken çok fazla bir yardıma ihtiyacı yoktu. Amerika'nın İsrail'in eğitim tesislerine ulaşımı ve İsrailli uzmanlarla yapılan görüşmeler son derece yararlı olmuştur. Ancak bunlar da Amerikan askerî gücünün gelişimi ve Sovyetler Birliği üzerinde sağlanan askerî üstünlük açısından kritik katkılar değildir.

Aslında İsrail'in 'yardımı'nın değerinden bazen şüphe edilmekteydi. Eski bir CIA görevlisi şunu belirtiyor: '[İsrail'in] Arap dünyası hakkındaki siyasî istihbaratının kalite düşüklüğü karşısında şaşkına düştüm... Taktik askerî istihbarat birinci sınıftı. Ancak İsrailliler düşmanlarını tanımıyorlardı. Ellerindeki siyasî istihbarat bilgileri komik derecede kötüydü... Çoğunluğu dedikodu malzemesinden ibaretti.'[24] Yine İsrail birçok seferinde Amerika'ya muhtemelen kendi lehinde tutum belirlemesini sağlamak için yanlış ve yanıltıcı istihbarat da sağlamıştır. Örneğin Altı Gün Savaşı'ndan daha önce, İsrail istihbarat değerlendirmeleri Mısır'ın yetenek ve niyetlerine dair çok karamsar ve ürkütücü bir tablo çizmekteydi. Amerikan istihbarat yetkilileri bunun hem yanlış, hem de siyasî temelli olduğunu düşündüler. Ulusal Güvenlik Danışmanı W. W. Rostow Başkan Johnson'a 'Burada sunulan İsrail değerlendirmesinin kendi üst makamlarına sundukları ciddi değerlendirmelerle aynı olduğuna inanmıyoruz. Bunun ABD'yi şu adımları attırmak için planlanan bir oyun olduğunu sanıyoruz: (a) askerî malzeme tedarikinde bulunmak, (b) İsrail lehinde aleni taahhütlerde bulunmak, (c) İsrail'in askerî girişimlerini desteklemek ve (d) Nasır'a karşı baskı kurmak.'[25] Sekizinci Bölüm'de daha teferruatlı olarak inceleyeceğimiz üzere, İsrail aynı zamanda Amerika'ya 2003 işgalinden önce Irak'ın kitle imha silahı programlarına ilişkin kışkırtıcı raporlar sundu. Bu raporlar Saddam Hüseyin'in teşkil ettiği gerçek tehdidin boyutlarına ilişkin ABD'nin yanlış hesaplarda bulunmasına katkıda bulundu.[26]

Bunun yanı sıra İsrail bölgedeki diğer ABD çıkarlarının korunmasında güvenilir bir müttefik olmadı. Martin Kramer 'ABD'nin İsrail'e verdiği destek Doğu Akdeniz'de pax-Americana'nın temel direğidir.' ve 'Orta Doğu'nun bu kısmında düzenin muhafazasının hesaplı bir yoludur.' derken hem bu ilişkinin ya-

rarlarını abartıyor, hem de masraflarını görmezden geliyor.[27] Doğu Akdeniz'de istikrar elbette önemlidir ancak bu bölge hiçbir zaman ABD için petrol zengini Fars Körfezi kadar hayatî değildir. Yine, eğer İsrail'in stratejik değeri bu bölgede 'pax-Americana'yı uygulamaktan kaynaklanıyorsa, bu konuda da çok iyi bir görev yaptığı söylenemez. İsrail'in 1982'de Lübnan'ı işgal etmesi bölgeyi daha istikrarsız hale getirdi ve Hizbullah'ın kurulmasını sağladı. Bu örgütün Amerikan sefareti ve deniz piyadeleri kışlasına düzenlediği saldırılar 250'den fazla Amerikalı'nın hayatına mal oldu. Bu ölümlerden intihar saldırganları sorumlu tutuldular. Ancak hayat kaybı Amerika'nın İsrail'in meydana getirdiği karmaşayı temizlemek için ödemek zorunda kaldığı faturanın bir kısmıydı. İsrail'in Amerikan desteğini alarak ve Amerikan yapımı silahları kullanarak, Batı Şeria ve Gazze'yi sömürgesi haline getirme çabaları da binlerce Filistinli ve İsraillinin ölümüne neden olan iki büyük intifadayı doğurdu. Bu nedenle Kramer İsrail'in değerini düşük masraflı bir 'bölgesel istikrar unsuru' olarak gösterirken ciddi ölçüde abartılı konuşuyor.

İsrail'in stratejik değerinin sınırlı oluşunun bir nedeni de Amerika'nın mukayese kabul etmeyen en önemli stratejik değeri olan Basra Körfezi petrolüne ulaşımı için herhangi bir katkısının olmamasıdır. İsrail'in methedilen askerî gücüne rağmen, ABD Soğuk Savaş boyunca Batılı petrol kaynakları üzerindeki Sovyet saldırısını püskürtme ve muhtemel bir bölgesel savaş durumunda bu kaynakları koruma amacına matuf olarak İsrail'den istifade edemedi. Harry Shaw'ın 1980'li yılların ortasında belirttiği gibi, 'Bazı İsrailli yetkililer kendi ülkelerini savunmanın ötesinde Sovyet ordusuyla herhangi bir çatışmaya girmeyi açıkça reddettiler... Aynı İsrailli kaynaklar İsrailli birliklerin Basra Körfezi'ne doğru hareket halindeki bir Sovyet askerî birliğine karşı konuşlandırılmasını uçuk bir düşünce şeklinde değerlendirdiler.'[28] Eski bir Pentagon yetkilisine göre, 'İsrail'in ABD açısından stratejik değeri her zaman abartılmıştır. 1980'li yıllarda Orta Doğu için ihtimal hesapları yaparken, muhtemel vakıaların %95'inde İsrail'in herhangi bir kıymetinin olmadığını anladık.'[29]

Netice itibarıyla, 1979'da İran şahı devrildiğinde muhtemel bir Sovyet işgali hakkında endişeler ortaya çıkmış, buna tepki

olarak Amerika kendi Acil Müdahale Gücü (Rapid Deployment Force-RDF)'nü oluşturmak ve birçok Arap ülkesinde üs kurma hakları elde etmek ve savaş malzemesi konuşlandırmak zorunda kalmıştı. Pentagon, Sovyetler Birliği'ni dizginleme konusunda - İsrail'e güvenemedi ve İsrail'i de İsrail istese bile bir üs olarak kullanamadı. Zira böyle bir hareket Arap dünyasında siyasî sorunlar ortaya çıkaracak ve Sovyetlerin bölgeden uzak tutulmasını güçleştirecekti. 1986'da Shaw'ın belirttiği üzere, 'İsrail'i Arap ülkelerine asker konuşlandırmada bir platform olarak kullanma fikri İsrail dışında destek görmüyordu. Arap analizciler, İsrail üzerinden gelecek bir Amerikan yardımını kabul eden herhangi bir Arap rejiminin kendi halkı nezdinde itibar kaybedeceğini ve devrilme ihtimalinin artacağını ileri sürüyorlardı... Amerikalılar da İsrail üslerini kullanma ihtimali hakkında şüphe duyuyorlardı. İsrail'in teklifleri muhtemelen Amerika'yı daha yakın ilişkiler kurmaya ikna etmek ve İsrail tarafından herhangi bir taahhüt yapılmaksızın daha fazla Amerikan yardımı elde etmek amacına yönelikti.'[30] 1980'lerin sonunda İran-Irak Savaşı'nın Basra Körfezi'nde petrol tankerlerinin güvenliğini tehlikeye düşürdüğünde İsrail'in Körfez'de yapacağı yardımların ne derece sınırlı oluşu ortaya çıkmıştı. Amerika ve Avrupalı müttefikleri bölgedeki donanma kuvvetlerini güçlendirip, petrol tankerlerini korumaya aldılar. Hatta savaş gemileri zaman zaman İran'ın devriye gemilerine saldırdı. Bütün bu operasyonlarda İsrail hiçbir şekilde görev almadı.[31]

Netice olarak, Soğuk Savaş döneminde İsrail'in bir miktar stratejik değeri olduğu iddia edilebilirse de Amerika'nın neden bu derecede ekonomik, askerî ve diplomatik destek verdiğini tam olarak açıklayamayız. Amerika'nın NATO'daki müttefiklerini savunmak için harcadığı milyarlarca doları açıklayabiliriz. Herşeyden öte, Avrupa Sovyetlerin uzak tutulması gereken bir endüstri merkeziydi. Yine, Amerika'nın Suudi Arabistan gibi petrol zengini ülkelere verdiği desteği ortadaki keskin siyasî değer farklılıklarına rağmen anlamak mümkündür. Ancak İsrail'e gelince, bu stratejik zorunluluk o kadar açık değildir. Henry Kissinger İsrail'e verilecek yardımı Moskova ile Kahire'nin arasını bozmak için kullanmış olabilirse de şu sözler de Kissinger'a aittir: 'İsrail'in gücü Arap dünyasında komünizmin yayılmasını önle-

yemez... Bu nedenle güçlü bir İsrail'in sadece, Arap dünyasında komünizmin yayılmasını önlediği gerekçesiyle Amerikan çıkarlarına hizmet ettiğini savunmak zordur. İsrail'in gücü İsrail'in hayatta kalması için gereklidir.'[32] 1980 seçim kampanyası sırasında Ronald Reagan İsrail için 'stratejik değer' lafını kullanmış olsa da hatıratında böyle bir ifade geçmiyor. Reagan, İsrail'e verilen yardımı stratejik değil, tamamen Yahudi devletine yardım etmenin ahlakî gerekçelerine dayanarak savunuyor.[33]

Açık görüşlü İsrailli analizciler de bu basit gerçeği uzun süredir itiraf ediyorlar. İsrailli strateji uzmanı Tel Aviv Üniversitesi Yafa Stratejik Araştırmalar Merkezi eski başkanı Shai Feldman, ABD-İsrail güvenlik işbirliğine dair yazmış olduğu çalışmasında şu görüşü savunuyor: 'Amerika'nın İsrail'e vermiş olduğu desteğin stratejik boyutu iki ülke arasındaki ilişkilerin özünü oluşturmaz. Aslında bu boyut İsrail'in Amerikalı destekçileri tarafından ABD-İsrail ilişkilerini Cumhuriyetçi yönetimlere daha kolay izah edebilmek için 1980'lerde vurgulanmaya başlandı. Buna rağmen, iki ülke arasındaki ilişkilerin stratejik boyutu, yani İsrail'in Amerika için bir stratejik değer olduğu kabulü hiçbir zaman Amerikan-İsrail ilişkilerinin diğer unsurları kadar önemli olmamıştır.' Feldman'a göre, bu diğer boyutlar, Nazi Soykırımı sonrası ortaya çıkan sempati, paylaşılan siyasî değerler, İsrail'in mazlum imajı, ortak kültürel bağlar ve 'Amerikan siyasetinde Yahudi cemaatinin oynadığı rol' olmuştur.[34]

Soğuk Savaş'tan 11 Eylül'e

İsrail Soğuk Savaş boyunca kıymetli bir müttefik olsa dahi, bu mantık Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle birlikte sona ermiştir. Orta Doğu tarihçisi Bernard Lewis (ki kendisi sıkı bir İsrail müdafiidir) 'İsrail'in Soğuk Savaş sırasındaki stratejik değeri ne olursa olsun, bu değerin Soğuk Savaş'la birlikte sona erdi'ğini ifade ediyor. George Washington Üniversitesi'nde siyasî bilimi profesörü olan ve Amerikan-İsrail ilişkileri konusunda birçok eseri bulunan Bernard Reich da 1995'de benzer bir sonuca ulaşmıştı: 'İsrail'in Amerika için askerî ve ekonomik önemi son derece sınırlıdır. İsrail stratejik olarak hayatî bir devlet değildir.'[35] Yi-

ne Brandeis Üniversitesi'nden savunma uzmanı Robert Art benzer bir düşünceyi 2003 yılında ifade ediyordu: 'İsrail'in Amerika için stratejik değeri son derece sınırlıdır. Aksine, İsrail birçok açıdan stratejik bir külfettir.'[35] Soğuk Savaş tarihe karışınca, İsrail'in azalan stratejik değeri iyice açığa çıktı.

Aslında 1991'deki Körfez Savaşı sırasında İsrail'in giderek bir stratejik yük haline geldiğinin işaretleri ortaya çıkmıştı. ABD ve müttefikleri 400 bin askerle Kuveyt'i kurtarmaya girişti. Ancak bu amaç için İsrail'deki üsleri kullanamadı ve Irak'a karşı oluşturulan hassas koalisyona zarar vermesinden korkulduğu için İsrail Savunma Kuvvetleri'nin savaşa katılımına izin verilmedi. Saddam koalisyonu bozmak amacıyla İsrail'i kışkırtmak için Scud füzeleri gönderdiğinde Washington İsrail'in savunması için Patrit füze bataryalarını devreye sokmak zorunda kaldı. Elbette İsrail bu durumdan sorumlu tutulamazdı ancak bu durum İsrail'in değerden daha çok külfet haline geldiğinin bir göstergesiydi. İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nda devlet bakanı olarak görev yapan William Waldegrave, Avam Kamarası'na hitaben İsrail'le kurulan stratejik işbirliğinin böyle bir krizde çok yararlı olmadığını Amerika'nın yeni öğrendiğini belirtiyordu. Bernard Lewis de bu hususu görmezlikten gelmedi: '[İsrail'in stratejik değerindeki] bu değişim Körfez Savaşı'nda açıkça ortaya çıktı. Amerika'nın İsrail'den tek dileği İsrail'in çatışmanın dışında sessiz ve pasif kalması ve mümkün olduğunca ortada görünmemesi oldu... İsrail bir değer değil, alakasız ve bazılarına göre rahatsız edici bir unsurdu.'[36]

Uluslararası terörizmin ortaya çıkardığı tehdidin Soğuk Savaş sonrasında Amerikan-İsrail ilişkileri için güçlü bir gerekçe ortaya koyduğu iddia edilebilir. Ancak bunun doğru olmadığı ortadadır. 1990'lı yıllar boyunca Oslo barış süreci devam ediyordu. Bu sürede İsrail'e karşı girişilen Filistin terör saldırılarında azalma görüldü. 1994'de saldırılar neticesinde 67 kişi hayatını kaybetmiş, 167 kişi yaralanmışken, 2000 yılında sadece 1 kişi hayatını kaybetti ve sadece 12 kişi yaralandı (Oslo müzakerelerinin başarısızlıkla neticelenmesi sonucunda, 2001 yılında İsrail kayıpları arttı ve 110 İsrailli kayatını kaybederken, 918'i yaralandı. Bu rakam 2002 yılında ise 320 ölü ve 1498 yaralı şeklinde geliş-

ti).[37] Bu dönem boyunca, Amerikan siyaset yapımcıları ise el-Kaide dâhil olmak üzere İslami terörizmden çok daha endişeli hale geldiler. 1993'de Dünya Ticaret Merkezi'ni başarısız havaya uçurma girişimi, 1996'da Suudi Arabistan'da Hobar Kuleleri olarak bilinen yerleşim merkezine düzenlenen saldırılar, 1998'de Kenya ve Tanzanya'daki Amerikan elçiliklerine bombalı saldırılar, 2000'de Yemen'de USS Cole savaş gemisine yapılan saldırı gibi bir dizi terör saldırısı meydana geldi. Bu sorunla baş etmeye yönelik bir önlemler paketi işleme sokulmuşsa da terörizm ABD açısından hâlâ öldürücü bir tehdit olarak görülmüyordu ve 'teröre karşı savaş' henüz başlamamıştı.[38]

Aynı şekilde, İsrail ve Amerika Irak, İran, Libya ve Suriye gibi 'haydut devletler' hakkında ortak endişeler paylaşsalar da bu devletler bizatihi Amerika'ya karşı ciddi bir tehdit oluşturacak kadar güçlü değildiler. Bu dört devletin 2000 yılındaki toplam nüfusu Amerikan nüfusunun sadece %40'ına bile tekabül etmiyordu. Toplam GSMH'ları ise ABD GSMH'sının %5'i kadar ediyordu. Bu ülkelerin toplam askerî harcamaları ise ABD savunma bütçesinin sadece %3'üne denk geliyordu.[39] Irak cezalandırıcı bir ambargonun altındaydı; silah müfettişleri Irak'ın kitle imha silahı programlarını sökmekle meşguldüler. İran'ın kendi kitle imha silahı programı ise fazla gelişmiş değildi. Suriye, İran ve Irak çoğu zaman birbirleriyle sürtüşme halindeydiler. Bu durum bu devletlerin kuşatılmasını kolaylaştırıyor ve rejim değişiklerini gereksiz hale getiriyordu.

Buna karşılık ABD, İran ve Irak'a karşı bir 'çifte kuşatma' politikası benimsedi ve Suriye ile İsrail arasında nihaî bir barış anlaşması kotarmak için başarısız bir girişimde bulundu.[40] Aynı zamanda ABD Libya'yı kitle imha silahı programlarından vazgeçirmek ve düşürülen Pan Am 103 numaralı uçağın yolcularının ailelerine tazminat ödemek için, ekonomik yaptırımlar ve sabırlı çok uluslu diplomasiyi içeren uzun ama sonunda başarılı bir çaba yürüttü.[41] İsrail'in yardımları bu çabaların başarıya ulaşması için gerekli olmadı, zira Amerika bu devletlerle kendi başına da baş edebiliyordu.

Diğer bir deyişle, İsrail Amerikan siyaset yapımcılarınca bu sözde haydut devletlerle baş etmesinde yardımı hayatî görülen

bir müttefik değildi. Aksine, Washington İsrail'i koruma taahhüdü nedeniyle bu devletlerle arasını bozmuştu. Örneğin Tahran'la Washington arasındaki temel anlaşmazlık unsurlarından biri Tahran'ın Camp David barış sürecine karşı çıkması, Hizbullah'ı desteklemesi ve kitle imha silahı üretme çabalarıydı. Bu sorunlar, İsrail'le mevcut Amerikan ilişkisi nedeniyle daha da önemli hale geldi.[42] Elbette Washington bu bölgede, örneğin hiçbir devletin Körfez'e hâkim olmaması ve petrolün akışının güvencede olması gibi, İsrail'le bir alakası olmayan çıkarlara sahipti. Bu çıkarlar ABD'yi zaman zaman bölgede bazı devletlerle karşı karşıya getirdi. Özellikle, İsrail hiçbir zaman var olmasa bile, Washington, İran'ın kitle imha silahları geliştirme çabalarına karşı çıkacaktı. Ancak ABD'nin İsrail'e taahhütleri bu sorunları daha da acil ve içinden çıkılmaz hale getirdi.

11 Eylül 2001 tarihine kadar, terörizmin ve bu haydut devletlerin ortaya çıkardığı tehlikeler Yahudi devletine yönelik şartsız kayıtsız Amerikan desteğine ikna edici bir stratejik gerekçe sunamıyor. Bu endişeler İsrail'in neden Amerika'nın yardımını istediğini gösteriyor ancak Amerika'nın bu yardımı neden bu kadar cömertçe sağlamak istediğini açıklayamıyor.

'Teröre Karşı Ortak Mücadele': Yeni Gerekçe

11 Eylül terör saldırılarının ardından, Amerika'nın İsrail'e verdiği desteğin temel stratejik gerekçesini iki devletin şimdi 'teröre karşı ortak' haline geldiği iddiası oluşturdu. Bu yeni mantık, Amerika ve İsrail'in aynı terör grupları ve bu grupları destekleyen ve kitle imha silahları arayışında olan bir dizi haydut devlet tarafından tehdit edildiği varsayımına dayanıyor. Bu grupların ve devletlerin İsrail ve ABD'ye karşı husumetlerinin nedeni olarak da Batı'nın Yahudi-Hıristiyan değerlerine, kültürüne ve demokratik kurumlarına kökten antipati duymaları gösteriliyor. Diğer bir deyişle, bu grup ve devletler Amerikalılardan 'ne yaptıkları' için değil, 'ne oldukları' için nefret ediyorlar. Aynı şekilde İsrail'den de içinde önemli İslami kutsal mekânların yer aldığı Arap topraklarını işgal ettiği ya da Araplara zulmettiği için değil, İsrail'in Batılı, modern ve demokratik bir ülke olması nedeniyle nefret ediyorlar.

Bu yeni gerekçenin anlamı açıktır: İsrail'e verilen desteğin Amerika'nın terörizm sorununda ve Arap ve Müslüman dünyada Amerikan düşmanlığının artmasında bir etkisi yoktur. Yine İsrail-Filistin çatışmasının sona erdirilmesi ya da Amerika'nın İsrail'e desteğini bazı şartlara dayandırması sorunun çözümüne yardımcı olamaz. Bu nedenle Washington Filistinlilerle ve Hizbullah gibi gruplarla baş etmesi için İsrail'in elini serbest bırakmalıdır. Ayrıca, bütün Filistinli teröristler hapsedilinceye, pişman edilinceye ya da öldürülünceye kadar, Washington İsrail'i İşgal Altındaki Topraklar'daki yerleşim birimlerinin kapatılması gibi tavizleri vermeye zorlamamalıdır. Bunun yerine Amerika İsrail'e kapsamlı desteğini sürdürmeli ve kendi gücünü ve kaynaklarını İran İslam Cumhuriyeti, Saddam Hüseyin'in Irak'ı, Beşar Esad'ın Suriyesi ve teröristleri desteklediğine inanılan diğer ülkelerin üzerine gitmede kullanmalıdır.

İsrail'i Amerika'nın Arap ve İslam dünyasıyla problemli ilişkilerinin temel nedeni olarak görmek yerine, bu yeni yaklaşım İsrail'i teröre karşı küresel savaşta hayatî bir müttefik olarak tanıtıyor. Bu mantığa göre, İsrail'in düşmanları Amerika'nın düşmanlarıdır. Ariel Şaron 2001 yılının sonunda, Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yapılan feci saldırıların ardından Amerika'ya yaptığı bir ziyaret sırasında belirttiği gibi, 'Siz Amerika'da teröre karşı savaş yürütüyorsunuz. Biz de İsrail'de teröre karşı savaş halindeyiz. Bu aynı savaştır.' Bush'un kurduğu ilk hükümette görev alan önemli bir yetkilinin ifadesiyle, 'Şaron başkanla viyolin gibi oynadı: "Ben sizin savaşınızı veriyorum. Terörizm terörizmdir." vs.'[43] İsrail eski Başbakanı BenyaminNetanyahu 2002 yılında ABD Senatosu'na hitaben şunu ifade ediyordu: 'Arafat'ın insan bombaları imal ettiği terör fabrikalarını derhal kapatmazsak, intihar saldırganlarının sizin şehirlerinize saldırması an meselesi haline gelir. Eğer imha edilmezse bu çılgınlar otobüslerinizi, süpermarketlerinizi, pizzacılarınızı ve kafelerinizi havaya uçuracaklar.' Netanyahu aynı zamanda *Chicago-Sun-Times*'da yayınladığı yorum yazısında, "Gerçek ya da hayali hiçbir kızgınlık teröre meşruiyet kazandıramaz... Amerikan gücü Afganistan'da Taliban rejimini devirdi ve orada el-Kaide ağı dağıtıldı. Amerika şimdi benzer şekilde diğer terör rejimlerine kar-

şı harekete geçmelidir. Bunlar arasında İran, Irak, Yaser Arafat'ın diktatörlüğü, Suriye ve benzerleri var.'[44] Netanyahu'nun yerine geçen Ehud Barak da aynı temayı Londra'da yayımlanan *Times* gazetesine yazdığı yorum yazısında işledi: 'Dünya hükümetleri teröristlerin kim olduğunu ve onları hangi haydut devletlerin desteklediğini çok iyi biliyor. İran, Irak, Libya, Sudan ve Kuzey Kore terörizmi destekleme konusunda çok iyi bilinen bir sicile sahipler. Hamas, Hizbullah, İslami Cihad ve Yaser Arafat'ın FKÖ'sü gibi terörist haydutların yol açtığı katliamları kimsenin hatırlatmasına gerek yok.'[45] Barak, aynı tonu 2006'da Amerikan Kongre'sine hitaben yaptığı konuşmasında da tekrarladı: 'Ülkelerimiz sadece terörizm tecrübesini ve acısını değil, aynı zamanda bu masum insanları bizden koparan cani teröristlerle mücadelede aynı kararlılığı ve iradeyi paylaşıyor.'[46]

İsrail'in Amerikalı müdafileri esasen benzer bir mantığı ileri sürüyorlar. 2001 yılının Kasım ayında, WINEP'in genel müdürü Robert Satloff, Amerika'nın 11 Eylül'den sonra İsrail'i neden desteklemesi gerektiğini şöyle izah ediyordu: 'Sorunun cevabı gayet açık. Paylaştığınız demokratik değerlerimiz ve karşılaştığımız ortak düşmanlarımız var... Hiçbir ülke Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'u hedef alan terörizmden İsrail kadar muzdarip olmamıştır.'[47] Senatör Charles Schumer (D-New York) 2001 yılının Aralık ayında bu iddiaları paylaşıyordu: 'FKÖ Taliban'la aynıdır, ikisi de teröristlere yardım ediyor ve güvenli mekân sağlıyor. Ve İsrail kendi vatanını koruma konusunda Amerika'dan farksızdır... Molla Muhammed [Ömer] Amerika için neyse, Arafat da İsrail için odur.'[48] 2002 yılının Nisan ve Mayıs aylarında Kongre ezici oy çokluğuyla (Meclis'te 352'ye 21, Senato'da 94'e 2) birbirine çok benzeyen iki tasarı çıkararak, 'Amerika ve İsrail'in şimdi terörizme karşı ortak bir mücadele içinde' olduklarını ilan etti.[49] 2002 AIPAC yıllık konferansının resmi teması 'Teröre Karşı Mücadelede Amerika ve İsrail'di ve konferansta sunulan tebliğler Yaser Arafat, Üsame bin Ladin, Saddam Hüseyin, Taliban, Hamas, Hizbullah, İran ve Suriye'nin teşkil ettiği ortak tehdide atıfta bulundular.[50] PNAC da 2002 yılının Aralık ayında Başkan Bush'a hitaben yayınladığı ve William Kristol, Richard Perle, William Bennett, Daniel Pipes, James Woolsey, Eliot Cohen,

Norman Podhoretz ve diğer 28 yeni-muhafazakâr ismin imzasını taşıyan açık mektubunda aynı iddiayı seslendiriyordu. Mektup şu ifadeleri içeriyordu: 'ABD ve İsrail'in ortak bir düşmanla karşı karşıya olduğuna dair kimsenin şüphe duymaması gerekiyor. Biz sizin [Bush] isabetle tespit ettiğiniz gibi bir "şer ekseni" ile karşı karşıyayız. Savunma Bakanı Rumsfeld'in ifade ettiği gibi, İran, Irak ve Suriye tıpkı Amerika'ya karşı terörist saldırıları desteklediklerı gibi, İsrail'e karşı "siyasî cinayet ve intihar saldırganlığı kültürünü teşvik ve himaye ediyor." (...) Sayın Başkan, siz uluslararası terörizme karşı savaş ilan ettiniz. Bugün İsrail de aynı savaşı yürütüyor.'[51]

Bu yeni gerekçe ilk bakışta haklıymış gibi görünüyor. Doğrusu birçok Amerikalı için 11 Eylül ile İsrail'e karşı yapılan saldırılar arasında bağlantı kurmak çok zor değildir. Ancak daha yakından incelendiğinde 'teröre karşı ortak' mantığının özellikle kayıtsız şartsız Amerikan desteğini haklı çıkaracak bir geçerliliği olmadığını görebiliriz. Objektif olarak incelendiğinde İsrail, hem teröre karşı savaşta, hem de haydut devlet olarak bilinen ülkelerle baş etmede bir yük getirmektedir.

Öncelikle, bu yeni gerekçe 'terörizmi' yekpare bir hadise olarak sunmaktadır. Yani Filistinli intihar saldırganları İsrail'e olduğu kadar Amerika'ya da bir tehdit oluşturmaktadırlar ve 11 Eylül günü Amerika'ya saldıran teröristler aynı zamanda İsrail'i de hedef alan küresel organizasyona sahip bir harekettir. Ancak bu iddia herşeyden önce terörizmin ne olduğuna dair çok temel bir yanlış anlamaya dayanıyor. Terörizm bir teşkilat ya da hareket değildir. Terörizm, kendisine karşı savaş ilan edilebilecek bir 'düşman' da değildir. Terörizm sadece, düşman hedeflere, özellikle sivillere karşı, sınırlama kabul etmeksizin saldırma taktiğidir. Terörizmin amacı korku meydana getirmek, morali bozmak ve karşısındaki düşmanı ani tepkilere kışkırtmaktır. Bu birçok grubun özellikle zayıf oldukları ve kendilerinden üstün hasımlarından karşı başka bir mücadele yöntemi bulamadıkları zamanlarda başvurdukları bir taktiktir. Siyonistler İngilizleri Filistin'den çıkarıp kendi devletlerini kuruncaya kadar terörizmi kullandılar. 1946'da King David Oteli'ne yapılan bombalı saldırı ve 1948'de BM arabulucusu Folke Bernadotte'un öldürülmesi

gibi birçok Siyonist terör eylemi meydana geldi. ABD de geçmişte Nikaragua'daki kontra gerillalar ve Angola'daki UNITA gerillaları gibi birçok 'terörist' teşkilatı desteklemiştir. Amerikan başkanları geçmişte terör eylemlerine bulaşan birçok yabancı misafiri Beyaz Saray'da ağırlamıştır. Bunların arasında FKÖ lideri Yaser Arafat ve Siyonist terör teşkilatlarında görev yapan İsrail başbakanları Menachem Begin ve İzak Şamir de bulunmaktadır. Bu gerçek de terörizmin yekpare bir hareket olmayıp zaman zaman başvurulan bir taktik olduğunu gösteriyor. Bu hususu izah etmek hiçbir şekilde başlı başına ahlaken yanlış bir eylem olan masum insanların öldürülmesini tevil etmek anlamına gelmez. Ancak bu mücadele metodunu benimseyen grupların her zaman Amerika'nın hayatî çıkarlarına zarar vermediğini ve Amerika'nın zaman zaman böyle gruplara aktif destek verdiğini görmekteyiz.

El-Kaide'nin aksine İsrail'i tehdit eden terör örgütleri (mesela Hamas, İslami Cihad ve Hizbullah) bugüne kadar Amerika'ya karşı bir saldırıda bulunmadılar ve Amerika'nın temel güvenlik çıkarlarına yönelik ölümcül bir tehdit oluşturmuyorlar. Hebrew Üniversitesi'nden tarih profesörü Moshe Maoz Hizbullah'ın 'daha çok İsrail'e karşı bir tehdit oluşturduğunu' belirtiyor ve ekliyor: 'Hizbullah Lübnan'da Amerikan askerlerine saldırıda bulundu. Ancak bunun amacı Lübnan'ı yabancı güçlerden temizlemekti. Hizbullah'ın yolunu değiştirip Amerika'ya karşı Amerika'da bir saldırı düzenleyeceğinden kuşkuluyum.' Orta Doğu uzmanı Patrick Seale'de aynı düşüncede: 'Hizbullah tamamen yerel bir olgudur. Hedefi de tamamen İsraillilerdir.' Terörizm uzmanı Daniel Benyamin ve Steven Simon da Hamas'ın şimdiye kadar Amerikalıları hedef almadığını tespit ediyorlar.[52] Netice olarak, bütün terör eylemlerinin ahlaken yanlış olduğu hususunda hemfikir olabiliriz, ancak bütün teröristlerin Amerikan stratejik çıkarlarını aynı şekilde tehdit etmediğini kabul etmek zorundayız.

Üsame bin Ladin ve yakın çevresini Filistinli terörist gruplarla bağlantılandıracak ikna edici bir delil bulunmamaktadır. Filistinli terörist grupların çoğu el-Kaide'nin küresel İslami yeniden yapılanma ya da hilafetin yeniden tesisi gibi hedeflerini paylaş-

mıyor. FKÖ İslamcı değil laik ve milliyetçi bir örgüttür. Filistinlilerin çoğu İslamcı fikirlere işgalin bir neticesi olarak son on yılda yakınlaşmıştır. Ne kadar kınanması gereken hareketler olsa da bu grupların eylemleri İsrail ya da Batı'ya karşı rastgele şiddet eylemi olarak nitelendirilemez. Filistin kaynaklı terörist eylemler, Siyonist göçün başından ve 1948'de Filistinli nüfusun çoğunun sürgün edilmesinden itibaren İsrail'e karşı kızgınlıkların bir neticesinde ortaya çıkmıştır. Bugün bu eylemler, İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'yi kendi topraklarına katma çabalarına ve Filistinlilerin içinde bulunduğu zayıflığa bir tepkidir. Bu bölgeler 1967'de işgal edildiğinde içinde çok az Yahudi yaşıyordu. Ancak İsrail bundan sonraki kırk yıl boyunca bu toprakları inşa ettiği yerleşim birimleriyle, yol ağlarıyla ve askerî üslerle işgal ederken, orada yaşayan Filistinlilerin direnişini acımasızca bastırdı.[53] Şaşırtıcı olmayan bir şekilde Filistin direnişi güçlü işgalcilere karşı direnen başka halklar gibi terörizmi kullandı.[54] Hamas gibi gruplar İsrail'in varlığını tanımasalar bile, Yaser Arafat ve FKÖ'nün büyük kısmı İsrail'i tanıyordu. Filistin Başkanı Mahmud Abbas birçok durumda bu konudaki taahhüdünü yenilemiştir.

Daha da önemlisi İsrail ve Amerika'nın ortak bir terörist tehdit altında olduğunu savunmak, nedensellik ilişkisini tersine çevirir. Amerika birden bire bir 'küresel terörizm' tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı ve İsrail'in yardımına ihtiyacı olduğunu anladığı için İsraille ittifak kurmuş değildir. Aslında Amerika büyük ölçüde İsrail'e bu derecede destek verdiği için terörizm sorunuyla karşılaşmıştır. Amerika'nın İsrail'e verdiği desteğin Orta Doğu'nun geriye kalan kısmında çok da popüler olmaması hiç de şaşırtıcı değildir. Birçokları Amerika'nın taraflı politikalarının ortaya çıkardığı masrafları görmezlikten geliyor. Bu politikalar sadece el-Kaide'yi teşvik etmekle kalmamış aynı zamanda bu örgütün adam toplama becerisini artırmış ve bölgede artan anti-Amerikancılığa katkıda bulunmuştur.

Tabii İsrail'in çok büyük bir stratejik değer olduğunu düşünenler, Amerika'nın İsrail'e sağladığı destek ile terörizm problemi ve özellikle 11 Eylül arasında herhangi bir bağlantı olduğunu kabul etmiyorlar. Üsame bin Ladin'in sadece yakın zamanlarda Filistin meselesini, kendisine taraftar toplamak maksadıyla, kul-

lanmaya başladığını iddia ediyorlar. Bu nedenle WINEP genel müdürü Robert Satloff, bin Ladin'in Filistin'le irtibatlandırılmasının 'yeni ve kesinlikle fırsatçı bir gelişme' olduğunu belirtiyor. Alan Dershowitz ise, '11 Eylül'den önce, İsrail'in bin Ladin'in gündeminde bile olmadığını' iddia ediyor. Dennis Ross, bin Ladin'in 'Amerika'ya saldırısını Filistinlilerin kaderiyle bağlantılandırarak kendisine meşruiyet sağlama arayışında' olduğunu ifade ediyor. Martin Kramer Amerika'nın İsrail'e desteğinin el-Kaide'ye taraftar kazandıran bir halk kızgınlığına neden olduğuna' inanan terör uzmanlarının tarafsız olmadıklarını düşünüyor. *Commentary* dergisinin eski genel yayın yönetmeni Norman Podhoretz de aynı şekilde düşünüyor: 'Eğer İsrail hiç var olmamış olsa ya da aniden yok olmuş olsa bile, bu Araplar Amerika'yı yine şeytan olarak kabul edeceklerdi.'[55]

İsrail müdafiilerinin bazılarının bu tür iddiaları ileri sürmesi şaşırtıcı değildir. Zira İsrail'e Amerikan desteğinin Amerikan karşıtı terörizmi ve bölgedeki Amerikan karşıtlığını kışkırttığını kabul etmek İsrail'e verilen sorgusuz sualsiz desteğin Amerika'ya pahalıya patladığını kabul etmek anlamına gelir. Böyle bir itiraf İsrail'in net stratejik değeri hakkında soru işaretleri uyandıracak, Washington'un İsrail'e verdiği desteğin Filistinlilere karşı daha farklı bir tavır almak gibi şartlara bağlanması gerektiği düşüncesine kapı aralayacaktır.

Bu iddialara mukabil, gerçekte Amerika'nın İsrail'e verdiği destek bütün Arap ve İslam dünyasında Amerikan karşıtlığını güçlendirmekte ve Amerikan karşıtı teröristlerin tepkisini çekmektedir. Bu durum onların kızgınlığının tek değilse de başlıca nedenidir.[56] Bazı Müslüman radikaller Batı materyalizminden ve yozlaşmasından, Batı'nın petrol 'hırsızlığı'ndan, yozlaşmış Arap rejimlerine verilen destekten, Batı'nın bölgedeki askerî müdahalelerinden rahatsızdırlar. Ancak aynı şekilde Amerika'nın İsrail'e verdiği destek ve İsrail'in Filistinlilere karşı muamelesi de bir rahatsızlık kaynağıdır. İslamcı köktendinciler açısından çok önemli bir ilham kaynağı olan Mısırlı muhalif düşünür Seyyid Kutup Amerika'ya sadece ahlaken bozuk bir toplum olduğu için değil, aynı zamanda Amerika'nın İsrail'e verdiği destek nedeniyle de husumet besliyordu.[57] Yine Hizbullah'ın ruhani lideri Seyyid Mu-

hammed Hüseyin Fadlallah'ın 2002 yılında ifade ettiği gibi, 'Yerleşim merkezlerini tasvip etmediğine dair nadiren de olsa sarf ettiği son derece yumuşak sözlere rağmen, Amerika İsrail'e verdiği destekle İsrail'in 1948 işgalinin ve 1967'de işgal ettiği topraklarda yerleşimini sürdürmesinin bütün sorumluluğunu üstlenmiştir... Amerika ikiyüzlü bir ulustur, zira bir tarafta İsraillilere tam destek ve ölümcül silahları bahşederken, diğer tarafta Araplara ve Filistinlilere (sadece) boş vaatler gönderiyor.'[58] Bu iddiaların Arapların zihnindeki etkilerini tahlil etmek için onlarla aynı fikirde olmak gerekmiyor. İsrail'e verilen şartsız destek Amerika'ya karşı öfkenin üzerine benzin dökmüştür.

Amerika'nın İsrail'e desteği ile Amerikan karşıtı terörizm arasındaki bağlantının daha açık bir göstergesi de Remzi Yusuf vakasıdır. Yusuf 1993'de Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan ilk saldırının arkasındaki beyindi ve şimdi bir Amerikan hapishanesinde müebbet hapis cezasını çekiyor. Yusuf sadece New York gazetelerine gönderdiği mektuplarda saldırıyı üstlendi ve Amerika'nın İsrail'e yardımını kesmesini talep etti. Aynı zamanda, 1995'de Pakistan'da tutuklanmasını müteakip kendisini Amerika'ya götüren ajanlara Amerikalıların ölümünden pişmanlık duyduğunu söyledi. Ancak Stevel Coll'un ödül kazanan kitabı *Ghost-Wars*'da belirttiği gibi, Yusuf'un pişmanlığı 'İsrailli askerlerin Arapları katledişini önleme arzusu'nun ve Amerikan hedeflerini bombalamanın bunu başarmanın tek yolu olduğuna dair inancının gölgesinde kalmıştı. Söylentiye göre, Yusuf 'eylemlerinin Amerika'nın İsrail'e yönelik politikalarını değiştirmeye zorlama hedefine yönelik rasyonel ve mantıklı eylemler olduğuna inanıyordu.' Coll'a göre, Yusuf 'uçuş boyunca başka bir motivasyondan bahsetmedi ve Amerikan dış politikasının başka hiçbir boyutu onun ilgi alanında değildir.' Yusuf'un işbirlikçisi Abdurrahman Yasin ise, CBS muhabiri Lesley Stahl'a Yusuf'un onu terör eylemlerinin 'Filistin ve Suudi Arabistan'daki kardeşlerimin intikamını alacağını' ve Yusuf'un bu konuyu kendisine sürekli hatırlattığını söylüyordu.[59]

Ya da daha aşina olduğumuz Üsame bin Ladin ve el-Kaide örneğine bakalım. Satloff, Dershowitz, Kramer ve diğerlerinin beyanatlarına rağmen, bin Ladin'in gençliğinden beri Filistin dava-

sına sempati duyduğuna ve Amerika'ya İsrail'i bu denli desteklemesinden dolayı kızgın olduğuna dair elimizde yeterince fazla delil mevcuttur. CIA'nin el-Kaide birimini yöneten Michael Scheuer'a göre, genç bin Ladin genelde çok kibar ve iyi huylu biriydi: 'Üsame'nin çatışmadan hoşlanmayan yumuşak mizacının tek istisnası onun Filistinlilere verdiği destek ve Amerika ile İsrail'e karşı duyduğu olumsuz tavır olmuştur.'[60] 11 Eylül'den sonra bin Ladin'in annesi kendisiyle yapılan bir mülakatta şunları söylüyordu: 'Gençlik yıllarında o çok iyi bir çocuktu. Ancak aynı zamanda Filistin başta olmak üzere Arap ve Müslüman dünyanın durumu hakkında düşünceliydi, üzgündü ve kızgındı.'[61]

Ayrıca bin Ladin'in 29 Aralık 1994'de yayınlanan ve geniş bir kesime hitabeden ilk konuşması doğrudan doğruya Filistin sorunundan bahsediyor. Bin Ladin'in konuşmalarını derleyen Bruce Lawrence'in açıkladığı üzere, 'bu mektup açıkça gösteriyor ki Filistin meselesi başından beri bin Ladin'in gündeminin merkezindedir ve gündemine sonradan ilave edilmiş değildir.'[62]

Bin Ladin 11 Eylül'den önce ABD'yi Filistinlilere karşı İsrail'e destek verdiği için defalarca kınadı ve bu konuda Amerika'ya karşı cihad ilan etti. Benyamin ve Simon'a göre, bin Ladin'in 1996 fetvasında ('İki Kutsal Mekânın Yer Aldığı Toprakları İşgal Eden Amerikalılara Karşı Savaş İlanı') dile getirilen eleştirilerin odak noktasında onun deyimiyle 'Siyonist-Haçlı ittifakı' bulunuyordu. Bin Ladin Filistin ve Irak'ta dökülen Müslüman kanına atıfta bulunuyor ve bunun ardında 'Amerikan-İsrail komplosu'nu görüyordu.[63] CNN muhabiri Peter Arnett 1997 yılının Mart ayında Amerika'ya neden cihad ilan ettiğini sorduğunda bin Ladin'in cevabı şu olmuştu: 'Amerikan hükümetine karşı cihad ilan ettik çünkü Amerikan hükümeti zalim, mücrim ve müstebittir. Amerika'nın gerek doğrudan gerekse Peygamber'in Mirac mekânında [Filistin] İsrail'in işgaline destek vermek suretiyle son derece zalim ve çirkin cürümleri oldu. Amerika'nın Filistin, Lübnan ve Irak'ta öldürülenlerden doğrudan sorumlu olduğuna inanıyoruz.'[64] Bu sözler şaşırtıcı değildir. *The Economist* dergisinin Orta Doğu muhabiri olan ve bin Ladin hakkında iki önemli kitabı bulunan Max Rodenbeck'in belirttiği gibi, 'Filistinlilerin çektiği adaletsizliklerin karşılığını verme mefhumu,

bin Ladin'in konuşmalarında tekrar tekrar yer bulan çok güçlü bir temadır.'[65]

11 Eylül Komisyonu tarafından yayınlanan rapor bin Ladin ve diğer el-Kaide liderlerinin İsrail'in Filistinlilere karşı davranışından ve Amerika'nın İsrail'e verdiği destekten etkilendiklerini ortaya koyuyor. Rapora göre, bin Ladin bizzat saldırının gününü 2000 sonbaharına almaya çalıştı. O günlerde İsrailli muhalefet lideri Ariel Şaron yüzlerce İsrailli polisin refakatında Kudüs'te Mescid-i Aksa'nın bulunduğu Mabed Tepesi'ne kışkırtıcı bir ziyarette bulunmuştu. Raporda belirtildiği üzere, 'bin Ladin Atta ve diğer pilotların uçuş kurslarına katılmak için Amerika'ya henüz ulaştıklarını bildiği halde İsrail'e verdiği destekten dolayı Amerika'yı cezalandırmak istiyordu.'[66] Ertesi yıl, 'Bin Ladin Şaron'un Haziran ya da Temmuz ayında Beyaz Saray'ı ziyaret edeceğini medyadan öğrendiğinde operasyonu erkene almaya bir kez daha teşebbüs etti.'[67] Bin Ladin'in İsrail'e verilen Amerikan desteğine karşı kızgınlığı sadece 11 Eylül saldırılarının zamanlamasını değil, aynı zamanda hedeflerini de belirlemiş olabilir. Operasyon lideri Atta ile bin Ladin arasında 1999'da gerçekleşen ilk görüşmede Amerikan Kongre binasına saldırı planları konuşuldu. Zira 'Kongre, Amerika'nın İsrail'e desteğinin merkezi olarak görülüyordu.'[68] Özetle, bin Ladin ve yardımcıları Filistin sorununu gündemlerinin merkezinde görmüşlerdir.

11 Eylül Komisyonu, '11 Eylül saldırılarının mimarı' olarak görülen Halid Şeyh Muhammed'i harekete geçiren temel motivasyonun Filistin sorunu olduğunu ifade ediyor. Komisyon'a göre, 'kendi ifadesiyle Şeyh Muhammed'in Amerika'ya duyduğu husumet Amerika'daki öğrencilik yıllarındaki tecrübelerinden değil, İsrail'e illişkin Amerikan dış politikasına olan kızgınlığından kaynaklanıyordu.'[69] Amerika'nın İsrail'e verdiği desteğin 11 Eylül saldırılarını teşvik ettiğine dair bundan daha güçlü bir delil olamaz.

Bin Ladin bizzat Filistin sorunuyla ilgili aktif bir rol almamışsa da bu sorun ona kendisine taraftar toplamada etkili bir araç sunmuştur. Soğuk Savaş'ın bitiminden bu yana Arap ve Müslüman kızgınlığı, özellikle 2000 yılındaki İkinci İntifada'dan sonra Filistinlilere yönelik şiddetin artmasına ve daha da görünür olmasına paralel olarak artmış bulunuyor.[70] Birinci İntifada (1987-

92) çok daha az şiddetliydi ve Oslo yılları (1993-2000) boyunca İşgal Altındaki Topraklar'da nisbeten sessizlik hâkimdi. İnternetin ve El-Cezire gibi alternatif medya araçlarının gelişimi şimdi oradaki mezalimi gün boyunca aktarıyor. Sadece İsrail Filistinlilere karşı daha fazla şiddet uygulamıyor, aynı zamanda bütün dünyadaki Araplar ve Müslümanlar bu şiddeti kendi gözleriyle görebiliyorlar. Yine bu şiddetin Amerikan silahları ve açık Amerikan onayıyla yapıldığı görülebiliyor. Bu durum Amerika'nın bölgedeki muhaliflerine aradıkları silahı vermektedir. İşte bu nedenle Hizbullah'ın başkan yardımcısı Şeyh Naim Kasım 2006 yılının Aralık ayında Lübnan'lı bir kalabalığa hitaben şunları söylüyordu: 'Lübnan'da Amerika için artık siyasî bir yer kalmamıştır. Lübnan'a karşı kullanılan silahların Amerikan malı olduğunu görmüyor musunuz?'[71]

Bütün bu uygulamalar neden pek çok Arap ve Müslümanın Amerika'ya bu denli kızgın ve el-Kaide'ye sempati duyduklarını açıklamaktadır. Bazıları el-Kaide'yi doğrudan ya da gizli olarak desteklemekten bile kaçınmıyor. Fas'ta 2004 yılında yapılan bir araştırmada Başkan Bush'u 'beğenen'lerin oranı %8'ken, bin Ladin'i beğenenlerin oranı %45 olarak çıkmıştır. Mühim bir Amerikan müttefiki olan Ürdün'de bu rakamlar Bush için %3, bin Ladin için %55 olarak tespit edilmiştir. Yine bir Amerikan müttefiki olan Pakistan'da bin Ladin Bush'a 58 puan fark atmıştır.[72] Irak Savaşı'ndan daha önce düzenlenen, 2002 tarihli Pew Küresel Davranış Araştırmaları'na göre, 'Orta Doğu'da ABD hakkındaki kanaat son derece olumsuzdur' ve bu olumsuzluğun en önemli kaynağı Filistin sorunudur.[73] Orta Doğu uzmanı Shibley Telhami'ye göre, 'Arap ve genelde İslam dünyasında hiçbir sorun Filistin sorunu kadar insanların zihnine kazınmış değildir. Hiçbir sorun Filistin sorunu kadar Amerika'nın bölgedeki imajını etkilemiyor.'[74] Üsame Makdisi de bu konuda aynı düşünceyi paylaşıyor: 'Amerika'ya karşı Arap öfkesini Filistin sorunu kadar kabartan başka bir sorun bulunmuyor... Arap ve İslamcılar birçok konuda birbirleriyle çatışan tarih yorumlarına rağmen şu hususta aynı kanaati paylaşıyorlar: Amerika'nın gerçekteki uygulamaları ile resmi özgürlük söylemi arasında çok büyük bir uçurum mevcuttur.'[75] Elbette İsrail'e verilen ABD desteği Amerikan karşıtlığının tek nedeni değildir. Ancak bu destek teröre karşı sava-

şın kazanılmasını güçleştirmekte ve Amerikan çıkarlarını tehlikeye atmaktadır.

Diğer resmi raporlar ve kamuoyu araştırmaları da aynı sonucu ortaya çıkarıyor: Arap halkları Amerika'nın İsrail'e desteğinden dolayı öfke duyuyorlar ve bu desteği Arap endişelerine karşı saygısızlık ve söylemde kalan Amerikan değerleriyle çelişkili görüyorlar. Arapların çoğu Amerikan bilim ve teknolojisine, Amerikan ürünlerine, Amerikan sinema ve televizyonuna hayranlık beslerlerken, hatta şaşırtıcı düzeyde Amerikan halkı ve Amerikan demokrasisi hakkında olumlu kanaatler taşırlarken, Amerikan dış politikası hakkında -özellikle de Amerika'nın İsrail'e desteği konusunda- son derece olumsuz hisler içindedirler. [76] 2001 yılında Amerika'yı ziyaret eden bir Yemenli fizikçinin belirttiği gibi, 'Amerika'ya gittiğiniz zaman Amerika'ya hayran kalıyorsunuz (...) ancak eve döndüğünüz zaman Amerika'nın sadece kendi halkına adil davrandığını görüyorsunuz.'[77] Pentagon Savunma Bilim Kurulu'nun 2004'de yayınladığı bir raporda şu sonuca varılıyor: 'Müslümanlar bizim "özgürlüğümüzden" değil, politikalarımızdan nefret ediyorlar.' 11 Eylül Komisyonu raporu da aynı kanaati dile getiriyor: 'Çok basit bir gerçektir ki Amerika'nın İsrail-Filistin çatışmasına ve Irak'a dair izlediği politikalar Arap ve Müslüman dünyada gündelik siyasî yorumların en önemli malzemesidir.'[78]

Aynı şekilde, saygın kamuoyu araştırma kurumu Zogby International 6 Arap ülkesinde yaptığı araştırmada Amerika'ya karşı tavrın Amerikan değerleri mi yoksa Amerikan politikaları mı tarafından etkilendiğini sorguladığında, 'araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu politikanın daha büyük rol oynadığını söyledi.' Açık uçlu sorularda Amerika deyince akıllarına ilk olarak neyin geldiği sorulduğunda, en sık cevap 'adaletsiz dış politika' oldu. Amerika'nın imajını düzeltmek için ne yapması gerektiği sorularını ise katılımcılar 'Orta Doğu'daki politikalarını' değiştirmek ve 'İsrail'i desteklemekten vazgeçmek' olarak cevaplandırdılar.[79] 2003 yılının Haziran ayında Kongre Arap ve Müslüman dünyaya yönelik kamusal diplomasi hakkında tavsiyelerini almak üzere bir danışma kurulu oluşturmuştu. Bu kurul yaptığı araştırma sonunda yayınladığı raporunda, 'bu ülkelerin vatandaşları[nın] çok

samimi olarak Filistinlilerin kaderinden ve bu hususta ABD'nin oynadığı rolden rahatsız' olduklarını tespit etti.[80]

Arap liderler ve iyi haber alan yorumcular ABD'nin İsrail'e verdiği sorgusuz sualsiz desteğin Amerika'yı Orta Doğu'da sevimsiz hale getirdiğini kabul ediyorlar. Bush yönetimi Haziran 2004'de Irak'ta geçici hükümetin kurulmasında yardımına başvurduğu BM Özel Temsilcisi Lakhdar Brahimi şunu tespit ediyor: 'Bölgedeki en büyük zehir İsrail'in hâkimiyet arayışı ve Filistinlilerin maruz bırakıldığı şiddettir... Orta Doğu'da insanlar bu adaletsizliği ve ABD'nin verdiği adil olmayan desteği görüyorlar.' 2004 yılında Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek 'bölgedeki Amerikan karşıtı nefretin hiç olmadığı kadar tırmandığını çünkü 'Amerikalılar ne söylerlerse söylesinler Şaron'un aklına eseni yaptığını' ifade ediyordu.[81] Mart 2007'de Ürdün Kralı II. Abdullah da benzer bir görüşü Amerikan Kongresi'nin müşterek oturumunda yaptığı konuşmasında ileri sürüyordu: 'Filistin'de adalet ve barışın inkârı temel sorundur. Ve bu temel sorun sadece bölgemizde değil aynı zamanda bütün dünyada ciddi sonuçlar doğurmaktadır.'[82] Bu Amerikan yanlısı rejimler Amerika'yla olan yakın bağları nedeniyle kendi halkları nezdinde itibarlarını daha fazla kaybetmemek için Amerika'nın politikalarını değiştirmesini istiyorlar.

Amerika'nın İsrail'e vermiş olduğu destek Arap ve İslam dünyasındaki Amerikan karşıtlığının yegâne kaynağı değildir ve bu desteğin bazı şartlara bağlanması bu ülkelerle Amerika arasındaki bütün sürtüşme kaynaklarını ortadan kaldıracak değildir. İsrail'in Filistinlilere karşı davranışını sorgulamak ve bu uygulamaların Amerika tarafından desteklenmesini eleştirmek birçok Arap ülkesinde mevcut bulunan anti-Semitizmi inkâr ettiğimiz anlamına gelmiyor. Bu toplumlarda birçok grup ve hükümet bazen bu tavırları alkışlıyor ve İsrail-Filistin çatışmasını dikkatleri kendi yanlışlarından saptırmak için kullanıyorlar. Burada bizim vurgulamaya çalıştığımız husus şudur: Amerika İsrail'e bu denli ısrarlı bir şekilde arka çıkarak çok ciddi bir bedel ödemektedir. Bu tavır Orta Doğu'da Amerika'ya karşı düşmanlığı artırıyor, Amerikan karşıtı aşırı uçları motive edip kendilerine taraftar toplamalarını kolaylaştırıyor, bölgedeki otoriter hükumetlerin kendi yanlışlarını örtmesi için kullanışlı bir günah geçisi olarak hiz-

met görüyor ve Washington'ın bu ülkelerdeki potansiyel dostlarının aşırı uçları karşılarına almalarını zorlaştırıyor.

Terörizme karşı savaşmaya gelince, kısacası, ABD ve İsrail'in çıkarları aynı değildir. İsrail'i Filistinlilere karşı desteklemek teröre karşı savaşın kazanılmasını güçleştirmektedir. 'Teröre karşı ortak' söylemi sınırsız bir Amerikan desteği için ikna edici bir gerekçe değildir.

Haydut Devletlere Karşı Ortaklık

Yeni stratejik mantık İsrail'i terörizmi destekleyen ve kitle imha silahı arayışındaki otoriter haydut devletlere karşı önemli bir müttefik olarak sunmaktadır. 'Teröre karşı ortak' tezi gibi bu gerekçe de ilk bakışta ikna edici gibi görünüyor. Suriye, İran ya da Saddam Hüseyin'in Irak'ı gibi diktatörlüklerin hem İsrail'e, hem de Amerika'ya karşı düşman oldukları doğru değil midir? Bu rejimlerin Amerika'yı tehdit etmek için kitle imha silahlarını kullanmayacakları ya da bu silahları teröristlere vermeyeceklerini kim bilebilir? Ortada mevcut bulunan tehlikelerden dolayı, İsrail'e yönelik cömert yardımların devamı sağlanmalı, hem İsrail bu tehlikeli komşulardan korunmalı, hem de bu rejimlere yönelik baskı artırılmalıdır. Böylece bu cani rejimlerin devrilmesi ya da kendilerine çeki düzen vermeleri sağlanmış olacaktır.

Aslında yakından incelendiğinde bu gerekçenin de hiçbir temele oturmadığı derhal belli oluyor. Her ne kadar Amerika bütün bu rejimlerin her biriyle, özellikle terörist örgütlere destek ve kitle imha silahı edinme çabası konularında, çok önemli görüş ayrılıkları için de bulunsa da İsrail'e yönelik Amerikan taahhütleri dışında hayatî Amerikan çıkarlarına yönelik ciddi bir tehdit oluşturmuyorlar. Amerika'nın Orta Doğu'daki en önemli stratejik çıkarı petroldür. Petrolün akışını güvenceye almanın en önemli yolu bölgenin herhangi bir ülkenin hâkimiyeti altına girmemesinin sağlanmasıdır. Bu endişe eğer çok fazla güçlenirler ya da çok fazla saldırganlaşırlarsa 1990-91 Körfez Savaşı'nda olduğu gibi bu devletlerin peşinden gidilmesini meşrulaştırabilir. Ancak böyle bir endişe bile Amerika'nın İran, Irak ve Suriye'yle aynı anda savaş vermesini meşrulaştırmaz.

Amerika'nın bu haydut devletlere karşı İsrail'i desteklemesi gerektiğine dair ileri sürülen diğer gerekçeler stratejik unsurlar açısından daha da az ikna edicidir. Bu devletlerin diktatör olması onlara karşı Amerikan husumetini meşru kılıyor mu? Hayır, çünkü Amerika zaman zaman kendi çıkarlarını korumak için başka diktatörlüklerle işbirliği yapmaktan kaçınmamıştır. Bugün de Amerikan müttefiki olan diktatörlükler mevcuttur. Bu devletlerin terörist grupları desteklemesi yeterli bir gerekçe midir? Hayır, çünkü bu devletler ve bu terörist gruplar Amerika'ya saldırmıyorlar ve çünkü Amerika da geçmişte bizzat terörizme göz yummuş bir ülkedir. Birçok ülke gibi Amerika da Amerikan çıkarları sözkonusu olduğunda o kadar da sevmediği rejimlerle birlikte çalışmaktan imtina etmemiştir. Washington Saddam Hüseyin ve Irak'ı 1980'li yıllarda İran'a karşı savaş sırasında desteklemiştir. Keşmir ve başka diyarlarda İslamcı teröristlere verdiği çok iyi bilinen desteğine rağmen Pakistan'ın askerî diktatörlüğü de halen Washington tarafından desteklenmektedir. Amerikan liderleri Taliban'a karşı İran'dan yardım kabul etmekten çekinmediler ve el-Kaide hakkında Suriye muhaberatından istifade ettiler. Bunlar elbette sınırlı işbirliği imkânlarıdır ancak her iki devletin de ABD'nin hayatî çıkarlarına karşı ölümcül tehdit teşkil etmediklerini ortaya koymaktadır.

O halde Suriye'nin Lübnan'a müdahalesine ya da İran'ın Körfez'de Amerikan müttefiklerine karşı oluşturduğu potansiyel tehdide ne diyeceğiz? Bu konular elbette önemsiz değildir ancak Amerika'nın İsrail'e verdiği bu kadar güçlü desteği açıklamaz. İsrail'in Lübnan içişlerine bizzat karışması Amerika'nın bu ülkedeki çabalarını karmaşıklaştırmıştır. Ayrıca İsrail'in kendi kitle imha silahları bölgedeki diğer devletleri de aynı silahlara sahip olma arayışına iteklemiştir. Daha önce de belirtildiği üzere, İsrail Lübnan'da istikrarın sağlanması ya da Körfez'de güçler dengesinin korunması konusunda bir fonksiyon icra etmiyor. İkinci Bölüm'de incelediğimiz üzere, İsrail ve lobi, bu sorunlu rejimlerle daha etkin bir biçimde baş edebilme konusunda Amerikan çabalarına sürekli olarak zarar verdi.

İsrail'e yardım etmenin gerekçesi olarak bu stratejik argüman esasen dairesel bir mantığa sahiptir. İsrail tehlikeli komşularıyla

baş etmede hayatî bir müttefik olarak addediliyor, ancak İsrail'e yapılan taahhütler Amerika'nın bu devletleri düşman olarak görüşünün asıl nedenidir. Hakikatte, Washington bu ülkelerle sahip olduğu sorunları İsrail'e taahhütleri olmadan daha rahat halledebilirdi. Bu devletler Irak gibi yerlerde belli Amerikan çıkarlarını zor duruma sokabilme gücüne sahip olsalar da Amerika'ya ciddi bir zarar verebilecek durumda değiller. Amerika bu devletlere karşı adım attığında ise İsrail herhangi bir rol üstlenmiyor.

Kitle imha silahlarının ortaya çıkardığı tehdit Amerika'nın İsrail'i bu denli desteklemesini gerektirmiyor. Amerika Orta Doğu'da (ve diğer yerlerde) nükleer silahların yayılmasını önleme konusunda kendi nedenlerine sahiptir, ancak eğer bu devletlerden herhangi biri bu silahlara sahip olmuş olsaydı da bu durum Amerika için stratejik bir felaket olmazdı. Amerika'nın Saddam'ın kitle imha silahları ya da İran'ın hali hazırdaki nükleer arzularına dair sahip olduğu kaygıların nedeni İsrail'in güvenliğidir. 2006 yılının Mart ayında Başkan Bush şunu söylüyordu: 'İran'dan gelen tehdit elbette [İran'ın] en güçlü müttefikimiz İsrail'i imha etme arzusundan kaynaklanıyor.'[83]

Ancak hem İsrail'in, hem de ABD'nin nükleer silaha sahip olduğu düşünüldüğünde bu tehditin abartılı olduğu görülecektir. Amerika ve İsrail'e doğrudan saldırmak sözkonusu değildir, zira İsrail bu silahlardan yüzlercesine, Amerika ise binlercesine sahiptir. Eğer herhangi biri saldırıya uğramış olsa, saldırgan feci bir karşı saldırıyla karşılaşır. Bu ülkeler nükleer silahlara sahip bir haydut devlet tarafından şantaja uğratılamaz, zira şantajcı aynı kaderi paylaşmadan tehdidi yerine getiremeyeceğini bilir. Soğuk Savaş sırasında Sovyetler Birliği'nin elinde binlerce nükleer silah bulunmaktaydı. Sovyetler Birliği devrimci bir ideolojiye ve insan hayatına değer vermeyen, acımasız yöneticilere sahipti. Ancak Moskova sahip olduğu devasa cephaneyi Amerika'ya karşı şantaj yapmakta kullanamadı. Stalin, Kruşçev ve Brejnev bunu denemedi bile. Bunun nedeni açıktır: ABD de bu silahlara sahipti ve saldırıya karşı cevap verebilecek durumdaydı.

Haydut devletlerin sahip olduğu nükleer silahı bir terör örgütüne vermesi tehlikesi de aynı şekilde uzaktır. Zira ülkenin liderleri bu transferin farkına varılmayacağını ve bu nedenle cezalandı-

rılmayacaklarını garanti edemezler. Üstelik sahip olmak için onca riske katlandıkları nükleer silahları başkalarına teslim etmek bu rejimlerin yapacakları en son şey olacaktır. Bu rejimler silahların nasıl kullanılacaklarını kontrol edemezler. Amerika ya da İsrail'in bu rejimlerden herhangi birinin bir terörist örgüte kitle imha silahı aktardığını öğrenmiş olmaları durumunda ne gibi karşılık göreceklerini ise kestiremezler. Eğer Amerika liderleri bir zamanlar dünyanın en cani insanları olan nükleer bir Sovyetler Birliği ya da nükleer bir Çin ile birlikte yaşamayı başarmışsa, nükleer bir Pakistan'ı hoşgörebiliyor ve Hindistan'ı bağrına basabiliyorsa, nükleer bir İran'la da gönülsüz de olsa yaşamayı öğrenecektir.

Bazen caydırıcılığın bu rejimler üzerinde etkili olmayacağı çünkü (İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinecad gibi) liderlerinin şehadete hazır mantıksız dini fanatikler olduğunu söyleyenler çıkıyor. *Washington Post*'tan Charles Krauthammer'ın deyimiyle, 'mesihçi fanatiklere karşı caydırıcılık sadece bir dilektir.'[84] Böyle bir görüşü çürütmek elbette imkânsızdır, zira hiç kimse bir delinin çıkıp intihar etmeyeğini garanti edemez. Bununla birlikte bu tür korkutucu iddialara şüpheyle yaklaşmak için yeterli neden bulunuyor. Bu mantıksız liderlerin hiçbiri kendi başlarına kitle imha silahı saldırısı yapabilecek durumda değildirler; gerçek bir saldırıya kalkışmak çok sayıda insanın çabasını gerektirir ki bunların hepsinin intiharı göze almış olması gerekir (Örneğin İran'da askerî güçlerin kontrolü Cumhurbaşkanı Ahmedinecad'ın elinde değildir). Üstelik bu liderlerden herhangi birinin şehadet peşinde olduğundan da emin değiliz (en azından Saddam Hüseyin boynuna ip geçirilinceye kadar böyle bir hedefi gütmüyordu).

Ayrıca bu tür iddiaları daha önce de duymuştuk ve bu iddialar doğru çıkmamışlardı. Bir zamanlar Amerika'da sağcılar Sovyet liderlerinin ideolojik olduklarını, insan hayatını hiçe saydıklarını ve bu nedenle de caydırılamayacaklarını iddia ediyorlardı. Diğer taraftaAmerikalı liderler Çin'in nükleer silahlara sahip olmasından dolayı korkuya kapılmışlardı. Mao Zedong nükleer bir savaşta milyonlarca insanını tehlikeye atmaktan kaçınmayacak mantıksız bir lider gibi görülüyordu. Dışişleri Bakanı Dean Rusk 'Davranışı şiddet yanlısı, tavizsiz ve hasmane olan Komünist Çin

dünya ve hayat görüşleri gerçek olmayan liderleri tarafından yönetilmektedir.' demesine rağmen Çin'in nükleer politikaları son derece dikkatli olmuştur.[85] Amerikan liderleri Orta Doğu'da kitle imha silahlarının yayılmasını önlemeye çalışmakta tavizsiz olmak zorundadırlar. Ancak bu sorun İsrail'e verilen desteğin stratejik bir izahatı olamaz.

Eğer Suriye ya da İran Lübnan ya da Irak gibi yerlerde Amerika'ya karşı zorluklar çıkarıyor ve kitle imha silahı arayışında bulunuyorlarsa, Amerika'nın İsraille ilişkileri bu tür devletlerle baş edebilmeyi daha da zorlaştırmaktadır. İsrail'in nükleer silahları İsrail'in bazı komşularının da nükleer silahlara sahip olmak istemelerinin bir nedenidir ve onları rejim değişikliğiyle tehdit etmek bu arzuyu daha da büyütmektedir. Amerika'nın İsrail'i bu ülkenin sahip olduğu nükleer silahlara rağmen destekleme kararlılığı ve nükleer silahsızlanma anlaşmasını imzalamayı kabul etmemesi, ancak bununla birlikte benzer silahlara sahip diğer ülkeleri karşısına alması tam anlamıyla iki yüzlü bir tutum olarak algılanıyor. Washington bu rejimlere karşı güç kullanmayı düşündüğü zaman, örneğin iki defasında Irak'ta olduğu gibi, İsrail herhangi bir stratejik yardımda bulunamıyor, zira İsrail bu savaşlara katılamıyor.

Amerika'nın İsrail'e verdiği destek ve bunun karşılığında İsrail'in Filistinlilere karşı devam eden zulmü Amerika'nın imajını birçok bölgede de sarsmış ve bu nedenle terörizme karşı savaş, Orta Doğu'nun demokratikleştirilmesi gibi konularda Amerika'nın işini zorlaştırmış durumdadır. Birinci Bölüm'de bahsedildiği gibi, yabancılar genellikle Amerika'yı İsrail'e aşırı destek vermekle suçluyorlar ve dış politika elitleri İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'daki politikalarına verilen desteği ahlaken yanlış buluyorlar. Örneğin Nisan 2004'de 52 İngiliz diplomat Başbakan Tony Blair'e yazdığı mektupta İsrail ile Filistinliler arasındaki çatışmanın 'Batı ile İslam ve Arap dünyası arasındaki ilişkileri sabote ettiğini' vurguluyordu. Aynı mektupta, Bush ve Şaron'un uygulamalarının 'tek taraflı ve illegal' olduğu ileri sürülerek, bunun sadece 'daha fazla İsrailinin ve Filistinlinin kanının dökülmesine neden olacağı' uyarısında bulunuluyordu. Ancak Blair'in bu sözleri duymasına gerek yoktu, zira o da başarısız da olsa Bush idaresinin bu konuyla daha ciddi olarak ilgilenmesi için

uğraş verdi. Bunun altında kalmamak için 88 eski Amerikan diplomatı benzer bir mektubu Başkan Bush'a ilettiler.[86] Askerî konularla ilgili çalışan tecrübeli gazeteci Ze'ev Schiff gibi önemli İsrailli şahsiyetler bile 'bu çatışmanın ve İsrail'in işgal politikalarının devamının yeni terör dalgalarına yol açması kaçınılmazdır; Amerikalıların bu kadar çok korktuğu uluslararası terörizm daha da yayılacak.' diyordu.[87]

Bunun neticeleri 2006 yılında ortaya çıktı. Amerika'nın Irak'ta bozulan durumu düzeltmek ve yükselen İran'a karşı bir denge unsuru olarak bir Sünni koalisyon oluşturma çabaları neticede Sünnilerin Amerika'nın Filistinlilerle olan çatışmada her zaman İsrail tarafını tutmasından kaynaklanan endişeleri ve bu nedenle Amerikan tarafına fazla yakın durmama istekleri nedeniyle dumura uğradı. *Wall Street Journal*'a göre 'Arap diplomatlar Suudi Arabistan, Mısır, Katar, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerin, Amerika'nın bir barış girişimi hakkında İsrail'e baskı uygulamaktan kaçındığı sürece, İran ve geniş anlamda bölgesel istikrar konusunda Amerika'yla birlikte görünmekten çekindiklerini belirtiyorlar.' Bir başka Arap diplomatın belirttiği gibi, 'Bağdad'a giden yol Kudüs'ten geçer, tersi değil.'[88] Bu nedenledir ki 2006 yılının Aralık ayında yayınlanan bir çift-taraflı Irak Çalışma Raporu, 'Amerika Arap-İsrail çatışmasını doğrudan ele almak istemediği müddetçe Amerika Orta Doğu'daki hedeflerini gerçekleştiremeyecektir' şeklinde görüş bildirmiştir.[89]

Kısacası, İsrail'i Amerika'nın terörizme ve Orta Doğu'daki diktatörlüklere karşı kampanyasındaki en önemli müttefik olarak görmek İsrail'in bu konulardaki yardım kaabiliyetini abartmak, İsrail'in bu sorunlara katkısını ve İsrail'in politikalarının bu sorunlarla baş etme çabalarını zorlaştırdığını görmezden gelmektir. İsrail'in stratejik değeri Soğuk Savaş'tan bu yana azalmıştır. İsrail'e verilen destek artık, büyük güç rekabetini kazanmamıza yardımcı olduğu tezine dayandırılamaz. Aksine İsrail'e verilen şartsız destek, Amerika'yı radikal aşırı unsurlar için bir hedef haline getirmekte ve Amerika'ya, Avrupalı ve Arap müttefikleri nezdinde iki yüzlü bir görüntü vermektedir. Amerika İsrail'le stratejik işbirliğinden değişik yönlerden istifade etmeyi sürdürse de son tahlilde İsrail stratejik bir değerden daha çok külfet haline gelmiş durumdadır.

Şüpheli Müttefik

İsrail'in stratejik değerini sorgulamanın son bir nedeni de İsrail'in bazen sadık bir müttefik gibi davranmamasıdır. Birçok devlet gibi, İsrail öncelikle kendi çıkarlarına bakıyor ve kendi çıkarlarına yaradığına inandığı ancak Amerikan çıkarlarına aykırı gelebilecek işler yapabiliyor. Örneğin 1954'de meşhur 'Lavon Olayı'nda İsrailli ajanlar, Washington ve Kahire arasına nifak sokmak maksadıyla, Mısır'daki Amerikan devlet binalarını bombalamayı denemişlerdi. 1979-80 yılları arasında Amerikalı diplomatlar İran'da rehine olarak tutulurken, İsrail İran'a silah satmaktan imtina etmedi. İran-Irak savaşı devam ederken, Amerika İran'dan daha fazla endişeliydi ve gizliden Irak'ı destekliyordu. Ancak İran'ın en önemli silah kaynaklarından biri İsrail'di. Lübnan'daki İsrailli rehinelerin salıverilmesini sağlamak için İsrail 1989'da İran'dan 36 milyon dolarlık petrol satın aldı. Bütün bu faaliyetler İsrail'in kendi bakış açısına göre mantıklıydı ancak Amerikan politikalarına ve Amerikan çıkarlarına aykırı işlerdi.[90]

Amerika'nın düşmanlarına silah satmanın dışında, İsrail üçüncü ülkelere Amerikan teknolojisi aktarmaktan çekinmedi. Bunlar arasında Çin gibi Amerikan kanunlarını hiçe sayan ve Amerikan çıkarlarını tehdit eden ülkeler de bulunmaktaydı. 1992 yılında Dışişleri Bakanlığı başmüfettişi, 1983 yılından itibaren İsrail tarafından yapılan sistematik ve izinsiz transferlere dair elde yeterince delil bulunduğunu belirtmişti.[91] Yaklaşık aynı süre zarfında, Genel Muhasebe Bürosu yetkilileri 'Dotan Davası' ile ilgili İsrailli yetkililerle görüşme talebinde bulundular. Bu olayda, milyonlarca dolarlık Amerikan askerî yardımı İsrail Hava Kuvvetleri komutanının zimmetine geçirilmiş ya da yasadışı yollardan başka kanallara aktarılmıştı). Genel Muhasebe Bürosu'na göre, 'İsrail hükümeti bu konuyu tartışmaya yanaşmadı ve Amerikan müfettişlerinin İsrailli yetkilileri sorgulamasına izin vermediler.'[92]

Son yıllarda bu konuyla ilgili çok az şey değişti. İsrail'in sıkı destekçileri arasında bulunan Eski Savunma Bakanlığı müsteşarı Douglas Feith'in bile, 1994 yılında İsrail'in Çin'e sattığı pilotsuz uçakları 2004 yılında modernize etmeyi kabul etmesi karşısında sinirlendiği söyleniyor.[93] Bir başka Bush idaresi yetkilisi ise '[Amerika-İsrail] askerî ilişkisinde bir şeylerin ciddi olarak yanlış gittiğini' belirtiyor.[94]

Bu gerilimleri büyüten bir faktör ise Amerika'ya karşı İsrail'in içinde bulunduğu kapsamlı ajanlık faaliyetleridir. Genel Muhasebe Bürosu'na göre, Yahudi devleti 'Amerikan müttefikleri içinde Amerika'ya karşı ajanlık faaliyetlerinin en hırslısını' yönetmektedir.[95] Ticari sırların çalınması İsrailli firmalara Amerikan iş çevrelerine karşı küresel pazarda önemli avantajlar sunmakta, böylece Amerikan vatandaşlarına ilave masraflar getirmektedir.

Ancak daha da endişe verici olan İsrail'in Amerikan askerî sırlarını çalma yolundaki inatçı çabalarıdır. Bu sorun meşhur Jonathan Pollard vakasıyla gündeme gelmişti. Amerikalı bir istihbarat analizcisi olan Pollard 1984 ve 1985 yılları arasında İsrail'e büyük miktarlarda son derece gizli malzeme sundu. Pollard yakalandıktan sonra, İsrailliler Pollard'ın kendilerine ne verdiğini Amerikan tarafına açıklamayı reddettiler.[96] Pollard vakası daha derindeki buzdağının görünen ucu gibiydi. 1986'da da İsrailli ajanlar Amerikalı bir şirketten ajan-kamerası teknolojisi çalmaya çalışmışlardı. Daha sonra arabulucu bir heyet İsrail'i 'vefasız', 'yasa-dışı' ve 'hileci' davranmakla suçlamış ve üretici firma olan Recon/Optical Inc.'e 3 milyon dolar tazminat ödemeye mahkûm etmişti. İsrailli ajanlar aynı zamanda Pentagon'un elektronik istihbarat programına girmeyi başarmışlar ve Savunma Bakanlığı'nda görevli uzman bir terörizm-karşıtı yetkili olan Noel Koch'u satın almaya çalışmışlardı. The *Wall Street Journal*, Adalet Bakanlığı dâhili güvenlik bölümünün eski müdürü John Davitt'in, 'istihbarat alanında çalışanlar İsrail'i Amerika'da ikinci aktif dış istihbarat merkezi olarak görmektedirler.' dediğini bildiriyor[97]

2004 yılında ortaya çıkan yeni bir krizde Pentagon'da üst düzey bir yetkili olan Larry Franklin, Amerika'nın İran'a dair elinde tuttuğu gizli bilgileri İsrailli bir diplomata teslim etmek suçundan tutuklandı. Bu iş için Franklin iki üst düzey AIPAC yetkilisi olan Steven Rosen ve Keith Weissman'ın yardımlarından istifade etmişti. Franklin neticede itiraf tenzilatından istifade ederek toplam 12 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Rosen ve Weissman ise 2007 sonbaharında mahkemeye çıkacaklar.[98]

Elbette İsrail Amerika üzerinde istihbarat çalışmaları yürüten tek ülke değildir. Washington da hem müttefiki, hem de düşmanı olan ülkelere karşı kapsamlı istihbarat çalışmaları sürdürmek-

tedir. Bu tür faaliyetler ne şaşırtıcı, ne de yüz kızartıcıdır. Uluslararası siyaset zor bir alandır ve devletler sık sık başka devletlere karşı avantaj elde etmek için her türlü işi göze alırlar. Yine de Washington ve İsrail arasındaki sıkı işbirliği İsrail'in Amerikan sırlarını çalmasını kolaylaştırmakta ve bunu yapmaktan çekinmemesini sağlamaktadır. Son olarak, İsrail'in en önemli koruyucusu üzerinde ajanlık faaliyetlerinde bulunma kararlılığı, özellikle Soğuk Savaş sonrasında bütün stratejik değerine gölge düşürmektedir.

Sonuç

İsrail'in Amerika'dan çok önemli miktarda yardım aldığı konusunda şüphe bulunmamaktadır. Bu desteğin yerleşim birimi inşası gibi, İsrail'in uzun vadeli çıkarları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığı ise tartışmalıdır. Yine özellikle Soğuk Savaş sırasında Amerika'nın İsrail'den stratejik anlamda istifade ettiği de ortadadır. Ancak bu menfaatlar bu kadar uzun bir dönem boyunca İsrail'e neden bu derecede ısrarlı yardım verildiği gerçeğini izah edemez. İsrail'in finanse edilmesi ve korunması Soğuk Savaş'ın en şiddetli dönemlerinde Amerika için gerekli olabilirdi. Ancak tartışmalı da olsa bu mantık Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve Orta Doğu'da süpergüç rekabetinin sona ermesinden sonra buharlaşmış durumdadır.

Bugün Amerika'nın İsrail'le yakın ilişkisi ve herhangi bir şarta bağlı olmayan yardımları Amerika'yı daha güvenli ve müreffeh hale getirmiyor. Aksine, İsrail'e verilen sorgusuz sualsiz destek Amerika'nın diğer müttefikleriyle ilişkilerinin altını oyuyor, Amerika'nın bilgece düşünme yeteneği ve ahlakî vizyonu konusunda şüphe uyandırıyor, Amerikan karşıtı aşırı unsurları teşvik ediyor ve istikrarsız ancak hayatî bir bölgede Amerikan politikalarını karmaşık hale sokuyor. Kısacası, Amerika ve İsrail arasındaki şartsız 'özel ilişki' artık stratejik temellere dayalı olarak savunulabilecek durumda değildir. Ancak daha ikna edici bir mantık bulunmak isteniyorsa, bunu başka alanlarda aramalıyız. Bundan sonraki bölümde, Amerikan desteğini izah etmek için önerilen ahlakî argumanlara bakacağız.

3

İnandırıcılığını Yitiren Bir Ahlakî Dava

George W. Bush 2004 yılının Mayıs ayında 'nin yıllık konferansında yaptığı konuşmasında, Amerika'nın İsrail'e verdiği desteği açıklarken bir dizi ahlakî temaya atıfta bulundu. Başkan konuşmasına AIPAC'ın 'milletlerimizi birleştiren bağları, aramızdaki ortak değerlere ve hürriyete olan güçlü taahhüdümüzü güçlendirme' çabalarına karşılık takdirlerini sunarak başladı. Bunun ardından ilave etti: [İsrail ve ABD] çok fazla ortak şeye sahiptir. Her iki millet de mücadele ve fedekarlıklar sonucu doğdu. Her iki milet de başka diyarlardaki dini zulümlerden kaçan göçmenler tarafından kuruldu. Her iki millet de kanunlar önünde eşitliğe ve serbest pazara dayalı işleyen demokrasiler kurdular. Ve her iki ülke de belli temel inançlara sahiptir: Tanrı insanların hareketlerini gözetlemekte ve her hayata değer vermektedir. Bu bağlar bizi tabii müttefikleri haline sokmuştur ve bu bağlar asla kopmayacaktır.'

Bush ayrıca önemli bir farka dikkat çekti ve bundan ahlakî bir sonuç çıkardı. Amerika coğrafi konumundan dolayı geçmişte nispeten daha güvenli olmuşken, 'İsrail zor bir ortamda küçük bir devlet olarak daha farklı bir durumla karşı karşıyadır. İsrailliler sınırlarında daima düşmana ve teröristlere sahip oldular. İsrail kendisini yetenek ve kahramanlıkla defalarca savundu. Ve İsrail halkının cesaretinin bir neticesi olarak, İsrail Amerikan halkının saygısını kazandı.'[1]

Bush'un bu beyanatları İsrail'e verilen Amerikan desteğinin stratejik değil ahlakî iddialar temelinde meşrulaştırılma çabalarını yansıtıyor. Amerikan desteğinin *ahlakî mantığı* birbirinden

farklı birkaç argümana dayanıyor. İsrail'in destekçileri bu iddialardan birini ya da birkaçını 'özel ilişkiyi' meşrulaştırma amacıyla sık sık gündeme getiriyorlar. İsrail'in cömert ve şartsız Amerikan desteğini hak ettiği, çünkü zayıf ve onu imha etmeyi düşleyen düşmanlarla çevrili olduğu; ahlaken tercih edilir bir rejim türü olan demokrasiye sahip olduğu; Yahudilerin geçmişte işlenen insanlık suçlarının kurbanı oldukları; İsrail'in davranışının özellikle Filistinlilerle kıyaslandığında ahlaken üstün olduğu; Filistinlilerin 2000 yılının Temmuz ayında İsrail'in Camp David'de yaptığı cömert barış önerisini reddettikleri ve bunun yerine şiddeti tercih ettikleri ve nihayet İncil'in İsrail'in kuruluşunu Tanrı'nın iradesi olarak sunduğu söylenir. Birlikte ele alındığında bu argümanların özü şudur: İsrail Orta Doğu'da Amerikan değerlerini paylaşmakta ve bu nedenle Amerikan halkının desteğini görmektedir. Birçok Amerikalı siyaset yapımcısı bu argümanları benimsemektedirler, ancak eğer öyle olmasa dahi, Amerikan halkı onların İsrail'i desteklemesini ve İsrail'e baskı yapmamalarını istemektedir.

Yakından bakıldığında, Amerika'nın şartsız desteğini izah etmek için öne sürülen bu ahlakî mantığın ikna edici olmadığı görülecektir. İsrail'in varlığını destekleyen güçlü bir ahlakî dava mevcuttur. Ancak çok şükür ki bu dava bugün tehlikede değildir. Objektif olarak bakıldığında, İsrail'in geçmiş ve bugünkü davranışı İsrail'i Filistinliler'e tercih etmek ve bölgede Amerika'nın stratejik çıkarına uygmayan politikalarını desteklemek için yeterli bir ahlakî temel sunmamaktadır.

Ahlakî tez, büyük ölçüde, hem Yahudi hem de Yahudi olmayan Amerikalıların çoğu tarafından paylaşılan İsrail tarihi anlayışına dayanmaktadır. Bu anlatıma göre, Yahudiler tıpkı Avrupa'da olduğu gibi, Orta Doğu'da yıllar boyunca zulüm altında yaşamaktaydılar. Elie Wiesel'in bize söylediği gibi, 'Yahudi hiçbir zaman cellat rolü oynamadı, o her zaman kurbandı.'[2] Araplar ve Filistinliler ise zalimdirler, bu açıdan Yahudiler Avrupa'da zulme uğratan anti-Semitiklerle benzeşirler. Leon Uris'in meşhur romanı *Exodus* (1958) Yahudileri kurban ve kahraman, Filistinlileri ise zalim ve korkak olarak resmeder. Bu kitap 1958 ve 1980 arasında 20 milyon baskı yaptı ve 1960 yılında sinemaya ak-

tarıldı. Bilim adamları *Exodus* anlatımının uzun yıllar Amerikalıların Arap-İsrail çatışmasını algılayışları üzerinde derin izler bıraktığını göstermişlerdir.[3]

İsrail'in nasıl kurulduğu ve bunun neticesinde İsrail'in Filistinlilere ve komşu devletlere nasıl davrandığına dair [Amerika'daki] genel kabul yanlıştır. Bu anlayış İsrailli bilim adamlarının son 20 yılda sistematik biçimde imha ettikleri geçmiş olaylar hakkındaki bir dizi mite dayalıdır.[4] Yahudilerin Avrupa'da sürekli olarak zulme tabi tutuldukları doğrudur ancak geçtiğimiz yüzyıl boyunca da Orta Doğu'da zalim rolünü onlar oynadılar ve zulümlerinin kurbanı Filistinlilerdi ve hâlâ da bu devam ediyor. Bu temel noktayı destekleyen onca delil mevcuttur ve mantıkla da izah edilebilir. Her şeyden önce, Yahudilerin kendi devletlerini kurmak için Filistin'den göç ettiklerinde, orada yerleşik durumda bulunan Arap nüfusuna karşı yumuşak davranmaları nasıl mümkün olabilirdi? Amerika ve Kanada'yı kuran Avrupalıların bu topraklarda yaşayan yerlilere karşı ciddi suçlar işlemeden bunu başaramadıkları gibi, Siyonistlerin de Filistin'de onların gelişini istemeyen ve direnç gösteren Filistinlilere karşı benzer suçları işlemeden bir Yahudi devleti kurmaları mümkün değildi. Maalesef İsrail'de 'yeni tarih' denilen bu tarihi gerçekler Amerika'da görmezlikten geliniyor. Bu nedenle birçok Amerikalı için ahlakî gerekçe hâlâ ciddi ikna gücüne sahiptir.[5]

Ancak İsrail'in daha yakın zamandaki tutumu ise farklı bir konudur. İnternetin ve yirmi dört saat yayın yapan haber kanallarının küresel erişimiyle birçok Amerikalı İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'daki Filistinlilere karşı işlediği zulümlere şahit olmaktadır. Amerikalılar yine İkinci Lübnan savaşında (2006) İsrail'in eylemlerinin neticelerini gördüler. Bu savaşta İsrail Savunma Kuvvetleri, Lübnan'ın her yanındaki sivil hedefleri tarümar etti ve ardından güney Lübnan'daki köy ve kasabalara milyonlarca öldürücü parça tesirli bomba bıraktı.[6]

Amerika'da İsrail'in kamusal imajını zedeleyen bu eylemlerine rağmen, İsrail'in destekçileri iki ülke arasındaki mevcut ilişkiyi devam ettirmenin ahlakî temellerini savunmaya inatla devam ediyorlar. Aksine, ahlakî açıdan görülecektir ki mevcut Amerikan siyaseti temel Amerikan değerleriyle çatışmaktadır ve eğer Ame-

rika tamamen ahlakî nedenlere göre bir taraf tutmak istiyorsa, desteklemesi gereken taraf İsrail değil Filistinlilerdir. İsrail müreffeh bir ülkedir ve Orta Doğu'nun en güçlü ordusuna sahiptir. Bugün hiçbir devlet İsrail'le bir savaşı göze alamaz. İsrail'in çok ciddi bir terörizm sorunu varsa bu İşgal Altındaki Topraklar'daki uygulamalarının bir neticesidir. Buna karşılık, Filistinliler devletsiz ve fakir durumdalar ve belirsiz bir gelecekle karşı karşıyalar. Filistinlilerin farklı zaaflarını bile gözönünde bulundurarak soralım: Hangi taraf Amerikan sempatisini ahlaken hak ediyor?

Bu sorunun temeline inmek için ahlakî gerekçeyi oluşturan argümanları detaylı olarak incelemek zorundayız. Burada odak noktamızı İsrail'in davranışları oluşturacak, bu davranışları bölgedeki ya da dünyanın başka bir bölgesindeki diğer devletlerle mukayese etmeyeceğiz. Yahudi devletine duyduğumuz herhangi bir husumetten ya da İsrail'in davranışının özel bir kınamayı hak ettiğini düşündüğümüzden dolayı İsrail'in tutumuna odaklanmıyoruz. Aksine hemen bütün devletlerin tarihlerinin belli bir kesiminde cürüm işlediğini, ayrıca devlet inşa etmenin de şiddet içeren bir girişim olduğunu kabul ediyoruz. İsrail'in Arap komşularının zaman zaman şiddet eylemlerine başvurduğu gerçeğinin de farkındayız. İsrail'in eylemlerine odaklanmamızın nedeni, Amerika'nın İsrail'e başka devletlere verdiğinden çok daha fazla maddi ve diplomatik destek sağlıyor olmasıdır. Üstelik Amerika bu yardımı kendi çıkarları hilafına sağlamaktadır. Buradaki amacımız İsrail'in, bu özel ilgiyi, destekçilerinin iddia ettikleri gibi, sergilediği olağanüstü derecede ahlakî davranışlarıyla hak edip etmediğini tespit etmektir. İsrail diğer devletlerden önemli derecede daha iyi davranışlar mı sergilemektedir? Tarihi kayıtlar bunun böyle olmadığını söylüyor.

Mazlumun Yanında Olmak

İsrail her zaman zayıf ve kuşatılmış olarak resmedilmektedir; yani Arap Calut'un kuşattığı bir Yahudi Davud. Bu imaj İsrailli yöneticiler ve sempatizan yazarlar tarafından dikkatli bir şekilde korunmaktadır. Gerçek ise bunun tam tersidir. İsrail askerî açıdan her zaman Arap düşmanlarından daha güçlü oldu. Örneğin

İsrail'in 1948 Bağımsızlık Savaşı'nı ele alalım. Yaygın inanç; Filistinliler kadar 5 Arap ordusuna karşı savaşan Siyonistlerin sayıca ve silah yönünden zayıf durumda oldukları yönündedir. Ünlü İsrailli tarihçi Benny Morris güç dengesine ilişkin bu tasvirin '1948'e dair en inatçı efsanelerden biri' olduğunu ileri sürüyor.[7]

1948'de İsrail kuvvetlerinin kemiyet ve keyfiyet itibariyle zayıf durumda olduğu düşünülebilir, zira İsrail kendisinden çok daha kalabalık Arap devletleri tarafından sarılmış ve çok daha zengin maddi kaynaklara sahip küçük ve yeni bir ülkeydi. Ancak İsrail'in nüfusunu ve kaynaklarını Arap dünyasıyla kıyaslamak aralarındaki askerî güç dengesi hakkında çok az fikir verir. Morris'in belirttiği gibi, 'minik bir İsrail ile onu çeviren dev Arap dünyasını gösteren harita bugün olduğu gibi o zaman da bölgedeki gerçek askerî güç dengesini yansıtmıyor. Mukayeseli nüfus rakamları da fazla fikir vermiyor. 1948'de [İsrail'in kurulmasından önce Filistin'deki Yahudi yerleşim merkezi olan] Yishuv'da 650,000 Yahudi yaşıyordu, buna mukabil Filistinli Arapların sayısı 1.2 milyon, [Irak dâhil] etraftaki Arap ülkelerinin nüfusu ise 30 milyondu.[8] Bunun nedeni basitti: Arap devletleri sahip oldukları potansiyel kaynakları gerçek bir askerî güce dönüştürmede etkin olamamıştı. Buna mukabil İsrail ise bu konuda çok başarılıydı.

Bağımsızlık Savaşı aslında iki farklı çatışmadır. İlki Yahudiler ve Filistinliler arasında BM'nin Filistin mandasını ayırma kararı aldığı 29 Kasım 1947'de başlayan iç savaştır ve İsrail'in bağımsızlığını ilan ettiği 14 Mayıs 1948'e kadar sürmüştür. İkincisi ise İsrail ve 5 Arap ordusu arasındaki uluslararası savaştır ve 15 Mayıs 1948'de başlamış, 7 Ocak 1949'da sona ermiştir.

Siyonistler Filistinlilere karşı sayıca ve silah gücü açısından çok üstün durumda idiler ve orantısız bir zafer kazandılar.[9] Yahudi birlikleri Filistinli güçlerden çok daha iyi organize olmuş ve iyi eğitimliydiler. Filistinli güçler 1936-39 isyanından sonra İngilizler tarafından darmadağın edilmişlerdi ve 1948'e kadar toparlanmaya imkân bulamadılar. İsrailli tarihçi Ilan Pappe'nin belirttiği gibi, 'birkaç bin Filistinli ve Arap çok iyi eğitilmiş onbinlerce Yahudi askerîyle karşı karşıya kalmıştı.'[10] İsrailli liderler de bu güç dengesinin farkındaydılar ve bundan yararlanmaya çalıştılar. 1948 savaşında üst rütbeli bir komutan olan İsrail Genel

Kurmay Başkan Yardımcısı Yigal Yadin'in ifadesiyle, eğer İngiltere'nin Filistin'de 1948 yılının Mayıs ayına kadar devam eden askerî varlığı olmasaydı, 'Arap isyanını bir ayda bastırabilirdik.'[11]

İsrailliler aynı zamanda beş Arap ordusuna karşı yürüttükleri savaş boyunca da asker avantajına sahiptiler. Morris Mayıs ayı ortasında savaş başladığında İsrail'in 35 bin askeri harekete geçirdiğini, buna karşılık Arap ordularının ise 25-30 bin kadar işgalci askere sahip olduğunu belirtiyor. Temmuz ayındaki Dani Operasyonu sırasında, İsrail ordusunda 65 bin asker silah altında bulunuyordu. Aralık ayında ise bu rakam 90 bine çıktı. Her iki durumda da bu sayı Filistin'deki Arap askerlerinin sayısından fazlaydı.[12] İsrail aynı zamanda, çatışmanın başındaki 25 gün (15 Mayıs-10 Haziran) haricinde, silah açısından da üstünlüğe sahipti. Belki Eski Ürdün'ün küçük Arap Lejyon'u haricinde, İsrailli askerler nitelik bakımından Arap hasımlarından çok çok üstün ve daha iyi organize olmuş durumdaydılar. Kısacası Siyonistler Filistinlilere karşı iç savaşı ve işgalci Arap ordularına karşı uluslararası savaşı, Arapların nüfus avantajlarına rağmen, askerî açıdan onlardan daha güçlü oldukları için kazandılar. Morris'in belirttiği gibi, 'Üstün Yahudi askerî gücü, disiplini, komuta yeteneği savaşın kaderini belirledi.'[13]

IDF, 1956 yılında Mısır'a, 1967'de Mısır, Ürdün ve Suriye'ye karşı çabuk ve kararlı zaferler kazandı. Bundan sonra da zaten Amerikan yardımları İsrail'e gelmeye başladı. Ekim 1973'de İsrail Mısır ve Suriye ordularından gelen beklenmedik bir saldırıya maruz kaldı. İsrail ordusu sayıca azınlık durumunda olduğu savaşın ilk günlerinde ciddi yenilgiler aldıysa da, çok geçmeden toparlandı ve saldırıyı püskürttü. Mısır ve Suriye ordularını IDF'un elinden ABD ve Sovyetler Birliği'nin savaşı durdurma yönündeki müdahalesi kurtardı. Savaşın gidişatındaki bu şaşırtıcı gelişmeyi Morris şöyle açıklıyor: 'DF'nin hem hava, hem de kara gücü çok daha üstündü. Asker niteliği açısından da durum böyleydi. İsrailli pilotlar, bakım ve yer kontrol görevlileri, tank subayları ve askerler Arap hasımlarına göre çok daha iyi eğitilmiş durumdaydılar ve komuta edilmekteydiler.'[14] Bu zaferler İsrail vatanseverliğinin, teşkilat yeteneğinin ve askerî gücünün muazzam örnekleridir. Bununla birlikte İsrail'in kuruluşunun ilk yıllarında o kadar da çaresiz olmadığını da göstermektedir.[15]

Bugün İsrail Orta Doğu'daki en güçlü askerî güç durumundadır. İsrail'in konvansiyonel gücü bütün komşularının kat kat üzerindedir ve bölgede nükleer güce sahip tek ülke durumundadır. Mısır ve Ürdün İsrail'le barış anlaşmaları imzaladılar ve Suudi Arabistan da benzer bir anlaşmayı teklif etti. Suriye Sovyet patronunu kaybetti ve Irak üç yıkıcı savaştan sonra tarümar olmuş durumda. İran ise yüzlerce mil uzakta bulunuyor ve hiçbir zaman İsrail'i doğrudan hedef almadı. Filistinliler İsrail'i tehdit edecek bir orduyu şöyle bırakın, etkili bir polis gücüne bile sahip değiller; ayrıca, kendi aralarındaki ayrılıklardan dolayı daha da zayıf durumdalar. Filistinli intihar bombacılarının neden oldukları ölümler elbette çok trajiktir ve bütün İsraillileri derinden yaralamaktadır. Ancak bu saldırılar İsrail ekonomisine son derece sınırlı zarar verebilmekte, toprak bütünlüğüne yönelik ise hiçbir tehdit içermemektedir.[16] Hizbullah gibi grupların İsrail topraklarına gönderdiği kısa menzilli füzeler, aylar, hatta yıllar zarfında sadece birkaç yüz İsrailliyi öldürebilmekteyken, İsrail'in varlığına yönelik hiçbir tehdit içermemektedir. Tel Aviv Üniversitesi'nin prestijli Yafa Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin 2005 yılında yayınladığı değerlendirmeye göre, 'stratejik denge İsrail'in tarafındadır. İsrail'in askerî yeteneği ve caydırıcılık gücü ile komşularının askerî yetenekleri ve caydırıcılık gücü arasındaki fark açılmaktadır.'[17] Eğer zayıf tarafı desteklemek etkili bir neden olacaksa, Amerika İsrail'in hasımlarını desteklemek durumdadır.

Tabii İsrail'in uzun zamandır kuşatma altında mazlum bir ülke olduğu argümanının bir başka boyutu daha var: İsrail'in askerî üstünlüğüne rağmen, Arap komşularının İsrail'i imha etmekte kararlı olmaları. Arapların 1948, 1967 ve 1973'deki savaşları 'Yahudileri denize dökmek için' çıkardıklarını ileri sürenler var.[18]

İsrail'in kuruluşunun ilk yıllarında bazı ciddi tehditlerle karşı karşıya oluşu inkâr edilemez bir gerçek olsa da Araplar bu üç savaşta da İsrail'i imha etmeye çalışmıyorlardı. Bunun nedeni Arapların tam ortalarında bir Yahudi devletinin varlığından hoşnut olmaları değil, imha etmek şöyle dursun, İsrail'e karşı bir savaş kazanabilecek yetenekten bile mahrum olmalarıydı. Bazı Arap yöneticiler 1948 savaşı sırasında 'İsrail'i denize dökmekten bahsediyorlardı, ancak bu söylem daha çok kendi halklarının

gönlünü okşamayı hedefliyordu. Aslında Arap yöneticiler daha çok Filistinlilerin hilafına kendi topraklarını genişletmek peşindeydiler. Daha başka birçok seferde de Arap devletleri kendi çıkarlarını Filistinlilerin refahının önüne koymaktan çekinmediler. Örneğin, Morris'in ifade ettiği gibi:

> İsrail 14 Mayıs 1948'de bağımsızlığını ilan edince Arap devletleri 15 Mayıs'ta saldırıya geçtiler. Herkes, İsrail, Eski Ürdün, Suriye, Mısır ve hatta Lübnan, bir Filistin Arap devletinin kuruluşunu önlemek ve Filistin'den mümkün olduğu kadar toprak koparmak peşindeydi. Eski tarih anlatımının aksine, [Eski Ürdün kralı] Abdullah'ın Doğu Filistin'i işgali, Yahudi devletini imha etmeyi değil, krallığının sınırlarını Filistinlilerin hilafına genişletmeyi hedefliyordu. Gerçekten de Arap Lejyon'u savaş boyunca Yishuv ve Yahudi devleti topraklarına karşı saldırmazlık politikasını sürdürdü... Abdullah ve -savaş sırasında Eski Ürdün'ün Arap Lejyon'unu komutana eden İngiliz General Glubb'un 1948 Mayısında İsrail cumhuriyetinin yok oluşunu seyretmekten zevk alacaklarına dair bir bulgu elimizde yok. Tam aksine Abdullah küçük bir Yahudi devletinden değil, muhtemel bir Filistin-Arap devletinden, sınırlarını genişletmiş bir Suriye'den ve Mısır'dan endişeleniyordu.[19]

Morris'in belirttiğine göre, Abdullah bütün askerî gücünü İsrail'e saldırıya sevk eden tek Arap liderdi: 'Bu durum [Arap yöneticilerin] ya beceriksizliğini ya da Yahudileri denize dökme amacı konusunda samimi olmadıklarını gösteriyordu.' Tarihçi ve eski İsrail Dışişleri Bakanı Shlomo Ben-Ami 1948 savaşında Arapların hedefi konusunda benzer görüşe sahip: 'Kötü hazırlanmış ve kötü komuta edilen Arap orduları savaşa kendi ülkelerindeki halk baskısı nedeniyle ve her biri toprak genişletme ümidi peşindeki yöneticileri tarafından sürüklendi. Bir Filistin devletinin kuruluşunu temin etmek Filistin'e asker gönderen Arap liderlerinin hedefi değildi. Onlar birbirlerinden bağımsız ve birbirleri aleyhine toprak kazanma ve rakiplerinin benzer hedeflerini boşa çıkarma peşindeydiler.'[20]

İsrail'in bir kurban olduğu efsanesi 1967 savaşından sonra da yaygın görüş olmayı sürdürdü. Buna göre, İsrail, Mısır ve Suri-

ye'nin saldırısına uğramıştı. Özellikle Arapların İsrail ordusunun onları köşeye sıkıştırdığı ve çok ezici bir zafer kazandığı bir zamanda İsrail'e saldırıya hazırlandığı söyleniyor.[21] Ancak savaş hakkındaki yeni belgelerin ortaya koyduğu gibi, Araplar 1967 ilkbaharının sonunda imha etmeyi düşünmek şöyle dursun, İsrail'e karşı bir savaş başlatma peşinde bile değildiler.[22] İsrail'deki yeni tarih akımının önde gelen temsilcilerinden Avi Shlaim'ın belirttiği gibi, 'Yorumcular arasında ortak kanaat, Nasır'ın İsrail'le savaşı ne istediği, ne de planladığı doğrultusundadır.'[23] Aslında İsrail bu savaşın başlamasında ciddi oranda sorumluluk sahibidir. Shlaim'in yazdığına göre, 'Suriye'nin saldırısını savaşın temel nedeni olarak sayma yönündeki yaygın görüşe rağmen, İsrail'in Suriye cephesinde kriz çıkarma stratejisi Orta Doğu'yu Haziran 1967'de savaşa sürükleyen en önemli faktörlerden biri olmuştur.'[24] Ben-Ami daha da ileri giderek, İsrail Genel Kurmay Başkanı İzak Rabin'in 'İsrail'i Suriye'ye karşı bilinçli olarak savaşa soktuğunu' yazıyor. 'Rabin Suriye'yi kışkırtmaya kararlıydı, zira bunun Suriyelilerin İsrail'e karşı Fetih saldırılarına arka çıkma politikasını bitirecek tek yol olduğunu düşünüyordu.'[25]

Bütün bunlar, Mısır'ın Mayıs 1967'de Tiran Boğazı'nı kapatma kararının İsrail için yeterli bir meşru endişe nedeni olduğunu gereksiz kılmaz. Ancak bu, ivedi bir Mısır saldırısının işareti değildi ve bu gerçek, Amerikalı ve İsrailli liderler tarafından kabul ediliyordu. Ayrıca, krizi barışçı yollardan çözmek için ciddi diplomatik çabalar ortaya konmuştu. Fakat İsrailli yöneticiler krizi barışçı yollardan sona erdirmek yerine, saldırıyı tercih etti. Özellikle İsrailli komutanlar iki büyük düşmanları olan Mısır ve Suriye'yi askerî açıdan zayıflatmak, böylece İsrail'in uzun dönemde caydırıcılık yeteneğini güçlendirmek istiyorlardı.[26] Bazıları da toprak kazanmayı amaçlıyordu. IDF'un operasyon komutan General Ezer Weizman savaşın arefesinde bu hissi yansıtıyordu: 'Getireceği bütün kazanımlarıyla birlikte, İkinci Bağımsızlık Savaşı'nın kenarındayız.'[27] Kısacası İsrail 5 Haziran 1967'de ilk saldırıyı gerçekleştirdiğinde karşıdan gelecek bir saldırıyı önleme peşinde değildi. Bunun yerine İsrail bölgede güçler dengesini değiştirecek bir önleyici saldırı ya da Menachem Begin'in deyimiyle, bir 'tercih savaşı' gerçekleştirmişti. Begin şu-

nu ifade ediyordu, 'Burada dürüst olmak zorundayız. Ona [Nasır] saldırmayı biz istedik.'[28]

Mısırlılar ve Suriyelilerin Ekim 1973'de İsrail'e saldırdıkları bir gerçektir. Ancak her iki Arap ordusunun da sınırlı amaçlara sahip bir strateji güttükleri de bir gerçektir. Mısırlılar Sina [Yarımadası]'nda bir parça toprak kazanmak ve ardından bütün Sina [Yarımadası]'nı geri almak için İsrail'le pazarlığa oturmak istiyorlardı. Suriyeliler ise Golan Tepeleri'ni geri almanın peşindeydiler. Ne Mısırlılar, ne de Suriyeliler İsrail'i işgal etme ya da varlığına yönelik bir tehdit oluşturma niyetinde değillerdi. İsrail bölgedeki en güçlü orduya sahip olmanın yanı sıra, kendisine karşı herhangi bir istila hareketini intihar saldırısı haline getirecek nükleer güce de sahipti. Benny Morris'in ifadesiyle, 'Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat ve Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad 1967'de kaybettikleri toprakları kazanma derdindeydiler. Hiçbiri de İsrail'i yoketmeyi amaçlamıyordu.'[29] Kahire ve Şam'daki önemli siyaset yapımcıları güçlü İsrail ordusuyla bir savaşa girerek çok riskli bir stratejik tercihte bulunmuşlardı. Mısır saldırısını planlayan General Hasan el-Bedri 'zaferin imkânsız olduğu zaten ortadaydı' diye konuşuyordu.[30] Bu şüpheler yerindeydi, zira İsrail Silahlı Kuvvetleri başlangıçtaki saldırıyı püskürttükten hemen sonra her iki Arap ordusunu da perişan edecekti.

Muhtemel İran istisnası dışında İsrail'in komşularının İsrail'i yok etmek istediklerini ileri sürmek çok zordur. Daha önce belirtildiği gibi, İsrail Mısır ve Ürdün'le barış anlaşmaları imzaladı ve ileride Dokuzuncu Bölüm'de görüleceği gibi, İsrail 2000 yılında Suriye'yle benzer bir barış anlaşmasından kaçtı. 2002 yılının Mart ayında düzenlenen bir zirvede, Suudi veliaht prensi bütün Arap hükümetlerinin İsrail'in tam bağımsızlığını tanımalarını ve ilişkileri normalleştirmeyi içeren bir barış anlaşması önerdi. Bunun karşılığında İsrail İşgal Altındaki Topraklar'dan geri çekilecek ve Filistin göçmen sorununa adil bir çözüm bulacaktı. Bu girişim Arap Birliği tarafından desteklenmiş, Saddam Hüseyin'in bile desteğini kazanmıştı.[31] O yıllarda bu girişim bir sonuca ulaşamamış olsa da Suudiler 2007 yılının başlarında tekliflerini yeniden gündeme getirdiler. Saddam sonrası Irak'ın İsrail'i yok etmek istediğine dair herhangi bir gösterge bulunmuyor. Hamas

ve Hizbullah İsrail'in varlığını reddetseler ve şiddete yönelseler bile, daha önce belirtildiği gibi ölümcül bir tehdit oluşturmuyorlar. İran nükleer silahlara kavuşması halinde İsrail'e yönelik bir tehdit ortaya koyabilir. Ancak İsrail'in de elinde nükleer silahları bulunduğu sürece İran bir nükleer karşı saldırıyı göze almadan İsrail'e saldırıda bulunamaz.

Dost Bir Demokratik Ülkeye Yardım

Amerika'nın İsrail'e yardımları çoğu zaman İsrail'in dost bir demokratik ülke olduğu iddiasına atıfla meşrulaştırılmaya çalışılır. İsrail'i savunanlar Amerikalılara İsrail'in Orta Doğu'daki tek demokrasi olduğunu ve hasmane diktatörlüklerle çevrili olduğunu hatırlatırlar. Bu mantıklı bir açıklama gibi görünse de mevcut seviyedeki Amerikan yardımını açıklamaya kâfi gelmez. Her şeyden önce, dünyada başka demokrasiler de mevcut ve hiçbiri İsrail kadar şartsız yardım görmüyor.

Bir ülkenin demokratik olup olmaması Washington'un o ülkeyle bağının güvenilir bir ölçütü değildir. Amerika geçmişte sayısız demokratik hükümetin yıkılmasında rol oynadı ve Amerikan çıkarlarına hizmet ettiğini düşündüğü birçok diktatörlüğe destek verdi. Eisenhower yönetimi 1953'de İran'da demokratik seçimlerle başa gelmiş bir hükümeti yıktı. 1980'lerde ise Reagan yönetimi Saddam Hüseyin'i destekledi. Bugün Bush yönetimi Mısır'da Hüsnü Mübarek ve Pakistan'da Pervez Müşerref gibi diktatörlerle iyi geçiniyor. Bunun yanı sıra İşgal Altındaki Topraklar'da seçimle işbaşına gelen Hamas hükümetinin altını oymaya çalışıyor. Amerika'nın ayrıca Venezuela'nın seçilmiş lideri Hugo Chavez'le arası bozuk. İsrail'in demokratik olup olmaması Amerikan desteğinin boyutunu ne meşru kılıyor, ne de izah edebiliyor.

'Ortak demokrasi' argümanı İsrail demokrasisinin bazı yönlerinin temel Amerikan değerleriyle çatışması nedeniyle daha da zayıflamaktadır. Amerika insanların ırk, din ya da etnik kökene bağlı olmaksızın aynı haklardan yararlandıkları liberal bir demokrasidir. İsrail'in vatandaşları Arap, Müslüman ve Hıristiyan kökenlere sahip olsalar da İsrail bir Yahudi devleti olarak kurulmuştur ve bir vatandaşının Yahudi olarak nitelendirilmesi akra-

balık kökleriyle tespit edilmektedir.[32] İsrail'in Yahudi sıfatı 14 Mayıs 1948'de ilan edilen İsrail Devletinin Kuruluş Beyannamesi'nde açıkça izah edilmiştir. Bu belge, Birleşmiş Milletler Yahudi halkının kendi devletlerini kurma hakkını tanımakta, Eretz-İsrail'de bir Yahudi devletinin kuruluşunu ve bu yeni devleti 'kendi vatanlarında mukim olan Yahudi halkının devleti' olarak ilan etmektedir.[33]

İsrail'in Yahudi bir devlet olma sıfatı nedeniyle, İsrailli liderler ülkelerinde Yahudi çoğunluğun yaşaması konusunda son derece hassastırlar. İsrailliler; İsrail'e ve İsrail'den dışarıya doğru gerçekleşen Yahudi ve Filistinli göçü, Filistinli ve Yahudilerin nisbi doğum oranları, İsrail sınırlarının 1967 öncesi sınırların ötesine genişletilmesi durumunda çok daha fazla Arabın kendi içlerinde yaşayacak olmaları gibi konulara büyük önem vermişlerdir. Örneğin David Ben-Gurion şunu ifade etmiştir: 'Şartları müsait bir Yahudi kadını eğer dört sağlıklı çocuk dünyaya getirmiyorsa tıpkı askerden kaçan bir erkek gibi vatani görevini yerine getirmemiş sayılır.'[34] Bugün tartışmalı Doğu Kudüs dâhil olmak üzere, İsrail'de 5.3 milyon Yahudi, 1.36 milyon Arap yaşıyor. Gazze ve Batı Şeria'da yaşayan Filistinlilerin nüfusu ise 3.8 milyon. Bu şu anlama geliyor: Bir zamanlar Filistin Mandası olarak adlandırılan topraklarda bugün Yahudilerin Araplardan fazla nüfusu sadece 140 bindir. Filistinliler Yahudilerden daha yüksek nüfus artış oranına sahip.[35] Bu rakamlar ışığında, İsrailli Yahudilerin Arap vatandaşlarını ve Filistinlileri bir 'nüfus tehdidi' olarak görmeleri şaşırtıcı değildir.[36]

İsrail'in temeli itibariyle bir Yahudi devleti olmasına karşılık, İsrail anayasası olan Temel Kanunlar'ın (11 maddeden oluşuyor) hem Arap, hem de Yahudi vatandaşlarına eşit haklar sağladığı düşünülebilir. Ancak durum hiç de böyle değildir. İnsan Onur ve Hürriyeti Hakkındaki Temel Kanun'un ilk taslağı tıpkı Amerikan Haklar Yasası gibi bütün İsraillilere eşitlik vaadediyordu: 'Herkes kanun karşısında eşittir; cinsiyet, din, milliyet, ırk, etnik grup, daha önce yerleşik bulunulan ülke farkı gözetmeksizin herkese eşit muamele yapılacaktır.'[37] Ancak İsrail meclisi Knesset'in bir alt komitesi bu maddeyi 1992'de kabul edilen nihai metinden çıkardı. O zamandan bu yana Arap meclis üyeleri Anayasa'da her-

kese kanun önünde eşitlik tanıyan bir maddenin dâhil edilmesi için sayısız önerge verdiler. Ancak Yahudi meclis üyeleri bunu reddettiler. Bu, eşitlik ilkesinin anayasada belirtildiği Amerika'yla taban tabana zıt bir durumdur.[38]

İsrail'in yahudi kimliğini muhafaza etme ve Yahudi olmayanlara yasal eşitlik sağlamama kararlılığına ilaveten, İsrail'de ikamet eden 1.36 milyon Arap fiili olarak ikinci sınıf vatandaş durumunda yaşıyorlar. 2003 yılında bir İsrail resmi komisyonunun tespitiyle, İsrail bu insanlara karşı 'ihmalkâr ve ayrımcı' politikalar uyguluyor.[39] Diğer tarafta, İsrailli Araplara reva görülen bu eşit olmayan tutum, İsrailli Yahudiler tarafından da destekleniyor. 2007 yılının Mart ayında düzenlenen bir kamuoyu araştırmasına göre, İsrailli Yahudilerin %55'i eğlence merkezlerinde etnik ayırım uygulamasını savunuyorken, %75'i bir Arapla aynı apartmanda yaşamayacağını belirtiyor. Araştırmaya katılanların yarısından fazlası ise bir Yahudi kadının bir Arap'la evlenmesinin vatana ihanet olacağını düşünüyor ve katılımcıların yarısı bir Arap patronun altında işe alınmak istemeyeceklerini bildiriyor.[40] İsrail Demokrasi Enstitüsü'nün 2003 yılının Mayıs ayında düzenlediği bir araştırmaya göre, İsrailli Yahudilerin %53'ü 'Araplarla tam eşitliğe' hayır derken, %70'i hayatî siyasî kararların Yahudi çoğunluk tarafından alınması gerektiğini düşünüyor. Yahudilerin sadece %31'i 'hükümette Arap siyasî partilerin bulunmasını' savunuyor.[41] İsrail ilk Müslüman Arap bakanını 2007 yılının Ocak ayında, yani İsrail'in kuruluşundan 60 yıl sonra göreve getirdi. Bu, bilim, spor ve kültür alanında, kritik olmayan bir bakanlık görevlendirmesi bile son derece hararetli tartışmalara konu oldu.[42]

İsrail'in Arap vatandaşlarına yönelik tutumu ayrımcı olmanın da ötesindedir. Örneğin, kendi içlerinde yaşayan Arapların sayısını sınırlamak için İsrail, İsrailli vatandaşlarla evlenen Filistinlilerin vatandaşlık hakkını kazanmasına ve İsrail'de yaşamasına izin vermiyor. İsrailli insan hakları teşkilatı B'Tselem bu sınırlamayı 'burada kimin yaşayacağını ırkçı kriterlere göre belirleyen ırkçı bir kanun' olarak niteliyor.[43] Ayrıca, Olmert hükümeti mahkemelere İsrail vatandaşlarının 'vatanseverliğe aykırı' davranıştan dolayı vatandaşlığını düşürme yetkisi veren ve Knes-

set'in anayasa komisyonu tarafından 10 Ocak 2007'de kabul edilen bir yasayı Meclis'ten geçirmeye çalışıyor. Doğrudan İsrailli Arapları hedefe alan bu yasa İsrail başsavcısı tarafından 'sivil özgürlükleri ihlal eden aşırı bir hareket' olarak tanımlandı.[44] Bu tür yasalar İsrail'in kuruluş ilkeleri açısından anlaşılır bulunabilir. Ancak Amerika'nın bütün vatandaşları geçmiş köklerine bakmaksızın eşit sayan çok milliyetli imajıyla bağdaşmaz.

2007 yılı başlarında, Benyamin Netanyahu kalabalık ailelere sahip aşırı Ortadoks İsraillilerden, 2002'de Maliye Bakanı olduğu sırada refah programlarına getirdiği sınırlamalardan dolayı özür diledi. Ancak Netanyahu, bu sınırlamaların en azından bir önemli ve beklenmeyen olumlu etkisinin olduğunu, 'Yahudi olmayan halk arasında doğum oranlarının büyük oranda düştüğünü' söyledi.[45] Kendi bakış açılarından bir tehdit olarak gördükleri Arap nüfusunun artmasından endişe eden birçok İsrailli gibi Netanyahu da ne kadar az İsrailli Arap doğumu olursa, o kadar iyi olacağını düşünüyordu.

Netanyahu'nun bu yorumu eğer Amerika'da yapılacak olsaydı derhal tepki çekerdi. Bir Amerikan kabine mensubunun, Afrikalı Amerikalıların ya da Hispaniklerin doğum oranındaki azalmayı bazı politik gerekçelerle faydalı bir durum gösterse kopacak gürültüyü düşünün. Bu tür ifadeler İsrail'de ise normal karşılanıyor. İsrail'de çok önemli mevkileri işgal eden politikacılar zaman zaman Filistinliler hakkında aşağılayıcı ifadeler kullanıyorlar ve bunlardan dolayı yargılanmıyorlar. Menachem Begin bir defasında 'Filistinlilerin iki ayak üzerinde yürüyen vahşi hayvanlar' olduğunu söylemişti. Yine eski Genel Kurmay Başkanı Rafael Eitan Filistinliler: 'şişeye sıkışmış hamam böcekleri' olarak tasvir etmiş, 'En iyi Arap ölü Araptır' ifadesini sarfetmiştir. Yine eski Genel Kurmay Başkanı Moshe Ya'alon Filistinlilerden gelen tehdidi 'kemoterapi' uygulanan bir 'kanser' gibi görmüştür.[46]

Bu tür ayrımcı ifadeler İsrailli liderlerle sınırlı değildir. Yakın zamanda Yahudi lise öğrencileri arasında düzenlenen bir araştırmaya göre, öğrencilerin %75'i Arapların 'eğitimsiz' olduğunu söylüyor. Aynı oranda öğrenci, Arapların 'medeni olmadığını' %74'ü ise 'pis' olduklarını düşünüyor. Bu son ifadeye dair, Larry Derfner, *Jerusalem Post* gazetesinde şu yorumu yapıyor: 'Arapla-

rın temiz olmadığını söylemek aşırı bir siyasî ifade değildir. Bu ifade, Arap davranışı hakkında çok sert bir yorum da değildir. Arapların temiz olmadığını söylemek, bir etnik unsura karşı, mantıksız, histerik, tedavi kabul etmez, mutlak bir nefreti yansıtmaktadır, ki aslında Araplar Yahudilerden daha az temiz de değildirler. Arapların pis olduğunu söylemek en saf, en tehlikeli şekliyle ırkçılıktır.' Araştırmayı düzenleyen kişi ise şunları ifade ediyor: 'Bu sonuç karşısında şaşırmadık. Bu alana aşina olan herkes biliyor ki bu sapkın düşünceler mevcuttur. Ancak bu bulgular rahatsız edici bir olguya dair şimdiye kadarki en şiddetli olanlardır.' Aynı araştırma kapsamında İsrail'deki Arap gençlerine de benzer sorular yöneltilmiş. Derfner'in belirttiğine göre, 'Yahudilere karşı Arap öğrencilerin tavırları da rahatsız edici olsa da Yahudi öğrencilerin tavırları kadar çirkin değiller.'[47]

İsrailli Araplara karşı bu hasmane tavırlar, 'nüfus tehdidiyle' birleşince, Yahudilerin İsrail'den Arap nüfusunun çoğunu sürme ya da 'transfer' etme düşüncesine destek vermeye itmiştir. 2006 yılında stratejik tehditlerden sorumlu başbakan yardımcılığı görevini yapan Avignor Lieberman, İsrail'in mümkün olduğunca homojen bir Yahudi devlet olarak kalması için Arap nüfusun sürgününü savunduğunu belirtmiştir. Lieberman bilhassa İsrail'in Arap nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgelerini Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimcileri barındıran bölgelerle takas etmeyi savunuyor. Lieberman sürgünü savunan ilk İsrailli kabine mensubu değil.[48]

Her ne kadar tartışmalı bir isim olsa da Lieberman İsrail'de bu konuda aşırı bir görüş savunmuyor. İsrail Demokrasi Enstitüsü'nün Mayıs 2003'de yayınladığı raporuna göre, İsrailli Yahudilerin %57'si 'Arapların göç etmeye teşvik edilmesi gerektiğini' savunuyor. Hayfa Üniversitesi Ulusal Güvenlik Çatışmaları Merkezi'nin 2004'de düzenlediği bir araştırma ise, bu rakamı %63.7 olarak tespit ediyor. Bir yıl sonra 2005 yılında Filistin İsrail Etüdleri Merkezi İsrailli Yahudilerin %42'sinin İsrail hükümetinin İsrail'de yaşayan Arapları ülkeyi terk etmeye özendirmesi gerektiğine inanırken, diğer %17'si bu düşünceye katıldıklarını beyan ediyorlar. Ertesi yıl Irkçılıkla Savaş Merkezi, İsrailli Yahudilerin %40'ının ülke yöneticilerinin Arap nüfusu göçe teşvik etmesini

istediğini belirtirken, İsrail Demokrasi Enstitüsü bu rakamı %62 olarak tespit ediyor.[49] Şayet beyaz Amerikalıların %40'ı ya da daha fazlası siyahların, Hispaniklerin ve Asyalıların Amerika'dan ayrılmaya 'teşvik edilmesi' gerektiğini beyan etmiş olsa, Amerika'da yer yerinden oynardı.

Belki bu düşünceler İsrail-Filistin çatışmasının iki taraf üzerinde bıraktığı derin izlerden dolayı anlaşılabilir. Ayrıca bu düşünceler birçok Amerikalının ülkede yaşayan azınlık gruplara, özellikle de Afrika kökenli Amerikalılara karşı Amerikan tarihi boyunca hissettiklerinden farklı değil. Ancak kökenleri ne olursa olsun, eğer İsrail'de bu tür düşüncelerin varlığı Amerika'da yeterince bilinmiş olsaydı, Amerika'da birçok kesimin eleştirisini üzerine çekerdi. Ayrıca bu tür düşüncelerin varlığı 'ortak değerlerimiz, hürriyete ortak sadakatimiz' gibi klişeleşmiş lafları gölgede bırakıyor.

Son olarak, İsrail'in demokratik niteliği, Filistinlilere yaşanabilir bir devlet fırsatı tanımayı reddetmesi ve İşgal Altındaki Topraklar'da insan haklarını ihlal eden yasal, idari ve askerî rejimini dayatması nedeniyle tartışmaya açıktır. İsrail bugün Gazze ve Batı Şeria'da 3.8 milyon insanın hayatına hükmediyor ve işgal ettiği topraklarda yerleşimini sürdürüyor. İsrail 2005 yılının yaz aylarında Gazze'den resmen çekilmekle birlikte, orada yaşayan halk üzerindeki tahakkümünü sürdürüyor.[50] Gazze'nin hava, deniz ve kara ulaşımı İsraillilerin kontrolünde, yani Gazze'deki Filistinliler fiili olarak bir hapishanede yaşıyorlar ve bölgeye sadece İsrail'in izniyle girip çıkabiliyorlar. BM'de üst düzey görevli Jan Egeland ve İsveç Dışişleri Bakanı Jan Eliasson 2006 yılının Eylül ayında Filistinlilerin bir 'kafeste yaşadıklarını' yazdılar. Bu durum sadece halkın ekonomik durumunu değil, aynı zamanda zihnî ve fizikî sağlığını da etkilemektedir.[51]

İsrail Batı Şeria'da da Filistin topraklarını işgal etmeye ve üzerinde yerleşmeye devam ediyor. Bu durum *Ha'aretz* gazetesinde Aralık 2006'da yayınlanan bir başmakalede çok iyi özetleniyordu. Hafta geçmiyor ki Batı Şeria'daki yerleşim birimlerindeki inşaat cümbüşüne dair yeni bir skandal ortaya çıkmasın. Her skandal bir öncekinden daha sansayonel ve tiksindirici. Bu inşaatlar kanunun ve resmi hükümet politikalarının çok açık bir

ihlalidir."[52] Peace Now adlı İsrailli teşkilat İsrail'deki resmi kayıtlara dayalı bir araştırma yayınladı. Buna göre, İsrail'in yerleşim birimi amacıyla elinde tuttuğu toprakların %32'si daha önce Filistinlilerindi. İsrail bu toprakları ilelebet elinde tutmak istiyor. Filistin topraklarının bu şekilde işgal edilmesi sadece İsrail kanunlarına aykırı olmakla kalmıyor, aynı zamanda en önemli demokratik ilkelerden, şahsi mülkiyetin korunması ilkesini de ayaklar altına alıyor.[53]

Özetle İsrail Yahudi vatandaşları için işleyen bir demokratik düzene sahiptir. Dileyen hükümetlerini eleştirebiliyor ve kendi arzuladıkları yöneticileri serbest seçimlerle iş başına getirebiliyor. Basın özgürlüğü de ayaktadır. Öyle ki İsrail'de İsrail'i eleştirmek Amerika'da eleştirmekten çok daha kolaydır. Bu durum elinizdeki çalışmanın kaynaklarının birçoğunun neden İsrail kaynaklarından alındığını izah ediyor. Bütün bu olumlu niteliklere rağmen, Arap İsrailliler sistematik olarak dışlanmakta, İşgal Altındaki Topraklar'da milyonlarca Filistinli'nin siyasî hakları elinden alınmaktadır. Bu durumda 'ortak demokrasi' savunusu havada kalmaktadır.

Geçmiş Suçların Tazminatını Ödemek

Üçüncü bir ahlakî meşruiyet Hıristiyan Batı'da zulme uğrayan Yahudilerin tarihi, özellikle de trajik Nazi Soykırımı ya da Holokost tecrübesidir. Yahudiler yüzyıllar boyunca zulme uğradıkları için ve sadece bir Yahudi vatanında güvenlik içinde yaşayacaklarına inanıldığı için, İsrail'in özel bir imtiyaza sahip olduğu söyleniyor. Bu inanç başlangıçtaki Siyonist programın temelini oluşturdu ve Amerika ve diğer ülkelerin İsrail'in kuruluşunu desteklemelerinde çok önemli rol oynadı. Bu inanç bugün de canlılığını hâlâ koruyor.

Yahudilerin anti-Semitizm mirasından mağdur oldukları ve İsrail'in kuruluşunun uzun zulümlere karşı haklı bir tepki olduğu hususunda bir şüphe bulunmuyor. Bu tarihi geçmiş, İsrail'in kuruluşunun ve mevcudiyetinin desteklenmesi için güçlü bir ahlakî temel sağlıyor. Bu destek aynı zamanda Amerika'nın milletlerin kendi kaderlerini kendilerini tayin etmeleri ilkesiyle de

uyumludur. Ancak unutulmamalıdır ki İsrail'in kuruluşu genel olarak masum olan bir üçüncü halka, Filistinlilere karşı suç işlenmesini gerektirmiştir. Yahudilere karşı işlenen suçlar İsrail'in mevcudiyetini meşrulaştırırken, İsrail'in Filistinlilere karşı işlediği suçlar özel imtiyaza sahip olduğu iddiasını havada bırakıyor.

Bu olayların tarihi son derece iyi bir şekilde belgelenmiştir. Siyasî Siyonizm 19. yüzyılın sonunda ortaya çıktığında, Filistin'de sadece 15 ilâ 17 bin Yahudi yaşıyordu.[54] Örneğin 1893'de Araplar ülke nüfusunun %95'ini oluşturuyordu ve Osmanlı idaresine rağmen Araplar bu bölgenin 13 yüzyıl boyunca sahibi oldular.[55] Filistin'in 'vatansız bir halk için halksız bir vatan' olduğunu iddia eden Eski Siyonist vecizesinin 'halksız bir vatan' kısmı tam bir palavraydı. Filistin'de yaşayan bir halk vardı.[56]

Erken dönem Siyonistleri, 19. yüzyılın sonunda Avrupa'dan ayrılmaya başlayan Yahudi göç dalgasının Filistin'e gideceğini ve böylece Yahudilerin Araplar üzerinde nüfus üstünlüğü kuracağını ümit ettiler. Ancak bu gerçekleşmedi, zira Yahudiler Amerika'ya yerleşmeyi tercih ettiler. 1880 ve 1920 yılları arasında Avrupa'dan ayrılan 4 milyon Yahudinin sadece 400 bini Filistin'e göç etti.[57] Aslında, Hitler iktidara gelmeden önce, Filistin'de yaşayan Yahudiler 'İngilizlerin izin verdiği cömert göç kotalarını dolduramıyorlardı.'[50] 1948'de İsrail kurulduğunda, orada yaşayan 650 bin Yahudi Filistin nüfusunun %35'ini oluşturuyorlardı ve ülkenin sadece %7'sinin sahibi durumundaydılar.[59]

Başından itibaren, önde gelen Siyonistler bütün Filistin'i, Lübnan ve Suriye'nin bazı kısımlarını kapsayan bir Yahudi devleti kurmaya kararlıydılar.[60] Elbette aralarında müsait şartlar altında sınırların nereye kadar uzanacağına dair bazı anlaşmazlıklar bulunuyordu. Bununla birlikte Siyonistlerin tamamı mevcut şartlarda bu arzuların yerine getirelemeyeceğinin de farkındaydılar. Siyonistlerin hakim kanadı, dini kimliğe sahip olmayan bir ülkede Arap ve Yahudi halkların yanyana yaşayacakları ve muhtemelen daha fazla Arap nüfusa sahip olacak çift milletli bir devlet istemiyorlardı. Başından beri amaç Yahudilerin nüfusun en az %85'ini oluşturduğu bir Yahudi devleti kurmaktı.[61]

Siyonistlerin arzuları aynı zamanda Filistin'in kalıcı olarak bölünmesinin de üstündeydi. Amerika'da özellikle İsrail yandaş-

ları arasında Siyonistlerin Filistin'in kalıcı olarak bölünmesi düşüncesini destekledikleri yönünde yaygın bir inanç mevcuttur. Siyonistler 1937'de İngiltere'nin Peel Komisyonu ve 1947'de BM tarafından hazırlanan bölme planlarına razı oldular. Ancak onların bu planları kabul etmeleri kendilerine düşen Filistin parçasına ilelebet razı oldukları ya da diğer parça üzerinde bir Filistin devleti kurulmasını istediklerini göstermez. Son zamanlarda yapılan araştırmaların da ortaya koyduğu gibi, Siyonist liderlik bölmeyi ilk adım olarak kabul etmişse de bu taktik bir manevraydı ve gerçek hedef değildi. Siyonistler uzun vadede yaşayabilir bir Filistin devletiyle yan yana varolmayı hiç istemediler, zira bu hedef onların bütün Filistin'i kapsayan bir Yahudi devleti kurma hayallerine aykırıydı.

Siyonistler arasında Peel Komisyonu'nun bölme planına keskin bir muhalefet vardı. Siyonist lider David Ben-Gurion Siyonist dava arkadaşlarını bu planı kabule zar zor ikna etmişti. Siyonistlerin bu plana razı olmalarının nedeni Ben-Gurion'un bütün Filistin'i almaya niyetli olduğuna inanmalarıydı. Siyonist lider bu hususu 1937 yılının yazında Siyonist İdare Kurulu'na verdiği beyanatında vuzuha kavuşturuyordu: 'Devletin kurulmasının hemen ardından çok güçlü bir ordu kurulur kurulmaz, bölünmeyi reddedeceğiz ve bütün Filistin'e yayılacağız.' Aynı şekilde, Ben-Gurion, oğlu Amos'a şunu söylüyordu: 'Bir Yahudi devletini bütün vatanı kapsamasa bile kurun. Geriye kalan toprakları zamanla alacağız. Almak zorundayız.'[62]

1937 yılında Peel Komisyonu'nun planı hiçbir yere gitmedi. Bundan sonra 10 yıl boyunca Siyonistler Filistin Mandası'nın tamamını müstakbel bir Yahudi devletine dönüştürmeye çalıştılar. Ben-Gurion'un 1947 yılının ilk yarısında verdiği beyanatlar Filistin'in tamamını istediğini gösteriyordu. Örneğin, İsrailli bilim adamı Uri Ben-Eliezer'in belirttiği gibi:

> 13 Mayıs 1947'de Ben-Gurion Amerika'da düzenlenen bir Yahudi Ajansı Yönetim Kurulu toplatısında "İsrail topraklarının tamamını istiyoruz. Bu bizim asli hedefimizdir" demiştir. Bir hafta sonra, Kudüs'te Seçilmiş Meclis'e verdiği beyanatında Yishuv'un lideri şu soruyu soruyordu: "Balfur Deklarasyo-

> nu'nun ve Manda'nın asli niyetiyle aynı fikirde olmayan kimse var mı? Nesiller boyunca Yahudilerin hayali, İsrail topraklarının tamamında bir Yahudi devletinin kurulmasıydı." Haziran'da Mapai [İsrail İşçi Partisi] Sekreterliği'ne hitaben yaptığı konuşmasında Ben-Gurion, bu toprakların bir kısmından bile vazgeçmenin yanlış olacağını ifade ediyordu: "Böyle bir şey yapmaya hakkımız yok, böyle bir şey yapmaya ihtiyacımız da yok."[63]

Aynı yılın Kasım ayında BM Filistin'i Siyonistler ve Filistinli Araplar arasında bölmek için yeni bir plan hazırladı. Siyonistler bu planı da aleni olarak kabul ettiler. Ancak aslında Ben-Gurion daha önce Eski Ürdün kralı Abdullah'la Filistin'i İsrail ve Eski Ürdün arasında bölmek ve Filistinlilere devlet hakkı tanımama hususunda anlaşmıştı.[64] İngiltere'nin de tasvip ettiği bu gizli anlaşma Eski Ürdün'ün Batı Şeria'yı, İsrail'in de Filistin'in geriye kalanından koparabileceği parçayı almasını öngörüyordu. Bu anlaşma daha sonra 1948 savaşı sırasında, biraz değişikliğe uğramış haliyle de olsa uygulamaya konuldu. Bu savaş sırasında İsrailliler Batı Şeria'yı işgal etme ve Filistin Mandası'nın tamamını alma düşüncesiyle ciddi olarak ilgilenmişler, ancak bunun muhtemel masrafının faydasından daha fazla olacağını düşünerek vazgeçmişlerdi. Daha sonra Ürdün haline gelecek olan Eski Ürdün, 1967 Altı Gün Savaşı'nda İsrail ordusu tarafından işgal edilinceye kadar Batı Şeria'yı kontrol etti. Kısacası, İsrail'in kurucuları başından beri 'Büyük İsrail' hedefini güttüler. Bu ise bir Filistin devletine fırsat ve Yahudi devletinin içindeki Filistinlilere fazla bir yaşama alanı bırakmadı.

Arapların Filistin'de sayıca Yahudilerden daha üstün olmaları ve Siyonistlerin mümkün olduğunca daha fazla toprak kazanma peşinde koşmaları, neticede Siyonistlere daha sonra İsrail haline gelecek topraklardan çok sayıda Arabı sürgün etmekten başka seçenek bırakmadı. Siyonistlerin hedeflerini gerçekleştirmeleri için başka şansları da bulunmuyordu, zira Araplar yaşadıkları topraklardan kendi rızalarıyla ayrılmak durumda değildiler. Bu nedenle Peel Komisyonu'nun Filistin'i ikiye ayırma planı aynı zamanda bir nüfus mübadelesini de içeriyordu. Yine bu nedenle %55'i Yahudi, %45'i Arap olan bir İsrail'in kurulmasını ta-

lep eden BM bölme planı neticede başarısız oldu.[65] Bir Yahudi devletinin bütün Filistin toprakları üzerinde kurulmasının tek yolu, bu topraklar üzerinde yaşayan çok sayıda Arabın sürgüne gönderilmesi olabilirdi.

Bu gerçekler ışığında, sürgün, Siyonistler arasında hareketin ilk günlerinden bu yana çok sık tartışılan bir konuydu. Bu yöntem, bir Yahudi devletinin kurulması amacıyla nüfus problemini çözüme kavuşturmanın en gerçekçi yolu olarak görüldü.[66] Ben-Gurion daha 1941 yılında problemi çok iyi tespit etmiş ve şunu söylemişti: '[Arap nüfusunun] genel göçünün zor ve acımasızca şiddet kullanılmaksızın gerçekleşmesi mümkün değildir.'[67] Yine Ekim 1937'de oğluna yazdığı bir mektupta şunu ifade ediyordu: 'Modern bir savunma gücü teşkil edeceğiz. Ve o zaman hiç kimse bizi ülkenin diğer bölgelerinde yerleşmekten alıkoyamaz. Bunu ya Arap komşularımızla işbirliği halinde ya da başka yollarla başaracağız.'[68] Şüphesiz Ben-Gurion bu hedefi karşılıklı anlaşmayla gerçekleştirmek isterdi. Ancak bunun çok uzak bir ihtimal olduğunu ve Siyonistlerin bu hedeflere ulaşmak için çok güçlü bir ordu kurmak zorunda olduklarını biliyordu. Morris'in belirttiği üzere, 'Tabii ki Ben-Gurion zoraki göç yanlısıydı. Kendi içlerinde yaşayan kalabalık ve düşman bir Arap azınlıkla bir Yahudi devleti kuramayacağını biliyordu... Ben-Gurion haklıydı. Eğer öyle yapmasaydı, yeni bir devlet kuramazdı. Bunu tespit etmek zorundayız. Bu gerçeği saklamak mümkün değildir. Filistinliler bu ülkeden kovulmasaydılar, bir Yahudi devleti kurulamazdı.'[69]

Sürgün korkunç ve tartışmalı bir stratejidir ve rakip bir nüfusu göçe zorlama politikasını düşünen herhangi bir grubun bu niyetini dünyaya ilan etmesi beklenemez. Bu nedenle 1941'de sürgünün acımasız güç kullanımı olmaksızın gerçekleşmeyeceğini belirten Ben-Gurion 'Siyonistlerin nüfus göçünü düşünen İngiliz ya da Amerikalı başka insanları bu politikayı uygulamaktan alıkoymayacağını, ancak sürgünün Siyonist programın bir parçası haline gelmeyeceğini' belirtiyordu.[70] Ben-Gurion sürgünü reddetmiyor, sadece Siyonistlerin böyle bir politikayı açıktan benimsemeyeceklerini ilan ediyordu. Konunun İsrail kurucuları

açısından hassasiyetini gösteren bir anekdot olarak Benny Morris; bu yıllarda Siyonistlerin, toplantılarında stenografçıları zaman zaman istirahate davet ettiklerini ve onlar çıktıktan sonra aralarında bu hassas mevzuları konuştuklarını anlatıyor. Ayrıca, Ben-Gurion ve diğer Siyonist liderlerin Filistin'i bölmeyi içeren Peel Komisyonu planına olan tepkilerini aktaran Yahudi basınının onun nüfus transferinin hararetli bir savunucusu olduğu ve bu konuyu gündeme getirdiği gibi konuları hiç ele almadıklarını dile getiriyor.[71]

Filistinlileri sürgüne zorlama ve ardından bir Yahudi devleti kurma fırsatı 1948'de ortaya çıktı. Yahudi güçler 700 bin Filistinliyi ülkeyi terke zorladılar.[72] İsrailliler ve Amerika'daki yandaşları Arapların kendi liderleri tarafından öyle söylendiği için göç ettiklerini iddia ederler. Ancak bilim adamları bu safsatayı çürütmüşlerdir. Esasen, Arap liderler Filistinlileri ülkeden ayrılmamaya çağırmışlardı. Ancak Siyonist güçler tarafından öldürülme korkusu onları göçe zorladı.[73] Savaştan sonra İsrail Filistinli mültecilerin geri dönmesini yasakladı. Ben-Gurion'un Haziran 1948'de söylediği gibi, 'Her ne pahasına olursa olsun onların dönüşlerini engellemeliyiz.'[74] 1962 yılına gelinceye kadar İsrail, sınırları içindeki toprakların %93'ünün sahibi olmuştu.[75] Bu neticeye ulaşmak için, 531 Arap köyü imha edildi 've 11 şehir tamamen boşaltıldı.'[76] İsrail eski Savunma Bakanı Moşe Dayan İsrail devletinin kurulmasında Siyonistlerin Filistinlilere çektirdiği felaketi şöyle anlatıyor: 'Yahudi köyler Arap köylerin yerine inşa edildi. Bu Arap köylerinin isimlerini bile bilmezsiniz. Sizi kınamıyorum çünkü coğrafya kitapları artık bulunmuyor. Sadece kitaplar değil, Arap köyleri de mevcut değil... Bu ülkede içinde daha önce Arap nüfusun yaşamadığı tek yer yoktur.'[77]

İsrail'in kuruluşunun Filistin halkına karşı korkunç bir adaletsizlik teşkil ettiği gerçeği İsrailli yöneticiler tarafından çok iyi bilinmektedir. Ben-Gurion'un Dünya Yahudi Kongresi başkanı Nahum Goldmann'a 1956'da söylediği gibi, 'Eğer ben bir Arap lider olsaydım, İsrail'le asla barış yapmazdım. Bu çok tabiidir: Biz onların ülkelerini ellerinden aldık. Doğru, Tanrı bize bunu vaadetmişti, fakat bundan onlara ne? Bizim Tanrımız onların Tanrısı değil ki. Doğru, biz İsrail'den geldik, ancak bu 2000 yıl önce-

di. Bundan onlara ne? Anti-semitizmin, Nazilerin, Hitler'in, Auschwitz'in onlarla bir alakası da yok. Onlar bir tek şey gördüler: Biz buraya geldik ve ülkelerini çaldık. Bunu neden kabul etsinler ki?'[78] İsrail sağının kurucusu Ze'ev Jabotinsky 1923'de aynı hususa değiniyordu: 'Sömürgecilik izaha muhtaç değildir ve anlamı bütün Yahudi ve Araplar tarafından bilinmektedir. Sömürgecilikte sadece tek bir amaç olabilir. Ülkenin Arapları için bu amaç esasen kabul edilemez. Bu tabii bir reaksiyondur ve onu hiçbir şey değiştiremez.'[79] Ben-Gurion'un yakın dostu ve erken dönem Siyonistleri arasında önemli bir entelektüel olan Berl Katznelson ise dürüstçe ifade ediyor: 'Siyonist girişim bir işgal girişimidir.'[80]

İsrail'in kuruluşundan bu yana geçen 60 yıl boyunca, İsrailli yöneticiler Filistinlilerin vatana kavuşma taleplerini reddettiler.[81] Örneğin Başbakan Golda Meir, 'Filistinli diye bir şey yoktur' diyebildi.[82] Birçok İsrailli yönetici Batı Şeria ve Gazze'yi İsrail'e katmak için can attı. Mesela 1949 yılında Moşe Dayan İsrail'in sınırlarının 'nereden bakarsanız bakın çok saçma' olduğunu beyan etmişti. Dayan'a göre, İsrail'in doğu sınırı Ürdün Nehri olmalıydı. Dayan bu konuda bir istisna da değildi; onun generallerinin çoğu ve hatta bizatihi Ben-Gurion Batı Şeria'yı İsrail'e katmak için çok istekliydi.[83] Benny Morris, 'Büyük İsrail vizyonunun Siyonizm'in mutlak hedefi olarak 1948 savaşıyla bitmediğini' belirtiyor.[84]

Aralık 1987'deki Birinci İntifada'nın başlamasından sonra, bazı İsrailli yöneticiler Batı Şeria ve Gazze'nin bazı bölgelerinde Filistinlilere sınırlı otonomi tanıma düşüncesini dile getirmeye başladılar. 1993 Oslo Anlaşması'nı imzalayan Başbakan İzak Rabin'in Filistinlilerin İşgal Altındaki Topraklar'ın tamamında yaşayabilir bir devlet kurmalarına razı olduğu söylenir. Aslında Rabin tam kapsamlı bir Filistin devletine her zaman karşıydı. Suikast sonucu öldürülmesinden bir yıl önce, 1995 yılında, Rabin şunu söylüyordu: 'Bütün İsrail topraklarında olmasa da çoğunu işgal eden, başkenti birleşik Kudüs olan ve Ürdün'le sınırını yeniden yapılandırmış bir Yahudi devleti olarak İsraille, yanıbaşında Filistinlilerin hayatlarını organize eden ancak tam bir devlet olmayan bir Filistin varlığı arasında barışçı bir birarada yaşam

istiyorum... Benim amacım Altı Gün Savaşı öncesine dönmek değil, fakat İsrail ve Batı Şeria ve Gazze'de yaşayan Filistinliler olmak üzere iki varlığı ortaya çıkarmaktır.'[85] İsrail'in 1990'larda dahi bir Filistin devletinin oluşumuna olan muhalefetinin göstergesi First Lady Hillary Clinton'ın dâhil olduğu bir olaydı. 1998 baharında İsrailliler ve Amerikalı yandaşları onu şu sözlerinden dolayı eleştirdiler: 'Orta Doğu'da uzun vadeli barış için diğer devletlerle denk statüye sahip, modern bir Filistin devletinin kurulması elzemdir.' *New York Times*'a göre, Beyaz Saray yetkilileri derhal onun bu görüşünü reddettiler ve 'onun sadece kendi görüşünü dile getirdiğini' belirttiler. *Hillary Clinton*'ın bu düşüncesi, Beyaz Saray basın sözcüsüne göre, 'Başkan'ın görüşleriyle aynı değildi.'[86]

Ancak 2000 yılına gelindiğinde bir Filistin devleti Amerikan başkanlarınca savunulmaya başlandı. Aynı zamanda, aşırı uçların ortaya koyduğu şiddet ve Filistin nüfusunun artması İsrailli yöneticileri Gazze'deki yerleşim birimlerini kaldırmaya ve Batı Şeria'da toprak tavizlerini müzakere etmeye sevk etti. Henüz İsrailli yetkililer Filistinlilere kendi devletlerini kurma imkânı tanımaya istekli değiller. İleride tartışılacağı gibi, Başbakan Ehud Barak'ın 2000 yılının Temmuz ayında yaptığı güya cömert teklif bile, Filistinlilere İsrail kontrolü altında silahsız ve parçalanmış bir devlet hakkı tanıyordu. 2002 yılında eski Başbakan İzak Şamir Filistinlilere devlet hakkı tanıma konusundaki muhalefetini tekrarlamış, eski Başbakan Benyamin Netanyahu ise ertesi yıl sadece yarı bağımsız bir Filistin devletini kabul edeceğini beyan etmiştir.[87]

Avrupa'nın Yahudilere karşı uyguladığı zulümler İsrail'in varolma hakkına güçlü bir meşruiyet zemini sunuyor. Hiçbir yeni yerleşimci bir miktar şiddete başvurmaksızın var olmayı sürdüremez. Ancak İsrail Filistinlilere karşı onlarca yıldır dayanılmaz düzeyde şiddet ve ayrımcılık uyguluyor. Bu politikalar İsrail'in mevcudiyetinin tehlikede olduğu bahanesiyle meşrulaştırılamaz. Bazı İslamcı aşırı uçlar gerçekçi olmayan ümitler beslese ya da İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinecad İsrail'in tarih sahnesinden silinmesi gerektiğini söylese bile, İsrail'in mevcudiyeti tehlikede değildir.[88] Ayrıca, Yahudilere geçmişte reva görülenler bugün ABD'nin İsrail'i her ne pahasına olursa olsun desteklemesini gerektirmiyor.

'Faziletli İsrailliler' 'Şeytani Araplar'a Karşı

Bir diğer ahlakî argüman İsrail'i her köşede barış arayan ve provoke edildiği zaman bile kendini dizginleyebilen bir ülke olarak sunuyor. Buna karşılık Arapların ise kendilerinden her türlü kötülük ve şiddet beklenebilen bir millet olduğu söyleniyor. Bu anlatım İsrailli yöneticiler tarafından defalarca tekrarlanıyor ve Alan Dershowitz ve *New Republic* dergisinin editörü Martin Peretz gibi Amerika'daki İsrail yandaşları tarafından da destekleniyor. Peretz'e göre İsrail "silahların saflığı" adı verilen bir ilkeye göre hareket ediyor. Buna göre, 'İsrailli askerlerin hayatı tehlikeye girse bile sivilllere zarar verilmemesi için elden gelen yapılmaktadır.' Ayrıca, 'İsrailliler yıllar boyunca teröre karşı son derece ölçülü güç kullanımı ile teröristlere istediklerini vererek onları susturma arasında gidip gelmiştir;' buna mukabil, Arap düşmanları ise '11 Eylül'dekiyle aynı türden terör eylemlerinin parçası olmuştur.'[89] Ariel Şaron ve Ehud Olmert'e göre, İsrail Silahlı Kuvvetleri 'dünyadaki en ahlaklı ordudur.'[90] İsrail'in davranışının bu şekilde tanımlanması başlı başına bir efsanedir. Bu, Kudüs eski Belediye Başkan Yardımcısı Meron Benvenisti'nin deyimiyle, İsrail'in 'kutsal anlatımı'nın bir parçasıdır.[91] İsrailli bilim adamları erken dönem Siyonistlerinin Filistinli Araplara karşı asla iyi niyetli davranmadıklarını anlatıyor.[92] Filistin'in Arap sakinleri Siyonist işgale direndiler ve bazen Yahudileri katledip, evlerini imha ettiler. Ancak bu direniş Siyonistlerin onların kendi yurdunda bir devlet kurma planlarına karşı anlaşılır bir hareketti. Ben-Gurion çok açık sözlü olarak 1937 yılının Haziran ayında şunu ifade ediyordu: 'Eğer bir Arap olmuş olsaydım, bugün gerçekleşmekte olan ve yarın Filistin'i Yahudi devleti haline getirecek göç hareketlerine karşı kızgın ve çaresiz bir şekilde direnişe geçerdim.'[93] Siyonistler şiddetli ve çoğu zaman zalimane bir şekilde karşılık verdiler. Bu dönem boyunca her iki taraf da ahlakî açıdan birbirinden üstün değildi. Aynı bilimsel kaynaklara göre, İsrail'in 1948'de kurulması katliam ve tecavüz gibi vakaların çok sık görüldüğü biliçli bir etnik temizlik eylemini içermiştir.[94] Elbette, Siyonist liderler askerlerine Filistinlileri katletmeyi ve onlara tecavüz etmeyi emretmediler. Ancak Siyonistler çok sayıda

Filistinliyi yeni Yahudi devletine alan açmak için topraklarından çıkarmak amacıyla acımasız metodlar kullandılar. 1 Ocak 1948'de Filistinlilerle nasıl baş edileceği hakkında diğer Siyonist liderlerle önemli görüşmeler yaptığı bir sırada, Ben-Gurion günlüğüne şunları yazıyordu: 'Şimdi güçlü ve acımasız bir tepkiye ihtiyaç vardır. Bunun zamanlamasının, yerinin ve hedef alınacak kişilerin tespiti iyi yapılmalıdır. Eğer bir aileyi suçluyorsak -kadın ve çocuklar dâhil hiç kimseye acıyamayız. Aksi takdirde, bu etkin bir reaksiyon olmayacaktır... Suçlu ve suçlu olmayanı birbirinden ayırmaya ihtiyaç yoktur.'[95] Bu tür bir siyasî rehberliğin Yahudi askerleri katliama sevkettiği konusunda bir şüphe bulunmuyor. Bu tür bir davranış biçimine biz daha önce birçok savaşta şahit olduk. Bu dönemde meydana gelen saldırganlıklar İsrail'in özel bir ahlakî konuma sahip olduğu iddiasını havada bırakıyor.

İsrail'in Arap düşmanlarına ve Filistinlilere karşı davranışı her zaman acımasız ve ahlakî üstünlük iddiasıyla taban tabana zıt oldu. Örneğin 1949 ve 1956 yılları arasında, Morris 'İsrail güvenlik güçlerinin ve sivil muhafızların, bıraktıkları mayın ve bubi tuzaklarıyla, sınırı geçmeye çalışan 2700 ila 5000 Arabın ölümüne neden olduklarını' anlatıyor. Şüphesiz bu insanlar içinde İsrailliler öldürmeye niyetli olanlar vardı. Ancak eldeki verilere göre, 'öldürülenlerin büyük çoğunluğu silahsızdı ve büyük çoğunluğu ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı sınırı geçmeye çalışmışlardı.' Morris bu serbest atış politikasının sınırı geçmeye çalışanlara karşı katliama neden olduğunu belirtiyor. [96] Bu tür olaylar alışılmışın dışında değildi. İsrail Silahlı Kuvvetleri 1956 ve 1967 savaşları esnasında yüzlerce Mısırlı savaş esirini katletti.[97] 1967'de yeni işgal edilen Batı Şeria'dan 100 bin ila 260 bin Filistinli, Golan Tepeleri'nden 80 bin Suriyeli sürgüne zorlandı.[98] Bu etnik temizlik eylemlerinin kurbanları tekrar kendi evlerine dönmeye çalışınca da İsrailliler onları gördükleri yerde vurdular.[99] Uluslararası Af Örgütü rakamlarına göre 1967 ve 2003 yılları arasında İsrail Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde onbinlerce evi imha etti.[100] 1982'de Lübnan'ın işgalini takiben Sabra ve Şatilla mülteci kamplarında Hıristiyan milisler İsrail'in gözü önünde masum Filistinlileri katlettiler. Bir İsrail soruşturma kurulu Savunma Bakanı Ariel Şaron'un bu kamplara Falanjistlerin girmesine izin vere-

rek bu katliamlarda 'kişisel sorumluluk' sahibi olduğunu tespit etti.[101] Kurulun Şaron gibi yüksek düzeyde bir yetkiliyi suçlama kararlılığı takdir edilirse de, İsrailli seçmenlerin onu daha sonra başbakanlığa seçtiklerini unutmamalıyız.

İsrail Batı Şeria ve Gazze'yi 40 yıldır işgal altında tutuyor. Tarihçi Perry Anderson'ın ifadesiyle, bu işgal 'modern tarihteki en uzun resmi askerî işgal'dir.[102] İşgal başladığında, Benny Morris'in izah ettiği üzere, İsrailliler 'bu işgalin son derece "aydın" ve "iyiliksever" bir işgal olduğuna, dünyanın daha önce gördüğü diğer askerî işgallerden nitelik olarak farklı olduğuna inanıyor ve dünyaya bunu söylüyorlardı. Ancak gerçek bunun tam tersiydi. Bütün diğer işgaller gibi, İsrail işgali de acımasız güç kullanımına, zulüm ve korkuya, işbirlikçilik ve ihanete, dayak ve işkence odalarına, gündelik hadiseler haline gelen yıldırma, aşağılama ve hileye dayanıyordu.'[103] Örneğin Birinci İntifada (1987-91) sırasında İsrail ordusu askerlerine kalın sopa dağıtmış ve bununla Filistinli göstericilerin kemiklerini kırmaya teşvik etmişti. Save The Children [Çocukları Kurtarın] örgütünün İsveç şubesi Mayıs 1990'da yayınladığı bin sayfalık raporla bu savaşın işgal altında yaşayan çocuklar üzerindeki etkilerini tespit etmiştir. Buna göre, 'Birinci İntifadanın ilk iki yılı boyunca 23600 ila 29900 çocuğun darp nedeniyle tıbbi müdahale gördüğü' hesap ediliyor. Üstelik bu çocukların üçte biri 10 yaşın altındayken, beşte biri sadece 5 ya da daha küçük yaştaydı. Çocukların beşte dördü kafalarına ya da vücutlarının üst kısımlarına ve muhtelif bölgelere darbe almıştı. Çocukların üçte birinin kemikleri kırılmış ya da parçalanmıştı.[104]

Birinci İntifada sırasında İsrail Genel Kurmay Başkan Yardımcısı görevinde bulunan Ehud Barak o sırada yaptığı bir beyanatta, 'Hiçbir şartta çocuklara ateş açılmasını istemiyoruz... Eğer bir çocuk görürseniz, ateş açmayın' demesine rağmen Çocukları Kurtarın örgütü intifadanın ilk iki yılında 6500 ila 8500 çocuğun vurulduğunu belirtiyor. 106 adet vurulma sonucu vefat eden çocuk olayında, rapora göre, çocukların hemen tamamı rastgele değil bilinçli ateş sonucunda öldürüldü. Bunların %20'si birden fazla kurşunla vurulurken, %12'sine arkadan ateş edildi. Çocukların %15'i 10 ya da daha küçük yaştaydı. 'Çocukların çoğu vurulduklarında taş atıyorlardı' ve 'hemen hemen 10 çocuktan biri

evlerindeyken ya da evlerinden 10 metre uzaktayken öldürüldü.' İsrail'in İkinci İntifada'ya (2000-2005) tepkisi ise daha şiddetli oldu. Öyle ki İsrailli gazete *Ha'aretz* 'İsrail Silahlı Kuvvetleri etkinliği şaşırtıcı ancak şok edici olan bir ölüm makinasına dönüştü' yorumu yapacaktı.[105] İsrail Silahlı Kuvvetleri intifadanın ilk günlerinde bir milyon kurşun kullandı. Bu kesinlikle ılımlı bir tepki değildi.[106] Bu ayaklanma boyunca, İsrail 3386 Filistinliyi öldürdü, 992 İsrailli ise Filistinliler tarafından öldürüldü. Yani her İsrailli kayıp için 3.4 Filistinli öldürülmüş oluyordu.

Öldürülenler arasında 676 Filistinli çocuk ve 118 İsrailli çocuk da bulunuyordu; yani, öldürülen bir İsrailli çocuğa öldürülen 5.7 Filistinli çocuk düşüyordu. 3386 Filistinli ölümünden 1815'ini o sırada yoldan geçenler oluştururken, 1008 Filistinli İsraillilerle çatışma sonucunda öldürüldü. 563 kişinin ölüm nedeni ise tam olarak bilinmiyor. Diğer bir deyişle, Filistinli ölümlerinin yarısında fazlasını çatışmaya dâhil olmayanlar oluşturuyordu. Benzer bir eğilim İsrail tarafı için de sözkonusu. 992 ölümden 683'ü sivil, geriye kalan 309'u asker.[107] İsrailli güçlerin öldürdüğü kişiler arasında yabancı barış eylemcileri de bulunuyordu. Bunlar arasında, 2003 yılının Mart ayında bir İsrail buldozeri tarafından ezilerek öldürülen 23 yaşındaki Amerikalı bir kadın da bulunmaktaydı.[108] Ancak İsrail hükümeti bu sivil ölümleri nadiren soruşturuyor ve sorumlularını hemen hemen hiç cezalandırmıyor.[109] İsrail'in insan hakları siciliyle ilgili bu gerçekler, -aralarında İsrail'in sayılı teşkilatlarının da bulunduğu- farklı insan hakları teşkilatları tarafından belgelenmiş durumdadır ve doğruluğundan tarafsız gözlemciler eminidirler.[110] İsrail yerel güvenlik teşkilatı Shin Bet'in 4 eski görevlisi Kasım 2003'de İkinci İntifada sırasında İsrail'in tutumunu kınayan beyanatlar verdiler. Bunlardan biri 'çok utanılacak davranışlarda bulunuyoruz' derken, diğeri İsrail'in tutumunu 'aşikar derecede gayr-ı ahlaki' diye niteliyordu.[111]

Benzer bir durum 2006 yılında İsrail'in Gazze ve Lübnan'da şiddet eylemlerine verdiği tepkide de görülebilir. O yılın Haziran ayında 2 İsrailli askerîn Hamas tarafından öldürülmesi ve diğerinin esir alınması İsrail'i Gazze'yi yeniden işgal etmeye sevk etti. İsrail hava ve topçu saldırısıyla Gazze'nin kritik altyapı tesisleri-

ni imha etti. Bunlar arasında Gazze'nin elektriğinin yarısını sağlayan santral de bulunmaktaydı. İsrail ordusu Gazze'ye girdikten sonra çoğu çocuk yüzlerce Filistinliyi öldürdü.[112] Bu durum karşısında BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Louise Arbour 2006 yılının Kasım ayında 'bu bölgede insan hakkı ihlalleri korkunç boyutta' diye açıklama yaptı.[113] Aynı şekilde, aynı yılın Temmuz ayında, Hizbullah birliklerinin İsrail-Lübnan sınırını geçip 2 IDF askerini yakalayıp diğer birçoğunu öldürmesinin üzerine, İsrail Lübnan'ın sivil halkına çok feci bir ceza vermek maksadıyla, yol, köprü, benzin istasyonları ve binaların dâhil olduğu hayatî altyapı tesislerini hedef aldı. Bu savaş neticesinde çoğu masum sivil, bini aşkın Lübnan'lı hayatını kaybetti. Onbirinci Bölüm'de incelendiği üzere, bu tepki hem stratejik olarak aptalca, hem de savaş hukukunu hiçe sayan nitelikteydi. Kısacası İsrail'in düşmanlarına karşı her zaman ölçülü tepki verdiği iddiası temelsizdir. İsrail yandaşları burada anlatılanlara karşı İsrail'in tarihi boyunca gerek reddiyeci Arap rejimlerinin, gerekse Filistinli teröristlerin ölümcül tehditlerle karşı karşıya olduğu iddiasıyla karşılık veriyorlar. Her şeyden önce, İsrail'in kendi vatandaşlarını korumak için elinden geleni yapması beklenmez mi? Bu terörizm denilen şeytani güce karşı Amerika'nın, İsrail arada sırada sert tepkide bulunsa bile, desteğini sürdürmesi gerekmez mi? Aslında bu argüman da yeterince ikna edici bir ahlakî meşruiyet temeli olamaz. Filistinliler terörizmi İsrailli işgalcilere ve masum kişilere karşı kullandılar; onların sivillere saldırması yanlıştır ve şüpheye yer bırakmayacak şekilde kınanması gerekir. Ancak bu davranış Filistinlilerin temel siyasî haklarının uzun süredir ihlal edilmesi ve İsraili taviz vermeye zorlayacak başka bir yolun olmadığını düşünmeleri nedeniyle şaşırtıcı da değildir. Bir defasında İsrail eski başbakanı Barak, 'Eğer Filistinli doğmuş olsaydım, bir terör örgütüne katılırdım' şeklinde konuşmuştu.[114] Eğer durum tersine çevrilmiş olsa ve İsrail Arap işgali altında bulunmuş olsaydı, İsrailliler kesinlikle kendilerine zulmedenlere karşı benzer taktikler kullanırlardı. Tıpkı dünyanın diğer ülkelerinde başka direniş hareketlerinin yaptığı gibi.[115]

Gerçek olan şudur ki Siyonistler zayıf bir durumda oldukları sıralarda terörizmi kendi hedefleri olan devletlerini kurana dek

kullanmaktan çekinmediler. 1937 yılının sonunda militan Siyonist örgütü Irgun'a mensup Yahudi teröristler, bugün çok aşina olduğumuz otobüsleri havaya uçurma ve kalabalık içinde bomba patlatma gibi eylemleri Filistin'le tanıştırdılar. Benny Morris'in ifadesine göre, 'Araplar terör eylemlerinin işe yararlılığını Yahudilerden öğrenmiş olmalılar.'[116] 1944 ve 1947 yılları arasında, birçok Siyonist teşkilat İngilizleri Filistin'den çıkarmak için terör saldırıları düzenledi ve bu uğurda birçok masum insanın ölümüne neden oldu.[117] İsrailli teröristler BM arabulucusu Kont Folke Bernadotte'u, Kudüs'e uluslararası statü kazandırma çabası nedeniyle 1948'de öldürdüler.[118] Bu eylemleri düzenleyenler izole edilmiş aşırı uçlar da değildi. Bu suikastı düzenleyen çetenin liderlerine İsrail hükümeti af çıkardı ve daha sonra içlerinden biri Knesset'e seçilmeyi başardı. Bernadotte cinayetine karışan ancak yargılanmayan bir diğer isim ise daha sonra başbakan olacak İzak Şamir'di. Şamir açıkça 'ne Yahudi ahlakı, ne de Yahudi geleneği terörizmi bir mücadele aracı olarak reddetmektedir' diye konuşmuş, terörizmin 'işgalciye [İngiltere] karşı savaşımızda çok mühim bir rolü vardır' diye de eklemişti. Şamir terörist geçmişinden dolayı üzüntü duymadığını da ifade etmiştir. 1998'de kendisiyle yapılan bir söyleşide Şamir, 'Eğer o eylemleri yapmamış olsaydım, bugün kendimize ait bağımsız bir Yahudi devletimiz olmayacaktı' şeklinde beyanatta bulunmuştur.[119]

Daha sonra başbakanlığa kadar yükselen bir isim olan Menachem Begin, Irgun çetesinin elebaşı olarak İsrail'in kuruluşundan önce Yahudi teröristlerin en ileri gelenlerindendi. Başbakan Levi Eshkol onu bir terörist olarak tanımlamıştır.[120] Filistinlilerin terörizmi kullanmaları ahlaken tasvip edilemez, fakat Siyonistlerin geçmişte aynı taktiği kullanmış olmaları da aynı derecede tasvip edilemez. Bu nedenle Amerika'nın İsrail'e vermiş olduğu desteği İsrail'in geçmişte ve bugün ahlaken üstün olduğu temeline oturtamayız.

Bir başka önemli savunma tezi de İsrail'in sivil halkı bilinçli olarak hedef almadığı, buna karşılık Hizbullah ve Filistinlilerin İsrailli sivilleri kasten öldürdükleridir. Ayrıca, İsrail'i hedef alan teröristlerin canlı kalkan olarak sivilleri kullandıkları, bunun ise IDF'yi -düşmanla savaşırken- sivilleri öldürmek zorunda bıraktı-

ğı iddia ediliyor. Bu açıklamalar da ikna edici değildir. Onbirinci Bölüm'de incelendiği gibi, IDF Lübnan'daki sivil bölgeleri hedef almıştır. Buralarda Hizbullah'ın sivilleri canlı kalkan olarak kullandığına dair bir işaret yoktur. Filistinli sivilleri hedef almanın İsrail'in resmi politikası olduğu yönünde herhangi bir bulgu olmasa da IDF Hamas ve İslami Cihad'a karşı savaşırken sivillerin ölümünü önleme yolunda dikkat göstermiş değildir. Hizbullah ve Filistinlilerin de sivilleri hedef aldığı gerçeği, İsrail'in orantısız güç kullanarak sivillere zarar vermesini gerektirmez. İsrail'in Hamas ve Hizbullah gibi grupların şiddet eylemlerine karşı şiddete başvurmasında haklı olduğu inkâr edilemez. Ancak İsrail'in üstün askerî gücünü masum siviller üzerinde acımasızca kullanması özel bir ahlakî statüye sahip olduğu iddiasını havada bırakıyor. İsrail diğer birçok ülkeden farklı davranmamış olabilir, ancak onlardan daha iyi davrandığı da söylenemez.

Camp David Masalları

İsrail'in barış, Filistinlilerinse savaş yanlısı olduklarına dair anlayış, Clinton idaresinin liderliğini yaptığı Oslo barış sürecinin neden başarısızlığa uğradığına dair genel açıklamayla daha da güçlendiriliyor. Bu hikâyeye göre, Başbakan Barak 2000 yılının Temmuz ayında Filistinlilere istedikleri 'hemen her şeyi' vermişti.[121] Ancak Arafat barış sürecini ve nihayet İsrail'i çökertmeye kararlıydı ve bu cömert teklifi geri çevirerek, Eylül ayında İkinci İntifada'yı başlattı. Clinton parametreleri denilen ve Başkan Clinton tarafından 23 Aralık 2000 yılında ortaya atılan bundan da daha cömert bir teklifi İsrail'in kabul etmesine rağmen Arafat yine reddetti. Bütün bunlar onun barışı istemediğini gösteriyordu.

Bu hikâyeye göre barış sürecinin çökmesinin bütün kabahati Arafat'a aitti. İsrail barış yapmak istiyor ancak güvenilir bir ortak bulamıyordu. Bütün bunlar Abba Eban'ın şu meşhur vecizesini haklı çıkarıyordu: 'Araplar fırsatı kaçırma fırsatını alsa kaçırmıyorlar.' Bu hikâye aynı zamanda çatışmanın devamından ne İsrail'in ne de Amerika'nın sorumlu olduğunu ima ediyor ve İsrail'in Arafat başta olduğu müddetçe taviz vermeye yanaşmamakta haklı olduğu argümanını güçlendiriyordu.

Olayların bu aktarılış tarzında sorunlu olan sadece bir husus bulunuyor: Gerçekle alakasının olmaması.[122] Her ne kadar Barak Filistinlilere ayrı devlet öneren ilk ve tek İsrailli lider olma sıfatına sahipse de onun Camp David'de sunduğu teklif cömert olmaktan çok uzaktı. Öyle görünüyor ki Barak'ın Camp David'deki en iyi teklifi Filistinlilere Gazze'nin derhal ve Batı Şeria'nın %91'inin ise bilahire teslim edilmesi vaadini içeriyordu.[123] Böyle bile olsa bu teklifte Filistinliler açısından belli sorunlar mevcuttu. İsrailliler Batı Şeria'nın onda biri kadarını teşkil eden Ürdün Nehri vadisini, müzakerelerin değişik rivayetlerine göre, 6 ilâ 21 yıl daha ellerinde tutmayı planlıyorlardı. Bunun anlamı ise Filistinlilere verilecek olan kısmın Batı Şeria'nın %91'i değil, %81'inden daha fazla olmadığıydı. Elbette Filistinliler, İsrail'in Ürdün Nehri Vadisi'ni ellerinden bırakmayacaklarından emin olamıyorlardı.

Ayrıca Filistinliler Batı Şeria'yı neyin oluşturduğu hakkında İsrailliilerden daha geniş bir yoruma sahiptiler. Sözkonusu bölgenin yaklaşık %5'ine tekabül eden bu yorum farklılığı, Filistinlilerin kendi yorumlarına göre Batı Şeria'nın sadece %76'sını teslim alacakları, İsrailliler Ürdün Nehri Vadisi'ni teslim etse bile bu oranın %86'ya çıkacağı anlamına geliyordu. Bu anlaşmayı Filistinliler açısından özellikle zora sokan husus, 1993 Oslo Anlaşması'yla İsrail'in eski İngiliz Mandası'nın %78'i üzerindeki egemenlik hakkını tanımış olmalarıydı.[124] Şimdi ise kendilerinden başka bir önemli tavizin kopartılmak ve geriye kalan %22'lik alanın da %86'sına razı bırakılmak istendiğini düşündüler.

Bütün bu konuları daha da karmaşık hale getirircesine, 2000 yazında Camp David'deki nihai İsrail teklifi Filistinlilere Batı Şeria'da kesintisiz toprak egemenliği tanımıyordu. Filistinliler bu önerinin Batı Şeria'yı İsrail topraklarıyla birbirinden koparılmış üç bölgeye ayırdığını savundular. İsrailliler bu iddiaya karşı çıkıyorlarsa da Barak bizatihi İsrail'in Kudüs'ten Ürdün Nehri Vadisi'ne kadar uzanan keskin bir ince şerit halindeki toprak parçasını kontrolü altında tutacağını açıklamıştır.[125] Bu şerit Batı Şeria'yı tamamen ikiye ayıracaktı ve İsrail'in Ürdün Nehri Vadisi'ni kontrol etme planı için çok önemliydi. Kısacası, Camp David'de teklif edilen Filistin devleti birbirinden ayrıştırılmış iki ya da üç müstakil bölgeden oluşan Batı Şeria'yla, Batı Şeria'dan zaten İs-

rail toprağıyla ayrılmış bir bölge olan Gazze'den ibaret olacaktı. Barak daha sonra Batı Şeria'daki Filistin bölgelerinin bir tünel ya da köprü ile birleştirilebileceğini, Gazze ve Batı Şeria ise sadece bir seyahat koridoru ile birleştirileceğini söylemiştir.[126]

Hassas Kudüs konusuna gelince, Barak'ın şehri bölme önerisi doğru yönde atılmış bir adımdı. Yine de Filistinlilere Doğu Kudüs'deki birçok Arap mahallesinin egemenliği verilmiyordu. Bu ise öneriyi onlar için çok da cazip kılmıyordu. Ayrıca İsrail yeni Filistin devletinin sınırlarını, hava sahasını ve su kaynaklarını kontrol altında tutacaktı. Filistinliler kendilerini savunacak bir ordu inşa etme haklarından daimi olarak vazgeçeceklerdi.[127] Bu şartları herhangi bir liderin kabul edeceğini düşünmek zordur. Dünyada hiçbir devletin egemenliği bu şekilde sınırlandırılmamış, yaşayabilir bir ekonomi ve toplum kurma yolunda bu kadar engelle karşılaşmamıştır. Bütün bunları dikkate alınca, Barak'ın eski Dışişleri Bakanı olan ve Camp David görüşmelerinde önemli bir katılımcı olan Shlomo Ben-Ami'nin kendisiyle mülakatta söylediği şu sözler şaşırtıcı gelmemektedir: 'Eğer bir Filistinli olsaydım, Camp David'i ben de reddederdim.'[128]

2000 yılının Eylül ayının sonunda Arafat'ın müzakerelerde elini güçlendirmek ya da barış sürecine dinamit koymak için İkinci İntifada'yı başlattığı şeklindeki yaygın iddia ise tamamen gerçek dışıdır.[129] Arafat Camp David'den sonra da İsraillilerle ve Amerikalılarla müzakerelere devam etmiş, hatta şiddet olaylarının başlamasından birkaç gün önce Başbakan Ehud Barak'ı evinde ziyaret etmişti. Bu müzakerelerin iflasına dair önemli bir kitap kaleme almış olan Fransız gazeteci Charles Enderlin'e göre, iki lider o gece son derece iyi anlaşmışlar ve müzakereler hakkında ümitvar görünmüşlerdi.[130] Shin Bet'in eski başkanı Ami Ayalon'a göre 'Arafat İntifada'yı ne hazırlamış, ne de tetiklemiştir.'[131] Amerikan eski Senatörü George Mitchell tarafından yönetilen ve barış sürecini canlandırmakla vazifelendirilen Mithchell Komisyonu da aynı sonuca ulaşmıştır.[132]

İkinci İntifada 28 Eylül 2000'de Ariel Şaron'un Yahudi inancına göre en kutsal mekân olan Mabed Tepesi'ni ziyaret edişinden hemen sonra başlamıştır. Şaron'a bini aşkın İsrailli polis eşlik etmek zorunda kaldı, zira aynı mekân Müslümanların en kutsal

üçüncü mekânı, El-Aksa camiinin de bulunduğu yerdir. Ancak Şaron'un kışkırtıcı hareketi şiddetin asıl nedeni değil sadece kıvılcımı olmuştur. Filistinliler arasında kızgınlık Şaron'un ziyaretinden önce de patlama noktasına ulaşmış durumdaydı ve her iki tarafta da bazı kişiler tehlikeyi önceden gördüler. Esasen Filistinli liderler şiddetli bir reaksiyon ortaya çıkacağı endişesiyle, Amerikalı ve İsrailli yetkilileri Şaron'un bu ziyaretini önlemeye çağırmışlardı.[133]

Sorunun bir kısmı Filistinlilerin Arafat'a karşı duydukları giderek artan hayal kırıklığıydı. Yozlaşmış Arafat liderliği, Filistinlilere bir devlet sunmayı bırakın hayatlarını iyileştirme konusunda da herhangi bir adım atamamıştı. Ancak bunun da temel nedeni İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'da kışkırtıcı politikalarıydı. Şaron'un ziyaretini takiben İsraillilerin göstericilere karşı sert tepkisi de bardağı taşıran son damla oldu.[134] Ben-Ami, İkinci İntifada 'bir taktik adım olarak başlamadı. Filistinlilerin biriken kızgınlık ve hayal kırıklıklarının, Oslo barış sürecinin onlara şerefli bir hayat ve refah sunmada başarısız kalmasına ve Filistin yönetimi liderlerine karşı patlamasıydı.'[135] Filistinlilerin hayal kırıklığını anlamak zor değildir. Eylül 1993'de Oslo barış sürecinin başlamasıyla 7 yıl sonra İkinci İntifada'nın patlak vermesi arasındaki sürede İsrail 40 bin hektarlık Filistin toprağına el koymuş, 250 mil uzunluğunda geçiş ve güvenlik yolu inşa etmiş, 30 yeni yerleşim birimi oluşturmuş ve Batı Şeria'daki yerleşimci nüfusunu iki katına çıkararak, 100 bin artırmıştı.[136] İsrailliler Filistinlilere toprak taransferi konusundaki vaatlerinden caymışlar, Filistinlilerin hareket kaabiliyetini düşürecek ve ekonomisine zarar verecek bir kontrol noktası sistemi oluşturmuşlardı. Filistinliler 2000'e gelinceye kadar patlamaya hazır durumdaydılar ve bunu yaptıklarında da karşılarında ayrım gözetmeyen İsrail'in üstün ateş gücünü buldular.[137] İsrail daha önce belirtildiği üzere, İntifada'nın ilk birkaç gününde 1 milyon kurşun kullandı. Arafat bizatihi İkinci İntifada'yı başlatmamış olsa da ortaya çıkan şiddeti kendi pazarlık gücünü artırmak için kullanmak istedi. Bu hareket ise Barak'ı bir anlaşmaya varma konusunda caydırmakla kalmadı, aynı zamanda Barak'ın İsrailli seçmenle bağlarını zayıflattı ve Şubat 2001'de Şaron'un seçilmesini sağladı.

Arafat'ın ayaklanmayı kullanma çabası aynı zamanda müzakereleri de geciktirdi. Bu ise görevden ayrılmak üzere olan Clinton yönetiminin süreci tamamlama konusunda çok daha az zamanı kaldığı anlamına geliyordu.

Bazıları Arafat'ın şiddeti manipüle etme hedefinin onun İsrail'i haritadan silmeyi arzuladığını gösterdiğini ileri sürüyorlar. Bu kesinlikle onun siyaset sahnesine çıktığı 1960'lı yıllardaki hedefiydi. 1980'li yılların sonuna gelindiğinde ise Arafat Filistinlilerin İsrail'i yok etmelerinin mümkün olmadığını anlamıştı. 1990'larda Arafat Oslo barış sürecine katılmak suretiyle İsrail'in varlığını tanıyarak ve davasının tarihî Filistin değil, İşgal Altındaki Topraklar olduğunu kabul ederek önemli tavizler vermişti.[138] Camp David iflas edip İkinci İntifada başladığında ise İsrail'in bütün önemli istihbarat yetkilileri Arafat'In İsrail'in varlığını kabul ettiğinden ve sadece Batı Şeria ve Gazze'de bir Filistin devleti kurmayı arzuladığından emindiler.[139] Ayrıca, Orta Doğu uzmanı Jeremy Pressman'ın da belirttiği gibi, eğer Arafat ve Filistinliler İsrail'i ortadan kaldırmak istemiş olsalardı, Barak'ın teklifini kabul eder, 'bu yeni devleti İsrail'i yok etmek için bir sıçrama tahtası' olarak kullanırlardı. Bunun yerine onlar 'uzun vadede bağlı kalabilecekleri bir anlaşmayı gerçekleştirmek ve iki devletli çözüm çerçevesi içinde yaşayabilecekleri bir ülke için' müzakere ettiler.[140]

Son olarak, Arafat'ın Camp David'de Barak tarafından yapılan teklifi düzelten Aralık 2000 Clinton parametrelerini reddettiği iddiası da yanlıştır. Resmi Filistin tepkisi Clinton'a mütemadi çabaları için teşekkür etmiş, ciddi bir ilerleme gösterildiğini tespit etmiş ve bazı hususlarda açıklama beklerken, bazı hususlarda da itirazlarını ifade etmişti.[141] İsrail hükümeti de aynı zamanda teklif hakkında 20 sayfadan oluşan kendi itirazlarını dile getirmişti. Bu nedenle hem Filistinliler, hem de İsrailliler Clinton parametrelerini müzakerelerin devamı için bir temel olarak kabul etmiş, ancak hiçbir taraf bu parametreleri tamamen onaylamamıştı. Beyaz Saray sözcüsü Jake Siewert bu hususu 3 Ocak 2001'de vurgulamıştı: 'Her iki taraf da Başkan'ın fikirlerini bazı itirazlarla birlikte kabul etmişlerdir.' Nitekim Clinton dört gün sonra İsrail Politika Forumu'na yapmış olduğu bir açıklamada bu

hususu tekrar dile getirdi.[142] İsraillilerle Filistinliler arasındaki müzakereler Mısır'ın Taba şehrinde 2001 yılının Ocak ayı sonuna kadar devam etti. Burada görüşmeleri devam ettirmeyen Arafat değil, Ehud Barak oldu. İsrail'de seçimlerin çok yakın olduğu ve İsrail kamuoyunun görüşmelerin aleyhinde olduğu bir dönemde Barak zamanın aleyhine ilerlediğini hissetti.[143] Barak'ın yerine geçen Ariel Şaron hem Oslo barış sürecine, hem de Clinton parametrelerine tamamen karşıydı ve Filistinlilerin talebine rağmen müzakereleri devam ettirmeyi reddetti. 2001 yılı başına gelindiğinde barışın çok yakın olup olmadığını asla bilemeyeceğiz. Ancak Arafat ve Filistinlileri barış için son şansı reddetmekle ve bunun yerine şiddeti tercih etmekte suçlamak haksızlıktır.

İsrail'i Desteklemek Tanrı'nın Arzusudur

Amerika ile İsrail arasındaki yakın bağları meşrulaştırdığı söylenen son bir ahlakî iddia daha var. Dördüncü Bölüm'de detaylı olarak incelendiği gibi, bazı evanjelik Hıristiyanlar, özellikle Hıristiyan Siyonistler, Yahudi devletinin kuruluşunu İncil'in haklılığının ispatı olarak görüyorlar. Genesis der ki Tanrı İbrahim'e ve İbrahimoğulları'na İsrail topraklarını bahşetti; yani Batı Şeria'yı sömürgesi haline getirmek suretiyle Yahudiler sadece Tanrı'nın onlara verdiğini geri almaktalar. Ayrıca bazı Hıristiyanlar büyük İsrail'in kuruluşunu Yeni Ahit'in Vahiy Kitabı'nda anlatılan ahir zamandaki 'nihai kavga'ya yol açan önemli bir olay olarak görüyorlar. Her iki perspektif de İsrail'in, sadece demokratik rejime sahip oluşu ya da zayıf bir ülke ya da ahlaken üstün bir toplum olduğu için değil, İsrail'i desteklemenin Tanrı'nın arzusu gereği olduğu için Amerikan desteğini hak ettiğini ima ediyor.

Bu argüman şüphesiz bazı fanatik dindarların ilgisini çekiyor; ancak Armageddon'a inanmak Amerikan dış politikasının sağlam bir temeli olamaz. Amerika'da Kilise ve devlet ayrıdır ve herhangi bir grubun dinî görüşleri ülkenin dış politikasını etkilememek durumundadır. Ayrıca Hıristiyan ahlakın vatansız Filistinlileri zulme uğratan ve haklarını ellerinden alan güçlü İsrail devletini desteklemek için yorumlanışı çok gariptir.

Amerikalılar Ne İstiyor?

Yukarıda incelediğimiz altı ahlakî argüman Amerika'nın İsrail'e verdiği desteğin gerçek nedeninin Amerikan halkının Yahudi devletiyle kurdukları kalıcı bağlar olduğu tezine destek veriyor. *Boston Globe* gazetesinde köşe yazarı olan Jeff Jacoby 'İsrail'le dayanışma Amerikan kamuoyunun çok sağlam bir özelliğidir. Amerikan halkının İsrail yanlısı oluşu nedeniyle, Amerikan hükümeti İsrail taraftarıdır. Amerikalılar İsrail'i Araplarla olan çatışmasında o kadar güçlü bir şekilde destekliyorlar ki Orta Doğu'daki Amerikan politikası İsrail'in savunmasına bağlılık gösteriyor.' AIPAC sözcüsü Josh Block 2007 Politika Konferansı arefesinde şöyle konuşuyordu: 'Burada herkesi bir araya getiren bir konu var, o da Amerikan -İsrail ilişkilerine verdiğimiz destektir.' Block devam ediyordu: 'Amerikalılar bugün kutladığımız temel değerlerin Orta Doğu'da sadece bir ülkede, İsrail'de yankı bulduğunu çok iyi anlıyorlar.'[144]

Ancak yakından incelendiğinde, bu yaygın olarak inanılan iddianın sağlam dayanakları olmadığı görülecektir. Şüphesiz Amerika ile İsrail arasında kısmen ortak Yahudi-Hıristiyan geleneğe dayalı kültürel yakınlık mevcuttur. Yine birçok Amerikalının demokratik rejiminden, anti-Semitizm tarihinden, İsrail'in mücadele ettiği Filistin terörizminden dolayı İsrail'e olumlu baktığı da bir gerçektir. Ancak Yahudiliğin ve Hıristiyanlığın ortak kökleri geçmişte Yahudilerle Hıristiyanlar arasında yakın bağlar kurulması için yeterli olmamıştı.[145] Hıristiyanlar geçmişte sadece birbirlerine karşı savaşmamışlar, aynı zamanda geçmiş yüzyıllarda vahşi anti-Semitizmin uygulayıcısı olmuşlardır. Hıristiyan Siyonistler de dâhil olmak üzere bazı köktendinciler Yahudilerin Hıristiyanlaştırılmasını önemli bir Evangelik hedef olarak görürler. Bu nedenle tek başına bu 'kültürel yakınlık' mevcut Amerikan desteğini ve Amerikalıların Yahudi devletine karşı olumlu hislerini açıklayamaz.

Sonraki bölümlerde görüleceği üzere, Amerikan halkı İsrail'i ABD'deki İsrail yandaşlarının yarattıkları sempati dalgası nedeniyle destekliyorlar. Bu kesimler bir yandan İsrail'i olumlu bir şekilde sunmak için çalışırlarken, diğer yandan İsrail'e yönelik her

türlü eleştiriyi bastırıyorlar. Şurası bir gerçektir ki bugün İsrail'de İsrail'e yönelik eleştiriler Amerika'dakinden çok daha serbest ve yaygındır. Eğer bugün İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'da yaptıkları ve İsrail'in Amerika açısından stratejik değeri hakkında daha serbest ve daha açık sözlü bir tartışma ortamı olmuş olsa, Amerikan kamuoyunda İsrail'e duyulan sempati çok daha az olurdu.

Yine de İsrail'e ve İsrail politikalarına yönelik Amerikan kamuoyu desteği abartılmamalıdır. Her ne kadar Amerikalılar İsrail hakkında olumlu hisler besliyor ve bir Yahudi devletinin varlığını destekliyor olsalar da İsrail'e verilen destek o kadar da derin değildir. Birçok Amerikalı İsrail'e verilen şaşmaz desteğin bedelini Amerika'nın ödediğini görüyor. Örneğin, Pew Araştırma Merkezi yıllardır Amerikalılara İsrail ya da Filistin tarafına yönelik hissettiklerini soruyor. İsrail'e verilen destek her zaman için daha fazla olmuştur. Ancak 1993'den 2006 yıllarına kadar, sempati oranı sadece bir yıl boyunca, 2006'daki Lübnan savaşı sırasında, %50'nin üzerine çıkmıştır. 2005 yılı Temmuz ayında ise %37 seviyesine kadar düşmüştür.[146]

Amerika'nın İsrail'e desteğinin neticelerine dair, 2005 yılı Kasım ayında gerçekleştirilen bir Pew araştırmasına göre, Amerikan halkının %39'u bu desteği 'küresel memnuniyetsizliğin önemli bir nedeni' olarak nitelemiştir. Entelektüel kesim arasında bu oran daha da yüksektir. Basın mensuplarının %78'i, subayların %72'si, güvenlik uzmanlarının %72'si, dış politika uzmanlarının %69'u İsrail'e verilen desteğin Amerika'nın dünyadaki imajını yaraladığına inanıyor.[147] 11 Eylül saldırılarından birkaç hafta sonra yayınlanan bir *Newsweek* araştırmasına göre, katılımcıların %58'i Amerika'nın İsrail'e verdiği desteği Üsame bin Ladin'in Amerika'ya saldırmasının nedenlerinden biri olarak görüyor.[148]

Öte yandan, Amerikan halkı bazı İsrail eylemlerine karşı Amerikalı politikacılardan çok daha eleştirel yaklaşım sergilemekte, eğer Amerikan ulusal çıkarları öyle gerektiriyorsa İsrail'e dair daha sert bir tutumu savunmaktadır. Yedinci Bölüm'de açıkladığımız gibi, 2003 yılının ilkbahar aylarında yapılan bir

araştırmaya göre, Amerikalıların %60'ı, eğer İsrail Filistinlilerle çatışmasını sona erdirme konusunda Amerikan baskısına direnirse, İsrail'e yardımın askıya alınmasına razı olduklarını belirtmişlerdir. Asıl önemlisi, katılımcıların %73'ünün ise Amerika'nın çatışmada hiçbir tarafı desteklememesi gerektiğini söylemeleridir.[149] Bu tarihten iki yıl sonra, [İsrail yanlısı] Hakaretle Mücadele Birliği (Anti-Defamation League-ADL) örgütü Amerikalıların %78'inin Washington'ın ne İsrail, ne de Filistinlilerin tarafını tutması gerektiğini düşündüklerini tespit etti.[150] Pew Araştırma Merkezi müdürü Andrew Kohut'un dile getirdiği gibi, 'ortalama düzeyde Amerikalılar Orta Doğu çatışmasında gri tonlar görüyor ve sempatileri bir tarafa, Amerika'nın tarafsız bir rol oynamasını savunuyorlar.'[151]

Amerikalılar, yöneticilerinin aksine 2006 yılındaki Lübnan savaşında İsrail'e karşı eleştirel bir yaklaşım sergilemişlerdir. Onbirinci Bölüm'de inceleneceği üzere, kamuoyu araştırmaları da göstermiştir ki, halkın yarısından fazlası İsrail'in eşit düzeyde sorumlu ya da kısmen sorumlu olduğunu düşünmektedir. En azından iki araştırmada katılımcıların yarısından fazlası Amerika'nın taraf tutmamasını istemektedir.[152] Ancak Amerika İsrail'in dâhil olduğu her çatışma gibi, Lübnan'da da İsrail'in yanında yer aldı. Bu heyecanlı ve şartsız destek Amerikalıların İsrail hakkında duydukları olumlu kanaate atıfla açıklanamaz.

Sonuç

İsrail yandaşlarınca sık sık ortaya atılan ahlakî ve stratejik iddialar Amerika'nın son otuz yıldır Yahudi devletiyle olan samimi ilişkisini açıklamaya yetmiyor. Bu durum özellikle Soğuk Savaş sonrası dönem için geçerlidir. Stratejik iddia geniş anlamda buharlaşmış ve ahlakî iddia ise İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'daki davranışı yüzünden sarsılmıştır. Ancak ilişkinin düzeyi artmaya ve derinleşmeye devam ediyor.

Bazı Amerikalılar bu durumu anormal bulmuyorlar, zira İsrail'e verilen Amerikan desteğinin arkasında ahlakî ve stratejik güçlü nedenler olduğuna samimi olarak inanıyorlar. Burada dile getirilen gerçekler bu bakış açısıyla öylesine taban tabana zıt ki

gerçekten bu bakış açısına inananların sayısının Amerika'nın Yahudi devletiyle olan istisnai ilişkisini açıklayacak kadar fazla olduğunu düşünmek zordur. Burada bir bulmacayla karşı karşıyayız: Ya nisbeten çok az sayıda insan bu bakış açısına sahiptir ve Amerika'nın dış politikasını etkilemektedir ya da bu insanlar diğer insanları ve bu arada önemli politikacıları ve siyaset yapımcılarını da bu hatalı iddialarının aslında doğru olduğuna inandırmış durumdadırlar. Stratejik ve ahlakî iddialar giderek zayıfladığı için, mütemadiyen artan Amerikan desteğini açıklayacak başka bir şey olmalı. Bunu bir sonraki bölümde ele alacağız.

4

'İsrail Lobisi' Nedir?

Amerikan siyasetinde, çıkar gruplarının ulusal çıkar algılamalarını şekillendirmek ve başkanlara ve Kongre üyelerine kendi politik tercihlerini benimsetmek için çalışmaları normaldir. Farklı gruplar arasında siyasî rekabet James Madison tarafından yazılan ve *Federalist No. 10* olarak bilinen makalede övüldü. Çıkar gruplarının etkisi savaş kararları da dâhil olmak üzere Amerikan dış politikasını farklı konularda şekillendirdi.

NRA'nın silah kontrolü yasasına engel olması, şüphesiz silah üreten ve satışını yapan kesimler için faydalı olmuştur, ancak diğer insanları da silahlı şiddete karşı savunmasız bırakmıştır. Amerikan Petrol Enstitüsü'nün eski bir lobi faaliyetçisi Beyaz Saray'da Çevre Kalitesi Konseyi'nin başkanı olarak atandığında ve bu konumunu sera gazları ile küresel ısınma arasındaki bağlantıyı açıklayan raporları sulandırmak için (Exxon mobil anlaşıp bu görevinden ayrılmadan önce) kullanabilmektedir. Bu durumda insan haklı olarak petrol sanayinin kendi çıkarları için insanların zararına işler yapabildiğinden endişe ediyor.[1]

İsrail lobisinin Amerikan dış politikasındaki nüfuzunun tıpkı, enerji çıkarlarının çevre düzenlemelerine ya da ecza şirketlerinin reçeteli ilaç politikalarına etkisi gibi yakın bir incelemeye tabi tutulması gerekiyor. ABD'nin Orta Doğu'da izlediği ne ahlakî, ne de stratejik temeli bulunan politikaların başlıca sorumlusunun İsrail lobisini oluşturan şahıs ve teşkilatların faaliyetleri olduğuna inanıyoruz. Lobinin çabaları olmasaydı, İsrail'e verilen kayıtsız şartsız Amerikan desteğini haklı çıkarmak için başvurdukları ahlakî ve stratejik gerekçeler daha sık sorgulanacak ve ABD'nin Orta Doğu politikası bugünkünden çok daha farklı ola-

caktı. İsrail yanlısı güçler elbette İsrail'in olduğu kadar Amerika'nın da ulusal çıkarlarına hizmet eden politikaların geliştirilmesine yardımcı olduklarına inanıyorlar. Buna katılmıyoruz. Bu çevrelerin destekledikleri politikaların çoğu ABD'nin ya da İsrail'in menfaatine hizmet etmiyor ve eğer ABD daha farklı bir yaklaşım benimseyebilseydi iki ülke de bugün daha iyi durumda olacaktı.

Önce de belirttiğimiz gibi, biz Amerika'nın İsrail'in var olma hakkına olan desteğini sorgulamıyoruz. Zira bu hak meşrudur ve dünyanın her yerindeki 160'ın üzerinde ülke tarafından zaten açıkça desteklenmektedir. Bizim burada sorguladığımız ve açıklanması gerektiğine inandığımız şey, Amerika'nın İsrail'e olan kayıtsız şartsız desteğinin boyutları (Birinci bölüm) ve Amerika'nın Orta Doğu politikasının ne ölçüde İsrail'in refahı düşünülerek yürütüldüğüdür (İkinci Kısım). Bunu açığa kavuşturmak için bu bölümde öncelikle İsrail lobisinin ana unsurlarını tanımlayıp, lobinin zaman içinde nasıl geliştiğini inceleyeceğiz. Aynı zamanda İsrail lobisinin 'petrol lobisi' ve 'Arap lobisi' gibi potansiyel rakiplerine kıyasla nasıl bu kadar etkili olabildiğini tartışmaya açacağız. Bundan sonraki bölümlerde, İsrail lobisini bu denli güçlü bir çıkar grubu ve Amerika'nın Orta Doğu politikaları üzerinde böylesine etkili bir oyuncu haline getiren farklı stratejileri masaya yatırmaya çalışacağız.

Lobiyi Tanımlamak

'İsrail Lobisi' terimini, ABD dış politikasını İsrail yararına yönlendirmek için aktif olarak çalışan şahıs ve teşkilatlardan oluşan gevşek bir koalisyonu anlatmak için kullanıyoruz. Lobi tek bir merkezden yönetilen tek ve birleşik bir organizasyon değildir. Bu geniş koalisyonu oluşturan şahıs ve teşkilatlar bazı politik meselelerde aynı düşünmeyebiliyorlar. Lobi gizli bir komployа da işaret etmiyor. Tam aksine, lobiyi teşkil eden şahıs ve teşkilatlar diğer çıkar grupları gibi açıktan faaliyetlerini sürdürüyorlar.

"İsrail lobisi" teriminin kendisi bir yönüyle yanlış anlaşılmaya müsait bir ifade, zira bu koalisyona dâhil olan bazı şahıs ve teşkilatlar seçilmiş yöneticileri ikna etme faaliyetleri olarak ta-

nımlanabilecek, normal lobicilik faaliyetleri yürütmezler. Bunun yerine lobiyi oluşturan unsurlar ABD politikalarını etkilemek için diğer çıkar gurupları gibi türlü faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bizim burada anlatmak istediğimiz gruba 'İsrail yanlısı cemaat' hatta 'İsrail'e yardım hareketi' adı bile verilebilir. Neticede onların faaliyetleri sıradan lobiciliği aşmaktadır. Yine de İsrail lobisi içindeki önemli teşkilatlar lobicilik faaliyetleri içindedirler. Hem bu nedenle, hem de İsrail lobisi terimi tıpkı 'çiftçi lobisi', 'sigortacılık lobisi', 'silah lobisi' ve diğer etnik lobiler gibi yaygın olarak kullanıldığı için bu kitapta bu terimi tercih ettik.[2]

Diğer çıkar gruplarında olduğu gibi İsrail lobisinin sınırları tam olarak belirlenemez. Her zaman konumlarını tasnif etmenin zor olduğu sınırda bazı şahıs ve teşkilatlar mevcut olacaktır.[3] Ancak lobiye mensubiyetlerinden şüphe duyulmayan, Amerika Siyonist Teşkilatı (Zionist Organization of America-ZOA) ya da Büyük Amerikan Yahudi Teşkilatlarının Başkanları Konferansı'nın Genel Müdür Yardımcısı Malcolm Hoenlein gibi bazı grup ve şahısları tanımlamak kolaydır. Yine kesinlikle bu lobinin bir mensubu olmayan Ulusal Arap-Amerikan Birliği gibi teşkilatlar ve Columbia Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olan Rashid Khalidi gibi bireyler de var. Bununla birlikte pozisyonları itibariyla muğlâk olan bazı gruplar ve şahıslar her zaman olacaktır. Tıpkı diğer sosyal ve siyasî hareketlerde olduğu gibi, İsrail lobisinin de sınırları kesin hatlarla tayin edilmiş değildir.

Bütün bunlar gösteriyor ki İsrail lobisi tek bir merkezden yönetilen, belli bir üyelik sistemi olan hiyerarşik bir yapı değildir. İsrail lobisinin üyelik kartı ya da üyelik töreni mevcut değildir. Lobinin merkezinde, hedeflerini Amerikan halkını ve devletini İsrail'e maddi yardım sağlamaya ve politikalarını desteklemeye teşvik etmek olarak belirleyen teşkilatlar ve yine bu hedefleri kendisine en yüce ülkü olarak gören şahıslar bulunmaktadır. Aynı zamanda lobi, merkezdekiler kadar enerjik ve aktif olmamakla birlikte İsrail'e sadakat hisleri besleyen ve Amerika'nın bu ülkeye desteğini sürdürmesini isteyen bri dizi teşkilat ve şahıstan da yardım görmektedir. Yani, AIPAC'de çalışan bir lobici, WINEP'de çalışan bir araştırmacı, ADL ve İsrail için Hıristiyan

Birliği (Christians United for Israel-CUFI) adlı teşkilatların liderleri lobinin merkezinde yer alırlar. Bunların yanında, kendi yerel gazetelerine İsrail'i desteklemek maksadıyla nadiren mektup yazanlar ya da İsrail yanlısı bir siyasî eylem komitesine yardım çeki gönderenler lobinin geniş destekleyici ağının parçasıdırlar. Bu tanım, İsrail'e karşı olumlu tavır geliştiren her Amerikalının İsrail lobisinin mensubu olduğu anlamına gelmez. Kendimizden örnek verecek olursak, bu kitabın yazarları aslında birer 'İsrail-yanlısı' bireylerdir. Biz İsrail'in varolma hakkını destekliyoruz, başarılarını takdir ediyoruz ve İsrail vatandaşlarının güvenli ve mutlu bir şekilde hayatlarını sürdürmelerini diliyoruz. Biz aynı zamanda Amerika'nın İsrail'e yönelik bir hayatî tehdit durumunda müdahil olması gerektiğine inanıyoruz. Ancak biz İsrail lobisinin mensupları değiliz. Aynı şekilde İsrail'i destekleyen her ABD'li yetkili de lobinin parçası sayılamaz. Düzenli olarak İsrail lehine kararlara oy veren bir senatör de zorunlu olarak lobinin bir parçası değildir. Zira bu senatör İsrail yanlısı çıkar gruplarından gelen siyasî baskılara karşılık olarak bu şekilde davranıyor olabilir.

Lobiye mensup olabilmek ve Amerikan dış politikasını İsrail yanlısı bir istikamete yönlendirmek için aktif bir şekilde çalışmak gerekmektedir. Bir teşkilat için bunun anlamı, asıl misyonunu bu hedefin oluşturması, bütçe ve gündemlerinin asıl kısmını bu hedefe yönelik olarak kullanıyor olmasıdır. Şahısların ise kendi meslek ve özel yaşamlarının bir kısmını ve bazen hatırı sayılır bir maddi serveti bu hedefe yani Amerika'nın Orta Doğu politikalarını etkilemeye adamış olmaları gerekmektedir. Orta Doğu konularını nadiren işleyen ya da İsrail'i arada sırada olumlu bir şekilde yansıtan bir gazeteci ya da akademisyen, örneğin *New York Times*'tan David Singer ya da Duke Üniversitesi öğretim görevlisi Bruce Jentleson lobinin mensubu olarak görülmemelidir. Ancak yazılarında İsrail tarafında yer almaları alışkanlık haline gelmiş olan ve bu konuya zamanlarının önemli bir kısmını adamış bulunan, örneğin *Washington Post* köşe yazarı Charles Krauthammer ve Princeton Üniversitesi'nden emekli tarih profesörü Bernard Lewis gibi gazeteci ya da akademisyenler açıkça İsrail lobisi içindedirler.

Elbette lobiye mensup farklı şahıs ve teşkilatlar İsrail'i ilgilendiren her konuda aynı fikre sahip değildirler ve faaliyet sahaları olarak çeşitlilik arzederler. Örneğin ZOA'dan Morton Klein, CUFI'den John Hagee ve Güvenli Bir İsrail İçin Amerikalılar derneğinden Rael Isaac gibi şahıslar iki devletli çözüme karşı çıkıyorlar ve bunun yerine İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'ın tamamını kontrol etmesi gerektiğine inanıyorlar. Buna mukabil olarak, WINEP'den Dennis Ross ve Brookings Enstitüsü'nden Martin Indyk müzakere süreciyle elde edilmiş bir barışı savunuyorlar ve nadiren de olsa İsrail'in bazı eylemlerini eleştirmekten geri durmuyorlar. Bu farklılıklara rağmen, mezkûr şahısların her biri Amerika'nın onaylamadığı hareketlerine rağmen İsrail'e diplomatik, ekonomik ve askeri desteğin sağlanması gerektiği konusunda hemfikirdirler ve meslek hayatlarının önemli bir bölümünü bu düşüncenin yayılmasına hasretmişlerdir. Kısacası, İsrail lobisinin tek düşünceli yekpare bir yapı olduğunu düşünmek bir yanlış olsa da, Amerika'nın Yahudi devletiyle istisnai ilişkilerini muhafaza etme amacıyla çalışanları lobinin dışında görmek de bir o kadar yanlıştır.

Amerikan Yahudilerinin Rolü

İsrail lobisi, büyük ölçüde Amerikan dış politikasının İsrail'in çıkarı olarak addettikleri amaçlar doğrultusunda yürümesi hedefine kendilerini adayan Amerikalı Yahudilerden oluşmaktadır. Tarihçi Melvin I. Urofsky'nin belirttiği gibi, 'Amerikan tarihinde hiçbir etnik grup bir yabancı ülkeyle bu denli içli dışlı olmamıştır.'[4] 1981'de siyaset bilimci Robert H. Trice İsrail yanlısı lobinin, 'İsrail hükümetinin eylem ve siyasî pozisyonlarını destekleyen - çoğu Yahudi- birbirinden farklı 75 teşkilattan müteşekkil olduğunu' yazıyordu.[5] Bu teşkilat ve şahısların faaliyetleri sadece İsrail yanlısı adaylara oy vermekten ibaret değildir. Bu faaliyetlerin arasında, politikacılara ya da haber programlarına mektup yazmak, İsrail yanlısı adaylara malî yardım sağlamak ve kendilerini gündemlerine ilişkin konulardan haberdar eden İsrail yanlısı bir ya da birkaç teşkilatı aktif olarak desteklemek gibi faaliyetler de bulunmaktadır.

Ancak İsrail lobisi terimi Amerikan Yahudiliğiyle eş anlamlı olmadığı gibi, 'Yahudi lobisi' terimi de Amerika'nın İsrail'e desteğini artırmaya çalışan şahıs ve grupları tam olarak karşılayamaz. Zira İsrail'e sadakat mevzuunda Amerikan Yahudileri arasında önemli farklılıklar mevcut. Amerika'da yaşayan Yahudilerin tahminen üçte biri İsrail'i kendileri için önemli bir mesele olarak görmüyorlar. Örneğin 2004 yılında güvenilir bir kaynak tarafından yayınlanan bir araştırma sonucuna göre, Amerikan Yahudilerinin %36'sı İsrail'e duygusal bağlarını 'çok değil' ya da 'hiç değil' şeklinde tanımlıyorlardı.[6] Hatta İsrail'i önemseyen kimi Amerikan Yahudileri de lobinin içindeki ileri gelen teşkilatların telkin ettikleri politikaları desteklemiyorlar. Tıpkı birçok silah sahibi insanın NRA'nın savunduğu her görüşü onaylamaması veyahut her emeklinin AARP tarafından desteklenen politikaları benimsememesi gibi. Mesela Irak Savaşı söz konusu olduğunda Amerikan Yahudilerinin büyük kısmı lobiye mensup teşkilatların savaş desteğine rağmen bu konuda gönülsüzdüler ve bugün savaşa açıkça karşılar. Yine İsrail konusunda sesleri özellikle fazla çıkan Hıristiyan Siyonistler Yahudi değildirler. Bu nedenle Amerikan Yahudileri lobinin temel tabanı olmasına rağmen, zorunlu olarak İsrail lobisinin birer mensubu olarak görülemezler. Bunun yerine bahsedilen gevşek koalisyonu İsrail lobisi olarak nitelendirmek daha uygun olacaktır. Lobiyi tanımlayan, mensuplarının dini ya da etnik kimlikleri değil özel siyasî gündemleridir.

Amerikan Yahudilerinin İsrail'e karşı duydukları hisleri anlamak zor değildir. Giriş bölümünde de belirtildiği gibi, yabancı ülkelerde yaşayan etnik grupların kendileriyle aynı kökene sahip insanlara ya da ülkeye karşı aidiyet hissetmeleri normaldir.[7] Her ne kadar ABD'de yaşayan Yahudilerin çoğu Siyonist hareketin ilk yıllarında bu harekete karşı belirsiz düşüncelere sahiplerken, 1933'de Hitler'in iktidara gelmesinden ve özellikle II. Dünya Savaşı sırasında Yahudi halkına karşı girişilen katliamlardan sonra harekete destek arttı.[8]

1948'de İsrail'in kuruluşundan sonra diğer ülkelere kıyasla daha az Amerikan Yahudisi İsrail'e göç etmeyi tercih etti. Bu durumu başlangıçta Başbakan David Ben-Gurion ve diğer İsrailli liderler eleştirmişlerdi. Ancak kısa bir süre sonra İsrail'e sadakat

Amerikan Yahudilerinin çoğu için kimliklerinin bir parçası oldu.[9] Özellikle Nazi soykırımından sonra, tarihî Filistin sınırları içinde bir Yahudi devletinin kurulması başlı başına bir mucize olarak görüldü. İsrail'in çölde açan bir çiçek gibi gösterdiği başarılar onlar için bir kıvanç vesilesiydi ve İsrail'e aidiyet hissi Amerikan toplumuna hızlı bir şekilde asimile olan ve giderek sekülerleşen Amerikan Yahudi toplumuna yeniden bir cemaat hissi kazandırdı. Rosenthal'ın söylediği gibi:

> Bir insanın Yahudiliğini kendinden 8 bin mil ötede bulunan seküler bir devlete odaklandırması temel dinî sorumluluklarından kaçmanın rahatlatıcı bir yoluydu. Böylece İsrail Yahudilikle eşanlamlı olarak görüldü. (...) Amerikan Yahudi hayatının önemli bir parçası olan sinagoglar İsrail merkezli hale getirildi. Varoşlardan yeni bir Yahudi üst sınıfı zuhur etmişti. Çok geçmeden, Sinagogların İsrail'in kendi tabanlarındaki dine karşı kayıtsızlıkla başedebilmede çok etkili bir yöntem olduğunu anladılar. İsrail'in mali ve siyasî desteğe ihtiyacına cevaben yeni kurumlar ortaya çıktı. Kaynak oluşturma ve lobi faaliyetleri giderek Amerikan Yahudilerinin İsrail'le bağlantılarının simgesi haline geldi.[10]

Amerikan Yahudileri, asıl amaçları Amerikan dış politikasını etkilemek suretiyle İsrail'e yarar sağlamak olan bir dizi sivil teşkilat kurdular. Bunlar arasında en önemlileri olarak, AIPAC, ZOA, İsrail Politika Forumu (IPF), Amerikan Yahudi Komitesi, ADL, Reform Yahudiliği için Dinî Eylem Merkezi, Güvenli bir İsrail İçin Amerikalılar, Likud'un Amerikalı Dostları, Mercaz-USA, Hadassah gibi teşkilatlar sayılabilir. 1992 tarihli *American Jewish Yearbook*'ta sosyolog Chaim I. Waxman'ın verdiği bilgiye göre, açıkça 'Siyonist ve İsrail yanlısı faaliyetlerde bulunan' 80'den fazla teşkilat mevcuttur. Yine, 'İsrail'in refahını artırmak' 'İsrail devletini desteklemek' ve İsrail'in anlaşılmasını teşvik etmek gibi hedefleri gözeten daha birçok teşkilat vardır.'[11] En büyük ve en önemli teşkilatların 51'i Büyük Amerikan Yahudi Teşkilatlarının Başkanları Konferansı adlı teşkilat bünyesinde bir araya gelmektedirler. Bu teşkilat hedefini, 'farklı grupları İsrail'in selameti doğrultusunda ortak bir güç halinde bir araya getirmek' ve

'ABD-İsrail münasebetlerini güçlendirmek ve geliştirmek' olarak tespit etmektedir.[12]

Lobi, aynı zamanda, JINSA, Orta Doğu Forumu (Middle East Forum-MEF) ve WINEP gibi araştırma kuruluşlarını ve üniversitelerde ve diğer araştırma kuruluşlarında çalışan bireyleri de kapsamaktadır. Yine İsrail yanlısı adaylara ve rakipleri İsrail düşmanı olarak görülen ya da yeterince İsrail yanlısı olarak görülmeyen adaylara destek vermeye hazır bekleyen düzinelerce İsrail yanlısı siyasî eylem komitesi bulunmaktadır. Kampanya bağışlarını araştıran tarafsız bir kuruluş olan Sorumlu Politika Merkezi (Center for Responsive Politics-CRP) yayınladığı bilgilere göre, İsrail yanlısı 40'a yakın siyasî eylem komitesi mevcuttur. Bu teşkilatlar 2006 ara seçimlerinde Kongre üyeliği adaylarına yaklaşık 3 milyon dolarlık bağış aktardılar.[13]

Dış politikanın gündemlerinin merkezinde olduğu teşkilatlar arasında bilhassa AIPAC önde gelmektedir. 1997'de *Fortune* dergisi Kongre mensuplarına ve Kongre çalışanlarına Washington'daki en güçlü lobileri sıralamalarını istediğinde AIPAC, AARP'nin hemen arkasında, ancak Amerikan İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve NRA gibi güçlü lobi teşkilatlarının önünde yer almıştı.[14] *National Journal* dergisinin Mart 2005 tarihli bir araştırması da benzer bir sonuca ulaşıyor ve AIPAC'ı Washington'daki bilek güreşinde Emekliler Birliği ile beraber ikinci sıraya yerleştiriyor.[15] Kongre eski üyesi Mervyn Dymally (D-California), AIPAC hakkında 'şüphesiz Kongre'deki en etkili lobi grubu' nitelemesinde bulunurken; Kongre'de 34 yıl görev yapmış olan Meclis Dış İlişkiler Komitesi eski başkanı Lee Hamilton AIPAC hakkında şu ifadelerde bulunuyordu: 'Onunla yarışacak bir başka lobi grubu yoktur... Onlar kendi başlarına bir sınıftır.'[16]

AIPAC gibi teşkilatların sahip oldukları nüfuz bir gecede meydana gelmedi. Siyonizmin ortaya çıktığı yıllarda ve hatta İsrail'in kurulmasından sonra, İsrail adına lobi faaliyetleri sessizce ve sahne ardından yürütülüyordu. Bu faaliyetlerin merkezinde ise çoğu zaman önemli devlet adamları ile az sayıda Yahudi ve Siyonist liderin şahsi dostlukları yatıyordu. Mesela Woodrow Wilson'ın 1917'de Balfour Deklarasyonu'na destek vermesinin kısmi nedeni Anayasa Mahkemesi Hakimi Louis D. Brandeis ve Ha-

ham Stephen Wise gibi Yahudi dostlarıydı. Aynı şekilde, Harry S. Truman'ın İsrail'in kurulmasını destekleme ve İsrail'i tanıma kararında Yahudi dostlarının ve danışmanlarının tesiri olmuştu.[17]

İsrail yandaşlarının kendilerini fazla açığa vurmak istememelerinin sebebi, Amerika'da giderek artan anti-Semitizmle birlikte, bu konuda açık lobi faaliyetleri sürdürmenin Amerikan Yahudilerini çifte sadakat suçlamasına maruz bırakmasıdır. AIPAC'ın şüphe götürmez derecede Siyonist kökenleri var. Kurucusu I. L. 'Si' Kenen 1951'de yabancı bir lobi grubu olan Amerikan Siyonist Konseyi'nin başkanıydı. Kenen grubu Amerikan Kamu İşleri Siyonist Komitesi adı altında bir lobi teşkilatı olarak yeniden teşkilatlandırdı ve 1959'da AIPAC olarak isim değişikliğine gidildi. Kenen bu faaliyetlerinde halka dayalı kampanyalar ya da kitlesel seferberliklerden daha ziyade Kongre mensuplarıyla olan şahsi ilişkilerini kullandı. AIPAC o yıllardan bu yana İsrail davasını yüceltmek için 'Kenen Kuralları'nı uyguluyor. Birinci kural şudur: 'Yasama sürecinin arkasında durun, asla önüne geçmeyin.' Yani kendinizi fazla belli etmeyin.[18] Yahudi gazetesi *Forward*'ın editörü J. J. Goldberg'e göre, Siyonist tesir Kennedy ve Johnson dönemlerinde kat be kat artmıştır. Bunun nedeni bir taraftan Amerika'da Yahudilerin zenginlik ve nüfuzlarının artması, diğer taraftan da Kennedy ve Johnson'ın yakın danışmanları, yardımseverleri ve şahsi dostları arasında birçok Yahudinin bulunmasıydı.[19]

O sırada AIPAC henüz mütevazı bir bütçeye ve ekibe sahip küçük bir teşkilat idi ve Stuart Eizenstat'ın belirttiği gibi, 'İsrail devleti adına organizeli Yahudi siyasî faaliyetleri 1960 yıllarının ortasına kadar gelişmedi.'[20] Lobinin çapı, zenginliği ve nüfuzu Haziran 1967'deki Altı Gün Savaşı'ndan sonra arttı. Eizenstat'a göre, bu savaş Amerikan Yahudileri İsrail Bağımsızlık Savaşı'ndan itibaren hiçbir olayın yapamadığı kadar harekete geçirmişti. Özgüvenleri yerine gelmiş, kendilerini savunabilen 'Yeni Yahudilerin' bu gurur hissiyatı Amerikan Yahudiliği üzerinde güçlü bir etki bıraktı.' Nazi soykırımı faciasından sonraki kitle uyanışı anti-Semitizm karşıtı kampanya ile birleşince ayrımcılıktan kaynaklanan engeller ortadan kalktı ve Yahudi Amerikalılar 'başlangıçta siyasî iradelerini sarsan korkuyu üzerlerinden attılar. Asimilasyonun giderek daha yaygın olduğu bir sırada İsrail Yahudi kimliğinin

merkezi odak noktası haline geldiği için, siyasette bu aidiyet hislerini ifade etmemenin fazla bir nedeni kalmamıştı.'[21]

Yahudi teşkilatların İsrail'in refahına karşı duydukları ilgi Yıpratma Savaşı (1969-70) ve Kasım Savaşı (1973) sırasında da devam etti. Bu çatışmalar İsrail'in askeri gücüne duyulan gururu beslemekle birlikte İsrail'in güvenliğine karşı duyulan endişeleri ve Yahudi sivil toplum teşkilatlarının İsrail merkezli ilgilerini de artırdı.[22] Daha sonra Kamu İşleri Yahudi Konseyi adını alacak olan Ulusal Yahudi Toplum İşleri Danışma Konseyi (National Jewish Community Relations Advisory Council-NJCRAC)'nin başkanı Albert Chernin 1978'de bu perspektifi şu sözlerle açıklıyordu: 'Bizim elbette önceliğimiz İsrail'dir. Amerikan Yahudi liderlerin kimlikleri de tabanın endişeleri de bu doğrultudadır.' Tarihçi Jack Wertheimer'a göre bu yorum, 'İsrail'i destekleme yönündeki siyasî çabaların Yahudi sivil toplum kuruluşlarının diğer endişelerinden daha önemli olduğuna dair şaşırtıcı bir itiraf' mahiyetindeydi.[23]

İsrail'e resmi Amerikan dış yardımları özel bağışları geçmeye başlayınca, İsrail yanlısı teşkilatlar Amerikan hükümet desteğini muhafaza etme niyetindeki siyasî faaliyetlere odaklandılar. Wertheimer'a göre, 'İsrail için lobi faaliyetlerinde bulunma vazifesi Başkanlar Konferansı ve AIPAC tarafından üstlenildi. Bu her iki teşkilat da 1950'li yıllarda kuruldu ve 1967'den önce çok mütevazı bir işleve sahiptiler. İsrail'in siyasî desteğe olan ihtiyacı bu iki teşkilatın 1970'li ve 1980'li yıllarda etkinlik kazandıkları bir dönemde daha da artacaktı.'[24] Artan bu çabalar, aslında, İsrail'e verilen desteğin Amerika için masraflı olmaya başladığını ve bu nedenle kamusal alanda meşrulaştırılması ve savunulması gerektiğini gösteriyordu. 1975'de Kennen'in yerine AIPAC başkanlığı görevini üstlenen Morris Amitay bu durumu şu sözlerle ifade ediyordu: 'Eğer İsrail'e yardım etmek istiyorsanız oyunun adı siyasî aksiyondur.'[25] Amitay ve halefi Tom Dine yönetiminde AIPAC dar kapsamlı, mütevazı bütçeli bir teşkilat olmaktan çıkarak 150 çalışanı bulunan kitlesel bir teşkilat halini aldı ve 1973'de 300 bin dolarla ifade edilen bütçesi bugün 4 milyar doları aşar hale geldi.[26] AIPAC Kenen döneminde kendisini gizlemeyi tercih ederken, bugün gücünün reklamını yapmaktan hoşlanan bir

teşkilata dönüştü. Eski bir AIPAC çalışanının ifade ettiği gibi, 'eğer sizi tanımıyorlarsa sizden korkmayacaklardır.'[27]

Başlangıçta Yahudi önderler ve onların Yahudi olmayan sempatizanları tarafından yürütülen yakın ilişkilere dayalı lobicilik modelinin aksine, AIPAC ve lobideki diğer gruplar gündemlerini İsrail'deki Yahudilere insani yardım olarak belirlemediler. Bunun yerine lobi giderek Amerika ve İsrail'in stratejik çıkarlarının ve ahlakî degerlerinin aynı olduğunu savunma amacındaki faaliyetlere odaklandı. Para yönünden zengin ve Soğuk Savaş'ın siyasî ortamında güçlü bir konumda bulunan AIPAC, siyasî eylem komitelerinin kurulmasına ve böylece İsrail yanlısı adaylara maddi yardımların aktarılmasına imkân veren yeni seçim kampanyaları finansmanı kanunlarıyla gücünü pekiştirdi. AIPAC 1960'lı yıllarda bu denli güçlü değildi; ancak 1980'li yıllara gelindiğinde Warren Bass'ın ifadesiyle tam bir 'Washington güç merkezi' haline geldi.[28]

Çeşitlilik İçinde Birlik ve İhtilafa Karşı Tavır

Yukarıda da anlatıldığı gibi, lobi tek merkezi bulunan ve hiyerarşik bir hareket değildir. Lobinin Yahudi unsurları arasında dahi, belli başlı siyasî konulara dair takınılan tutum açısından önemli farklılıklar mevcuttur. Son yıllarda AIPAC ve Başkanlar Konferansı gibi teşkilatlar Likud ve diğer radikal İsrail partilerinin çizgisine doğru kaydılar ve Oslo barış sürecine dair kuşkucu bir yaklaşım takındılar. Bu gelişmeyi ilerleyen kısımlarda daha detaylı bir şekilde inceleyeceğiz. Diğer tarafta, Ameinu, Şimdi Barış İçin Amerikalılar, Brit Tzedek v'Shalom (Adalet ve Barış için Yahudi İttifakı), İsrail Politika Forumu, Barış İçin Yahudilerin Sesi, Meretz-USA ve Tikkun Cemaati gibi teşkilatlar ise iki devletli çözümden yanalar ve İsrail'in bu çözüm için önemli tavizler vermesi gerektiğine inanıyorlar.[29]

Bu farklılıklar sık sık gruplar arasında ihtilafa neden olmaktadır. Örneğin 2006'da İsrail Politika Forumu, Barış İçin Amerikalılar, Barış İçin Yahudilerin Sesi ve Brit Tzedek v'Shalom, Kongre'de AIPAC tarafından desteklenen HR 4681 sayılı tasarıya karşı olduklarını açıkladılar. Bu tasarı Filistinlilere yapılan yardımlar

üzerinde İsrail hükümetinin talep ettiğinin de üzerinde kısıtlamalar getiriyordu.[30] Tasarının yumuşatılmış bir hali daha sonra kabul edildi; ancak bu olay, İsrail yanlısı grupların ortak bir parti çizgisiyle yekpare bir şekilde hareket etmediklerini gösteriyordu.

Bu farklılıklara rağmen, Amerikan Yahudi cemaatine mensup teşkilatların çoğunluğu, özellikle en zengin ve en büyük olanları, her ne olursa olsun İsrail'e Amerikan desteğinin devamından yanadırlar. 2000 yılının Haziran ayında, İsrail'in Çin'e silah satışı Amerika'nın İsrail'e olan desteğini azaltması gerekir şeklideki taleplerin artmasına neden olunca, bir AIPAC sözcüsünün şu beyanatta bulunmuştu: 'İsrail'e verilen yardım konusunun herhangi bir şarta bağlanmasına karşıyız, zira bu temayül bir defa başlarsa durdurmak mümkün olmayacaktır.'[31] Mutedil çizgideki sahip olan Şimdi Barış İçin Amerikalılar teşkilatı dahi 'İsrail'e güçlü Amerikan ekonomik ve askeri yardımını' savunmakta, 'Amerikan yardımının şarta bağlanmasına itiraz etmekte ve sadece Amerikan yardımının İşgal Altındaki Topraklar'da yerleşim faaliyetlerini destekleme amacıyla kullanılmasına karşı çıkmaktadır.[32] Yine ılımlı İsrail Politika Forumu Amerikan yardımını şarta bağlama konusunda bir talepte bulunmazken, Amerikan hükümetinin faaliyetlerinin daha faal ve daha etkin bir şekilde iki devletli çözüm maksadına matuf olarak kullanılmasını savunmaktadır.[33] Kısacası, barış sürecine dair farklılıklara rağmen, hemen hemen bütün İsrail yandaşı teşkilatlar 'özel ilişkiye' zarar gelmemesine özen gösteriyorlar. Bunun bir istisnası olarak Barış İçin Yahudilerin Sesi (Jewish Voice for Peace-JVP) teşkilatı gösterilebilir. Diğerlerinden farklı olarak bu teşkilat, İsrail'in Batı Şeria, Gazze ve Doğu Kudüs'ü işgalleri bitinceye dek Amerikan hükümetinin İsrail'e askeri yardımı askıya almasını savunuyor.[34] Bu farklılık nedeniyle, JVP zaten İsrail lobisinin bir mensubu olarak zikredilmiyor.

ABD yardımını azami düzeye çıkarma gayretleri nedeniyle İsrailli yetkililer Amerika'daki Yahudi liderlerle sık sık bir araya geliyorlar ve onlardan belli başlı İsrail politikaları için ABD yardımını harekete geçirmek konusunda destek istiyorlar. Başkanlar Konferansı örgütünün eski başkanı Haham Alexander Schindler'in 1976'da bir İsrail dergisine ifade ettiği üzere, "Başkanlar

Konferansı ve mensubu teşkilatlar İsrail politikalarının oluşumunda çok etkili olmuşlardır. Hükümet çevrelerinden talimat alıp, Yahudi cemaatine etkisi ne olursa olsun bu talimatları en iyi şekilde yerine getirmeyi vazifemiz olarak telakki ettik (Schindler bu durumu kabul edilmez olarak nitelendiriyor ve kendisiyle mülakat yapan gazeteciye Amerikan Yahudi cemaatinin başkaları tarafından kullanılmaktan hoşlanmayacağını hatırlatıyordu).[35] Ancak NJCRAC'tan Albert Chernin 1970'li yıllarda benzer bir değerlendirmede bulunuyordu: 'İç siyasî alanlarda siyasetin yapını sürecine dâhil oluyorduk, ancak İsrail sözkonusu olduğunda zaten belirlenmiş olan politikalar bize veriliyordu... Aslında [Başkanlar Konferansı], İsrail'in, politikalarını cemaate duyurmak için kullandığı bir araç haline gelmişti.'[36]

2005 yılında *Forward*'dan Ori Nir önemli bir Yahudi teşkilatı içinde adını açıklamadığı bir aktivistin şu sözlerini alıntılıyordu: 'Bizim için "bu konudaki görüşümüz budur, ancak İsraillilerin ne dediğine de bakmamız gerekiyor" dememiz artık sıradan bir hal aldı. Bir cemaat olarak bunu her zaman yaparız.' Yine Amerikan Yahudi cemaati içinde yüksek düzeyde bir yetkili olan Hyman Bookbinder şunu itiraf ediyor: 'Eğer çok kritik bir mesele yoksa yapmanız gereken Amerikan desteğinin muhafazası yolunda İsrail'in çizgisini taklit etmenizdir. Amerikalı Yahudiler olarak, İsrail'in bu konuda yanlış düşündüğünü etraftakilere söylemeyiz.'[37]

İsrail'in ABD içinde destek bulma yeteneği birçok hususta ortaya çıkmıştır. Siyonist [ve daha sonra İsrailli] yetkililer; Amerikan Yahudi liderlerini, 1947'deki BM bölünme planını ve 1948'de ABD'nin İsrail'i tanımasını desteklemeye, yine 1948'de BM arabulucusu Folke Bernadotte'un öne sürdüğü barış planına karşı lobi faaliyetleri yürütmeye teşvik ettiler. Bu tür koordineli faaliyetler sayesinde Truman yönetimi 1952'de İsrail'e verilen ekonomik yardımları artırmaya karar verdi ve Pentagon ve Dışişleri Bakanlığı'nın Mısır'a 10 milyar dolar yardım verilmesi önerisini reddetti.[38] 1967'deki Altı Gün Savaşı'ndan önceki kriz boyunca İsrail hükümeti Washington'daki büyükelçisine, 'Johnson yönetimine baskı oluşturacak bir kamusal atmosferin tesis edilmesi, ancak bu kampanyanın unsurlarının nelerden oluşacağı-

nın açıklanmaması' talimatını verdi. Tabii bu kampanyanın bir parçası olarak İsrail'e sempati duyan Amerikalılardan görüşlerini mektuplar, gazete yorumları, telgraflar ve diğer tür açıklamalarla duyurmaları bekleniyordu. İsrail Dışişleri Bakanlığı'na göre bu tür açıklamaların amacı 'yönetim içindeki dostlarımızı güçlendirecek bir kamusal atmosferin tesis edilmesiydi.' Beyaz Saray yetkilileri nihayet İsraillilerden bu mektup kampanyasına son vermelerini istediler. Buna rağmen İsrail büyükelçisi İsrail başkentine 'elbette devam ediyoruz' mesajı geçecekti. Tarihçi Tom Segev'e göre, Beyaz Saray, Başkan'ı, İsrail'in yanında yer almasını isteyen mektuplarla taciz edilmekteydi.'[39]

Bugün İsrail'in eylemlerini bir refleks olarak destekleme temayülü azalmış olabilir. Ancak lobiye mensup büyük teşkilatlar önemli konularda hâlâ İsrailli liderlerin görüşlerini takip ediyorlar. Örneğin, Mart 2003'de Bush yönetiminin Orta Doğu barışı için 'yol haritası'nı açıklamasından sonra, Başkanlar Konferansı'ndan Malcolm Hoenlein İsrail'in *Ha'aretz* gazetesine verdiği demecinde eğer İsrail hükümeti yol haritasına karşı çıkarsa, Amerika'daki Yahudi cemaatinin desteğini arkasında bulacağını açıklamıştı. Hoenlein devamla şunu vurguluyordu: 'Sesimizi duyurmak için elimizden geleni yapmaktan çekinmeyeceğiz.'[40]

İsrail hükümetiyle Amerikan Yahudi cemaati içindeki bazı gruplar arasında oluşan görüş ayrılıklarına rağmen, bu cemaat 'genellikle temel güvenlik konularında İsrail'e yönelik tenkitlerin dile getirilmemesi ilkesini kabul etmektedir.'[41] Steven Rosenthal'a göre, 'milyonlarca Amerikalı Yahudi için, İsrail'in tenkit edilmesi dinden çıkılmasından daha büyük bir günahtır.' Bookbinder'ın itiraf ettiği gibi, 'Yahudilerin İsrail hükümetine dair görüşlerini gözden geçirmeleri konusunda bir suçluluk psikolojisi var... Bu nedenle herkes eleştiriden uzak durmaya çalışıyor.'[42] Amerikan Yahudi görüşüne dair son yıllarda açıklanan araştırmalar katılımcıların üçte ikisinin 'Araplarla barış görüşmelerine dair kendi bağımsız düşünceleri ne olursa olsun Amerikan Yahudilerinin İsrail hükümetinin tercih ettiği politika çizgisini desteklemeleri gerektiğine inanıyorlar.'[43] Önemli Yahudi teşkilatları hem lider kadrosu, hem de tabanları itibarıyla İsrail'in izlediği bazı politikalar konusunda kaygılar taşısalar bile, Amerikan hü-

kümetinin İsrail hükümetine ciddi baskı uygulaması yolunda taleplerde bulunmaktan kaçınmaktadırlar.

Kamusal eleştiri karşıtı tutum yakın tarihte meydana gelen birçok olayda açığa çıkmıştır. Örneğin 1973'de ilerici bir Amerikan Yahudi grubu Breira (Alternatif) adında yeni bir teşkilat kurarak, İsrail ve İsrail dışındaki Yahudi cemaati arasında daha açık bir tartışma ortamı oluşturmasını talep ettiler. Grup ayrıca İşgal Altındaki Topraklar'dan geri çekilmeyi ve Filistinlilerle barış tesis edilmesini de destekliyordu. Grubun mensupları görüşlerini belli başlı Amerikan gazetelerine verdikleri ilanlarla duyurmanın ötesinde, Amerikan Dostları Hizmet Komitesi adı altında Filistin temsilcileriyle bir araya gelen Amerikan Yahudi delegasyonları içinde yer aldılar.

Başlangıçta birkaç Yahudi lider Breira'yı desteklemiş olsa da büyük Yahudi teşkilatlarının öfkesi gelmekte gecikmedi. AIPAC yayın organı *Near East Report* Breira'yı İsrail'e verilen desteğin altını oyınakla suçladı ve Reform haham larının başkanı Arthur Lelyveld Breira gibi grupların İsrail'e verilen yardımı kesebilecek unsurların elini kolaylaştırdığını, katil ve teröristlere karşı İsrail'i savunmasız bıraktığını' söyledi. Yahudi kadın örgütü Hadassah'nın yayın organı ise Breira mensuplarını 'mağlubiyet amigoları' olarak niteleyerek kendi mensuplarını 'bu tür teşkilatların ileri sürdüğü İsrail güvenliğini ve Yahudi hayatiyetini tehdit eden dogmaları reddetmeye' çağırdı. Muhafazakâr Hahamlık Kurulu başkanı da Breira'nın 'FKÖ'nün müttefiki' olduğunu söylerken, 47 kadar haham yayınladıkları bir bildiride Breira'nın ileri sürdüğü görüşlerin 'pratikte Arap görüşüyle aynı' olduğunu ileri sürdüler. Yerleşim birimi yanlısı Güvenli Bir İsrail İçin Amerikalılar adlı bir grup ise 30 sayfalık bir bildiriyle Breira liderlerinin diğer solcu davalara olan sempatilerini ortaya koydular ve onları 'Fetih yanlısı Yahudiler' olarak ilan ettiler. Bütün bunlardan geri kalmamak için olsa gerek, Amerikan Siyonist Teşkilatı'nın dergisi *American Zionist* Breira'yı ifade özgürlüğü ilkesini kötüye kullanmakla suçlayarak, 'herkesin gözü önünde eleştiride bulunan Yahudilerin bunun karşılığında karşılaşacakları neticelere hazır olmaları gerektiğini' hatırlatıyordu: 'Bu davranışları-

nın neticeleriyle onlar değil, binlerce mil ötedeki Yahudi dostlarımız karşı karşıya gelecekler.'

Bu saldırılar karşısında, Breira kendisine destekçi bulma sıkıntısı çekti ve talep ettiği açık tartışma ortamını gerçekleştiremedi. Yerel cemaat grupları Breira temsilcilerini aralarından uzaklaştırdılar. New Haven Yahudi Cemaati Konseyi yerel Breira örgüt temsilcilerini eleştirilerini sadece cemaat içinde saklı tutmak kaydıyla aralarına almaya razı oldu. Amerikan Yahudi Komitesi'nin hazırladığı teşkilat içi bir açıklamada Breira'nın cemaat içinde tutulması önerildi. Ancak bunun karşılığında Breira mensupları 'hassas İsrail-Yahudi cemaati meselelerinde görüşlerini sadece Yahudi cemaati içinde açıklama ve genel kamuoyundan saklı tutmaktan kaçınmayı' kabul edeceklerdi. Mali kaynak bulma sıkıntısı çeken ve liderlik düzeyinde gruptan ayrılmalarla sarsılan Breira beş yıl sonra kendisini feshetme kararı aldı.[44]

Breira hadisesine tepki olarak, Başkanlar Konferansı, Amerika Sinagog Konseyi, Amerikan Yahudi Komitesi ve NJCRAC cemaat içinde görüş farklılığına dair izlenmesi gereken tutumun ne olması gerektiği konusunda araştırmalar yaptılar. J. J. Goldberg'e göre, 'bütün bu teşkilatlar aynı sonuca ulaştılar: Amerikan Yahudileri konuları serbestce tartışına hakkına sahiplerdi, ancak bunun kamusal alanın dışında özel meclislerde yapmak durumdaydılar.' 1976'da İsrail'in Amerika büyükelçisi Simcha Dinitz NJCRAC ve Başkanlar Konferansı temsilcileriyle ortak bir çalışma yürüterek Yahudi cemaati içindeki davranış ilkelerini belirleyecek bir dizi prensipi tespit etti. Goldberg'in belirttiği üzere, bu ilkeler arasında ilk sırada 'İsrail politikası konusunda karar verme durumunda olan tek taraf İsraillilerdir' gelirken, ikinci sırada şu talimat geliyordu: 'Amerikan Yahudileri genel toplum içinde İsrail'le birlikte saf tutmalı, farklı görüşlerini sadece özel alanlarda açıklamalıdırlar.'[45] Edward Tivnan, 1970'li yıllarda İsrail'e verilen desteğin bütün Amerika'da yerel Yahudi cemaati içinde bir zorunluluk haline geldiğini belirtiyor.[46]

İsrail'i kamusal alanda eleştirme konusundaki tavır genel itibarıyla değişmedi.[47] Örneğin Ekim 1996'da ZOA başkanı Morton Klein ADL başkanı Abraham Foxman'a bir mektup göndererek, onun bir ADL akşam yemeğinde konuşmak üzere *New York Ti-*

mes köşe yazarı Thomas L. Friedman'ı davet etmesini eleştirdi. Klein'a göre Friedman 'çok sık İsrail'i ve Başbakanı Benyamin Netanyahu'yu tenkit ediyordu. Klein daha sonra mektubu Başkanlar Konferansı'ndaki yetkililere gönderdi. Bütün bunlar Foxman'ın Klein'ı düşünce polisi olarak suçlamasını getirdi. Bu fikir ayrılığı giderek tırmanınca araya Netanyahu'nun iletişim direktörü David Bar-Illah girdi ve Frieman'ın 'Siyonist olma iddiasındaki' herhangi bir teşkilata konuşmacı olarak davet edilmemesi gerektiği belirtildi. Bazen İsrail'i eleştirse de Friedman asla İsrail karşıtı bir isim olarak nitelendirilemez, Foxman da İsrail'in en katı savunucularından biridir. Ancak Klein'ın tepkisi kamusal tartışma ortamına muhalefetin ne kadar derin olduğunu ortaya koymaktaydı.[48]

Birkaç yıl sonra, o sırada Dünya Yahudi Kongresi'nin başkanlığını yürütmekte olan Edgar Bronfman Sr., Başkan Bush'a bir mektup göndererek ondan İsrail'in tartışmalı 'güvenlik duvarı'nın inşasını durdurması için baskı yapmasını isteyince 'hıyanet' suçlamasına maruz bırakıldı. Aynı teşkilatın başkan yardımcısı Isi Liebler, 'Bir Dünya Yahudi Kongresi başkanının Amerikan başkanından İsrail hükümeti tarafından savunulan politikalara karşı gelmesini istemesi kadar saçma bir şey olamaz' sözleriyle tepkisini belirtiyordu.[49] Liebler ve diğerleri iki yıl sonra tekrar hayal kırıklığına uğrayacaklardı. Bu defa, Kasım 2005'de, ılımlı İsrail Politika Forumu teşkilatının başkanı Seymour Reich Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'a Gazze Şeridi'ndeki sınır kapısının tekrar açılması amacıyla İsrail'e karşı baskı uygulamasını tavsiye edecekti. Reich'ın Rice'a yaptığı bu tavsiye mantıklı ve iyi niyetliydi. Ancak Liebler bu hareketi 'sorumsuz bir davranış olarak kınadı ve Ortodoks Birliği başkanı Stephen Savitzky 'bunun, sadece İsrail hükümetine karşı bir saygısızlık değil, aynı zamanda böyle bir yaklaşımı benimsemeyen milyonlarca Amerikalı Yahudinin kalbini kıran bir hareket' olduğunu belirtti. Liebler ayrıca şu uyarıda bulunuyordu: 'Önemli Yahudi liderlerin demokratik olarak seçilmiş İsrail hükümetinin politikalarına karşı lobi faaliyetleri yürütmede kendilerini serbest hissettikleri bir dönemde Dünya Yahudi cemaatinde bazı marazi unsurların bulunduğu ortadadır. Eğer bu davranışlar hoş görülürse, dünyada geriye

kalan tek müttefikimiz olan İsrail dışındaki Yahudi cemaatini kaybettiğimiz anlamına gelir.' Bu saldırılara tepki olarak Reich sonunda açıklama yapmak zorunda kaldı: 'İsrail sözkonusu olduğunda baskı kelimesi benim kelime hazinemde yer almaz.'[50]

İsrail'in politikalarını açıktan eleştirme konusundaki gönülsüzlüğü anlamak zor değildir. İsrail düşmanlarının işine gelecek bir şey söylemekten korkma hissine ilaveten, İsrail'in politikalarını ya da Amerikan-İsrail ilişkilerini eleştiren teşkilat ve şahıslar kendilerini Yahudi cemaati içinde yalnız ve destekten mahrum kalmayı dikkate almak zorundadırlar. Aynı teşkilat ve şahıslar yine büyük Yahudi teşkilatlarının hışmına uğramayı da hesaba katmak zorundadırlar. Her ne kadar Şimdi Barış İçin Amerikalılar, Tikkun Cemaati, İsrail Politika Forumu ve Yeni İsrail Fonu gibi teşkilatlar Breira'nın aksine ayakta kalmayı ve güçlenmeyi başarmış olsalar da, Yeni Yahudi Gündemi gibi diğer ilerici Yahudi gruplar Breira'nın karşılaştığına benzer şiddette bir muhalefetle baş etmek zorunda kalıyorlar.[51]

Şimdi Barış İçin Amerikalılar teşkilatı 1993'de şiddetli bir tartışmanın ardından Başkanlar Konferansı'na üye olarak kabul edilirken, ilerici Meretz-USA ve liberal Yeniden Yapılanmacı Hahamlar Birliği gibi teşkilatların 2002'deki üyelik başvurusu Konferans içindeki ılımlı grupların desteğine rağmen kabul edilmedi. Yine daha yerel bir düzeyde, Barış İçin Yahudilerin Sesi örgütüne San Francisco bölgesinde yapılan bir sergide -İsrail'e desteğinin yetersiz olduğu gerekçesiyle- stand açma izni verilmedi. Bir başka örnekte de Texas Üniversitesi'ndeki Hillel birimi, Filistinlilerin Hakları İçin Yahudi Öğrenciler adlı bir teşkilata çalışmalarını sürdürmek için oda vermeyi reddetti.[52]

Farklı Yahudi görüşlerini bastırma çabaları bugün de sürüyor. İlerici Siyonistler Birliği (Union of Progressive Zionits-UPZ) 2006 yılında Sessizliği Bozmak adlı İsrail ordusunun İşgal Altındaki Topraklar'daki faaliyetlerine karşı çıkan eski İsrailli askerlerden müteşekkil bir teşkilat tarafından düzenlenen kampüs faaliyetlerini destekleyince ZOA tarafından kınandı ve UPZ'nin AIPAC ve ADL gibi teşkilatların dâhil olduğu Kampüsteki İsrail Koalisyonu'ndan çıkarılmasını istedi. ZOA'dan Klein'a göre, 'İsrail'e eleştirel yaklaşan grupları desteklemek Koalisyon'un mis-

yonlarından biri değil'di. UPZ başkanı grubun 'İsrail'e olan sevgisini' vurguladı ve diğer teşkilatların da desteğini aldı. Bu durum karşısında Koalisyon üst komitesi ZOA'nın talebini geri çevirdi. Ancak vazgeçmeyen Klein 'onların misyonu hakarete karşı mücadeleyi içerirken İsraillilerin İsrail'e karşı hakaretleri karşısından sessiz kalışlarını anlamıyoruz' sözleriyle komite üyelerini kınadı. ZOA, yayınladığı bir basın açıklamasıyla ayrıca kampüs kaolisyonundaki diğer teşkilatları oylarını değiştirmeye çağırdı. Bu basın açıklaması, İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın yayınladığı bir beyanatta geçen şu sözlere yer veriyordu: 'Yahudi cemaatinin bu tür teşkilatları barındırma ve onları destekleme kararı üzücüdür... Onların İsrail'in imajına yaptıkları tahribatın durdurulması gerekiyor.' Bunun ardından kampüs koalisyonundaki Ortodoks bir grup UPZ'nin uzaklaştırılmasını destekleme kararı aldığını duyurdu.[53]

Lobi Sağa Kayıyor

Amerikan Yahudilerinin çoğu uzun yıllar boyunca liberal davaları ve Demokratik partiyi desteklediler ve çoğu İsrail-Filistin çatışmasının çözümü için iki-devletli formülden yanadır.[54] Buna rağmen, AIPAC ve Başkanlar Konferansı gibi lobiye mensup önemli bazı teşkilatlar son yıllarda giderek daha muhafazakâr hale geldiler. Bu teşkilatlar İsrail'de sertlik yanlısı politikacıları ve katı politikaları destekleyen kişiler tarafından yönetiliyorlar. J. J. Goldberg'in, önemli eseri *Jewish Power*'de belirttiği gibi, Altı Gün Savaşı ve sonrasında katı Siyonist, Ortodoks ve yeni-muhafazakâr çevrelerden gelen ve 'Yeni Yahudiler' olarak bilinen radikal bir grup siyasî ağırlık kazanmaya başladı. Goldberg'in tespitiyle, 'bu grup öylesine kararlı ve kızgındı ki Yahudi cemaatinin diğer mensupları geri çekildiler ve onların yönetime geçmesine göz yumdular. Azınlık çoğunluk adına konuşuyordu ve Yahudi siyasetinin baskın sesi haline gelmişti.'[55]

1974 Jackson-Vanik kanun değişikliğini destekleme kampanyası bu eğilimi daha da güçlendirdi. Bu değişikle ABD, Sovyetler Birliği'ne, Yahudi göçüne izin vermesi karşılığında ticarette öncelikli statü vermeyi kabul etti. Ayrıca, aşağıda inceleneceği üze-

re, yeni-muhafazakâr hareketin ortaya çıkması ve güçlenmesi de radikal Yahudileri daha fazla ön plana çıkardı. Bu arada Likud Partisi İşçi Partisi'yle iktidarı paylaştığı dönemlerde İsrail yanlısı teşkilatlarda radikal unsurları güçlendirmek için çaba gösterdi.

Goldberg'e göre, 'Şamir'in stratejisinin özü, Yahudi teşkilatlarını manipüle ederek onları hükümetin Likud kısmının temsilcileri haline getirmekti.' Başbakan Şamir'in Genel Kurmay Başkanı Yossi Ben-Aharon'un da dâhil olduğu Likud parti yetkilileri Başkanlar Konferası'nın daha muhafazakâr kişiler tarafından yönetilmesini sağlamak için çalıştılar. Bu meyanda Malcolm Hoenlein'ın 1986'da konferansın başkan yardımcısı olarak seçilmesinde Likud yöneticilerinin doğrudan etkisi oldu. Sertlik yanlısı gruplar İsrailli liderler tarafından yakından gözetildi ve bu sayede Yahudi cemaatinin yetkili temsilcileri oldukları imajı pekiştirildi. İşçi Partisi lideri Şimon Peres'in danışmanlarından birinin ifadesiyle, 'Amerikan Yahudilerini ihmal etmek, yaptığımız en büyük yanlışlardan biriydi... Şamir'in adamlarını bu konuda serbest bıraktık.'[56]

Bu sağa kayış aynı zamanda lobiye mensup bazı önemli teşkilatların karar alma yöntemlerine de yansıyor. Ayrıca az sayıda zengin muhafazakâr Yahudi, AIPAC gibi teşkilatların içinde ağırlıklarını giderek daha fazla hissettiriyorlar. Örneğin Başkanlar Konferansı'nda temsil edilen 50 teşkilatın her biri, büyüklüklerine bakılmaksızın eşit oya sahipler. Ancak Michael Massing'in söylediği gibi, 'daha küçük muhafazakâr gruplar daha büyük liberal gruplardan sayıca daha fazlalar ve bu nedenle onların etkisini ortadan kaldırabiliyorlar. Bu durum Başkan Yardımcısı Malcolm Hoenlein'ın takdir yetkisini artırıyor.'[57] Hoenlein İsrail'de yerleşim birimlerinin en önemli savunucularından biri ve Oslo barış sürecine çok kuşkucu bir yaklaşım sergiliyor.

Aynı şekilde, Massing'in bildirdiğine göre, AIPAC'ın yönetim kuruluna üyelik yetenekle değil, üyelerin yapacakları para yardımıyla mümkün olmaktadır.[58] AIPAC'a ve aynı fikri paylaşan politikacılara en fazla yardımcı olanlar aynı zaman İsrail'in en katı destekçileridir. Yine, AIPAC'ın genelde teşkilatın eski başkanlarından oluşan üst lider kadrosu Orta Doğu konularında sıradan Amerikan Yahudi halkına göre çok daha katı düşüncelere sahip-

ler. Her ne kadar AIPAC resmen Oslo barış sürecini 1993'de onaylamış olsa da barış sürecinin işlemesi için herhangi bir çaba göstermedi. AIPAC Filistin devletine olan muhalefetini sadece 1999'da Ehud Barak'ın başbakanlığa gelmesinin ardından askıya aldı ancak bu fikri resmen benimsemedi.[59]

Aslında AIPAC ve diğer radikal teşkilatlar sık sık İsrail hükümetinin benimsediklerine kıyasla daha aşırı politikaları savundular. Örneğin 1994'de radikal ZOA, Clinton ve Rabin hükümetlerinin muhalefetine rağmen, Amerika'nın Filistin Otoritesi'ne yaptığı yardıma ilave kısıtlamalar getiren bir yasa değişikliğinin kabulü için çalıştı.[60] Başkanlar Konferansı Oslo barış sürecini asla kabul etmedi ve AIPAC 1995 yılında Kudüs Büyükelçilik Yasası'nın çıkarılması için gayret sarfetti. Bu yasa, Amerika'nın büyükelçilik binasını Tel Aviv'den Kudüs'e kaydırmasını destekleyerek barış sürecini inkıtaya uğratmayı amaçlıyordu.[61] Söylentiye göre, AIPAC'ın derin liderliği Tom Dine'yi görüşleri yeterince sert olmadığı için genel müdürlük görevinden almıştı.[62]

Daha aşırı görüşlere sahip olanların Yahudi teşkilatlarında kazandığı ağırlığa ilaveten, İsrail yanlısı grupların sağa kaymalarının başka bir nedeni daha var: Bağışların akmasını sağlamak. Waxman'ın söylediği gibi, 'Birçok Amerikalı Yahudi teşkilatı şimdi kendi varlıklarını meşrulaştırmak için İsrail'e ihtiyaç duyuyor. Her ne kadar bu teşkilatlar bizzat İsrail'i güçlendirmek ve desteklemek maksadıyla kurulmuş olsalar da İsrail, asıl onların varlığı için elzemdir.'[63] İsrail'i zayıf ve çaresiz bir ülke olarak sunmak, anti-Semitizmin sürdüğü ve güçlendiği konusunda panik havası estirmek bu grupların maddi destekçilerini harekete geçirmede ve onlardan yardım toplamada işe yarayan bir yöntem. Kuzey Amerika Yahudi Eğitim Servisi'nden Jonathan Woocher'in daha 1992'de yapmış olduğu bir tespit bu konuya ışık tutuyor: 'Amerika'da yeni bir sanayinin ortaya çıkışını görüyoruz. Bu anti-Semitizm'i izleme ve savaşma iddiasındaki teşkilat sanayidir. Bunlar arasında Simon Wesenthal Merkezi'nin başarısı bilhassa dikkat çekicidir. Bu merkez, Yahudi güvenliğine yönelik anti-Semitist tehditleri avlamada ADL'yi bile geçerek önemli bir mektupla bağış kurumu haline geldi. Bu teşkilatlar birbirleri arasında kimin anti-Semitizmle mücadele konusunda daha 'sert'

olduğu hususunda bir yarış halindeler. Bu yarış Yahudi medyasında ve cemaate gönderilen mektuplarla yapılıyor.'[64] Yine, *New York Times*'dan Thomas L. Friedman'ın söyledikleri de bu konuyu aydınlatıyordu: 'Rabin ve Arafat'ın el sıkışması Başkanlar Konferansı gibi merkezî Amerikan Yahudi grupları tarafından soğuk karşılandı, daha ortodoks ve aşırı Yahudi gruplarının ise şiddetli tepkisini çekti. Sanki bu teşkilatlar savaşacak bir düşmanları olmazsa kendilerini yalnız hissediyorlar.'[65]

Amerikan Yahudi cemaati içinde bazı grupların, özellikle Filistin topraklarının işgali gibi bir kısım İsrail politikalarını eleştirmekten çekinmediklerini tekrar vurgulamakta fayda var. İsrail Politika Forumu ve Brit Tzedek v'Shalom gibi teşkilatlar Amerika'nın barış sürecine katılımını teşvik ediyorlar ve bu konuda Kongre'deki bazı girişimlerinde netice de aldılar. Ancak bunlar sahip oldukları maddi kaynaklar ve etki açısından AIPAC, ADL, ZOA ve Başkanlar Konferansı gibi teşkilatlarla karşılaştırılamazlar. Büyük Yahudi teşkilatların sağcı görüşleri, siyasetçiler, politika yapımcıları ve medya tarafından maalesef Amerikan Yahudilerinin çoğunluğunun görüşünü yansıtıyormuş gibi kabul ediliyor.[66] Öyle görünüyor ki lobiye mensup büyük teşkilatlar kendi siyasî çizgilerini, adına konuştuklarını iddia ettikleri halkın görüşüyle uyumsuz olsa bile savunmaya devam edecekler.

Yeni-Muhafazakârların Etkisi

Lobinin sağa kayış süreci yeni-muhafazakâr akımın etkisiyle hızlandı. Yeni-muhafazakâr hareket 1970'li yıllardan bu yana Amerikan entelektüel ve siyasî hayatının önemli bir parçası haline gelmişse de 11 Eylül'den bu yana dikkatleri daha çok üzerine çekmiş bulunuyor. Bush yönetiminin tek taraflı dış politikasının ve özellikle Mart 2003'de Irak'ın işgali kararının altında bu hareketin imzası var.

Yeni-muhafazakârlık hem iç, hem de dış politika alanında keskin görüşlere sahip bir siyasî ideolojidir.[67] Burada bu ideolojinin sadece dış politika boyutunu ele alacağız. Yeni-muhafazakârlar Amerikan hegemonyasının faziletlerinden dem vururlar ve Amerikan imparatorluğu düşüncesinden çok hoşlanırlar. Ye-

ni-muhafazakârlara göre Amerikan gücü demokrasinin yayılmasını teşvik etmek ve muhtemel rakiplerin Amerika'yla rekabet etmeyi akıllarından bile geçirmemelerini temin etmek maksadıyla kullanılmalıdır.[60] Bu görüşe göre, demokrasiyi yaymak ve Amerikan hâkimiyetini muhafaza etmek uzun vadeli barışın en kestirme yoludur. Yeni-muhafazakârlar ayrıca Amerika'nın demokratik sisteminin diğer ülkeler tarafından iyi huylu bir hegemon olarak görülmesini ve Amerikan liderliğinin hoş karşılanmasını temin ettiğine inanırlar. Bu ideolojiyi benimseyenler uluslararası kurumlara, özellikle İsrail karşıtı ve Amerika'nın hareket kabiliyeti için bir engel olarak kabul ettikleri BM'ye karşı kuşkucu bir yaklaşım takınırlar. Yeni-muhafazakârlar başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Pax-Americana'dan bedava geçinen Amerikan müttefiklerine karşı da temkinlidirler.[69] Yeni-muhafazakâr ideolojiyi benimseyen Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi'nin internet sitesinde belirtildiği gibi Amerikan liderliği 'Amerika ve dünya için çok faydalıdır'; bu nedenle yeni-muhafazakârlar genellikle Amerikan gücünün tek taraflı uygulanmasını tercih ederler.

Çok önemli bir husus olarak, yeni-muhafazakârlar askeri gücün dünyayı Amerikan çıkarlarına uyumlu hale gelecek şekilde yeniden şekillendirilmesinde çok yararlı bir araç olduğuna inanmaktadırlar. Eğer Amerika askeri gücünü ortaya koyarsa ve elindeki gücü gerektiğinde kullanma konusunda kararlı olduğunu gösterirse, Amerikan müttefikleri de Amerika'nın peşine takılacaklar ve Amerikan düşmanları direnmenin beyhude olacağını görerek Amerikan safına geçeceklerdir.[70] Kısacası yeni-muhafazakârlık son derece şahinlik yanlısı bir ideolojidir.

Yeni-muhafazakâr birçok kurum ve kuruluşta çok önemli mevkileri işgal ediyorlar. Önde gelen yeni-muhafazakâr isimler arasında eski ve hali hazırda görevde bulunan siyaset yapımcılar, gazeteciler ve akademisyenler bulunuyor. Bunlar arasında özellikle dikkat çeken isimler şunlar: (Siyasetçiler:) Elliott Abrams, Kenneth Adelman, William Bennett, John Bolton, Douglas Feith, Jeane Kirkpatrick (öldü), I. Lewis "Scooter" Libby, Richard Perle, Paul Wolfowitz, James Woolsey ve David Wurmser; (gazeteciler:) Robert Bartley (öldü), David Brooks, Charles Krauthammer, William Kristol, Bret Stephens ve Norman Podhoretz; (aka-

demisyenler:) Fouad Ajami, Eliot Cohen, Aaron Friedberg, Bernard Lewis ve Ruth Wedgwood; ve (düşünce kuruluşlarında çalışan uzmanlar:) Max Boot, David Frum, Reuel Marc Gerecht, Robert Kagan, Michael Ledeen, Joshua Muravchik, Daniel Pipes, Danielle Pletka, Michael Rubin ve MeyravWurmser. Önde gelen yeni-muhafazakâr yayınlar arasında ise *Commentary*, *New York Sun*, *Wall Street Journal* köşe yazıları ve *Weekly Standard* sayılabilir. Yeni-muhafazakâr gündemle alakalı araştırma kuruluşları ve politika dernekleri olarak Amerikan Girişim Enstitüsü (American Enterprise Institute-AEI), Güvenlik Politikası Merkezi (Center for Security Policy-CSP), Hudson Enstitüsü, Demokrasileri Savunma Vakfı (Fondation for Defense of Democracies-FDD), JINSA, MEF, YPNAC ve WINEP. Bütün yeni-muhafazakârlar İsrail'e yakından bağlıdırlar ve bu hususu açık ve özür dilemeci bir tavır takınmadan vurgularlar. Önde gelen yeni-muhafazakâr isimlerden biri olan Max Boot'a göre, İsrail'i savunmak 'yeni-muhafazakârlığın kilit unsurlarından biridir' ve 'ortak liberal demokratik değerlerin' bir gereğidir.[71]

Amerikan siyaseti ve anti-Semitizm üzerine çalışmaları bulunan siyaset bilimci Benyamin Ginsberg yeni-muhafazakârların sağa kayışlarının en önemli nedenlerinden biri olarak 'İsrail'e sadakatlerini ve Demokratik partinin giderek Amerikan askeri gücünün artırılmasına muhalif hale gelmesi ve Üçüncü Dünyacı davaları benimsemesi karşısında duydukları hayal kırıklığını' zikrediyor. Ginsberg'in belirttiğine göre, yeni-muhafazakârlar Ronald Reagan'ın 'katı anti-komünist' çizgisini benimsediler; zira bunu İsrail'in güvenliğini garanti altına alacak bir siyasî hareket olarak gördüler.[72]

Militarist çıkışları göz önünde bulundurulduğunda yeni-muhafazakârların İsrail içindeki sağcı unsurlarla işbirliği halinde olmaları şaşırtıcı değildir. Örneğin 1996'da aralarında Richard Perle, Douglas Feith ve David Wurmser'in bulunduğu sekiz yeni-muhafazakâr tarafından kaleme alınan 'Clean Break' (Keskin Kopuş) raporu, göreve yeni başlayan İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu'ya sunulmuştu. Bu raporda İsrail'in Oslo barış sürecinden geri çekilmesi ve hasmane Orta Doğu rejimilerinin devrilmesi suretiyle Arap-İsrail çatışmasının 'boyut değiştirmesini' sağla-

mak askeri güç dâhil sert yöntemler kullanılması tavsiye ediliyordu.[73] Birçok yeni-muhafazakâr isim asıl gündemi Amerika ve İsrail arasındaki özel ilişkinin teşvik edilmesi olan Washington merkezli bir dizi düşünce kuruluşu, komite ve yayın organlarıyla bağlantılıdır. Örneğin yeni-muhafazakâr muhafazakârlar arasında önemli bir kişilik olan Richard Perle aynı zamanda AEI'nde çalışmaktadır ve sağcı CSP, Hudson Enstitüsü, JINSA, PNAC, MEF ve FDD gibi kuruluşlarla bağlantılıdır. Perle aynı zamanda WINEP'in danışman kadrosunda görev yapıyor. Diğer yeni-muhafazakâr isimler de benzer bağlantılara sahipler: William Kristol *Weekly Standard* dergisinin yayın yönetmenliğini sürdürüyor, PNAC'ın kurucuları arasında bulunuyor ve daha önce de FDD, MEF ve AEI'de çalıştı. *Washington Post* köşe yazarı Charles Krauthammer AEI'den Irving Kristol Ödülü'nü aldı (Bu ödülün ismini taşıyan ve William Kristol'un babası olan Irving Kristol yeni-muhafazakâr akımının kurucularından biriydi). PNAC mektuplarının altında imzası bulunan ve FDD ile bağlantıları bulunan Krauthammer'ın ayrıca *Weekly Standard* dergisinde de yazıları yayınlanıyor. Yeni muhafazakârların son derece ilginç bağlantıları bir ağ içinde bulunduklarını ortaya koyuyor: Elliott Abrams (CSP, Hudson, PNAC); William Bennett (AEI, CSP, PNAC), John Bolton (AEI, JINSA, PNAC), Douglas Feith (CSP, JINSA), David Frum (AEI, *Weekly Standard*), Reuel Marc Gerecht (AEI, PNAC, *Weekly Standard*); Michael Ledeen (AEI, JINSA); Jeane Kirkpatrick (AEI, FDD, JINSA, PNAC, WINEP), Joshua Muravchik (AEI, JINSA, PNAC, WINEP), Daniel Pipes (PNAC, MEF, WINEP), Norman Podhoretz (Hudson, *Commentary*, PNAC), Michael Rubin (AEI, CSP, MEF); Paul Wolfowitz (AEI, PNAC, WINEP), David Wurmser (AEI, MEF, FDD) ve James Woolsey (CSP, JINSA, PNAC, FDD).

Bu liste elbette yeni-muhafazakâr hareket içindeki bağlantıların bütününü ortaya koymaktan uzaktır. Burada gizli bir komplonun bulunduğunu iddia etmiyoruz. Tam aksine yeni-muhafazakâr hareketi besleyen değişik kuruluşlar, komiteler, vakıflar ve yayınlar tıpkı diğer politika kuruluşları gibi çalışmaktadırlar. Kendilerini gizleyip komplo kurmak yerine bu gruplar kamuoyunu ve seçkinlerin görüşlerini etkileyebilmek ve böylece Amerikan dış politikasını istedikleri doğrultuda yönlendirebilmek

amacıyla açık açık gayret sarfetmektedirler. Yeni-muhafazakâr grup hem inkâr edilemeyecek düzeyde etkileyicidir, hem de vergi reformu, çevre ve göçmenlik gibi diğer politika alanlarında faal durumda bulunan gruplara çok benzemektedir.

Elbette yeni-muhafazakârlar hem Amerika'nın, hem de İsrail'in güvenliği konusunda kaygılıdırlar. Ortaya koydukları politik reçetelerin her iki ülkenin de yararına olduğuna inanmaktadırlar. Ancak 1980'li yıllarda bazı geleneksel muhafazakârlar, bir başka deyişle paleo-muhafazakârlar, yeni-muhafazakârların daha çok İsrail'in güvenliğini düşündüklerini iddia ettiler. Örneğin muhafazakâr siyasî teorinin önemli isimlerinden Russell Kirk, yeni-muhafazakârları harekete geçiren asıl faktörün İsrail'in korunması olduğunu iddia etti.[74] Yeni-muhafazakârların reddettiği bu iddialar iki muhafazakâr akım arasında şiddetli bir tartışmaya neden oldu. Bu fikir çatışması daha sonra şiddetini kaybettiyse de iki akım arasındaki gerilim halen sürmektedir.[75]

Birçok yorumcu yeni-muhafazakârların Yahudi köklerine dikkat çekiyorlar. Ancak bu hareketin temel ilkeleri Amerikan Yahudi cemaatine hâkim olan liberal görüşlerle bağdaşmamaktadır. *The Neoconservative Revolution: Jewish Intellectuals and the Shaping of Public Policy* başlığını taşıyan ve yeni-muhafazakâr akıma sempatiyle bakan kitabında Murray Friedman, yeni-muhafazakârlığı 'Amerikan Yahudi muhafazakârlığı' olarak tanımlamaktadır.[76] Ancak bütün yeni-muhafazakârlar Yahudi değildirler. İsrail lobisi etnik kimlik ya da din ile değil, bir siyasî gündemle tanımlanmaktadır. Yeni-muhafazakârlığın temel ilkelerinin hepsini olmasa da İsrail'e destek ve İsrail'deki sağcı akımla ittifak kurulması da dâhil çoğunu benimsemiş bazı Yahudi olmayan önemli isimler var.

Bunlar arasında *Wall Street Journal*'ın yayın yönetmeni Robert Bartley, Eğitim eski Bakanı William Bennett, ABD'nin eski BM büyükelçileri John Bolton ve Jeane Kirkpatrick, eski CIA direktörü James Woolsey gibi isimler bulunuyor. Bu Yahudi olmayan şahıslar yeni-muhafazakâr gündemin uygulanması noktasında önemli bir katkı sağlamış olsalar da yeni-muhafazakâr hareketiçinde asıl çoğunluk Yahudilerdedir. Bu anlamda yeni-muhafazakârlık daha geniş İsrail yanlısı hareketin küçük bir kopya-

sı gibidir. Yahudi Amerikalılar tıpkı İsrail lobisinin olduğu gibi, yeni-muhafazakâr hareketin de çatısını oluşturmaktadır. Ancak Yahudi olmayanlar her ikisinde de aktiftirler. Siyasî gündemleri geleneksel olarak çoğu Amerikan Yahudisinin siyasî görüşleriyle uyumsuz olması nedeniyle yeni-muhafazakârlar İsrail lobisi içindeki genel temayülü yansıtırlar.

Hıristiyan Siyonistler

Lobi Yahudi olmayan önemli bir grubu içeriyor: Hıristiyan Siyonistler. Bu grup Hıristiyan sağının siyasî olarak aktif bir alt grubu olarak düşünülebilir. Bu grubun önemli üyeleri arasında şimdi hayatta olmayan Jerry Falwell, Gary Bauer, Pat Robertson ve John Hagee gibi din adamları, Meclis Çoğunluk Liderleri Tom DeLay (C- Teksas) ve Richard Arrney (C- Teksas) ile Senatör James Inhofe (C- Oklohama) gibi siyasetçiler yeralmaktadır. İsrail'e verilen destek onların temel kaygısı olmasa da Hıristiyan Evangeliklerin bir kısmı Yahudi devletine giderek hissedilir ve sesli bir biçimde destek vermektedirler. Bu çerçevede sözkonusu grup bir dizi teşkilatla siyasî sistem içinde seslerini daha fazla duyurmaya çalışıyorlar.[77] Bir anlamda Hıristiyan Siyonistler Amerikan Yahudi toplumundaki farklı İsrail yanlısı teşkilatların 'küçük kardeşi' gibi düşünülebilirler.

Hıristiyan Siyonistlerin temelleri, 19. yüzyıl İngilteresi'nde Louis Way ve John Nelson Darby gibi Anglikan kilisesinden din adamlarının öncülüğünde bir İncil tefsir ekolü olarak ortaya çıkan dispensasyonalist teolojide yatmaktadır. Dispensasyonalizın ön-milenyumculuğun bir formudur. Bu inanca göre, İsa yeryüzüne dönünceye kadar dünya giderek kötüleşen bir sıkıntı dönemi yaşayacaktır. Diğer Hıristiyanlar gibi dispensasyonalistler İsa'nın dönüşünün Eski ve Yeni Ahit'te vaadedildiğine inanıyorlar. Yahudilerin Filistin'e dönüşü ise bu geri dönüşü hızlandıracak, önceden haber verilmiş bir olay olarak telakki edilmektedir. Darby, Way ve takipçilerinin teolojisi bir dizi İngiliz politikacıyı etkiledi ve İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'un Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması fikrini kabul etmesinde önemli bir rol oynadı.[78]

Dispensasyonalist teoloji 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başlarında Amerika'da (Chicago'daki Moody İncil Enstitüsü'nün kurucusu) Evangelik Dwight Moody C. I. Schofield ve William E. Blackstone gibi bir dizi Protestan teolog tarafından yayıldı. Son yıllarda bu akımın en meşhur ifadesini Hal Lindsay'in çok satan kitaplar arasında yer alan *Late Great Planet Earth* ve Timothy LaHaye'nin *Left Behind* kitap serisinde bulabiliriz. LaHaye'nin Armageddon savaşını konu edinen serisinin toplam 50 milyondan daha fazla sattığı söyleniyor.[79]

İsrail'in 1948'de kurulması dispensasyonalist hareket için yeni bir dinamizm kaynağı oluşturdu. Ancak dispensasyonalistler 'Tanrı'nın Mucizesi' olarak gördükleri 1967'deki Altı Gün Savaşı bu konuda çok daha güçlü bir etki meydana getirdi.[80] Dispensasyonalistler Kudüs'ün ve tıpkı Likud gibi Yahuda ve Samiriye olarak atıfta bulundukları Batı Şeria'nın İsrail tarafından ele geçirilmesini Eski ve Yeni Ahit'in vaatlerinin gerçekleşmesi olarak gördüler. İncil'in Ahir Zaman'a dair vaad ettiği bu 'işaretler' onları ve diğer Hıristiyan Evangelikleri Amerika'nın 'doğru tarafta' yer almasını temin etmek için çalışmaya sevketti.[81]

Memphis Teoloji Okulu'nun eski başkanı Timothy Weber'in ifade ettiği gibi, 'Altı Gün Savaşı'ndan önce dispensasyonalistler tarihin tribününde oturup sahadakilere Ahir Zaman'ı anlatmakla meşgüldüler. Ancak İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'ye yayılmasından sonra, dispensasyonalistler sahaya indiler ve kendilerini takımların doğru oluşturulup oluşturulmadığını denetlemekle görevli addettiler. Böylece dispensasyonalistler siyasî, mali ve dini alanlarda daha önce görülmemiş ölçülerde faal olmaya başladılar.'[82] Onların bu çabaları Hıristiyan sağının geniş anlamda yükselişinin bir parçasıydı. Amerikan Hıristiyan sağı bütünüyle İsrail'e aynı ölçüde bağlı olmasa da Evangelik hareketin siyasî yükselişinden açıkça istifade etmiştir. Bu açıdan Daniel Pipes'ın Amerikan Hıristiyan Siyonistlerinin Yahudi devletinin IDF'den sonra en önemli stratejik değeri olduğunu söylemesi boşuna değildir. Benyamin Netanyahu'nun eski iletişim direktörü Michael Freund birkaç yıl önce şu yorumu yapmıştı: 'Hıristiyan Siyonistleri için Tanrı'ya şükran borçluyuz. Bunu duymaktan hoşlanmayabilirsiniz ama İsrail ve Amerika arasındaki ilişkilerin geleceği Hıristiyanlardan daha çok Amerikan Yahudilerine düşmektedir.'[83]

Hıristiyan Siyonistler asıl amaçları İsrail'i desteklemek olan bir dizi teşkilat kurdular. Bunlar arasında kurucusu John Hagee'nin deyişiyle AIPAC'ın Hıristiyan türü olan İsrail İçin CUFI, İsrail İçin Ulusal Hıristiyan Liderler Konferansı, İsrail İçin Birlik Koalisyonu, İsrailli Cemaatların Hıristiyan Dostları (the Christian Friends of Israeli Communities-CFIC), Hıristiyanların İsrail Kamusal Eylem Komitesi, Uluslararası Hıristiyan Kudüs Sefareti (International Christian Embassy Jerusalem-ICEJ) gibi teşkilatlar başı çekmektedirler.[84] Hıristiyan Siyonistler ayrıca Chicago merkezli bir teşkilat olan ve haham Yechiel Eckstein tarafından yönetilen Uluslararası Hıristiyan ve Yahudi Birliği (IFCJ) adlı teşkilatta da aktif görev yapmaktadırlar. 2002 yılında IFCJ, eski Hıristiyan Koalisyonu direktörü ve Cumhuriyetçi Parti stratejisyeni Ralph Reed'le İsrail İçin Destek adlı yeni bir teşkilat kurmak için işbirliği yaptılar. Bu teşkilat 'halkı hem manevi, hem de siyasî olarak İsrail adına harekete geçirmeyi' hedefliyor ve İsrail için her yıl bir 'uluslararası dua ve dayanışma günü' düzenliyor.[85]

Bu modern, aktivist aşamada Hıristiyan Siyonistlerin inançları yerleşimci harekete destek veren ve iki devletli çözüme muhalif Amerikan Yahudi cemaati ve İsrail içindeki teşkilatlarla uyum gösteriyor. CUFI kurucusu Hagee'nin ifade ettiği gibi, 'Biz İsrail'i destekliyoruz, çünkü bütün diğer ülkeler insanlar tarafından İsrail ise Tanrı'nın emriyle kurulmuştur!' Hagee'ye göre, 'Toprak vermek Tanrı'yı gücendirir.' Hagee, teşkilatının şimdiye kadar İsrail'deki yeni göçmenlere ve işgal Altındaki Topraklar da dâhil olmak üzere Filistin toprakları üzerinde yerleşim birimi kurulması için 12 milyon dolar yardım toplamayı başardı.[86]

Hagee'nin görüşleri Hıristiyan Siyonizmi'nin tipik görüşleridir. Evangelik Dinî Yuvarlak Masa teşkilatının kurucusu ve ölümünden önce Hıristiyan sağ içinde önemli bir isim olan Ed McAteer, 'Ölü Deniz, Ürdün Nehri ve Akdeniz arasındaki her gram kum Yahudilere aittir. Buna Batı Şeria ve Gazze de dâhildir' şeklinde konuşuyordu.[87] ICEJ'nin müdürü Malcolm Hedding ise şöyle diyor: '4000 yıl önce İbrahimi anlaşma uyarınca Tanrı'nın bahşettiği bütün toprakların İsrail'e ait olduğunu savunuyoruz. Filistinli diye bir şey yoktur.'[88] Yine, CFIC'nin kurucusu Ted Beckett teşkilatın amacını Yahuda, Samiriye ve Gazze'de yerleşimci-

lere 'dayanışma ve yardım' sağlamak olarak tarif ediyor. Bu teşkilat Amerikan kiliselerini İsrailli yerleşimcilerle bağlantıya geçirmek suretiyle yardım kanallarını oluşturuyor. Örneğin, Colorado eyaletinin Arvada kentinde bulunan Faith Bible Kilisesi Batı Şeria'dakiAriel kasabasını 'evlatlık edinmiş' durumda ve buraya kütüphane, klinik ve diğer teçhizatların sağlanması için para yardımı yapıyor.[89]

Yukarıda dile getirildiği gibi, Hıristiyan Siyonistler iki devletli çözüme ve Filistinlilere toprak verilmesine karşı çıkıyorlar. Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın 1977'de Kudüs'e gerçekleştirdiği kritik ziyaret öncesinde Evangelik gruplar Amerikan gazetelerinde ilan yayınlayarak 'Yahudi vatanından bir başka ülkeyi çıkarma gayretlerini çok büyük bir kaygıyla izlediklerini' duyurdular.[90] 1996'da Üçüncü Uluslararası Hıristiyan Siyonist Kongresi tarafından yapılan bir beyanatta 'Tanrı'nın Kulları'na bahşettiği Vatan parçalanamaz... Eretz İsrail toprakları üzerinde kurulacak bir Filistin devletinin tanınması çok büyük bir yanlış olacaktır' ifadeleri yer alıyordu.[91]

Hıristiyan sağ hareketin liderlerinden ve eski Cumhuriyetçi Parti başkan aday adayı Pat Robertson Ocak 2006'da Başbakan Ariel Şaron'un geçirmiş olduğu kalp krizinin Şaron'un Gazze Şeridi'nden geri çekilmesine karşılık ilahi bir ceza olduğunu söyledi. Robertson şöyle demişti: 'Şaron, Tanrı'nın topraklarını bölüyordu. Avrupa Birliği'nin, Birleşmiş Milletler'in ya da Amerika Birleşik Devletleri'nin gönlünü almak için benzer hareket edecek bütün İsrail başbakanlarına yazıklar olsun. Tanrı diyor ki, "bu topraklar bana aittir ve parçalanamaz."'

Robertson daha sonra 'uygunsuz ve düşüncesiz' görüşler ileri sürdüğü için özür diledi; ancak onun bu beyanatı Hıristiyan Evangeliklerin büyük İsrail'i kurmak için ne kadar coşkulu olduklarını gösteriyor.[92]

Benzer inanışlar önemli bazı ABD'li siyasetçilerin de görüşlerini etkiliyor. 2002'de Meclis Çoğunluk denetçisi ve daha sonra lideri Tom DeLay AIPAC'ın yıllık politika konferansında Filistinlilere toprak verilmesine karşı çıktığını bildirmiş, 'Ben Yahuda ve Samariye'yi gezdim. Golan Tepeleri'ne tırmandım. Orada işgal altında bir ülke değil, İsrail gördüm.' şeklinde konuşmuştu.[93] Yi-

ne, DeLay'den daha önce Meclis Çoğunluk liderliğini yürüten Richard Armey ise Hardball programının sunucusu Chris Matthews'a bütün Batı Şeria'nın İsrail tarafından işgalinden memnun olacağını ve Filistinlilerin ülkeyi terk etmeleri gerektiğini açıklamıştı.[94] Aynı şekilde Senatör James Inhofe Senato'da yaptığı bir konuşmada İsrail'in bütün Filistin üzerinde hakkı olduğunu şöyle açıklıyordu: 'Bunun en önemli nedeni nedir biliyor musunuz? Çünkü Tanrı öyle söyledi... Tam bu topraklar üzerinde Tanrı İbrahim'e göründü ve ona "Ben sana bu toprakları, yani Batı Şeria'yı veriyorum" dedi.'[95]

Daha yerleşik Hıristiyan kilise cemaatlerinin işgale karşı tepkilerini ve buna karşılık Hıristiyan Siyonistlerin yayılmacı bir İsrail'e verdikleri desteği gözönüne aldığımızda İsrailli sertlik yanlılarının onlarla ittifak kurmalarını izah edebiliriz. Colin Shindler'in gözlemlediği üzere, '1977'den sonra gerçekleşen bu ortak yaşam ilişkisi gerek İsrail sağı, gerekse Hıristiyan sağ açısından oldukça yararlı olmuştur.'[96]

Menachem Begin döneminde Likud hükümeti Evangelikleri kollamıştı. Begin, Falwell'e 1979'da özel bir uçak tahsis etti ve ona 1980'de daha önce sadece Yahudilere verilen Jabotinsky üstün hizmet ödülünü verdi. Bu ödülü alan diğer isimler arasında Leon Uris ve Elie Wiesel gibi yazarlar da bulunuyor. 1981'de İsrail Irak'ın Osirak reaktörünü bombaladığı zaman, Begin Başkan Reagan'ı aramadan önce Falwell'i aramış ve ondan İsrail'in hareketini Amerikan kamuoyuna izah etmesi için yardım istemişti.[97] Başbakan Benyamin Netanyahu bir grup Evangelik lideri 1996'da İsrail Hıristiyan Tanıtım Konseyi çatısı altında bir araya getirdi. Pat Robertson ve o sırada Kudüs Belediye Başkanı olan Ehud Olmert 2002'de Kudüs için dua kampanyasına eşbaşkanlık yaptılar.[98]

İsrail hem turizm geliri, hem de kendisine sempati oluşturmak maksadıyla Amerikalı Hıristiyanların İsrail'i ziyaretlerini teşvik ediyor. 2002'de Başbakan Ariel Şaron ICEJ'in (İsrail'deki en geniş katılımlı yabancı dini toplantı olduğu söylenen) Yahudi hasat bayramı için gelen misafirlere hitaben şunları söylemişti: 'Size ve desteğinize muhtacız... Size ülkenize götürmenizi istedi-

ğim bir mesajım daha olacak: Gidin ve daha fazla insanın İsrail'i ziyaret etmesini sağlayın.'[99] Şaron'un yerine göreve gelen Ehud Olmert de Kudüs Belediye Başkanı olduğu dönemde benzer bir mesaj veriyordu: 'Siz bizim ordumuzun, gücümüzün ve savunmamızın bir parçasısınız.'[100]

Hıristiyan Siyonist teşkilatları diğer Orta Doğu konularıyla da daha yakından ilgilenmeye başladılar. CUFI 2006 Lübnan Savaşı sırasında Washington'da İsrail yanlısı bir toplantı tertipledi. Jerry Falwell bu toplantıda yaptığı konuşmasında şunları söyledi: 'Biz sınır tanımayan bir savaşın eşiğindeyiz. Bu savaş Armageddon Savaşı'nın başlangıcı ve İsa'nın geri dönüşünün habercisi olacak.'[101] Kıyamet senaryolarını işlediği kitapları çok satan bir yazar olan Hal Lindsey ise Ocak 2007'de şu görüşleri dile getiriyordu: 'İsrail için ortada olan tek mantıki çözüm' İran'a karşı nükleer bir saldırı gerçekleştirmektir. John Hagee 2006 tarihli *Jerusalem Countdown* başlıklı kitabında benzer görüşleri dile getiriyor: 'İran'la bir nükleer savaş kaçınılmazdır. 38-39 Ezekiel Savaşı bu kitap yayına girmeden evvel başlayabilir.'[102] Hagee Aralık 2006 tarihli Irak Çalışma Grubu raporunu kınayarak, raporun hazırlayıcısı James Baker'ı kastederek şunu söylüyordu: 'O bıçağı ikinci kez İsrail'in sırtına sapladı.' Hagee'ye göre, 'babalarımızın nesli İran'ı bombalama işini şimdiye kadar çoktan halletmişlerdi.'[103]

Bazı Yahudi-Amerikan teşkilatları, katı Hıristiyan gündemlerine ve Yahudileri Hıristiyan yapma amaçlarına rağmen, Hıristiyan Siyonistlerle yapılan bu ittifakı sevinçle karşıladılar. AIPAC Evangelik hareketle ortak çalışmak için kendi bürosunu oluşturdu. ZOA gibi Likud yanlısı teşkilatlar Falwell'le yakın ilişkiler kurdular. Hıristiyan Evangeliklerle işbirliği yeni-muhafazakâr akımının kurucularından biri olan Irving Kristol'un *Commentary* dergisinin sayfalarında methiyelerle karşılandı.[104] ADL'nin eski başkanı Nathan Perlmutter'e göre, 'liberal Yahudiler ne kadar karşı olurlarsa olsunlar, Yahudi cemaatinin, Hıristiyan sağın iç politik öncelikleriyle bir alıp veremediği yoktur, zira bu kaygıların hiçbiri İsrail kadar önemli değildir.' Hıristiyan sağın iç politika gündemini eleştiren Perlmutter'in halefi Abraham Foxman da aynı düşünceye sahiptir. Foxman, ADL'nin Evangelik desteğini takdirle karşıladığını zira hali hazırda Yahudi devletinin ciddi tehdit altında olduğunu söylemektedir.'[105] Amerikan Yahudi Komitesi Genel

Müdürü David Harris'e göre, Hıristiyan sağ ile ittifak kurma konusunda pragmatik olunmalıdır: 'Ahiret yarın kopabilir, ancak bugün İsrail hassas bir denge üzerinde durmaktadır.'[106]

Lobinin iki ana branşı arasındaki güçlü bağlar 2007 AIPAC Politika Konferansı'nda sergilenmişti. John Hagee'nin konferansın açılış yemeğinde yaptığı konuşma, katılımcılar tarafından ayakta alkışlandı. Hagee'nin gördüğü bu ilgi oldukça şaşırtıcıydı, zira Hagee yakın zamanlarda Yahudilerin 'manevi hayat dışında herşey'e sahip olduklarını ve anti-Semitizmin Yahudilerin 'Tanrı'ya karşı isyanına' karşı bir ceza olduğunu iddia etmişti. Hagee'ye göre, Tanrı 'anti-Semitik milletleri İsrail milletlerine onları imha için gönderiyor ki böylece İsrail Yahudileri O'nun Rab olduğunu kabul edeceklerdir.'[107]

Hagee'nin kaygı uyandıran bu ifadelerine rağmen, ADL'den Foxman 'Onun oynayacağı bir rol bulunmaktadır, zira İsrail'e destek veriyor' görüşünü dile getiriyordu.[108]

Hıristiyan Siyonistlerin daha yakından tanınması daha ılımlı İsraillileri ve Yahudi Amerikalıları endişelendirmektedir. Ancak tarihçi Naomi Cohen'in söylediği gibi 'İsrail'in menfaatleri sözkonusu olmasaydı', 'Amerikan Yahudilerinin çoğunun Yeni Hıristiyan sağ ile herhangi bir alakaları olmazdı.'[109] Ilımlı Yahudiler, Yahudilerin Hıristiyanlaştırılmalarının uzun vadede Evangeliklerin hedefi olduğundan endişe ediyorlar. Bu kesimler, Hıristiyan Siyonistlerin taviz kabul etmeyen görüşlerinin Filistinlilerle kalıcı bir barışı imkânsız hale getirdiğine dair de endişe taşıyorlar.

Barış İçin Amerikalılar örgütünden Jo-Ann Mort, Amerikalı Yahudilerle Hıristiyan sağ arasında kurulan ittifakı 'kutsal olmayan ittifak' olarak görüyor. İsrail'de ılımlı kanada mensup bir isim olan Yossi Alpher ise süregelen yerleşim birimi yayılmacılığına Hıristiyanların verdiği desteğin 'kendilerini tam bir felakete sürüklemekte' olduğunu dile getiriyor. Alpher CBS Haberler'e verdiği demeçte 'Tanrı bizi bu insanlardan korusun' diyordu. Yine, İsrailli-Amerikan akademisyen Gershom Gorenberg kıyametçi teolojinin Yahudiler için mutlu bir son vadetmediğini, ahir zamanda 'Yahudilerin Hıristiyan olmakla ölmek arasında bir tercih yapacakları' inancını yaydığını tespit ediyor. Gorenberg'e göre, Hıristiyan Siyonistler gerçekten 'Yahudi halkını sevmiyor-

lar. Onlar bizi sadece anlattıkları hikâyede, oyunda, figüran olarak seviyorlar... Bu beş sahnelik bir oyun ve dördüncü sahnesinde Yahudiler yok oluyorlar.'[110]

Hıristiyan Siyonistler İsrail lobisi içinde ne kadar önemliler? Yerleşimci harekete maddi destek sağlayarak ve toprak tavizlerine karşı ağırlıklarını ortaya koyarak, Hıristiyan Siyonistler İsrail ve ABD'deki sertlik yanlılarını teşvik ediyor ve asıl önemlisi Amerikan yöneticilerinin İsrail'e baskı uygulamasını imkânsız hale getiriyorlar. Onların bu destekleri olmaksızın, yerleşimciler İsrail'de sayıca daha az avantajlı hale gelirler, Amerikan ve İsrail hükümetleri yerleşimcilerin İşgal Altındaki Topraklar'daki varlığı ve siyasî faaliyetleri nedeniyle baskı altında kalmazlardı. Ayrıca Evangelik faaliyetlerin önemli bir parçasını oluşturan Hıristiyan din turizmi İsrail için önemli bir gelir kaynağı haline gelmiştir. İsrail bu yolla her yıl 1 milyar dolar civarında gelir elde etmektedir.[111]

İsrail'in ABD'de sesli ancak Yahudi olmayan bir desteğe sahip olması ABD politikalarının sadece Yahudilerin taleplerine karşı bir karşılık olarak gelişmediği tezini güçlendiriyor. Bu destek aynı zamanda önemli miktarda Yahudi nüfusa sahip olmayan eyaletlerde politikacıların siyasî hesapları üzerinde etki meydana getiriyor. Irvine Anderson kıyametçi düşüncenin 'İsrail devletinin İncil'e dayalı olarak desteklenmesi doğrultusunda bir Amerikan kültürel kabulünü desteklediğini' söylemektedir. Özellikle, 'Yahudilerin İsa'nın yeniden yeryüzüne dönüşünün öncesinde Filistin'de toplanmasına dair İncil hikâyelerini duyarak ya da okuyarak büyüyen Amerikalılar, Yahudilerin Filistin'e dönme ve orada bir devlet kurma haklarını farzetmektedirler.'[112]

Ancak Hıristiyan Siyonistlerin tesiri abartılmamalıdır. Onların 'büyük İsrail'e' olan bağlılıkları ve bunun neticesinde iki-devletli çözüme olan muhalefetleri Clinton yönetiminin 2000 yılında Camp David'de iki devletli çözüm için çalışmasını önleyemedi. Yine Hıristiyan Siyonistler İsrail'in Batı Şeria'dan kısmen çekilmesini öngören 1998 Wye Anlaşmasını önleyemediler. Daha da önemlisi, bu kesimin gücü Hıristiyan sağ ile bağları bulunan Başkan George W. Bush'un 2001 yılında Filistin devletine destek vermesine engel olamadı.

Hıristiyan Siyonistlerin ABD'nin Orta Doğu politikaları üzerinde İsrail lobisinin diğer kesimlerine göre daha az tesir icra etmelerinin birçok nedeni bulunuyor. Her ne kadar Hıristiyan sağı, Başkan Bush'un siyasî tabanının önemli bir parçası olsa ve bu sayede Hıristiyan Siyonist unsurlar kendilerinin reklâmını yapabilmiş olsalar da kurulan bu ittifak, İsrail sorunu dışında çok geniş bir sosyal sorun yelpazesine dayanmaktadır. İsrail'e verilen destek Robertson, Bauer ve Falwell gibi Evangeliklerin üzerinde birleştikleri konulardan sadece biridir ve en önemli konu da olmayabilir.

Hıristiyan sağın liderleri 40 milyonun üzerinde Evangelik Hıristiyanı temsil etme iddiasındalar. Ancak İsrail hakkında duyarlı takipçilerinin sayısı kuşkusuz çok daha azdır. Ayrıca, AIPAC gibi grupların aksine Hıristiyan Siyonistler ulusal güvenlik konularını tahlil edecek ve somut dış politika konularında önerilerde bulunacak kapasiteye sahip değildirler. Ruth Mouly'nin 1980'lerde ve Irvine Anderson'un 1999'da kongredeki lobi faaliyetlerine ilişkin yaptıkları çalışmalarda; Hıristiyan sağ hareketin, Falwell ve diğer liderlerinin dış politika alanında İsrail lehinde Kongre'de lobi faaliyetleri yürüttüklerine dair bir bulgu yer almıyor.[113] Aynı şekilde IFCJ kurucusu Hahham Yechiel Eckstein'in İsrailli yazar Zev Chafets'e, Eckstein'in Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice'ın ziyaretine götürdüğü bir Evangelik delegasyon 'İsrail adına Beyaz Saray'ı ziyaret eden ilk Hıristiyan grup olduğunu' aktarıyor.[114] Eckstein bu hususu abartıyor olsa da şurası bir gerçektir ki İsrail, Evangeliklerin kaygı duydukları hususlardan sadece bir tanesidir. Buna karşılık, AIPAC, ADL, ZOA, Başkanlar Konferansı gibi örgütler için İsrail gündemin baş maddesidir. Onların dış politikayı etkileme çabaları JINSA ve WINEP gibi düşünce kuruluşlarının faaliyetleri ile güçlenmektedir.

Dahası, Hıristiyanlık bir dizi karmaşık ahlakî ve dini öğreti içeriyor. Bunların çoğu İsrail'e verilen şartsız desteği ne meşru kılabilir, ne de teşvik edebilir. Hıristiyan Siyonistler İncil'den yola çıkarak Filistin'in tamamını Yahudi kontrolünde görmek istiyor olabilirler; ancak diğer Hıristiyan prensipler, örneğin İsa'nın 'komşunu kendin gibi sev' emrinin, İsrail'in Filistinli halka karşı davranışıyla bağdaşmadığı da ortadadır. Eski Ahit'te anlatılan

kıssalar ve Yahudi-Hıristiyan geleneğinin diğer kısımları, ana-akım Hıristiyan kiliselerini, iki devletli çözümü -barış ve adalet gibi Hıristiyanlık ilkelerine bağlılıkları nedeniyle- desteklemekten alı koyamamıştır.[115] Tıpkı birçok Amerikalı Yahudi'nin İsrail'in yaptığı herşeyi desteklemediği gibi, Evangelikler dâhil birçok Hıristiyan da aynı şekilde düşünmektedir.

Hıristiyan siyonistler aynı zamanda İsrail yanlısı Yahudi teşkilatlarının sahip olduğu maddi güçten ve Orta Doğu konusunda benzer bir medya etkisinden yoksunlar.[116] Robertson ve Bauer gibi liderler ahlakî ya da dinî konularda medyanın ilgisini çekebilirler. Ancak aynı medya kuruluşları konu İsrail ya da Orta Doğu'ya geldiğinde mikrofonlarını Brookings Enstitüsü ya da WINEP gibi kuruluşlara çevirmektedirler. Bütün bu nedenlerle, Hıristiyan Siyonistler lobinin Yahudi unsurları açısından önemli bir müttefik olsalar da lobinin en önemli parçası değildirler.

Lobinin Güç Kaynakları

İsrail lobisi neden bu kadar etkilidir? Bunun bir nedeni Amerikan siyasî sisteminin son derece açık olması. Amerika parçalanmış bir idare tarzına, iyi oturmuş bir fikir özgürlüğü geleneğine ve seçimlerin son derece pahalı olduğu ve kampanya bağışlarının son derece gevşek bir şekilde teftiş edildiği bir sisteme sahiptir. Bu ortam farklı gruplara politikayı etkileme konusunda farklı yollar açar. Çıkar grupları istedikleri adayların seçim kampanyalarını destekleyebilir ve görüşlerini beğenmedikleri adayların yenilmesine çalışabilirler. Aynı çevreler seçilmiş temsilcilerin ve hükümet üyeleri nezdinde lobi faaliyetlerinde bulunabilirler ve kendi destekçilerinin kilit siyasî mevkilere atanmasını sağlayabilirler. Ayrıca, çıkar gruplarının önünde kamuoyunu şekillendirmek için türlü yollar bulunmaktadır: Görüşlerine sempati besleyen gazetecileri destekleyerek kitap, makale ve yorumların yayınlanmasını sağlayabilirler; bu arada, farklı görüşleri savunanları küçük düşürme ve dışlama çabalarına girebilirler. Son derece yüksek motivasyona ve gerekli maddi imkânlara sahip bir çevre için politikayı etkilemenin türlü yolları bulunmaktadır.[117]

Lobinin etkili oluşu çoğulcu bir toplumda çıkar gruplarına dayalı siyasetinin temel dinamiklerini yansıtmaktadır. Bir demokratik sistemde, nisbeten küçük gruplar dahi halkın genelinin ilgi göstermediği belli bir konu üzerinde yoğunlaştıkları takdirde son derece etkili olabilirler. Grubun üye sayısı küçük dahi olsa, siyaset yapımcıları ve özellikle Kongre üyeleri onları kendi yanlarına çekmek isteyecekler, bunu yapmalarının toplumun geriye kalan kısmının tepkisini çekmeyeceğini hesaplayacaklardır. Bir senatörün neden tartışmalı bir tasarıya imza koyduğu sorulduğunda verdiği cevap şuydu: 'İmza koymamanın siyasî bir getirisi yok. Eğer imzalarsan kimseyi rahatsız etmezsin. Ancak eğer imzalamazsan, kendi eyaletindeki Yahudileri karşına alırsın.'[110] Küçük ancak yoğunlaşmış çıkar gruplarının tesiri muhalif grupların zayıf olmaları halinde daha da artmaktadır. Bu durumda siyasetçileri sadece onların çıkarlarını gözönüne alırlar ve kamuoyu olaylara sadece onların tarafından bakar. Konu ister çiftçilere verilen devlet desteği, isterse dış politika olsun, özel çıkar grupları daima genel nüfus içindeki mutlak sayısal güçlerinin ötesinde bir siyasî güce sahiptirler.

Bir sonraki bölümde daha da netleşeceği üzere, İsrail lobisi Amerika'da nüfuz ortaya koyma konusunda önemli avantajlara sahiptir. Amerikan Yahudileri genel nüfusa nisbeten daha zengindirler ve daha iyi eğitimlidirler. Ayrıca çok muhteşem bir bağış gelenekleri vardır, siyasî partilere cömert bağışlarda bulunurlar ve siyasete yüksek düzeyde katılım gösterirler. Amerikan Yahudileri arasında önemli bir azınlık İsrail konusunda duyarlı değildirler. Ancak çoğu bu konuyla yakından ilgilidir ve çok duyarlıdır. İsrail'in Hıristiyan Siyonistlerden gördüğü destekle birlikte ele alındığında İsrail lobisinin ciddi bir tabana sahip olduğunu tespit etmeliyiz.

Lobi içindeki önemli Yahudi teşkilatlarının sahip olduğu göz kamaştırıcı maddi imkânlar ve uzman kadro da aynı şekilde önemlidir. Siyaset bilimci Robert Trice'a göre, 'Yahudi grupların çoğunun ortak özelliği çok sayıda üyeye, çok iyi yetişmiş profesyonel kadrolara, maddi eksiği olmayan sosyal, refah ve siyasî programlara, belli sorunlarla ilgilenmek için kurulmuş uzmanlaşmış çalışına ekiplerine ve çok iyi bir iç iletişim sistemine sahip

olmalarıdır.' Üstelik hem yerel düzeyde, hem de ülke çapında farklı teşkilatların mevcudiyeti 'İsrail yanlısı hareketin önemli dış politika sorunları karşısında nasıl hızlı ve koordineli bir tarzda mobilize olabildiğini' açıklamaktadır.[119]

Bu çabalar Amerika'da İsrail'in sahip olduğu olumlu imajdan etkilenmektedirler. Senato eski üyesi Warren Rudman (C-New Hampshire) bir defasında bu durumu, 'çok iyi bir malı pazarlıyorlar' sözüyle açıklıyordu.[120] Daha sonra göreceğimiz gibi, bu olumlu imaj büyük ölçüde lobinin kendi faaliyetleri neticesinde ortaya çıkmıştır. Amerika ve İsrail ortak bir Yahudi-Hıristiyan kültürünün parçasıdır ve türlü dâhili bağlantılarla birbirine yakınlaştırılmıştır.[121]

Son olarak, lobi etkin bir muhalefetin olmamasından güç alıyor. Bir senatörün ifadesiyle, 'Buna karşı çıkacak bir güç yok... AIPAC'ın istediğinden farklı bir yöne oy verecek olursanız, hiç kimse size 'çok iyi yaptın' demeyecektir.'[122] Arap kökenli Amerikalılar hatırı sayılır bir azınlık olsalar da Yahudi Amerikalılar kadar zengin, iyi teşkilatlanmış, kalabalık ve siyaseten aktif değiller. Arap Amerikalılar akademide, iş sahasında ve medyada önemli mevkilere ulaşma noktasında gerideler. Siyasetteki varlıkları da sınırlıdır. Bunun birçok nedeni arasında, ABD'ye olan Arap göç dalgasının çok daha yeni olması gösterilebilir. Her zaman olduğu gibi, ilk nesil göçmenler maddi olarak geridedirler, önemli mesleki gruplarda temsilleri zayıftır, ABD kurumlarına aşina değildirler, siyaseten pasiftirler ve bu nedenle daha sonraki nesiller kadar nüfuza sahip değildirler.

Arap yanlısı teşkilatlar sayı ve etki açısından İsrail lobisi içindeki gruplarla kıyaslanamazlar. ABD'de ancak bir elin parmakları kadar Arap ve Filistin yanlısı çıkar grubu mevcuttur. Bunların her biri AIPAC ve diğer İsrail yanlısı teşkilattan çok daha küçüktür ve çok daha az maddi imkâna sahiptirler. Dolayısıyla ortaya koydukları etki de çok daha zayıftır. AIPAC'ın yayınladığı *Near East Report* dergisinin eski yayın yönetmeni Mitchell Bard'a göre 'Başından beri Arap lobisi sadece siyasî seçim sürecinde değil teşkilat açısından da ciddi dezavantajlara sahip olmuştur. Birçok siyasî yönelimli grup var ancak bunların çoğu ciddi maddi ve kitle desteğine sahip olmayan tek adamlı çalışmalardır.' Amerikalı

siyasetçiler nadiren bir 'Arap-Amerikan lobisinden' şikâyet ederler ve davranışlarını buna göre ayarlama ihtiyacı hissetmezler. Harry Truman'ın ifade ettiği gibi, 'bütün siyasî tecrübemde, bir Arap reyinin seçim sonucunu belirlediğini hiç hatırlamıyorum.'[123]

Yine, Arap kökenli Amerikalılar değişik ülkelerden gelen ve değişik altyapıya sahip bireylerden oluştuğu, içinde Müslümanlar kadar Hıristiyanları da barındırdığı için Orta Doğu konusunda ortak bir sese sahip değildirler. Bazen bu grupların kendi aralarında ciddi görüş ayrılıkları da ortaya çıkmaktadır. Daha da önemlisi, birçok Amerikalı İsrail ve Amerika arasında yakın kültürel alaka görüp, İsraillilerin 'bizden' olduklarını hissederlerken, Araplar yabancı ve hatta düşman bir medeniyetin parçası olarak görülmektedirler. Neticede, Amerikalıların kalplerini kazanmak Arap kökenli Amerikalı vatandaşlar için çok uzun ve Yahudiler için sözkonusu olmadığı kadar yokuşlu bir süreçtir. Robert Trice'ın 1981'de Arap-Amerikalı gruplara dair değerlendirmesi bugün de doğruluğunu koruyor: 'ABD'nin Orta Doğu siyasetinde Arap kökenli Amerikalıların etkisi rahatlıkla görmezden gelinebilir.'[124]

Petrolün (Sınırlı) Etkisi

Ne Arap devletleri ne de adından çok söz edilen 'petrol lobisi' İsrail lobisine karşı denge oluşturamazlar. Petrol şirketlerinin ve/veya zengin petrol şeyhlerinin ABD'nin Orta Doğu politikası üzerinde güçlü bir tesir oluşturduğu inancı yaygındır ve 2003 Irak savaşının bir 'petrol savaşı' olduğu ve Halliburton gibi petrolle alakalı şirketlerin başının altından kalktığı iddiası bu inanca yaslanmaktadır.[125] İlginç bir şekilde bu görüş Noam Chomsky ve Stephen Zunes gibi İsrail'in en sert muhalifleri ve Martin Peretz gibi en heyecanlı destekçileri tarafından destekleniyor.[126] Bu görüşün daha komplocu şekilleri Bush ailesiyle Suudi ailesi arasındaki ortaklığın ABD'nin Orta Doğu politikalarını Amerikan çıkarları aleyhine şekillendirdiğini ileri sürüyor.[127] Bu farklı yorumlarda İsrail lobisinin diğerleri arasında sadece bir oyuncu olduğu ve en önemlisi olmadığı iddia ediliyor.

ABD'nin Basra Körfezi enerji kaynaklarında stratejik çıkarları bulunduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Her ne kadar Amerika hali hazırda Kanada, Meksika ve Venezuela'dan Orta Doğu'ya kıyasla çok daha fazla petrol ithal ediyor olsa da, petrol ve doğal gaz son derece entegre olmuş bir dünya pazarında satıldığı için toplam talepte artış fiyatları tırmandırıyor ve Amerika'nın ekonomik çıkarlarına zarar veriyor.[120] İkinci Bölüm'de tartışıldığı üzere, ABD'li liderler Basra Körfezi'ni hayatî bir çıkar alanı olarak mütalaa ediyorlar ve bu nedenle bölgede güç dengesini muhafaza etmek ve herhangi bir ülkenin bölgeden petrol akışına mani olmasını engellemek için çalışıyorlar. Bu temel gerçek uyarınca, ABD Körfez'deki ülkelerle bazı iç ve dış politika fikir ayrılıklarına rağmen iyi geçinmeye çalışıyor. Orta Doğu petrollerinin önemi nedeniyle ABD, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Suudi Arabistan'ın hayatî bir müttefiki haline geldi ve bu nedenle yıllarca İran şahını destekledi. Şah'ın 1979'da devrilmesinden sonra bölgesel güç dengesini ve petrolün akışını sürdürme arzusu Reagan'ın 1980-88 İran-Irak Savaşı sırasında Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak'ı desteklemesini sağlamıştı. Amerika 1990'da da Irak'ın Kuveyt'ten geri çekilmesi için bölgeye müdahil oldu. Bu hamle Amerika'nın bölgede hiçbir tek ülkenin hegemonya kurmasına izin vermeme yönündeki geleneğiyle uyumluydu. Bütün bunlar için güçlü bir lobinin desteğine ihtiyaç yoktu. Zira Basra Körfezi petrolünün düşınan ellere geçmemesi konusunda kimsenin bir itirazı bulunmuyordu.

Orta Doğu petrollerine ulaşını garantiye alma çıkarlarının ötesinde, zengin Arap devletlerinin ya da güçlü 'petrol lobisinin' Amerika'nın Orta Doğu politikaları üzerinde etkili olduğuna gösteren fazla bir işaret bulunmamaktadır. Her şeyden önce, eğer Arap petro-dolarları ve enerji şirketleri Amerikan politikalarını yönlendiriyorsa, ABD'nin kendisini İsrail'den uzaklaştırması ve Filistin devletinin kurulması için elinden geleni yapması daha akıllıca olurdu. Suudi Arabistan gibi ülkeler Washington'ın İsrail-Filistin çatışmasında daha dengeli bir tutum takınması için müteaddit baskılarda bulundular. Ancak bunun bir faydası olmadı. Hatta 1973 Ekim Savaşı'nda 'petrol silahı'nın kullanılması bile Amerika'nın İsrail'e verdiği desteği ve bölgedeki Amerikan

politikalarını değiştirmedi. Aynı şekilde eğer petrol şirketleri ABD politikalarını belirliyor olsaydı, Washington'ın Saddam Hüseyin, Muammer Kaddafi ve İran İslam Cumhuriyeti'yle sıkı fıkı olmasını beklerdik. Zira bu rejimlerle enerji alanında işbirliği yapmak Amerikan şirketleri için çok kârlı olacaktı. Tam aksine, Amerika bu ülkelere karşı petrol lobisinin çıkarları hilafına ambargo uyguladı. İkinci Kısım'da göstereceğimiz gibi, bazı durumlarda ABD yönetimi Amerikan şirketleri için son derece kârlı iş anlaşmalarını engellemek için müdahalede bulunmuştur. Eğer petrol lobisi iddia edildiği kadar güçlü olsaydı, bu tür müdahaleler hiçbir zaman vuku bulmazdı.

Suudi Arabistan gibi zengin petrol üreticileri Amerika'daki imajlarını düzeltmek ve özellikle silah alımları için destek sağlamak maksadıyla halkla ilişkiler ve lobi firmalarıyla çalışıyorlar. Onların bu faaliyetleri kısmen faydalı da oluyor. Örneğin AIPAC'ın muhalefetine rağmen, Kongre'nin 1982'de Suudi Arabistan'a AWACS uçakları satışına onay vermesi sağlanmıştı. Bu olay bazen İsrail lobisinin sınırlı etkisini ve 'Arap lobisi'nin gücünü anlatmak için örnek olarak veriliyor. Ancak Suudi Arabistan'ın bu konudaki başarısı daha ziyade bazı sıradışı faktörlerden kaynaklanıyordu. Suudi Arabistan petrolünün stratejik önemi çok ortadaydı ve Sovyetler Birliği o sırada Körfez'e yönelik bir tehdit olarak algılanıyordu. Ronald Reagan popüler bir başkandı ve Reagan yönetimi Kongre'nin desteğini sağlamak için bütün dur işaretlerini kaldırmıştı. Buna rağmen satış Senato'da 48'e karşı 52 oyla kabul edildi. Lobinin ve Kongre'nin tepkileri neticesinde Reagan Suudi Arabistan ve Ürdün'e ilave silah satışlarını iptal etmek zorunda kaldı.[129]

Arap petrol üreticilerinin lobi faaliyetlerinin başarısız oluşunun bir nedeni onların Amerika'da yerel bir destek tabanına sahip olmamalarıdır. Araplar profesyonel lobi ve halkla ilişkiler şirketlerine muhtaçtırlar ve bu şirketleri yabancı bir gücün ajanları olarak küçümsemek çok kolaydır. AIPAC'tan Tom Dine bir defasında Suudilerin lobi faaliyetlerini şu ifadelerle küçümsüyordu: 'Onlar Fred Dutton gibi yabancı temsilcilere iş yaptırıyorlar. Onların desteğinin Amerikan toprağında kökü yoktur.'[130] Buna kar

şılık İsrail lobisi Amerikan vatandaşlarının siyasî katılımlarının bir neticesidir. Bu nedenle faaliyetleri yaygındır ve siyasî faaliyetleri meşru olarak görülmektedir.

Ayrıca, petrol ihraç eden ülkelerin çoğu kendilerini iktidarda tutmak için büyük kaynaklara gerek duymaktadırlar. Bu nedenle onların petrol akışını kesme tehdidi gerçekci gözükmemekte ve bir ağırlığı bulunmamaktadır. Bu devletlerin çoğu Batı ekonomilerinde ciddi yatırımlara sahiptirler ve Batı'da ekonomik bir sarsıntı halinde ciddi zararlar göreceklerdir. Üretimi kısıtlamak fiyatları yukarı çekerek alternatif enerji kaynaklarını daha da cazip hale getirecek, bu ise Amerika ve diğer ülkeleri kendilerini petrole bağımlılıktan kurtarma yönünde motive edecektir. Büyük petrol ihracatçısı ülkeler sanayileşmiş ülkelerin petrol ve doğal gaza bağımlılıklarını sürdürmek isterler. Bu nedenle onların tercihi ellerinde bulundurdukları ve zaten fazla bir etkisi olmayan silahı kullanmama yönünde olacaktır. Özetle Amerika'nın enerji kaynaklarına bağımlılığı bu ülkelere fazla bir nüfuz alanı sağlamıyor.

Enerji alanında faaliyet gösteren şirketlere gelince. Bu şirketler lobi faaliyetlerine çok aşinadırlar, ancak onların son yıllardaki çabaları dış politikanın daha geniş boyutlarından daha ziyade neredeyse tamamen ticari çıkarlarına odaklanmış durumdadır. Enerji şirketleri için özellikle vergi politikaları, devlet denetimleri, çevreyle alakalı kaygılar, potansiyel petrol çıkarım bölgelerine ulaşım ve diğer pratik boyutları önemlidir. Dış politika ise onlar için ikinci derecede önemlidir. Robert Trice'ın ifadesiyle, enerji şirketlerinin 'temel hedefi Orta Doğu'da karlarını azami düzeye çıkaracakları bir siyasî ve ekonomik çevrenin kurulmasıdır. Bu nedenle, şirketlerin siyasî çıkarları genellikle Arap yanlısı grupların çıkarlarından çok daha dar kapsamlıdır.'[131]

Petrol sanayinin temel ticaret kuruluşu olan Amerikan Petrol Enstitüsü'nün internet sitesi incelendiğinde dış politikaya dair bu dar ilgi müşahade edilebilir. Sitede yer alan 'politika konuları' başlığı altında beş husus kaydedilmektedir: iklim değişikliği, arama/üretim, yakıtlar, vergi/ticaret ve güvenlik. Bu maddeler arasında 'İsrail' ya da 'Arap-İsrail' çatışmasına herhangi bir atıf bu-

lunmamakta, dış politikaya ise son derece sınırlı bir yer ayrılmaktadır. Buna karşılık, AIPAC, ADL ve Başkanlar Konferansı gibi örgütlerin internet sayfalarında İsrail ve Amerikan dış politikası baş sayfada temel gündem maddeleri olarak görülmektedir.[132] AIPAC'tan Morris Amitay'ın 1980'lerde tespit ettiği gibi, 'petrol çıkarları, kendi çıkarları peşinde koşan diğer şirketler gibi, lobi faaliyetleri yürütüyorlar, ancak bu faaliyetlerin odağında %99 onların vergi mevzuu gibi kendi temel çıkarları yatıyor. Biz onların dış politika mevzuunda lobi faaliyetleri yürüttüğünü nadiren görebiliyoruz... Bir anlamda, bu alanda tek başımıza bulunuyoruz.'[133]

Ayrıca, öyle görünüyor ki, Amerikan şirketleri çok iyi organize olmuş İsrail yanlısı teşkilatların tepkisinden çekindikleri için Amerika'nın Orta Doğu politikasını etkilemeye çalışmaktan kaçınmaktalar. Örneğin 1975'de Gulf Oil şirketinin Amerika'da Arap yanlısı bir dizi faaliyet içinde olduğu iddiası şirketin Başkanlar Konferansı ve ADL tarafından kınanmasına yol açtı. Bunun karşısında Gulf Oil şirketi *New York Times*'ta yayınladığı yarım sayfalık ilanla özür diledi ve bunun tekrarlanmayacağına dair söz verdi. Trice'ın belirttiği gibi, 'canlı, hassas ve tepkisel İsrail lobisi nedeniyle Amerikan şirketleri Orta Doğu konularında siyasî tartışmalara girmekten kaçınmaya çalışırlar.'[134]

Bazı yorumcular petrol ve doğal gaz şirketlerinin ABD dış politikasını Irak gibi kaynaklardan taviz koparmak, istikrarsızlık oluşturarak petrol fiyatlarını tırmandırmak ve böylece karlarını artırmak peşinde olduklarına inanıyorlar.[135] Bu davranışlar hakkında elimizde fazla delil olmasa bile bunun enerji şirketlerinin temel çıkarlarıyla ters olduğunu görebiliriz. Enerji şirketleri petrol zengini bölgelerde, -ABD'nin Orta Doğu politikasının temel unsurları olan- savaş, ambargo ve rejim değişikliği istemezler, çünkü bu tür gelişmeler onların petrol ve doğal gaz rezervlerine ulaşımını ve dolayısıyla iş yapmalarını engeller. Bu tür gelişmeler ayrıca Amerikalıları petrol şirketlerinin temel ürünü olan petrol hakkında daha derin düşünmeye sevkedecektir. Örneğin Başkan Yardımcısı Dick Cheney 1990'larda önemli bir petrol hizmet şirketi olan Halliburton'ın genel müdürüyken Amerika'nın İran'a karşı ambargosuna karşı çıkıyor ve Amerikan şirketlerinin

bundan büyük zarar gördüğünü söylüyordu.[136] Onuncu Bölüm'de inceleyeceğimiz üzere İran'a karşı ambargo, petrol lobisinin çıkarları hilafına, büyük ölçüde İsrail lobisinin isteğiyle gerçekleşmiştir. Cheney'in bu mezkûr görüşü, petrol şirketlerinin ABD'nin Orta Doğu politikaları üzerinde etkili olmadıklarını gösteriyor. Öyle olsaydı, bugün Amerikan dış politikası bambaşka bir çizgide olurdu.

Bütün bunlar her biri iyi birer kapitalist olan petrol şirketlerinin teşvik etmedikleri dış politika girişimlerinden yararlanmaya çalışmayacakları anlamına gelmiyor. Petrol şirketlerinin Saddam sonrası Irak'ta cazip yatırımlar peşinde koşmaları doğaldır. Aynı şirketler Saddam'la da işbirliği yapmaktan gocunmamışlardı. Ancak son tahlilde Arap rejimleri ve petrol lobisi ABD dış politikası üzerinde İsrail lobisi kadar etkili değildirler, zira petrol çıkarları dış politikanın yönünü değiştirmeye ihtiyaç duymaz ve bunu yapabilme noktasında da İsrail lobisiyle aynı ağırlığa sahip değildir.[137] 1970'lerin başında Columbia Üniversitesi profesörü ve eski Dışişleri Bakan Yardımcısı Roger Hilsman şu gözlemde bulunuyordu: 'Şurası aşikârdır ki ABD'nin Orta Doğu politikası Amerikan petrol çıkarlarının değil, ABD'deki Yahudi cemaatinin baskılarına ve onların İsrail'e destek verilmesi yönündeki taleplerine daha açık olmuştur.' İsrail ve Arap lobilerini karşılaştıran Mitchell Bard'ın kabul ettiği üzere, Aramco gibi petrol şirketleri geçmişte lobi faaliyetlerinde bulunmuşlarsa da bu faaliyetlerin Amerikan politikaları üzerinde gözlemlenebilir hiçbir etkisi olmamıştır. Yine, AIPAC'ın eski yasama şefi Douglas Bloomfield'in 2003 yılında BBC Haberler'e verdiği beyanatında dile getirdiği gibi, 'AIPAC'ın çok önemli bir avantajı var; karşısında bir muhalif bulunmuyor.'[138]

"Çifte Sadakat" Sorunu

Çoğunlukla Amerikan Yahudilerini içine alan ve Amerikan dış politikasını İsrail istikametinde etkilemeyi amaçlayan güçlü özel çıkar gruplarının var olduğunu ileri sürmek ister istemez bazılarını rahatsız ediyor. Zira bu iddia beraberinde, eskiden Avrupa'da oldukça yaygın olan anti-Semitist söylemin merkezinde

olan 'çifte sadakat' suçlamasını hatıra getirmektedir. Bu suçlamaya göre Yahudiler, bulundukları topluma ayak uyduramayan ve bu nedenle iyi birer vatandaş olmaları mümkün olmayan yabancılardı. Şimdilerde itibar kaybetmiş olan bu iddiaya göre Yahudiler ancak birbirlerinin dostu idiler. Çarlık Rusyası tarafından uydurulduğu ve yayıldığı ortaya çıkan meşhur *Siyon Liderlerinin Protokolleri*; Yahudilerin bulundukları ülkelerde, gizlice dünyaya hâkim olma niyetindeki Yahudi liderlerin emrinde beşinci kol olarak faaliyeti yaptıklarını iddia etmekteydi.

Bu eski anti-Semitist söylemde çifte sadakat suçlaması, yani Yahudilerin yaşadıkları ülkeye değil kendilerine sadık oldukları iddiası elbette doğru değildi. Ancak bugün gerek akademisyenler, gerekse yorumcular bu terimi objektif, hakaret içermeyen tarzda kullanıyorlar. Bu kullanıma göre, birden fazla ülkeye aidiyet ve sadakat bağları hisseden vatandaşlar bulunmaktadır. İsrailli siyaset bilimci Gabriel Sheffer yabancı ülkelerde yaşayan farklı etnik gruplar üzerinde yürüttüğü çalışmasında 'tam', 'çifte' ve 'bölünmüş' sadakat kavramını inceliyor. Sheffer'e göre belli bir etnik, ulusal ve dini grubun mensupları farklı ülkelere yayıldıklarında her üç biçimde tepki ortaya koyabilmektedirler.[139] Aşağıda tartışılacağı üzere, kimi Yahudi Amerikalılar 'çifte sadakat' tabirini kendi davranışlarını tasvir etmek için de kullanmaktadırlar. Ancak bu kullanımlar kesinlikle geçmişteki anti-Semitist hakaretin izlerini taşımıyor.

Yahudi Amerikalıların itaatkâr vatandaş olmadıkları iddiası doğru değildir. Başkanlar Konferansı lideri Malcolm Hoenlein'ın şu görüşüne katılıyoruz: 'en vatansever ve sadık Amerikan vatandaşları arasında Amerikalı Yahudileri görebilirsiniz.'[140] Daha önce de vurguladığımız gibi, İsrail adına lobi faaliyeti yürütenler uzun geçmişi bulunan siyasî geleneklere göre hareket ediyorlar. Şüphesiz Amerika'da siyasî yaşam bütün bireylerin bazı aidiyet bağları bulunduğu kabulüne dayalıdır. Bu bağlar bir ülkeye, dine, aileye ya da işverene yönelik olabilir. Amerikan vatandaşları bu sadakatleri ve çıkarları yansıtacak resmi ya da gayr-ı resmi teşkilatlar içinde faaliyet gösterebilirler. Örneğin 2006 yılında düzenlenen ve 13 ülkeyi kapsayan bir Pew Global Tavırlar araştırmasına göre Amerikalıların %42'si kendilerini önce Hıristiyan

sonra Amerikalı görmektedirler.[141] Bazen yabancı bir ülkeye yönelik olabilen bu farklı aidiyet hisleri geçmiş bağları, dini inançları, yabancı bir ülkede eğitim görmek gibi şahsi tecrübeleri içerebilir. Amerikan vatandaşlarının siyasî hayatta bu tür bağlılıklara sahip olmaları meşrudur. Bu aynı zamanda demokratik olmanın da bir gereğidir. Amerika vatandaşlarının çifte vatandaş olmaları mümkün olabildiği gibi İsrail ordusu da dâhil olmak üzere yabancı askeri kuvvetlerde görev alabilmeleri de mümkündür. Bunu yapan vatandaşlarımız var.

ABD dış politikasını İsrail çıkarları doğrultusunda etkilemek isteyen Amerikalılar bunun aynı zamanda Amerikan çıkarlarına da hizmet ettiğini iddia etmektedirler. AIPAC yöneticisi Tom Dine'ın bir mülakatta dile getirdiği gibi, 'Ben bu göreve Amerikan dış politikasını ve Amerika'nın dünyadaki konumunu nasıl güçlendireceğimi düşünerek geldim. Aynı zamanda İsrail'i de çok düşünüyorum çünkü ben bir Yahudiyim.'[142] Başkanlar Konferansı'nın eski yöneticisi Theodore Mann'ın ifadesi ise daha açıktı: 'ABD'deki ileri gelen Yahudiler Amerikan çıkarlarıyla İsrail çıkarlarının aynı olduğu konusunda kesin bir inanç içindedirler.'[143]

Bu yaklaşımının yaygın olarak paylaşıldığı konusunda bir şüphe olmamakla birlikte sorunlu bir bakış açısı olduğunu tespit etmek zorundayız: Hiçbir iki ülke tamamen aynı çıkarlara sahip olamaz. Uluslararası siyaset bu şekilde yürütülemez. ABD ve İsrail çıkarlarının tenakuz halinde olduğuna dair geçmişte örnekler vardır ve gelecekte de olacaktır. Örneğin, İsrail'in 1960'larda nükleer silah edinmek istemesinin kendisi açısından stratejik anlamı vardı. Oysa ABD'nin çıkarları İsrail'in nükleer silaha sahip olmamasını gerektiriyordu. İsrail kasten olmasa bile masum Filistinli sivilleri öldürürken ve bunu Amerikan silahlarıyla yaparken bundan zarar gören Amerikan ulusal çıkarları oluyor. İsrail'in 1982'de Lübnan'ı işgal kararı esnasında da benzer bir çıkar farklılaşması vuku bulmuştu. Yine Amerika'nın Suudi Arabistan'a ve diğer Basra Körfezi ülkelerine gelişmiş silahları satmak istemesi İsrail'i rahatsız ediyor.[144]

Buna rağmen, kimi İsrail destekçileri İsrail ve Amerika'nın kökten farklı çıkarlara sahip olamayacağına inanıyorlar. Diğer

bir deyişle, bizim İkinci ve Üçüncü Bölümlerde masaya yatırdığımız stratejik ve ahlakî nedenleri kabul ediyorlar ve siyasetçileri bu nedenlerin hâlâ geçerli olduğuna ikna etmeye uğraşıyorlar. Değer verdikleri inançlar çatışma içinde oldukları zaman insanlar olağanüstü düzeyde rahatsız olurlar. ABD ve İsrail çıkarları çok açık bir şekilde tenakuz halinde olsalar bile İsrail'in bazı ABD'li destekçileri ortada önemli bir çatışmanın olmadığına kendilerini inandırmaya devam edeceklerdir.

Bununla birlikte kendi Yahudi kimlikleri, İsrail'in çıkarlarını düşünme eğilimleri ve ABD'ye sadakat arasında tabii çatışmaların oluşabileceğini kabul eden -aralarında siyaset adamlarının da bulunduğu oranda Amerikalı Yahudi mevcuttur. Bunlar arasında yer alan Henry Kissinger hatıratında bu konuyla yakından ilgilenmiştir: 'Ben dinimin gereklerini yerine getiren biri değilim ancak ailemden 13 kişinin Nazi toplama kamplarında yaşamlarını yitirmelerini asla unutamam... İsrailli liderlerin büyük kısmı şahsi dostlarımdır. Ancak kendi duygusal tercihlerimi ulusal çıkar olarak gördüğüm şeylerin yerine koyamam... Bunu yapmak her zaman kolay değildi ve bazen oldukça acı vericiydi.'[145]

Kissinger çoğu insanın inkâr ettiğini kabul etmektedir: Amerikalıların diğer ülkelere karşı aidiyet hissi beslediği durumlarda gerilimlerin oluşması kaçınılmazdır. Bu aidiyetlerin kaynağının ne olması ve sonunda yaşadıkları ülkenin lehine bir şekilde çözüme bağlanması durumu değiştirmez. Bill Clinton'a Orta Doğu danışmanı olarak görev yapmış olan bir ismin söylediği gibi, 'Biz ABD'nin çıkarları adına, ancak bir prizmadan bakarak gördüğümüz çıkarlar adına hareket ediyoruz.' Bir başka Amerikalı Yahudi diplomat ise benzer görüşleri ifade ediyor: 'Tanrı'ya şükrediyorum ki Orta Doğu konusunda ya da İsrail'i kınamayı gerektiren kararların alınabileceği Birleşmiş Milletler'de çalışmıyorum.'[146]

Bu ifadeler kesinlikle birer sadakatsizlik ifadeleri değildir. Tam tersine, bütün insanlar zaman zaman tecrübe edebilecekleri ve bazen çatışma yaşayabilecekleri birden fazla sadakat sorunu konusunda dile getirilmiş samimi düşüncelerdir bunlar.

Gazeteci Eric Alterman 2003 yılında benzer türde bir samimi itirafta bulunuyordu: 'Benim çifte sadakatim beynime ebevey-

nim, onların ebeveynleri, İbranice okul öğretmenlerim ve hahamlar tarafından kazınmıştır. Bunlar arasında İsrailli genç tur liderlerini ve AIPAC üniversite temsilcilerini de sayabilirsiniz.' Ancak muhtemel çatışmaların hiç olmayacağını söylemek yerine Alterman şunları söylüyor: 'Samimi olmalıyız ve en azından Amerikan ve İsrail çıkarlarının çatışabileceği ihtimalini kabul etmeliyiz. Burada, en azından arada sırada İsrail'in çıkarları neyi gerektiriyorsa onu yerine getireceğini itiraf ederken kendimi yalnız hissediyorum.'[147] Ancak Alterman hiç de yalnız değildir. Amerikan Yahudi Komitesi'nin Amerika masası eski yöneticisi Stephen Steinlight'ın söyledikleri de ilginçtir. Amerika'da bir 'Yahudi milliyetçisi, hatta ayrılıkçısı' olarak yetiştirilmesinden bahsettikten sonra, Steinlight şunları ifade etmektedir:

> Benim milliyetçi düşüncemin temelinde dünyanın "biz" ve "onlar" olarak ikiye ayrıldığı inancı yatmaktaydı. Elbette Amerikan ve Kanada bayraklarına saygı gösteriyor, bu ülkelerin ulusal marşlarını bazen hissederek söylüyorduk. Ancak gerçek hisslerimizin ve gerçek aidiyet bağlarımızın nereye ait olduğu ortadaydı. Ne zaman bu gerilim ortaya çıksa verilen klasik cevabı da biliyordum: İsrail ve Amerika iki demokratik ülkeydiler; ortak değerlere ve stratejik çıkarlara sahiptiler; birine sadakat diğerine sadakatsizlik anlamına gelmiyordu vs. Bütün bu argümanlara dair bir sürü soru ortaya atılabilir... Verilen cevap çoğu zaman için doğru olsa bile her zaman doğru olacak, hiçbir zaman istisnası olmayacak demek değildir... Gruba sadakat ile Amerika'ya ait olma hissi arasında bir denge kurmak çok kolay değildir. Amerika'nın, sanırım Hıristiyanların Holokost suçluluk duygusundan dolayı bizim bu çifte sadakatimizi çoğu zaman hoşgörebilmesi böyle bir sorunun ortada olmadığını göstermez.[140]

Bunun sadece Amerikalı Yahudiler için bir sorun olmadığını vurgulamak gerekiyor. Bu tür sorunlar ABD gibi dünyanın değişik ülkelerinden vatandaşları içine çekmeyi başarmış bir eritme potası hüviyetine sahip bütün ülkelerde görülebilmektedir.[149] Amerikan Yahudilerinin çoğunun İsrail çıkarlarını Amerikan çıkarlarının üstünde gördükleri iddiasını şiddetle reddettiklerini de hatırlatmak zorundayız.

ABD'nin İsrail'e kayıtsız şartsız desteğe devamından yana olan Yahudi ve Yahudi olmayanlar kendi argümanlarını savunma konusunda özgür olmalıdırlar. Bunu yaptıklarında da onların sadakatini sorgulamamız doğru değildir. Ancak aynı şekilde bu konuda eleştirel yaklaşıma sahip olanların da; AIPAC, ADL, Başkanlar Konferansı gibi teşkilatların tarafsız olmadığını, bu teşkilatların yöneticilerinin İsrail'e karşı aidiyet hissi içinde hareket ettiklerini ve bu hislerin onların dış politika görüşlerini etkilediğini söylemeye hakları var. Aksi takdirde Malcolm Hoenlein'ın 'kendimi Yahudi devletinin güvenliğine adadım' demesinin başka bir anlamı olabilir mi?[150] CUFI'den John Hagee'nin, İsrail yerleşim merkezlerine verdiği destek ile resmi Amerikan muhalefeti arasındaki potansiyel çatışmaya dair görüşünü 'Tanrı'nın kanunları ABD hükümetinin ve ABD Dışişleri Bakanlığı'nın kanunlarından daha yücedir' şeklinde ifade etmesini başka nasıl yorumlayabiliriz?[151] Eğer İsrail'e güçlü bağlarla kendini yakın hissetmemiş olsaydı, AIPAC'ta enformasyon ve araştırma bölümü yöneticisi Lenny Ben-David'in 1997-2000 yılları arasında İsrail'in Washington'daki diplomatik misyon şefi yardımcılığı görevini yürütmek istemesini başka nasıl açıklayabiliriz?[152]

Tıpkı ABD'deki diğer iç ve dış politika çıkar gruplarının olduğu gibi, bu şahısların ve teşkilatların savundukları politikaların gerçekten Amerikan ulusal çıkarlarını temsil edip etmediklerini sorgulamak da meşrudur. Onların vatanseverliklerinden elbette şüphe edemeyiz. Ancak onların tavsiyeleri Amerika ve dünyanın geriye kalanı için son derece yüksek stratejik öneme sahip olan bir bölgede çok mahsurlu politikalara yön veriyor olabilir. Bu tavsiyeleri sorgulamak Yahudilerin vatansever olmadıklarını ima eden 'çifte sadakat' suçlamasıyla aynı şey değildir.

Sonuç

İsrail lobisi bir gizli komplo değildir. Lobi açık bir şekilde faaliyetini sürdürmekte ve bu faaliyetinin reklâmını yapmaktadır. Her ne kadar İsrail lobisini oluşturan gruplar ve bireyler, Amerikan dış politikasına tesir etme konusunda alışılmadık kadar avantajlı bir konumda olsalar bile, temel faaliyetleri itibarıyla İsrail lobisi; çiftçiler lobisi, çelik ve tekstil işçileri ve etnik lobiler gi-

bi çıkar gruplarından farklı değildir. Ancak İsrail lobisini diğerlerinden ayıran temel gerçek, bu lobinin faaliyetlerinin görülmedik derecede etkili olmasıdır. Bundan sonraki iki bölümde lobinin hedeflerine ulaşmak için kullandığı stratejilere değineceğiz.

5

Siyasî Süreci Yönlendirmek

Lobiyi oluşturan grup ve şahıslar ABD'nin İsrail'e desteğini teşvik etmek için temelde iki strateji izliyorlar. Bunların başında Washington'daki siyaset yapım sürecini etkilemek geliyor. İkinci olarak, bu örgütler İsrail hakkındaki kamusal söylemin İsrail lehine olmasını ve İkinci ve Üçüncü bölümlerde incelenen stratejik ve ahlakî nedenlerin desteklenmesini temin için ellerinden geleni yapıyorlar. Bu kısımda bu stratejilerin birincisini inceleyecek, bir sonraki bölümde ise lobinin kamusal söylemi etkileme çabalarına değineceğiz.

ABD'de siyasî güç yasama ve yürütme organları arasında bölündüğü için lobinin taktikleri hangi devlet organının bir konuda etkili olduğuna göre değişir. Kendilerine yakın bireylerin seçilmesi ve önemli konumlara atanması dışında, lobiye mensup gruplar, bağımsız bir siyaset izlemeye meyyal olan yöneticilerin siyasî hesaplarını da şekillendirmeye çalışırlar. Bir milletvekilinin ya da siyaset yapımcısının siyasî görüşleri ne olursa olsun, lobi İsrail'e şartsız destek verilmesinin en makul siyasî tercih olarak gözükmesi için çalışır. Kısacası diğer çıkar grupları gibi İsrail lobisi de hedeflerini yöneticilerin önlerindeki siyasî seçeneklerin sayısını azaltarak, onları başka türlü atmayacakları adımları atmaya zorlayarak, lobinin muhalefet ettiği uygulamaların sürdürülmesini zorlaştırarak ve yöneticilerin zaten isteyerek tercih edecekleri seçenekleri sanki bu grubun desteklediği seçeneklermiş gibi sunarak gerçekleştirmeye çalışır.[1]

Kongreyi Baskı Altına Almak

İsrail lobisinin etkili oluşunun çok önemli bir nedeni Amerikan Kongresi üzerindeki nüfûzudur. Dünyadaki bütün diğer ülkelerin aksine İsrail, Kongre'nin bulunduğu Capitol Hill'de her türlü eleştiriden muaf tutulmaktadır. Kongre genellikle çok tartışmalı mevzuları ele alır ve birçok farklı görüşü içinde barındırırken İsrail'e gelince eleştiriden uzak durulması oldukça dikkat çekicidir. Mevzu ister kürtaj olsun, isterse silahsızlanma, pozitif ayrımcılık, eşcinsel hakları, çevre, ticaret politikaları, sağlık, göçmen sorunları ya da devlet yardımları gibi çeşitli konular olsun, Capitol Hill'de tartışmalar son derece canlıdır. Ancak mevzu İsrail'e gelince, en keskin muhalifler sessizleşmekte, ortada hiçbir tartışma bulunmamaktadır.

İsrail sözkonusu olduğunda hiçbir ciddi tartışmanın yaşanmamasına iyi bir örnek, 14 Şubat 2007'de Temsilciler Meclisi'nde Orta Doğu ve Güney Asya Alt Komisyonu'nun İsrail-Filistin barış sürecine dair düzenledikleri oturumdu. Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın akamete uğrayan barış sürecini canlandırmaya çalıştığı bir anda, alt komisyon lobinin üç önemli ismini görüşlerine başvurmak üzere davet etti: AIPAC eski yöneticisi, halen Brookings Enstitüsü'nde Saban Orta Doğu Politikaları Merkezi'nin başkanlığını yürüten ABD'nin eski İsrail büyükelçisi Martin Indyk, İsrail yanlısı WINEP'den David Makovsky ve sağcı Orta Doğu Forumu'nu yöneten yeni muhafazakâr laf ebesi Daniel Pipes. Bu oturuma, Filistinli ya da Arap Amerikalıları bir kenara bırakın, ABD'nin alternatif bir yaklaşım takınmasını tavsiye edecek ya da görüş dile getirebilecek, İsrail'e eleştirel bakan hiç kimse davet edilmemişti. Bir zamanlar AIPAC'da görev alan ve halen iki devletli çözümü savunan ılımlı İsrail yanlısı örgüt, İsrail Politika Forumu'nda önemli bir yetkili olan M. J. Rosenberg bu durumu çok iyi bir şekilde özetliyor: 'Bir çatışmanın iki tarafı hakkındaki bu oturumda taraflardan sadece birinin konuşmasına izin verildi... Resmi bir Kongre oturumunda Arap görüşünün bu şekilde yasaklanmasını izleyen herkes gördükleri karşısında şaşkınlığa düşmüştür. Bu, hem ABD'nin, hem de İsrail'in çıkarlarına zarar vermektedir.'[2]

Lobinin Kongre'deki başarısının bir nedeni bazı vekillerin Hıristiyan Siyonist olmasıdır. Örneğin Çoğunluk Grubu eski Başkanı Richard Armey, 2002 yılının Eylül ayında verdiği bir demecinde, 'Benim dış politikadaki bir numaralı önceliğim İsrail'i korumaktır' demiştir. Herhangi bir Amerikalı parlamenterin en önemli önceliğinin 'Amerika'yı korumak' olacağı sanılır, ancak Armey böyle dememiştir. Armey'in Çoğunluk Başkanı olarak halefi Tom DeLay hakkında ise, ZOA başkanı Morton Klein şunu söylüyor: 'Bütün kalbiyle İsrail hakkında endişeleniyordu.' DeLay daha sonra ise 'kalben İsrailli' olduğunu ifade edecektir.[3]

Bununla birlikte Amerikan dış politikasının İsrail çıkarları doğrultusunda olmasını temin eden Yahudi kökenli senatör ve vekiller de bulunmaktadır. 2006 yılında rekor sayıda Yahudi Amerikalı Meclis ve Senato'ya seçilebildi. Bu durum onların Amerikan toplumundaki etkileyici başarılarının ve geleneksel olarak yüksek düzeydeki toplumsal ve siyasî katılımlarının bir neticesidir.[4] Bu vekillerin bazıları, örneğin Senatör Joseph Lieberman (D-Connecticut) ve Charles Schumer, vekil Jerrold Nadler (D-New York), Henry Waxman (D-California) ve Robert Wexler (D-Florida) İsrail'in şaşmaz destekçilerindendir.[5] Nitekim Waxman 2006 seçimleri sonrasında 'Bazı Demokratlar benim İsrail hakkındaki düşüncelerimi paylaşmayabilirler, ancak bu kişiler kesinlikle İsrail ve Orta Doğu'yla alakalı komitelere başkanlık yapamazlar' demiştir.[6] Bu konuda haklıydı: Yukarıda anlatılan Meclis alt komisyonunun başkanı sıkı bir İsrail destekçisi olan Gary Ackerman (D-New York) idi. Daha geniş Dışişleri Komisyonu'nun başkanı ise İsrail'e sadakat konusunda Capitol Hill'de rakibi bulunmayan Tom Lantos (D-California) idi. AIPAC'ın eski bir başkanının belirttiği gibi, Lantos 'tam bir mavi-beyaz'dır.[7]

Ancak yasama sürecini İsrail lehine çevirebilen sadece vekillerin kendileri değildir. Kongre'de çalışan personel, dışarıdaki çıkar gruplarının pozisyonlarını tespit ederek, farklı politika seçeneklerini patronlarına bildirerek yasama sürecinin tam ortasında fonksiyon icra ederler. AIPAC'ın eski başkanı Morris Amitay'ın beyan ettiği gibi, 'Buradan üst tarafta, Capitol Hill'de çalışan Yahudi çocuklar var. Onlar belli hadiselere Yahudi olarak bakıyorlar... Bu çocuklar belli konularda senatörlerin kararını

etkileyecek bir konumdalar... Sadece personel seviyesinde birçok işi başarabilirsiniz.'[8] Aşağıda anlatılacağı gibi, lobinin temsilcileri bazen, Kongre personelinin yasa taslağı yazmasına yardımcı olarak, vekillerin konuşma metinlerini hazırlayarak, vekillerin birbirlerine destek bulma amacıyla gönderdikleri mektupları yazarak ve yürütme organı üzerinde baskı oluşturmak için yazılan açık mektupları kaleme alarak doğrudan sürece dâhil olmaktadırlar.

Lobiyi oluşturan gruplar arasında Kongre üzerinde en etkili olanı AIPAC'tır. Bu gerçek her iki partiden politikacılar tarafından da itiraf edilmektedir.[9] Bill Clinton bir defasında AIPAC'ı 'gözkamaştırıcı bir şekilde başarılı' ve 'bu şehirde lobi yapan herkesten daha iyi' olarak tarif etmiş, Meclis eski sözcüsü Newt Gingrich ise AIPAC hakkında 'bütün gezegende en etkili genel çıkar grubu' diye söz etmiştir. Senato çoğunluk lideri Harry Reid (D-Nevada) ise, 'bu ülkede [AIPAC] kadar iyi teşkilatlanmış ve saygın bir siyaset örgütü bilmiyorum' diye konuşmuştur. *New Yorker* dergisinden Jeffrey Goldberg AIPAC'ı lobiciler arasında bir Leviathan, *New York Times* gazetesi ise ABD'nin İsraille ilişkilerini etkileyen en önemli teşkilat olarak tarif etmektedirler.[10] AIPAC kendi internet sitesinde bu yorumu gururla alıntılamaktadır. AIPAC'ın başarısının sırrı, kendi ajandasını destekleyen vekilleri ve kongre adaylarını ödüllendirme ve desteklemeyenleri cezalandırma yeteneğinde gizlidir. Bu yeteneğin kaynağını ise daha çok seçim kampanyalarında verilen para yardımları oluşturmaktadır. Para Amerikan seçimleri için hayatî derecede önemlidir; seçim kazanmak son derece pahalı bir olay haline gelmiştir. AIPAC kendi dostlarının gerekli malî yardımı elde etmelerini temin etmekte, onlar da buna karşılık AIPAC'ın çizgisinden sapmamaktadırlar.

Bu süreç değişik şekillerde işliyor. Öncelikle AIPAC'a maddi destek veren çok sayıda kişi aynı zamanda siyasî bağışlarda da bulunuyorlar. Federal Seçim Komisyonu'nun rakamlarına göre, AIPAC'ın yönetim kurulu üyesi 46 kişi 1997 ve 2001 yılları arasında seçim kampayalarında 3 milyon dolar yardımda bulundular. Bu kişilerin çoğu İsrail yanlısı politik eylem komitelerine (PAC) ve adaylara yardımda bulunmaya devam ediyorlar.[11] *Washing-*

ton Post gazetesine göre, 2000 yılından bu yana [AIPAC] yönetim kurulu üyeleri kampanyalara ve siyasî komitelere ortalama 72 bin dolar aktardılar.'[12]

İkinci olarak AIPAC adayları diğer bağış ve yardım kaynaklarıyla irtibata geçiriyor. İsmine rağmen AIPAC bir siyasî eylem komitesi (PAC) değildir. Bu nedenle AIPAC adayları resmen benimseyerek, onların seçim kampanyalarına bağışta bulunmamaktadır. Bunun yerine AIPAC potansiyel adayları süzgeçten geçirerek, onlarla potansiyel bağışseverleri buluşturmakta ve İsrail yanlısı PAC'lara bilgi sağlamaktadır. Tarihçi David Biale'nin ifadesine göre, 'Amerikan Yahudi 'İsrail lobisi' Altı Gün Savaşı'ndan sonra Amerikan Kongresi'ndeki en gelişmiş ve etkili lobi örgütü haline dönüşmüştür. Bunu yaparken başvurduğu en önemli yöntem, bütün Amerika çapında Yahudi Siyasî Eylem Komiteleri'ni çalıştırarak, kongre adaylarına İsrail'e verdikleri desteğe göre yardım bağışında bulunulmasını örgütlemektir.[13]

AIPAC başkanı Howard Friedman 2006 yılı Ağustos ayında örgüt mensuplarına hitaben şunu söylüyordu: 'AIPAC' her Kongre adayıyla buluşur. Bu adaylara önce onların İsrail'in ve Orta Doğu'nun içinde bulunduğu zor ve karmaşık durumu daha iyi anlamaları için brifingler verilir. Daha sonra her adaya Amerikan-İsrail ilişkileri hakkında düşüncelerini içeren bir 'pozisyon metni' kaleme almaları istenir. Böylece onların mevzuyla alakalı ne düşündüklerini tam olarak anlayabiliriz.'[14] Friedman'ın AIPAC'ın çalışma metoduna dair bu söyledikleri diğer siyaşî şahsiyetlerin söyledikleriyle örtüşüyor. 1980'lerin başlarında California Meclisi adaylığı için kampanya yürüten savaş karşıtı Tom Hayden, yerel siyasî güç odağı Michael Berman'ın (California milletvekili Howard Berman'ın kardeşi) desteğini, İsrail'e sadık bir dost olacağı şartıyla sağladığını anlatıyor. Hayden şu ilginç tespiti yapıyor: 'Sertifikalı kosher olmak zorundasınız. Sertifikanızın sürekli yenilenmesi gerekiyor. Sertifikayı verenler hahamlar ve belli Yahudi teşkilatlarının başkanlarından başlamak üzere bütün Yahudi seçkinlerdir... Burada önemli bir güvenlik araştırması rolünü İsrail'deki partilerle alakası bulunan AIPAC üstlenmektedir. Gerektiği durumlarda, İsrail'in büyükelçileri, konsolosları ve diğer yetkilileri herhangi biri hakkında 'İsrail dostu'

açıklaması yaparak sürece müdahil olmaktadır.' Hayden'in siyasî kariyeri boyunca sadece eyalet düzeyinde görevler üstlenebildiği söylenebilir; ancak o bu görevlerinde her zaman sivrilen bir isim oldu.[15]

Aynı şekilde Senatör Mark Hatfield (C-Oregon)'e karşı 1990 yılında başarısız bir seçim kampanyası yürütmüş olan Harry Lonsdale AIPAC merkezine kendi ziyaretini şöyle anlatıyor: 'Ortalıkta, benim İsrail yanlısı olduğuma dair bir söylenti dolaşıyordu. Bunun üzerine seçim kampanyasının hemen başlarında Washington'daki AIPAC merkezine davet edildim. Bu benim hiç unutmayacağım bir tecrübedir. Benim İsrail yanlısı olmam yeterli değildi. Bana hayatî konulardan oluşan bir liste verildi ve her bir konu hakkındaki görüşüm adeta test edildi. Daha doğrusu, bu konularda görüşümün ne olması gerektiği ve bunu kamusal alanda hangi kelimleri kullanarak, nasıl ifade edeceğim öğretildi... AIPAC'daki görüşmemden hemen sonra, seçim yardımı için arayabileceğim Florida'dan Alaska'ya kadar İsrail'in Amerikan destekçisi isimlerden oluşan bir liste bana gönderildi. Onları aradım ve paralarını aldım.'[16]

Idaho eski valisi John V. Evans da benzer bir hikâye anlatıyor. 1986'da Idaho senatörü Steven Symms'e karşı kampanya yürüten Evans da AIPAC merkezini ziyaret eder. Burada Evans'a göre, AIPAC görevlileri 'kendilerinin bir siyasî eylem komitesi olmadıklarını, ancak bütün ülke çapında bu komiteleri olan Yahudi teşikatlar bulunduğunu ve eğer isterlerse bu komiteleri harekete geçirebileceklerini' anlatırlar. *Wall Street Journal*'ın verdiği bilgiye göre AIPAC Evans'ı bu sözde bağımsız kuruluşlara yönlendirdi ve onlardan Evans için Cumhuriyetçi Senatör Steve Symms'e karşı kaybettiği seçim mücadelesi için 204.950 dolar temin etti.'[17]

AIPAC aynı zamanda kongrede kullanılan oyların listesini çıkarıyor ve bu listeleri mensuplarına iletiyor; böylece AIPAC mensupları hangi adayları desteklemeleri gerektiğini anlıyorlar.[18] Diğer tarafta İsrail'e karşı hasmane yaklaşımları görülen adaylar AIPAC'ın kampanya desteğinin rakiplerine gideceğini bekleyebilirler. 1988'de *Washington Post* tarafından ele geçirilen dâhili AIPAC belgeleri örgütün siyasî masa başkan yardımcısının

1986'daki Senato seçimlerinde bazı adaylar için aktif bir şekilde para toplamaya çalıştığını ortaya koymaktaydı. 1987'de *Wall Street Journal*'ın tespitine göreyse, 'AIPAC'ın siyasî harcamalarda bulunmadığı iddialarına karşı, çoğu Yahudi bağışseverlerden aldıkları yardımla ayakta duran ve kendilerini gizleyici isimlere sahip olan 51 İsrail yanlısı siyasî eylem komitesi AIPAC yöneticileri tarafından idare edilmekte ve bu insanlar AIPAC'ın iki önemli karar verici mekanizmasında yer almaktadırlar.'[19] Federal Seçim Komisyonu AIPAC'ın İsrail yanlısı komiteleri organize ettiğine dair yeterince delil bulunmadığına karar vermiş olsa da, AIPAC'ın seçim kampanyalarında bağışları yönlendirdiği inancı yaygındır.[20] Nixon idaresinde Dışişleri Bakan Yardımcısı ve Jimmy Carter zamanında Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı olarak çalışmış bulunan tecrübeli diplomat David Newsom'ın anlattığına göre, 'uzun yıllardır kongre üyeliği görevinde bulunan tecrübeli bir politikacıya AIPAC'ın yasama organı üzerindeki gücünün nedeni sorulduğunda alınan cevap şu olmuştu: 'Para. Bu kadar basit.'[21]

Kampanya bağışlarını izleyen bağımsız bir araştırma kuruluşu olan CRP son seçimlerde aktif otuzu aşkın İsrail yanlısı eylem komitesi tesipt etmiş. 2006 ara seçimlerinde bu gruplar her iki partinin adaylarına 3 milyon dolar bağışta bulunmuşlar.[22] *Economist* dergisinin bildirdiğine göre, 1990 ve 2004 yılları arasında, İsrail yanlısı gruplar aday ve partilere yaklaşık 57 milyon dolar bağışta bulunurken, Arap-Amerikan ve Müslüman eylem komiteleri sadece 800 bin dolara yakın bir miktar bağışlayabilmişlerdi.[23] Adaylara verilen bireysel katkılar ve partilerin ulusal teşkilatlarına yapılan bağışlarla birleştirildiğinde İsral yanlısı güçlerin seçimlerde ciddi bir ağırlığa sahip oldukları görülecektir. CRP'den Steven Weiss'ın deyişiyle, 'eğer bir adaysanız ve AIPAC tarafından İsrail yanlısı olarak onaylanmışsanız, bütün ülke çapında bağışseverlerden para akmaya başlar.'[24]

Bunlar şüphesiz etkili yöntemlerdir. Örneğin 2006'da Senatör Joseph Lieberman, İsrail yanlısı grup ve şahıslardan gelen para sayesinde, Demokrat Parti içindeki seçimleri Ned Lamont'a karşı kaybetmesine rağmen, bağımsız olarak girdiği seçimleri kazanabildi. Lieberman 20'yi aşkın eylem komitesinden 145 bin do-

lar toplarken, bu gruplar Lamont'a yardım etmediler. Aynı yıl İsrail yanlısı eylem komitelerinden toplanan 76 bin dolar Sheldon Whitehouse'un İsrail konusunda şüpheli tutum izleyen Senatör Lincoln Chaffee (C-Rhode Island)'yi mağlup etmesini sağladı.[25] İsrail yanlısı grupların yardımını alan diğer başarılı adaylar Robert Menendez (D-New Jersey) ve Brad Ellsworth (D-Indiana)'tur. *Jewish Telegraph Agency*'den Ron Kampeas'a göre, bu ve diğer adaylar için toplanan para, birçoğu İsrail yanlısı lobi örgütü AIPAC'la güçlü bağları olan yardımseverler ağı tarafından bağışlanmıştır.[26]

AIPAC ve ona bağlı ağ elbette her seçimin kaderini etkileyemiyor. İsrail yanlısı gruplardan gelen cömert para yardımları Lonsdale ve Evans'ın seçimleri kazanmasını sağlayamamış, yine görevdeki Senato Muhalefet Lideri Tom Daschle (D-Güney Dakota) ya da Senatör Rick Santorum (C-Pennsilvania) gibilerinin sırasıyla 2004 ve 2006'daki seçimleri kaybetmesini engelleyememiştir.[27] Ancak İsrail lobisi son otuz yıl boyunca birçok başarılı adayın seçimleri kazanmasına yardımcı olmuş ve İsrail'e dostane yaklaşmadığına hükmedilenlerin seçimleri kaybetmesine çalışmıştır. Örneğin 2002'de lobi Kongre üyesi Cynthia McKinney (D-Georgia) İsrail lobisinin gayretleriyle rakiplerine yapılan yardımlardan dolayı seçimi kaybetti. McKinney görevine 2004'de dönebildi ancak 2006'da yeniden seçimleri kaybetti. 2006 Demokrat Parti ön seçimlerinde McKinney'in karşısında seçimi kazanan Hank Johnson 7 İsrail yanlısı siyasî eylem komitesinden 34 bin dolar toplamayı başardı.[28] Yine çok meşhur bir olayda Chicagolu zengin işadamı AIPAC Başkanı Robert Asher Illinoisli avukat Richard Durbin'i 1982'deki seçimlerde Kongre üyesi Paul Findley (C-Illinois)'in karşısına çıkmaya ikna etti. Durbin daha evvel seçilmiş bir görevde bulunmamıştı, ancak Asher'ın daha sonra belirttiğine göre, '[Durbin'in] görüşlerini soruşturdum... Sadece Paul Findley'e karşı olan birini değil aynı zamanda İsrail'in dostu olan birini desteklemekten emin olmak istiyordum. Sonunda Durbin Findley'i eyalet içinde ve dışındaki Yahudilerin yardımıyla mağlup etti. Şimdi şunu sorabiliriz: Yahudi parası Durbin'i nasıl buldu? İsrail'e dost olmayan birini mağlup etme fırsatına sahip olduğumuzu anlatmak için bütün ülkeyi dolaş-

tım. Ve kapılar açıldı.'[29] Asher seçimlerin İsrail'in 'tehlikeli bir düşmanını' Kongre'den uzaklaştırmak için yakalanmış 'en iyi şans' olduğunu beyan eden mektupları muhtemel bağışseverlere göndermiş. Netice olarak Durbin'e 31 değişik İsrail yanlısı komiteden toplam 104.325 dolar para gönderilmiş. Mukayese açısından 1982 seçimlerinde diğer Illinois kongre adayları aynı gruplardan yaklaşık 3700 dolar aldı.[30] Durbin seçimlerde daha önce bu görevde onbir yıl boyunca bulunmuş olan Findley'i az farkla mağlup etti ve ardından Kongre seçimlerini kazandı. Şimdi ise Kongre'de çoğunluk denetçisi olarak hizmet ediyor.

2002'de Dörtlü Çete olarak bilinen AIPAC politikalarını belirleyen zengin bağışseverlerden biri olan Mayer 'Bubba' Mitchell aynı taktikleri Kongre üyesi Earl Hilliard (D-Alabama)'ı devirmek için kullandı. Durbin gibi Hilliard'ın muhalifleri de AIPAC destekçilerinin yardımını gördü. *New Yorker*'dan Jeffrey Goldberg'e göre, Asher bilahire şunu söyleyecekti: "Bubba'ya Hilliard'ın muhalifinin kazanmasının ardından ne hissettiğini sordum. 'Sen Durbin'i seçtirirken ne hissetmişsen onu' dedi."[31] AIPAC kendi ajandasıyla uyuşmayan birçok diğer politikacıyı mağlup etmede de önemli rol oynadı. Bunlar arasında vekil Pete McCloskey (C-California) ve Senatör J. William Fulbright (D-Arizona) ve Senatör Roger Jepson (C-Iowa) gibi isimler yer almaktadır. Jepson'un akıbeti özellikle dikkat çekici olmuştur. Ronald Reagan'ın özel ricası üzerine 1981'de Suudi Arabistan'a AWACS uçakları satışını desteklemiş, ardından 1984'de rakibi Demokrat Partili Tom Harkin'e mağlup olmuştu. Bu seçimlerde Harkin İsrail yanlısı gruplardan 100 bin dolar toplamıştı. Senatör Alan Cranston (D-California) daha sonra Jepson'ın kaderinin Orta Doğu'yla ilgili konularda oy verirken 'senatörlerin kalplerinde terör estirdiğini' ifade edecekti.[32]

1982'de Illinois eyaletinde valilik seçimlerinde yarışan eski Senatör Adlai Stevenson (D-Illinois)'nin başına gelenler lobinin seçimlerin kaderini etkileme yeteneğinin bir başka örneğidir. 1980 yılında Senatör Stevenson bir kararnameye, yerleşim birimlerini durdurmadığı takdirde İsrail'e verilecek yardımın azaltılmasını öngören bir ek madde konulmasını teklif edince İsrail lobisinin tepkisini çekti. Stevenson bu ek madde önerisinin ka-

bul edilmeyeceğini biliyor, ancak İsrail'i destekleyen meslekdaşlarının Amerikan politikalarıyla çeliştiği durumlarda bile İsrail'i desteklemeye devam ettiklerini göstermek istiyordu. Bu öneri sadece 7 kabul oyu alabildi ve kolayca reddedildi. Senatör Quentin Burdick (D-North Dakota) Illinois senatörüne neden destek vermediğini, 'Kusura bakma Adlai, fakat ben yeniden seçilmek istiyorum' sözleriyle açıkladı. İki yıl sonra Stevenson bu defa valiliğe aday olduğunda, seçim kampanyası bağışlarının kuruduğunu ve hatta rakibine gittiğini farketti. Eski senatöre göre, kendisi ve karısı 'anti-Semitik olmakla suçlandılar. Basın aleyhlerine döndü. Demokratik Yahudi Komitesi üyeleri baskı altında kaldılar. Yahudi dostları ve destekleyicileri de tepki gördüler.' Stevenson seçimleri az farkla kaybetti. Sonraki yıllarda bunu açıklarken 'o seçimlerde hiç şüphesiz lobinin çok ciddi bir etkisi oldu' diye konuşacaktı."[33]

Belki de AIPAC'la ters düşen bir siyasetçinin acı akıbetine dair en iyi örneklerden biri Senatör Charles Percy (C-Illinois)'nin 1984'de aldığı seçim yenilgisidir. Senato'da kullandığı oylar genellikle İsrail yanlısı olduğu halde, 1975 yılında Başkan Ford'un ABD'nin Orta Doğu politikasını 'yeniden gözden geçireceği' tehdidine karşı AIPAC öncülüğünde yayınlanan '76 mektubu'nu imzalamaması nedeniyle örgütün tepkisini üzerine çekti. Percy ayrıca FKÖ lideri Yaser Arafat hakkında diğer Filistinli teröristlerden daha 'ılımlı' nitelemesini kullanmıştı. Percy'nin rakipleri hem ön seçimlerde, hem de 1984'de yapılan genel seçimlerde İsrail yanlısı komitelerden büyük miktarlarda yardım gördüler. Ayrıca California'da yaşayan ve AIPAC'ın sponsorlarından biri olan Michael Goland adındaki bir işadamı Illinois'da yayınlanan Percy aleyhindeki bir reklam için 1.1 milyon dolar harcadı (Goland daha sonra 1986 California senato seçimlerinde yasadışı kampanya bağışı yapmaktan suçlu bulundu).[34] Tom Dine'nin Percy'nin yenilgisinden sonra zafer edasıyla söylediği gibi, 'ABD'nin bir ucundan diğer ucuna bütün Yahudiler Percy'i yenilgiye uğratmak için çalıştılar. Artık önemli kamu görevlerinde bulunan ya da bu görevlere gelmek isteyen Amerikalı politikacılar mesajı almışlardır herhalde.'[35] Dine'nın övgüsü bir yana, bu hikâyelerden alınacak ders çok açıktır. *Forward* dergisinin editörü J. J. Goldberg'in 2002'de yorumladığı gibi, "Kongre'de bu in-

sanları karşına alma yoksa seni devirirler" şeklinde bir intiba var.'[36] AIPAC ve İsrail yanlısı komiteler İsrail yanlısı adayların seçilmesinden daha fazlasını hedefliyorlar. Bu gruplar aynı zamanda İsrail hakkında eleştirel yaklaşım gösteren politikacıları kendi taraflarına çekmede olağanüstü başarılılar. Örneğin eski Senatör Jesse Helms (C-North Carolina) bir zamanlar Amerikan dış yardım programının en büyük tenkitçilerinden biriydi ve bu anlamda ABD'nin İsrail'e verdiği önemli miktardaki yardıma da karşı çıkıyordu. Ancak 1984'de Helms North Carolina'nın sevilen valisi James Hunt'a karşı sert (ve pahalı) bir seçim yarışı verdi. Çok önemli bir hasmını siyaset sahnesinden atma fırsatını sezen AIPAC çok ciddi miktardaki bir para yardımını Hunt'a yönlendirdi ve neticede seçimi Hunt kazandı. Helms mesajı almıştı. Ertesi yıl İsrail'e gitti ve başında bir *yarmulke* ile Ağlama Duvarı'nı öperken resim çektirdi. Aynı seyahatta Ariel Şaron ile birlikte çektirdiği resmi bürosunun duvarına astı. Daha da önemlisi Helms artık İsrail'in sesini duyuran bir destekçi haline gelmişti ve 2002'de emekli olana kadar da bu şekilde kaldı.[37]

Benzer bir evrim hadisesini Senatör Hillary Clinton örneğinde gözlemleyebiliriz. Clinton 1998'de Filistin devletine destek vermiş, 1999'da Arafat'ın karısı Süha Arafat'ı kabul etmişti. Bütün bunlar lobi tarafından tepkiyle karşılandı. Ancak Clinton seçime girmeye karar verince birden bire İsrail'in koyu bir destekçisi haline geldi. Clinton şimdi İsrail yanlısı örgüt ve şahıslardan maddi yardım dâhil her türlü destek görüyor. Clinton 2006 yılının Temmuz ayında İsrail yanlısı bir gösteriye katıldı ve orada İsrail'in Lübnan'a karşı yürüttüğü oldukça tahripkâr savaşa destek verdi. Bunun üzerine sağcı İsrail yanlısı örgüt, Güvenli Bir İsrail İçin Amerikalılar'ın başkanı Helen Freedman şu yorumda bulundu: 'Onun söyledikleri çok güzeldi. Özellikle yakın tarihte yaptıklarına bakıldığında. Biz onun Süha'yı öpmesini unutmuyoruz.'[38] İsrail yanlısı komiteler Clinton'un 2006 yılındaki seçim kampanyası için 30 bin dolar bağışta bulundular. Daha sonra *Forward* Ocak 2007 sayısında Clinton'ın '2008'de Demokrat Parti'nin başkan adaylığı için yapılacak ön seçimlerinde Yahudi cemaatinin yaptığı çok ciddi orandaki siyasî bağışlardan aslan payını alacağı beklenebilir' yorumunu yapmıştır.[39]

Seçim baskılarının ve ikna uğraşılarının işe yaramadığı durumlarda AIPAC'ın, politikacıları kendi tarafına çekmek için tehdide başvurduğu çok iyi bilinmektedir.[40] Örneğin 2006 yılında liberal ve İsrail yanlısı oy verme temayülüne sahip Kongre üyesi Betty McCollum (D-Minnesota) AIPAC'ın desteklediği Filistin Anti-Terörizm Yasası tasarısına muhalefet etti. Hamas'ın seçim zaferinden sonra Filistin Otoritesi'ne karşı çok sert önlemler getiren bu tasarıya, Dışişleri Bakanlığı, Katolik Rahipler, İsrail yanlısı Şimdi Barış İçin Amerikalılar ve İsrail Politika Forum'u gibi diğer örgütler tarafından da karşı çıkılıyordu. Yine de bir AIPAC lobicisinin McCollum'un yardımcısına, vekilin 'teröristlere karşı verdiği destek affedilemeyecek' demesi üzerine McCollum, AIPAC başkanı Howard Kohr'dan özür diledi ve AIPAC temsilcilerinin bürosuna girmelerini yasakladı.[41]

Burada verilen mesaj açıktı: AIPAC'la ters düşen herhangi bir senatör ya da meclis üyesi ateşle oynamaktaydı. Elbette Lobi'nin faaliyetleri mağlup adayların seçimlerde karşılaştıkları zorlukları ve neticede mağlup oluşlarını tek başına açıklayamaz. Örneğin Cynthia McKinney bir Capitol Hill güvenlik görevlisiyle kavga etmesi, Lincoln Chafee 2006'da Cumhuriyetçi Parti karşıtı atmosferin yüksek oluşu gibi nedenlerle zorluklarla karşılaştılar. Ancak lobinin politikacıların seçimlerdeki kaderini etkilediği de bir gerçektir. 1991 yılında bir Kongre kaynağının söylediğine göre, 'İsrail'e karşı oy vermek Washington eyaletinde kerestecilerin aleyhine oy kullanmak gibidir, ancak AIPAC bütün ülke çapında etkilidir.'[42] AIPAC'ın başkanlığı ve daha sonra mali işler müdürlüğü görevinde bulunan Morris Amitay 2002 yılında 'bugünlerde herkes çok iyi görünüyor' derken bunu kastediyordu. Jimmy Carter da Şubat 2007'de şunları söylüyordu: 'Herhangi bir Kongre üyesinin "İsrail ve Filistinliler arasında dengeli bir tavır takınalım ve barış anlaşması için müzakerelere öncülük edelim" diyebileceğini yakın bir gelecek içinde tahmin etmiyorum... Herhangi bir Kongre üyesinin eğer yeniden seçilmek gibi bir amacı varsa muhafazakâr İsrail hükümetinin karşısında görülebilecek bir tavır içine girmesi siyaseten intihar olur.'[43]

AIPAC'ın bu etkisi yıllık Politika Konferansı'na katılımın ve orada etkileyici konuşmalar yapmanın neden her iki partinin

önemli üyeleri ve hükümet görevlileri için adeta bir vazife haline geldiğini de açıklıyor. 2007 Politika Konferansı'na katılanlar arasında Başkan Yardımcısı Dick Cheney, Meclis başkanı Nancy Pelosi (D-California), Senato çoğunluk grubu başkanı Harry Reid ve Azınlık Lideri Mitch McConnell (C-Kentucky) ve Meclis azınlık grubu başkanı John Boehner (C-Ohio) bulunuyordu. Geçen yılın konuşmacıları arasında ise yine Cheney, Boehner, BM Büyükelçisi John Bolton, Senatör Susan Collins (C-Maine), Evan Bayh (D-Indiana), Temsilci Roy Blunt (C-Missouri), Shelley Berkley (D-Nevada), Artur Davis (D-Alabama), Bill Pascrell (D-New Jersey), Robert Wexler, eski senatör ve başkanlık yarışı adayı John Edwards bulunmaktaydı. Daha önceki yıllarda konuşma yapan isimler ise Başkan George W. Bush, Dışişleri Bakanı Colin Powell, Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, eski meclis sözcüleri Dennis Hastert (C-Illinois), Newt Gingrich, eski çoğunluk grubu başkanı Richard Armey ve kalabalık bir medya bilirkişisi. Her iki partiden politikacıların bu kadar gayretlice kur yaptıkları başka bir lobi teşkilatı yoktur.

AIPAC'ın seçimlere tesir etme yeteneği İsrail'in her yıl cömert yardımlar almasını garanti altına alıyor ve politikacıların İsrail'e yönelik en ufak eleştiri yöneltmelerini tehlikeli hale getiriyor. Ancak İsrail lobisinin Capitol Hill'deki etkisi bundan da ötesine uzanmaktadır. Her türlü lobi grubu siyasî nüfuzlarını sadece doğrudan ikna ve kampanya bağışlarını kullanarak değil, aynı zamanda sempatizan senatör ve temsilcilere 'yasama yardımı' sağlayarak ve zaten işleri başından aşkın çalışanlara konuları tahlil etme, tasarı metinlerini kaleme alma ve konuşma metinlerini yazma hususunda yardımcı olarak tesis etmeye çalışırlar.[44] Her Kongre üyesi AIPAC'ın Yakın Doğu Raporu (*Near East Report*) adlı 15 günlük dergisine abonedir. AIPAC personeli ayrıca İsrail'i ilgilendiren hususlarda Kongre memurlarına yardıma her zaman açıktır. Eski bir AIPAC çalışanı olan Douglas Bloomfield'e göre, 'Kongre üyeleri ve memurlarının bilgi elde etmek için Kongre kütüphanesi, Kongre Araştırma Merkezi, komite çalışanları ve idari uzmanlar yerine genellikle AIPAC'a başvururlar. Bundan da önemlisi, AIPAC konuşma metinlerini yazmak, yasa tasarıları üzerinde çalışmak, stratejik danışmanlık yapmak, araştırma yü-

rütmek, para kaynaklarını bulmak ve seçmenleri oy vermeye teşvik etmek gibi birçok konuda yardımına başvurulan bir teşkilattır.'[45] Bir başka deyişle, AIPAC kendisini doğrudan yasama ve siyaset yapım sürece dâhil eder. Bu kanunları İkinci Kısım'da daha yakından ele alacağız. Bu etkiyi pekiştirmek için, AIPAC'ın kardeş kuruluşu Amerikan İsrail Eğitim Vakfı (American Israel Education Foundation-AIEF) İsrail'e ücretsiz kongre gezileri düzenlemektedir. Bu ücretsiz geziler kongre üyelerinin İsrail yanlısı imajlarını güçlendiriyor ve bağış toplamada onlara yardımcı oluyor. Kongre üyeleri aynı zamanda İsrailli liderlerin politika tercihlerini ve temel dünya görüşlerini de öğreniyorlar. Bu durum neden dünyadaki diğer 200 ülke arasında tüm kongre gezilerinin %10 kadarının İsrail'e yapıldığını gösteriyor. Kamusal Dürüstlük Merkezi'nin bildirdiğine göre, AIEF bu geziler için Ocak 2000'den 2005 yılının ortasına kadar yaklaşık 1 milyon dolar harcamış durumda. AIPAC ve diğer Yahudi gruplar, Jack Abramoff ve Tom DeLay skandallarının ardından yürürlüğe giren yeni prensiplerin bu geziler için uygulanmaması için lobi faaliyetleri yürüttü ve bunda da başarılı oldular.[46]

Tekrar vurgulamak gerekirse, AIPAC'ın bu faaliyetlerinin diğer lobilerin faaliyetlerinden hiçbir farkı yoktur ve Amerikan siyasî sisteminin çıkar grubu geleneğiyle uyumludur. *Jews and American Politics* adlı kitabında Stephen Isaacs, AIPAC başkanı Morris Amitay'ın şu sözünü alıntılıyor: 'Burada önemli olan nedir biliyor musunuz? Bütün bu faaliyetlerin yasadışı bir yönü yoktur. Demokrasinin geleneksel taktiklerini kullanıyoruz... mektuplar, telefonlar.'[47]

Kongre'yi etkilemeye yönelik bu 'geleneksel taktikler' sayesinde lobi yürütme organı üzerinde de belli bir etki ortaya koymakta ve İsrail'in çıkarına aykırı olduğu kabul edilen uygulamaların önüne geçmektedir. İsrail'in aleyhine olduğuna hükmedilen bir icraat ortaya konduğu zaman, başkan ya da herhangi bir bakan Senato ya da Meclis'ten ya da her ikisinden birden gelen ve hemen bütün senatör ya da temsilcilerin imzasını içeren çok sert bir mektupla uyarılır. Böyle bir olay, 1975 yılında Amerikan-İsrail ilişkilerini gözden geçirme tehdidi savuran Başkan Gerald Ford'un başına geldi. Başkan Bush da 2002 yılının Nisan ayında

İşgal Altındaki Topraklar'da geniş çaplı askerî müdahalesine son vermesi için İsrail'e çağrıda bulunduğunda benzer bir tepkiyle karşılaştı. Her iki mektubun çok sayıda imzaya sahip oluşu AIPAC'ın kol bükme gücünün bir göstergesidir. Demokrat Parti Hawaii senatörü Daniel Inouye'nin 1975'de Ford'a yazılan mektuba imza koymasının ardından ifade ettiği gibi, 'bir mektubu imzalamak 5000 tanesine cevap vermekten daha kolaydır.' Yine Demokrat Parti Iowa senatörü John Culver'in itiraf ettiği gibi, 'baskı çok fazla. Ben teslim oldum.'[48] Yine, Dışişler Bakanı Condoleezza Rice 2007 yılının Mart ayında Orta Doğu'yu ziyaret ederek barış sürecini yeniden başlatmak istediğinde, ülkeden ayrılmasından kısa süre önce AIPAC tarafından desteklenen ve 79 senatörün imzasını taşıyan bir mektup aldı. Mektupta Rice'ın İsrail'i tanıyana kadar yeni Filistin "birlik yönetimi" ile yapılan anlaşmayı reddetmesi, terörü kınaması ve İsrail-Filistin anlaşmalarına uymamaktan vazgeçmesi halinde her türlü temastan kaçınması isteniyordu.[49] Eski Dışişleri Bakanı Lawrence Eagleburger'in AIPAC'tan Tom Dine'a söylediği şu söz de önemlidir: 'Dine, ben seninle birlikteyim, çünkü bana zarar verebileceğini biliyorum.'[50]

Hülasa, kendisini 'ABD'nin İsrail yanlısı lobisi' olarak tanıtan AIPAC'ın Kongre'de tartışılmaz bir ağırlığı var.[51] Amerikan devletinin üç organından biri İsrail'i destekleme konusunda son derece kararlıdır. Orada ABD'nin İsrailleile ilişkileri hakkında, bu konu bütün dünya için ne kadar önemli olursa olsun, hiçbir tartışmaya yer yoktur. Senatör Ernest Hollings'in 2004'de görevinden ayrılırken söylediği gibi, 'AIPAC'ın size verdiğinin dışında İsrail hakkında hiçbir politikanız olamaz.'[52] Yine, bir başka senatör *Washington Post* muhabirine 1991'de gizlilik şartıyla şunu söylemişti: 'Meslekdaşlarım biliyorlar ki AIPAC çok, çok güçlü bir örgüttür ve aynı zamanda acımasızdır. Olan bitenleri çok, çok dikkatle izler. Buradaki senatörlerin %80'i bazı konularda oy kullanırlarken gözlerini kapatırlar. Yaptıklarının doğru olduğuna kendileri de inanmazlar ancak mağlup olacağınızı bildiğiniz bir konuda neden kavga çıkartasınız?'[53]

ABD'de bir kalabalığa hitap eden İsrail Başbakanı Ariel Şaron'un şu ifadesi hiç şaşırtıcı değildir: 'İnsanlar bana İsrail'e nasıl yardım edebileceklerini soruyorlar. İsrail'e yardım etmek

istiyorsanız, AIPAC'a yardım edin.' Şaron'un yerine geçen Ehud Olmert de aynı fikirdedir: 'Tanrı'ya şükürler olsun ki AIPAC'ımız var, bizim bütün dünyadaki en büyük destekçimiz ve dostumuz.'[54]

İsrail Yanlısı Başkanların İmalatı

Kongre üzerindeki etkisi ya da daha doğrudan yöntemler sayesinde İsrail lobisi yürütme organı üzerinde de çok ciddi bir nüfuza sahip olmuştur. ABD başkanları Kongre kadar baskılara karşı hassas değildirler ve birçoğu İsrail ya da lobinin söylediklerinin tam aksine davranabilme yeteneği sergilemişlerdir. Ancak İsrail'in stratejik değeri zayıflamasına ve (İşgal Altındaki Topraklar'daki yayılma planları gibi) bazı eylemleri Amerikan politikalarına karşı olmasına rağmen, İsrail'in aksine hareket etmek giderek nadirattan sayılmaya başlandı.

Lobinin yürütme erki üzerindeki etkisi kısmen Yahudi seçmenlerin oy gücünden kaynaklanıyor. Nüfusun sadece %3'ünü oluşturmalarına rağmen, Amerikalı Yahudiler parti farkı gözetmeksizin adaylara büyük kampanya bağışları yapıyorlar. Başkan danışmanı ve Beyaz Saray eski müsteşarı Hamilton Jordan Başkan Jimmy Carter'a gönderdiği gizli bir notta 'Bu ülkede ne zaman büyük bir siyasî yardım kampanyası varsa, ardında Yahudileri görüyorsunuz' demişti.[55] Gerçekten de *Washington Post* bir defasında Demokrat başkan adaylarının 'özel kaynaklardan aldıkları yardımın %60'ını Yahudi destekçilere borçludur' yorumunda bulunmuştu.[56] Diğer tahminler bu rakamı daha az göstermekle birlikte, Yahudi Amerikalıların Demokrat Parti'ye ve başkan adaylarına yapılan toplam yardımının %20 ila 50'sinden sorumlu oldukları rahatlıkla söylenebilir.[57] Elbette İsrail bu yardımları teşvik eden tek husus değildir ancak İsrail'e hasım olduğu düşünülen adaylar bu yardımların kendileri yerine rakiplerine gideceğini düşünebilirler.

Ayrıca oy kullanma oranı Yahudi seçmenler arasında çok yüksek düzeydedir ve bu oylar California, Florida, Illinois, New Jersey, New York ve Pennsilvania eyaletlerinde toplanmış durumdadır. Bu da onların kimin başkan olacağı konusundaki

ağırlıklarını artırıyor. Yahudiler hâlâ genel eğilim olarak Demokrat Parti için oy kullansalar da onların Demokratlara oy vermelerinin artık bir garantisi bulunmuyor. John F. Kennedy 1960'da Yahudi oyların %82'sini alırken, George McGovern 1972'de %64'ünü, Jimmy Carter ise 1980'de sadece %45'ini alabildi. Bu nedenle oy oranlarının birbirine yakın olduğu seçimlerde, Yahudi oyları kilit eyaletlerde dengeyi değiştirebilir.

Kudüs Kamu İşleri Merkezi'nden Jeffrey Helmreich'in şu yorumu fazla abartılı sayılamaz: 'Amerikalı Yahudi seçmenler ulusal seçim sonuçlarında en belirleyici faktör olma potansiyellerini koruyorlar... Amerikan Yahudileri kilit eyaletlerdeki yüksek konsantrasyonları sayesinde güçlerini gösteriyorlar. Onların tercihlerinin başkalarından çok daha fazla değişken olması ise onları Amerikan siyasetinde özgün bir yere oturtuyor.'[58] Yahudi seçmenlerin desteği oy oranlarının birbirine yakın olduğu seçimlerde dengeyi değiştireceği için, başkan adayları onların desteğini çekmek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Gerçekten de *Jerusalem Post*'da 2007 yılında yayınlanan bir haberde Yahudi desteğini çekebilmek için ortaya konan bu çabaları tarif etmek için 'kiraz ağaçlarının çiçek açması gibi yerleşik bir Washington geleneği' deyimi kullanılmaktaydı.[59] Adaylar geniş anlamda Yahudi seçmenler yerine, lobiye bağlı AIPAC ve diğer teşkilatların dikkatini çekmeye özen göstermektedirler. Zira bilmektedirler ki bu önemli teşkilatlardan alacakları onay yardım kampanyalarında önlerini açacak ve daha yüksek oy kullanma oranını teşvik edecektir.

Bu desteği devam ettirmek İsrail'i her hususta desteklemekle mümkün olabilir. Bu nedenle başkan adayları John Edwards, Mitt Romney ve John McCain 2007 Herzliya Konferansı'nda heyecanlı İsrail yanlısı konuşmalar yaptılar. İsrail'in ulusal güvenliği hakkındaki bu konferans, savaş taraftarı Politika ve Strateji Enstitüsü tarafından her yıl düzenlenmektedir. Bu adaylar 2004 başkanlık seçimlerinde Howard Dean'in başına gelenlerden emin olma derdindeler. O seçimlerde Demokrat Parti başkan aday adayı olan Dean, ön seçim kampanyasında ABD'nin Arap-İsrail çatışmasında 'daha dengeli bir rol' üstlenmesi gerektiğini söylemişti. Buna tepki olarak parti içinde Dean'in rakiplerinden

Joseph Lieberman onu İsrail'i satmakla suçladı ve konuşmasını 'sorumsuz' olarak nitelendirdi.[60] Daha da önemlisi, Temsilciler Meclisi'ndeki hemen bütün önemli Demokratlar, Dean'a yaptığı yorum için sert bir tepki mektubu gönderdiler. *Chicago Jewish Star*'ın bildirdiğine göre, 'ismi belli olmayan saldırganlar ülke çapında Yahudi liderlerin e-mail kutularını bombardımana tutuyorlar ve herhangi bir neden göstermeseler de Dean'in İsrail için kötü bir isim olacağını söylüyorlar.'[61]

Bu endişe saçmaydı, çünkü aslında Dean İsrail'in çok sıkı bir destekçisiydi.[62] Onun kampanya eşbaşkanı AIPAC eski başkanı Steven Grossman'dı ve Dean'in Orta Doğu konusunda söyledikleri ılımlı Şimdi Barış İçin Amerikalılar örgütünden daha çok AIPAC'ın görüşlerini yansıtıyordu. Üstelik Dean'in karısı Yahudiydi ve çocukları da Yahudi olarak büyütülmüştü. Dean ABD'nin İsrail'e verdiği desteği sorgulamıyordu; sadece ABD'nin tarafsız bir arabulucu olarak 'iki tarafı biraraya getirmesini'i tavsiye ediyordu. Bu hiç de radikal bir düşünce olmasa bile lobideki gruplar Arap-İsrail çatışması konusunda dengeli olma düşüncesinden hiç hoşlanmanışlardı. Elbette Dean'in Demokrat Parti başkan adayı olamamasının birçok nedeni bulunmaktadır. Ancak bu olay, bütün adaylara, bir başkanlık kampanyası esnasında sıkı sıkıya İsrail yanlısı olmamanın potansiyel tehlikesini göstermişti.

Hükümeti Hatta Tutmak

Lobideki bazı önemli teşkilatlar zaman zaman iktidardaki hükümeti de doğrudan hedef almaktadırlar. Başkanlar Konferansı'nın asıl amacı, Konferans'ın hilafına hareket ettiği zamanlarda Beyaz Saray'a baskı uygulamaktır. Örneğin Gerald Ford ABD'nin İsrail'e yardımını yeniden gözden geçirme tehdidinde bulunduğunda, George H. W. Bush 1992'de borç garantilerini kısa süreliğine askıya aldığında ve Yedinci Bölüm'de incelendiği gibi, George W. Bush 11 Eylül'den hemen sonra bir Filistin devletinin kurulması çağrısı yaptığında tepkileri üzerlerine çektiler.

Ancak bir yönetimin politikasını etkilemenin daha bariz bir yolu var: Eğer lobinin yaklaşımını benimseyen kişiler yönetim-

de önemli mevkilere yerleştirilirlerse lobinin hedeflerinin yerine getirildiğini söyleyebiliriz. 1992'deki meşhur bir hadisede New Yorklu işadamı Haim Katz, İsrail yanlısı adaylara yardımda bulunmak isteyen bir işadamı pozu vererek AIPAC başkanı David Steiner ile yaptığı telefon görüşmesini banda kaydetti. Steiner AIPAC'ın nasıl dost politikacılara kampanya bağışında bulunduğunu anlattıktan sonra Katz'a Dışişleri Bakanı James Baker'la bizzat görüşerek İsrail'e 3 milyar dolarlık dış yardım ve ilaveten 'hiç kimsenin bilmediği bir milyar dolarlık başka yardımların' verilmesini sağladığını söyledi. Daha da önemlisi Steiner, Katz'la şu sırrını da paylaştı: '[Clinton'ın] kampanyasında, merkezde bir düzine adamımız var ve hepsi de çok iyi görevler alacaklar.' Katz bu konuşmayı yayınlayınca Steiner görevinden ayrılmak zorunda kaldı. Daha sonra da Katz'a söylediklerinin doğru olmadığını, ancak söylediklerinin genel anlamı hakkında şüphe etmeye de gerek olmadığını söyleyecekti.[63] Her şeyden önce, hangi güçlü çıkar gubu kendi görüşlerini paylaşan kişilerin yönetimde önemli vazifeler üstlenmesini istemez? Aslında birçok başka lobi de bunu yapmıştır. Mesela, İçişleri eski Bakanı Gale Norton ve yardımcısı J. Steven Griles, Bush idaresi tarafından işe alınmadan önce petrol ve madencilik lobileri için çalışmışlardı. Daniel A. Troy avukatlık kariyeri boyunca tütün ve ilaç şirketlerini temsil görevini üstlendikten sonra 2001 yılında yiyecek ve İlaç İdaresi'ne baş danışman olarak atanmıştı.[64] İsrail lobisi de farklı değildir. Daha önce belirtildiği üzere, Clinton idaresinin Orta Doğu politikası İsrail'e ve İsrail yanlısı örgütlere yakın görevliler tarafından şekillendirilmişti. Bu konuda en önemli örnek; bir zamanlar AIPAC'ta başkan yardımcısı olarak görev yapan ve WINEP'in kurucuları arasında bulunan Martin Indyk'tir. Indyk, Clinton'ın Ulusal Güvenlik Konseyi üyesi, 1995-1997 ve 2000-2001 arasında ABD'nin İsrail büyükelçisi ve Dışişleri Bakan Yardımcısı (1997-2000) olarak görev aldı. İkinci bir isim de Clinton'ın Orta Doğu özel elçisi olarak görev yapan ve 2001'de devlet görevinden ayrıldıktan sonra WINEP'de çalışmaya başlayan Dennis Ross'tur.[65] Bu isimler 2000 yılı Temmuz ayında Camp David zirvesi sırasında Başkan Clinton'ın en yakın danışmanlarıydı.

Indyk ve Ross, Oslo barış sürecini ve bir Filistin devletinin kuruluşunu desteklemiş ve bu nedenle radikal İsrailciler tarafından ihanetle suçlanmışlarsa da, onlar bu görüşlerini İsrailli yöneticilerin kabul edebilecekleri sınırlar çerçevesinde dile getirmişlerdir.[66] Birinci Bölüm'de incelendiği gibi, Camp David'deki ABD delegasyonu, ipuçlarını Başbakan Ehud Barak'tan aldılar. Müzakere pozisyonlarını İsrail'le uyum halinde belirlediler ve çözüme yönelik bağımsız öneriler ortaya koymadılar. Aralık 2000'de sunulan 'Clinton parametreleri' bağımsız bir ABD önerisi olmaktan çok, Clinton tarafından yapılan müzakerelerin nerede durduğuna dair bir özetten ve bir çözümün bulunabileceği pazarlık alanının değerlendirmesinden ibaretti. Filistinli müzakereciler, İsraillilerin bazen belli bir öneri ileri sürmesinin ardından Amerikalıların aynı fikri bu defa 'arabulucu bir öneri' olarak dile getirmelerinden müştekiydiler. ABD ekibinin bir başka mensubunun daha sonra itiraf ettiği gibi, İsrail'in kendi önerileri çoğu zaman '[Filistinlilere] İsrail değil, Amerikan kavramları olarak sunuluyordu.' Bu ise hiç kimseyi aldatmayı başaramamış, aksine Filistinlilerin şüphelerini artırmıştı. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Filistinli temsilciler 'biri İsrail, diğeri Amerikan bayrağı altında iki İsrail ekibiyle birden müzakere yürüttükleri için' tepkiliydiler.[67]

Burada Indyk ya da Ross gibi şahısların kendi algılayışlarına göre Amerikan çıkarlarına en iyi şekilde hizmet eden kamu görevlisi olup olmadıklarını tartışmıyoruz. Şüphesiz her ikisi de böyleydiler. Burada, onların İsrail'e karşı sahip oldukları bilinen sempatilerinin hükümetin müzakereleri etkin bir şekilde yürütmesini, İsrail tarafına Amerikan baskısının uygulanmasını ve böylece bir barış anlaşmasının gerçekleştirilmesini zorlaştırıp zorlaştırmadığını sorguluyoruz. Şahsen biz bu durumun, başarısız Camp David zirvesi dâhil bütün Oslo sürecine zarar verdiğine inanıyoruz.

Bu sorun Bush hükümetinde daha da ciddi bir boyut kazanmıştır. Zira Bush idaresi son derece sert İsrail yanlısı yeni muhafazakârları içinde barındırıyordu. Bunlar arasında, Elliott Abrams, John Bolton, Douglas Feith, Aaron Friedberg, John Hannah, I. Lewis Libby, William Luti, Richard Perle, Paul Wolfowitz

ve David Wurmser gibi isimler bulunmaktaydı. İkinci Kısım'da göreceğimiz gibi, bu şahıslar İsrail tarafından benimsenen ve lobideki önemli teşkilatlar tarafından desteklenen politikaları uygulamaya soktular. Yine bu meyanda, lobiyi oluşturan gruplar İsrail'e karşı eleştirel tavır sahibi kişilerin önemli dış politika konumlarında olmamalarını temin etmeye çalışmaktadırlar. 1987'de AIPAC eski başkanı Tom Dine kendisiyle yapılan bir mülakatta, AIPAC'ın başkanlara danışman bulmaya yardımcı olduğunu anlatıyordu: "Bu gerçek bir örnektir... [1988'de] başkan adaylarından biri bizi arayıp, 'falanca kişileri seçim kampanyasında üst konumlarda çalıştırmak istiyorum ve bu konuda sizin görüşlerinizi öğrenmek istiyorum' dedi." Dine'ın bu sorulan kişilere dair cevabı olumlu olmuştu ancak başkaları onlar kadar şanslı değillerdi.[68] Jimmy Carter George Ball'u dışişleri bakanlığına getirmek istemiş, ancak Ball'un İsrail hakkında eleştirel bir isim olarak tanınmasından dolayı lobinin bu atamaya karşı çıkacağını düşünmüştü.[69] Aynı şekilde, Başkan Yardımcısı Al Gore'un konuşma metin yazarı olarak 1995'de işe alınan Harvard'dan hocası Richard Marius daha işe başlamadan kovulduğunu söylüyor. Bunun nedeni ise, *New Republic* dergisinin yayıncısı ve Gore'un üniversiteden hocası ve yakın dostu olan Martin Peretz'in, Marius'u 1992'de *Harvard Magazine*'de yayınlanan bir kitap eleştirisinden dolayı anti-Semitik olmakla suçlamasıydı.[70] Birkaç yıl sonra, 2001 yılında, Ulusal Güvenlik Konseyi'nde Orta Doğu'yla ilgili meselelerden sorumlu Bruce Riedel görevinden ayrılınca, *New Republic* dergisi Pentagon'un Reidel'in yerine gelmesi beklenen Orta Doğu uzmanı Alina Romanowski'nin atamasını, Yahudi devletine karşı yeterince yakın olmadığı için geciktirdiğini' yazdı.[71] Onun yerine atanan isim daha önce İran'a silah satışı olayında Kongre'den bilgi gizleme suçunu itiraf eden Elliott Abrams oldu. Abrams gibi birinin İsrail hakkında objektif olmasının imkânı yoktur. Kendisi, 1997'de yayınlanan kitabında geçen şu satırların yazarıdır: 'Tanrı ve İbrahim arasındaki anlaşmaya sadık kalan Yahudilerin yaşadıkları ülkelerdeki halktan kendilerini ayırmaları son derece doğaldır. İsrail dışında ülke nüfusunun geriye kalanından ayrılmak Yahudiliğin tabiatı gereğidir.'[72] Böyle bir yorumun sahibinin ABD hükümetinde Orta

Doğu politikasıyla ilgili son derece hayatî bir mevkide bulunması çok enteresandır. İsrail'deki *Ha'aretz* gazetesindeki yorumunda Nathan Guttman bu atamanın 'İsrail için gökten zembille inmiş' bir atama olduğunu söylüyor.[73]

Sonuç

Diğer dış politika çıkar grupları gibi, İsrail lobisi de Amerikan hükümetini farklı kanallar kullanarak etki altına almaya çalışıyor. İsrail lobisi bunu diğer birçok gruptan daha iyi yapabilmek durumundadır. Bu nedenle de çabaları etkili olmaktadır. Ancak İsrail lobisinin bu çabaları sadece Amerikan devlet organlarıyla sınırlı değildir. Lobi aynı zamanda İsrail ve Orta Doğu hakkındaki kamuoyunu da şekillendirmeye çalışmaktadır. Böylece Amerikan halkı genellikle İsrail yanlısı bir yönelimi destekliyor ve şartsız Amerikan desteğinin faziletlerini sorgulamıyor. Bu ikinci strateji bundan sonraki bölümün konusu olacaktır.

6

Kamusal Söylemi Belirlemek

Lobinin temel endişelerinden biri İsrail'e dair kamusal söylemin İkinci ve Üçüncü Bölüm'de masaya yatırılan stratejik ve ahlakî meşruiyet iddialarını yansıtmasını temin etmektir. Lobinin farklı unsurları İsrail'in stratejik değerini tekrar tekrar vurgulayarak, İsrail ve kuruluşu hakkındaki tek yanlı hikayeleri tekrar tekrar anlatarak ve politika tartışmalarında İsrail'in tavırlarını açıkça savunarak bunu gerçekleştirirler. Buradaki amaç, halkı Amerika ve İsrail'in çıkar ve değerlerinin aynı olduğuna ikna etmektir. Aynı zamanda, lobiye bağlı gruplar İsrail'in politikasını ve bu 'özel ilişkiyi' tenkit edenleri marjinalize etmeye ve anlattıklarının geniş halk kesimleri tarafından duyulmamasını sağlamaya çalışırlar. Bunu gerçekleştirmek için lobi kendisini eleştirenleri İsrail karşıtı ya da anti-Semitik olmakla suçlama taktiğini uyguluyor. Kamusal söylemi İsrail yanlısı bir yöne doğru çekmek ciddi derecede önemlidir; çünkü İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'da izlediği tutum, İsrail tarihinin, ABD'nin Orta Doğu politikasını şekillendirmedeki rolüne dair açık sözlü bir tartışma, çok rahatlıkla Amerikan halkını İsrail'e karşı mevcut politikayı sorgulamaya ve Amerikan çıkarlarına daha uygun hale getirilmesi talebinde bulunmaya sevkedebilir.

Lobideki kilit unsurlar medyada, düşünce kuruluşlarında ve akademide İsrail hakkındaki söylemi etkilemeye çaba sarf ediyorlar. Zira bu kuruluşlar kamuoyunu şekillendirmede son derece önemli bir rol oynuyor. Lobi İsrail'in olumlu bir şekilde gösterilmesi çabalarını destekliyor ve İsrail'in geçmişteki ve hali hazırdaki politikalarını sorgulayan ya da koşulsuz Amerikan desteğinin hikmetinden sual edenleri marjinalize etmek için elinden

geleni yapıyor. Kısacası, İsrail yanlısı güçler Yahudi devleti hakkındaki tartışmalara hâkim olmanın ajandaları için hayatî derecede önemli olduğunun farkındalar. Bu çabalarında elbette her zaman başarılı olamasalar da hayranlık bıraktıracak derecede etkililer.

Medya Mesajdır

İsrail hakkında olumlu kamuoyunu sürdürmenin en önemli yolu büyük medya kuruluşlarının İsrail ve Orta Doğu'yla ilgili yayın politikalarının her zaman İsrail yanlısı olmasını temin etmek ve Amerikan desteğini herhangi bir şekilde sorgulamamaktır. İsrail hakkında bazı ciddi eleştiler ABD'de geniş halk kesimlerine ulaşsa da Amerikan medyasının İsrail'e dair yayın politikası, özellikle diğer demokratik ülkelerle karşılaştırıldığında, her zaman İsrail lehinedir. Bu iddia 'Yahudiler medyayı kontrol ediyorlar' tarzındaki bildik anti-Semitik suçlamayı akla getirse de doğru değildir. Şüphesiz, Martin Peretz ve Mortimer Zuckerman gibi bazı Yahudi Amerikalılar, medyadaki konumlarını İsrail ve Orta Doğu'yla ilgili görüşlerinin propagandası için kullanıyorlar. Bu davranış meşru ve şaşırtıcı değildir. Bütün diğer seçkinler de kendi konumlarını farklı çıkarları uğrunda kullanmaktan çekinmezler. Ancak daha da önemlisi, medyada İsrail hakkında özel hislere sahip olmayan ve İsrail'in politikalarını ve Amerikan-İsrail ilişkilerini eleştirmekten rahatsız olmayacak birçok patron, yayıncı, yayın yönetmeni, köşe yazarı ve muhabir bulunmaktadır. Yine son derece İsrail yanlısı olmalarına rağmen, yine de bu ülke hakkında açık tartışmalardan hoşlananlar da yok değildir. Bu nedenle Yahudilerin ve İsrail yanlısı güçlerin medyayı ve İsrail hakkında medyada çıkan herşeyi 'kontrol' ettiği iddiası yanlıştır ve karşı çıkılması gerekir. Aslında, lobinin medyayı bu derece yakından ve dikkatli takip etmesinin ve etkilemeye çalışmasının nedeni medyaya sahip olmayışlarından kaynaklanıyor. Eğer medya kendi başına bırakılmış olsaydı, bu kadar istikrarlı bir İsrail yanlısı yayın ve yorum politikası izleyemezdi. Aksine, diğer bütün demokratik ülkelerde olduğu gibi, Yahudi devleti ve Amerikan politikaları hakkında çok daha açık ve canlı tartışmalar

medyada yer alabilirdi. İlginç olan nokta bu tartışmaların tam anlamıyla Yahudilerin 'medyayı kontrol ettikleri' İsrail'de olanca canlılığıyla gerçekleşmesidir.

Lobinin İsrail hakkındaki perspektifi, bu konuda yazan Amerikalı yorumcuların önemli bir kısmının İsrail yanlısı olmaları nedeniyle büyük oranda medyaya yansımaktadır. Yerel çıkar grupları ile Amerikan Orta Doğu politikası arasında bir bağ olup olmadığını araştırdığı 1976 tarihli mukayeseli bir çalışmasında Robert H. Trice'ın belirttiğine göre, 'Arap yanlısı grupların en ciddi siyasî handikaplarından biri 1966-1974 yılları arasında herhangi bir tanınmış ve ulusal çapta yazan köşe yazarının desteğine sahip olmamalarıydı.' Trice yine, 'İsrail yanlısı gruplar ise sadece köşe yazarlarının değil aynı zamanda ülkenin en çok okunan gazetelerinin yayıncılarının da desteğine sahipti.' Medyayı etkileme konusunda İsrail yanlısı gruplar Arap yanlısı gruplardan çok daha aktif çalışıyordu. Örneğin 1970 yılında Başkanlar Konferansı 1700 gazeteye ve belli başlı haber servislerine içinde fotoğraflar ve yazılar bulunan basın kitleri dağıtmıştı. Trice'ın deyişiyle, 'yerel gazeteler, köşe yazıları ve büyük gazetelerden uluslararası haber ajanslarına kadar her alandaki basın mensubu ve kuruluşları üzerinde İsrail yanlısı grupların etkisi Arap yanlısı gruplardan çok daha fazlaydı.'[1]

O zamandan bu yana fazla bir şey değişmiş değil. 2002 yılında Eric Alterman'ın tespit ettiği gibi, Orta Doğu konusunda medyadaki tartışmalara katılan uzmanlar, ağırlıklı olarak, 'İsrail'i eleştirmesi hayal bile edilemeyecek kişiler'den oluşmaktadır. Alterman İsrail'e desteklerinden hiçbir zaman şüphe edilmeyecek 56 köşe yazarı ve yorumcuyu sıralıyor. Buna mukabil Alterman, İsrail'in davranışını istikrarlı olarak eleştiren ya da Arap yanlısı görüşleri destekleyen sadece beş uzman tespit ediyor.[2] Bazı okuyucular Alterman'ı birkaç örnekten yola çıkarak sonuca ulaştığı ve sıraladığı kişilerden bazılarının bugün hayatta olmadığı nedeniyle eleştirseler de aradaki fark çok büyüktür ve aldığı eleştiriler onun temel iddiasını sarsmamaktadır.[3]

New York Times ve *Washington Post*'da son yıllarda Orta Doğu'yla ilgili yorumlarda bulunan köşe yazarlarına bir bakalım. William Safire ve şimdi hayatta olmayan A. M. Rosenthal İsrail'in

(ve Safire örneğinde, Ariel Şaron'un) en samimi savunucularıydılar. Bugün David Brooks İsrail'in tutumunu her zaman savunuyor. Thomas L. Friedman daha ılımlıdır ve zaman zaman bazı İsrail politikalarını (ve nadiren de olsa lobiyi) eleştirmektedir. Ancak Friedman hiçbir zaman Filistinlilerin tarafına geçmez ya da ABD'nin İsrail'den kendisini bağımsızlaştırmasını savunmaz. Nicholas D. Kristof Amerikan dış politikasının farklı yönlerini her zaman eleştirir. Mart 2007'de Amerikan-İsrail ilişkileri hakkında halka açık ciddi tartışmaların yokluğundan şikayet ettiği bir yazısı da yayınlanmıştı. Ancak Orta Doğu onun sık sık yazdığı bir konu değil ve zaten o da Filistin yanlısı bir tavırdan ısrarla kaçınıyor.[4] Maureen Dowd İsrail yanlısı yeni-muhafazakârları sertçe eleştirmektedir; ancak Kristof gibi o da Yahudi devleti ve bu devlete yönelik Amerikan politikaları hakkında nadiren yazmaktadır. *New York Times*'ın çok sayıdaki köşe yazarı arasında hiç kimse bırakın Filistinlilerin tarafında olmayı, 2001'de emekli olan eski köşe yazarı Anthony Lewis kadar bile tarafsız değildir.

Washington Post, son yıllarda İsrail'i ısrarla destekleyen birkaç köşe yazarına sahip: Jim Hoagland, Robert Kagan, Charles Krauthammer; George Will. Bunların yanında şimdi hayatta olmayan Michael Kelly ile halen *Weekly Standard* dergisini çıkaran ve *Time* dergisinde köşesi bulunan William Kristol da *Washington Post* için yazıyorlardı. Bu şahıslar İsrail yanlısı olmanın ötesinde İsrail içinde aşırı sağcı Likud Partisi'ne yakınlar. *Washington Post*'da Orta Doğu konusunda yazan Richard Cohen ise tıpkı *New York Times* yazarı Friedman gibidir: İsrail'e gönül bağı olmasıyla birlikte nitelikli ve akıllı eleştirilerini de sunar. ABD'nin en etkili siyasî gazeteleri olan her iki gazete de ısrarlı olarak Arap ya da Filistin tarafının görüşlerini yansıtan bir yorumcuya sahip değildirler.

Son yıllarda İsrail'i sık sık eleştiren bir isim, Robert Novak, düzenli olarak *Chicago Sun-Times*'da yazıyor ve yazıları bazen *Washington Post*'da da çıkıyor. Yine de Novak için Filistin davasının sözcüsü denilemez. Gerçek şu ki 'öteki taraf', Safire ve Krauthammer gibi yazarlar bir kenara, Friedman ve Cohen gibi yazarlara bile sahip değildirler. Ne iki büyük gazetede, ne de diğer herhangi bir büyük gazetede. Örneğin *Los Angeles Times* düzen-

li olarak katı İsrail yanlısı üç yazarın yazılarını yayınlıyor: Max Boot, Jonathan Chait ve Jonah Goldberg. Bu gazetede İsrail'e eleştirel yaklaşan hiçbir isim yer almıyor ve hiç kimse İsraillilere karşı Filistinlileri savunmuyor. Bu gazeteler, ara sıra misafir yazarların İsrail'i tenkit eden yorum yazılarını yayınlasalar bile yorumda denge açık bir şekilde İsrail tarafındadır. İngiliz gazetelerinde keskin bir şekilde İsrail'i eleştiren Robert Fisk ya da Patrick Seale gibi yazarların benzerleri ABD'de bulunmuyor. Yine İsrail'de İsrail politikalarını çok açık bir şekilde eleştiren Amira Hass, Akiva Eldar, Gideon Levy ve Bradley Burston gibi yazarların uzaktan benzerleri bile Amerikan basınında yoktur. Buradaki temel gerçek, bu insanların her zaman haklı oldukları ve İsrail yanlısı yorumcuların her zaman haksız oldukları değil, onlarınki gibi seslerin büyük Amerikan gazetelerinde tamamen susturulmuş olmasıdır.

Basında İsrail lehine oluşan bu dengesizlik sık sık gazetelerin başmakalelerine de yansıyor. *Wall Street Journal*'ın eski genel yayın yönetmeni Robert Bartley'in bir defasında ifade ettiği gibi, 'Şamir, Şaron ve Bibi: Bu adamlar ne istiyorlarsa hiç sorun değil.'[5] *Chicago Sun-Time*, *New York Sun* ve *Washington Times* gibi önemli gazetelerin yanı sıra *Wall Street Journal*'da bazen öyle başmakaleler yayınlanıyor ki, bu yazıların İsrail başbakanının basın bürosundan çıktığını sanırsınız. Hakkını yememek lazım: *New York Times*'ın başmakaleleri bazen İsrail politikalarını tenkit etmekte ve nadiren de olsa çok sert bir dil kullanmaktadır. Gazete, Filistinlilerin meşru şikayetleri bulunduğunu ve bir devlet kurma hakları olduğunu teslim etmektedir. Yine de gazetenin her iki taraf arasındaki tutumu yıllar boyunca adil olmamıştır.[6] *New York Times* eski yayın yönetmeni Max Frankel kendi İsrail yanlısı önyargılarının yayın politikasına nasıl yansıdığını hatıratında şöyle anlatıyor: 'İtiraf etmeye cesaret edemediğim kadar derinden İsrail'e bağlıydım... İsrail hakkındaki bilgim ve oradaki dostlarımdan aldığım güçle, gazetemizin Orta Doğu'yla alakalı başmakalelerini genellikle ben kaleme alıyordum. Yahudilerden daha çok Arap okuyucuların dikkatini çeken bu makaleler İsrail yanlısı bir perspektif taşıyordu.'[7]

Commentary, *New Republic* ve *Weekly Standard* gibi dergiler de İsrail'i her fırsatta hararetle savunurlar. *Commentary* dergisinin eski yayın yönetmeni Podhoretz, bir defasında Kudüs'te düzenlenen bir gazeteciler toplantısında 'Yahudi ve genel basında yazan Yahudilerin rolü İsrail'e karşı saldırılara katılmak değil, İsrail'i müdafaa etmektir' demiştir.[8] *New Republic*'in yıllardır yayın yönetmenliğini yürüten Martin Peretz ise 'ben İsrail devletine aşığım' diye haykırmış ve 'bu gazetede İsrail konusunda bir çeşit tek görüş' olduğunu itiraf etmiştir.[9]

Medyanın haberleri veriş tarzı ise köşe yazılarından daha az taraflıdır. Bunun bir nedeni muhabirlerin objektif olmaya çalışmalarıysa, diğer nedeni İşgal Altındaki Topraklar'da ya da Güney Lübnan'da olayları haberleştirmenin İsrail'in tutumundan bahsetmeden mümkün olmamasıdır. Ancak yine de İsrail'le ilgili hoşlarına gitmeyen haberleri önlemek için İsrail lobisi içindeki gruplar aykırı davranan basın kuruluşlarına karşı mektup yazma kampanyası, gösteriler ve boykotlar düzenlemektedirler. *Forward* dergisinin Nisan 2002'de bildirdiğine göre, 'Medyadaki İsrail karşıtı eğilimi ortadan kaldırmak, Amerikan Yahudileri için, kendilerini 6000 mil ötedeki çatışmaya bağlayan en doğrudan ve duygusal mevzu haline gelmiştir.'[10] CNN'den bir yönetici, yayınladıkları ve İsrail karşıtı olduğuna hükmedilen bir haberin ardından bir tek günde tam6 bin e-mail aldığını söylüyor. Geçmişte *Chicago Tribune*, *Los Angeles Times*, *Miami Herald*, *New York Times*, *Philadelphia Inquirer* ve *Washington Post* Orta Doğu konulu haber politikalarından dolayı tüketici boykotuyla karşı karşıya kaldılar.[11] Bir muhabir, gazeteci Michael Massing'e, gazetelerin AIPAC ve diğer İsrail yanlısı gruplardan korktuklarını söylüyor ve ekliyor: 'Bu gruplardan gelen baskı bezdiricidir. Yayın yönetmenleri onlara asla dokunmamayı tercih ederler.'[12] New York'taki İsrail konsolosluğunda sözcü olarak görev yapan Menachem Shalev ise şunu ifade ediyor: 'Tabii ki oto-sansür mekanizması işliyor. Gazeteciler, yayın yönetmenleri ve politikacılar İsrail'i eleştirmeden önce iki defa düşünmek durumundalar. Böyle bir durumda yalnızca birkaç saat içinde binlerce kızgın insan tarafından telefon yağmuruna tutulacaklarını bilirler. Baskı mekanizmasını çalıştırmakta Yahudi lobisinden daha iyisi yoktur.'[13]

Amerikan Yahudi basını da bu baskılardan muaf değildir. Mesela 1989 yılında AIPAC medya direktörü Toby Dershowitz *Washington Jewish Week* dergisinin yayın yönetmeni Andrew Carroll'dan AIPAC hakkında devam eden bir habere Larry Cohler isimli muhabirin gönderilmemesini talep etti. Zira Cohler'in daha önce AIPAC hakkındaki haberinin gerçeği yansıtmadığı düşünülmüştü. Ancak yine de Cohler bu konuda görevlendirilince, Dershowitz ve AIPAC yasal danışmanı David Ifshin Carroll'u aradı. Ifshin eğer Cohler bu görevine devam ederse daha önce yazdığı bütün yazılar hakkında, AIPAC'ın tazminat davası açacağını söyledi. Bu açık tehdit de Carroll üzerinde etkili olmadı. Ancak 1991 yılında AIPAC'ın dış politika direktörü Steven Rosen, *Washington Jewish Week* dergisinin yönetim kurulu üyelerine Carroll'un solculara yakın olduğunu ve 'organize Yahudi cemaatini yıkmaya çalıştığını' iddia eden bir mektup gönderdi. 1992 yılının Nisan ayında daha önce hiç gazetecilik tecrübesi olmayan yeni bir yayın yönetmeni Carroll'un amiri olarak atandı. Carroll üç ay sonra istifa etti ve yerine AIPAC'ın teşkilat dergisi *Near East Report*'un eski yayın yönetmeni atandı.[14]

Lobinin en dinamik medya takip grubu, ki bunlar bir tane değildir, ABD'de Orta Doğu Haberleri İçin Doğruluk Komitesi (Commite for Accuracy in Middle East Reporting in America-CAMERA)'dir. Bu grup özellikle [Amerika çapında yayın yapan kamusal radyo haber kanalı olan] National Public Radio (NPR) konusunda son derece eleştireldir. Bu kanal aynı çevrelerde bazen National Palestine Radio olarak isimlendirilir.[15] Medya tarafgirliğinin örneklerini sergilediği bir internet sitesine ilaveten, CAMERA Mayıs 2003'de 33 şehirde National Public Radio istasyonlarının önünde gösteriler düzenledi ve NPR'a bağışta bulunanları, yayın politikası gözden geçirilmediği sürece bağışlarını geri çekmeye davet etti. Boston NPR istasyonlarından biri olan WBUR'un, bu çabaların neticesinde 1 milyon dolarlık bağış kaybı olduğu söyleniyor. 2006'da CAMERA *New York Times* ve *New York Sun* gazetelerinde son derece pahalı tam sayfa ilanlar vererek Jimmy Carter'ın *Palestine: Peace Not Apartheid* adlı kitabını eleştirdi. İlanda yayın evinin telefon numarası da yer alıyor ve okuyucuların telefonla tepkilerini bildirmesi isteniyordu.[16]

İsrail'in Kongre'deki dostları da NPR'ı köşeye sıkıştırma kampanyasına destek veriyorlar. Örneğin Mart 2003'de aralarında İsrail'in sıkı destekçisi California Demokrat Parti temsilcileri Tom Lantos, Brad Sherman ve Henry Waxman'ın da bulunduğu bir grup Kongre üyesi NPR Başkanı Kevin Klose'a mektup yazarak, radyo kanalının Orta Doğu haberlerine ilişkin politikasının gözden geçirilmesi istendi. Klose bu baskıya ancak diğer Yahudi gruplarının desteğine başvurarak direnebildi.[17]

Lobinin olumlu haber politikası hedefine ulaşabilmek için başka yöntemleri de var. Örneğin 2003 yılının Ağustos ayında yazar Ian Buruma *New York Times Magazine* isimli dergide 'İsrail Hakkında Nasıl Konuşmalı' başlıklı bir makale yayınladı. Buruma, bu makalesinde ABD'de İsrail hakkında 'eleştirel ve tarafsız konuşmanın' son derece zor olduğuna ve 'İsral ya da Siyonizme dair meşru eleştirilerin dahi takip kurumları tarafından derhal anti-Semitizm olarak yaftalatalandığına' dair zaten aşikar olan bir hususu dile getiriyordu. Buna karşılık o esnada *Jerusalem Post* gazetesinin yayın yönetmeni ve şimdi ise *Wall Street Journal* gazetesinde köşe yazarı ve yayın kurulu üyesi olan Bret Stephens '*Washington Post*'ta yayınlattığı bir açık mektubunda Buruma'ya şu soruyu sordu: 'Sen Yahudi misin?' Hemen iki paragraf aşağıda ise Stephens şunu söylüyordu: "Ben bir Yahudiyim" diyebiliyor musun? Bu benim için önemlidir.' Neden? Çünkü Stephens'a göre, 'Yahudi olmayanlara İsrail hakkında nasıl konuşup konuşamayacaklarını söylemek için bir insanın en azından Yahudi olması gerekir.' Bu dikkat çekici mektubun mesajı kısaca Yahudi olmayanların bu konuyla alakalı ancak Yahudilerin izin verdikleri ölçüde konuşabilecekleridir.[18] Yine *New York Times*'ın bir yayın yönetmeninin bizim *London Review of Books*'ta yayınlanan 'İsrail Lobisi' adlı makalemiz üzerine yazdığı ve bizi müdafaa eden bir yorumun başına, kendisinin de Yahudi olduğu ibaresini eklemesini istemesi bu hususstaki hassasiyete işaret ediyor.[19]

Stephens'in bu görüşleri elbette başta Amerikalı Yahudiler olmak üzere birçok kişi için kabul edilebilecek gibi değildir. Ancak gerçek şu ki lobiye mensup bazı etkili kişiler İsrail sözkonusu olduğunda açık ve özgür bir tartışma ortamından hoşlanmı-

yorlar. İsrail yanlısı ADL örgütünün başkanı Abraham Foxman *New York Times Magazine* dergisinin yazarı James Traub'a 'serbest düşünce pazarının nihai olarak gerçeği ortaya çıkarmak amacıyla yanlışı ayıklayacağını' düşünmenin 'saflık' olacağını söylüyordu. Traub'un anlattığı üzere, "Tecrübe, Foxman'a, doğrunun her zaman kendi yeteneğiyle kazanmadığını öğretmişti; yanlışın pazarı da çok güçlüydü.' Bu görüşe göre, Amerika-İsrail ilişkilerinin, İsrail'in stratejik ve ahlakî konumunun ciddi bir şekilde sorgulanmasından sadece 'yanlış' ortaya çıkacaktı. ADL gibi gruplar İsrail'i ve İsrail'e verilen koşulsuz desteği tenkit edenlerin kamusal söylemin dışında kalması ve İsrail hakkında söylediklerinin gayr-ı meşru olarak addedilmeye devam etmesi için çabalıyorlar.[20]

İsrail hakkında olumlu haber yapılmasını teşvik etmenin bir başka yolu da lobinin ünlü yorumcuları kendi taraflarına çekip, İsrail yanlısı perspektifi yaymalarını sağlamasıdır. Bu amaca ulaşmak için Başkanlar Konferansı, Amerika'nın İsrail'deki Sesleri [America's Voices in Israel] adlı bir teşkilat kurdular. Konferans'ın kendi internet sitesine göre bu teşkilatın amacı 'ABD'deki radyo talk-show sunucularını İsrail'e davet ederek ve programlarını Kudüs'ten yayınlama fırsatı vererek İsrail'in daha iyi anlaşılmasına ve destek bulmasına yardımcı olmaktı.' America's Voices grubunun kendi sitesi de teşkilatı 'İsrail'in *hasbara*'sını yani halkla ilişkiler çabalarının en ön safında' olarak gösteriyor. Başkanlar Konferansı başkanı ve aynı zamanda America's Voices yönetim kurulu üyesi olan Malcolm Hoenlein bu teşkilatı 'en önemli, heyecan verici ve etkileyici *hasbara* girişimlerinden biri' olarak niteliyor. Bu program çerçevesinde Oliver North, Glenn Beck, Monica Crowley, Michael Medved ve Armstrong Williams gibi radyo sunucuları İsrail'i ziyaret ettiler. Bu kampanya giderek artan sayıdaki talk-show sunucusunun dinleyicilerine İsrail yanlısı bir mesaj ulaştırmalarına yardımcı oluyor.[21]

Bütün bu farklı çabalar bir tek amaca yöneliktir: Genel medya kuruluşlarının İsrail'i olumsuz bir şekilde gösterecek enformasyon ve haber yayınlamalarını önlemek ve böylece ABD'nin İsrail'e verdiği güçlü desteği meşrulaştıran stratejik ve ahlakî ne-

denleri güçlendiren söylemlerin geliştirilmesini teşvik etmek. Bu çabaların %100 başarılı olduğu söylenemez elbette. Ancak yine de çok etkili oldukları bir gerçektir.

Tek Yönlü Düşünen Düşünce Kuruluşları

İsrail yanlısı güçler think-tank denilen düşünce kuruluşları üzerinde çok önemli bir nüfuza sahiptirler. Şüphesiz bu kuruluşlar birçok konuda kamuoyunu ve aktüel politikaları şekillendirmede giderek artan önemde bir rol oynuyorlar. Devlet kuruluşlarına ya da akademisyenlere analiz ve yorum için güvenmek yerine, basın kuruluşları Washington merkezli düşünce kuruluşlarının sağladığı uzmanların görüşlerine başvuruyor. Bu düşünce kuruluşlarının her biri kendi uzmanlarının görüşlerini kamusal alanda teşvik etmek için dinamik halkla ilişkiler ve medya ile ilişkiler bürolarına sahipler. Birçok düşünce kuruluşu kısa ve kolayca okunabilir politika bildirileri ile Kongre üyelerine ve diğer devlet yetkililerine ulaşıyor; seminerler ve çalışma kahvaltıları düzenliyor, devlet memurlarına brifingler veriyor ve kendi analizcilerini basında yorumlar yazmaya teşvik ediyorlar. Böylece fikir ortamını etkilemeye ve bu anlamda üstünlüklerini tesis etmeye çalışıyorlar. American Enterprise Institute ya da Brookings Institute gibi düşünce kuruluşları başkanlık seçim kampanyalarına danışman sağlayarak ve yeni görevlere isim önererek, daha sonra bu insanları iktidardan indikten sonra işe alarak ve onlara devlet içinde ve dışında tartışmaları etkilemeye devam edebilecekleri platformlar sağlayarak işlevlerini sürdürüyorlar. Yeni icraat teklifleri bu kuruluşlarda üretiliyor ve böylece onları Washington'daki iktidar ağının bir parçası haline getiriyor.[22]

İsrail'i ilgilendiren gündelik politikalar alanında etkili ve 'objektif' bir ses ortaya çıkarmak maksadıyla AIPAC eski başkanı Larry Weinberg, eşi Barbi Weinberg, AIPAC başkan yardımcısı ve araştırma bölümü başkan yardımcısı Martin Indyk, 1985 yılında WINEP'i kurdular.[23] Esasen WINEP, kendilerini İsrail'in ajandasına hizmet etmeye kendilerini adamış bir grup tarafından finanse ediliyor ve yönetiliyor.[24] Kurumun danışmanları arasında Edward Luttwak, Martin Peretz, Richard Perle, James Woolsey ve

Mortimer Zuckerman gibi ünlü İsrail yanlısı isimler bulunurken, bir başka 'Yakın Doğu' ülkesinin perspektifini yansıtan herhangi bir kimse bu kurumda çalışmamaktadır. Kurumun çalışanlarının çoğunlukla aslında akademisyen ve tecrübeli emekli devlet görevlilerinden oluşmasına rağmen bu kişiler Orta Doğu sorunları hakkında objektif bir bakışa sahip değildirler. WINEP kadrosunda çok az görüş farklılığına tahammül edilmektedir. Lobinin think-tank dünyasındaki etkisi WINEP'den daha ötesine uzanmaktadır. Dördüncü Bölüm'de incelendiği üzere, yirmibeş yılı aşkın bir süredir, İsrail yanlısı şahıslar AEI, CSP, Dış Politika Araştırma Ensitüsü, the Heritage Foundation, Hudson Ensitüsü ve JINSA gibi kuruluşlarda üst mevkilerde görev yapmaktadırlar. Bu kuruluşların hepsi de aşırı İsrail yanlısıdırlar ve ABD'nin Yahudi devletine verdiği desteği asla tartışmaya açmazlar.

Düşünce kuruluşu dünyasında lobinin etkisinin bir başka göstergesi ise Brookings Enstitüsü'nde yaşanan gelişmeler olmuştur. Yıllardır bu kuruluşun Orta Doğu uzmanlığını William B. Quandt yürütüyordu. Quandt Arap-İsrail çatışmasında tarafsız yaklaşımıyla bilinen tanınmış bir akademisyen ve eski bir Ulusal Güvenlik Konseyi görevlisiydi. 1970'li yılların ortasında Brookings, Orta Doğu konusunda etkili bir rapor yayınlamıştı. Raporda, İsrail'in geri çekilmesi, Filistin bağımsızlığı ve muhtemel devleti, Kudüs'teki dini merkezlere serbest giriş hakkı ve İsrail'e ilave güvenlik garantileri verilmesini savunuluyordu. Bir dizi uzman grubu tarafından hazırlanan Brookings raporuna, Carter yönetiminin Mısır ile İsrail arasındaki barış anlaşması müzakereleri için başarılı girişimlerinin arkasındaki plan gözüyle bakılıyordu.[25] Ancak bugün Brookings'in bu konudaki çalışmaları 2002 yılında 13 milyon dolarlık bir bağışla kurulan Saban Orta Doğu Politikaları Merkezi tarafından yürütülüyor. Bu bağış sıkı bir Siyonist olan Haim Saban tarafından verildi. *New York Times*'ın deyimiyle, 'Hollywood'daki siyasetle en fazla bağlantılı olan zengindir. Parası ve nüfuzu sayesinde Washington ve giderek bütün dünyada İsrail hakkındaki herşeyi etkilemeye çalışır.' Gazetenin anlattığına göre, 'bu yorulmak bilmez İsrail amigosu bize şunu söyledi: Kafasında tek bir mesele var, benim meselem İsrail'dir.' Onun bu çabaları Ariel Şaron tarafından 'çok büyük

bir Amerikan vatandaşı ve muhtaç olunduğunda her zaman İsrail ve Yahudi halkının yanında duran bir insan' olarak övülmesini sağlamıştır.[26] Saban Merkezi'ne başkanlık etmesi için seçilen kişi ise, daha önce AIPAC genel başkan yardımcılığını yürüten ve WINEP'in kurulmasına öncülük eden Clinton yönetimi yetkililerinden biri olan Martin Indyk'ti.

Saban tarafından finanse edilen ve Indyk tarafından yönetilen bir araştırma kuruluşunun İsrail konusunda tarafsız olacağını beklemek saflık olurdu. Evet, Saban Merkezi birçok Arap bilim adamına ev sahipliği yapıyor ve değişik görüşlere bünyesinde yer veriyor. Yine, Indyk de dâhil olmak üzere Saban Merkezi araştırmacıları İsrail ve Filistinliler arasında iki devletli bir çözümü savunuyorlar. Ancak Saban Merkezi yayınları asla ABD'nin İsrail'e verdiği desteği sorgulamıyorlar ve önemli İsrail politikaları hakkında eleştiri sunmuyorlar. Üstelik Merkez'in çizgisinden farklı görüşlere sahip uzmanlar orada uzun bir sürede kalmıyorlar. Tıpkı eski Ulusal Güvenlik Konseyi görevlisi Flynt Leverett'in bu kuruluştaki çalışmasının çok kısa sürmesi gibi.[27]

Saban Merkezi'nin İsrail yanlısı temayülleri her yıl düzenlenen Saban Forum'unda sergileniyor. Bu forum her yıl ünlü Amerikan ve İsrail liderlerini Washington veya Kudüs'de dünzelenen iki günlük bir programda bir araya getiriyor. 2006 yılındaki forum 'Amerika ve İsrail: Sarsıntıdaki bir Orta Doğu'yla Başetmek' başlığını taşıyordu ve katılımcılar arasında İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni, Bill Clinton, Senatör Hillary Clinton, Şimon Peres, William Kristol, Temsilcilerden Tom Lantos ve Jane Harman, İsrail Stratejik İşler Bakanı Avigdor Lieberman gibi isimler bulunuyordu. Toplantıya Arap yanlısı ya da Amerikan-İsrail ilişkilerine farklı bir yaklaşım getirebilecek hiç kimse davetli değildi.[28] Bu kurumların fikirleri ve politikayı şekillendirmede oynadıkları hayatî rol açısından Washington'daki güç dengesinin açıkça İsrail lehine olduğunu söyleyebiliriz. Washington'da New America Foundation, the Cato Institute ve the Middle East Institute gibi İsrail yanlısı olmayan birkaç küçük think-tank olsa da, en görünürdeki dış politika araştırma kurumları genellikle İsrail'in tarafında yer alıyorlar ve bu ülkeye verilen şartsız Amerikan desteğini sorgulamıyorlar.

Son olarak, merkezin New York City'de bulunan prestijli bir kurum olan Dış İlişkiler Konseyi (Council on Foreign Relations-CFR)'nden bahsedelim. Konsey'in göz kamaştırıcı uzman kadrosunda Washington'daki düşünce kuruluşlarına kıyasla düşünce farklılıkları daha açık olarak görülebilir. Amerikan Yahudi Kongresi'nin eski başkanı Henry Siegman gibi İsrail politikalarının en göze çarpan tenkitçileriyle, Max Boot gibi en koyu İsrail yanlıları Konsey'de bir arada bulunmaktadırlar. Ancak yine de Konsey baskılardan uzak değildir. Bunun bir örneği İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinecad'ın Eylül 2006'da davet edilmesi sırasında yaşanmıştı. Nüfuzlu Yahudi teşkilatları davete yüksek sesle tepki gösterdiler ve yüksek profilli bir dizi konsey mensubu istifalarını sunmakla tehdit edince başkan Richard Haass oturumun seviyesini akşam yemeğinden bir 'çalışma toplantısı'na indirdi. ADL'den Abe Foxman'ın *New York Times Magazine*'e verdiği ifadesinde belirttiği gibi, 'Bu adamla ekmek yemek çizgiyi aşmaktır.' Ahmedinecad'ın İsrail ve Soykırım'a dair kırıcı açıklamaları gözönünde bulundurulduğunda bu tepki anlaşılabilir.[29] Ancak bu olay da, kamusal söylemi şekillendiren kurumların kendi hassasiyetlerine karşı duyarlı olmasını temin etme yolundaki İsrail lobisinin çabalarının bir başka örneğini oluşturuyor.

Akademiye Polislik Yapmak

Lobinin İsrail hakkındaki tartışmaları şekillendirme kampanyası kendisine karşı en güçlü direnişi akademide görmüştür. Bunun nedeni profesörlerin çoğunun onları her türlü baskıdan koruyan bir akademik kadro avantajına sahip olmaları değil, aynı zamanda entelektüel özgürlüğün temel bir değer olduğu ve hâkim düşünce tarzına karşı çıkmanın yaygın ve çoğu zaman ödüllendirilen bir faaliyet olduğu bir dünyada çalışmalarıdır. Üniversite kampüslerinde düşünce özgürlüğüne derin bir sadakat vardır. Amerikan üniversitelerinin son 30 yılda yaşadığı uluslararasılaşma süreci neticesinde birçok yabancı ülke doğumlu öğrenci ve profesör Amerika'ya geldi. Bu insanlar çoğu zaman İsrail hakkında Amerikalıların genelinden daha eleştirel düşünmektedirler.

Bununla birlikte, lobiye mensup gruplar 1990'lı yıllar boyunca Oslo barış süreci devam ederken kampüslerdeki tartışmaları etkileme konusunda ciddi çabalar sarfetmediler. Bu dönem boyunca İsrail ve Filistinliler arasındaki şiddetin oranı nisbeten düşüktü ve birçokları çatışmanın çözüm aşamasında olduğuna inanıyordu. Netice itibarıyla, 1990'larda İsrail'e dair eleştirilerin dozu düşüktü ve lobinin müdahalesine gerek yoktu.

Kolej ve üniversilerde eleştiri dozajı Oslo süreci iflas ettikten ve Şubat 2001'de Ariel Şaron iktidara geldikten sonra birden bire arttı. 2002 yılı ilkbaharında IDF'un Batı Şeria'da Filistinlilerin kontrolündeki bölgeleri işgal etmesi ve İkinci İntifada'ya karşı sert tepki vermesiyle durum daha da gerginleşti. Beklendiği üzere, lobi 'kampüslere yeniden sahip olmak için' hırsla harekete geçti. Demokrasi Kervanı (Caravans for Democracy) gibi yeni gruplar ortaya çıktı ve 'Orta Doğu'daki tek demokrasi olan İsrail'in karşı karşıya bulunduğu tehditleri tartışmak için İsrail'den konuşmacılar' getirildi.[30] JCPA, İsrail'i kampüslerinde savunmak isteyen üniversite öğrencilerine yönelik eğitim seminer programları başlattı. İsrail Kampüs Koalisyonu adında yeni bir örgüt, İsrail'i üniversite kampüslerinde savunmayı amaçlayan 26 farklı grubu bir araya getirdi. Bu arada CUFI, merkezi Boston'da bulunan ve kampüs meselelerine yoğunlaşan İsrail yanlısı bir örgüt olan Davud Projesi ile ortaklaşa çalışmaya başladı. Bu grubun amacı Hıristiyan öğrencileri 'İsrail davası'na kazandırmak için kampüs şubeleri ve eğitim programları düzenlemekti. Bu amaçla ilk eğitim programı Bakersfield'deki California Eyalet Üniversitesi'nde başlatıldı. CUFI genel müdürü David Brog programın amacının 'gelecek nesli eğitmek' olduğunu söylerken, Davud Projesi başkanı Charles Jacobs ise programın onlara 'Tanrı İsrail'i bahşetti' demenin ötesinde başka şeyleri öğreteceğini söylüyordu: 'Onlara çatışmayı nasıl anlamaları gerektiğini, yani bu çatışmanın bir sınır savaşı değil, Araplar ile Yahudiler arasındaki küresel savaşın merkezindeki bir çatışma olduğunu öğreteceğiz.'[31]

Tahmin edileceği üzere, kampüsleri yeniden kazanma çabasında en önemli vazifeyi AIPAC üstlendi. Aslında AIPAC kampüs faaliyetlerini 1970'lerin sonundan bu yana takip ediyor ve İsrail'e

genç destekçiler yetiştirmeye çalışıyordu. Ancak bu yeni krizle birlikte AIPAC üniversiteler için ayırdığı para kaynaklarını üç misline çıkardı. AIPAC'ta liderlik programının başkanı Jonathan Kessler'e göre, bu çabanın hedefi 'kampüslerde faaliyetlere iştirak eden öğrencilerin sayısını ve yeteneklerini artırmak ve ülke çapındaki İsrail yanlısı çabalara katılım sağlamaktı.' 2003 yılının yaz aylarında AIPAC 240 üniversite öğrencisini dört günlük bir eğitim programı için bütün masrafları karşılanacak şekilde Washington'a götürdü. Bu öğrencilere kampüslerine geri döndüklerinde kampüslerindeki öğrenci liderlerine ulaşmaları ve onların İsrail davasına katkısını sağlamaları telkin edildi.[32] 2007'de 400 üniversiteden 1200 öğrenci AIPAC'ın yıllık Politika Konferansı'na katıldılar. Bunlar arasında 150 genel öğrenci teşkilatı başkanı da bulunuyordu.[33]

Öğrenciler üzerindeki bu propaganda faaliyetlerine ilaveten, lobi üniversite öğretim görevlilerini ve işe alma uygulamalarını etkileme çabalarında da aktiftir. Örneğin 1980'li yılların başında AIPAC üniversite öğrencilerini İsrail karşıtı olduğu düşünülen profesör ve kampüs teşkilatlarını belirlemekle vazifelendirdi. Elde edilen bulgular 1984'de yayınlanan the *AIPAC Collega Guide: Exposing the anti-Israel Campaign on Campus* adlı bir kitapta yayınlandı. Bu sırada İsrail konusunda şüpheli olduğu varsayılan birey ve teşkilatlar hakkında dosyalar toplayan ADL 'Siyonizm karşıtlığını anti-Semitizm'lerini örtmek amacıyla kullanan üniversite kampüslerinde aktif Arap sempatizanlar hakkında arka plan bilgileri' içeren küçük bir kitapçık yayınladı.[34]

Bu çabalar 2002 yılının Eylül ayında Daniel Pipes'in 'Campus Watch' adlı bir internet sitesi açmasıyla hız kazandı. Sitede şüpheli akademisyenler hakkında dosyalar bulunuyor, AIPAC-vari bir şekilde, öğrencilerden İsrail'e düşman olduğuna hükmettikleri üniversite hocaları hakkında yorumda bulunmaları isteniyordu.[35] Üniversite hocalarını bu şekilde kara listeye alma ve korkutma çabaları çok sert bir tepki görünce Pipes daha sonra dosyaları sayfadan kaldırmak zorunda kaldı. Ancak söz konusu site hâlâ öğrencileri Amerikan kampüslerinde İsrail karşıtı olarak gördükleri davranışları ispiyon etmeye davet ediyor.[36]

Pipes'ın kampüslerde İsrail eleştirilerini durdurma kampanyası burada bitmedi. Pipes, WINEP ve İsrail'deki Shalem Merkezi'nde görevi bulunan İsrail-ABD çifte vatandaşı Martin Kramer ve *National Review* dergisinin editör yardımcısı ve muhafazakâr Hoover Enstitüsü'nde araştırma görevlisi olarak çalışan Stanley Kurtz ile birlikte yeni bir kampanya başlattı. Bu yeni kampanyanın hedefi Kongre'ye baskı yaparak, federal hükümetin belli başlı üniversitelerde Orta Doğu ve diğer alan çalışmalarına verdiği Title VI yardımını kestirmekti. Buradaki hedef İsrail eleştirmenlerini susturmak ve böylece üniversitelerin görüşleri Pipes, Kramer ve Kurtz'a yakın akademisyenleri işe almasını sağlamaktı. Bu grubun desteklediği Yüksek Eğitim'de Uluslararası Çalışmalar Yasası (HR 3077) federal yardım alan uluslararası merkezleri gözetecek bir devlet kurulu oluşturulmasını öngörüyordu. Kurulun görevleri arasında yardım gören merkezlerin 'dünyadaki farklı bölgeler hakkındaki bakış açılarının, yabancı dillerin ve uluslararası meselelerin bütününü kapsayıcı' olmasını temin amacıyla Eğitim Bakanlığı ve Kongre'ye tavsilerde bulunmak da vardı.[37] Her ne kadar masum görünse de tasarının bu boyutu Kramer ve Kurtz'un Orta Doğu programlarmda Amerikan ve İsrail karşıtı bir dengesizlik olduğu yolundaki iddialarına karşı bir cevap içeriyordu.[38]

Bu kanun geçmiş olsaydı, devlet yardımını isteyen üniversiteler bölge araştırmalarında görev yapacak yeni kadrolarının mevcut Amerikan politikalarını destekleyecek ve İsrail'i eleştirmeyecek kişilerden oluşmasını isteme konusunda güçlü bir nedene sahip olacaklardı. Lobiye mensup önemli teşkilatlar yasa tasarısını desteklediler. Bu arada AIPAC, ADL, Amerikan Yahudi Kongresi ve diğer 5 teşkilat Kongre'ye bir mektup yazarak, halen Title VI yardımı alan merkezleri 'Filistin, Arap ve İslam Dünyası'nın imajını tenkite tabi tutmaksızın olumlu bir şekilde yansıtmak ve İsrail'i ihmal ve aşağılamak'la suçladılar.[39] HR 3077 Meclis tarafından kabul edildi ancak Senato'da oylamaya sunulmadı.[40] Benzer bir yasa tasarısı 2005 yılında yine Meclis'de kabul edilmiş, Senato yine görüşmeyi reddetmiş ve 109. Kongre dönemi sonunda zaman aşımına uğramıştı.[41]

2007 yılında, Ulusal Araştırma Konseyi (National Research Council-NRC)'nin Kongre'den aldığı yetkiyle gerçekleştirdiği Title VI programlarına yönelik bir araştırmada, uluslararası merkezler ve dil programlarını teftiş etmek için başkan tarafından bir görevlendirme yapılması tavsiye edildi.[42] Bu gelişme, Kramer ve Kurtz için bir başarıydı. Ancak onların beklentilerinin aksine, NRC araştırması mevcut bölge araştırması programlarını savunuyor ve Kramer ve Kurtz'un taraflılık suçlamalarını reddediyordu. Çalışma grubunun bir üyesi, İstatistik Bürosu eski başkanı Kenneth Prewitt böyle bir taraflılığın kesinlikle sözkonusu olmadığını söylüyordu.[43] Mevcut Title VI merkezlerini destekleyen bazıları bu programların başkan tarafından atanmış üst düzey bir makama bağlanmasının onların statüsünü artıracağını ve parasal kaynak imkânlarını geliştireceğini savunuyor. Ancak böyle geniş kapsamlı bir teftiş yetkisine sahip bir şahsın bir gün Pipes/Kramer/Kurtz ideolojik ajandasına hizmet etmeyeceği garanti değil.

2007 yılı Aralık ayında onaylanan ve halen Senato'da bekleyen Title VI yasası mevcut programların yeterince farklı görüşleri yeterince barındırmadığını hisseden bireylere şikâyetçi olma imkânı veriyor. Eğer bu şikâyetler üniversite tarafından tatmin edici bir şekilde cevaplandırılamazsa, daha sonraki bir aşama olarak incelenmek üzere Eğitim Bakanlığı'na iletilebilecek. Yasa tasarısı ayrıca Eğitim Bakanı'na 'maddi yardımların yenilenmesi aşamasında bu şikâyetleri dikkate alma' yetkisini tanıyor.[44] Eğer bu tasarı yasalaşırsa lobinin İsrail hakkında eleştirel düşünen akademisyenleri barındıran Orta Doğu merkezlerine karşı şikâyet kampanyası başlatınaları kaçınılmaz olacaktır. Böylece Eğitim Bakanlığı üzerinde Title VI desteğini kesme baskısı oluşturulacak ve üniversiteler aldıkları bağışı korumak maksadıyla İsrail yanlısı bir yöne sürükleneceklerdir.

Akademideki sözde İsrail aleyhtarlığına karşı bir grup bağışsever, Amerikan kampüslerinde İsrail'e sempatik akademisyenlerin sayısını artırmak için Amerikan üniversitelerinde İsrail çalışmaları programlarının kurulmasını sağladılar. Aslında zaten Amerika çapında 130 Yahudi çalışmaları programı mevcuttu.[45]

New York Üniversitesi 1 Mayıs 2003'de Taub İsrail Çalışmaları Merkezi'nin kuruluşunu ilan etti. Bunu Berkeley, Brandeis ve Emory gibi birçok üniversitedeki benzer programlar izledi. Akademik idareciler bu programların pedagojik değerini vurgulasalar da bu programların bir amacı kampüslerde İsrail'in imajına katkı sağlamaktır. Taub Vakfı'nın başkanı Fred Lafer, New York Üniversitesi'nde kurulan merkezi desteklemelerinin amacının üniversitenin Orta Doğu programlarında hâkim olan 'Arap bakış açısını' dengelemek olduğunu söylüyor.[46]

Kumarhane devi Sheldon Adelson'un, Georgetown Üniversitesi'nde mevcut Yahudi Medeniyeti Programı'nı geliştirmek için multi-milyon dolarlık bağışta bulunma teklifinin arkasında da benzer amaçlar yatıyor. Bu bağışla sözkonusu programda 'bir uluslararası ilişkiler paradigması olarak Yahudi teması' konusunda çalışmalar yapılması öngörülmektedir. Ağustos 2006 tarihli *Ha'aretz* gazetesinin haberine göre, 'Adelson'un ve Yahudi merkezinin diğer savunucularının hedeflerinden biri üniversitedeki Arap etkisini kırmaktır.' Programın ilk başkanı Yossi Shain (kendis aynı zamanda Tel Aviv Üniversitesi'nde Hartog Siyaset Okulu'nun da başkanıdır) Georgetown'da böyle bir programın kurulmasının Georgetown'ın 'bir Cizvit okulu olması, Washington'da bulunması ve bir dışişleri okulu olması' nedeniyle çok mühim olduğunu vurguluyordu. Yine sözkonusu üniversitenin hahamı Harold White'ın ifadesine göre, yeni merkez Georgetown'ın mevcut Arap merkezine karşı bir denge unsuru olacaktı. 'Birçok Georgetown mezunu Dışişleri Bakanlığı'nda çalıştığı' için bu özellikle önemli bir husustu.[47]

Lobinin akademi üzerinde kontrol sağlama çabaları arasında yönetim üzerinde baskı oluşturmak ve personel alımlarını etkilemeye çalışmak da bulunuyor. Örneğin 2002 yılının yaz aylarında, Chicago Üniversitesi'nde İsrail yanlısı gruplar 'Yahudi öğrenciler için yıldırıcı ve nefret uyandırıcı bir atmosfer bulunduğunu', ancak hocaların ve idarenin bu soruna dair hiçbir şey yapmadıklarını, bilakis 'bu tür eylemleri onayladıklarını ve hatta teşvik ettiklerini' iddia ettiler. Suçlamalar karşısında üniversite idaresi öğrencilerin şikâyetlerini dinledi ve tetkik etti. Neticede yalnızca iki suçlamanın geçerli olduğuna karar verildi. Bunlar-

dan birinde bir yurt binasında anti-Semitik bir grafiti bulunmuş ancak yurt yönetimi bu sorunu ihmal etmişti. Diğer olayda ise bir yüksek lisans öğrencisi Auschwitz ile ilgili bir şakayı bölüm e-mail listesine göndermişti. Her ne kadar üzücü olsa da bu olay bir Yahudi öğrencinin Chicago kampüsünü tarif ettiği üzere, 'kovuşturma ve yabancılaştırma atmosferinin' bir dayanağı olamazdı. Yine de Chicago'daki İsrail genel konsolosu ve ardından İsrail'in ABD'deki büyükelçisi üniversiteyi kısa süre sonra ziyaret ettiler. Amaç rektörü ve üniversite idare amirini kampüste İsrail'in görünümünü iyileştirmeye yönelik tavır almaya zorlamaktı. Bu arada o sırada Chicago Üniversitesi'nde çalışan Filistin kökenli meşhur Amerikalı tarihçi Rashid Khalidi'nin e-mail sistemi, spam mesajlarıyla saldırıya uğratılıyordu.[48]

Columbia Üniversitesi Khalidi'yi Chicago'dan transfer edince Columbia'nın eski idare amiri Jonathan Cole'un deyimiyle, 'onun siyasî görüşlerinin içeriğinden rahatsız olan insanlardan şikâyetler yağmaya başladı.' Birkaç yıl sonra Khalidi'yi Columbia'dan transfer etmeye çalışan Princeton da aynı sorunla karşılaştı.[49] Şu an hayatta bulunmayan Filistin kökenli Amerikalı akademisyen Edward Said de Columbia'da çalıştığı yıllar boyunca aynı tepkilere maruz bırakılmıştı. Cole daha sonra şunları söyleyecekti: 'Meşhur edebiyat eleştirmeni Edward Said'in Filistin halkı lehine yaptığı her açıklamanın ardından yüzlerce email, mektup ve gazete yazısı yoluyla bizden Said'i kınamamız, cezalandırmamız ya da işten atmamız istenir.'[50] Columbia'nın sıkıntıları burada bitmedi. 2004'de Davud Projesi adlı teşkilat Columbia Orta Doğu Araştırmaları programını anti-Semitik olmakla ve İsrail'i destekleyen Yahudi öğrencileri yıldırmaya çalışmakla suçlayan bir propaganda filmi yayınladı.[51] Columbia *New York Sun* gibi yeni-muhafazakâr yayın organları tarafından topa tutuldu. Ancak bu suçlamaları araştırmakla görevlendirilen bir fakülte komitesi sadece bir profesörün öğrencilerden birinin sorusuna sert cevap vermiş olması dışında herhangi bir anti-Semitizm delili ortaya çıkaramadı. Komite ayrıca suçlanan profesörlerin açık bir karalama kampanyasının hedefi olduklarını tespit etti.[52]

Yine 2006 yılında bu hadiselerin istisnai olmadığını gösteren bir başkası Yale Üniversitesi'nde yaşandı. Yale, Michigan Üni-

versitesi'nden meşhur tarihçi Profesör Juan Cole'u, Tarih ve Sosyoloji Bölümleri'ne transfer etme kararı almıştı. Cole ayrıca *Informed Comment* adlı ödül kazanan bir internet günlüğünün de yazarıydı ve son yıllarda İsrail'in izlediği politikaları değişik zeminlerde eleştiriye tabi tutmuştu. *Wall Street Journal* ve *Washington Times* gibi gazetelerde yazan İsrail yanlısı yazarlar, Cole'un Yale'e kabul kararına karşı çıktılar. *Jewish Week* gazetesinin bildirdiğine göre, bazı meşhur Yahudi bağışseverler Yale'i arayarak kararı protesto ettiler. Nihayet karar Yale atama komitesince durduruldu. Bağışseverlerin baskısının gerçek etkisi bilinmiyor. Ancak bu hadise İsrail yandaşlarının üniversitelerdeki akademik tartışmaları şekillendirme konusundaki çabalarına atfettikleri önemi gösteriyor.[53]

İsrail'i eleştiriden koruma ve serbest düşünce ve tartışma ortamını baltalama çabalarından üniversitelere davet edilen konuşmacılar, misafir öğretim görevlileri, misafir okutmanlar da nasiplerini aldılar. 1984'de Stanford Üniversitesi'nde bir öğrenci grubu eski mezunlardan ve eski Kongre üyesi Pete McCloskey'i misafir okutman olarak davet etti. McCloskey ABD'nin İsrail'e verdiği şartsız desteğin en önemli eleştirmenlerindendi ve 1980'de İsrail'in Batı Şeria yerleşim birimlerinde harcadığı yıllık para miktarının Amerikan yardımından düşülmesini isteyen bir öneride bulunmuştu. Onun bu çabaları İsrail lobisi tarafından anti-Semitizm suçlamasıyla karşılanmış ve 1982 yılında Senato seçimlerinde mağlubiyetini getirmişti. Stanford'daki atama, Yahudi öğrenci teşkilatı Hillel'in bu üniversitedeki şubesi tarafından 'Yahudi toplumunun suratında patlayan bir tokat' olarak tasvir edildi. Öğrenci derneğinin bazı üyeleri onun ders programından Eski Dışişleri Bakan Yardımcısı George Ball'un bir yazısını çıkarmadığı ve AIPAC yanlısı görüşleri ilave etmediği sürece bu atamayı durdurma ya da maaşını kesme tehdidince bulundular. Olağan akademik pratikle taban tabana bir zıt hareketle McCloskey'in derslerine alternatif perspektiflerini yansıtan misafir konuşmacıları davet etmesi istendi. Daha sonra öğretim üyelerinden oluşan bir komitenin yaptığı bir tahkikat sonucu öğrenci grubu akademik özgürlüğü ihlal etmekten suçlu bulundu ve McCloskey'e Stanford idare amiri tarafından resmi bir özür mektubu gönderildi.[54]

Biz de bu konuda bazı tecrübeler yaşadık. 2006 yılı başlarında Amerikan Deniz Kuvvetleri Kolcji'nin yıllık Mevcut Strateji Forumu'nda bireysel olarak bir panele katılmak üzere davet edilmiştik. Panelin konusu 'İktidarın Doğası' idi ve ne Orta Doğu'yla, ne de bu bölgedeki Amerikan dış politikasıyla herhangi bir alakası vardı. Ancak Mart 2006'da 'İsrail Lobisi' adlı çalışmamızın makale halinde yayınlanmasının ardından Kolej'in rektörü, sayısız Kongre üyesi tarafından telefonla aranarak, bizim bu konferansa konuşmacı olarak davet edilmemizin uygun olup olmadığı soruldu.[55] Hakkını teslim etmek gerekir ki rektör bu telefon görüşmelerinden sonra herhangi bir işlem yapmadı ve biz konuşmamızı olaysız bir şekilde yaptık. Daha sonra Profesör Walt Montana Üniversitesi'ndeki bir ders serisinde konuşmak üzere davet edilince oradaki birçok öğretim üyesinin hiddetli tepkisini çekti. Bu kişiler ders serisinin yine bir öğretim görevlisi olan koordinatörünün görevinden uzaklaştırılması için başarısızlıkla neticelenen uzun bir uğraş verdiler.[56]

Öğretim görevlilerine ve akademisyen istihdamına karşı yürütülen bu kampanyaya ilaveten, birçok İsrail yanlısı akademisyen ve grup kendi görüşlerini tehdit eden bilimsel yayınları engellemek konusunda da aktif bir gayret gösteriyorlar. Mesela 1998'de ADL, *A Nation on Trial* adlı kitabın yayıncısı Metropolitan Books şirketinin yöneticileri olan Norman Finkelstein ve Ruth Bettina'ya, kitabın basımını durdurmaları talebinde bulundular. Kitap; Daniel Goldhagen'in Nazi soykırımını sadece Nazi ideolojisi ve Hitler'in çılgınlığının bir neticesi değil aynı zamanda Alman toplumunda Nazi döneminden önce de yaygın halde bulunan 'tasfiyeci ideolojinin' bir ürünü olduğunu iddia eden ve en çok satan kitaplar arasında yeralan *Hitler's Willing Executioners* adlı kitabına yazılmış sert bir reddiye mahiyetindeydi. Goldhagen'ın kitabı gibi *A Nation on Trial* da entelektüel çevrelerden hem methiye, hem de tenkit aldı. Ancak ADL başkanı Abraham Foxman'a göre, *A Nation on Trial* hiç basılmamalıydı, çünkü mesele 'Goldhagen'ın tezinin doğru ya da yanlış olması değil neyin 'meşru eleştiri' sınırları içinde olup olmadığıyla ilgiliydi.'[57]

Benzer bir olay 2003 yılında meydana geldi. Harvard hukuk fakültesi hocası Alan Dershowitz'i temsil eden avukatlar,

California Üniversitesi Yayınevi'ne Finkelstein'in bu defa Dershowitz'in *The Case For Israel* adlı kitabını tenkit ettiği *Beyond Chutzpah* adlı kitabının basımını durdurmak amacıyla dava açtılar. Dershowitz ayrıca üniversite gibi kamu kuruluşları üzerinde resmi denetleme yetkisi bulunan California valisi Arnold Schwarzenegger'e mektup yazarak Finkelstein'dan şikâyetçi oldu. Her ne kadar Dershowitz kendisinin bir kitabın yayınını engellemeye çalışmadığını söylese de bu olayı yayınevi bu şekilde yorumladı ve nihayet Finkerlstein'ın eserini yayınladı.[58]

Amerikalıların İsrail hakkındaki eleştirel görüşleri öğrenmelerini engellemeye yönelik kampanyalar lise seviyesinde başlamaktadır. Örneğin 2005 yılı Şubat ayında *New York Sun* gazetesi Columbia Üniversitesi profesörü Khalidi'nin *New York City* eğitim dairesi bünyesinde lise öğretmenlerine ders verdiğini haber verdi. Gazete ve bazı yerel siyasetçiler derhal Khalidi'nin bu işine son vermek üzere harekete geçtiler. *New York Sun* onu İsrail'i 'ırkçı devlet' diye nitelemekle suçladı; bu ise Khalidi'nin kesinlikle reddettiği bir suçlamaydı. Khalidi'nin böyle bir programa katılımını, o sırada belediye başkanlığı seçimlerinde aday olan Kongre üyesi Anthony Weiner (D-New York) 'inanılmaz', Brooklyn Şehir Meclisi üyesi Simcha Felder ise iğrenç olarak niteledi. Eğitim Dairesi müdürü Joel Klein ertesi gün Khalidi'yi programdan çıkardı ve yayınladığı bir beyanatta kararını ilan etti: 'Rashid Khalidi Eğitim Bakanlığı'na bağlı öğretmenlere profesonel gelişim sağlayan bir programa dâhil edilmemeliydi ve gelecekte de dâhil edilmeyecektir.'[59] Ertesi yıl, New York Şehir Konseyi 'İsrail'in New York konsolosluğunun halkla ilişkiler bölümü tarafından başlatılan' İsrail'le ilgili bilgilendirci bir programı onayladı.[60] Bu esnada 30'u aşkın Yahudi örgütten oluşan bir koalisyon, lise öğrencilerinin İsrail'i savunurken daha etkin olmalarını sağlamak için ülke çapında bir faaliyet yürütüyorlardı.[61]

Kısacası, İsrail yanlısı grup ve şahıslar, kampüslerde tartışmaları etkilemek için öğrencilere, profesörlere, idarecilere ve bizzat eğitim programlarına karşı çok boyutlu bir kampanya yürütüyorlar. Üniversiteler üzerindeki bu çabaların Kongre ve hatta medya üzerinde olduğu kadar başarılı oldukları söylenemezse de tamamen başarısız olduklarını da söylemek zordur. Bölgede

devam eden karmaşaya ve İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'da devam eden yayılmacılığına rağmen, bugün kampüslerde beş yıl öncesine oranla çok daha az bir eleştirel ortam mevcuttur.[62]

Tartışmalı Taktikler

Daha önce defalarca dile getirdiğimiz gibi İsrail lehine lobi faaliyetlerinin ve kamuoyunu İsrail'le alakalı konularda şekillendirme çabalarının ABD'nin ve İsrail'in çıkarlarına hizmet ettiğine inanmasak da tamamen meşru olduğunu düşünüyoruz. Lobinin izlediği taktikler çoğu zaman mantıklıdır ve demokratik siyasetin normal gidişatının bir parçasıdır. Bununla birlikte, maalesef, bazı İsrail yanlısı şahıslar ve gruplar İsrail müdafaalarını ve kendi görüşlerine aykırı düşünceleri susturma gayretlerinde aşırıya kaçıyorlar. İsrail'e eleştirel yaklaşanlara karşı yürütülen yıldırma ve karalama kampanyaları bu çabalara önayak olan isimlerin kendi meslekî prestijlerine zarar veriyor. Yukarıda gördüğümüz gibi lobinin akademideki faaliyetleri demokratik bir toplumda yeri olmayan davranışlardır. Ancak lobinin bu tür faaliyetleri sadece akademik dünyayla sınırlı değildir.

Kasım 2006'da New York Üniversitesi'nde tarih profesörü olan Tony Judt'un başına gelen hadiseyi hatırlayalım. Judt İsrail hakkında çok eleştirel düşünen bir Yahudi akademisyendir ve New York'taki Polonya konsolosluğunda 'İsrail Lobisi ve ABD Dış Politikası' konulu bir konuşma yapacaktı. Bu faaliyeti Polonya devleti düzenlemiyordu; konsolosluk sadece toplantı salonunu Network 20/20 isimli farklı konularda konuşmalar düzenleyen bağımsız bir gruba kiraya vermişti. Amerikan Yahudi Komitesi başkanı David Harris olaydan haberdar oldu ve Polonya baş konsolosunu aradı. Harris'in beyanatına göre, bu görüşmeyi 'bir Polonya dostu' sıfatıyla yapmıştı ve planlanan konuşma programının 'Polonya dış politikasının ruhuna tamamen aykırı olduğunu' hatırlatmıştı. Başkonsolos ayrıca ADL tarafından da iki defa aranmıştı; o bu faaliyetleri şu şekilde anlatıyordu: 'Bu konuşmalar ince bir baskı oluşturuyor... Biz olgun insanlarız ve bunu anlayacak zekâ seviyesine sahibiz.' Konsolos, Judt'un konuşmasını son dakikada iptal etti. Bunun üzerine önemli bir Amerikan

entelektüel grubu serbest düşünceyi bastırmaya yönelik bu gayretleri kınayan bir açık mektup yayınladılar.[63] Judt ve ailesine karşı İsrail hakkındaki eleştirel düşüncelerinden dolayı çok sayıda ölüm tehdidinde bulunuldu.[64]

Aynı ayın sonunda ABD'deki Fransız sefareti Carmen Callil'in *Bad Faith* adlı eserinin yayınını kutlamak için bir resepsiyon düzenlemişti. Bu kitap Fransız Yahudilerinin Auschwitz kampına gönderilmesinde Fransız hükümet yetkilisi Louis Darquier'in oynadığı rolü inceliyordu. Her ne kadar kitap Fransa'nın Nazi soykırımındaki payını heyecanlı bir şekilde tenkit etmesine rağmen Callil'in kitabındaki sonsözde kullandığı bir cümle üzerine sefarete tepki mektupları yağdı. Yazarın bu cümlesi şu şekildeydi: 'Louis Darquier'ı incelerken Fransız Yahudilerinin yaşadığı terörü bu kadar yakından hissetmek ve İsrail Yahudilerinin Filistin halkına aynısını yaptığını görmek beni derinden sarstı.' Baskıya boyun eğerek, Fransız sefareti 'yazarın kitabın sonsözünde sarfettiği bu kişisel görüşü biz benimsemiyoruz' diyerek resepsiyonu iptal etti.[65]

Bütün bunların arasında çok daha sevimsiz bir hadise New York'ta *My Name is Rachel Corrie* adlı bir tiyatro oyununun sahnelenmesinin son anda iptal edilmesiydi. Rachel Corrie 2003 yılının Mart ayında, Gazze'de bir Filistinlinin evinin IDF tarafından yıkılmasını engellemek isterken bir İsrail buldozeri tarafından ezilerek öldürülen genç bir Amerikalı kadındı. Corrie'nin günlüğüne ve e-maillerine dayanılarak yazılan bu oyun Londra'da Royal Court Theater'da Nisan 2005'de sahneye konulmuştu. Mart 2006'da da sıradışı ve tartışmalı oyunları sahnelemekle meşhur New York Theater Workshop'da gösterime girmesi bekleniyordu. Ancak planlanan gösterim tarihi son anda bir ay ertelendi. *New York Times*'ın haberine göre tiyatronun sanat yönetmeni 'yerel Yahudi dini ve cemaat liderlerinin görüşlerini aldıktan sonra' oyunu bir ay ertelemeye karar vermişti. *Los Angeles Times*'a ise aynı kişinin 'Ariel Şaron'un hastalanmasından ve Hamas'ın son Filistin seçimlerinde elde ettiği neticeden sonra çok hassas bir durumda olduğumuz bana söylendi' şeklindeki ifadesine yer vermişti.[66] (Oyun daha sonra 2006 sonbaharında Royal Court kadrosu tarafından New York'ta sahne aldı, ancak

sadece seksen gösterimle sınırlandı.) Yine aynı oyunla ilgili benzer bir hadise 2006 yılı Aralık ayında Kanada'da meydana geldi. Ülkenin en büyük kar amacı gözetmeyen tiyatrosu, oyunun planlanan gösterimini Toronto'nun Yahudi cemaatini kızdıracağı korkusuyla iptal etti.[67] Ve yine Nisan 2007'de Miami'deki Mosaic Theater, *Miami Herald* gazetesinin tasviriyle, 'hırslı ve gürültülü bir azınlık' tarafından tepkiyle karşılanınca oyunu sahneleme planlarını iptal etti.[68]

Bu sözde 'tehlikeli eleştirileri' takip etme hırsı lobiye mensup önemli bir kurumun mahkemeye düşmesini sağladı. 1980'lerde ve 1990'larda ADL, Güney Afrika'daki ırkçı yönetim için istihbarat da toplamş olan Roy Bullock isimli bir özel dedektifle anlaşmıştı. Bullock da bu iş çerçevesinde resmi polis raporlarını ve Motorlu Araçlar Dairesi'nin kayıtlarını kullanan bir Los Angeles polis memurundan bilgi satın aldı. Bu iki kişi toplam 12000 şahıs ve 600 teşkilat hakkında dosya ele geçirdiler ve bunların bir kısmını ADL'ye sattılar. Beyaz ırkçısı ve neo-Nazi teşkilatların yanısıra dosyaları ele geçirilenlerin arasında İsrail aleyhtarı Yahudiler, Arap-Amerikan teşkilatlar ve İsrail politikalarını eleştiren başkaları da vardı. San Francisco savcısının başlattığı cezai soruşturma sonucunda polis memuru polis bilgisayarından izinsiz yararlanma suçunu itiraf etti. Ancak savcı ADL'yi iyi niyetli bir teşkilat olduğu için soruşturma kapsamına almak istemedi. Savcı, ADL'nin bölgede ırkçılıkla mücadele amacıyla 75 bin dolar bağışta bulunma teklifini kabul ederek ADL ve Bullock aleyhine herhangi bir suçlamada bulunmadı.

Ancak bu istihbarat faaliyetlerinin kurbanı olan ikisi Yahudi üç kişi konuyu mahkemeye taşıdılar. Neticede ADL mahkeme dışında konuyu kapatmaya razı oldu ve mahkeme masrafları dâhil şahıslardan her birine 50 bin dolar tazminat ödedi. ADL başkanı Abraham Foxman ADL'nin hiç kimse üzerinde ajanlık faaliyeti yürütmediğini söyledi; ancak İsrail konusunda eleştirel grupları soruşturma uygulamasını şu sözlerle savundu: 'İsrail'de yaşanabilir, güvenli bir vatanın tesisi bütün dünyadaki Yahudi halkının güvenliği, emniyeti ve hayatta kalması için elzemdir.' Oysa ADL kendi cemaatini teşkilat misyonu olan anti-Semitizm'den korumuyor, sadece İsrail ve İsrail'e verilen Amerikan

desteği konusunda eleştirel düşünen insanları hedef alan bir kampanya yürütüyordu.[69]

Yeni Anti-Semitizm

İsrail lobisinin faaliyetlerini konuşurken onun en güçlü silahından bahsetmemek olmaz. Anti-Semitizm suçlaması İsrail'in politikalarını eleştiren ya da İsrail yanlısı grupların Amerikan Orta Doğu politikası üzerinde önemli bir etkisi olduğunu düşünen herkesi bekleyen bir silahtır. Aslında İsrail lobisi diye bir şeyin varlığından bahsetmek bile hemen böyle bir suçlamayı getirecektir. Oysa ki AIPAC ve Başkanlar Konferansı gibi örgütler kendi etkilerini abartmaktan hoşlanmakta ve İsrail medyası bile bu gruplara ABD'deki 'Yahudi lobisi' adını vermektedir.[70] Garip bir şekilde lobi bir taraftan kendi gücünden övgüyle sözederken, diğer taraftan bu güce dikkat çekenlere taarruz ediyor.

Avrupa'da anti-Semitizmin hızla yayıldığı yönündeki iddialar bu suçlamaların zeminini teşkil ediyor. 2002 yılı Kasım ayında, Başkanlar Konseyi Genel Koordinatörü Mortimer B. Zuckerman *U.S. News & World Report* dergisinde 'bulaşıcı bir anti-Semitizm ayıbı'ndan bahsediyor, 'Avrupa'nın yeniden hasta olduğunu' ileri sürüyordu. *Boston Globe* köşe yazarı Jeff Jacoby ise 2004 yılı Mart ayında yazdığı bir köşe yazısını 'Avrupa'da yeniden nükseden anti-Semitizm kanseri'ne ayırıyordu.[71] ABD'nin Avrupa Birliği büyükelçisi ise anti-Semitizmin '1930'larda olduğu kadar kötü olduğu bir noktaya yaklaşıyoruz' açıklamasını yapıyordu.[72] Anti-Semitizm ölçmesi son derece zor bir hadisedir, ancak eldeki bulgular anti-Semitizmin artmak yerine azaldığını gösteriyor. 2004 yılı ilkbahar döneminde Amerikalılar Avrupa'da anti-Semitizmin arttığından şikayet ederlerken, ADL ve Pew Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen kamuoyu araştırmaları durumun tam tersi olduğunu gösteriyordu.[73]

Örneğin İsrail yanlısı grupların Avrupa'daki en anti-Semitik ülke olarak gösterdikleri ve *New Republic* dergisinden Martin Peretz'in başkentini 'tıpkı bir zamanlar Üçüncü Cumhuriyet döneminde olduğu gibi, bugün Avrupa'da anti-Semitizmin merkezi' olarak gösterdiği Fransa'yı ele alalım.[74] 2002 yılında Fransız

vatandaşları arasında yapılan bir ankete göre, katılımcıların %89'u bir Yahudi'yle birlikte yaşayabileceğini, %97'si anti-Semitik duvar yazılarının ciddi bir suç olduğunu düşündüğünü, %87'si Fransa'daki sinagoglara yapılan saldırıların yüzkızartıcı olduğunu söylerken dindar Fransız Katoliklerinin %85'i ise Yahudilerin iş ve finans dünyasında çok fazla tesir sahibi oldukları suçlamasını reddediyor.[75] Fransız Yahudi cemaatinin başkanı 2003 yılı yaz döneminde 'Fransa ABD'den daha anti-Semitik değildir' açıklamasını yapmıştı.[76] *Ha'aretz* gazetesine göre, Fransız polisi Fransa'daki anti-Semitizm olaylarının 2005 yılına göre %50 azalma gösterdiğini bildiriyor. Fransa'da bütün Avrupa ülkelerinden daha fazla Müslüman nüfus yaşamasına rağmen ortaya çıkan rakamlar bunlar.[77]

2006 yılının Şubat ayında bir Fransız Yahudisi bir Müslüman çete tarafından zalimce katledildiğinde, binlerce Fransız gösterici anti-Semitizm aleyhinde gösteri yapmak için sokaklara döküldü. Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve Başbakan Dominique de Villepin maktülün cenaze törenine katılarak Fransız Yahudileriyle dayanışma gösterisinde bulundular.[78] 2002 yılında eski Sovyet İmparatorluğu'ndan Almanya'ya göç eden Yahudilerin İsrail'e göç edenlerden daha fazla olduğunu da söylemek gerekiyor. Yahudi gazetesi *Forward* dünyada en hızlı büyüyen Yahudi cemaatinin Almanya'daki Yahudiler olduğunu yazıyor.[79] Eğer Avrupa hakikaten 1930'larda olduğu kadar kötüyse, neden çok sayıda Yahudinin oraya göç etmek istediğini anlamak zordur.

Avrupa'nın anti-Semitizm belasından tamamen kurtulduğunu söyleyemeyiz. Hiç kimse ABD'de olduğu gibi Avrupa'da da bazı yerli anti-Semitik unsurlar bulunduğunu ve bunların bir kısmının zaman zaman şiddete başvurduklarını inkâr edemez. Ancak bu grupların sayısı çok azdır ve onların aşırı görüşleri Avrupalı halkların çoğunluğu tarafından reddedilmektedir. Bu arada Avrupalı Müslümanlar arasında da zaman zaman İsrail'in Filistinlilere karşı davranışından ve bazıları da kendi ırkçılıklarından kaynaklanan anti-Semitizm eylemlerinin görüldüğünü tespit etmeliyiz.[80] Örneğin İngiltere'de anti-Semitizm hadiselerini izleyen bir kuruluş olan Cemaat Güvenliği Vakfı (Community Security Trust-CST) 2006 yılında bu tür hadiselerde %31'lik bir

artış tespit etti. Bu tür kınamayı hak eden davranışlar hafife alınamaz. Ancak bu olayların yaklaşık %25'inin 2006 Lübnan savaşıyla eşzamanlı olarak meydana geldiğini de not etmeliyiz. CST'den Mark Gardner'ın belirttiği gibi, 'Bu durum 1930'larla asla karşılaştırılamaz.'[81] Bununla birlikte İsrail merkezli Global Forum Against Anti-Semitizm, anti-Semitizm hadiselerinin sayısının aynı dönem boyunca azaldığını belirtiyor. Kodlama ve bildirmeme gibi durumları gözönüne alırsak, gerçek anti-Semitizm hadiselerinde artış ya da düşüş haberlerini biraz ihtiyatla karşılamakta fayda var.[82]

Suçlamaların ötesine gitmeleri için gördükleri baskı karşısında, İsrail yanlısı gruplar şimdi de 'yeni anti-Semitizm' diye bir olgudan bahsediyorlar. Onlara göre bu, İsrail'i eleştirmekle eşanlamlı bir suçtur.[83] 2006 yılı başlarında Anglikan Kilisesi meclisi, kilisenin Caterpillar'daki yatırımını Caterpillar'ın buldozerlerinin Filistinlilerin evlerini yıkmakta kullanıldığı gerekçesiyle geri çekmeye karar verdiğinde İngiltere başhahamı, bunun, 'İngiltere'deki Yahudi-Hıristiyan ilişkileri üzerinde son derece olumsuz etkileri' olacağını beyan etmişti. Yine Reform hareketinin başkanı Haham Tony Bayfield 'halk arasında ve hatta Kilise'nin orta düzeydeki yetkilileri arasında anti-Semitizme çok yaklaşan düzeyde anti-Siyonizm sorunu mevcuttur' şeklinde bir açıklama yaptı.[84] Oysa Kilise ne anti-Siyonist, ne de anti-Semitist idi; sadece İsrail'in politikasını protesto ediyordu.[85]

Aslında İsrail yandaşlarının İsrail'i eleştirilerden korumak amacıyla 'yeni anti-Semitizm' silahını kullanmalarının tarihi daha eskilere uzanıyor. 1974'de İsrail, 1967'de işgal ettiği topraklardan geri çekilme yönünde yoğun baskılarla karşı karşıya olduğu bir dönemde, ADL'den Arnold Forster ve Benyamin Epstein anti-Semitizmin yükselişe geçtiğini ve bunun ispatının da İsrail'in eylemlerini destekleme konusunda uluslararası düzeyde giderek artan gönülsüzlük olduğunu iddia eden *The New Anti-Semitism* adında bir kitap yayınladılar.[86] 1980'lerin başında Lübnan'ın işgali ve İsrail'in giderek genişleyen yerleşim birimleri tepki çektiği ve ABD'nin Arap müttefiklerine silah satışının tartışma uyandırdığı bir dönemde, o sıralarda ADL'nin başkanı olan Nathan Perlmutter ve karısı Ruth Ann Perlmutter *The Real Anti-Semi-*

tism in America adlında bir kitap yayınladılar. Bu kitapta anti-Semitizm'in giderek yayıldığı ve bunun ispatının da İsrail'e Araplarla barış imzalaması yönünde baskı yapılması ve Suudi Arabistan'a AWACS uçaklarının satışı gibi olaylar olduğu iddia ediliyordu.[87] Perlmutter çifti ayrıca a-Semitik olarak nitelendirilebilecek, Yahudiliğe nefretten kaynaklanmayan bazı hareketlerin yine de Yahudi çıkarlarına (ve özellikle İsrail'in refahına) zarar verdiğini ve kolaylıkla gerçek anti-Semitizmi geri getirebileceğini ileri sürüyordu.[88]

1990'larda, İsrail'in Oslo sürecine dâhil olduğu yıllarda, anti-Semitizm hadiselerinden hiç bahsedilmemiş olduğu gerçeği bu görüşün rahatsız edici mantığını ele veriyor. Öyle ki İsrailli bir akademisyen 1995'de şunu yazabilmişti: 'Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nda iktidarı ele geçirmesinden bu yana hiçbir zaman anti-Semitizm bugünkü kadar önemsiz olmamıştır.'[89] Anti-Semitizm suçlamaları, 2002 yılının ilkbaharında İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'da işlediği zulümlerin bütün dünyada tepkiyle karşılanmaya başlamasıyla yeniden gün yüzüne çıktı.

İsrail'i eleştirenler, İsrail'i adil olmayan standartlara tabi tutmak ve hayatta kalma hakkını sorgulamakla da suçlanıyorlar. Eski Sovyet siyasî suçlusu ve bugün önemli bir İsrailli yazar ve politikacı olan Natan Sharansky şunu ifade ediyor: 'Yeni anti-Semitizm "İsrail'in siyasî eleştirisi" kılıfına bürünmüş durumda. Ayrımcı ve ikiyüzlü bir yaklaşım takınıyor ve İsrail'in varlık sebebini tartışmaya açıyor.'[90] Burada, İsrail'in ya da destekçilerinin eylemlerini eleştiren herkesin İsrail'in varlığına karşı ve bu nedenle Yahudilere düşman olduğu iması vardır. Ancak bu temelsiz bir suçlamadır, zira İsrail'in eylemlerinin tenkidini İsrail'in meşruiyetinin reddiyle karıştırmaktadır. Gerçek şu ki İsrail'in Batılı tenkitçileri İsrail'in var olma hakkını sorgulamazlar. Onların sorguladıkları İsrail'in Filistinlilere karşı davranışıdır ve bu da meşru bir eleştiridir. Bunu İsraillilerin kendileri bile sorguluyorlar.

İsrail Batılı tenkitçiler tarafından bir çifte standarda tabi tutulmuyor. Her ne kadar birkaç kişi İsrail'i haksız eleştiriye tabi tutsa bile, İsrail çoğu zaman Batı'daki demokratik standartlara göre muhakeme ediliyor. Bu ölçü son derece yerindedir. Nitekim İsrail ve İsrail'in ABD'deki yandaşları İsrail'i 'Orta Doğu'daki yegâne demokrasi' olarak tasvir ediyorlar. Başka bir deyişle, İsrail'den B-

urma'daki askerî cunta, Pervez Müşerref'in Pakistan'ı ya da Fidel Kastro'nun Küba'sı gibi değil, çağdaş İngiltere, Kanada, Danimarka, ABD gibi ülkeler gibi davranması bekleniyor. İsrail'in Filistinlilere karşı yürüttüğü davranış kabul edilen insan hakları normlarına, uluslararası hukuka ve kendi kaderini tayin hakkına aykırı olduğu için tenkit görüyor. Bu temeller üzerinde eleştirilen tek ülke İsrail de değildir. ABD de Ebu Gurayb hapishanesinde meydana gelen skandaldan ve Guantanamo'daki tutuklulara davranışından dolayı birçok çevrede kınanmıştır. Ancak ABD de bir çifte standardın kurbanı değildir. ABD, sadece kendi ifade ettiği değerlere ve kabul edilen insan hakları ilkelerine uygun davranmaya davet ediliyor. Bu durum İsrail için de geçerlidir.

Büyük Susturucu

Bugün anti-Semitizm suçlaması özellikle ABD'de İsrail'i eleştirenler üzerinde bir silah olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu taktik birçok nedenden dolayı etkili olmaktadır. Öncelikle, anti-Semitizm geçmişte Nazi Soykırımı dâhil olmak üzere büyük felaketlere neden olan bir inançtır ve toplumun birçok kesiminde yoğun tepki çekmektedir. Anti-Semitizm suçlaması ABD'de herhangi bir kimse aleyhine kullanılabilecek en güçlü hakaretlerden biridir ve hiç kimse bu konuda üzerinde bir leke kalmasını dahi istemez. Şüphesiz anti-Semitik olarak damgalanma korkusu birçok kişiyi İsrail'in davranışı ve ABD'nin İsrail'e desteği konusunda eleştiride bulunmaktan alıkoyuyor.

İkincisi, İsrail'i ya da İsrail lobisini eleştirenleri anti-Semitizm suçlaması ile karalamak onların dışlanmalarına neden olur. Eğer atılan çamurun izi kalırsa, eleştiri sahipleri medya, devlet ve etkili diğer seçkinler tarafından ciddiye alınmazlar ve onların görüşlerine başka türlü değer verecek gruplar bu kişileri önplana çıkarmaktan kaçınacaklardır. Özellikle siyasetçiler kendi kariyerleri üzerindeki negatif etkiden korktukları için anti-Semitizm damgasını yemiş hiç kimseyle birlikte görünmek istemeyeceklerdir.

Üçüncüsü, bu taktik işe yarıyor, zira bir kimsenin kendisini anti-Semitizm suçlamasından aklaması, İsrail ve lobiyi eleştirmeyi sürdürdükleri müddetçe, son derece zordur. Bir şeyin

olumsuzunu ispatlamak, bilhassa niyetler ve motivasyonlar gibi doğrudan gözlemlenemeyecek hususlar söz konusu olduğunda, her zaman zordur. Bu noktada, anti-Semitizm'le bağdaşmayacak bir başka davranışı işaret ederek yapmaya çalışmak da işe yaramayacaktır. Yakın zamana kadar, anti-Semitizm suçlaması İsrail'in ve lobinin muhaliflerini susturmanın çok etkili bir yoluydu; bu suçlamaya maruz bırakılanlar konuştukları zaman da hiç kimse onları ciddiye almazdı.

Amerikalı Yahudiler hâlâ anti-Semitizmin çok canlı olduğuna inanıyorlar. Yahudilerin bir azınlık olarak yaşadıkları tecrübeler onlara endişelenmeleri için yeterince neden sunmaktadır. Özellikle Nazi Soykırımı hatırası çok sayıda Yahudinin davranışı üzerinde etkili olmaya devam ediyor. Peter Novick'in meşhur kitabı *The Holocaust in American Life*'da adlı kitabında dile getirdiği gibi, bu feci hadise Amerikan Yahudi bilincinde derin bir iz bırakmıştır. Soykırım Amerikan Yahudilerinin etraflarındaki dünyayı algılayışlarını belirliyor ve bekleneceği üzere onlara çok güçlü bir kurban edilme hissi veriyor. Birçok Yahudi, Yahudilerin ABD'de elde ettikleri başarıya rağmen, Amerikalı hâlâ tehlikeli anti-Semitizm mikrobunun tekrar zuhur edeceğinden endişe ediyorlar. Jack Wertheimer'ın belirttiği gibi, 'yerli anti-Semitizm keskin bir şekilde azalma gösterdi; ancak, bugün çok sayıda Amerikalı Yahudi ABD'deki *diğer* Yahudilerin ayrımcılık hedefi olduğuna inanmaya devam ediyor.' *New York Times* köşe yazarı Frank Rich ise bu düşüncenin doğruluğunu itiraf ediyor: 'Diğer birçok Yahudi gibi ben de bütün dünyanın anti-Semitik olduğuna inanmaya meyyâlim.'[91]

Amerikalı Yahudiler arasındaki bu derin korku, 2002 yılı ilkbaharında İsrail'in bütün dünyada sert bir şekilde eleştirildiği bir sırada kendini açığa vuruyordu. *Village Voice* için yazan Nat Hentoff o sırada 'eğer bir hoporlör devreye girse ve bir ses "bütün Yahudiler Times meydanına" diye bağırsa buna şaşırmayacağım' diyordu. *New York Observer* gazetesinden Ron Rosenbaum ise 'İkinci bir Soykırım'ın vuku bulması çok muhtemel' diyebiliyordu. Bu endişeler öylesine çığırından çıkmıştı ki kendisi de çok sıkı bir İsrail savunucusu olan Leon Wieseltier *New Republic* dergisindeki dosya yazısının başlığını 'Hitler Öldü: Yahu-

di Etnik Paniğine Karşı Görüş' olarak belirlemişti. Yazar makalesinde ABD'deki Yahudilere dair şu ifadelere yer veriyordu: 'Cemaat telaş içinde, felaket hayali kuruyor. Entelektüel kontrol iflas etmiş durumda. Ölüm her Yahudi kapısını tıklıyor. Korku almış başını gidiyor. Mantık ölmüş. Endişe gerçekliğin en üst ispatı kabul ediliyor. Doğru olmayan benzetmeler ortalıkta dolaşıyor. Soykırım hayali her yerde.'[92] Kısacası, Amerikalı Yahudilerin çoğu İsrail'in eylemlerini ya da AIPAC gibi grupların nüfuzunu eleştirenleri muhtemel anti-Semitik kişiler olarak görmeye çok hazır durumdadır.

Bütün bu nedenlerden dolayı, İsrail'in politikalarına yönelik tenkitle karşılaştıklarında bazı İsrail yandaşları derhal anti-Semitizm suçlamasına başvuruyorlar. Bunun ilk ve en görünür örneği Jimmy Carter'ın *Palestine: Peace Not Apartheid* adlı kitabının ortaya çıkardığı kızgın tepkilerdi. Kışkırtıcı başlığına rağmen kitap ne polemikçi bir dille yazılmıştı, ne de İsrail'in stratejik durumuna karşı sempatik olmayan ifadelerle doluydu. Carter kuşkusuz İsrail'in Batı Şeria'yı işgal etmesinden ve bunun Filistinliler üzerindeki etkilerinden dolayı eleştiri yöneltiyor ve bu konulara dair ABD'de açık sözlü bir tartışma ortamının bulunmamasından haklı olarak şikâyet ediyordu. Üstelik önemli bir İsrailli politikacı olan Yossi Beilin'in ifadesiyle, 'Bu kitapta, daha önce İsrailliler tarafından söylenmeyip de Carter'ın söylediği herhangi bir şey bulunmuyor.'[93] Carter'ın kullandığı ve tepki görmesine sebep olan 'ırkçılık' terimi de daha önce işgali eleştiren İsrailliler ve Nobel Barış Ödülü sahibi Güney Afrikalı Rahip Desmond Tutu veİstihbarat Bakanı Ronnie Kasrils tarafından ifade edilmiştir.[94]

ADL ve CAMERA, Carter'ın bu kitabına karşı büyük gazetelere verdikleri ilanlarla saldırıya geçtiler ve bazı eleştirmenler yazarın iddialarını ele almış olsalar da diğerleri eski başkana karşı kişisel bir saldırı yönettiler.[95] Abraham Foxman 'onun anti-Semitizme bulaştığına inanıyorum' derken, Martin Peretz Carter'ın 'tarihe Yahudilerden nefret eden biri olarak geçeceğini' yazdı.[96] Soykırım inkârcısı David Irving'e karşı bir dava kazanan tarihçi Deborah Lipstadt, *Washington Post*'ta yazdığı bir makalede şu ifadelere yer veriyordu: 'Carter belki de bilinçsiz bir şekil-

de geleneksel anti-Semitik tuzağa düşmüştür.' Yine yazar, Carter'ın bazı görüşlerinin Ku Klux Klan lideri David Duke ile çok benzeştiğini savunuyordu.[97] Carter ise yaşadığı hayal kırıklığını şöyle ifade ediyordu: 'Bana anti-Semitik denildi. Bana ırkçı denildi. Bana hırsız denildi. Bana korkak denildi.'[98] Bütün bunlar başkanlığı döneminde Mısır-İsrail barış görüşmelerine öncülük yapmış ve böylece İsrail'in güvenliğini artırma yolunda çok önemli katkısı olmuş biri için son derece ilginç yakıştırmalardı.

Daha az boyutlarda olsa da benzer bir tepki geçmişte yeni-muhafazakâr olarak bilinen Francis Fukuyama'nın bir makalesine karşı verildi. Fukuyama bu makalesinde Charles Krauthammer'ın AEI'da verdiği 2004 Irving Kristol Konuşması'nı eleştiriyordu. Fukuyama'nın eleştirisi son derece saygılı bir ifade içeriyor, Krauthammer'ı 'görüşleri ciddiye alınması gereken' 'yetenekli bir düşünür' olarak takdim ediyordu. Ancak Fukuyama, Krauthammer'ın İslam dünyasıyla ilişkilerin nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerinin İsrail'in tecrübelerine dayandığını söylemesine karşılık, Krauthammer Fukuyama'yı anti-Semitizm'le suçladı.[99]

Biz de bu saldırılardan nasibimizi aldık. Elinizde tuttuğunuz kitabın makale halinin Mart 2006'da *London Review of Books* tarafından yayınlanmasının ardından çok geniş bir kesimden gelen anti-Semitizm suçlamalarına muhatap olduk. *Washington Post*'taki makale hakkındaki görüşlerini açıklayan Eliot Cohen yazısına 'Evet, Bu Anti-Semitizm'dir' başlığını koymuş, *New York Sun* bizi derhal David Duke ile irtibatlandırmıştı.[100] ADL makalemizi 'Yahudi gücü ve Yahudi kontrolü gibi suçlamaları hatıra getiren klasik bir anti-Semitik komplo teorisi' olarak nitelendirdi. Bu arada bizim lobinin herhangi bir çıkar grubu gibi meşru siyasî faaliyetler yürüttüğü ifademizi görmezden geldiler. *New Republic* dergisi makalemize dair -her biri bizi anti-Semitizm yapmakla suçlayan- dört yazı yayınladı.[101] *Wall Street Journal*'da William Kristol köşe yazısında hakkımızda 'Yahudi karşıtı' ifadesini kullanırken, Alman İbranicesi (Yidce) edebiyatı profesörü Ruth Wisse ise yazımızı 19. yüzyılın Alman anti-Semitizminin metinlerine benzetti. Bu arada *Ha'aretz* gazetesinde Carter'ın kitabına dair yazdığı eleştiri yazısında Shmuel Rosner, Nobel Barış

Ödülü sahibi eski başkanı 'Walt ve Mearsheimer kadar anti-Semitik değil' diyerek temize çıkarıyordu.[102]

İsrail, eleştirenleri anti-Semitik olmakla suçlama temayülü 2007 başlarında iyice çığırından çıktı. Amerikan Yahudi Komitesi Indiana Üniversitesi İngilizce profesörü Alvin H. Rosenfeld'in 'İlerici' Yahudi Düşüncesi ve Yeni Anti-Semitizm' başlıklı bir makalesini yayınladı. Rosenfeld (aralarında oyun yazarı Tony Kushner, tarihçi Tony Judt, şair Adrienne Rich ve *Washington Post* köşeyazarı Richard Cohen'in de bulunduğu) İsrail konusunda eleştirel düşünen liberal bir Amerikalı Yahudi grubunu tespit ediyor ve onları İsrail'in var olma hakkını hiçe sayan bu yeni anti-Semitizm akımına hizmet etmekle suçluyordu. Makalenin giriş bölümünde Komite yöneticisi David Harris şunu ifade ediyordu: 'Bu yeni akımın en şaşırtıcı ve rahatsız edici özelliği bazı Yahudilerin Siyonizme ve Yahudi devletine karşı sözlü saldırılara bizzat katılıyor olmasıdır.'[103]

Rosenfeld'in eleştirisine maruz kalanlar farklı suçlamalarını hararetle reddettiler. *Tikkun* dergisinden Haham Michael Lerner bu tür mesnetsiz ithamların sonuçlarına dair uyarıda bulundu. Lerner şu görüşleri dile getiriyordu: 'Liberal ve diğer bütün konularda son derece ilerici düşünen Kongre temsilcileriyle konuştuğumuz zaman bize özel meclislerde İsrail'in Amerika ve dünya barışının çıkarlarına aykırı bazı politikalarını anti-Semitik ve İsrail karşıtı olarak itham edilmekten korktukları için eleştirmekten geri durduklarını söylüyorlar. Ahlakî itibarı son derece sağlam biri olan Jimmy Carter'ın bile başına gelenlere bakıldığında, hiçbirinin siyaseten emin olmadıklarını söylüyorlar.'[104]

Bütün bu olaylarda gerçekten anti-Semitizmin ispatı olabilecek hiçbir şey yoktu. Gerçek anti-Semitizm Yahudilerin diğer insanlardan tiksindirici nedenlerden dolayı farklı olduklarını ileri sürer. Bu durum başkalarına onları ayrıştırma ve kovuşturma hakkı verir. Anti-Semitikler Yahudilerin karanlık ve gizli komplolara karıştıklarına inanırlar. Bazen seçimlere katılmak, seçim kampanyalarına bağışta bulunmak, makale ve kitap neşretmek ya da lobicilik faaliyetleri yürütmek gibi meşru siyasî faaliyetlerde bulunsalar bile bunları komplonun bir parçası olarak görülür. Hakiki anti-Semitikler Yahudilere tüm siyasî haklarının inkâr

edilmesini ve bazı durumlarda şiddete tabi tutulmalarını desteklerler. Anti-Semitizmin ılımlısı bile bütün Yahudilere basmakalıp ifadelerle yaklaşır, onlara şüpheyle bakılması gerektiğini ima eder ve hayatın farklı alanlarında tam ve serbest katılımlarının kısıtlanması gerektiğini düşünür. Bu haliyle gerçek anti-Semitizm diğer ırkçılık ve dini ayrımcılık şekillerine benzemektedir. Bütün bu ırkçılık formları hem Avrupa'da, hem de ABD'de II. Dünya Savaşı'ndan bu yana şiddetle kınanmaktadır.

Buna karşılık, İsrail politikalarını eleştiren ve İsrail lobisinin Amerikan dış politikasındaki etkisinden endişeli olan bütün Yahudiler ve Yahudi olmayanlar bu ırkçı düşüncelerden derinden rahatsızlık duyuyorlar ve onları kategorik olarak reddediyorlar. Tam tersine bu insanlar Yahudilerin de insan olduklarını, bu nedenle hem iyilik, hem de kötülük yapabilmek yeteneğine sahip olduklarını ve toplumun diğer mensuplarıyla aynı statüde bulunduklarını düşünüyorlar. Bu insanlar ayrıca, İsrail'in, kendi çıkarlarını gözeten ve bazen mantıklı ve adil, bazen de stratejik olarak aptalca ve hatta ahlaka aykırı davranışlarda bulunabilen diğer devletlerden farklı olmadığına inanıyorlar. Bu bakış açısı anti-Semitizmin tam zıddıdır. Bu bakış açısına göre, Yahudiler diğer insanlardan farksızdırlar ve İsrail de normal ve meşru bir ülkedir. Bu görüşe göre İsrail olumlu bir davranışta bulunduğunda övülmeli, olumsuz bir davranışta bulunduğunda ise eleştirilmelidir. Amerikalılar da, İsrail'in yaptıkları Amerikan çıkarlarına zarar verdiği zaman rahatsız olma ve eleştirel düşünme hakkına sahiptirler. İsrail'i seven Amerikalılar da İsrail hükümeti İsrail'in çıkarına aykırı davranışta bulunduğu zaman eleştiri hakkına sahip olmalıdırlar. Burada ne bir iltimas, ne de bir çifte standart söz konusudur. Yine, lobiyi tenkit edenler onu bir komplonun parçası olarak görmüyorlar. Aksine biz de dâhil olmak üzere bu insanlar, İsrail yanlısı örgütlerin tıpkı diğer çıkar grupları gibi davrandığına inanıyorlar. Anti-Semitizm suçlaması etkili bir karalama taktiği olsa bile temelsizdir.

Anti-Semitizm suçlamasının tartışmayı etkileme gücünü giderek kaybettiği bir gerçektir. Jimmy Carter'ın eserine yönelik saldırılar eski başkanın eserini daha geniş kesimlerce okunmasını engelleyemedi. Hatta Jimmy Carter [Yahudi yönetimindeki]

Brandeis Üniversitesi'nde çok ses getiren, başarılı bir konuşma bile yaptı. Aynı şekilde, bir dizi meşhur şahıs ve büyük yayınevleri İsrail politikaları ve lobinin tesirine dair entelektüel seviyede eleştiriler sundular.[105] Hatta artık William Kristol bile İsrail'i ya da İsrail lobisini eleştirenlere karşı anti-Semitizm suçlamasının susturucu gücünü kaybettiğini tespit ediyor. *Wall Street Journal*'daki yazısında Kristol, 'ileri gelen Yahudi teşkilatlar "anti-Semitizm" kartını öylesine fazla kullandılar ki bu kart artık değerini kaybetmiştir' ifadesini kullanıyordu.[106] Artık birçok insan, bu ciddi suçlamanın anti-Semitizm'le alakası olmayan, ancak sadece İsrail politikalarını ya da ABD'nin ulusal çıkarlarına aykırı politikaların reklamını yapan lobiyi eleştirenlere karşı bir silah olarak kullanıldığının farkına varmaya başladı.

Şu konuda açık olalım: Anti-Semitizm uzun ve trajik bir tarihi olan utanç verici bir vakıadır. Herkes bu hastalığın yeniden nüksetmesine karşı uyanık olmalı ve gördüğü yerde karşısına çıkmalıdır. Ayrıca, Arap ve İslam dünyasının bazı kesimlerinde, Rusya gibi başka ülkelerde, yine Amerika ve Avrupa toplumlarında anti-Semitizmin kalıntılarına karşı teyakkuz halinde olmalıyız. Ancak gerçek anti-Semitizm ile İsrail hakkındaki meşru eleştiriyi birbirine karıştırmamalıyız. Zira bu ikisini birbirine karıştırmak gerçek ırkçılıkla mücadeleyi daha da zorlaştırmakta ve Amerikan dış politikasını tartışmaya açmayı imkânsızlaştırmaktadır. Amerikalılar, diğer çıkar gruplarının faaliyetlerini iftiraya kurban gitme ve marjinalize olma korkusu olmadan eleştirdikleri gibi, kendi ülkelerinin İsrail'e verdiği cömert ve şartsız desteği tartışma konusunda özgür olmalıdırlar.

Sonuç

Bu ve bir önceki bölümde incelendiği gibi, lobiye mensup teşkilatların başvurdukları taktikler bir etki döngüsü meydana getirmektedir. Siyasetçiler İsrail'in politikalarını ya da ABD'nin İsrail'e kayıtsız şartsız desteğini sorgulamayı çok riskli gördükleri için, medyanın lobinin görüşlerine muhalif yetkili sesleri bulması çok daha zorlaşıyor. Diğer yanda, kamusal söylem Amerikalıları Yahudi devletine karşı sempatik düşünmeye sevkedecek

şekilde biçimlendirildiği için, siyasetçiler de lobinin karşısına çıkmaya cesaret edemiyorlar. Anti-Semitizm kartını kullanmak tartışmayı daha da engelliyor ve İsrail hakkındaki masalların sürmesini sağlıyor. Her ne kadar başka çıkar grupları da benzer taktiklere farklı şekillerde başvuruyor olsalar da, onların çoğu İsrail yanlısı teşkilatların sahip olduğu siyasî gücü ancak hayal edebilirler. Bu nedenle buradaki soru İsrail lobisinin Amerikan dış politikası üzerinde ne gibi bir etki meydana getirdiği olmalıdır. Bu etki ABD'nin ulusal çıkarlarıyla uyumlu mudur? Yoksa Amerika ve hatta İsrail için kötü politikaları teşvik mi etmektedir? Şimdi bu sorunun cevabını arayalım.

İkinci Kısım

İsrail Lobisi İşbaşında

İkinci Kısım: Giriş

İsrail lobisinin etkisi şayet Kongre'nin Yahudi devletine sağladığı dış yardımın devamını temin etmeye çalışmaktan ibaret olsaydı, ortada endişe edecek fazla bir şey olmayacaktı. Amerika için bu parayı kullanacağı başka alanlar bulunsa da Amerika zengin bir ülkedir ve İsrail'e yılda 3 milyar doları rahatlıkla sağlayabilir. Ancak lobinin çabaları dış yardımla sınırlı değildir. Diğer özel çıkar grupları gibi, İsrail lobisi Amerikan dış politikasının, özellikle Orta Doğu'yla ilgili birçok boyutunu etkilemeye çalışıyor. Politikayı şekillendirmeye yönelik bu çabalar anlaşılabilir. Dünyanın yegâne süpergücünün İsrail'in hesabına gücünü kullanması bu çevreler açısından elbette arzu edilir bir şeydir.

Bununla birlikte, lobinin gündeminin bu boyutu eğer teşvik edilen politikalar gerçekten Amerikan çıkarları doğrultusunda olmuş olsaydı yine de kimseyi kaygılandırmayacaktı. Bundan sonraki beş bölümde bunun böyle olmadığını göstereceğiz. Bugün ABD'nin Orta Doğu'da üç temel çıkarı vardır: Basra Körfezi petrolünün dünya pazarlarına akmasını sağlamak, kitle imha silahlarının yayılmasını engellemek ve bölgede Amerikan karşıtı terörizmi önlemek. Lobinin bu üç hedefe hizmet eden politikaları desteklediği durumlar vardır. Ancak lobiye mensup teşkilatların teşvik ettiği politikaların çoğu son tahlilde Amerikan çıkarlarının hilafına olmuştur. Elbette bu onların niyeti değildi. Şüphesiz bu teşkilatlar ve onlara mensup kişiler ABD'nin iyiliğine olduğunu düşündükleri politikaları desteklediler. Ancak yanıldılar. Savundukları politikaların bir kısmı İsrail'in çıkarına olsa da çoğu aleyhine oldu.

Lobinin Gündemi

İsrail'e Amerikan yardımının devamını sağlamanın yanı sıra, lobiye mensup gruplar Orta Doğu siyasî ortamının, özellikle güvenlik alanında, İsrail çıkarları doğrultusunda şekillendirilmesi için Amerikan gücünü kullanmaya çalışıyorlar. Pratikte bu, Filistinlilere karşı İsrail'in desteklenmesi ve Amerikan gücünün İsrail'le çatışma halinde olabilecek diğer hareket ve ülkelere karşı kullanılması anlamına geliyor.

Dördüncü Bölüm'de belirtildiği üzere, İsrail yanlısı çevrelerde yaşayabilir bir Filistin devletinin kurulması konusunda görüş farklılıkları mevcuttur. Lobinin lider kadrosu, alt tabakaya kıyasla, böyle bir düşünceye çok daha husumetle yaklaşıyor. Yine de İsrail destekçileri arasında çok küçük bir azınlık her iki tarafa eşit mesafeli yaklaşımdan yana. Barış sağlama yolunda ABD'nin İsrail'e baskı yapmasını savunanlar ise çok daha küçük bir grup.

İsrail yanlısı grupların çoğu, özellikle de lobinin merkezi teşkilatları, İsrail'in Orta Doğu'da en güçlü askerî unsur olarak kalması için Amerikan yardımının devamını istiyor. IDF'ye verilen muazzam desteğe ilaveten, bu gruplar Amerikan gücünün, İran, Saddam Hüseyin'in Irak'ı ve Suriye gibi İsrail'in bölgesel düşmanlarına karşı da kullanılmasından yanalar. En asgari düzeyde, lobi ABD'nin bu sözde haydut devletleri kuşatıp nükleer silah elde etmelerinin engellenmesini talep ediyor. Bazı gruplar ise daha da ileri giderek, Amerikan gücünün İran, Irak ve Suriye'deki rejimleri devirip, yerine İsrail'le barış halinde yaşayabilecek yönetimler tesis edilmesini savunuyorlar. Bunlar için, Washington'ın demokrasiyi yayarak ve Amerika ve İsrail karşıtı terörizme desteği kurutarak bütün bölgeyi dönüştürmesi en ideal tercihtir.

Son olarak, lobi Amerikan yöneticilerini Hizbullah'ın silahsızlandırılması ve İsrail'e dost bir Lübnan'ın inşa edilmesi maksadıyla kullanmaya çalışıyor. Ancak bu hedefler İran ve Suriye'nin tavırlarını değiştirmeden başarılamaz. Zira bu devletler Hizbullah'ı destekliyor ve silahlandırıyor. Suriye'nin Lübnan siyasetinde uzun bir müdahale geçmişi var. Düşmanları arasındaki bu tür bağlantıları gözönünde bulundurarak, İsrail lobisi bütün bu güçleri, ABD'nin imha etmese bile kontrol altında tutması gereken şeytani bir ağ olarak görüyor.

İsrail'e yönelik bu farklı tehditlerle başedebilmek için İsrail lobisi ABD'nin Orta Doğu'da kapsamlı askerî mevcudiyetini savunuyor. İleride inceleyeceğimiz gibi, İsrail lobisi bölgesel dönüşümün ilk adımı olarak gördükleri Irak'a saldırının en önemli destekçilerinden biriydi. Bugün dahi İsrail'in en gürültülü yandaşları Amerikan kuvvetlerinin Irak'tan geri çekilmelerine ve bölge dışında konuşlandırılmalarına karşı çıkıyorlar. Zira Amerikan askerlerini bölgede tutmak İsrail'in düşmanları için bir tehdit unsuru oluşturuyor ve gerektiğinde ya da fırsat oluştuğunda onlara karşı harekete geçilmesini kolaylaştırıyor.

11 Eylül'den Sonra ABD ve İsrail

Soğuk Savaş sonrasında İsrail'in ABD için stratejik bir değer olduğunu savunmanın daha da zorlaştığı gerçeği bir yana, İsrail lobisi 1990'lar boyunca kendi gündemini savunmak için olağanüstü gayret sarfetti. Ardından Amerikalıların dikkatlerini Arap ve İslam dünyasına yöneltmeye sevkeden 11 Eylül 2001'deki saldırılar geldi. Bu, İsrail ve lobi için kritik bir andı.

Bush yönetimi Amerika ve İsrail arasındaki yakın bağların Amerika karşıtı terörizme benzin döktüğünü söyleyecek, Amerika'yı İsrail'den az miktarda bile olsa uzaklaştırarak Arap ve İslam dünyasındaki imajını düzeltmeye çalışacak mıydı? Başkan Bush Şaron hükümetinin Batı Şeria'yı sömürgeye çevirme girişimlerine son vermesi için baskı uygulayacak ve şimdi bir Filistin devletinin kurulmasına çalışacak mıydı? ABD 1990'dan itibaren giderek büyüyen ve İsrail'in işine yarayan, Orta Doğu'daki askerî mevcudiyetini azaltma yönünde çaba gösterecek miydi?

Bütün bunlar boş korkular değildi. İkinci Bölüm'de anlattığımız gibi, Üsame Bin Ladin'in Filistin davasına sadakatini ve Amerika'ya İsrail'e verdiği destek nedeniyle kızgın olduğunu gösteren güçlü deliller mevcuttur. Ayrıca onun Amerikan askerlerinin Arap toprakları üzerindeki, özellikle de Suudi Arabistan'daki mevcudiyetinden dolayı kızgın olduğu da aşikardır. Şüphesiz bu iki politika Amerika'ya karşı Arap ve Müslüman nefretini besliyor ve el-Kaide'nin çalışmalarını hızlandırıyor. Eğer Amerika bu duruma karşı tepki olarak, daha önceki 'bölge harici

dengeleyici güç' konumuna dönecek olur ve İsrail-Filistin çatışmasını sona erdirmek için gayret gösterirse ne olurdu? ABD'nin benzer durumlara karşı bu tür tepkiler verdiği başka örnekler de vardı: Reagan yönetimi 1980'lerin başında Lübnan'a asker çıkarmış ancak Beyrut'ta 241 Amerikan deniz piyadesinin bir intihar saldırısı sonucu öldürülmesinin hemen ardından askerlerinin tamamını geri çekmişti. Yine Başkan Jimmy Carter ve George H. W. Bush bölgede barış istikametinde ilerleme kaydetmişler, ancak bunu İsrail'e daha fazla baskı uygulamak ve lobiyi görmezlikten gelmek suretiyle başarmışlardı. Ancak bu korkulara rağmen, 11 Eylül sonrası Orta Doğu kaynaklı tehditlere yoğunlaşılması İsrail ve İsrail'in ABD'deki yandaşları için bir fırsattı da. Şayet Bush yönetimi İsrail'in teröre karşı savaşta ABD'nin kritik bir müttefiki olduğuna ve İsrail'in düşmanlarının aynı zamanda ABD'nin düşmanları olduğuna ikna edilebilirse, Amerika Şaron'un Filistinlilere karşı sert yaklaşımını benimseyebilir ve İsrail'in bölgesel düşmanları olan Hizbullah, İran, Irak ve Suriye'ye karşı harekete geçebilirdi. Kısacası, Amerikan siyaset yapımcılarına İsrail ve ABD'nin Orta Doğu'daki ortak düşmanlarını ortadan kaldırmanın Amerika için iyi bir stratejik tercih olduğu gösterilmeliydi. İsrail ve lobideki kilit unsurlar bu fırsatı bir gerçeğe dönüştürme doğrultusunda beraber çalışmaya başladılar.

Bu çabalar başarılı da oldu. Bush hükümeti sonunda lobinin yeni tehdit ortamıyla ilgili görüşlerini benimsedi ve alternatif paradigmayı reddetti. Amerika Filistin, İran ve bölgenin geneli hakkında İsrail'in politika tercihlerini benimsemekle kalmadı, aynı zamanda bu politikalara İsrail'in sunduğu meşruiyet temellerini de kabul etti. Amerikalı ve İsrailli liderler aynı konuşma metinlerini okur gibi konuşmaya başladılar. Genel kanaat, bu neticenin mukadder olduğu yönündeydi. Buna göre Bush ve Şaron (daha sonra Ehud Olmert) dünyayı esasen aynı şekillerde algılıyorlardı. Başkan ve danışmanlarının lobinin teşvik ve desteğine fazla ihtiyaçları yoktu. Zira onlar Arap ve İslam dünyasıyla başından beri nasıl baş edebilecekleri hususunda zaten İsrail'den farklı düşünmüyorlardı. Bu durum 11 Eylül'den sonra daha da bariz bir şekilde ortaya çıktı.[1]

ABD'nin Orta Doğu politikasının 11 Eylül'den sonra dönüştüğü yorumu doğru değildir. Zira bu görüş Bush yönetimi ile İsrail hükümeti arasında nadiren de olsa mevcut bulunan bazı anlaşmazlıkları görmezden geliyor. 11 Eylül'den sonraki yıl içinde Bush ve Şaron Filistin sorununa dair birkaç sefer anlaşmazlık yaşadılar. Bu anlaşmazlıklar çözüme ulaştıktan sonra dahi, iki lider arasında Filistinlilerle ilgili bazı önemli görüş farkları mevcuttu. Aslında Bush'un İsrail-Filistin çatışmasına yaklaşım; bazen İsrail-Filistin barışının teşviki için daha fazla gayret gösterilmesini isteyen ve Arap hüsumetini gidermeyi hedefleyen alternatif paradigmayı yansıtmaktaydı. Bu görüş Dışişleri Bakanlığı'nda, Amerikan istihbarat camiasında ve askerler arasında geniş destek görüyordu. Bush ayrıca ABD'nin Suriye'ye yönelik politikası hakkında da İsrail ve İsrail lobisiyle bazı görüş ayrılıklarına sahipti. Ancak Filistin ve Suriye konularında lobi, Bush'u tavır değiştirme ve kendi politik tercihlerini benimseme hususunda ikna etti.

Ayrıca, lobi ABD'nin Irak ve İran'la ilgili politikalarını ve Bush'un Orta Doğu'yu bir demokrasi denizine dönüştürme planlarını şekillendirmede çok önemli bir rol oynamıştır. 2006 yazında Lübnan'daki savaş sırasında İsrail'in haklı olduğuna dair Amerikalıları ikna etmek ve her iki partiye mensup politikacıların İsrail'i kayıtsız şartsız desteklemelerini temin etmek için olanca güçleriyle gayret gösterdiler.

Irak savaşından önce ve sonra bazı yetkililer Başkan Bush'un Orta Doğu politikasının -özellikle onun Irak'ı işgal kararının- en azından kısmen İsrail'in işine yaradığını söylediler. Hem İsrailliler, hem de İsrail yanlısı Amerikalılar bu görüşe karşı çıktılar ve bazen bu görüşleri ileri sürenleri anti-Semitik olmakla itham ettiler. Ancak tartışmalı olsun ya da olmasın, buradaki soru bunun gerçek olup olmadığıyla ilgilidir. Lobi, ABD'nin Orta Doğu politikası üzerinde önemli bir etki meydana getirmiş midir? Eğer bu doğruysa, ortaya çıkan netice Amerika için mi yoksa İsrail için mi faydalı olmuştur? Bu ilk sorunun cevabı açıkça evettir. İkinci sorunun cevabı ise kesinlikle hayırdır.

Şimdi Bush yönetiminin Orta Doğu'daki politikalarına, İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'daki uygulamalarına verilen des-

tekten ve Irak'ı işgal kararından başlayarak daha yakından bakacağız. Daha sonra da Washington'ın bölgesel dönüşüm politikalarını ve bu çerçevede Suriye ile İran'a yönelik yaklaşımını inceleyeceğiz. Son olarak, 2006 Lübnan savaşında ABD'nin tavrına bakacağız. Biz, eğer İsrail lobisi bu kadar güçlü olmasaydı ya da lobiye mensup unsurların bakış açıları farklı olsaydı Amerikan politikalarının farklı olacağını iddia ediyoruz. Amerikan siyaset mekânizması lobinin etkisinden bağımsız olmuş olsaydı, Amerikan politikaları Amerikan çıkarlarına ve aslında dolayısıyla İsrail çıkarlarına daha iyi hizmet ediyor olacaktı.

7

İsrail Lobisi Versus Filistinliler

Şimdilerde unutulmuş olmalı, ancak 2001 yılının sonbaharında ve yine 2002 yılının ilkbaharında Bush yönetimi, İşgal Altındaki Topraklar'daki yayılmacı politikalarını durdurması için İsrail'e baskı uygulayarak ve bir Filistin devletinin kurulmasını savunarak, Arap ve İslam dünyasındaki Amerikan karşıtı duyguları azaltmaya çalışmıştı. 11 Eylül saldırılarının ardından Amerikalı siyaset yapımcıları İsrail-Filistin çatışmasını son erdirmenin veya en azından bu uğurda gayret göstermenin el-Kaide gibi terörist gruplara verilen desteğin zeminini zayıflatacağına ve terörizme karşı İran ve Suriye gibi devletleri de içerecek bir koalisyon kurulması çabalarını güçlendireceğine inanıyorlardı.[1]

Ancak Bush yönetimi İsrail'i politikalarını değiştirmeye ikna edemedi ve sonunda bu çabalardan vazgeçerek İsrail'in Filistinlilere karşı katı tutumuna destek verdi. Zamanla Bush ve kurmayları İsrail'in bu bakış açısı için ileri sürdüğü nedenlerinin de doğruluğuna inanmaya başladı. Amerika ve İsrail'in söylemleri aynileşmişti. Bir *Washington Post* manşetinin özetlediği gibi: 'Bush ve Şaron'un Orta Doğu Politikaları Tamamen Aynı'ydı.[2] Lobinin etkisi bu değişimin temel nedenlerinden biridir.

Hikayemiz 2001 yılının Eylül ayı sonlarında başlıyor. Başkan Bush, o sırada İsrail Başbakanı Ariel Şaron'dan İşgal Altındaki Topraklar'da kendini dizginlemesini ve İkinci İntifada'yı bastırmak için ne gerekiyorsa yapmasını istedi. *New York Times*'ın deyimiyle Şaron'a yapılan bu 'olağanüstü baskı' neticesinde İsrail Dışişleri Bakanı Şimon Peres, Bush'un da çok hoşlanmadığı bir isim olan Filistin lideri Yaser Arafat ile buluştu.[3] Ekim ayının başlarında yeni Amerikan başkanı bir Filistin devletinden yana olduğunu ilk defa açıkladı. Bu başlı başına şaşırtıcı bir gelişmeydi,

zira iki devletli bir çözüm için aşırı gayret gösteren Başkan Clinton bile 'Filistin devleti' kelimesini görevinin son ayına kadar telaffuz etmeye cesaret edememişti.[4] Bush 11 Eylül'den önce Arap-İsrail çatışmasıyla ilgili kayıtsız bir görüntü çizmişti. Konuyla böyle birden bire yakından ilgilenmeye başlaması özellikle ilginçti.

İsrailliler bu gelişmelerden dolayı paniğe kapıldılar. Washington'un Araplar lehine hareket edip, Yahudi devletini 'satacağından' korkuyorlardı. *Washington* Post'un haberine göre, 'Şaron'a yakın kaynaklar, onun, ABD'nin İran, Suriye ve İsrail'e saldırıları destekleyen başka ülkeleri Amerikan liderliğindeki koalisyona dâhil etmek istemesinden dolayı son derece rahatsız olduğunu belirtiyorlar'dı.[5] Ekim ayının başlarında Şaron iyice çileden çıktı ve Bush'u 'bizim hesabımızdan Arapların gönlünü hoş etmeye' çalışmakla suçladı. Şaron ayrıca İsrail'in 'Çekoslovakya olmayacağını' ileri sürdü.[6] Bu yorumlardan saatler sonra, IDF el-Halil'deki Filistin bölgelerini işgal etti. [7]

Bush, izlediği politikaların Şaron tarafından Neville Chamberlain'in Münih'te teslim olmasına benzetilmesinden hoşlanmamıştı. Beyaz Saray sözcüsü Ari Fleischer Şaron'un beyanatlarını 'kabul edilemez' olarak niteledi.[8] İsrail Başbakanı göstermelik bir şekilde özür diledi, ancak temel sorun çözüme kavuşmadı.[9] İsrail Turizm Bakanı Rehavam Zeevi'nin bir Filistinli grubun suikastine kurban gitmesinin ardından IDF Batı Şeria'da Filistin kontrolündeki bölgeye yeniden kapsamlı bir harekat başlattı. Bush İsrail Dışişleri Bakanı Şimon Peres'le biraraya geldi ve 'İsrailllilerin askerlerini en kısa sürede geri çekmelerini' istedi.[10] Ancak İsrail hükümeti bu talebi reddetti ve Arafat, tatmin edici bir şekilde Filistinli teröristlerin üzerine gitmediği müddetçe geri çekilmeyeceğini açıkladı. İngiliz *The Guardian* gazetesine göre, Ariel Şaron, İsrail'in Filistin topraklarındaki Yaser Arafat'ın hayatını tehdit eden işgalini sona erdirmeyerek, George Bush'un göreve gelmesinden bu yana İsrail-Amerika arasındaki en şiddetli anlaşmazlığı kışkırtmıştı.[11]

Şaron ve İsrail lobisi bu büyüyen anlaşmazlığı çözüme kavuşturmak için derhal harekete geçtiler ve Bush hükümetini ve Amerikan halkını, Amerika ve İsrail'in ortak terörizm tehdidi al-

tında olduğuna ikna etmeye çalıştılar. Bundan sonraki birkaç yıl boyunca İsrailli yöneticiler ve lobiye mensup önemli unsurlar mütemadiyen, Arafat ile Üsame bin Ladin arasında gerçekte fark olmadığı ve bu nedenle Amerika ve İsrail'in Filistinlilerin seçilmiş liderini dışlamaları ve onunla siyasî bir ilişkiye girmemesi gerektiği tezini işlediler. Şaron'un -kendi ifadesiyle- kadim dostu *New York Times* yazarı William Safire'e Aralık 2001'deki şunu beyan ediyordu: 'Sizler ABD'de teröre karşı savaş halindesiniz. Bizler de İsrail'de teröre karşı savaş halindeyiz. Bu savaş aynı savaştır.'[12]

Şaron'un Amerikan Orta Doğu politikası hakkındaki kaygıları Bush'un Filistin devletine desteğini ilan etmesinden haftalar önce, 11 Eylül'den hemen sonra başlamıştı. Şaron Amerikalı Yahudi liderlerle 14 Eylül günü bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Bu görüşmede Şaron Bush hükümetinin Arafat'a bin Ladin'den farklı muamele edeceğinden ve terörizme karşı savaşta Arap desteğini elde etmek için İsrail'e karşı sertleşeceğinden endişe ettiğini bildirdi. Sonra da bu Yahudi liderlerin desteğini istedi.[13] Ancak bu telefon görüşmesinden hemen sonra fazla bir gelişme yaşanmadı. ABD'de hemen herkes 11 Eylül olaylarının şokunu henüz atlatamamıştı ve Amerikan politikalarının istikameti konusunda herkesin kafası karışıktı. Bu belirsizlik anında, PNAC grubu 20 Eylül günü Bush'a hitaben açık bir mektup yayınladı. Mektuba imza koyanlar arasında William J. Bennett, Eliot Cohen, Aaron Friedberg, Reuel Marc Gerecht, Robert Kagan, Charles Krauthammer, Jeane Kirkpatrick, William Kristol, Richard Perle ve Norman Podhoretz gibi isimler bulunuyordu. Mektup İsrail'i 'ABD'nin uluslararası terörizme karşı en güvenilir müttefiki' olarak tanıtıyor ve başkanın 'kardeş demokratik ülkeye tam destek vermesini' istiyordu. Aynı mektupta ABD'nin Filistin Otoritesi'ne desteğini kesmesi de tavsiye ediliyordu.[14]

Bush'un terörizmi yenilgiye uğratma stratejisinin ana hatları onun iki devletli çözümü savunmasından sonra daha da belirgin hale gelmiş, ancak bu durumdan ne Şaron, ne de İsrail lobisi hoşnut olmuştu. Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi Bush'un Filistin devletinden söz eden beyanatına karşı hemen tepki göstererek bu fikri Bush'a dayatan danışmanların 'ABD'nin teröriz-

me karşı savaşta elini zayıflattıklarını, başkanı terörizmi besleyen ve destekleyenleri cezalandırmak yerine ödüllendirmeye teşvik ettiklerini' ileri süren bir beyanat yayınladı.[15] Bu arada, ABD'deki Büyük Yahudi Teşkilatlarının Başkanları Konferansı örgütünün genel başkanı Mortimer Zuckerman Bush'un 'çok dar görüşlü ve hatalı bir politika' izlediğini ileri sürdü.[16] İsrail yanlısı güçler bu temel mesajı her fırsatta dile getirdiler.

Lobiye mensup etkili unsurlar Bush hükümetine İsrail güçlerinin yakında işgal ettikleri Filistin bölgelerinden Şaron'un uygun gördüğü bir zamana kadar geri çekilmemesini kabul etmesi için baskı yapmaya başladılar. ADL başkanı Abraham Foxman 23 Ekim'de Dışişleri Bakanı Colin Powell'a bir mektup yazarak Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın İsrail'in işgal ettiği bölgelerden geri çekilmesini talep etmesinden dolayı son derece üzgün olduğunu bildirdi. Foxman mektubunda şu ifadelere yer veriyordu: 'Biz bu tür yorumları uygunsuz buluyor, İsrail'in kendini savunma hakkını teslim eden kadim Amerikan siyasetine aykırı görüyoruz. Bütün dünya terörizme karşı birleşirken, maalesef, Filistin Otoritesi şiddet ve terörizmi önleme yolunda adım atmaya yanaşmıyor.'[17] Zuckerman da bu görüşü tekrarlıyor ve Bush'un İsrail'e baskı yapmaya çalışmasının 'ABD'nin terörizme karşı mücadele çabaları açısından yersiz, aşırı ve mantıksız' olduğunu söylüyordu.[18]

Lobi Kongre salonlarında da aktifti. 16 Kasım'da 89 senatör Bush'a yazdıkları bir mektupla onu, İsrail'e karşı şiddeti önleme yolunda adım atana dek Arafat'la görüşmeyi reddetmesi nedeniyle kutladılar. Bu mektupta senatörler ABD'nin Filistinlilere karşı misilleme yapma konusunda İsrail'i engellememesini ve hükümetin İsrail'in arkasında durduğunu kamuoyuna ilan etmesini talep ettiler. *New York Times*'ın bildirdiğine göre, bu mektup iki hafta önce Amerikan Yahudi cemaatinin liderleri ile ileri gelen senatörler arasındaki bir toplantıda kararlaştırılmıştı. AIPAC mektubun yazımında bizzat tavsiyelerde bulunarak özel bir rol oynadı.[19]

Kasım ayı sonlarına doğru, İsrail ve ABD arasındaki ilişkiler ciddi biçimde düzelmişti. Bu iyileşme, kısmen lobinin faaliyetle-

rinin, kısmen de ABD'nin Afganistan'da elde ettiği ve el-Kaide'yle baş edebilmek için Arap desteğine ihtiyaç bulunmadığı yorumlarının yapılmasına neden olan zaferin neticesinde ortaya çıkmıştı. Şaron Aralık ayı başında Beyaz Saray'ı ziyaret etti ve Bush'la sıcak bir toplantı gerçekleştirdi. Bu toplantının başlamasından hemen önce, İsrail kuvvetleri İsrail'deki üç intihar saldırısına misilleme olarak Gazze'deki hedeflere saldırıda bulundular. Bush İsraillileri ne eleştirdi, ne de onlardan tepkilerinde ölçülü olmalarını istedi. Bunun yerine Beyaz Saray sözcüsü 'İsrail'in bağımsız bir devlet olduğunu' ve 'güven içinde yaşama hakkı bulunduğunu' vurguladı. Bu sırada Bush ise Arafat'ın İsrail'e karşı terörizme son vermek için daha fazlasını yapmak zorunda olduğunu söylüyordu.[20]

2002 yılının Şubat ayında Şaron Beyaz Saray'ı yeniden ziyaret etti ve Bush'la yine dostane bir görüşme gerçekleştirdi. İsrail Başbakanı, Arafat'ın terörizmi desteklediği suçlamasını tekrarladı ve onu İsrail-Filistin çatışmasının sona erdirilmesinde başlıca engel olarak niteledi. Bush da artık bu görüşü benimsemişti. Arafat'ın bir ay önce meydana gelen *Karine A* hadisesinin arkasındaki isim olduğuna inanıyordu. *Karine A* adlı bir gemi 50 tonluk silah ve patlayıcı ile birlikte İran'dan hareket etmiş ve İsrail donanması tarafından Kızıl Deniz'de yakalanmıştı. Geminin Gazze'ye doğru hareket ettiği iddia edildiyse de bu konuda açık bir gösterge bulunmuyordu. Bazı görüşlere göre silahlar Lübnan'daki Hizbullah'a gönderilmişti.[21]

Her ne kadar Arafat'ı suçlayacak yeterli delil bulunmasa da İsrail hükümeti ve İsrail lobisi Arafat'ın bu silahları sipariş ettiğini ve İsrail'e karşı terörizm kampanyasında kullanmayı amaçladığını ispatlatmak için gayret sarfettiler.[22] Filistinli liderler ise *Karine A* hadisesinde sorumluluğu reddetti. Dışişleri Bakanı Colin Powell ve diğer birçok isim Arafat'ın masumiyet iddiasıyla çelişecek herhangi bir delil olmadığını ifade ettiler.[23] Ancak Bush İsrail ve destekçilerinin görüşlerine hak verdi. Bush Beyaz Saray'da yanında Şaron bulunduğu halde yaptığı açıklamada, şunu ifade ediyordu: 'Sayın Arafat bizi duymuştur. Ben bundan daha açık olamam... Arafat gücü nispetince teröre karşı savaşmak için

her şeyi yapmalıdır. Tabii biz Karine A gemisinin silahlarla yüklü halde yakalanması karşısında şaşırdık ve hayal kırıklığına uğradık. Bu silahların sadece bir hedefi olabilir, o da terördür.'[24]

Lobi Bush'u Küçük Düşürüyor

Her ne kadar Amerika ve İsrail birbirine yakınlaşmış olsa da iki devlet arasındaki sorunlar Mart 2002'de, bir Hamas intihar eylemcisinin Paskalya tatilinde 30 İsraillinin ölümüne neden olduğu saldırıdan sonra yeniden nüksetti. Filistin Otoritesi derhal bu saldırıyı kınadı ve sorumluları yakalama sözü verdi. Ancak Filistin yönetiminin militanları cezalandırma konusundaki yavaşlığı İsraillilerin iyice sabrını taşırmıştı. Şaron Kalkan Operasyonu adı altında Batı Şeria'daki bütün Filistin bölgelerinin tamamen işgal edilmesi emrini verdi.[25] Bush İsrail'in bu tavrının ABD'nin Arap ve İslam dünyasındaki imajına ve terörle mücadeleye zarar vereceğinin farkındaydı. Bunun üzerine 4 Nisan günü Şaron'dan 'işgali sona erdirme ve geri çekilme' talebinde bulundu. İki gün sonra bu mesajı yenileyerek kastettiğinin derhal geri çekilme olduğunu söyledi. 7 Nisan günü Bush'un ulusal güvenlik danışmanı Condoleezza Rice gazetecilere 'derhal' sözünün 'derhal, yani hemen şimdi' anlamına geldiğini vurguladı. Aynı gün Dışişleri Bakanı Powell bütün taraflara savaşı durdurma ve müzakerelere başlamaları için baskı yapmak üzere Orta Doğu turuna çıktı.

Ancak hükümet aradan çok geçmeden farklı bir tavır alması için baskı görmeye başladı. Bu defa hedef tahtasında İsrail'e sempatik yaklaşmadığı, hatta hasmane tavır aldığına hükmedilen Powell bulunuyordu. Üstelik Powell Orta Doğu gezisi sırasında Arafat'la da görüşmeyi planlıyordu. Dışişleri Bakanı, İsrail'in Başkan Yardımcı ofisindeki ve Pentagon'daki destekçilerinden gelen baskıyı hissetmişti. Bu çevreler Bush ve Rice'ı İsrail'e baskı yapmaktan vazgeçirmeye çalışıyorlardı. Rice sürekli Powell'la telefonla görüşüyor, bazen ona yukarıdan talimat veriyordu. Powell onun endişelerinin Beyaz Saray'daki birilerinin görüşlerini yansıttığına inanıyordu.[26]

Medyadaki yeni-muhafazakârlar da Powell'a karşı taarruza başladılar. Robert Kagan ve William Kristol 11 Nisan tarihli *We-*

ekly Standard dergisinde Powell'ın 'teröristlerle teröristlere karşı savaşanlar arasındaki farkı aşındırdığını' iddia etti.[27] Ertesi gün o sırada *Weekly Standard* için yazan David Brooks *the NewsHour with Jim Lehrer* adlı haber programında Powell'ın gezisini 'kelimenin tam anlamıyla bir felaket' olarak nitelendirdi. Brooks devam ederek, Powell'ın 'ABD'nin itibarını sarstığını, ABD'nin Orta Doğu politikasını tarümar ettiğini ve en önemlisi de ABD'nin ahlakî saflığına gölge düşürdüğünü' ileri sürdü.[28] O sırada İsrail'in tutumunu ABD'de savunmakla meşgul olan İsrail eski Başbakanı Benyamin Netanyahu, Powell'ın İsrail'e ulaşmasından önce onun seyahatinin bir anlamı olmadığını söyledi.[29] Netanyahu tamamen haklıydı. Hükümet içinde güç dengesi çok hızlı bir şekilde ve tamamen Powell aleyhine dönmüştü. Powell'ın yardımcısı onu İsrail'de olduğu bir anda arayıp ona dengelerin aleyhte geliştiğini haber verdi.[30] Powell daha sonra Orta Doğu gezisinin 'yaşadığı en kötü on gün' olduğunu söyleyecekti.[31]

Powell'ın mesajı aldığı, İsrail'den ayrılmadan önce Ariel Şaron'la düzenlediği ortak basın toplantısındaki tavrına yansıyordu. *Sunday Telegraph* gazetesinden John Simpson'ın ifadesine göre, 'Dışişleri Bakanı'nın hem dili, hem de vücut dili hesap sormaya gelen bir müfettişe benzemiyordu. Tam tersine Powell karşısındakinin gözüne girmeye çalışan mahcup biri gibiydi. Şüphesiz Şaron'un Washington'da sahip olduğu desteğin ve Şaron'un dostlarının Başkan üzerindeki nüfuzunun farkındaydı.'[32] Netanyahu'nun tahmini doğru çıkmıştı, Powell'ın gezisi 'hiçbir şey elde edemedi.'

Yahudi liderler ve Evangelik Hıristiyanlar tarafından sıkıştırılan Bush ikinci hedefti. Tom DeLay ve Dick Armey İsrail'e verilen desteğin ne kadar önemli olduğundan sürekli bahsediyorlardı. DeLay ve Senato azınlık başkanı Trent Lott 10 Nisan'da Beyaz Saray'ı ziyaret ettiler ve Bush'u geri adım atması için bizzat uyardılar.[33] *Time* dergisinin bildirdiğine göre, ertesi gün Rahip Jerry Falwell ve eski başkan adayı Gary Bauer Bush'a bir mektup göndererek, Şaron'a Batı Şeria'dan çekilmesi yönünde yaptığı baskıya son vermesini talep ettiler. Falwell takipçilerinden de aynı yönde hareket etmelerini isteyince, Beyaz Saray telefon ve email taarruzuna uğradı. Kaynaklara göre ertesi gün başkanın önem-

li adamları Falwell'e telefon açarak, Bush'un Şaron'un arkasında durduğunu teyit ettiler.[34]

Bush'un geri adım attığına dair ilk işaret, aynı gün, 11 Nisan'da geldi. Bush'un Şaron'dan askerlerini geri çekmesini istemesinden sadece bir hafta sonra, Ari Fleischer başkanın Şaron'un bir 'barış adamı' olduğuna inandığını söyledi.[35] Bush 18 Nisan'da Powell'ın başarısız gezisinden döndüğü gün aynı ifadeyi tekrarladı. Başkan aynı zamanda gazetecilere Şaron'un derhal ve tam olarak geri çekilmesi çağrısına tatmin edici bir cevap verdiğini de söyledi.[36] Aslında Şaron hiçbir şey yapmış değildi fakat Bush bunu artık sorun etmeye niyetli gözükmüyordu. İsrail Kalkan Operasyonu'nu 21 Nisan'da sona erdirdi. Ancak IDF güçleri birçok Filistin bölgesinden geri çekilmediler ve bugün bile İsrail'in oluşturduğu kontrol rejiminin önemli unsurları aynen duruyor.

Lobiye mensup diğer gruplar da baskıya devam ettiler. Başkanlar Konferansı ve Birleşik Yahudi Cemaatları Nisan ayı ortasında Washington'da büyük bir gösteri tertipledi. Bu gösteriye Armey, Netanyahu, Zuckerman, Meclis Azınlık Başkanı Richard Gephardt ve diğer önemli yetkililer katıldılar. Kalabalık Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz'i bile, kısa bir an Filistinlilerin çektiği ızdıraba ve bir Filistin devleti ihtimaline atıfta bulunmasından dolayı 'Kahrolsun Arafat' diye yuhaladılar. ZOA başkanı Morton Klein 'eğer Bush İsrail'e baskı yapmaktan vazgeçmesi için verilen mesajı almazsa, bu gösteriyle büyük bir fırsat kaçırmış olacağız' şeklinde konuşuyordu. Gösteriye tepki olarak ismini açıklamayan bir hükümet yetkilisi ise politikanın 'popüler olana göre belirlenemeyeceğini' söylüyordu. Ancak aynı yetkili yine de itiraf ediyordu: 'Yahudi liderlerini her zaman işitiyoruz ama bu gösteriye bu kadar çok sayıda Yahudi'nin katılması çok şey anlatıyor.'[37]

Bu arada Kongre de Şaron'a olan desteğini yineledi. Netanyahu Nisan ortalarında Capitol Hill'i ziyaret etti ve burada 40 senatörle bir toplantı gerçekleştirdi. Netanyahu'nun gelişi sırasında devlet başkanına yakışır bir güvenlik koridoru oluşturulmuştu.[38] 2 Mayıs'ta Kongre, hükümetin itirazlarına rağmen İsrail'e desteği yineleyen iki öneriyi kabul etti (bu oylamada Senato'da 2'ye

karşı 94, Meclis'te ise 21'e karşı 352 kabul oyu kullanılmıştı). Her iki öneri de ABD'nin 'İsrail'le dayanışma halinde' olduğunu ve iki ülkenin 'terörizme karşı ortak bir mücadele içinde' olduğunu vurguluyordu. Meclis'teki öneride ayrıca terör sorununun merkezi bir unsuru olarak gösterilen 'Yaser Arafat terörüne verilen destek' kınanıyordu.[39]

Birkaç gün sonra İsrail'e araştırma maksadıyla giden iki-partili bir kongre delegasyonu o sırada Beyaz Saray'da bulunan Şaron'un Arafat'la görüşmesi için Amerikan hükümeti tarafından kendisine yapılan baskılara aldırış etmemesini tavsiye etti.[40] 9 Mayıs'ta bir Meclis tahsisat alt komitesi terörizmle mücadelede destek maksadıyla İsrail'e ilave 200 milyon dolarlık yardımı görüşmek üzere toplandı. Beyaz Saray, özellikle Dışişleri Bakanı Powell, bu pakete karşı çıkıyordu. Powell girişimi engellemek için kongrenin ileri gelenleriyle bir görüşme gerçekleştirdi. Ancak kabul edilen iki öneriyi kaleme alan İsrail lobisi bu paketi destekledi. Powell kaybetti ve Bush gönülsüzce İsrail'e parayı veren kararnameyi imzaladı.[41]

Şaron ve lobi ABD Başkanına ve Dışişleri Bakanı'na karşı meydan okumuş ve zafer kazanmışlardı. İsrail merkezli *Ma'ariv* gazetesinden Chemi Shalev, Şaron'un danışmanlarının Powell'ın içine düştüğü durumdan dolayı büyük sevinç yaşadıklarını anlatıyor. Bush'un bu mağlubiyeti diğer dünya basın organları tarafından da gözlemlenmişti. Örneğin İspanya'nın önemli gazetesi *El Pais*, şu yorumda bulunuyordu: 'Eğer bir ülkenin gücü olayları etkilemesiyle ölçülürse, süpergüç olan ABD değil, İsrail'dir.'[42] Ancak Bush'un daha dengeli bir politika izleme çabalarını boşa çıkaran Şaron ya da İsrail değil ABD'deki İsrail yanlısı güçler oldu.

'Herşey Ne kadar Değişirse, O kadar Aynı Kalıyor'

Bu engellere rağmen, Bush İkinci İntifada'yı sona erdirmek ve İsrail'le yanyana yaşayabilir bir Filistin devletini kurmak için arayış halinde oldu. Ancak Bush bu hedefine ulaşamadı, zira 2002 ilkbaharından bu yana Bush ile lobi arasındaki güç dengesinde değişen çok az şey vardı. Bu durum İsrailli liderlere Bush'un Orta Doğu politikaları üzerinde ciddi bir ağırlık elde etme ve beğen-

medikleri politikalara karşı çıkma imkânı verdi. 2002 ilkbaharında karşılaştığı zor durumdan sıyrılmaya çalışan Bush 24 Haziran günü Orta Doğu konusunda önemli bir konuşma gerçekleştirdi.[43] Bu konuşma iki nedenden dolayı çok önemliydi. Öncelikle Bush Arafat'ın barış sürecinin ilerlemesi için iktidardan inmesi gerektiğini söyledi. Bush'a göre, 'barış yeni ve farklı bir Filistin liderliği gerektiyor'du. David Landau'nun *Ha'aretz* gazetesinde ifade ettiği gibi, bu konuşmayla "Filistin ulusal hareketinin ölümsüz gibi görünen lideri Yaser Arafat Başkan Bush tarafından siyaseten suikaste uğramıştı."[44] Arafat'ın dışlanması için çalışan İsrailliler zafer sarhoşu olmuşlardı. İsrail'in iki önemli muhafazakâr siyasetçisi Natan Sharansky ve Benyamin Netanyahu Bush'un böyle bir talepte bulunmasını kendilerinin sağladıklarını iddia ettiler.[45] *Ha'aretz* okuyucularına bu olayı 'Ariel Şaron Kendi Fikirleriyle Aynı Fikirde' manşetiyle duyurdu.[46]

İkinci olarak, Bush 2005 yılına kadar bir Filistin devletinin kurulmasını talep etti. Bu hedefe ulaşmak için Bush 'İsrail yerleşim faaliyetlerinin durdurulması gerektiğini' ve 'güvenlik ortamı iyileştikçe, İsrail kuvvetlerinin [İkinci İntifada'nın başındaki] 28 Eylül 2000 tarihinden önceki pozisyonlarına tamamen geri çekilmeleri gerektiğini' vurguladı. Bush'un bu konuşması geniş çevrelerce, nihai çözüm hakkında fazla bir şey söylemediği ve o noktaya nasıl ulaşılacağı hakkında bir planı olmamakla eleştirildi.[47] Bush'un konuşması her ne kadar gelecekteki bir barış anlaşmasının detaylarına dair muğlâk ifadelerle dolu olsa da tespitleri önemliydi. Bu noktada Bush hükümeti Avrupa Birliği, Rusya ve BM ile İsrail ve Filistin arasında bir barış anlaşmasına ulaşılması için bir 'Yol Haritası' çizmek için yakın temas halindeydi. Bu ülkelerden oluşacak bir dörtlü koalisyonla Bush'un konuşmasında ana hatları çizilen hususların detayları ortaya konulacaktı.

2002 yılının yaz döneminde Bush yönetimi Yol Haritası'nın İsrail-Filistin çatışmasına son vermek için en iyi yöntem olduğuna karar vermişti. Ancak 2003 yılı ilkbaharına kadar bu konuda çok az ilerleme kaydedildi. Bu gecikmenin nedeni Arafat'ın iktidarı terk etmeye ikna edilmesinin zaman alması ve Dörtlü'nün Yol Haritası'nın detaylarını görüşmek için daha fazla zamana ihtiya-

cı olmasıydı. Bunun yanısıra, Bush yönetimi 19 Mart'ta başlayacak olan Irak savaşına girmeye hazırlanıyordu. Yol Haritası konusunda ilerleme nihayet Arafat'ın siyasî gücünü azaltarak Mahmud Abbas'ı Filistin Otoritesi'nin başbakanı olarak tayin ettiği 7 Mart günü sağlanabildi.[48] Bir hafta sonra, 14 Mart'ta, Bush Yol Haritası'nı ilan etmek için hazır olduğunu duyurdu. 30 Nisan'da ise Dörtlü barış planının detaylarını ilan etti.[49]

Haziran ayının başında ABD başkanı Yol Haritası'nın reklâmını yapmak ve Abbas'ın elini Arafat'a karşı güçlendirmek için Orta Doğu'ya bir gezi tertipledi. Bush'un prestiji Saddam'ın iktidardan devrilmesinden sonra çok yüksekti. Amerikan savaş gemisi Abraham Lincoln'daki 'Görev Başarıldı' fotoğrafının çektirilmesinin üzerinden sadece bir ay geçmiş, savaş sonrası Irak'ın sorunları henüz ortaya çıkmamıştı ve Bush'un ülke içindeki popülaritesi en yüksek seviyesinde seyrediyordu. Bush bütün tarafları ciddi bir barış için bir araya getirme konusunda çok ideal bir poziyonda duruyordu. Bu konjonktürde önce Arap liderleriyle 3 Haziran'da Mısır'da bir araya geldi, ertesi gün Abbas ve Şaron'la Ürdün'ün Akabe şehrinde bir araya geldi. Geziden önce gazeteciler Bush'un bu hedeflere ulaşabilmek için İsrail'e baskı yapabileceğinden, özellikle de yaklaşan 2004 seçimleri öncesinde çok emin değildiler. Bush onlara, 'elbette başarılı olacağım; bakın, eğer bu süreç için gerekli olan kararları almada siyasî nedenlerden dolayı korkmuş olsaydım, bölgeye hiç gitmezdim.'[50]

Görüşmeler çok olumlu geçmişti. Bush'un barış sürecini başlatma çabaları iyi bir başlangıç yapmışa benziyordu. Ancak Yol Haritası herhangi bir yere ulaşamadı. Dörtlü'nün planına arada sırada atıfta bulunmasına rağmen Şaron yaşayabilir bir Filistin devletine muhalifti. Bu nedenle nihai amacı İşgal Altındaki Topraklar'da böyle bir devlet kurmak olan bir toplantıda Filistinlilerle müzakerelerde bulunmayı istemiyordu. Şaron'un Yol Haritası'na muhalefeti Mart 2003'den önce de açıktı. 16 Aralık 2002 tarihli *Washington Post*'un başyazısına göre, Şaron'un seçmenlerine Bush'un planını desteklemeye hazır olduğunu söylemesine rağmen, gerçekte 'onun temsilcileri Amerikan yetkilileriyle yaptıkları görüşmelerde hazırlanan taslak 'Yol Haritası'nı şiddetle

eleştirmişlerdi. Nitekim İsrail basınına göre, Şaron Amerikan hükümetinin planını bir bakanlar kurulu toplantısında 'uygunsuz' diye reddetti.[51]

Şaron Mart 2003 orasında bu konuda çok fazla konuşmadı, zira tam da bu sırada Bush Yol Haritası'nı reklâm etmeye çalışıyordu. Şaron ABD'nin Irak'ı işgale hazırlandığı bir sırada Bush'u eleştirmek istemiyordu.[52]

Yine de Şaron'un plan hakkındaki görüşleri değişmemişti. Chemi Shalev'in *Forward* dergisinde yayınlanan bir yazısında belirttiği gibi, 'Şaron ve danışmanlarının stratejik hedefi yol haritasının altını oymak ve Madrid Dörtlüsü olarak bilinen gruptaki diğer üç üyeyi [AB, BM ve Rusya] gruptan dışlamaktı.[53] Nisan ortasında *Ha'aretz*'in bir başyazısında dile getirildiği gibi: '[Şaron] tavize dayalı bir barış için gereken kavramsal değişikliği içselleştiremedi. Açıkcası başbakan yerleşim birimleriyle Batı Şeria'nın yavaş yavaş İsrail topraklarına katılması vizyonundan vazgeçmiş değil'di.[54]

Şaron'un Yol Haritası'na muhalefeti ortadayken, İsrail lobisinin önemli teşkilatlarının da aynı doğrultuda düşündüğünü tahmin etmek zor değildi. Başkanlar Konferansı genel başkanı Zuckerman plana 'çıkmaz yol haritası' adını vermişti.[55] Bush'un 14 Mart'ta Yol Haritası'nı desteklediğini söylemesinden sadece saatler sonra Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice bir Yahudi delegasyonuyla Beyaz Saray'da görüştü. *Ha'aretz* gazetesinde yayınlanan bir yazıya göre bu toplantının amacı 'plan hakkında Amerikan Yahudilerinin çekincelerini gidermek'ti.[56] Ancak aynı yazıda, Rice'ın toptantıya iştirak edenlerin endişelerini gidermeyi başaramadığı tespiti de yapılıyordu. ADL başkanı Abraham Foxman ve Başkanlar Konferansı yönetim kurulu başkan yardımcısı Malcolm Hoenlein özellikle önemli kişilerdi. Hoenlein, plana İsrail'in tepkisini beklemenin gerekli olduğunu söylemişse de, Amerikan Yahudi cemaatının muhalif durumunda olması halinde İsrail'in arkasında yer alacağını vurguladı.

AIPAC da Başkan Bush'a bir mektup yazılması için Kongre'yi harekete geçirdi. Bu mektupta başkanın Yol Haritası'yla ilgili İsrail'e baskı yapmaması ve Filistinlilerden ise İsrail'den herhangi bir taviz beklenmeden önce planın güvenlik gerekliliklerini tam

olarak yerine getirmelerini talep etmesi isteniyordu. Mayıs ayı başına kadar 85 senatör ve 283 temsilci bu mektubu imzaladılar.[57] AIPAC nihai olarak çekincelerine rağmen Yol Haritası'nı benimsemişse de buna destek sağlamak için Kongre'de çalışma yürütmedi. Bu ise plana muhalif lobi gruplarının önünü açtı.[58] Birçok İsrail yanlısı yorumcu, hükümetin Yol Haritası'nın arkasında durma kararını yerden yere vurdular. Örneğin *Washington Post* köşe yazarı Charles Krauthammer Arafat'ın iktidarda olduğu müddetçe Yol Haritası'nda mesafe almanın intihar olacağını söylüyordu.[59] Buna karşılık, *New York Times* yazarı Thomas L. Friedman ise Yahudi teşkilatlarını barış planını desteklemedikleri için eleştiriyordu.[60] Tikkun Cemaatı ve İsrail Politika Forumu gibi daha ılımlı gruplar dışında çok az sayıda İsrail yanlısı grup Yol Haritası'nı desteklemekteydi. Bu ise planın hiç şansının olmadığını gösteriyordu.

Netice itibarıyla İsrailli sertlik yanlıları 30 Nisan'da detayları açıklanan Yol Haritası hakkında fazla endişeli değildiler. Ertesi gün *Ha'aretz*'de çıkan bir yazısında Bradley Burston şu soruyu soruyordu: 'Öyleyse neden bu insanlar gülümsüyorlar?'[61] Bunun cevabı ise, Bush yönetiminin Şaron ve kurmaylarıyla özel olarak bir dizi anlaşmaya varması ve onların Dörtlü'nün barış planı hakkındaki endişelerini gidermesiydi.[62] Nitekim *Financial Times* gazetesi, Ulusal Güvenlik Konseyi'ndeki iki önemli isim olan Elliott Abrams ve Stephen Hadley'nin Şaron'a gizli olarak 'Yol Haritası konusunda Amerikan baskısı görmeyeceğini' söyledikleri haberini veriyordu.[63]

Buna rağmen Şaron, Haziran 2003 başında Bush'un Orta Doğu gezisinden sonra endişelenmiş olmalıydı. Bu gezi başkanın barış çabaları açısından önemli bir adım olarak görülüyordu. Başkanın Amerika'ya dönmesinden kısa süre sonra, İsrail önemli bir Hamas lideri olan Abdulaziz Rantisi'yi öldürmeye çalışmış, ancak başarılı olamamıştı. Bu, İsrail'in 5 günde giriştiği 7 siyasî suikastın ilkiydi.[64] Şaron Dışişleri Bakanı Powell'a Mayıs ayında İsrail'in kendisine karşı bir saldırı planı olmadığı takdirde suikastlara son vereceği sözünü vermişti.[65] Hamas ise bu saldırıdan önce ateşkes anlaşması için müzakerelere hazır oldukları mesajını vermişti.[66] *Forward*'ın bildirdiğine göre, Akabe zirve toplan-

tısı sırasında Şaron durumu alevlendirecek ve Filistin'in tecrübesiz başbakanını zayıf durumda bırakacak eylemlerden kaçınma konusunda söz vermişti.[67] İsrailli yorumcular İsrail başbakanının Yol Haritası'nı batırmaya çalıştığını anladılar. *Ha'aretz* muhabirinin belirttiği gibi, 'bu suikast kampanyasının garip zamanlaması İsrailllilerin dikkatinden kaçmadı.'[68]

Bush memnun kalmamıştı. Ancak 10 Haziran'da Şaron'u sadece hafif bir şekilde uyardı: 'İsrail helikopterlerinin son saldırılarından rahatsız oldum.' *Washington Post*'a göre Bush'un yardımcılarının açıklamaları ise sadece biraz daha sertti. Ancak İsrail'in hafifce bile olsa eleştirilmesi lobideki sertlik yanlıları için kabul edilemezdi ve Bush'un bağımsızca hareket etme temayülü göstermesi karşısında hemen harekete geçtiler. DeLay başkanın danışmanlarıyla özel bir toplantı gerçekleştirdi ve onlara eğer Bush İsrail'i eleştirmeye devam ederse Kongre'nin İsrail'i destekleyen bir karar çıkaracağını söyledi. 11 Haziran günü Bush, Soykırım Müzesi'nde bir serginin açılışı nedeniyle yüz kadar Yahudi liderin katıldığı bir akşam yemeği tertipledi. O akşam Bush'la özel olarak görüşen Malcolm Hoenlein, Başkan ve 'Beyaz Saray'daki diğerleri tepkilerinin geri tepebileceğini anlıyorlar' şeklinde konuşuyordu. Hoenlein'a göre, 'insanlar bu yorumlardan dolayı çok şaşırdılar ve herkesin gördüğü gibi Beyaz Saray bu durumu fark etti.'[69]

Ertesi gün, 12 Haziran'da Beyaz Saray bir defa daha u dönüşü yapmış ve yeniden İsrail safına geçmişti. *Washington Post*'un bildirdiğine göre, 'Beyaz Saray ve Dışişleri Bakanlığı yetkilileri bir söylem birlikteliğiyle diplomatik dikkatleri İsrail'in eylemlerinden İsrail'e karşı terör saldırılarına desteği kesme yönünde Arap liderleri tarafından geçen hafta Mısır'daki bir zirvede yapılan taahhütlere kaydırdılar. Dışişleri Bakanı Colin Powell Arap dışişleri bakanlarını telefonla arayarak bu taahhütlerin önemini vurguladı.'[70] Nitekim, Beyaz Saray basın sözcüsü Ari Fleischer 'Burada sorun İsrail değildir, sorun barış ümitlerinin yeşermesini önlemek maksadıyla insanları öldüren teröristlerdir' demiştir.[71] Aynı ayın sonunda Meclis 5'e karşı 399 oyla 'İsrail halkıyla dayanışma ifade eden' ve İsrail'in terörizmle baş edebilmek için güç kullanmasının tamamen meşru olduğunu ifade eden bir be-

yanatı kabul etti.[72] Bush bir kez daha Arap ve İslam dünyasında Amerikan karşıtlığını artıran ve ABD'nin terörizme karşı mücadelesini zayıflatan İsrail eylemlerini dizginlemeye çalışmıştı. Ancak neticesi onun için yine hüsran oldu.[73]

Tek Taraflı Yükümlülük İn, Yol Haritası Out

2003 yılının Temmuz ayının sonunda Bush hükümeti İsrail'in sözde güvenlik duvarına karşı itirazlarını dile getirdiğinde de aynı hadiseler silsilesi gerçekleşti. İsrail'in tamamen uydurma nedenlerle aldığı bu karar, nihai bir çözüm yolundaki en büyük engellerden biriydi. Sorun olan duvarın kendisinden daha ziyade, duvarın geçtiği güzargahtı. Duvar İşgal Altındaki Topraklar'ın bir kısmını içine alıyor ve binlerce Filistinlinin yaşamına ilave sıkıntılar getiriyordu.[74] Bush memnuniyetsizliğini 25 Temmuz'da Beyaz Saray'da Filistin Başbakanı Mahmud Abbas'la gerçekleştirdiği ortak basın toplantısında duyurdu: 'Bu duvarın bir sorun olduğunu düşünüyorum ve bunu Ariel Şaron'a söyledim. Batı Şeria'yı yılan gibi kesen bir duvar varken, Filistinlilerle İsrail arasında itimatı tesis etmek çok zordur.'[75] Ancak bundan 4 gün sonra Beyaz Saray'da Bush, bu defa yanında Şaron olduğu halde konuşuyordu. Şaron duvarın inşaatına devam edeceğini, ancak Filistinlilerin sıkıntılarını hafifletmek için önlem alacağını söyledi. Bush Şaron'u karşısına almadı ancak başbakanın Filistin terörizminin barış için en önemli engel olduğu görüşüne katıldığını ifade etti.[76]

Yine de Bush yönetimi güvenlik engeliyle alakalı memnuniyetsizliğini ifade etmeye devam etti. Dışişleri Bakanı Powell duvarın İsrail'in Filistin topraklarını ele geçirme çabası olduğunu söylerken, Condoleezza Rice yönetimin duvarın masrafını ABD'nin İsrail'e vermeyi Nisan ayında kabul ettiği 9 milyar dolarlık borç garantilerinden düşebileceğini ifade etti.[77] İsrail'in Kongre'deki destekçileri derhal harekete geçerek, Senatör Charles Schumer'ın deyimiyle, eğer başkan 'Kongre'nin iradesini hiçe sayar ve İsrail'i cezalandırmaya çalışırsa Kongre'nin bu borç garantilerinin kesintiye uğramaması için elindeki bütün gücü kullanacağı' mesajını Beyaz Saray'a iletti.[78] İsraillilerse ciddi ola-

rak endişeye kapılmamışlardı. Bir İsrailli yetkilinin belirttiği gibi, 'Biz kendimizi baskı altında hissetmiyoruz. Amerika çok canlı bir demokrasidir ve bu konuda yönetim siyasî düşünecektir. Gerçek bazen siyasî sınırlar tarafından çizilmektedir.'[79]

Ancak borç garantisi meselesi gündemden düşmedi. Kasım ayı sonunda Bush yönetimi İsrail'e verilmesi kararlaştırılan 3 milyar dolar borç garantisinden 289.5 milyon doların tenzil edilmesi kararını aldı. İsrail lobisi buna karşı şiddetli bir direniş göstermedi. Zira verilen çok hafif bir cezaydı. ABD, İsrail'e verdiği yardımın asıl önemli kısmı olan doğrudan dış yardımda herhangi bir kesintiye gitmiyordu. Borç garantilerini %10 nisbetinde azaltmak İsrail'in borçlanmayı düşündüğü miktarın çok küçük bir miktarı için daha yüksek faiz ödeyeceği anlamına geliyordu. İsrail Maliye Bakanlığı eski genel müsteşarının hesaplamasıyla bu tenzilat İsrail'e yılda 4 milyon dolara malolacaktı. Bu ise İsrail gibi zengin bir ülke için çok küçük bir miktardı.[80]

Bush yönetimi 2003 sonbaharında bir küçük zafer daha kazandı. Şaron Arafat'ı Batı Şeria'dan sürgün etmeye çalışıyordu. Powell ve Rice İsraillilere Filistin liderinin sürgün edilmesinin Amerika açısından kabul edilemez olduğunu söylediler. İsrailliler bu mesajı aldılar ve Arafat Batı Şeria'da kaldı.[81]

Ancak bu küçük zaferler temayülün değiştiğini ortaya koymuyordu. Tam tersine, 2003 yılı sonbaharında, Şaron George Bush'un Yol Haritası'nı kendi tek taraflı geri çekilme planını işleme koyarak yok etmeye çalıştı.[82] Kasım ayında Şaron UGK'inde Yakın Doğu ve Kuzey Afrika masası direktörü Elliott Abrams'ı davet etti. Bu toplantıda Şaron Amerikalı yetkiliye Yol Haritası'nda talep edildiği gibi bir müzakere edilmiş barış anlaşması yerine yeni çözümünü Filistinlilere dayatmak istediğini söyledi.[83] Bundan sonra birkaç ay içinde, İsrail'in önce Gazze'deki yerleşim birimlerini kaldırıp bölgeyi tamamen Filistinlilere bırakacağı ortaya çıktı. İsrail Batı Şeria'nın bazı bölgelerini Filistinlilere bırakacak ancak bu bölgenin çoğu kısmını işgal etmeye devam edecekti. Şaron'un İşgal Altındaki Topraklar'ı Filistinlilere bırakma kararının nedeni, Filistinlilere duyduğu sempati, eğer İsrail Gazze'yi ve Batı Şeria'nın tamamını elinde tutarsa, Arapların nüfusunun 'büyük İsrail' içinde Yahudilerden daha fazla ola-

cağından korkmasıydı. Diğer bir deyişle nüfus meselesi başbakanın politikasını belirliyordu.[84]

Filistinliler ise bu süreçte herhangi bir söz hakkına sahip değildiler. İsrail çözümün şartlarını empoze edecek ve sonunda Filistinliler kendi devletlerine sahip olamayacaklardı. Şaron'un yakın danışmanı Dov Weisglass bunu şu şekilde itiraf ediyordu: 'Yaptığımız şeyin önemi siyasî süreci dondurmamızdır. Süreci dondurduğunuz zaman Filistin devletinin kurulmasını, mülteci meselesinin, sınırların ve Kudüs'ün statüsünün tartışılmasını önlersiniz. Filistin devleti denilen bütün bu paket artık gündemimizden kalkmıştır.' Weisglass aynı zamanda Şaron'un planının aslında formaldehit olduğunu, Filistinlilerle siyasî süreci engelleyecek oranda formaldehit sağladığını' söyledi.[85]

Bu durumda Bush'un Şaron'a kızacağı ve Yol Haritası'nı canlı tutmaya çalışacağı beklendi. Zira başkan kendi ulusal güvenlik danışmanına göre 'kalıcı barış ve güvenliği sağlamanın tek yolunun bu olduğuna' inanıyordu.[86] Ancak Bush bunu yapmadı. 2004 ilkbaharında Bush, Şaron'un tek taraflı yaklaşımını benimsedi ve onu 'cesaretli bir adım' attığı için kutladı. Bush'a göre, bütün dünya Şaron'a bundan dolayı teşekkür borçluydu.[87] 14 Nisan'da Bush, Lyndon Johnson'dan bu yana bütün Amerikan başkanlarının temel çizgisinden saparak İsrail'in 1967'de işgal ettiği bölgenin tamamından geri çekilmek zorunda olmadığını, Filistinli mültecilerin İsrail'deki evlerine geri dönmelerine izin verilmeyeceğini ancak yeni Filistin'de yerleşebileceklerini söyledi.[88] Daha önceki Amerikan politikası İsraillilerin ve Filistinlilerin bu sorunları müzakere edecekleri doğrultusundaydı. Bu hareketler Orta Doğu'da kızgınlık uyandırdıysa da George Bush'un yeniden seçimlere gittiği bir sırada siyaseten akıllıca bulundu.[89]

2004 yılının başlarında, *New York Times* gazetesinden Thomas L. Friedman Bush'un İsrail-Filistin çatışmasına dair içine düştüğü durumu çok güzel özetliyordu: 'Şaron Filistin lideri Yaser Arafat'ı Ramallah'taki evinde ev hapsinde tutarken, George Bush'u Oval Ofis'te ev hapsinde tutuyor. Şaron Arafat'ı tanklarla kuşatmışken, Bush Yahudi ve Hıristiyan İsrail yanlısı lobiciler, Şaron'un her dediğini yapan Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve seçim yılına girilmişken İsrail'e baskı yapmamasını isteyen da-

nışmanlar tarafından kuşatılmış durumdalar. Bütün bu kişiler başkandan hiçbir şey yapmamasını istiyorlar.'[90]

Bütün bu dönem boyunca, İsrailliler Amerikan protestolarına ve Yol Haritası'nın açıkça İsrail'e 'bütün yerleşim birimi faaliyetlerini -mevcutların tabii genişlemeleri dâhil- durdurma' çağrısı yapmasına rağmen Batı Şeria'da yerleşim birimi inşasına devam ettiler.[91] İsrailliler ayrıca Filistinli liderlere yönelik suikast saldırılarına da devam ettiler. Bu saldırılar bazen Amerikan bakış açısına göre en talihsiz zamanlarda meydana geldi. Örneğin, IDF 22 Temmuz 2002'de Filistinlilerin ateşkes çağrısına Hamas liderlerinden Şeyh Salah Şehada'yı ve 9'u çocuk 14 kişiyi öldürerek cevap verdi. Beyaz Saray bu saldırıyı aşırı bir tepki olarak kınadı ancak İsrailliler suikast politikalarına devam ettiler.[92] Yukarıda belirtildiği gibi, IDF Haziran 2003'de bir başka ateşkes çağrısını Hamas liderlerinden Rantisi'yi öldürmeye çalışarak geri çevirdi.

22 Mart 2004'de İsrail, Hamas lideri Şeyh Ahmed Yasin'i Amerikan yapımı Cehennemateşi füzeleriyle öldürdü. Bu hareket ABD'nin Orta Doğu'daki pozisyonuna karşı en ciddi darbeyi vurmuştu. Bunun nedeni sadece saldırıda Amerikan silahlarının kullanılması değil aynı zamanda Arap dünyasındaki birçok kişinin Bush yönetiminin İsrail'e tekerlekli sandalyedeki felçli birini öldürme iznini vermiş olduğuna inanmalarıydı. *Washington Post*'dan Jim Hoagland bu suikastın ardından 'Charles de Gaulle istisna tutulursa, hiçbir yabancı dost lider modern Amerikan diplomasi ve stratejisine Ariel Şaron kadar zarar vermemiştir. Şaron İsrail çıkarlarını bir savaşçı titizliği ve cesaretiyle savunuyor, başkalarının hem nefesini ve hem de elindeki fırsatları kesiyor.'[93] Bu tarihten bir ay kadar sonra, 17 Nisan 2004'de IDF Rantisi'yi de yine bir füze atışıyla öldürdü.[94]

Arafat Öldü Ama Değişen Bir Şey Olmadı

Arafat Kasım 2004'de vefat etti ve Filistin'in yeni lideri olarak yerine Abbas geçti. Abbas daha sonra Ocak 2005'de yapılan ve yabancı gözlemciler tarafından serbest ve adil olarak değerlendirilen başkanlık seçimlerini kazandı. Bunun barış sürecini ilerletmek için ideal bir fırsat olduğu yorumları yapıldı; Abbas İsra-

il'i tanıyor ve terörizmi reddediyordu. Ayrıca çatışmaya son vermek için müzakerelerde bulunmaya da hazırdı.[95] Diğer tarafta, Bush da ikinci defa başkanlık seçimlerini kazanmış ve Abbas'ın elini güçlendirme konusunda çok avantajlı bir konuma yükselmişti. Bush hükümeti yeni Filistin liderini başlangıçta destekledi; ancak onun yaşayabilir bir devlet için müzakerelere başlamasına yardımcı olmadı. Bu durum Abbas'ın iktidarını sarsıyordu.

Bush'un Abbas'a yardımcı olmak için fazla bir şey yapmamasının asıl nedeni daha önce Şaron'a ve ardından Ehud Olmert'e tek taraflı çekilme konusunda verilen destek sözleriydi. Bush bir Yol Haritası'nın gerekliliği konusundaki kendi sözlerine rağmen, Filistinlilere yaşayabilir bir devlet vadetmeyen ve başından itibaren başarısız olmaya mahkum bir stratejiyi destekliyordu.

Amerikan Siyonist Teşkilatı gibi İsrail yanlısı gruplar ve Ortodoks Yahudi teşkilatları Filistinlilere toprak verilmesine karşıydılar. Ancak ADL, Amerikan Yahudi Kongresi ve Amerikan Yahudi Komitesi gibi teşkilatlar geri çekilmeyi destekliyorlardı. Başkanlar Konferansı'ndaki bazı yetkililer Yahudi liderlerin %60 ila 75'inin geri çekilmeyi desteklediklerini tahmin ediyorlardı. Bunun üzerine lobi çok heyacanlı olmasa da Şaron ve Bush'un politika değişikliğini destekledi.[96]

Abbas'la görüşmeyi reddederek ve onun Filistin halkı lehine somut bir kazanım elde etmesine izin vermeyerek Şaron Ocak 2006'da yapılan seçimlerde Hamas'ın zaferini doğrudan destekledi. *Ha'aretz* gazetesinden köşe yazarı Bradley Burston seçimden önce şunu yazıyordu: 'İsrail gelecek hafta yapılacak Filistin meclisi seçimlerinde Hamas'ın kampanya yöneticisi gibi davranıyor.'[97] Hamas iktidardayken, İsrail müzakereleri yürütecek bir neden bulamamıştı ve Bush hükümeti Filistinlilerle görüşmesi için İsrail'i zorlamadı.

İşleri daha da kötüleştirircesine İsrail'in tek taraflı geri çekilme politikası 2006 yazında tamamen iflas etti. Oysa bundan sadece iki ay önce Bush bu politikayı Ehud Olmert'in yeni başbakan olarak Beyaz Saray'a yaptığı ilk ziyaret sırasında övmüştü.[98] Ağustos 2005'de Gazze'den geri çekildikten sonra İsrailliler bu küçük toprak parçasını tamamen kuşatmışlar, orada yaşayan Fi-

listinlilerin devleti bir tarafa bırakın, yaşanabilir bir hayat sürdürmelerini imkânsız hale getirmişlerdi. Gazze'de yaşayan Filistinliler İsrail'e roket saldırılarına devam ettiler ve 25 Haziran 2006'da bir İsrail askerini yakaladılar. İsrailliler durumun hoşgörülemez olduğunu hissedip, üç gün sonra Gazze'ye yeniden girdiler.[99] Olmert ve birçok İsrailli, eğer Batı Şeria'dan da geri çekilirlerse oradaki durumun Gazze'den farksız olacağını düşündüler.

Birkaç hafta sonra, 12 Temmuz'da, Hizbullah iki İsrail askerini İsrail-Lübnan sınırında esir aldı. Bunun neticesinde çıkan savaşta Hizbullah İsrail'in kuzeyini roket ve füze yağmuruna tuttu. İsrail 2000 yılında Güney Lübnan'dan tek taraflı olarak geri çekilmişti. Mevcut Lübnan krizi de Batı Şeria'dan geri çekilmenin Filistinlilerle olan çatışmayı sona erdirmeyeceği yönündeki iddiayı güçlendirdi. Netice itibarıyla, İsrail kamuoyunu arkasına alan Olmert tek taraflı geri çekilmeyi 2006 yaz döneminin sonunda rafa kaldırdı. Çin haber ajansı Xinhua'ya Ocak 2007'de verdiği bir mülakatta Olmert, açık sözlü olarak, Şaron'dan Ocak 2006'da iktidarı devraldığında tek taraflı stratejinin Filistin sorununu çözeceğine samimi olarak inandığını, ancak şimdi yanlış olduğunu gördüğünü söylüyordu. Olmert'e göre, 'mevcut şartlar altında geri çekilme yerine, iki devletli çözümü hedeflemek daha praktik olacaktı.'[100]

Rice da 'Powell'laştırıldı'[101]

Bush yönetimi tek taraflılığın kaybeden bir strateji olduğunu görüp, Yol Haritası çerçevesinde müzakere edilmiş bir barış sürecini başlatmaya çalıştı. 2006 yılının sonunda, Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice Filistin ve İsrail liderlerini birbirleriyle konuşturma konusunda öncülük yaptı.[102] Rice'ın amacı kendisinin 'siyasi ufuk' adını verdiği kapsamlı bir çözümün kaba hatlarının ne olduğunu hususunda bir tartışma başlatmaktı.

Rice İsrailliler ve Filistinlileri ciddi olarak müzakerelerde bulunmaya teşvik ederken, Suudiler de Mart 2007'de Arap Birliği'ni kendilerinin 2002'de ilan ettikleri planı benimsemeye ikna ettiler. Eskisi gibi yeni plan İsrailllilere sadece Filistinlilerle değil, aynı zamanda bütün Arap Birliği üyeleriyle barış ve normal diplo-

matik ilişkiler vadediyordu. Bunun karşılığında İsrail İşgal Altındaki Topraklar'dan ve Golan Tepeleri'nden geri çekilecek ve başkenti Kudüs olmak üzere İşgal Altındaki Topraklar'da bir Filistin devletinin kuruluşunu kabul edecekti. İsrail ayrıca Filistin mülteci sorununa taraflar arasında 'adil bir çözüm' bulunması için müzakerelerde bulunmaya razı olacaktı.[103] Suudiler ayrıca bu planın 'al ya da bırak' tarzında ya kabul ya da reddedilecek nitelikte olmayıp, müzakerelerin başlangıcı için bir temel olarak düşünülmesi gerektiğini söylüyorlardı.

Hem Amerikalılar, hem de Suudiler İsrail ve Filistinliler arasındaki çatışmaya bir son verme konusunda güçlü nedenlere sahiptiler.[104] İşgal Altındaki Topraklar'da İsrail'in takip ettiği politikalara Amerikan desteğinin devamı ABD'nin terörizm meselesini çözmesine yardımcı olmuyor, Bush'un Arap devletlerini Irak'taki savaş ve İran'ın nükleer programı gibi konularda destek vermeye ikna etmesini zorlaştırıyordu. Suudiler de, Amerikalılar da İran'ın kuşatılması konusunda yakın işbirliği yapmak istiyorlar ancak Suudi halkı arasında Filistin sorunu nedeniyle Amerika'ya olan kızgınlık had safhada olmasından dolayı yapabilecekleri fazla bir şey bulunmuyordu. İran'ın İşgal Altındaki Topraklar'da radikal Filistinli güçler arasında sahip olduğu nüfuzun artması, Suudileri bu çatışmaya bir son vermeye teşvik ediyordu.

Bu şartlar altında, barış sürecinde ilerleme kaydetmek için ortam gayet müsaitti. Ancak bu olmadı. Olmert Arap Birliği girişimine fazla ilgi göstermedi ve bu girişim 2002 barış önerisiyle aynı kaderi paylaştı. İsrail Başbakanı planın bazı unsurlarından, bilhassa İşgal Altındaki Topraklar'dan tamamen geri çekilme talebinden hoşnut olmamıştı. Olmert ayrıca Filistin 'dönüş hakkı' meselesinde herhangi bir taviz verilmesini reddetti. Mart 2007 tarihli *Jerusalem Post* gazetesine verdiği demeçte Olmert, kesin konuşuyordu: 'Bu sorunda İsrail'in herhangi bir sorumluluğunun olduğunu asla kabul etmeyeceğim. Nokta.' Olmert, Filistinli mültecilerin İsrail'e geri dönmelerinin 'sözkonusu olmadığını' vurguladı.[105]

Ancak bu ve diğer hususlar İsrail'in kabul etmesi halinde başlayacak müzakerelerle çözüme kavuşturulabilirdi. *Ha'aretz*'in Mart ayındaki bir başyazısında belirttiği gibi, 'gerçekci bir hükü-

met bu tanıma ve çözüm önerisini derhal kabul eder, kabul etmediği hususları belirtir ve bölgesel seviyede diyalog arayışında olurdu.'[106] Mayıs ayı ortalarında Olmert Araplarla barışı ciddi olarak görüşmeye yanaşmadığı için İsrail'in iki sıkı destekçisi tarafından eleştirildi: ADL'den Abraham Foxman ve Nobel ödülü sahibi Elie Wiesel. Artan eleştiriler karşısında Başbakan, İsrail'in Arap Birliği önerisini tartışmaya hazır olduğunu söyledi ama bu sadece lafta kaldı. Bunun yerine İsrail barış girişiminin başarısızlığından Arapları suçlayan bir diplomatik kampanya başlattı.[107]

Bush yönetimi Arap Birliği'nin önerisini kabul etmesi için Olmert'e herhangi bir baskı yapmadı ama Arap liderlere öneriyi İsrail'in hoşuna gidecek tarzda değiştirmeleri çağrısında bulundu.[108] O ana kadar Rice'ın barış sürecini teşvik etme çabaları bir netice vermemişti. Rice Şubat 2007'de 15 Yahudi teşkilatıyla yaptığı görüşmede hükümetin İsrail'e baskı yapmaktan kaçınacağını ve 'siyasi ufkun' nasıl olması gerektiğine dair kendi önerilerini ortaya koymayacağını beyan etmişti.[109] Bu tavizler bakanın etkinliğini önemli ölçüde kısıtlamıştı. Rice bunun ardından 19 Şubat'ta Kudüs'e giderek görüşmeler için Olmert ve Abbas'ı bir araya getirdi. Ancak Rice'ın barış görüşmelerini yeniden başlatma girişimleri tamamen fiyaskoyla sonuçlandı. İsrail Başbakanı muhtemel bir çözüm planının çerçevesini görüşmeyi reddetti. Üstelik Olmert ve Abbas görüşmeden sonra basın toplantısına Rice'la beraber çıkmayı bile kabul etmediler. *New York Times* gazetesinde çıkan ve 'Kudüs'te Saçmalık' başlığını taşıyan bir başyazıda Rice'ın iki lideri yanına alıp bir basın toplantısı bile yapamadığı ve sadece 'onların gönülsüzce kabul ettikleri içerikten yoksun bir ortak metni' okuduğu vurgulanıyordu.[110]

Mart ayı sonunda Rice Olmert'le görüşmek için tekrar İsrail'e gitti ve İsrail ve Filistin arasında arabuluculuk rolü üstlenebileceğini belirtti. Bu onun 8 ayda İsrail'e yaptığı 7. ziyaret oluyordu. Olmert Rice'ın diplomatik arabuluculuk teklifini hemen geri çevirdi ve onu toplantıdan sonra düzenlemeyi planladığı basın toplantısını iptal etmeye zorladı. Londra'da yayınlanan *Daily Telegraph* gazetesinin manşeti 'İsrail Condoleezza Rice'ın Kulağını Çekti' olmuştu.[111] Dışişleri Bakanı İsrail'den eli boş döndü. Bush hükümeti Arap-İsrail barışını sağlama konusunda

görev süresi bitmeden herhangi somut bir adım atamayacağını göstermiş oldu.

Sadece Dışişleri Bakanı için değil aynı zamanda Amerika için aşağılayıcı olan bu sonuç en azından iki faktörün neticesinde ortaya çıkmıştır. Olmert tıpkı selefi Şaron gibi Filistinlilerle bir barış anlaşması müzareke etmeye istekli değildi. Zira bu İsrail'in bütün Batı Şeria'yı terk etmesi ve bu bölgede yaşayabilir bir Filistin devleti kurmasını gerektirmektedir. Olmert Batı Şeria'nın bazı kısımlarını terk etmeye razı olduğunu ancak bölgenin büyük kısmını elinde tutmak istediğini belli etmiştir. Nitekim 2006 Aralık ayı sonunda İsrail hükümeti son 10 yılda ilk defa Batı Şeria'ya yeni yerleşim birimi inşa etme kararı aldı ve ertesi ay İsrail'in en büyük mevcut yerleşim birimi olan Ma'aleh Adumim'de yeni evler inşa etme planını ilan etti.[112] Eğer barış Batı Şeria'nın %95'inin Filistinlilere verilmesini gerektirecekse, İsrail, işgali barışa tercih edecektir.[113]

Barışın önündeki gerçek engelin İsrail değil, Ocak 2006'da iktidara gelen ve resmen İsrail'in yıkımına kendisini adamış bir parti olan Hamas olduğu iddia edilebilir. Hamas'ın Filistinliler arasında giderek artan gücünün barış şansını karmaşık hale getirdiği bir gerçektir. Yine de bu, üstesinden gelinemeyecek bir sorun değildir. Eğer İsrailliler Filistinlilerle gerçekten bir barış anlaşması yapmak istiyorlarsa, Arap Birliği, Abbas ve Hamas içindeki daha ılımlı unsurlarla çalışabilirler. Böylece barış sürecinde ilerleme kaydedilebilir ve Hamas içindeki sertlik yanlıları ve İslami Cihad gibi diğer radikal gruplar izole edilebilir.[114] Ancak bunun aksine İsrailliler Yahudi devletiyle barış yapma konusunda gerçekten istekli olan ve sayıları giderek artan Araplarla çalışmaya yanaşmadılar. Barış yanlısı ılımlıların elini zayıflatmak suretiyle bu politika, şiddetin tek etkin taktik olduğunu iddia eden hizipleri güçlendirdi.

İkinci olarak, ABD'deki İsrail yanlısı güçler ABD'nin, özellikle Dışişleri Bakanı Rice'ın Olmert hükumetine barış konusunda baskı yapmasını imkânsız hale getiriyor. Beyaz Saray içinde İsrail'e baskı yapılmasını engelleyen en önemli unsur Elliott Abrams'tır. Abrams'a Başkan Yardımcısı için çalışan iki güçlü yeni-muhafazakâr, John Hannah ve David Wurmser destek veri-

yor. Gazeteci Jim Lobe'un farklı kaynaklara dayanarak aktardığına göre, 'Abrams, Rice'ın -ve Suudi Kralı Abdullah'ın- Filistinlilere bir 'siyasî ufuk' sunmak ümitlerini güçlendirecek bir müzarekere sürecinin başlamasını engellemek için bütün gücüyle çalışıyor.'[115]

Abrams'ın Olmert'in müsteşarı Yoram Turbowitz ve diplomatik danışmanı Shalom Turgeman ile yakın bağları var. Bütün bu adamlar Bush hükümetinin İsrail'i Olmert'in istemediği politikaları destekleme hususunda baskı yapmaması için çalışıyorlar. İsrail Başbakanı'nın bürosundaki eski bir danışman olan Daniel Levy şunu ifade ediyor: 'Eğer Rice barış arayışında çok faal hale gelirse, T+T (Yoram Turbowitz ve Shalom Turgeman) derhal Beyaz Saray'da Elliott Abrams'a ulaşırlar ve o da Cheney'i devreye sokarak Başkan'ın çizgiden sapmamasını temin eder.'[116] CFR'de Orta Doğu konularında uzun süre çalışan Henry Siegman da şunu söylüyor: 'ABD'nin barış sürecine ciddi olarak eğileceğine dair küçük de olsa bir işaret görülse, Elliott Abrams derhal Avrupa'da ya da başka yerlerde Olmert'in danışmanlarıyla gizlice görüşüp ortada bir tehlike olmadığı hususunda onlara teminat verir.'[117] 19 Şubat'ta Rice, Abbas ve Olmert'le görüşmek için İsrail'e gelmeden önce İsrail Başbakanı Olmert medyaya bir açıklama yaparak bir gün önce Bush'la görüştüğünü ve Bush'la tam bir mutabakat halinde olduğunu söylemiş ve Rice'ı offsayta düşürmüştü. *Ha'aretz* gazetesinden Aluf Benn ve Shmuel Rosner'ın söylediği gibi, 'verilen mesaj çok açıktı, artık Rice'ın ne söylediğinin pek bir önemi kalmamıştı.'[118]

Bush yönetiminde güç dengesinin Rice'ın aleyhinde olduğunun bir başka göstergesi de Dışişleri Bakanlık danışmanı Philip Zelikow'un 2006'da istifa etmesi oldu. Zelikow Rice'ın arkadaşıydı ve ortak kitapları vardı. 2006 yazının sonuna doğru, Zelikow Rice'ı İsrailliler ve Filistinliler arasında bir barış anlaşması gerçekleştirilmesi için ciddi çaba sarfetmeye teşvik ediyordu. Zelikow'a göre Arap devletlerinin ve Avrupalıların İran'a karşı etkin bir koalisyon kurulmasına ikna edilmeleri için bu sorunun çözülmesi gerekiyordu. Zelikow bu hususu 15 Eylül 2006'da WINEP'te yaptığı bir konuşmada ortaya koymuştu.[119]

Bu konuşmanın ardından İsrail yanlısı gruplar derhal harekete geçtiler. *New York Times*'ın ifadesine göre, 'Dışişleri Bakanlığı bu konuşmanın bakanlığı bağlamadığını ilan etti. Zelikow'un yorumlarından rahatsız olan İsrailli yetkililer Dışişleri Bakanı Rice'ın İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni'yi arayarak ABD'nin İran ve Filistin konularını iki ayrı mesele olarak gördüğünü vurguladığını söylediler.'[120] Zelikow bir ay sonra Dışişler Bakanlığı'ndaki görevinden ayrılacağını ilan etti. Zelikow istifa mektubunda göstermelik bahaneler sıralıyordu ancak ayrılışının kısmen ABD'nin Orta Doğu politikasından rahatsız olmasından kaynaklandığını ismini belirtmeyen bir Beyaz Saray yetkilisi ifade etmişti. Mart 2007'de Rice, Zelikow'un yerine daha önceki bütün PNAC mektuplarında imzası bulunan Eliot Cohen'i atadı.[121]

Manevra kaabiliyeti son derece kısıtlanmış olmasına rağmen Rice yine de Abbas'ı Hamas'a karşı güçlendirmeye çalıştı. Ancak İsrail lobisi onun bu konuda elini bağlamaya devam etti. Mesela Başkan Bush Ocak 2007 sonunda Abbas'a güvenlik güçlerini takviye etmesi için 86 milyon dolar vermeye karar vermişti. Ancak İsrail'in sıkı yandaşlarından biri ve önemli bir tahsisat alt komitesinin başkanı olan Kongre üyesi Nita Lowey (D-New York) bu talebi engelledi.[122] Bir diğer İsrail yanlısı Kongre üyesi Anthony Weiner de Rice'a mektup yazarak para talebini geri çekmesini istedi.[123] ZOA başkanı Morton Klein Bush'un Abbas'a karşı da Hamas ve el-Kaide'ye olduğu kadar sert olması gerektiğini söyleyerek ağırlığını koydu.[124]

Klein'ın Abbas hakkındaki sert görüşlerini birçok Yahudi lideri paylaşıyor.[125] Bu kişiler Abbas'ın Şubat 2007'de Hamas'la ortak hükümet kurmayı kabul etmesinden dolayı kızgınlar. Halbuki Filistinli lider birçok defa iki devletli çözümden yana olduğunu ve İsrail'le barış halinde yaşamak istediğini beyan etmişti. AIPAC, Kongre'nin Amerikan yönetiminin Filistin'deki birlik hükümetinde Abbas dâhil herhangi bir kişiyle herhangi bir alışverişte bulunmasını engellemesini istedi. Ancak teşkilat bu çabasında başarılı olamadı.[126] Lowey'i ikna etmek için, yönetim talep edilen miktarı 59 milyon dolara indirdi ve bunu da sadece eğitim, öldürücü olmayan cihazların satın alınması ve İsrail ve Gazze arasındaki önemli geçiş bölgelerinde güvenliğin artırılması

amacıyla kullanılması şartına bağladı. Lowey bu değişikliğe razı oldu ve para onaylandı.[127]

Bush yönetiminin Hamas'ı köşeye sıkıştırma çabaları Haziran 2007'de geri tepti. Hamas, ABD'nin Fetih güvenlik güçlerini güçlendirme girişimini, onları Gazze'den atarak püskürttü. Abbas'ın imajını güçlendirmek için İsrail, Filistinli tutukluları serbest bırakma ve Filistinlilere ait İsrail tarafından el konmuş vergi gelirlerini serbest bırakma sözü verdi. Ayrıca İsrail ve Amerika bazı ekonomik sınırlamaları da kaldırdı. Ancak İsrail'in Filistinli lidere sertlik yanlıları üzerinde otoritesini tesis etmesi için gerekli olanı vereceğine dair herhangi bir işaret bulunmuyor. Bu, gerçekçi bir yaşayabilir devlet imkânıdır. Bu sağlanmadığı müddetçe çatışma sürecek ve ABD'nin Arap ve İslam dünyasındaki konumuna zarar vermeye devam edecek.

Sonuç

Eğer İsrail lobisinin çalışmaları olmasaydı, Bush yönetimi İsrail ve Filistinliler arasında barışı temin etme hususunda kesinlikle çok daha ilgili ve ısrarlı olacaktı. Amerika özellikle son yıllarda diğer devletlerin davranışlarını Amerikan çıkarlarıyla uyumlu hale getirmeye zorlamada değişik araçlar kullanmıştır. Washington Sovyetler Birliği dağılırken Sovyet liderlerinden tavizler koparmış, daha sonra Ukrayna, Kazakistan ve Beyaz Rusya'yı ellerindeki nükleer silahları bırakmaya ikna etmişti. Benzer bir netice kapsamlı iktisadi ambargoların kaldırılması karşılığında nükleer silah programından vazgeçmeyi kabul eden Libya üzerinde de alındı. Clinton 1999'da Sırbistan'ı Kosova'dan çıkarmak için bir hava savaşı gerçekleştirdi ve Bush yönetimi birçok ülkenin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni reddetmesini sağladı. Onuncu Bölüm'de daha detaylı olarak inceleyeceğimiz üzere, ABD İran'ın nükleer çabalarını engellemek için elinden geleni yaptı. İsrail, Filistin tarafı ve Arap devletleri üzerinde nihai bir çözüme gitme konusunda gerekli baskıyı yapmak, ABD'nin diğer konulardaki davranışlarıyla uyumsuz bir tavır olmayacaktı.

ABD'nin İsrail ve Filistin tarafıyla baş edebilmesi için müthiş bir ağırlığı bulunuyor. Amerika İsrail'i bu ülkeye verilen ekono-

mik ve diplomatik desteği kesmekle tehdit edebilir. Eğer bu da yeterli gelmezse, tıpkı bir zamanlar Güney Afrika'nın başına gelen gibi İsrail'in uluslararası arenadan tecrit edilmesini sağlayabilir. Filistinlilere gelince, ABD onların devasa bir uzun vadeli ekonomik yardımla birlikte İşgal Altındaki Topraklar'da devlet kurma rüyalarını gerçekleştirmeleri fırsatını verebilir. Bunun karşılığında Filistin tarafının İsrail'e karşı terörizme son vermesi şart koşulur. İsrail ve Filistin liderliği içindeki siyasî ayrılıkları ve her iki taraftaki şiddet yanlılarını gözönüne alırsak bunun kolay olmadığını görürüz. Ancak hiçbir şey yapmamak ve İsrail'i böylesine ısrarlı bir şekilde desteklemek işleri kolaylaştırmıyor. Tam aksine bu politika hem Filistin, hem de İsrail tarafı için işleri daha da içinden çıkılmaz hale sokuyor. Ayrıca bu politika, ABD'nin dünyadaki imajına zarar vermenin yanısıra, İran ve Irak gibi acil meselelerle başetmesini zorlaştırıyor.

Bu analizin İsrail'in Amerikan kamuoyunda sahip olduğu olumlu imaj açısından gerçekci olmadığı ileri sürülebilir. Yani, bu görüşe göre, Bush'un Filistinlilere karşı İsrail'i desteklemesinin gerçek nedeni Amerikan kamuoyunun İsrail'i bu kadar güçlü bir şekilde desteklemesidir. Kısacası Başkan halkın taleplerine cevap veriyor. Biz Amerika ve İsrail arasındaki özel ilişkiyi ahlakî temellere oturtan bu iddiayı daha önce ele almıştık. Ancak bu yorum, Amerikan halkının barışa giden yolda İsrail'e gerekli baskının yapılmasını desteklemesini açıklayamıyor. Her ne kadar ABD'de yapılan kamuoyu araştırmalarında İsrail'e sempati Filistin tarafına göre daha fazlaysa da bu araştırmaların sonuçları daha tarafsız bir politikanın izlenmesine de destek vermektedir. Örneğin, Amerikalıların çoğu Bush'un 2002 ilkbaharında İsrail'e baskı yapma çabalarını desteklemiştir. 10-11 Nisan'da yapılan bir *Time*/CNN anketine göre Amerikalıların %60'ı İsrail'e verilen Amerikan yardımlarının, Şaron'un yeni işgal ettiği Filistin bölgelerinden geri çekilmeyi reddetmesi halinde askıya alınmasını ya da kesintiye uğratılmasını destekliyorlardı. Ayrıca halkın %75'i Powell'ın İsrail'i ziyaret ettiğinde Arafat ile de görüşmesi gerektiğini düşünüyordu. Halkın sadece %35'i Şaron'u güvenilir bulurken, %35'i onu savaş yanlısı, %20'si terörist ve %25'i Amerikan düşmanı olarak görüyordu.[128]

Bir yıl sonra Mayıs 2003'de Maryland Üniversitesi tarafından yapılan bir başka ankete göre Amerikalıların %60'ından fazlası eğer İsrail ABD'nin çatışmayı durdurma çağrısını cevapsız bırakırsa yardımın askıya alınmasına razı olduğunu ifade ediyordu. Bu rakam 'siyaseten aktif' Amerikalılar arasında %70'e yükseliyordu. Üstelik katılımcıların %73'ü ABD'nin çatışmada taraf tutmaması gerektiğini belirtiyordu. Yine Bush ve Şaron'un ortaklaşa yaptıkları İsrail-Filistin çatışmasının 'terörizme karşı savaşın bir parçası' olduğu iddiasını kabul edenlerin oranı sadece %17'ydi. Tam tersine, katılımcıların %54'ü çatışmayı 'aynı toprak parçası için savaşan iki ulusal grup arasındaki bir çatışma' olarak görüyordu. Aynı araştırma Amerikalıların çoğunun Yol Haritası hakkında fazla bilgi sahibi olmamakla birlikte, %55'inin bu konuda olumlu düşünceye sahip olduğunu ortaya koyuyordu. Bu konuda daha fazla bilgi verildiğinde ise destekleyenlerin oranı %74'e yükseliyordu.[129] 2005'de İsrail yanlısı ADL tarafından düzenlenen daha kısa bir araştırmaya göre de hükümetlerinin ne İsrail, ne de Filistin tarafını tutması gerektiğine inanan Amerikalıların oranı %78 idi.[130]

11 Eylül'den sonra Amerikan halkı ABD'nin ulusal çıkarları gereği İsrail'e baskı yapılması fikrine sıcak bakmaya başladı. Başkan Bush da Filistinlilere yaşayabilir bir devlet sağlamanın İsrail-Filistin çatışmasını sona erdirmenin yegâne yolu olduğunu kabul ediyor. Bush yönetimi bu hedef yönünde birkaç girişimde de bulundu. Ancak ne kamuoyu, ne de yönetimin girişimleri çok fazla bir şey ifade etmedi. Zira İsrail lobisi ABD'nin çözüm yolunda müzakerelerde bulunması için İsrail'e baskı yapmasını neredeyse imkânsız hale getiriyor.

Daha önce belirttiğimiz gibi, Bush Filistin devleti fikrini 2001 sonbaharında resmen kabul etti. 2002 yılının ilkbaharında ise, Bush İsrail'e Batı Şeria'daki birçok Filistin bölgesinden geri çekilme çağrısında bulundu ve Dışişleri Bakanı Colin Powell'ı barış sürecini yeniden başlatmak için bölgeye gönderdi. Aynı yılın yaz aylarında Bush, bağımsız ve demokratik Filistin devletinin kurulması için açık adımları belirten Yol Haritası girişimini başlattı. Aynı yıl Bush Yol Haritası'nın reklâmını yapmak için Orta Do-

ğu'ya seyahat etti. İsrail'in Filistinliler üzerinde tek taraflı çözümü dayatma planının 2006'da çökmesinden sonra da, bu defa Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın liderliğinde çatışmayı sona erdirmek için yeni bir girişimde bulundu.

Bu girişimlerin her defasında İsrail lobisi, Bush yönetiminin çabalarını boşa çıkarmak için derhal harekete geçti ve etkili oldu. Lobiye mensup teşkilatların kullandığı sayısız yöntemin arasında, açık mektuplar, kongreye sunulan öneriler, köşe yazıları ve basın açıklamaları ve hükümet yetkilileri ile Yahudi ve Evangelik grupların liderleri arasındaki doğrudan görüşmeler sayılabilir. UGK'dan Elliott Abrams gibi lobinin gündemine sempatiyle yaklaşan hükümet yetkilileri bu çabalara yardımcı oldular ve zaman zaman girişimleri baltalamak için İsraillilerle buluştular. Örneğin Amerikan desteğini İsrail'in Yol Haritası'na vereceği desteğe bağlamak suretiyle Amerikan ağırlığını barış istikametinde kullanmak yerine, Bush her defasında nihai olarak Şaron'un ve şimdi de Olmert'in tercihlerinden yana ağırlığını koydu. Ulusal güvenlik eski danışmanı Brent Scowcroft'un Ekim 2004'de beyan ettiği gibi Şaron, Başkan Bush'u 'küçük parmağında oynattı.'[131]

İsrail'in Amerika'ya meydana okuyabilmesi ve hatta Washington'u Filistinlilere karşı kendi tercih ettiği yaklaşımı takip etmeye ikna etmesi çıkar grubu politikasının çok klasik bir örneğidir. Her ne kadar kamuoyu araştırmaları Amerikan halkının İsrail'in Filistinlilere adil bir çözüm teklif etmesi için zorlanmasını desteklediyorsa da, lobiye mensup teşkilatlar ve özellikle sertlik yanlısı unsurlar bu konuda ortalama bir Amerikalıya göre daha ilgililer. Bunun neticesinde AIPAC ve Başkanlar Konferansı gibi teşkilatların liderleri seçilmiş yöneticiler üzerinde daha yoğun baskı ortaya koyabiliyor ve neticede onların politika tercihleri Amerikan ve hatta İsrail çıkarları aleyhine bile olsa kabul görebiliyor.

ABD'nin Filistinlilere karşı İsrail politikalarına verdiği desteğin sürdürülmesi lobiye mensup teşkilatların temel amacıdır. Ancak onların hedefleri bu amaçla sınırlı değildir. Bu teşkilatlar İsrail'in bölgede hâkim güç olarak kalmaya devam etmesi için Amerikan yardımının devamını talep ediyorlar. İsrail hükümeti ve İsrail yanlısı teşkilatlar Bush yönetiminin Irak, Suriye ve

İran'la alakalı politikalarını ve genel anlamda Orta Doğu planlarını şekillendirmek için ortak hareket ediyorlar. Bundan sonraki bölümde İsrail lobisinin ve İsrail'in Mart 2003'de bütün bölgenin demokratikleştirilmesi için bir adım olarak gördükleri Irak'ın işgal edilmesi kararını nasıl etkilediklerini inceleyeceğiz.

8

Irak ve Orta Doğu'yu Dönüştürme Düşleri

Amerika Irak'ı neden işgal etti? *The Assassins' Gate: America in Iraq* adlı kitabında George Packer, 'bunu bilmek hâlâ mümkün değildir ve bu Irak savaşıyla ilgili en müthiş şeydir.' İlk Bush yönetiminde Dışişleri Bakanlığı Politika Planlama Dairesi Başkanı Richard Haass, Packer'a 'bu sorunun cevabını bilmeden mezara gideceğini' söylüyor.[1] Bir anlamda bu belirsizlik anlaşılabilir; zira Saddam Hüseyin'i devirme kararı bugün bile hayal etmesi güç bir karardır. Saddam Hüseyin herkesin bildiği gibi kitle imha silahları elde etmek istemesi dâhil korkunç özellikleri bulunan zalim bir diktatördü. Ancak onun güçsüzlüğü bu tehlikeli hedeflere ulaşmasını önlüyordu. Saddam'ın ordusu 1991 Körfez Savaşı sırasında imha edilmiş, 10 yıl boyunca devam eden BM ambargoları onu daha da yıpratmıştı. Bunun neticesinde Irak'ın askerî gücü 2003 yılına gelinceye kadar çocuk oyuncağı haline gelmişti. BM silah teftişleri Irak'ın nükleer programını ortadan kaldırmış ve nihai olarak Saddam'ın biyolojik ve kimyasal silah stoklarını da imha etmeye zorlamıştı. Saddam ile Üsame bin Ladin arasında ikna edici nitelikte herhangi bir bağlantı ortaya konulamıyordu. Aslında ikisi birbirine hasımdılar. Üstelik bin Ladin ve yardımcıları Irak'ta değil Afganistan ya da Pakistan'dalardı. Ancak 11 Eylül'den daha sonra, herkes ABD'nin el-Kaide'ye odaklanacağını beklerken, Bush yönetimi Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yapılan saldırılarla hiçbir alakası olmayan ve zaten etkili bir biçimde kuşatılmış bulunan zayıf bir ülkeyi işgal etmeyi tercih etti. Bu nedenle bu karar gerçekten kafa karıştırıcıydı.

Ancak bir diğer bakış açısına göre, ortada şaşılacak bir durum bulunmuyor. Amerika dünyanın en güçlü devletidir ve istediği zaman Saddam'ı devirebileceğinden hiçbir zaman kuşku duyul-

muyordu. Amerika uzun Soğuk Savaş'ı kazanmakla kalmadı, aynı zamanda 1989'dan bu yana girdiği bütün askerî girişimlerden başarıyla ayrıldı. Bunlar arasında, 1991'de Irak'ın kolayca yenilmesi, 1995'de Balkanlardaki çatışmanın durdurulması, 1999'da Sırbistan'ın yenilmesi sayılabilir. 11 Eylül'den sonra Taliban'ın çok hızlı bir şekilde mağlup edilmesi de ABD'nin yenilmezlik imajını güçlendirdi. Bu ortamda Amerika Irak'a karşı savaş ilan ederken hiç kimse bunun lüzumsuz ve akılsızca bir iş olduğunu kolayca söyleyemiyordu. Amerikalılar 11 Eylül'ün verdiği şoku üzerlerinden atamamışlardı. ABD yönetimi ABD'nin teröristlerin kitle imha silahı elde edebileceği bir dönemde en uzaktaki tehlikeleri bile görmezden gelemeyeceği konusunda ikna olmuştu. Savaştan yana olanlar Saddam'ın devrilmesinin diğer haydut devletleri ABD'nin karşı gelinemeyecek kadar güçlü olduğu hususunda ikna edeceğine ve bu rejimleri Amerikan isteklerine uyum göstermeye zorlayacağına inanıyorlardı. Kısacası, savaştan önceki dönemde Amerika hem askerî gücünden emin, hem de kendi güvenliğinden derin bir endişeye kapılmış durumdaydı. Bu ise çok tehlikeli bir birleşimdi.[2]

Bu farklı unsurlar, savaş kararının aldığı stratejik bağlamı oluşturuyorlar ve bizim bu kararı hızlandıran güçlerden bazılarını anlamamıza yardımcı oluyorlar. Ancak denklemde bir başka değişken daha var ki o olmadan bu savaş asla meydana gelemezdi. Bu unsur İsrail lobisi, özellikle ABD'nin Irak'a 11 Eylül'den çok daha önce saldırıya geçmesi için uğraş veren yeni-muhafazakâr siyaset yapımcıları ve uzmanlardan oluşan bir gruptur. Bu savaş yanlısı hizip, Saddam'ın devrilmesinin Amerika ve İsrail'in stratejik konumunu pekiştireceğini, Amerika ve İsrail'e fayda sağlayacak bir bölgesel dönüşüm sürecini tetikleyeceğini düşünüyorlardı. İsrailli yetkililer ve eski İsrail liderleri bu çabaları desteklediler. Zira onlar ABD'nin eski bölgesel düşmanlarından birini, 1991'de İsrail'e Scud füzesi atan adamı, devirmesini çok istiyorlardı.

Elbette Bush yönetiminin Mart 2003'de Irak'a saldırma kararının ardındaki tek faktör İsrail ve İsrail lobisi değildir. Ancak bu faktör çok kritik bir rol oynamıştır. Birçok Amerikalı bu savaşın bir 'petrol savaşı' ya da Halliburton gibi şirketler için çıkarılmış

bir savaş olduğuna inanıyorlar. Oysa bu iddiaları destekleyecek yeterli delil ortada bulunmazken, tam aksini ispatlayacak çok sayıda delil mevcuttur. Diğer bazıları ise Cumhuriyetçi stratejist Karl Rove gibi siyasî danışmanları suçluyorlar ve bu savaşın ülkeyi savaş ortamında tutup Cumhuriyetçi iktidarı sağlama alma taktiğinin bir parçası olduğuna inanıyorlar. Bu görüşün diğer parti taraftarları arasında destekçileri olsa da hem destekleyici mahiyette yeterli delil ortada yok, hem de neden bazı ileri gelen Demokratların da savaşa destek verdiklerini açıklayamıyor. Bir başka görüş ise savaşı Orta Doğu'da demokrasiyi ikame etmenin ilk adımı olarak kabul ediyor. Bu görüş doğrudur. Ancak burada ortaya koyacağımız üzere, bu hırslı plan ayrıştırılamaz bir şekilde İsrail'in güvenliğine duyulan endişelerle bağlantılıdır.

Bu alternatif açıklamalara karşı, savaşın en önemli motivasyonunun İsrail'i daha güvenli hale getirme arzusu olduğunu ileri sürüyoruz. Bu, savaş başlamadan önce çok tartışmalı bir iddiaydı. Ancak Irak'ın şimdi stratejik bir felakete dönüştüğü şu günlerde daha da tartışmalı hale gelmiştir. Açık olmak gerekirse, bu savaşa Amerika'yı itekleyen birey ve teşkilatlar savaşın hem İsrail, hem de Amerika açısından faydalı olacağına inandılar ve savaşın ortaya çıkardığı çıkmazı tahmin edemediler. Yine de lobinin savaşa teşvik konusunda büyük bir rol oynadığını iddia etmek neticede ortaya konulacak delillerle ilgilidir. İşgal kararının alınmasında İsrail ve İsrail yanlısı teşkilatların, özellikle yeni-muhafazakârların önemli payları olduğunu gösteren ciddi deliller mevcuttur.

Delilleri incelemeden önce, bilgili ve saygın kişilerin bu savaşın İsrail güvenliğiyle alakalı olduğu şeklindeki açıklamalarını hatırlayalım. 2001-2003 yılları arasında Başkan'a bağlı Dış İstihbarat Danışma Kurulu üyesi, aynı zamanda 11 Eylül Komisyonu'nun genel direktörü ve Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın danışmanı olan Philip Zelikow, 10 Eylül 2002'de Virginia Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada Saddam'ın Amerika açısından bir tehdit olmadığını söyledi. Zelikow, 'gerçek tehdit İsrail'e karşı olan tehdittir' dedi ve ekledi 'bu tehdit ismini vermeye cesaret edemiyor, zira Avrupalılar bu tehditten o kadar rahatsız değil-

ler... Ve Amerikan hükümeti de bu tehdide eğilme konusunda ısrarlı değil, zira çok popüler değil.'[3]

Emekli NATO komutanı ve eski başkanlık adayı General Wesley Clark, Ağustos 2002'de 'şimdi bu saldırıdan yana olanlar size açık sözlülükle ve özel olarak itiraf edeceklerdir ki Saddam Hüseyin ABD açısından bir tehdit oluşturmamaktadır. Ancak onlar Saddam nükleer silaha sahip olursa bunu bir gün İsrail'e karşı kullanacak diye de endişe ediyorlar.'[4] Ocak 2003'de, bir Alman gazeteci ünlü bir yeni-muhafazakâr akademisyen olan ve Richard Perle'ün başkanlığını yaptığı Savunma Politika Kurulu'nun üyesi olan Ruth Wedgwood'a savaşı neden desteklemek zorunda olduğunu sordu. Wedgwood ise, 'ben burada kabalık yapmak istemem ama Almanya'ya İsrail'le olan özel ilişkisini hatırlatmak istiyorum. Saddam İsrail'in varlığına yönelik asli bir tehdit oluşturuyor. Bu doğrudur.' dedi. Burada Wedgwood, Irak'ın Almanya ya da Amerika'ya doğrudan tehdit oluşturduğunu söyleyerek savaşı meşrulaştırmaya çalışmamıştı.[5]

ABD'nin Irak'ı işgal etmesinden birkaç hafta kadar önce, gazeteci Joe Klein *Time* dergisinde şunları yazıyordu: 'Irak'a karşı savaşın mantığı daha güçlü bir İsrail fikrine dayanıyor. Bu, adının konulması kolay olmayan bir görüş olsa da Bush yönetimindeki yeni-muhafazakâr hizip ve Amerikan Yahudi cemaatinin ileri gelen isimleri tarafından sessizce geliştirilen bir fantazidir.'[6] Eski senatörlerden Ernest Hollings de Mayıs 2004'de benzer bir iddia ortaya attı. Hollings, Irak'ın Amerika için doğrudan tehdit olmadığını savunarak, bu ülkeyi neden işgal ettiğimizi sorguluyordu: 'Bunun cevabını herkes biliyor, dostumuz İsrail'i güvende tutmak istiyoruz.[7] Bir dizi Yahudi teşkilat Hollings'e anti-Semitizm ithamı yakıştırmakta gecikmediler. ADL bu yorumun 'Yahudilerin hükümeti kontrol ve manipule ettiğini söyleyen eski anti-Semitik palavralara çok benzediğini' iddia etti.[8] Hollings kararlılıkla bu suçlamaları reddetti ve kendisininin her zaman İsrail'in savunucusu olduğunu, ancak şimdi çok aşikâr bir gerçeği dile getirdiğini söyledi. Hollins kendisini eleştirenleri 'anti-Semitizm suçlamasından dolayı özür dilemeye' davet etti.[9]

Patrick Buchanan, Arnaud de Borchgrave, Maureen Dowd, Georgie Anne Geyer, Gary Hart, Chris Matthews, Kongre üyesi

James P. Moran (D-Virginia), Robert Novak, Tim Russert ve General Anthony Zinni gibi isimler de ABD'deki İsrail yanlısı grupların Irak savaşının arkasındaki asıl güç olduğunu söyleyen ya da kuvvetle ima eden ifadeler kullandılar.[10] Novak bu savaşı daha başlamadan önce 'Şaron'un savaşı' olarak niteliyordu ve bugün de bu deyimi kullanmaya devam ediyor. Nisan 2007'de Novak 'İsrail'in bu savaşa girme kararında çok ciddi bir katkıda bulunduğundan eminim. Şaron'un senatörlerle yaptığı bir kapalı oturumda onlara, şayet Saddam Hüseyin'den kurtulmayı başarırlarsa İsrail'in güvenlik sorunlarını çözeceklerini söylediğini biliyorum.'[11]

İsrail ile Irak savaşı arasındaki bağlantı, savaş başlamadan önce biliniyordu. ABD'nin Irak'ı işgal etme ihtimali 2002 sonbaharında manşetleri süslemeye başlayınca, gazeteci Michael Kinsley şunu yazmıştı: 'İsrail'in bu konudaki rolünün halk arasında tartışılmaması atasözündeki file benziyor. Fili herkes görüyor ama kimse ondan bahsetmiyor.'[12] Kinsley bunun nedeninin anti-Semitizm suçlamasına maruz kalma korkusu olduğunu belirtiyordu. Savaşın başlamasından iki hafta önce, Nathan Guttman *Ha'aretz* gazetesinde 'İsrail'i bu savaşla irtibatlandıran sesler giderek daha yüksek çıkmaya başlıyor. İsrail'e yardım etme arzusunun Başkan George Bush'un Amerikan güçlerini Körfez'de lüzumsuz bir savaşa göndermesinin en büyük nedeni olduğu iddia ediliyor. Ve bu sesler her taraftan yükseliyor.'[13]

Birkaç gün sonra halen *New York Times*'ın genel yayın yönetmenliğini sürdüren Bill Keller, 'bu savaşın İsrail hakkında olduğu fikri düşündüğünüzden daha yaygın ve ısrarla dile getiriliyor' diye yazıyordu.[14] Nitekim Mayıs 2005'de, savaşın başlamasından iki yıl sonra Amerikan Yahudi Komitesi'nden Barry Jacobs, İsrail ve yeni-muhafazakârların ABD'nin Irak'ı işgal etmesini sağlamada sorumlu oldukları inancının Amerikan istihbarat camiasında çok yaygın olduğunu kabul edecekti.[15]

İsrail'in güvenliğine dair duyulan endişelerin Bush yönetiminin Irak'ı işgal kararı üzerinde etkili olduğunu düşünenlerin ya anti-Semitik ya da kendinden nefret eden Yahudi olduğunu ileri sürenler mutlaka olacaktır. Bu tür suçlamalar tahmin edilebilir olsa da yanlıştır. Şimdi göstereceğimiz gibi, İsrail ve İsrail lobisi-

nin bu savaşın gerçekleşmesinde oynadığı rolü ortaya koyan sayısız gösterge mevcut. Bu, İsrail ya da İsrail lobisinin Amerikan dış politikasını 'kontrol' ettiği anlamına gelmiyor. Onlar sadece bir dizi politik tercih için güçlerini ortaya koydular ve mevcut şartlar nedeniyle istediklerini elde ettiler. Eğer şartlar farklı olsaydı, bu güçlerin ABD'nin savaşa girmesini sağlamaya güçleri yetmeyecekti. Ancak onların çabası olmadan da Amerika bugün Irak'ta olmazdı.

İsrail ve Irak Savaşı

İsrail her zaman Irak'ın düşmanı oldu. Ancak Fransa Saddam'a nükleer reaktör satmayı kabul ettiği 1970'li yılların ortasında İsrail'in Irak hakkındaki endişeleri arttı. Haklı olarak İsrailliler, Saddam'ın, nükleer silah inşası için reaktörü bir sıçrama taşı olarak kullanabileceğinden endişe ediyordu. Tehdide karşılık veren İsrail 1981'de Irak'ın Osirak reaktörünü bombaladı.[16] Bu saldırıya rağmen, Irak birbirinden farklı ve gizli mekânlarda nükleer programı üzerinde çalışmayı sürdürdü. Bu durum İsrail'in neden 1991'deki Körfez Savaşı'na destek verdiğini açıklıyor. İsrail'in temel amacı Irak askerlerini Kuveyt'ten çıkarmak değil Saddam'ı devirmek ve özellikle Irak'ın nükleer programını ortadan kaldırmaktı.[17] Her ne kadar ABD Saddam'ı iktidardan uzaklaştırmadıysa da savaştan sonra Irak'a İsrail'in kaygılarını azaltacak bir BM teftiş rejimi empoze edildi. Ancak İsrail'in kaygıları tamamen giderilmemişti. 26 Şubat 2001 tarihli *Ha'aretz* gazetesinin bildirdiğine göre, 'Şaron, Saddam Hüseyin rejiminin maceraperest ve sorumsuz davranışları nedeniyle Irak'ın bölgesel istikrar için İran'dan daha ciddi bir tehdit oluşturduğuna inanıyor'du.[18]

Şaron'un bu yorumlarına rağmen, 2002 başında Bush yönetiminin Irak'a karşı savaşı ciddi olarak düşündüğü ortaya çıktığında, bazı İsrailli yöneticiler Amerikan yetkililerine İran'ın daha büyük tehdit olduğunu düşündüklerini söylediler.[19] Ancak onlar Saddam'ın devrilmesine karşı değildiler ve Amerikalılara tavsiye verme konusunda sözlerini hiçbir zaman esirgemeyen İsrailli yetkililer Irak'a karşı savaşa giden Bush yönetimini aksi yönde ikna-

ya çalışmadılar. İsrail lobisi de ABD'deki destekçilerini bu işgale karşı harekete geçirmeye çalışmadı. Tam aksine, İsrailli liderler eğer Amerika Saddam'a kilitlenirse İran tehdidini görmezden gelebileceğinden korkuyorlardı. Ancak Bush yönetiminin önce Irak'ta çabuk bir zafer kazanıp ardından İran ve Suriye ile başetmeyi hedefleyen çok hırslı bir planı olduğunu öğrenince İsrailliler Amerikan işgalini hararetle desteklediler. Kısacası, Irak'a karşı savaş kampanyasını İsrail başlatmadı. Bu düşünceyi ortaya atan ve 11 Eylül'den sonra uygulanması için çalışanlar ABD'deki yeni-muhafazakârlardı. Ancak İsrail savaş kararı alınmadan önce, Bush yönetimine ve Amerikan halkına bu savaş fikrinin aşılanması için yeni-muhafazakârlarla ortak çalıştı. Gerçekte İsrailli yöneticiler savaşın başlamasına aylar kalmışken, Başkan Bush'un savaş düşüncesinden vazgeçebileceğinden korkuyorlardı ve Bush'un bu düşüncesinde ısrarcı olması için gayret sarfettiler.

İsrailliler bu gayretlerine, Bush'un savaşı Amerikan kamuoyuna pazarlamaya başlamasından birkaç ay önce başladılar. İsrail eski Başbakanı Benyamin Netanyahu Nisan ayı ortasında Washington'u ziyaret etti ve burada Amerikan senatörleriyle, *Washington Post* gazetesi yöneticileriyle ve diğer bazı kişilerle görüşmeler yaparak, onları Saddam'ın çantaya konarak Amerikan halkına karşı da kullanılabilecek nükleer silahlar geliştirmekte olduğu yönünde uyardı.[20] Birkaç hafta sonra Şaron'un sözcüsü Ra'anan Gissen bir Cleveland gazetesine 'eğer Saddam Hüseyin şimdi durdurulmazsa bundan beş ya da altı yıl sonra nükleer silahları ve kitle imha silahlarını hedeflerine gönderme yeteneğine sahip bir Irak'la başetmek zorunda kalacağız' açıklamasını yaptı.[21]

Mayıs ayı ortasında İsrail Eski başbakanı ve eski Dışişleri Bakanı Şimon Peres, CNN'de 'Saddam Hüseyin'in bin Ladin kadar tehlikeli' olduğunu ve Saddam nükleer silahlarını geliştirirken ABD'nin 'oturup bekleyemeyeceğini' söyledi. Peres'e göre şimdi Irak liderini devirmenin tam zamanıydı.[22] Bir ay sonra da yine İsrail eski başbakanlarından Ehud Barak *Washington Post*'a yazdığı yorum yazısında Bush yönetiminin 'öncelikle Irak'a yoğunlaşıp Saddam Hüseyin'i ortadan kaldırması gerektiğini, Saddam'ın gitmesiyle Arap dünyasının farklı olacağını' söyledi.[23]

12 Ağustos 2002'de Şaron Knesset'in Dışişleri ve Savunma Komitesi'ne Irak'ın 'İsrail'e karşı en büyük tehdit unsuru olduğunu' söyledi.[24] 16 Ağustos'ta Başkan Yardımcısı Cheney'nin Tennessee eyaletinin Nashville şehrinde düzenlenen Yabancı Savaş Gazileri toplantısında yaptığı bir konuşmayla savaş kampanyasını başlatmasından on gün önce, *Ha'aretz*, *Washington Post*, CNN ve CBS haber kanalları dâhil olmak üzere birçok gazete, televizyon ve radyo istasyonu İsrail'in Amerika'ya Irak'a saldırı kararını geciktirmemesi telkini yapıyordu. Bu arada Şaron, Bush hükümetine operasyonu geciktirmenin gelecekte hareket etmek için daha uygun ortamı doğurmayacağını söyledi. Ra'anan Gissen'e göre, saldırıyı geciktirmek, 'ona kitle imha silahı programını hızlandırmak için daha fazla fırsat verecekti.' Gissen saldırıyı ertelemenin çok büyük yanlış olacağını, bunun Saddam'ın kendisini daha iyi silahlandırmasına zemin oluşturacağını iddia etti. İsrail Savunma Bakan Yardımcısı Weizman Shiry de benzer bir görüş ileri sürüyordu: 'Eğer Amerikalılar şimdi harekete geçmezlerse ilerde hiçbir şey yapamazlar. Bir ya da iki yıl içinde, Saddam Hüseyin kitle imha silahları geliştirmede çok büyük mesafe katetmiş olacaktır.' CBS, olan biteni haber manşetiyle çok iyi özetliyordu: 'İsrail'den ABD'ye: Irak Saldırısını Geciktirme.'[25]

Ancak gerek Peres, gerekse Şaron ABD'nin bu kararını etkiliyor görünmek istemediklerini ve ABD'nin kendi muhakemesiyle hareket etmesi gerektiğini de belirtmeyi ihmal etmediler.[26] İsrailli liderler ve onların ABD'deki destekçileri Patrick Buchanan gibi ABD'de bazı yorumcuların 1991 Körfez Savaşı'nın arkasındaki asıl gücün 'İsrail Savunma Bakanlığı ve onun ABD'deki yandaşları' olduğunu ileri sürdüklerini biliyorlardı.[27] Bu durumda siyasî sorumluluk üstlenmeyi reddetmek yapılacak en doğru iş olacaktı. Ancak Ağustos 2002'ye gelindiğinde İsrailli liderlerin Saddam'ı Yahudi devleti için bir tehdit olarak gördükleri ve Bush yönetimini onu iktidardan indirmek için bir savaş ilan etmeye teşvik ettikleri de bir gerçektir. Onların kendi beyanatları da bu yöndedir.

Tam da bu sırada haber ajansları da 'İsrail istihbarat birimlerinin Irak'ın biyolojik ve kimyasal silah geliştirme programlarını hızlandırdığı yönünde delil topladığını' bildiriyordu.[28] Peres

CNN'e 'Saddam'ın bir nükleer silah sahibi olma yolunda ilerlediğini düşünüyor ve biliyoruz.'[29] *Ha'aretz* de 'Saddam'ın geçen hafta, Irak Atom Enerjisi Komisyonu'na işleri hızlandırma emri verdiğini' yazıyordu.[30] İsrail Irak'ın kitle imha silahları hakkındaki bu panik haberlerini Washington'a geçerken Şaron, 'İsrail ve ABD arasındaki stratejik işbirliğinin daha önce görülmemiş boyutlara ulaştığını' beyan ediyordu.[31] Irak'ta kitle imha silahlarının bulunmadığı anlaşıldıktan sonra Senato İstihbarat Komitesi ve İsrail parlamentosu Knesset, İsrail'in Bush yönetimine verdiği istihbaratın çoğunlukla yanlış olduğunu gösteren raporlar yayınladılar. İsrailli emekli bir generalin söylediği gibi, 'Amerikan ve İngiliz istihbaratı tarafından Irak'ın sahip olduğu nükleer güce dair resmin çiziminde İsrail istihbaratının payı çok büyüktü.'[32] Elbette İsrail kendi hesabına başka bir ülkeye riskli ve masraflı iş yaptırmaya çalışan ilk ülke değildir. Dış tehdit altındaki ülkeler genellikle yükü başkalarının üzerine atmaya çalışırlar. ABD de bu konuda zengin bir geleneğin sahibidir.[33] Devrimci İran'dan gelen tehdidi bastırmak için ABD 1980'li yıllarda Saddam Hüseyin'i destekledi, 1979'da Afganistan'ın Sovyetler tarafından işgalinin ardından Afganlı mücahitleri silahlandırdı. Amerika buralarda savaşmak için kendi askerlerini göndermeyip sadece -savaşmak için yeterli nedenleri olan- başkalarının savaş yükünü hafifletmeye çalıştı.

ABD'nin bölgesel rakiplerini imha etmesini bu kadar çok arzuladıkları bir zamanda İsrailli yöneticiler, Başkan Bush'un 2002 yılının Eylül ayında BM Güvenlik Konseyi'nden savaş için izin çıkarmak istemesi ve yine Saddam'ın BM müfettişlerinin Irak'a tekrar girmelerine izin vermesi üzerine oldukça tedirgin oldular. Bu gelişmeler savaş ihtimalini azaltabilirdi. Dışişleri Bakanı Peres gazetecilere, 'Saddam Hüseyin'e karşı savaş bir zorunluluktur. Teftişler ve müfettişler sadece düzgün insanlar üzerinde etkili olabilir. Ancak sahtekârlar teftiş ve müfettişleri kolaylıkla altedebilirler.'[34] Eylül ayı sonunda Moskova'yı ziyaret eden Şaron da teftişlerin devamı için bastıran Rusya Cumhurbaşkanı Vladimir Putin'e teftiş için artık çok geç olduğunu söyledi.[35] Peres de ilerleyen aylardaki BM sürecinden o kadar rahatsız olmuştu ki, 2003 yılının Şubat ayı ortalarında Fransa'ya

olan kızgınlığını bu ülkenin Güvenlik Konseyi'ndeki daimi üyeliğini sorgulayarak ifade etti.[36]

İsrail'in teftişlere karşı amansız muhalefeti onu yalnız ve garip bir konumda bırakmıştı. Marc Perelman'ın Eylül 2002 tarihli *Forward* dergisinde ifade ettiği gibi, 'Saddam Hüseyin'in şaşırtıcı bir hamleyle BM güvenlik müfettişlerine 'şartsız' izin verme kararı İsrail'i köşeye sıkıştırdı. İsrail, Bush yönetiminin Irak'ta rejim değişikliği hedefini açıkça destekleyen tek ülke haline geldi.'[37]

BM diplomasisine karşı mücadele eden İsrailliler Saddam'ı Adolf Hitler benzetmesiyle bir canavar olarak resmetmeye çalıştılar. Onlara göre, eğer Batı Irak'a karşı gelmezse bu 1930'larda Nazi Almanyası ile ilgili yapılan yanlışın bir tekrarı olacaktı. Meşhur İsrailli akademisyen Schlomo Avineri *Los Angeles Times* gazetesindeki yorumunda '1930'larda Almanya'ya karşı uygulanan yatıştırma taktiğini kınayan herkes şimdi Irak'a karşı harekete geçmemenin bir gün aynı şekilde algılanacağını iyi düşünmelidirler.'[38] Yani, Irak'ın işgaline karşı çıkan -ve İsrail'i Filistinlilerle müzakereye zorlayan- herkes gelecek nesiller tarafından tıpkı Neville Chamberlain'in bugün görüldüğü gibi değerlendirileceklerdi. *Jerusalem Post* gazetesi özellikle sertlik yanlısıydı; gazete sık sık savaştan yana olan başyazılar ve yorumlar yayınlarken savaşı eleştiren yorumlara nadiren yer verdi.[39] Bu başyazıların birinde şu görüş ifade ediliyordu: 'Saddam'ın devrilmesi teröre karşı mücadelenin temel taşıdır; Saddam iktidarda kaldığı müddetçe teröre karşı mücadeleyi kazanmak şöyle dursun, başlatamayız bile.'[40]

Diğer İsrailli liderler de Peres ve Şaron'un diplomasi yerine savaş çağrılarını tekrarladılar. İsrail eski Başbakanı Ehud Barak 2002 yılının Eylül ayı başlarında *New York Times*'a yazdığı bir yorum yazısında 'Saddam Hüseyin'in nükleer silah programından dolayı acilen görevden uzaklaştırılması gerektiğini' belirtti.[41] Onun halefi Benyamin Netanyahu da iki hafta sonra *Wall Street Journal*'da 'Saddam'ın Devrilmesinin Nedenleri' başlıklı bir makale yayınlayarak, bir an önce nükleer silahlara ulaşmak için can atan Saddam rejiminin acilen devrilmesi gerektiğini ileri sürdü ve Saddam'a karşı bir savaşın desteklenmesinin İsraillilerin çoğunluğunun görüşlerini yansıttığını iddia etti.[42]

Tabii Netanyahu'nun etkisi gazetelerde köşe yazısı yazmanın ve televizyona çıkmanın çok ötesine gidiyor. Lise, üniversite ve yüksek lisans öğrenimini ABD'de bitiren Netanyahu son derece iyi İngilizce konuşuyor ve nasıl işlediğini çok iyi bildiği Amerikan siyasî sisteminden akıllıca yararlanıyor. Netanyahu'nun Bush yönetiminin içinde ve dışındaki yeni-muhafazakâr çevrelerde ve zaman zaman görüşlerini ifade ettiği Kongre'de yakın dostları bulunuyor.[43] Barak'ın da Amerikan siyaset yapımcıları, siyasetçileri, güvenlik uzmanları ve medyada boy gösteren uzmanlarla iyi ilişkileri mevcut.

İsrail hükümetinin savaş heyecanı savaşın başlamasına aylar kala hâlâ dinmemişti. Örneğin 17 Şubat 2003 tarihli *Ha'aretz* 'Heyecanlı İsrail Ordusu Irak'ta Savaşı Bekliyor' başlıklı bir haberde, İsrail 'askerî ve siyasî liderlerinin Irak'taki savaş için yanıp tutuştuklarını' bildiriyordu. Bundan on gün kadar sonra James Bennet *New York Times*'da 'İsrail Irak'taki Savaşın Bölgeye Faydalı Olacağına İnanıyor' başlıklı bir haber yayınladı. 7 Mart 2003 tarihli *Forward* dergisinde yayınlanan 'ABD Irak Savaşı'ndaki Gecikmelerle Baş Ederken İsrail Heyecan İçinde' başlıklı bir yazı da İsrailli liderlerin savaşın bir önce başlamasını arzu ettiklerini belirtiyordu.[44]

Bütün bu gelişmeler ışığında Bill Clinton'ın 2006'da dile getirdiği görüşe hak vermemek elde değil: 'Tanıdığım bütün İsrailli politikacılar Saddam'ın kitle imha silahlarına sahip olmasa dahi devrilmesi gereken bir tehdit olduğuna inanıyorlar'.[45] Aslında İsrail'deki bu heyecan sadece ülkenin liderleriyle sınırlı değildi. Saddam'ın 1990'da işgal ettiği Kuveyt istisna tutulursa, İsrail, Amerika dışında hem yöneticilerin, hem de halkın Savaşı isteyen tek ülkeydi. 2002 yılı başlarında düzenlenen bir kamuoyu araştırmasına göre İsrailli Yahudilerin %58'i 'İsrail'in Irak'a saldırması için Amerika'yı teşvik etmesi gerektiğine' inanıyordu.[46] Bir yıl sonra Şubat 2003'de düzenlenen bir başka araştırmaya göre İsrailli Yahudilerin %77.5'i ABD'nin Irak'ı işgal etmesinden yanaydı.[47] Tony Blair'in İngiltere'sinde bile İngiliz halkının %51'i savaşa karşıyken, destekleyenlerin oranı %48'de kalmıştı.[48]

Bu garip durum *Ha'aretz* gazetesinden Gideon Levy'nin ilgisini çekmişti: 'Neden İngiltere'de 50 bin insan savaşa karşı gös-

teri düzenlerken İsrail'de bir tek kişi bile gösteri düzenlemiyor? Neden, İsrail'de savaşın zorunlu olup olmadığına dair bir tartışma bile yok?' Ardından devam ediyor: 'İsrail yöneticileri savaşı destekleyen ve bu konuda alternatif bir görüşün duyulmadığı tek Batı ülkesidir.'[49]

İsrail'in aşırı savaş heyecanı ABD'deki bazı İsrail yandaşlarını savaşın İsrail için yapıldığı izlenimi uyandıracak diye kaygılandırmış, İsrail'e söylemini yumuşatma çağrısında bulunmaya sevketmişti.[50] Örneğin 2002 yılının sonbaharında İsrail Projesi olarak bilinen bir Amerikalı siyasî danışman grubu ileri gelen İsrailli ve ABD'deki İsrail yanlısı liderlere 6 sayfalık bir memorandum sundu. 'Irak Hakkında Konuşmak' başlığını taşıyan bu memorandum, savaş hakkındaki beyanatların nasıl olması gerektiği hakkında öneriler içeriyordu: 'Eğer amacınız rejim değişikliği ise, kullandığınız dile çok dikkat etmek zorundasınız. Amerikalıların bu savaşın Amerika'yı değil de İsrail'i korumak için çıkarıldığına inanmalarını istemezsiniz.'[51]

Savaşın başında aynı kaygıları taşıyan Şaron'un da İsrail diplomat ve siyasetçilerinden Irak'taki muhtemel bir savaş hakkında sessiz olmalarını ve İsrail'in Bush yönetimini Saddam'ı devirmeye teşvik ettiğini ima edecek herhangi bir beyanat vermemelerini istedi. Şaron, İsrail'in Amerika'yı Irak'a savaş açmasını istediği yolundaki giderek yaygınlık kazanan intibadan çekiniyordu. Aslında bu doğru bir intibaydı; ancak İsrail nerede durduğunun herkes tarafından bilinmesini istemiyordu.[52]

Lobi ve Irak Savaşı

Irak Savaşı'nın arkasındaki itici güç, uzun süreden beri Amerikan gücünün dünyanın önemli bölgelerini yeniden şekillendirmek için kullanılmasını savunan yeni-muhafazakâr ideolojiye mensup küçük bir gruptu. Bu grup Saddam'ın devrilmesini 1990'lı yıllardan bu yana arzu etmekteydi ve bu adımın hem Amerika, hem de İsrail için faydalı olacağına inanıyorlardı.[53] Bu grup Bush hükümetinin içinde yer alan Paul Wolfowitz ve Douglas Feith gibi Pentagon'un iki ve üç numaralı sivil yetkililerini barındırıyordu. Ayrıca etkili bir kuruluş olan Savunma Politika

Kurulu'nun üyesi olan Richard Perle, Kenneth Adelman ve James Woolsey, başkan yardımcısının müsteşarı Scooter Libby, silahsızlanma ve uluslararası güvenlik müsteşarı John Bolton, onun özel yardımcısı David Wurmser ve Ulusal Güvenlik Konseyi'nde Orta Doğu politikasından sorumlu olan Elliott Abrams gibi isimler de bu grubun mensubuydular. Robert Kagan, Charles Krauthammer, William Kristol ve William Safire gibi meşhur gazeteciler de bu gruba dâhildiler.

Yeni-muhafazakâr isimlerin birçoğunun en üst düzey makamlara atanması İsrailliler ve Amerikalı müttefikleri tarafından çok olumlu bir gelişme olarak görüldü. Wolfowitz Ocak 2001'de Savunma Bakan Yardımcısı olarak atandığı zaman *Jerusalem Post* gazetesi 'Yahudiler ve İsrail yanlısı gruplar şimdi sevinçten uçuyorlar' diye yazmıştı.[54] 2002 yılının ilkbahar döneminde *Forward* dergisi de Wolfowitz'in 'yönetimdeki en sert İsrail yanlısı ses olarak bilindiğini' ifade etti ve daha sonra onu 'Yahudi aktivizmini bilinçli olarak destekleyen' 50 şahsiyet arasında saydı.[55] Tam da bu sırada JINSA Wolfowitz'i, İsrail ile Amerika arasındaki güçlü dostluğa katkıları nedeniyle Henry M. Jackson Üstün Hizmet Ödülü'ne layık gördü. *Jerusalem Post* gazetesi 'çok sadık bir İsrail dostu' olarak tasvir ettiği Wolfowitz'i 2003 yılında 'yılın adamı' ilan etti.[56]

Feith'in savaş kararının savunulmasındaki payı da onun İsrail'e olan kadim sadakati ve oradaki radikal gruplara yakınlığı bağlamında anlaşılmalıdır. Feith JINSA ve ZOA gibi önemli teşkilatlara yakınlığıyla biliniyor. 1990'lı yıllarda İşgal Altındaki Topraklar'daki yerleşim birimlerini savunan ve İsrail'in bu topraklardan geri çekilmemesini tavsiye eden yazılar yazdı.[57] Daha da önemlisi Dördüncü Bölüm'de belirtildiği üzere Feith, Perle ve Wurmser'le birlikte Haziran 1996'da 'Clean Break' adlı raporu kaleme aldı.[58] Göreve başklamak üzere olan Başbakan Benyamin Netanyahu için sağcı bir İsrail araştırma kuruluşu bünyesinde yazılan bu rapor, diğer konuların arasında Netanyahu'ya 'önemli bir İsrail stratejik hedefi olarak gösterdiği Saddam Hüseyin'in Irak'ta görevden uzaklaştırılmasına çalışmasını' tavsiye ediyordu. Rapor, ayrıca, İsrail'in bütün Orta Doğu'yu yeni baştan düzenlemek için adımlar atmaya çağırıyordu. Netanyahu

bu tavsiyeyi yerine getirmedi, ancak Feith, Perle ve Wurmser bu defa da Bush yönetimini aynı hedefler doğrultusunda çalışmaya teşvik etmeye başladılar. Bu durum *Ha'aretz* gazetesi köşe yazarı Akiva Eldar'ın Feith ve Perle'ü 'Amerikan hükümetlerine sadakatla İsrail çıkarlarına sadakat arasındaki ince çizgide yürümekle suçlamasına' neden olacaktı.[59]

George Packer'ın *The Assassin's Gate* adlı kitabında belirttiği gibi, savaş kararını desteklerken 'Feith ve Wurmser için İsrail'in güvenliği belki de en önemli hedefti.'[60] John Bolton ve Scooter Libby de İsrail'in sağlam destekçilerindendi. ABD'nin BM büyükelçisi, olarak Bolton İsrail'in çıkarlarını ısrarla ve heyecanla destekledi. Öyle ki Mayıs 2006'da İsrail'in BM büyükelçisi esprili bir şekilde Bolton'u 'Birleşmiş Milletler'deki İsrail ekibinin gizli bir mensubu' olarak nitelendirmişti. İsrail büyükelçisi devamla, 'Gizleyecek bir şey yok. Biz aslında beş diplomat değiliz. Biz burada John Bolton da dâhil olmak üzere en az altı kişiyiz' yorumunu yapıyordu.[61] 2006 yılında Bolton'un yeniden atanması tartışıldığında İsrail yanlısı gruplar Bolton'un tarafında yer aldılar.[62] Libby 2005 sonbaharında Beyaz Saray'ı terk ettiğinde *Forward* dergisi onun hakkında şu yorumu yapıyordu: 'İsrailli yetkililer Libby'i sevmişlerdi. Onu İsrail'i ilgilendiren konularla alakadar, İsrail davasına sempatik ve kolayca erişilebilir bir bağlantı olarak gördüler.'[63]

Bush yönetiminin dışındaki yeni-muhafazakârlar da İsrail'e sadakat konusunda hükümet içindeki dava arkadaşlarından hiç de geri kalmazlardı. Köşe yazarı Charles Krauthammer'ın 10 Ocak 2002'de Bar-Ilan Üniversitesi'nden Siyon'un Muhafızı ödülünü almasının ardından söylediklerine bakalım.[64] Onun konuşmasının ana teması, İsrail'in Oslo barış sürecine katılımını Yahudi mesihciliğinin yanlış yorumunun bir örneği olarak nitelemekti. Bu konuşmada Krauthammer kendisini İsrail'le irtibatlandırdı ve İsrailli olarak niteledi. Konuşmasının bir yerinde hızını alamayıp şu yorumu yapabildi: '35 yıl önce bugün Altı Gün Savaşı bitmişti. Sanki yeni bir dönem başlıyordu... Kudüs yeniden birleşmiş, Mabed Tepesi yeniden bizim, İsrail'in olmuştu.' Krauthammer ilave etti: 'Benim burada bu gece söylemeye çalıştığım şey, bugün bizim bir halk ve bir Yahudi devleti olarak kar-

şı karşıya olduğumuz zorlukların kökleri bu yeni Mesihci heyecanda saklıdır.' Diğer bütün yeni-muhafazakârlar gibi Krauthammer da Irak'ın işgalinin amansız bir müdafiiydi.

Önde gelen yeni-muhafazakârların çoğu İsrail'e karşı güçlü bağları olan Yahudi Amerikalılardan oluşsa da savaş yanlısı ekibin içinde önemli bazı kişiler Yahudi değildi. John Bolton'a ilaveten, Başkan Bush ve Clinton'a PNAC tarafından yazılan mektuplar, CIA eski müdürü James Woolsey ve Eğitim eski Bakanı William Bennett gibi Yahudi olmayan isimlerin de imzalarını taşıyordu. Woolsey Saddam'ın 11 Eylül'den sorumlu olduğunu ispat etmeyi kendine vazife edinmişti ve Muhammed Atta'nın Prag'da bir Iraklı istihbarat görevlisiyle buluştuğunu ortaya koyan eski bir raporu teyit etme konusunda olağanüstü gayret sarfetti. Gerçekle alakası olmadığını herkesin iyi bildiği bu hikâyeyi, Woolsey ve Başkan Yardımcısı Dick Cheney savaşı meşrulaştırmak için kullandılar.[65]

Irak'a karşı savaş için kampanya yapan lobi sadece yeni-muhafazakârlardan oluşmuyordu. Belli başlı İsrail yanlısı teşkilatların liderleri de bu savaşa desteklerini ifade ettiler. Elbette yeni-muhafazakârların bu teşkilatlarla da yakın ilişkileri bulunuyordu. Savaşı pazarlama kampanyasının olanca hızıyla devam ettiği 2002 yılının Eylül ayı ortalarında Michelle Goldberg'in *Salon* dergisinde ifade ettiği gibi, 'merkezî Yahudi teşkilat ve liderleri ABD'nin Bağdad'ı işgalinin en sıkı destekçileri arasında'ydı.[66] Aynı husus Bağdad'ın işgalinden sonra, *Forward* dergisinin başyazısında da vurgulanıyordu: 'Başkan Bush savaşı pazarlamaya çalışırken ABD'nin en önemli Yahudi teşkilatları onun yardımına koştular. Yahudi cemaati önderleri Saddam Hüseyin'in ve kitle imha silahlarının yok edilmesinin ne kadar önemli olduğunu vurgulayan beyanat üzerine beyanat verdiler. Bazıları Irak liderinin görevden uzaklaştırılmasının Orta Doğu'ya barış getirme ve ABD'nin terörle mücadeleyi kazanması yolunda çok önemli bir adım olduğunu bile ileri sürdüler.'[67]

Büyük Yahudi teşkilatları arasında savaşa karşı herhangi bir muhalefet olmamakla birlikte, savaşın ne kadar yüksek sesli olarak desteklenmesi gerektiği hususunda bazı görüş ayrılıkları mevcuttu. Bazıları işgale verilecek çok açık bir desteğin bu sava-

şın İsrail adına yapıldığı izlenimi vereceğinden endişe ediyorlardı.[68] Yine de Yahudi Kamu İşleri Konseyi ve Başkanlar Konferansı Irak'a karşı 'son çare olarak' güç kullanımına resmen onay verdiler.[69] Lobiye mensup ileri gelen şahsiyetler ise bununla da yetinmediler. İşgalin yüksek sesli savunucuları arasında, sık sık savaş yanlısı açıklamalarda bulunan Başkanlar Konferansı genel başkanı Mortimer Zuckerman da bulunuyordu. 2002 yılının Ağustos ayı sonunda Zuckerman genel yayın yönetmenliğini yürüttüğü *U.S. News & World Report* dergisinde çıkan bir yazısında 'Saddam'ı devirdiğimizde kötü sonuçların ortaya çıkacağından korkanlar eğer bu kâbusla yaşamaya devam edersek daha kötüsünün, çok daha kötüsünün meydana geleceği gerçeğini anlamak istemiyorlar. Başkan Bush ise bunu görüyor. Burada elimizdeki en iyi ilaç önleyici ilaçtır.'[70]

Heyecanlı savaş yanlıları arasında Amerika Yahudi Kongresi başkanı Jack Rosen ve Reform Yahudiliği Dini Faaliyet Merkezi başkanı David Saperstein de bulunuyordu. Liberal siyasî görüşleriyle tanınan ve hakkında *Washington Post* gazetesinin 'Kongre'deki en önemli dini lobici' diye bahsettiği Saperstein Eylül 2002'de yaptığı bir açıklamada, 'Yahudi Cemaati Saddam Hüseyin'in teşkil ettiği tehdidin ortadan kaldırılmasını savunmaktadır' görüşünü ifade etmişti.[71] New York bölgesinde etkili bir gazete olan *Jewish Week* de savaşı desteklemekteydi. Gazetenin yönetmeni ve yayıncısı Gary Rosenblatt Aralık 2002'deki bir köşe yazısında 'Washington'un Saddam Hüseyin'e karşı savaş ilan etmesi özellikle İsrail'e karşı korkunç bir tehdit oluşturan bir zalimden bütün dünyayı kurtarmak için iyi bir fırsattır. Bir despot şeytani niyetlerini ilan ediyorsa, ona inanın. Bu bizim Hitler ve Soykırım'dan çıkarmamız gereken bir derstir. Ayrıca Tevrat da düşmanınız sizi öldürmeye niyetleniyorsa, önce siz onu öldürün buyuruyor. Nefs-i müdafaa sadece izin verilen değil aynı zamanda emrolunan bir şeydir de.'[72] AIPAC ve ADL gibi teşkilatlar da savaşı desteklediler, ancak onlar bunu çok daha az şamatalı bir şekilde yaptılar.

Savaşın iyice çıkmaza girdiği şu sıralarda İsrail yandaşları bazen lobi içindeki en aktif teşkilat olan AIPAC'ın işgali desteklemediğini söylüyorlar.[73] Ancak bu iddia makul değildir. Zira AI-

PAC daima İsrail ne isterse onu yapmıştır ve İsrail de kesinlikle ABD'nin Irak'ı işgalinden yana olmuştur. Nathan Guttman AIPAC'ın ilkbahar 2003'deki yıllık konferansı üzerine yazdığı bir yazıda bu hususu vurguluyor: AIPAC daima İsrail'in menfaatlarını desteklemiştir. İsrail bu savaşı desteklediyse, Amerikan başkentinde toplanan binlerce AIPAC lobicisi de desteklemiştir.'[74] AIPAC Genel Müdürü Howard Kohr'un Ocak 2003 tarihli *New York Sun* gazetesindeki ifadesi daha da dikkat çekiciydi. Kohr AIPAC'ın bir önceki yıl içindeki başarılarını sayarken Irak'a karşı güç kullanılmasına onay verilmesi için Kongre'de nasıl 'sessiz' lobi faaliyetleri yürüttüklerini itiraf etti.[75] AIPAC'ın Irak savaşı döneminde politika direktörlüğünü yürüten Steven J. Rosen hakkında Jeffrey Goldberg tarafından yazılan ve *New Yorker* dergisinde yayınlanan yazıdan 'AIPAC'[ın] Irak savaşı lehine Kongre'de lobi faaliyetleri yürüttü'ğünü öğreniyoruz.[76]

AIPAC ABD'nin Irak'taki mevcudiyetinin çok sağlam bir destekçisi oldu. Sonbahar 2003'de Bush yönetimi Senato'daki Demokratlar'dan savaş için daha fazla para alma konusunda sıkıntı yaşayınca, Senato'daki Cumhuriyetçiler AIPAC'a başvurarak yardım talebini desteklemeleri için Demokratlar'dan ricacı olmasını istediler. AIPAC temsilcileri bazı Demokrat senatörlere başvurarak parayı onaylattılar.[77] Mayıs 2004'de Bush AIPAC'ta Irak politikalarını savunan bir konuşma yaptı. Konuşma boyunca dinleyiciler Bush'u tam 23 kez ayakta alkışladılar.[78] Amerikan kamuoyunun Irak savaşı aleyhine döndüğü bir sırada, 2007 AIPAC konferansında ise Başkan Yardımcısı Cheney Irak'taki mevcut politikanın devamını savundu. *Jerusalem Post*'tan David Horovitz'e göre Cheney de yoğun bir alkış almıştı.[79] Meclis azınlık lideri John Boehner burada yaptığı konuşmasında sarfettiği 'Irak'ta başarısız olmanın İsrail devletine doğrudan bir tehdit oluşturduğuna kim inanmıyor? Irak'ta başarısızlık Amerika için düşünülmeyecek kadar feci neticeler doğuracaktır' sözlerini dinleyiciler ayağa kalkıp alkışladılar. Buna karşılık, Meclis sözcüsü Nancy Pelosi Bush yönetiminin 'asker artırma' stratejisini eleştirdiğinde dinleyiciler onu yuhaladılar.[80]

AIPAC, İsrail lobisi içinde, Irak konusunda Bush'la beraber hareket eden ya da en azından savaşa karşı çıkmayan tek örgüt

değildir. *Forward* dergisinin Mart 2007'de bildirdiği gibi, 'çoğu Yahudi teşkilatı savaşa karşı çıkmayı reddetti ve zaman zaman bu konuda hükümete destek verdi.'[81] Bu davranış Amerikan Yahudilerinin çoğunun savaşa dair tutumları açısından özellikle dikkat çekicidir. Sonuçları 2007'de ilan edilen ancak saha araştırması 2005'e kadar uzanan bir Gallup kamuoyu araştırmasına göre, Amerikan Yahudilerinin büyük çoğunluğu (%77) Irak Savaşı'na karşıydılar. Bu oran Amerikan halkı içinde Irak savaşına karşı olanların oranından (%52) çok daha yüksektir.[82] Irak savaşı konusunda nüfûzlu ve zengin İsrail yanlısı teşkilatların Amerika Yahudi azınlığıyla alakasız olduğu görülüyor. Tikkun Cemaatı ve JVP gibi birkaç Yahudi teşkilatı savaşın başlamasından önce de savaşa muhaliftiler sonra da muhalif kalmaya devam ettiler. Ancak Dördüncü Bölüm'de belirttiğimiz gibi bu küçük teşkilatlar AIPAC gibi teşkilatları kadar parasal açıdan güçlü ve tesirli değiller.

Lobiye mensup teşkilatlarla Amerikan Yahudi azınlığı arasındaki bu görüş farklılığı özel olarak vurgulanması gereken önemli bir hususa işaret ediyor. Her ne kadar İsrailli liderler, yeni-muhafazakârlar ve İsrail lobisi ABD'nin Irak'ı işgalini arzu etmişlerse de Amerikan Yahudi cemaati farklı düşünüyordu.[83] Columbia Üniversitesi'nde gazetecilik profesörü Samuel Freedman'ın belirttiği gibi, Pew Araştırma Merkezi'nce düzenlenen kamuoyu araştırmalarına göre, Yahudilerin %52'si Irak savaşını desteklemişken bu oran genel halk arasında %62 düzeyindeydi.[84] Bu nedenle Irak savaşını 'Yahudi etkisi'ne bağlamak ya da savaştan dolayı 'Yahudileri suçlamak' çok ciddi bir yanlış olacaktır. Savaş büyük oranda İsrail *lobisi*nin ve bu lobi içindeki yeni-muhafazakâr kanadın katkısıyla gerçekleşmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, İsrail lobisi her zaman, adına konuştuğunu iddia ettiği camianın temsilcisi olmamıştır.

Kuşkucu Bir Amerika'ya Savaşı Pazarlamak

Yeni-muhafazakârlar Saddam rejimini devirme kampanyalarına Bush başkan olmadan çok önce başlamışlardı. Bu çevrelerin 1998'de yazdıkları, Başkan Clinton'a Saddam'ın iktidardan

uzaklaştırılması çağrısı yapan iki mektup ses getirmişti. 26 Ocak 1998 tarihli ilk mektup PNAC bünyesinde yazılmıştı ve Elliott Abrams, John Bolton, Robert Kagan, William Kristol, Richard Perle, Donald Rumsfeld ve Paul Wolfowitz gibi isimlerin imzasını taşıyordu. İkinci mektup ise Körfez'de Barış ve Güvenlik Komitesi adlı bir örgüt bünyesinde 19 Şubat 1998'de yazıldı. Bu teşkilat 1990'da Perle, Demokratik Parti Ulusal Komitesi eski siyasî direktörü Ann Lewis ve Kongre eski üyesi Stephen J. Solarz (D-New York) tarafından Birinci Körfez Savaşı'na destek amacıyla kuruldu. Bu ikinci mektuba imza atanlar arasında birinci mektuba imza atanlara ilaveten Douglas Feith, Michael Ledeen, Bernard Lewis, Martin Peretz ve David Wurmser gibi isimler bulunuyordu.[85]

Bu iki yüksek profilli mektuba ilaveten, yeni-muhafazakâr ve lobideki müttefikleri 1998'de Kongre'nin Irak Özgürlük Yasası adında bir yasanın çıkarılması için ellerinden geleni yaptılar. Bu yasaya göre, 'Irak'ta Saddam Hüseyin rejiminin yıkılması ve yerine demokratik bir hükümetin kurulmasına çalışmak ABD'nin politikası olacak'tı. Yeni-muhafazakârlar bu yasa hakkında çok heyecanlıydılar zira yasa sadece Irak'ta rejim değişikliğini onaylamıyor, aynı zamanda kendilerini Saddam'ın devrilmesine adamış gruplara 97 milyon dolarlık yardım sağlıyordu.[86] Bu yardımı alacak asıl teşkilat yeni-muhafazakârlara yakın bir isim olan Ahmed Çelebi'ydi. Perle, Wolfowitz ve Woolsey, JINSA'yla birlikte olanca gayretleriyle yasanın çıkması için çalıştılar.[87] Tasarı Meclis'te 38 olumsuz oya karşılık 360 kabul oyuyla ve Senato'da ise oybirliğiyle kabul edildi. Başkan Clinton ise yasayı 31 Ekim 1998'de onayladı.

Clinton için Irak Özgürlük Yasası bir şey ifade etmiyordu ancak partisinin ara seçimlerle ve kendisinin de azledilme tehdidiyle karşı karşı olduğu bir zamanda veto etmeye gücü yetmedi.[88] Clinton ve yakın kurmaylarının Çelebi hakkındaki görüşleri olumsuzdu ve bu nedenle yasayı uygulamaya koymak için herhangi bir şey yapmadılar. Clinton görevden ayrılıncaya dek, Çelebi gibi muhalefet unsurlarına herhangi bir para aktarılmında bulunmadı. Clinton ayrıca Saddam'ın devrilmesi hedefine yönelik de herhangi bir çaba içinde olmadı ve bu uğurda Amerikan

askerî gücünü kullanmayı kesinlikle düşünmüyordu.[89] Özetle yeni-muhafazakârlar Irak'a karşı savaş düşüncesini Clinton döneminde kimseye satamamışlardı. Bununla birlikte, Bağdad'da rejim değişikliğini Amerikan hükümetinin resmi bir hedefi haline sokmayı başarmışlardı.

Yeni-muhafazakâr ekibe mensup bazı önemli isimler yeni hükümette kilit pozisyonlara gelmiş ve kafalarındaki amacı gerçekleştirme konusundaki heyecanları olduğu gibi duruyor olmasına rağmen, Bush yönetiminin iktidardaki ilk aylarında da Irak'ın işgali için yeterli destek toplamayı başaramadılar. Richard Perle'ün ifadesiye, bu erken dönemde Saddam'ın devrilmesini savunanlar yönetim içinde kendilerine destek bulamadıkları için şikâyetçiydiler.[90] Mart 2001'de *New York Times* gazetesinin ifade ettiğine göre, 'bazı Cumhuriyetçiler' Rumsfeld ve Wolfowitz'in 'başkan Hüseyin'in devrilmesi çabalarını hızlandıracaklarına dair verdikleri seçim öncesi sözleri yerine getirmediklerinden' şikâyet ediyorlardı. Bu arada *Washington Times* da 'Şahinler Nasıl Güvercin Oldular?' başlıklı bir başyazı yayınladı. Bu yazının metnini 26 Ocak 1998'de Başkan Clinton'a gönderilen mektup oluşturuyordu.[91]

2004'de yayınlanan Richard Clarke'ın *Against All Enemies* ve Ron Suskind'in *The Price of Loyalty* adlı kitaplarının kopardığı gürültüye bakılacak olursa, Bush ve Cheney'nin Ocak 2001'de göreve gelir gelmez Irak'ı işgali kafaya koyduklarını düşünebiliriz.[92] Ancak bu yorum yanlıştır. Başkan ve yardımcısı kesinlikle Saddam'ı devirmeyi istiyorlardı ancak onların 11 Eylül'den önce Irak'ı işgal etmeyi ciddi olarak planladığına dair herhangi bir gösterge mevcut değildir. Bush Saddam'a karşı güç kullanımını 2000 seçim kampanyasında savunmamıştı. Daha sonra da Bob Woodward'a verdiği beyanatında Saddam'a savaş ilan etmeyi 11 Eylül'den önce düşünmediğini açıkladı.[93] İlginç olan, kampanyada dış politika danışmanı Condoleezza Rice'ın 2000 yılı başında çıkan *Foreign Affairs* dergisinde ABD'nin nükleer bir Irak'la da yaşabileceğini söylemesiydi. Rice Saddam'ın 'konvansiyonel askerî gücünün son derece zayıfladığını' ve 'panik havası oluşturmaya gerek olmadığını' söylüyordu.[94]

Başkan Yardımcısı Cheney 1990'lı yıllar boyunca Irak'ı işgal etmenin strajik bir felaket olacağını söylüyordu. Cheney 1998 yılında Başkan Clinton'a yeni-muhafazakârlar tarafından gönderilen iki mektubu da imzalamadı.[95] 2000 seçim kampanyası sırasında Cheney 1991 yılında Bağdat rejimini devirmeme kararını savundu. Kendisi de o sıralarda Savunma Bakanı olarak bu kararda önemli bir pay sahibiydi ve şimdi 'Irak'a karşı mevcut politikalarımızın devam etmesini istiyoruz' diyordu.[96] Başkanın ve onun görüşlerinin 2001 yılı başında değiştiğine dair herhangi bir gösterge bulunmamaktadır.[97] 1998 yılında Başkan Clinton'a yazılan her iki mektubu da imzalayan isim olan Savunma eski Bakanı Rumsfeld, Bush yönetiminde göreve başlamadan önce savaşı savunan tek üst düzey şahsiyettir. Bazen savaşı çıkarmakla suçlanan petrol şirketleri, silah üreticileri, Hıristiyan Siyonistler ve Kellogg Brown & Root gibi savunma taşeronları gibi güç odaklarının da Irak konusunda sesleri çıkmıyordu. İşin en başında yeni-muhafazakârlar yalnız başlarınaydılar.

Ancak yeni-muhafazakârlar her ne kadar savaşın baş mimarları olsalar da ne Clinton'ı, ne de Bush'u işgalin gerekliliğine dair ikna edebilmiş değildiler. Bu amaçlarına ulaşabilmek için yardıma ihtiyaçları vardı ve 11 Eylül imdatlarına yetişti. Bu trajik günde meydana gelen olaylar Bush ve Cheney'nin rota değişikliği yaparak Saddam'ı devirmek için önleyici bir savaşın müdafii haline gelmelerini sağladı. Robert Kagan, George Packer'la yaptığı mülakatında bu hususu şöyle beyan ediyor: '11 Eylül bir dönüm noktasıdır. Bush 10 Eylül'de böyle değildi.' Aralarında Scooter Libby, Paul Wolfowitz ve Princeton tarihçisi Bernard Lewis'in bulunduğu yeni-muhafazakârlar başkanı ve başkan yardımcısını savaşa ikna etmede önemli bir rol oynadılar. 11 Eylül onların eski Amerikan dış politikası görüşlerini satabildikleri şartları sağlamıştı. Muhtemelen onların en büyük avantajı hem başkan, hem de başkan yardımcısının görülmemiş bir olay karşısında olan biteni anlamaya çalıştıkları ve yeni bir uluslararası politika düşüncesine ihtiyaç olduğu bir dönemde ellerinde Kagan'ın deyimiyle 'hazır bir dünya görüşü' olmasıydı.[98]

Wolfowitz'in davranışı bu durumu gözler önüne seriyordu. 15 Eylül 2001'de Bush'la Camp David'de gerçekleştirdiği toplan-

tı sırasında Wolfowitz Afganistan'dan önce Irak'a saldırılmasını savundu. Halbuki Saddam'ın Amerika'ya karşı yapılan terör saldırılarıyla bir alakasının bulunmadığı ortadaydı; bin Ladin'in ise Afganistan'da olduğu biliniyordu.[99] Wolfowitz Irak'ı işgal konusunda o kadar ısrarcıydı ki Cheney beş gün sonra ona 'Saddam'a karşı ajitasyon yapmayı bırak'ması talimatı verdi.[100] Cumhuriyetçi bir Kongre üyesine göre, 'Wolfowitz durmadan Irak konusunu gündeme getiren bir papağan gibiydi. Bu konuda Başkan'ın sabrını taşırmak üzereydi.'[101] Bush Wolfowitz'in tavsiyesini reddederek Afganistan'a yöneldi. Ancak Irak'a karşı savaş şimdi daha ciddi bir ihtimal olarak kabul ediliyordu ve Başkan 21 Kasım 2001 tarihinde askerî uzmanlara işgal planlarını hazırlamaları emrini verdi.[102]

İktidar koridorlarında diğer yeni-muhafazakârlar da aktif bir şekilde çalışıyorlardı. Her ne kadar bu konuda tam bir hikaye elimizde olmasa dahi, Bernard Lewis ve John Hopkins Üniversitesi'nden Fouad Ajami gibi akademisyenlerin Başkan Yardımcısı Cheney'i Irak savaşını desteklemeye ikna ettiklerine dair elimizde yeterince bulgu mevcuttur.[103] *Slate* dergisi yayın yönetmeni Jacob Weisberg Lewis'i 'Irak savaşının ardındaki muhtemelen en etkili entelektüel' olarak nitelendiriyor.[104] Cheney aynı zamanda Eric Edelman ve John Hannah gibi yeni-muhafazakâr yardımcılarının etkisi altına girmişti. Ancak Başkan Yardımcısı üzerindeki en etkili isim müsteşarı Scooter Libby oldu. Libby hükümetteki en güçlü şahsiyetlerden biriydi ve görüşleri arkadaşı ve hocası Paul Wolfowitz'in görüşleriyle benzerlik arzediyordu.[105] 11 Eylül'den kısa bir süre sonra *New York Times* gazetesine göre, 'Paul D. Wolfowitz ve I. Lewis Libby gibi bazı ileri gelen hükümet yetkililerinin sadece Üsame bin Ladin'in Afganistan'daki ağına karşı değil aynı zamanda Irak ve Lübnan'ın Bekaa vadisindeki terörist kamplara karşı mümkün olduğu kadar erken ve kapsamlı bir askerî harekât için baskı yapıyorlar'dı.[106] Başkan Bush'un 2002 yılı başlarında ABD'nin Saddam'ı devirmesi gerektiğine ikna edilmesinde Başkan Yardımcısı Cheney'in payı büyük oldu.[107]

Bunun yanı sıra diğer iki husus yönetimdeki yeni-muhafazakârların Irak savaşının meydana gelmesini nasıl sağladıklarını gösteriyor. Öncelikle, yeni-muhafazakârların savaş hakkında sa-

dece kararlı olmadıklarını, aynı zamanda kafalarını bu konuyla bozduklarını söylemek bir abartı olmaz. Ocak 2003'de önemli bir devlet görevlisinin beyan ettiği gibi, 'bazı insanlar bu konuya dini inançları gibi bakıyorlar. Bu konu onlar için bir din gibi ve şimdi harekete geçmezsek bu bizim toplumumuzun sonu olacak.' *Washington Post*'tan bir gazeteci de Beyaz Saray'da bir toplantıdan dönen Colin Powell'ın gözlerini ovuşturarak 'bunların kafası Irak'a saplanmış' yorumunu yaptığını aktarıyordu. Gazeteci Bob Woodward da Savunma Politikası Kurulu'nun üyesi Kenneth Adelman'ın 'zaman geçtikçe ve destek azaldıkça hiç savaş çıkmayacağını düşünüp korktuğunu' anlatıyordu.[108]

İkinci olarak, Irak'a karşı savaş için Dışişleri Bakanlığı, istihbarat camiası ve askerler arasında fazla bir istek yoktu. Dışişleri Bakanı Powell, nihai noktada başkanın savaş kararını desteklemişse de bunun kötü bir fikir olduğuna inanıyordu. Bakanlık alt düzey kadrosu da onun kuşkucu tavrını paylaşıyordu. Ancak Dışişleri Bakanlığı'nda farklı düşünen iki önemli isim vardı: Beyaz Saray'la yakın bağları bulunan yeni-muhafazakâr isimler olan John Bolton ve David Wurmser. CIA başkanı George Tenet de Beyaz Saray'ı Irak konusunda destekledi ancak bu çok kuvvetli bir destek değildi. Gerçekte istihbarat camiasında çok az kişi savaş nedenlerini ikna edici bulmuştu. Bu nedenle aşağıda incelenecği üzere, yeni-muhafazakârlar kendi istihbarat birimlerini oluşturdular. Ordu, özellikle kara kuvvetleri, Irak konusunda kuşkucularla doluydu. Genel Kurmay Başkanı General Eric Shinseki ortaya attığı işgal için gerekli asgari asker sayısı tahminlerinden dolayı Wolfowitz tarafından şiddetle eleştirildi. Rumsfeld de Shinseki'yi savaş planları hakkında kuşkularını dile getirmesinden dolayı azarladı.[109] Yönetim içindeki savaşın şahinleri daha çok Beyaz Saray ve Pentagon'daki üst düzey sivil yöneticilerdi. Bunların hemen hepsi yeni-muhafazakâr isimlerdi.

Yeni-muhafazakârlar suratle Irak'ı işgal etmenin teröre karşı savaşın kazanılması için gerekli olduğu tezini işlemeye koyuldular. Bu çabalar kısmen Bush'a baskı yapmaya, kısmen de hükümet içindeki ve dışındaki savaş muhaliflerinin seslerini bastırmaya yönelikti. 13 Eylül 2001 tarihinde JINSA 'Bu Bin Ladin'den Ötesine Gidiyor' başlıklı bir basın açıklaması yayınladı. Açıkla-

mada 'Üsame bin Ladin'in suçunu tam bir kesinlikle ispatlayacak uzun bir tahkikat lüzumsuzdur. Bin Ladin söylem ve hareket itibarıyla suçludur. Onun geçmişi suçunu ispatlıyor. Aynı durum Saddam Hüseyin için de geçerlidir. Geçmişteki eylemlerimiz yeterince güçlü değildi. Ancak şimdi bu pasif tutumumuzu tersine çevirmek için yakaladığımız fırsatı kullanmalıyız.'[110] Bir hafta sonra, 20 Eylül'de ileri gelen yeni-muhafazakârlar ve müttefiklerinden müteşekkil bir grup Bush'a hitaben bir açık mektup yayınladı. Mektupta, 'eğer eldeki deliller Irak'ı 11 Eylül saldırılarıyla irtibatlandırmaya yetmiyor olsa bile, terörizmi ve destekçilerini ortadan kaldırmayı amaçlayan bir strateji kesinlikle Saddam Hüseyin'in devrilmesini içermek zorundadır.'[111] Bu mektup aynı zamanda Bush'a bir hatırlatmada bulunuyordu: 'İsrail ABD'nin uluslararası terörizme karşı en sağlam müttefikidir ve öyle de kalacaktır.'

Bir hafta kadar sonra, 28 Eylül'de, *Washington Post* gazetesinden Charles Krauthammer Afganistan'da işimizi bitirdikten sonra, Suriye'nin, sonra da İran ve Irak'ın hedef olması gerektiğini yazıyordu. Krauthammer'ın ifadesiyle, 'Teröre karşı savaş Bağdat'ta, dünyanın en tehlikeli rejimini devirdikten sonra sona erecek. Bundan kısa bir süre sonra, *Weekly Standard* dergisinin 1 Ekim tarihli sayısında, Robert Kagan ve William Kristol, Afganistan'ın ardından, Irak'ta bir rejim değişikliği için harekete geçilmesini savunuyordu.[112] *U.S. News & World Report* gazetesinden Michael Barone ise 'Dünya Ticaret Merkezi'nde küllerin tozu kalkmadan dahi Irak'ın bu saldırıya yardımcı olduğu ve belki de saldırıyı planladığına dair bol miktarda delilin mevcut olduğunu' yazıyordu.[113]

Bundan sonraki 18 hafta boyunca yeni-muhafazakârlar Irak'ı işgal için destek kazanma kampanyalarını yorulma nedir bilmeksizin sürdürdüler. 3 Nisan 2002'de Bush'a hitaben bir başka açık mektup yayınlandı ve bu mektupta İsrail'in güvenliği Saddam'ın devrilmesine bağlandı.[114] Mektup, başkanı 'İsrail'in hükümetinin teröre karşı mücadelesine verdiği güçlü destekten dolayı tebrik ediyordu.' Mektupta Amerika ve İsrail'in ortak bir düşmana karşı aynı savaşı yürüttüğü tezi işleniyor ve Bush'tan Saddam Hüseyin'i iktidardan uzaklaştırma çabasında acele et-

mesi isteniyordu. Zira geç kalınırsa, 'bugün İsrailli dostlarımızın ve bizim şimdiye kadar uğradığımız zararlar ileride karşı karşıya kalınacak felaketin yanında bir hiç mesabesinde olacaktır.' Mektup şu mesajla bitiyordu: 'İsrail'in teröre karşı savaşı bizim savaşımızdır. İsrail'in kazanacağı zafer bizim zaferimizin önemli bir parçasıdır. Ahlakî ve stratejik nedenlerden dolayı biz teröre karşı mücadelesinde İsrail'in yanında yer almalıyız.'

Bu mektubun temel amacı Arafat, bin Ladin ve Saddam'ı hem İsrail, hem de Amerika'ya karşı tehdit oluşturan bir tehlikenin parçası olarak göstermekti. Bu ortak ve giderek büyüyen tehlikeyi tasviri sadece Amerika ile İsrail arasındaki yakın ilişkileri meşrulaştırmakla kalmıyor, aynı zamanda ABD'nin bu üç kişiyi ölümcül düşmanlar olarak görmesini ve İsrail'in İkinci İntifada'ya karşı sert tepkisini anlayışla karşılamasını da teşvik ediyordu. Daha önceki bölümde dile getirildiği gibi, Bush yönetimi ile Şaron'un arası bu mektubun kaleme alındığı Nisan 2002 başlarında özellikle bozuktu. Mektuba imza atanlar arasında Kenneth Adelman, William Bennett, Linda Chavez, Eliot Cohen, Midge Decter, Frank Gaffney, Reuel Marc, Gerecht, Donald Kagan, Robert Kagan, William Kristol, Joshua Muravchik, Martin Peretz, Richard Perle, Daniel Pipes, Norman Podhoretz ve James Woolsey gibi isimler dikkati çekiyordu.

Normalde yeni-muhafazakâr olarak görülmeyen diğer İsrail yanlısı medya uzmanları da durmadan savaş tamtamlarını çalmaya devam ettiler. 2002'de Kenneth Pollack'ın meşumca isimlendirilen *The Threatening Storm* adlı kitabı savaş kampanyasına önemli bir destek sundu. Bu kitapta Pollack Saddam'ın risk almaya çok hazır bir tabiatı olduğunu, mantıksız hareket ettiğini ve bu nedenle caydırıcılıktan anlamayacağını söylüyor, önleyici savaşın yegane gerçekçi çözüm olduğu sonucuna ulaşıyordu. Pollak daha önce Clinton yönetimi görevlisi olarak Saddam'ın devrilmesi çağrılarını 'ucuz fantazi' olarak yaftalamıştı. Şimdi savaş yanlısı tarafa geçiş yapması, özellikle ortada ikna edici bir delil bulunmaması açısından oldukça ilginçti.[115] Ancak Pollack bu arada CFR'den Brookings Enstitüsü'ne bağlı Saban Orta Doğu Politikaları Merkezi'ne geçmişti. Burada savaştan önce, Pollack Martin Indyk ile ortaklaşa, Saddam'ın caydırılamaz olduğu,

BM teftişlerinin işe yaramadığı ve ne kadar üzücü neticeler verse de güç kullanmanın kesinlikle zorunlu olduğu tezini işleyen bir dizi makale yazdı.[116]

Yeni-muhafazakârlar ve müttefikleri savaşı teşvik etmek maksadıyla İsraillilerin kullandıkları aynı argüman ve dili kullandılar. Yeni-muhafazakârlar 1930'lara ve Münih'e atıfta bulundular ve Saddam'ı Hitler'le mukayese ettiler ve Brent Scowcroft ve Senatör Chuck Hagel gibi savaş muhaliflerini Neville Chamberlain gibi yatıştırma politikasını uygulayanlara benzettiler.[117] Bu kişilere göre, İsrail ve Amerika 'uluslararası terörizm' adında bir ortak düşmanla mücadele ediyordu ve *New York Times* köşe yazarı William Safire'ın ifade ettiği gibi, Irak 'dünya terörünün merkezi'ydi.[118] Savaş şahinleri Saddam'ı özellikle saldırgan ve pervasız bir lider olarak tasvir ediyorlardı. Onlara göre, Saddam Amerika ve İsrail'e karşı kitle imha silahlarını kullanmakla kalmayacak, aynı zamanda bu silahları teröristlere verecek tiynette bir liderdi.[119] Diplomasiyi ve çok ulusluluğu zayıflıkla irtibatlandıran yeni-muhafazakâr yorumcular BM'e, onun müfettişlerine ve özellikle de Fransa'ya karşı husumet besliyorlardı.[120] Bu kesimler eski bir İsrail atasözünü tekrarlayarak, gücün Orta Doğu'da çok işlevsel olduğunu belirtiyordu; çünkü Krauthammer'ın deyimiyle, bu bölgede 'saygı herşeyden daha çok güçle geliyor'du.[121]

Burada sunduğumuz tahlilimizin başkanlara yazılan açık mektuplar, gazete köşe yazıları, kitaplar ve yorumların siyaset yapım süreci üzerindeki etkisini abarttığı ileri sürülebilir. Zira nispeten çok sayıda insan bu açık mektupları okuyor ve ABD'de gazetelerde Irak'la hiçbir alakası olmayan sayısız makaleler, köşe yazıları ve yorumlar yayınlanıyor. Ancak bu yaklaşım doğruluktan uzaktır. Başkan Bush ve Clinton'a yazılan mektuplara imza atanlar önemli siyaset yapımcılarıyla ve Kongre üyeleriyle bağlantıları olan güçlü şahsiyetlerdir. Bu kişiler hayatları boyunca devlette önemli görevleri de birlikte yürüttüler. Üstelik Clinton'a yazılan mektuplara imza atan bazı isimler, örneğin Rumsfeld, Wolfowitz ve Feith Bush yönetiminde önemli mevkilere yükseldiler. Bu nedenle 11 Eylül'den Irak'ın işgaline kadarki dö-

nemde Bush'a hitaben yazılan açık mektupları imzalayanlar da karanlığa karşı bağırmıyorlardı. Aynı durumun ülkenin en önemli iki gazetesi olan *Washington Post* ve *New York Times*'ta Irak konusunda sık sık yazan Charles Krauthammer ve William Safire gibi gazeteciler için de doğru olduğunu söylemeliyiz. Bu şahısların görüşleri Amerikan hükümetinin içinde ve dışındaki etkili çevreler tarafından ciddiye alınmaktadır. Yine *Weekly Standard* gibi yeni-muhafazakâr dergilerde çıkan makaleler de böyledir. Şüphesiz hükümet dışındaki şahısların bu yazıları hükümet içinde Irak'ın işgalini savunanların görüşlerinin gücünü pekiştirmiştir.

Bütün bu çabaların altında yatan hedef tartışmanın çizgilerini belirlemek ve böylece savaş kararını hızlandırmaktı. Savaşı zorunlu ve faydalı, potansiyel muhaliflerini teröre karşı 'yumuşak', ayrıca Amerika ve İsrail'i ahlakî ve stratejik bir kader ortağı olarak çerçevelemek suretiyle, yeni-muhafazakâr çevre, işgalin avantaj ve dezavantajlarının sağlıklı bir şekilde tartışılmasını engelledi. Bu nedenle bu çevrenin çabaları savaş kampanyası içinde önemli bir katkının sahibidir.[122]

Irak'a Girerken İstihbaratla Oynamak

Irak'ın işgaline destek arayışlarının önemli bir parçası Saddam'ı acil bir tehdit olarak göstermek gayesiyle istihbarat bilgilerinin manipüle edilmesiydi. Scooter Libby bu anlamda önemli bir rol oynadı. Libby, CIA merkezini orada çalışan analistlere savaşa destek sağlayacak bulguları ortaya koymaları yolunda baskı yapmak için defalarca ziyaret etti. Libby ayrıca 2003 yılı başlarında Irak tehdidi hakkında detaylı bir brifing hazırlanmasına da yardımcı oldu. Bu brifing, o sırada BM Güvenlik Konseyi'ndeki kötü şöhret kazanan konuşmasını hazırlamakta olan Colin Powell'a aktarıldı.[123] Bob Woodward'a göre, Powell'ın yardımcısı Richard Armitage, 'ortadaki sahtecilik ve mübalağa karşısında hayretler içinde kaldı. Libby parçaları birleştirerek olabilecek en kötü sonuçlara ulaşıyordu.'[124] Her ne kadar Powell Libby'nin en tuhaf iddialarını reddetse bile, onun BM'deki sunumu yine de hatalarla doluydu. Powell da şimdi bunu itiraf ediyor.[125]

İstihbaratı manipüle ederek savaş yanlısı basının eline verme çabalarına 11 Eylül'den sonra kurulan iki teşkilat öncülük yapıyordu. Bunlar *doğrudan* Savunma Müsteşarı Douglas Feith'e bağlıydılar.[126] Kontrterör Politika Değerlendirme Grubu'nun vazifesi el-Kaide ile Irak arasında istihbarat camiası tarafından ihmal edilmiş olabilecek her türlü bağlantıyı ortaya çıkarmaktı. Bu grubun iki kilit üyesi David Wurmser ve Michael Maloof'tu. Maloof, Richard Perle ile yakın bağları olan Lübnan kökenli bir Amerikalı'ydı. *New York Times*'da çalışan gazeteci James Risen'e göre, 'İsrail istihbaratı CIA'e güvenemeyeceğine dair Wolfowitz'i ikna etmişti.' Bu kuşkuculuk istihbarat açısından onun Ahmed Çelebi'ye güvenmesine ve Kontrterör Politika Değerlendirme Grubu'nu kurmasına neden oldu.[127]

Özel Planlar Bürosu [Office of Special Plans-OSP] da Irak'a karşı savaşı pazarlamada kullanılabilecek delil bulma konusunda görevlendirildi. Büronun başında Wolfowitz'in eski bir dostu ve yine bir yeni-muhafazakâr olan Abram Shulsky bulunuyordu. Büronun görevlileri arasında da AEI'den Michael Rubin, WINEP'den David Schenker ve üniversiteden mezun olduğundan beri Başbakan Şimon Peres'in emrinde çalışan Michael Makovsky gibi İsrail yanlısı şahıslar bulunuyordu.[128] OSP'nin başlıca istihbarat kaynağı Çelebi ve sürgünde yaşayan diğer Iraklılardı. Büro aynı zamanda İsrail kaynaklarına da yakındı. İngiliz *Guardian* gazetesine göre, OSP İsrail'de Ariel Şaron'un bürosunda Mossad'ı bypass edecek, paralel, fiili bir istihbarat operasyonu yönetiyor ve Bush yönetimine Saddam'ın Irak'ı hakkında Mossad'ın kabul edebileceğinden çok daha panik havası estirecek raporlar sunuyordu.'[129] Pentagon'un genel müfettişi Şubat 2007'de OSP'nin faaliyetlerinden rahatsızlık beyan eden bir rapor yayınladı. Raporda, 'alternatif istihbarat değerlendirmeleri bize göre uygun değildir. Bu değerlendirmeler İstihbarat Camiası'ndaki görüş birliğiyle uyumsuz istihbarat üretimi yapmaktadır.' deniliyordu.[130]

Pentagon ve Beyaz Saray'daki yeni-muhafazakârlar sadece Çelebi ve onun dostu olan diğer sürülmüş Iraklılara istihbarat konusunda güvenmekle kalmamış, Çelebi'yi Saddam sonrası Irak'ın lideri olarak ilan etmişlerdi. Ancak CIA ve Dışişleri Bakan-

lığı, Çelebi'yi dürüst olmayan güvenilmez biri olarak kabul ediyorlardı. Bu katı yargının doğru olduğunu bugün biliyoruz. Çelebi ve partisi Irak Ulusal Kongresi (IUK)'nin Amerika'ya yanlış bilgi aktardığını ve onun Amerikan işgal birlikleriyle arasının çok geçmeden bozulduğunu biliyoruz. Çelebi, iddiaları reddetse de, daha sonra İran'a gizl istihbarat aktarmakla suçlanmıştı. Onun 'Irak'ın George Washington'ı' olacağına dair yeni-muhafazakâr beklentiler, onların diğer savaş öncesi tahminlerinden daha doğru çıkmadı.[131]

Ancak yeni-muhafazakârlar neden Çelebi'yi bağırlarına bastılar? IUK lideri lobiye mensup şahıslar ve gruplarla çok yakın ilişkilere sahipti. Özellikle JINSA onu tutuyordu ve 1997'den itibaren burada yapılan kapalı oturumlara, sempozyumlara ve diğer toplantılara sürekli katılıyordu.[132] Çelebi ayrıca AIPAC, AEI, Hudson Enstitüsü ve WINEP gibi diğer İsrail yanlısı teşkilatlarla da yakın ilişkiler kurdu.

Hudson Enstitüsü kurucularından Max Singer, Çelebi'yi 'nadir bulunabilecek bir insan. Hem Arap dünyasına çok yakın, hem de Batı'nın bir adamı' olarak tasvir ediyordu.[133] Çelebi Kasım 2005'de yoğun eleştirilerle karşı karşıya olduğu bir zamanda AEI'deki sekizinci konuşmasına başlamadan önce, kurumun başkanı onu 'çok büyük ve çok cesur bir Iraklı kahraman, hür ve hürriyet yanlısı bir insan' olarak tanıtıyordu.[134] Çelebi'yi savunanlar arasında IUK liderinin Bağdad'ın düşmesinden sonra Irak'ın başına getirilmesini savunan Bernard Lewis de bulunmaktaydı.[135]

Lobinin desteğine karşılık Çelebi de iktidara geldikten sonra İsrail'le iyi geçineceğine dair söz verdi. Feith'in eski ortağı olan L. Marc Zell de Çelebi'nin iktidarı döneminde Musul-Hayfa boru hattını yeniden inşa edeceğine dair vaadde bulunduğunu aktarıyor.[136] Bütün bunlar İsrail yanlısı rejim değişikliği destekçilerinin duymak istediği sözlerdi ve karşılığında Çelebi'ye desteklerini sundular. Gazeteci Matthew Berger bu pazarlığın maksadını Los Angeles merkezli *Jewish Journal* gazetesinde ortaya koyuyor: 'IUK, İsrail'le ilişkileri Washington ve Kudüs'teki Yahudi nüfûzundan yararlanmanın bir yolu olarak görüyordu. Yahudi gruplar ise İsrail ve Irak arasındaki ilişkilerin düzelmesi için IUK'nın

iktidara getirilmesini bir fırsat olarak değerlendirdi.'[137] Nathan Guttman'ın ifadesine göre, 'Amerikan Yahudi cemaati ve Irak muhalefeti aralarındaki ilişkiyi gizli tutmak için olağanüstü gayret gösterdiler.'[138]

Yeni-muhafazakârlar ve müttefikleri elbette bir boşlukta hareket etmiyorlardı ve Amerika'yı savaşa tek başlarına sürüklemediler. Daha önce de vurgulandığı gibi, şayet Başkan Bush ve Başkan Yardımcısı Cheney'i daha radikal bir dış politika çizgisine zorlayan 11 Eylül olayları vuku bulmasaydı savaş hiç çıkmayabilirdi. Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz gibi yeni-muhafazakârlar 1998'den bu yana Irak'ta rejim değişikliği için mücadele veriyorlardı ve bu olayların ardından, ortada bir delil olmamasına rağmen, Saddam Hüseyin'i 11 Eylül'le irtibatlandırmakta ve Saddam rejiminin devrilmesini teröre karşı mücadele için hayatî bir adım olarak sunmakta gecikmediler. Savaş için İsrail lobisinin faaliyetleri zorunlu ancak yeterli bir neden değildi.

Richard Perle George Packer'a, Irak savaşının kararlaştırılmasında yeni-muhafazakârların payının ne olduğunu şu ifadelerle açıklıyordu: 'Eğer Bush, yönetime Brent Scowcroft ve Jim Baker gibi kişileri almış olsaydı, herşey farklı olabilirdi. Zira bu kişiler halen görevde bulunan kişilerin yönetime taşıdıkları fikirleri benimsemiyor olacaklardı.'[139] *New York Times* köşeyazarı Thomas L. Friedman da Mayıs 2003'de *Ha'aretz* gazetesinden Ari Shavit'e benzer bir görüşü ifade ediyordu: 'Bu savaşı yeni-muhafazakârlar istediler... Bu savaşı yeni-muhafazakârlar pazarladılar... Ben size (Washington DC'deki) bu bürodan sadece beş blok uzaklıktaki bir alanda yaşayan) 25 isim verebilirim ki, onları bir buçuk yıl önce ıssız bir adaya sürmüş olsaydınız bugün Irak savaşı olmazdı.' Neticede Irak Savaşı'nın şahıslar, fikirler ve şartlardan oluşan bir bileşkenin sonucu olduğunu düşünsek bile Perle ve Friedman'ın gözlemlerine tamamen katılıyoruz.[140]

Irak Savaşı Bir Petrol Savaşı mıdır?

Bazı okurlarımız İsrail lobisinin Irak'ı işgal kararında bir rolü olduğunu kabul etseler bile, karar alma sürecindeki nüfuzunun sınırlı olduğunu düşüneceklerdir. Gerçekten de birçok Amerika-

lı ve yabancı gözlemci Irak'ın 2003'de işgal edilmesinin ardındaki asıl gücün İsrail değil, petrol olduğunu düşünmektedirler. Bu görüşe göre, Bush yönetimi Amerika'ya muhtemel düşmanlarına karşı son derece önemli bir jeopolitik ağırlık kazandırmak için, Orta Doğu'nun zengin petrol kaynaklarının kontrolünü kafasına koymuştu. Bu senaryoya göre, Irak'ın işgali yönetim tarafından bu hedefi gerçekleştirme doğrultusunda dev bir adım olarak görülmüştü. Aynı görüşün farklı bir versiyonu ise, fiyatların ve dolayısıyla gelirlerin tırmanmasına yol açacağı için Irak savaşının arkasındaki asıl güç olarak petrol üreten ülkeleri ve petrol şirketlerini göstermektedir. İsrail ve İsrail yanlısı lobi konusunda oldukça eleştirel yaklaşan Noam Chomsky gibi akademisyenler bile bu düşüncedeler. Yine Michael Moore'un 2004'de gösterime giren *Fahrenheit 9/11* adlı belgeseli benzer bir anafikre dayanıyor.[141]

Irak'ın işgalinin daha çok petrolle ilgili olduğu iddiası ilk bakışta doğru gibi görünüyor. Zira petrol dünya ekonomisi için hayatî öneme sahiptir.[142] Ancak bu açıklama mantıksal ve deneysel zorluklarla karşı karşıyadır. İkinci Bölüm'de vurgulandığı üzere, Amerikan siyaset yapımcıları Basra Körfezi petrolüne kimin sahip olacağı hususunda çok uzun süreden beri endişe sahibi olmuşlardır. Bu endişeler arasında sadece tek bir ülkenin bu bölgede hâkim olmasının yaratacağı olumsuzluklar da bulunmaktadır. Amerika Körfez'deki birçok petrol üreten ülkeyle ortak iş yapmıştır. Ancak hiçbir Amerikan hükümeti, Bush yönetimi da dâhil olmak üzere, dünyadaki diğer ülkelere karşı ağırlık sahibi olmak maksadıyla önemli bir petrol ülkesinin işgalini ciddi olarak düşünmemiştir. Amerika belki eğer bir devrim ya da ambargo nedeniyle dünya pazarlarına petrol akışı kesilseydi işgali düşünebilirdi. Ancak Irak konusunda bu sözkonusu değildi. Saddam önüne çıkan her müşteriye petrolü satmak için can atıyordu. Eğer Amerika petrol gelirlerine sahip olmak için bir ülkeyi işgal etmek isteseydi, bu çok daha zengin kaynakları olan ve çok daha az nüfusa sahip Suudi Arabistan olurdu. Üstelik bin Ladin Suudi Arabistan'da doğup büyümüştü ve Amerika'ya 11 Eylül'de saldıran 19 teröristin 15'i de bu ülkedendi. Onların hiçbiri Irak'lı değildi. Eğer petrolün kontrolü Bush'un asıl gayesi olmuş olsay-

dı, 11 Eylül bunun için uygun bir bahane teşkil edecekti. Suudi Arabistan'ı işgal etmek basit bir iş olmazdı, ancak Irak'ın büyük, kızgın ve çok iyi silahlı halkını yatıştırmak bunun yanında çok daha zor bir işti.

2002-2003 tarihlerinde Bush yönetiminin Irak'ı işgal etmesine petrol çıkarlarının neden olduğunu gösteren bir bulgu mevcut değildir. 1990-91 yıllarında Suudi Arabistan yönetimi daha önceki Bush yönetimine Irak'ı Kuveyt'ten çıkarması için açık baskı yapmıştı. Suudiler o zaman birçok Amerikalı yönetici gibi Saddam'ın bu işgalin ardından bölgeyi tamamen kontrol altına almak için Suudi Arabistan'a yönelebileceğinden korkuyorlardı. Suudi büyükelçisi Prens Bandar Saddam'ı Kuveyt'ten çıkarmak için ABD'deki İsrail yanlısı gruplarla yakın işbirliği yapmıştı.[143] Ancak bu defa durum farklıydı: Bu defa Suudi Arabistan Irak'ın işgaline açıkça karşı çıkan ülkeler arasındaydı.[144] Suudi liderler muhtemel bir savaşın Irak'ın bölünmesine ve Orta Doğu'nun istikrarsızlaşmasına neden olacağından korkuyordu. Ayrıca Irak bölünmeden kalsa bile iktidara çok büyük bir ihtimalle Şiiler gelecekti. Bu durum Suudileri sadece dinî nedenlerle değil aynı zamanda İran'ın bölgede etkisinin artması nedeniyle de kaygılandırıyordu. Buna ilaveten, Suudiler ülkelerinde giderek tırmanan Amerika karşıtlığıyla baş etmek durumundaydılar. ABD'nin Irak'a karşı önleyici bir saldırısı bu durumu daha da karmaşık hale getirecekti.

Saddam'ın Irak'ı ya da İran İslam Cumhuriyeti gibi büyük petrol üreticileriyle aralarını iyi tutmaya çalışan petrol şirketleri Irak'ın işgali kararında önemli bir rol oynamadılar. Onların çoğu aptalca bir düşünce olarak değerlendirdikleri 2003 savaşını desteklemediler. Peter Beinart'ın Eylül 2002'de *New Republic* dergisinde belirttiği gibi, 'bunca yıldır Amerikan petrol endüstrisinin istediği şey savaş değil, ambargonun kalkmasıydı.'[145] Petrol şirketleri savaşı değil, parayı düşünüyorlardı.

Bölgesel Dönüşüm Düşleri

Irak Savaşı'nın pahalı bir bataklığa dönüşmesi beklenmiyordu. Tam aksine, Irak Savaşı Orta Doğu'yu Amerika ve İsrail'in çı-

karlarına uygun bir şekilde, yeniden şekle sokmaya yönelik daha geniş bir planın ilk adımı olacaktı. Amerika sadece Saddam Hüseyin'i iktidardan uzaklaştırıp evine dönmeyecekti. İşgal bu rüyaya göre çok hızlı bir şekilde Irak'ı bir demokrasiye dönüştürecek ve böylece bölgedeki diğer otoriter ülkelerde yaşayan halk için cazip bir model oluşturacaktı. Bölgedeki diğer ülkelere de demokrasi götürmek yine zor kullanımı gerektirse bile Irak'tan alınacak netice Orta Doğu'da bir demokrasi dominosunu tetikleyecekti. Demokrasi yerleştikten sonra, İsrail ve Amerika'ya dost rejimler Orta Doğu'nun yeni normu haline gelecek, 'Clean Break' raporunun söylediği gibi, İsrail ve Filistin tarafı arasındaki çatışma 'dönüşecek', diğer bölgesel rekabetler yatışacak ve ikiz sorunlar olarak görülen terörizm ve nükleer silahların yayılması gibi meseleler yok olacaktı.

Başkan Yardımcısı Cheney bölgesel dönüşüm planını 26 Ağustos 2002'de düzenlenen VFW toplantısında yaptığı ve Irak savaşını kamuoyuna pazarlama kampanyasını resmen başlattığı konuşmasında açıkladı. Cheney, 'tehditlerin en büyüğü ortadan kalktığı zaman bölgenin hürriyet aşığı insanları kendilerine kalıcı bir barış getirecek değerleri yüceltme şansına kavuşacaklar. Bölgedeki aşırı unsurlar cihad stratejilerini yeniden düşünmek zorunda kalacaklar. Bölgedeki ılımlı unsurlara cesaret gelecek. Ve bizim İsrail-Filistin barış sürecini ilerletme imkânımız artmış olacak.'[146] Cheney bundan sonraki 6 ay boyunca aynı argümanları her fırsatta tekrar tekrar dile getirdi.

Başkan Bush da Irak savaşını savunurken bölgesel dönüşüm hakkındaki heyecanını açığa vuruyordu. 26 Şubat 2003'de Bush AEI'de yaptığı bir konuşmada, ABD'nin 'Orta Doğu'da hürriyet ve barışı yerleştirmeyi' hedeflediğini söyledi. Bush, 'dünya demokratik değerlerin yayılmasına çok ilgi duyuyor, zira istikrarlı ve hür milletler cani ideolojiler doğurmazlar. Bu değerler daha iyi bir hayata dair barışçı hedefler koyar. Orta Doğu'da hürriyet arzusunun yükseldiğini gösteren işaretler mevcut.' Yine Bush, 'Irak'ta başarı Orta Doğu barışı için ve gerçekten demokratik bir Filistin barışı için yeni bir hamlenin başlangıcı olabilir.'[147]

Hürriyetin dönüştürücü gücüne karşı duyulan bu dogmatik güven, daha önceki Amerikan politikalarından dramatik bir ko-

puşu yansıtıyordu. Bush ve Cheney'nin bu görüşe 11 Eylül'den daha önce sahip olduklarına dair herhangi bir işaret bulunmuyor. Tam aksine her ikisinin ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Rice'ın bölgesel dönüşümün merkezinde yer alan böyle bir hırslı ülke inşası projesine karşı oldukları kayıtlardadır. Bush, 2000 seçim kampanyasında Clinton yönetimini ülke inşasından bahsettiği için yerden yere vurmuştu. O açıdan bu dönüşüme neyin neden olduğunu sormak anlamlı olacaktır. *Wall Street Journal*'da Mart 2003'de yayınlanan bir yazıda ABD'nin Orta Doğu politikasındaki bu büyük değişimin arkasındaki itici güç olarak İsrail ve lobiye mensup yeni-muhafazakârlar gösterilmekteydi. Gazetenin tercih ettiği manşet ise her şeyi anlatıyor: 'Başkan'ın Rüyası: Sadece Rejimi Değil Bölgeyi Dönüştürmek: ABD-Yanlısı, Demokratik Bir Orta Doğu, İsrailli ve Yeni-Muhafazakâr Köklere Sahip Bir Hedeftir.'[148]

Charles Krauthammer'a göre, Orta Doğu'da demokrasi yaymayı hedefleyen bu mega planı, yazılarının Başkan Bush üzerinde etkili olduğu söylenen İsrailli politikacı Natan Sharansky'e aittir.[149] Ancak Sharansky İsrail içinde yalnız bir ses değildi. Siyasî yelpazenin her kesiminden İsrailli Saddam'ın devrilmesinin Orta Doğu'yu İsrail lehine değiştireceğine inanıyordu. Eylül 2002 başında *New York Times*'da yayınlanan bir yorum yazısında eski Başbakan Ehud Barak 'Saddam Hüseyin rejimine son vermenin Arap dünyasının jeopolitik manzarasını değiştireceğini' ileri sürmüştü. Barak, 'Saddam Hüseyin'siz bir Arap dünyası bu neslin (yani iktidara gelmek üzere olan liderlerin) kademeli demokratik açılma politikasını benimsemelerini sağlayacaktır. Basra Körfezi devletleri ve Ürdün bunu gerçekleştirmeye başladılar bile.' Barak ayrıca Saddam'ı devirmenin 'İsrail-Filistin çatışmasını sona erdirmeye yönelik çabalara ivme kazandıracağına inandığını da belirtiyordu.[150]

Ağustos 2002'de Knesset'in Dış İşleri ve Savunma Komitesi üyesi olan Likud Partisi'nden Yuval Steinitz, *Christian Science Monitor*'a yaptığı açıklamada şu görüşleri ifade ediyordu: 'Irak Amerikan askeri tarafından alındıktan sonra, orada tıpkı Afganistan'da olduğu gibi yeni bir rejimin inşa edildiğini ve Irak üsleri-

nin Amerikan üsleri haline dönüşeceğini göreceğiz. Bu noktadan sonra Suriye'ye Hizbullah ve İslami Cihad gibi terör örgütlerine yaptığı desteği kesmesi için baskı yapmak daha kolay olacaktır. Ayrıca Lübnan ordusu Hizbullah'ı dağıtacak ve belki Suriye'nin Lübnan'daki işgali son erecektir. Eğer bu gerçekleşirse, işte o zaman yeni bir Orta Doğu görebileceğiz.'[151] Aynı şekilde, Aluf Benn'in Şubat 2003 tarihli *Ha'aretz* gazetesinde bildirdiği gibi, 'IDF'deki bazı generaller ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Ephraim Halevy gibi Başbakan Ariel Şaron'a yakın isimler, savaştan sonra İsrail'in ümit edebileceği çok parlak bir Irak resmi çiziyorlardı. Bu şahısların vizyonlarında Saddam Hüseyin'in devrilmesinden sonra domino etkisiyle, İsrail'in diğer düşmanları da birer birer devrileceklerdi: Arafat, Hasan Nasrallah, Beşar Esad, İran'daki Ayetullahlar ve belki de Muammer Kaddafi. Bu diktatörlerle birlikte terör ve kitle imha silahları da ortadan kalkacaktı.'[152]

New York Times Halevy'nin Şubat 2003'de Münih'te yaptığı bir konuşmadaki sözlerini aktarıyor: 'Saddam sonrası Bağdat'tan yükselecek şok dalgalarını Tahran, Şam ve Ramallah'ta hissedeceksiniz.'[153] Gazeteye göre, 'İsrail, Saddam Hüseyin'in devrilmesiyle dominoların düşmeye başlayacağını ümit ediyordu. Bu ümide göre, bölgedeki ılımlılar ve reform yanlıları kendi hükümetlerine baskı yapma konusunda cesaret bulacaklar ve bundan Filistin Otoritesi lideri Yaser Arafat da kendini kurtaramayacaktır.' *Forward* dergisinde savaştan kısa bir süre önce yayınlanan bir makalede bölgesel dönüşüm hakkındaki İsrail düşüncesi özetleniyordu: 'İsrail'in üst düzey siyasî, askerî ve ekonomik yetkilileri yaklaşan Irak savaşını, İsrail'i içinde bulunduğu bataklıktan kurtaracak *deus ex machina*, yani hızır gibi yetişen bir yardımcı olarak görüyorlardı.'[154]

Bazıları İsrailli liderlerin hızır gibi yetişen bir yardıma inanacak ve böyle bir ümide kapılacak kadar saf ve tecrübesiz olmadıklarını, bölgenin karmaşık yapısını çok iyi bildiklerini düşünebilirler. Fakat İsrailli liderler, yerel haritayı yeniden çizme konusundaki aşırı hırslı planları uzun zamandır savunageldiler. 2000 yıldır ortada olmayan bir Yahudi devletini böyle bir bölgede kurma hayali hırstan da öte bir düşünceydi. Birinci Bölüm'de ince-

lendiği gibi, David Ben-Gurion 1956'daki Süveyş Savaşı'nda bütün Batı Şeria'yı, Lübnan'ın ve Mısır'ın bir kısmını almayı kafasına koymuştu. Aynı şekilde Ariel Şaron 1982'de Lübnan'ın işgalinin İsrail yanlısı Hıristiyan bir devletin kurulmasına yol açacağına, FKÖ'ye ölümcül bir darbe vuracağına ve böylece İşgal Altındaki Topraklar'da İsrail'in hâkimiyetini tescil edeceğine inanıyordu. Bu tarihî geçmişi gözönünde tutarsak, İsrailli liderlerin eski planların iflas ettiği noktada ABD'nin başarılı olacağını gerçekten ümit etmeleri çok şaşırtıcı değildir.

Orta Doğu'nun Yeniden Yapılanmasında Lobinin Rolü

2002 yılına gelindiğinde yeni-muhafazakârlar, ABD'nin Orta Doğu'yu demokratikleştireceği ve hem Amerika, hem de İsrail için daha demokratik bir bölge inşa edeceği düşüncesiyle iyice irtibatlı hale gelmişlerdi. Onların bu noktaya getiren, Soğuk Savaş sonrası Amerikan dış politikasından hoşnut olmadıkları 1990'lı yıllarda savundukları görüşler oldu.

Sadece yeni-muhafazakârlar değil bütün İsrail yanlısı gruplar İsrail'in güvenliğini sağlamak için Orta Doğu'da Amerikan askerî mevcudiyetini savunuyorlardı. Bu bölgede çok sayıda Amerikan askerinin kalıcı olarak konuşlandırılması bu çevrelerin arzu ettikleri bir şeydi.[155] Ancak Soğuk Savaş boyunca bu konudaki başarıları sınırlı oldu. Zira ABD bölgede harici bir denge unsuru olarak hareket etmeyi tercih ediyordu. RDF gibi Orta Doğu maksatlı olarak hazır tutulan Amerikan kuvvetlerinin çoğu bölgenin ve tehlikeli alanın dışında tutuluyordu. Washington bölgedeki yerel unsurları birbirlerine karşı kullanarak kendi lehine bir güç dengesini muhafaza edebilmişti. Reagan yönetiminin 1980-1988 İran-Irak Savaşı sırasında devrimci İran'a karşı Saddam'ı destekleme kararı bu amaç doğrultusunda alınmıştı.

Bu politika Körfez Savaşı'nın ardından Clinton yönetiminin 'çifte kuşatma' stratejisini benimsemesiyle değişikliğe uğradı. ABD'nin bu yeni stratejisi; İran ve Irak'ı birbirine karşı denge unsuru olarak kullanmak yerine, bölgede ciddi miktarda Amerikan askerî gücü bulundurarak her iki devleti birden kuşatmayı

amaçlıyordu. Bu stratejinin fikir babası, onu ilk defa Mayıs 1993'de WINEP'de ortaya atan ve daha sonra da Ulusal Güvenlik Konseyi'nde Yakın Doğu ve Güney Asya Çalışmaları masası direktörü olarak bu stratejiyi uygulayan Martin Indyk'di.[156] Indyk'in Brookings Enstitüsü'nden arkadaşı Kenneth Pollack'ın gözlemlediği üzere, çifte kuşatma daha çok 'İsrail'in güvenlik kaygılarına' bir cevap olarak düşünülmüştü. İsrail Clinton yönetimine, ancak İran'dan gelen tehdide karşı kendisini güvende hissederse, barış sürecinde mesafe almaya hazır olduğu mesajını vermişti.[157] 1990'ların ortasına gelindiğinde çifte kuşatma stratejisi hedef tahtasına konmaya başlanmıştı. Şimdi ABD birbirine düşman iki ülkenin ortak düşmanı haline gelmiş, her ikisine karşı önlem alma zorunluluğu ABD'ye ilave yükler bindirmeye başlamıştı. Onuncu Bölüm'de tartışılacağı üzere, AIPAC ve lobiye mensup diğer gruplar sadece bu yeni politikayı kurtarmakla kalmamışlar, aynı zamanda Kongre ve Clinton'ı daha da sert olmaya ikna etmişlerdi. Ancak yeni-muhafazakârlar bu noktadan daha da ileri gittiler. Şimdi onlar da çifte kuşatmanın işe yaramadığını düşünüyorlardı. Yapılabilecek tek şey Saddam Hüseyin'in iktidardan uzaklaştırması ve yerine demokratik bir hükümetin getirilmesiydi. Bu düşünce onların 1998'de Başkan Clinton'a gönderdikleri iki açık mektupta ve destekledikleri Irak Özgürlük Yasası'nda yankı bulmuştu.

Tam da bu esnada Orta Doğu'da demokrasinin yayılmasının bütün bölgeyi sakinleştireceği inancı yeni-muhafazakâr çevrelerde kök salmaya başlamıştı. Soğuk Savaş'ın ardından bazı yeni muhafazakârların flört halinde oldukları bu düşünce 1990'lı yılların sonuna kadar yaygınlık kazanmadı.[158] Bazı yeni-muhafazakârların 1996 yılında Netanyahu için kaleme aldıkları 'Clean Break' adlı rapor da bu düşünceyi yansıtıyordu. 2002 yılına gelindiğinde Irak'ın işgali, gündemin en önemli maddesi olmuştu ve bölgesel dönüşüm fikri yeni-muhafazakâr ideolojinin en önemli ilkesi haline gelmişti. Bu noktadan sonra yeni-muhafazakârlar bu düşünceyi Amerikan dış politikasının merkezi unsuru haline getirmeyi başardılar.[159] Hülasa, İsrailli liderler yeni-muhafazakârlar ve Bush yönetimi Irak'a karşı savaşı Orta Doğu'ya yeni bir şekil verme projesinin ilk adımı olarak gördüler.

Sonuç

Bush yönetiminin Irak'a ve bölgeye dair projesi tam bir fiyaskoyla sonuçlandı. Amerika sadece askerî anlamda bir bataklığa saplanmakla kalmadı, aynı zamanda Orta Doğu'ya demokrasi ihraç etmenin yakın gelecekte mümkün olmadığı anlaşıldı. Bu maceradan elde edilen tek faydalı sonuç, şu anda nükleer bir güç olmaya doğru ilerleyen İran olmuştur. İran gibi Suriye de Washington'la çatışma halinde. Her ikisi de ABD'nin Irak'ta bataklığa saplanmasından memnunlar. Hamas halen Gazze'yi kontrol ediyor ve Filistin Otoritesi tamamen ikiye bölünmüş durumda. Bu durum İsrail'le yapılacak bir barışı daha da imkânsız hale sokuyor. Hizbullah ise Lübnan'da, 2006'da İsrail'e kafa tutmasından sonra, her zaman olduğundan daha güçlü. Dışişleri Bakanı Rice'ın talihsiz deyimiyle, şu anda 'yeni Orta Doğu'nun doğum sancılarını' görüyor olabiliriz, ancak bu yeni Orta Doğu ABD'nin Irak'ı işgal etmesinden öncekine göre çok daha az istikrarlı ve çok daha tehlikeli bir bölge olacaktır.[160]

Özellikle İran'ın elini güçlendirmesi nedeniyle, Irak Savaşı İsrail açısından da çok iyi olmadı. *Forward* dergisinin 2007 tarihli bir sayısına göre, İsrail içinde giderek güçlenen bir görüş Saddam sonrasında Yahudi devletine yönelik tehlikelerin arttığını ileri sürüyor.[161] İsrail'deki Irak uzmanlarından Amatzia Baram savaştan önce AIPAC yayını *Near East Report*'ta Saddam'ın iktidardan uzaklaştırılmasını savunmuştu. Şimdi ise 'Eğer bugün bildiğimi o gün biliyor olsaydım savaşı kesinlikle istemezdim. Saddam benim tahmin ettiğimden daha az güçlüymüş.' Ayrıca Baram, işgalin tahmin ettiğinden çok daha fazla terörizm ürettiğini kabul ediyor. İsrail iç güvenlik hizmeti Shin Bet'in başındaki kişi olan Yuval Diskin ise Şubat 2006'da şunu söylüyordu: 'Saddam'ı özlemeyeceğimizi söyleyemem.'[162]

Amerika kendisini bu tehlikeli durumdan kurtarmaya çalışırken, Bush yönetimi üzerinde İran ve Suriye ile diyalog kurulması ve İsrail-Filistin sorununu çözüme kavuşturma yolunda daha fazla çaba gösterilmesi için baskılar artıyor. Yeni-muhafazakârlar ve İsrailliler ise hâlâ Kudüs'e giden yolun Bağdat'tan geçtiğine inanıyorlar. Onlara göre, Amerika Irak'ta başarılı olduktan sonra Filistin İsrail'in şartlarına uygun bir barış için razı olacak-

lar. Ancak partiler üstü Irak Çalışma Grubu, İngiltere (eski) Başbakanı Tony Blair ve daha birçok kişi bunun tam tersini düşünüyor: Bağdat'a giden yol Kudüs'ten geçer.[163] Yani, yaşayabilir bir Filistin devletinin kurulması Amerika'ya Irak ve diğer bölgesel meselelerin çözüme kavuşturulmasında yardımcı olacaktır. İsrail ve İsrail lobisi bu düşünceyi reddediyorlar. Onlara göre, ABD'nin Irak'ta karşılaştığı sorunların Filistin'le bir alakası bulunmuyor. Nitekim, Kasım 2006 sonunda, yani Irak Çalışma Grubu'nun raporunun yayınlanmasından kısa bir süre önce *Ha'aretz*, Başbakan Ehud Olmert'in şu sözlerini aktarıyordu: 'Ümit ediyorum ki yeni Kongre'deki Demokrat Partili çoğunluk üzerinde etkili olur ve Filistin konusundaki statüko değişmez.'[164] Aynı şekilde, çok sayıda İsrail yanlısı örgüt, bu ülkeler Amerikan taleplerini kabul edinceye kadar, ABD'nin İran ve Suriye ile görüşmeyi reddetmesi gerektiğini savunuyor.[165]

Bush yönetimi Irak'tan çekilme konusunda artan bir baskıyla karşı karşıyayken, İsrailli liderler ABD'den Irak'ta kalmasını ve işi bitirmesini istiyorlar. Çünkü bu liderler ABD'nin geri çekilmesinin İsrail'in güvenliğini tehlikeye sokacağına inanıyorlar. Dışişleri Bakanı Tzipi Livni ve Başbakan Olmert bu hususu AIPAC'ın Mart ayındaki yıllık konferansında dile getirdiler. Livni 'intibaların önemli olduğu bir bölgede, ülkeler zayıflık ve aşırı unsurlara taviz verme olarak algılanacak hareketlerden kaçınmak durumundadırlar' derken,[166] Olmert daha sert konuşuyordu: 'İsrail'in güvenliğini ve bütün Orta Doğu'nun istikrarını düşünüyorsanız, ABD'nin Irak'ta başarılı olmasını ve ancak zamanı geldiğinde geri çekilmesini istemek zorundasınız.' Olmert daha sonra konuşmasını şu sözlerle bitirdi: 'Amerika Irak'ta başarılı olduğu zaman İsrail daha güvende olacaktır. İsrail'in dostları bunu biliyorlar. İsrail'i düşünen dostlar bunu biliyorlar.'[167] Olmert bu sözleri nedeniyle eleştirildi. Zira bu sözler İsrail'in Irak işgalini savunduğu iddiasına ilave güç katıyordu. *Ha'aretz* gazetesinden Bradley Burston, Olmert'in ABD'deki Irak tartışmalarına katılmasından dolayı kızgındı ve Başbakan'a sadece bir tek sözü vardı: 'O cehennemden uzak dur!'[160]

Aslında Olmert ABD'nin Irak'taki mevcudiyetinin devamını Kasım 2006'da Beyaz Saray'a yaptığı bir ziyaret sırasında şu söz-

lerle ifade etmişti: 'ABD'nin Irak'taki büyük harekâtının Orta Doğu'ya getirdiği istikrardan dolayı çok etkilendik ve cesaret kazandık.'[169] Olmert'in bu aşırı savaş yanlısı beyanatları ABD'deki bazı sağlam İsrail müdafiilerini bile çileden çıkarmıştı. Kongre üyesi Gary Ackerman bu sözlere hemen tepki gösterdi: 'Çok şaşırdım. Bu çok gerçek dışı bir gözlem. Burada çoğumuz bizim bu politikamızın Amerika için tam bir felaket olduğunu biliyor.'[170]

Bugün birçok Amerikalı savaş konusunda Ackerman'ın hislerini paylaşıyor. Bu nedenle bazı İsrailliler ve onların Amerikalı müttefiklerinin İsrail'i Irak felaketinden sorumlu tutmamak için tarihi kayıtları yeniden yazmaya çalışmalarına şaşırmamak gerekiyor. Mart 2007'de *Jerusalem Post* gazetesinin yayın yönetmeni David Horovitz 'İsrail'in Amerika'yı Irak savaşına teşvik ettiği görüşünün yanlış olduğunu ileri sürüyordu.[171] Aynı şekilde Yafa Stratejik Araştırmalar Merkezi eski genel müdürü olan ve halen Brandeis Üniversitesi'nde Crown Orta Doğu Araştırmaları Merkezi'nin başkanlığını yürüten Shai Feldman da *Washington Post*'tan Glenn Frankel'e şunu söylüyordu: 'Bakın, İsrail hiç kimseyi Irak konusunda harekete geçirmedi. İsrail'i yeni-muhafazakârlarla irtibatlandırmak abesle iştigaldir. İsrail Irak'ı bir tehlike olarak görmedi ve ayrıca Bush yönetiminin demokrasi gündemiyle de ilgilenmiyordu.'[172] Bu şüphesiz Feldman'ın İsrail çıkarlarına ve karşı karşıya olduğu tehditlerin sıralanmasına dair şahsî görüşüdür. Yukarıda göstermeye çalıştığımız gibi, İsrailli liderler savaşa giden süreçte bunun tam aksini söylediler ve yaptılar.

WINEP araştırmacısı Martin Kramer de altta kalmamak için İsrail ile İsrail lobisini Irak savaşıyla irtibatlandırma çabalarını 'tam bir yanlış' olarak nitelendiriyor. Kramer, 'Irak Savaşı'ndan önceki yıl içinde İsrail sürekli olarak Amerika'yla anlaşmazlığa düştü ve İran'ın daha büyük bir tehdit olduğunu söyledi.'[173] Ancak yukarıda gösterildiği gibi, İsrail'in İran'a dair kaygıları savaşa giden süreci durdurmaları konusunda bir çaba içinde olmalarını gerektirmedi. Tam aksine, üst düzey İsrailli yetkililer ABD'nin Saddam'ın peşine düşmesini sağlamak ve son anda vazgeçmesini önlemek için ellerinden geleni yaptılar. Onlar Irak'ı ciddi bir tehdit olarak görüyorlardı ve Bush'un Irak'tan hemen sonra İran'a yöneleceğinden emindiler. Belki ABD'nin Irak

yerine İran'a yönelmesini tercih ediyor olabilirlerdi; ancak Kramer'in itiraf ettiği gibi, İsrailliler 'Saddam'ın devrilmesi karşısında gözyaşı dökmediler.' İsrailli liderler Amerikan radyo ve televizyon kanallarında konuşarak, gazetelere yazı yazarak, Kongre önünde ifade vererek ve Pentagon'daki ve Başkan Yardımcısı'nın bürosundaki yeni-muhafazakârlarla Irak hakkındaki istihbaratın manipulasyonu ve savaş çabalarını koordine etme konusunda ortak çalışarak savaş sürecinde aktif bir rol oynadılar.

Yafa Merkezi'nde İsrailli bir stratejisyen olan Yossi Alpher Başbakan Şaron'un Irak'ın işgali konusunda ciddi kaygıları olduğunu ve bu konuda Bush'u uyardığını iddia ediyor. Alpher'e göre Şaron bu endişelerini açıkça dile getirmiş olsaydı savaşı önleyebilirdi: 'Şaron Irak'ın işgalinin İsrail çıkarları açısından ortaya çıkardığı tehlikelere dair bu endişelerini halka aktarsaydı, ABD'de ve dünyada savaş öncesindeki tartışmaları etkileyecek bir etki meydana getirebilir miydi?'[174] Ancak bu sözler, savaşın çıkmaza girdiği bir dönemde kolay bir kaçış yolu gibi görünüyor. Şaron'un Bush'u Irak'ı işgal etmemesi için uyardığına dair herhangi bir kayıt bulunmuyor. Tam aksine, İsrailli liderin ve danışmanlarının savaş kararını benimseyip Bush'u vakit kaybetmeden harekete geçmesi için teşvik ettiklerine dair bol miktarda delil mevcut. Eğer Şaron savaşın yanlış olduğuna inanıyor olsaydı, sözcüsü neden sürekli olarak Irak'ın sahip olduğu kitle imha silahlarının tehlikelerinden bahsetmişti ve neden Şaron bizzat Bush hükümetini saldırıyı ertelemenin 'ileride harekete geçmek için daha uygun bir fırsat olmayacağı' uyarısında bulunmuştu?'[175]

Şaron'un kapalı kapılar ardında farklı görüşler ileri sürmesi bir ihtimaldir. Ancak bu güçlü bir ihtimal değildir. Zira Şaron'un savaşa karşı olduğuna dair bilgiler Bağdat'ın düşmesinden bir ya da iki yıl sonra değil daha savaş başlamadan çok önce açığa çıkardı. Üstelik Şaron Amerika'yla ters düştüğü zamanlarda bile sözünü sakınacak biri değildi. Onun Irak'ın işgalini İsrail için tehlikeli bulup da bu konuda sessiz kalmayı tercih etmesine inanmak çok zordur. Kısacası ne gerçekler, ne de mantık Alpher'in iddiasını desteklemiyor.

'Zaferin babası boldur, ancak mağlubiyet öksüzdür.' Irak felaketinin tohumunu atanlar bugün babalıklarını inkâr ederler-

ken, Başkan John F. Kennedy'nin bu sözü her zamankinden daha manidar geliyor. Ancak Irak her zaman bugünkü gibi bir facia olmadı. 2003 yılının ilkbaharındaki birkaç ay boyunca, ABD çok çarpıcı bir zafer kazanmışa benziyordu ve İsrail'in savunucuları açısından da savaş sorumluluğunu inkâr etme gereği yoktu. Bu kısa fırsat aralığında, İsrailliler ve Amerikalı müttefikleri Bush yönetimi üzerinde Suriye ve İran'a da savaş açılması konusunda baskı yapmaya başladılar. Bu iki 'haydut' devletin Saddam Hüseyin rejimiyle aynı akıbeti paylaşmasını umuyorlardı. Şimdi de İsrail ve İsrail lobisinin ABD'nin Suriye politikalarını nasıl etkilediğini görelim ve ardından İran'a geçelim.

9

Hedefteki Ülke: Suriye

ABD'nin son elli yıldır Suriye ile arası bir türlü düzelmiyor. Baas rejimi Soğuk Savaş döneminde önemli bir Sovyet müttefiki idi ve bu otoriter rejim geçmişte çok ciddi insan hakları ihlallerine imza attı. Bugün dahi Suriye halkı temel hürriyetlerden mahrumdur. Başkan Bush meşhur "şer ekseni" içine Suriye'yi dâhil etmemiş olsa da bu rejim Amerikan yönetimi tarafından önemli Amerikan çıkarlarını tehdit eden bir 'haydut devlet' olarak tasvir edilmektedir. Suriye'ye dair Amerikan politikaları 11 Eylül 2001'den sonra sertleşti ve Nisan 2003'de Bağdat'ın düşmesi ABD'nin bu defa da Şam'ı hedef alacağı söylentilerini artırdı. Irak'ta işlerin sarpa sarması şimdilik bu ihtimali rafa kaldırmış görünüyor. Ancak Şam'la ilişkiler bir türlü düzelmedi ve iki ülke ilişkilerini çatışma sözü daha iyi açıklıyor.

Bununla birlikte, Suriye'ye dışarıdan bir gözle bakacak olursak neden bu Arap ülkesiyle hasmane bir ilişkinin Amerikan çıkarları gereği olduğunu anlamakta zorlanırız. Washington ve Şam hiçbir zaman dostane ilişkilere sahip olmadılarsa da her ikisinin de menfaati sözkonusu olduğunda işbirliği yapmaktan da geri durmadılar. Ayrıca, Suriye'nin mütevazı askerî gücü hayatî Amerikan çıkarlarına ciddi bir tehdit oluşturabilecek durumda değil. Mevcut şartlarda, Orta Doğu'daki diğer diktatörlükler geride dururken ve Amerikan tarafından desteklenirken, neden Suriye'nin rejim değişikliği için ideal bir aday olarak görülmesi gerektiği cevabı zor bir sorudur.

Bush yönetiminin Suriye'ye karşı inatçı husumeti stratejik olarak akıllıca değildir. Bu tavır ABD'nin Arap ve İslam dünyasındaki konumuna zarar veriyor, nükleer silahsızlanma konusunda-

ki Amerikan çabalarını engelliyor, Irak'a istikrar kazandırılmasını güçleştiriyor ve ABD'nin terörizmle mücadelesinde elini zayıflatıyor. Amerika içinde giderek kalabalık bir grup Başkan Bush'a Şam'a karşı izlediği politikayı gözden geçirmesi için baskı yapıyor. Örneğin Aralık 2006 tarihli Irak Çalışma Grubu raporunda Bush yönetimine Suriye ile şartsız diplomatik diyalog kurulması gerektiği hatırlatılıyordu.[1] Aynı ayın içinde 4 Amerika senatörü Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'la görüşmek için Şam'a hareket etti. Nisan 2007'de ise Meclis Sözcüsü Nancy Pelosi 6 Meclis üyesinden oluşan partiler üstü bir heyetle birlikte barış sürecini tartışmak maksadıyla Esad'la görüşmek için Suriye'yi ziyaret etti. Bu heyette İsrail yanlısı tutumları çok iyi bilinen Tom Lantos ve Henry Waxman gibi senatörler de bulunmaktaydı.[2]

İsrail ve İsrail lobisi ise Bush yönetimini Suriye'ye karşı giderek daha çatışmacı bir politika izlemeye teşvik ettiler. Lobi, ABD'nin Şam'ı dışlaması ve baskı yapmasını sağlamak için elinden geleni yaptı. Hâlbuki bu tutum bazı işbirliği imkânlarını ortadan kaldırıyordu. Washington'ın tutumu farklı olsaydı Suriye ile ilişkiler de farklı gelişecek ve muhtemelen bu Amerika çıkarlarıyla daha uyumlu olacaktı. Eğer lobi daha az etkili olsaydı bile Amerika ile Suriye müttefik olacak değillerdi, ancak iki ülke arasında daha pragmatik ve karşılıklı faydacı bir ilişki kurulabilirdi.

Suriye Tehdidi

Suriye ne Amerika için, ne de İsrail için ciddi bir askerî tehdit teşkil ediyor. Suriye'nin savunma bütçesi İsrail'inkinin beşte birinden daha az. Eğer iki ülke arasında bir çatışma sözkonusu olsa Suriye kara ve hava kuvvetleri IDF karşısında fazla dayanamaz.[3] IDF 1982 Lübnan işgali sırasında Suriye güçlerini imha etmede fazla zorluk çekmemişti. Üstelik bu savaş sırasında Suriyeliler Sovyet patronlarından yardım da görmüşlerdi. Sovyetler Birliği'nin çökmesinin ardından Şam tek başına kaldı. İsrail ise her yıl ciddi miktarda Amerikan yardımı almaya devam ediyor. O açıdan İsrail ile Suriye arasındaki bir savaş çok dengesiz bir karşılaşma olacaktır. Bu nedenle Suriye liderleri İsrail'i kışkırtmamak için ellerinden geleni yapıyorlar.

Amerikan ordusu bir savaş durumunda Suriye'yi mağlup etmede çok zorlanmayacaktır. Suriye gerek İran'dan, gerekse Saddam dönemindeki Irak'tan çok daha zayıf bir ülkedir ve 1982'de İsrail karşısında uğradığı bozgundan bu yana hiçbir düşmanla karşı karşıya gelmedi. Bugün, İran ya da Saddam dönemindeki Irak'ın aksine, Suriye hem nüfus hem de bölgesel bir hegemonya için gerekli ve yeterli zenginliğe sahip değildir. Suriye, Amerika ve İsrail'in işini zorlaştıracak bazı imkânlara sahip olsa da her iki ülkeye de tehdit oluşturacak gerekli imkâna sahip değildir.

Ayrıca Suriye'nin yürüttüğü bir nükleer program da bulunmuyor. Yakın bir zamana kadar böyle bir programı başlatacağını düşünmek için de bir neden yok. Suriye'nin elinde 1973 yılında Mısır'dan satın alınan kimyasal silahlar bulunuyor ve belki bir biyolojik silah programı da olabilir.[4] Suriye'nin elinde çok miktarda balistik füze mevcut ve bu nedenle kimyasal silahlarını Amerika'ya olmasa da İsrail ya da bölgedeki diğer ülkelere gönderebilme yeteneğine sahip. Ancak İsrail Suriye'den gelecek bu tehdit karşısında hiç endişeye kapılmadı, zira İsrail'in elinde kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlar mevcut. İsrail isterse Suriye'ye, bu ülkenin kendisine vurabileceğinden çok daha ciddi bir darbe indirebilir. Diğer bir deyişle, İsrail Suriye'nin kimyasal silahlarına karşı etkin bir caydırıcılığa sahiptir.[5]

Suriye'nin problem çıkarma yeteneği daha ziyade başta Hizbullah olmak üzere, Hamas ve İslami Cihad gibi örgütlere verdiği destekten kaynaklanıyor. Hamas lideri Halid Meşal Şam'da ikamet ediyor. Bütün bu gruplar ise sadece İsrail'i tehdit ediyor ve el-Kaide'nin aksine Hizbullah dâhil olmak üzere hiçbiri doğrudan Amerika'ya karşı bir tehdit ortaya koyamıyor. Hebrew Üniversitesi'nde Suriye uzmanı olarak görev yapan Moshe Maoz'un ifadesiyle, 'Suriye bir aziz değildir -bunun herkes biliyor. Ancak Hizbullah daha çok İsrail'e yönelik bir tehdittir.'[6] Ayrıca, Suriye ve el-Kaide birbirlerine düşmandırlar; bin Ladin bir Sünni ve İslamcı radikalken, Esad laik bir ülkenin Şiî (Nusayrî) lideridir. Üstelik el-Kaide'nin Suriye muhalifi Suriye Müslüman Kardeşler örgütü ile alakası olduğuna inanılıyor. Bu örgüt laik Baas rejimine karşı 20 yıldan bu yana siyasî terör yoluyla muhalefet ediyor.[7] Şam ve Washington'ın ortak düşmanı el-Kaide'dir. Bu durum,

neden Suriye'nin 11 Eylül'den sonra Bush yönetimine bin Ladin'in teşkilatı hakkında önemli istihbarat bilgileri sağladığını açıklıyor. Suriye'nin, Amerika ve İsrail'i hedef alan küresel terörist grup ve devletler ağı olarak tarif edilen 'uluslararası terörizm'e destek verdiğini savunmanın imkânı yoktur. Ancak Suriye sadece İsrail'e yönelik hareket eden bir dizi terör örgütüne yardımcı olmaktadır.

Suriye'nin Irak'taki direnişi desteklemek suretiyle Amerika'ya ciddi bir tehdit teşkil ettiği ileri sürülebilir. Fakat Şam'ın Iraklı direnişçilere destek sağladığına dair ortada herhangi bir delil bulunmuyor. Bu nedenle Bush yönetimi bu konuda İran'ı suçlarken, Suriye'den bahsetmedi. Suriye'nin Irak'a geçen bazı savaşçılara ve silah sevkiyatına göz yumduğu söylenebilir. Ancak Washington'ın 11 Eylül'den sonra Şam'a karşı izlediği çatışmacı siyaset, Suriyelilere Amerikan askerlerini Irak'ta meşgul etme konusunda güçlü gerekçeler sunuyor. Neticede Suriye ABD'nin Irak'taki sıkıntılarının kaynağı değildir. Eğer Başkan Bush ve kurmayları Esad rejimini tehdit etmeseydi, Şam da Amerikan işgalinin altını oyma konusunda bu kadar ilgili olmayacaktı. Hülasa, Suriye Amerika'ya karşı ciddi bir tehdit değildir ve dünyanın en güçlü devletiyle çatışmaya girmeye de hevesli değildir.

Aslında Şam'ın geçmişte birçok hususta Washington'la işbirliği yaptığı alanlar oldu. Suriye 1991 savaşında Irak'a karşı koalisyonun içinde yer aldı ve 1990'lar boyunca, Washington Suriye ve İsrail arasında bir barış anlaşması için arabuluculuk yaparken iki ülke ilişkilerinde yumuşama yaşandı.[8] Başkan Clinton Kasım 1994'de Şam'ı ziyaret etmiş ve burada Devlet Başkanı Hafız Esad ile görüşmüştü. Bu, 20 yıl içinde Suriye'ye bir Amerikan başkanı tarafından yapılan ilk ziyaretti. Bu ziyaretin ardından yaptığı açıklamada Clinton, 'Oraya gittim çünkü görüşmelere yeni bir dinamizm katmamız gerektiğini biliyordum. Oradan dönerken bunu başardığımızı düşünüyorum' demişti.[9] Ardından Sonbahar 2002'de Suriye BM Güvenlik Konseyi'nin daimî olmayan üyesi sıfatını taşırken, Saddam Hüseyin'e BM silah müfettişlerini kabul etmesi çağrısı yapan BM 1441 sayılı kararına 'evet' oyu kullandı. Ayrıca, her ne kadar Bush yönetimi 2005 yılında Suriye'nin Lübnan'dan çıkmasını zorlama konusunda önemli bir rol oynamış

olsa da, yıllardır Amerika 1976-1989 Lübnan iç savaşının durdurulması ve bu ülkede istikrarın sağlanması konusunda Suriye'nin yardımlarından istifade etmiştir.[10]

Suriye Devlet Başkanı Esad ABD'nin düşmanı olmayı asla istemiyordu. Bush yönetimi yetkilisi ve Batı'daki en önemli Suriye uzmanlardan biri olan Flynt Leverett şu görüşü ifade ediyor: 'Beşar Amerika'yla iyi ilişkiler kurma yönündeki arzusunu defalarca ifade etmiştir. Bu arzu babası Hafız'ın çizgisiyle ve aynı zamanda gerçekci bir yaklaşımla Suriye'nin stratejik ihtiyaçlarıyla uyum halindedir. Leverett ayrıca Esad'ın uzun vadeli iç reform isteği için de bu ilişkilerin düzelmesinin önemine vurgu yapıyor.[11] 2003 yılında Esad'la Şam'daki bürosunda buluşan Seymour Hersh de, Beşar Esad'ın 'kendisinin ve ülkesinin imajını değiştirmek istediği' için diyaloga istekli olduğunu ifade ediyor.[12]

Suriye 1990'ların başından bu yana İsrail'le bir barış anlaşması müzakere edebilmeye çalışıyordu. 2000 yılı başında bu anlaşmaya çok yaklaşılmıştı. Ancak İsrail Başbakanı Ehud Barak son anda bundan vazgeçti. O zamandan bu yana Suriyeliler müzakereleri yeniden başlatmak ve farklılıkları gidermek için sayısız teklif ileri sürdüler. Barak'ın halefi Ariel Şaron ve ardından Ehud Olmert bütün bu teklifleri reddetti ve Suriye'ye yönelik çatışmacı politikalarını sürdürdüler. ABD'nin Şam'ı tehlikeli bir düşman olarak algılamasını teşvik eden de aynı kişiler.

İsrail ve Golan Tepeleri

Amerika, İsrail ve Suriye arasındaki karmaşık dansı ve buradaki İsrail lobisinin oynadığı önemli rolü anlayabilmek için öncelikle neden İsrail'in 2000 yılında Suriye ile bir barış anlaşması imzalama konusunda aşırı istekli olup da, sonradan Esad ile görüşmekten kaçındığını incelemek gerekiyor.[13] İsrail ve Suriye arasındaki çatışmanın ana nedeni Golan Tepeleri'dir. İsrail, Suriye'ye ait bu bölgeyi 1967 savaşının ardından işgal etti ve orada yaşayan 80 bin Suriyeliyi evlerinden uzaklaştırdı. 1981 yılında İsrail iç hukukunun Golan Tepeleri'ni de kapsaması kararlaştırıldı. Bunun anlamı bölgenin fiili olarak İsrail topraklarına katılmasıydı.[14] Şu anda bu bölgede içinde 1800 Yahudi yerleşimcinin yaşadığı 32

yerleşim birimi ve bir şehir bulunuyor.[15] Suriye bu bölgeyi geri almakta çok ısrarlı ve bu hedefe ulaşabilmek için de Hamas ve Hizbullah gibi terörist gruplara yardım ediyor. Suriye ordusu İsrail'e karşı bir tehdit oluşturacak kadar güçlü olmadığı için bu teşkilatlara yapılan yardım İsrail'e karşı tek denge unsuru olarak görülüyor. 1994'de Başbakan İzak Rabin, prensipte Golan Tepeleri'nin tümünü iki ülke arasındaki ilişkilerin tam olarak normalleştirilmesi karşılığında Suriye'ye iade etmeye razı olmuştu. 'Rabin Kaparosu' olarak bilinen bu anlaşmaya göre, İsrail 4 Haziran 1967'deki sınırına geri çekilecek ve Suriye de Hizbullah, Hamas ve İslami Cihad'a verdiği desteğe son verecekti.[16]

Rabin bir yıl sonra uğradığı silahlı saldırı neticesinde hayatını kaybeti. Onun halefleri -Şimon Peres ve Benyamin Netanyahu- da çekilme ilkesine sadık kaldılar. Peres'in başbakanlığı fazla uzun sürmemişti ancak Netanyahu değişik nedenlerden dolayı bu anlaşmaya ağırlık vermedi. Netanyahu'nun ardından Ehud Barak da 1967 sınırına kadar geri çekilmeye sıcak bakmasa da Golan Tepeleri'nin neredeyse tamamını Suriye'ye geri vermeye hazırdı.[17]

İsrail ve Suriye arasındaki ilişkiler 1990'ların ikinci yarısında o kadar da kötü değildi. Her iki taraf da bir anlaşmaya varmak için manevra yapıyorlardı. Clinton, yönetimi müzakere süreciyle yakından alakadardı ve nihai bir anlaşmaya ulaşılmasını çok istiyordu. Bu açıdan Clinton 1979'da Mısır ve İsrail arasındaki Camp David anlaşmalarında arabuluculuk yapan Jimmy Carter'a benziyordu. Bu dönem boyunca, Suriye ve ABD rejim farklılıklarına rağmen nispeten iyi ilişkilere sahip olabildiler. İsrail, Şam ve Washington arasındaki bu yakın ilişkiyi iyi karşılıyordu, zira İsrailliler Suriye ile olan anlaşmazlıklarını çözmek için ABD'den yardım istiyorlardı. *New York Times* gazetesinin Kasım 1994'de Clinton'un Şam'a yaptığı ziyaret sonrasında attığı manşet bu hususa işaret ediyor: 'İsrail, Suriye'yle İlişkileri Düzeltmek İçin Clinton'ın Gezisinden Ümitli.'[18]

1999 yılının sonbahar döneminde Clinton, İsrail ve Suriye arasında nihayet bir anlaşmaya ulaşıldığını düşünüyordu. Ocak 2000'de, Barak'ın ricasıyla Clinton iki tarafı West Virginia eyaletinin Shepherdstown kentinde bir araya getirdi. Ancak Barak, İs-

rail kamuoyunun Golan Tepeleri'nin Suriye'ye iadesine karşı olduğunu sanki yeni öğrenmiş gibi, süreci yavaşlatarak çok sıkı bir pazarlıkçı olduğunu göstermek istedi. Bunun üzerine görüşmeler tıkandı. Clinton'ın Orta Doğu müzakerecisi Dennis Ross bilahire, 'Barak caymasaydı, Ocak 2000'de bir anlaşmaya varılabilirdi' yorumunu yaptı.[19] İki ay sonra Cenevre'de Esad ile Clinton arasında yapılan görüşme de bir sonuca ulaşmadı. Artık Suriye lideri, Barak'ı inandırıcı bulmuyordu. Clinton bu görüşmelerin çıkmaza girmesinden Suriye'yi değil, İsrail'i suçlu buldu.[20]

Şaron Şubat 2001'de Barak'a karşı İsrail Başbakanı olarak seçildi. Bu gelişme İsrail-Suriye ilişkilerini daha da kötüleştirdi ve Suriye-ABD ilişkilerini olumsuz etkiledi. Kendisinden önceki dört Başbakanın aksine Şaron, Golan Tepeleri'ni geri vermek istemiyordu. Şaron, 'o sırada ne teklif edilmişse bunu ben kabul edemem.'[21] Şaron'un yerine geçen Ehud Olmert de 'Golan Tepeleri sonsuza kadar bizim olacaktır' diyordu.[22]

İsrail sağı Golan Tepeleri'ni İsrail topraklarının bir parçası olarak görmektedir. Avrupa Birliği Konseyi Genel Sekreteri Javier Solana, Mart 2007'de Suriye'ye 1967 savaşı sonucunda kaybettiği topraklarını geri alması için yardımcı olmak istediğini söyleyince Likud Partisi'nden Knesset mensubu Israel Katz buna tepki olarak şu cevabı verdi: 'İsrail hiçbir zaman Golan Tepeleri'nden geri çekilmeyecektir; bu bölge İsrail'in kalıcı bir parçasıdır ve güvenliği için hayatî öneme sahiptir.'[23] Benyamin Netanyahu da önceki görüşünden vazgeçerek artık Golan Tepeleri'nin İsrail'in elinde kalması gerektiğine inanıyor.[24] İsrail kamuoyu ise bu bölgeye sonsuza kadar sahip çıkmakta kararlı. Aralık 2006'da yapılan bir araştırmaya göre, katılımcıların %64'ü Suriye ile barış anlaşması yapılmasını engellese bile Golan'dan geri çekilmeye karşı çıkıyor. Buna mukabil, İsraillilerin sadece %19'u geri çekilme yanlısı. Ekim 2006'da başlarında yapılan bir başka kamuoyu araştırması da benzer sonuçlar ortaya koyuyor: Halkın %70'i barış karşılığında tam geri çekilmeye karşı çıkarken sadece %16'sı bunu destekliyor.[25]

Geri çekilme konusundaki bu muhalefete rağmen, İsrail hükümet çevreleri ve özellikle askerî kesimde Suriye ile barış anlaşması yapılması için önemli bir destek mevcut. İsrail Genel Kur-

may Başkanı 2004'de İsrail'in kendisini Golan Tepeleri olmadan da savunabileceğini, ancak Suriye ile bir barış anlaşması yapıldığı takdirde daha da güvende olacağını ifade etti.[26] Bu yaklaşıma göre, İsrail uzun süredir hasmane ilişkilere sahip bir ülkeyle ilişkilerini normalleştirmiş olmanın yanısıra, Hizbullah, Hamas ve İslami Cihad'ın Suriye'den aldığı destek de kesilmiş olacak. Eğer Suriye'den yardım göremezse Hizbullah'ın doğrudan İran'dan yardım alması çok daha zor hale gelecek. Daha da önemlisi Suriye Lübnan'daki etkisini Hizbullah'a karşı da kullanabilir. Bu argüman Hizbullah'ın İsrail'e kafa tuttuğu 2006 Lübnan savaşından sonra daha da ağırlık kazandı. Bu savaşa tepki olarak, Genel Kurmay eski başkanı ile Shin Bet'in eski genel müdürünün de dâhil olduğu bazı nüfûzlu İsrailliler Suriye ile Barış Girişimi Forum adlı bir teşkilat kurdular. Bu teşkilat, Suriye'nin barış önerilerine karşılık vermesi ve bir barış anlaşması için müzarekere etmesi konusunda İsrail hükümeti üzerinde baskı oluşturmayı amaçlıyor.[27] *Ha'aretz* gazetesi ve Olmert'in Savunma Bakanı Amir Peretz Şam'la müzakerelerin başlamasına destek veriyor.[28] Ancak görev sırası boyunca Şaron'un reddettiği bu yaklaşıma Olmert de sıcak bakmıyor.

İsrailli liderler Golan Tepeleri'ni Suriye'ye vermek istemedikleri gibi Şam'la barış görüşmelerine başlamak da istemiyorlar.[29] Bu nedenle ortada konuşacak bir konu bulunmuyor. Bu tavizsiz tutumlarını meşrulaştırmak için İsrailli liderler Suriye'yi sözüne güvenilemeyecek ve sadece güçten anlayan bir haydut devlet olarak sunmaya çalışıyorlar. 2004 yılı başlarında Suriye'nin Washington büyükelçisinin 'ne kadar barış hakkında konuşursak, o kadar bize saldırılıyor' demesine şaşırmamak gerekiyor.[30] İsrail'in mevcut liderlik kadrosuna göre, Suriye ile baş etmenin en iyi yolu işbirliği değil çatışmadır. Aynı kadro Bush yönetiminin de Suriye'yi benzer bir şekilde görmesini sağlamıştır. Böylece 1990'ların sonunda İsrail Suriye ile işbirliğini isterken, 2001'den bu yana hem İsrail hem de ABD'deki yandaşları Amerikan hükümetini Suriye'yi tehlikeli bir düşman olarak görmeye ikna etmeye çalışıyorlar.

Suriye hâlâ Golan Tepeleri'ni geri almayı ümit ediyor. Suriye şimdiye kadar, İsrail'le diyaloğu ve 'Rabin Kaparosu' çerçevesin-

de bir barış anlaşmasının müzakerelerini yeniden başlatmak için mütemadiyen çaba sarfetti.[31] Ancak İsrailli liderler Suriye ile diyaloğu bile tasvip etmiyorlar. Aralık 2003 başlarında Suriye'nin yaptığı bir barış önerisinden sonra, tecrübeli askerî muhabir Ze'ev Schiff *Ha'aretz* gazetesinde şu görüşü ileri sürüyordu: 'Suriye Devlet Başkanı'nın barış önerisi hakkında şaşırtıcı olan şey İsrail'in buna verdiği tepki oldu. Başbakan Ariel Şaron tam bir sessizliğe büründü. Bir tek kelime dahi etmedi. Geçmişte biz sürekli böyle teklifleri beklerdik.'[32]

Aralık 2006 ortasında İtalyan *La Repubblica* gazetesine bir mülakat veren Devlet Başkanı Esad, Olmert'e kendisiyle müzakere etmesi teklifini yineledi: 'Suriye ile konuş. İsraillilerin çok sevdiği bir laf vardır, bunun bir blöf olduğunu düşünsen bile kaybedeceğin bir şey yoktur.'[33] Aynı zamanda Suriye Dışişleri Bakanı *Washington Post* gazetesine Suriye'nin İsrail'le hiçbir önşart olmadan konuşmaya başlamayı kabul ettiğini söyledi. Bu, Suriye'nin pazarlık konumunda önemli bir değişiklikti.[34] Olmert müzakerelere başlama fırsatını reddetti ve suçu Başkan Bush'a attı. Güya onu Suriye ile konuşmaktan men eden Bush'tu.[35] Çok sayıda İsrailli tarafından tekrarlanan bu yoruma göre, eğer İsrail Esad'la görüşürse bu Bush'a karşı sadakatsizlik olacaktı.

Bu argüman ikna edici değildir. ABD'nin İsrail büyükelçisi Washington'un İsrail'i Suriye ile konuşmaktan men ettiği iddiasını reddediyor. Üstelik İsrailli liderlerin önemli bir çıkar söz konusu olduğu zaman Amerikalılardan emir aldıkları da vaki değildir.[36] Dahası Olmert'in Suriye ile barış görüşmelerine katılma konusunda gerçekten istekli olduğunu gösteren bir karine de bulunmuyor. Üst düzey bir İsrailli yetkilinin *Ha'aretz* gazetesinden Aluf Benn'e söylediğine göre, 'İsrail Suriye ile görüşmek için hiçbir zaman ABD'den izin istemedi ama müzakerelere başlama konusunda kararsızlar.'[37] Başbakanın müzakereyi reddetmesi şaşırtıcı değildir. Zira Savunma Bakanı Peretz'in deyişiyle her anlaşmanın bir fiyatı vardır. Suriye sözkonusu olduğunda bu fiyat Golan Tepeleri'ni geri vermek olacaktır ve bu Olmert'in yapmaya razı olduğu bir şey değil. *Ha'aretz* muhabiri Gideon Samet'in belirttiğine göre, Olmert Bush'u bahane olarak kullanı-

yor, 'çünkü gerçek nedeni itiraf etmek istemiyor. Gerçek neden onun Golan Tepeleri'nden inmek istememesidir.'[38]

Suriye'nin İsrail'le barış anlaşması konusundaki arzusuna karşılık İsrail'in verdiği olumsuz karşılığın en son örneği Ocak 2007'de görüldü. İsrail basınının bildirdiğine göre, İsrail ve Suriye tarafları Eylül 2004 ve Temmuz 2006 tarihleri arasında Avrupa'da gizli görüşmeler gerçekleştirmişti. Bu görüşmelerin amacı iki ülke arasında bir anlaşmaya varmaktı. Görüşmeler gayr-ı resmi düzeydeydi ve müzakereciler arasında siyaset yapımcıları bulunmuyordu. Ancak her iki hükümet de bu görüşmelere dair bilgi alıyorlardı. *Ha'aretz*'e göre, 'Avrupalı arabulucu ve Suriye temsilcisi üst düzey Suriyeli yetkililerle 8 ayrı görüşme gerçekleştirdi. Bu kişiler arasında Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk Şara, Dışişleri Bakanı Velid Muallim ve 'general' rütbeli bir Muhaberat mensubu bulunuyordu.[39] Taraflar İsrail'den 4 Haziran 1967 sınırına dönmesini talep etme konusunda anlaştılar. Bunun karşılığında, Suriye Hamas ve Hizbullah'a desteğini kesecek ve hatta 'İran'dan uzaklaşacaktı.' Suriyeliler bu görüşmeleri 'akademik seviyeden' 'resmi seviyeye' çıkarma çağrısı yapınca Olmert hükümeti bunu reddetti ve görüşmeler sona erdi.

Nisan 2007'de Meclis Sözcüsü Pelosi, Devlet Başkanı Esad'ı Şam'da ziyaret etti ve ona İsrail'de görüştüğü Olmert'in 'barış için müzakerelere başlamaya hazır' olduğunu söyledi.[40] Oysa Pelosi Olmert'in tavrını yanlış anlamıştı. İsrail hükümeti ona hiçbir şekilde Suriye ile görüşme konusunda istekli olmadığını iletmişti. İsrail'in resmi beyanatı Suriye'yi 'şer ekseninin bir parçası ve bütün Orta Doğu'da terörü teşvik eden bir güç' olarak nitelendiriyordu.[41]

Elbette Olmert'in Golan Tepeleri hususundaki görüşü değişebilirdi. Nitekim Haziran 2007 de onun Suriye ile müzakerelere başlamaya niyetli olduğunu ileri süren bazı haberler çıkmış, ancak o sıralarda Başbakan Yardımcısı olan Şimon Peres Suriye'nin ciddi görüşmeler için hazır olmadığını söyleyerek su koyvermişti.[42] Belki gelecekte başka bir İsrailli lider tıpkı İzak Rabin gibi barış için tartışmalı bölgeyi iade etmeye razı olacaktır. Söylemeye çalıştığımız İsrail'in sonsuza kadar Golan Tepeleri'ni iade etmeyi reddedeceği değildir. Biz burada, İsrail'in Şam'a kar-

şı izlemeye karar verdiği politika ne olursa olsun, İsrail'in tavrının Amerikan politikalarını belirlediğini iddia ediyoruz.

Şubat 2001'de Ariel Şaron'un iktidara gelmesinden itibaren İsrail Suriye ile müzakerelerde bulunma konusunda güçlü bir muhalefet sergilemiştir. Bundan bir ay önce iktidara gelen Bush yönetimi, bu süre zarfında Esad hükümetini dışlamak ve baskı altına almak için olağanüstü gayret sarfetti. Bazıları; bu yorumun, Suriye'nin Hamas ve Hizbullah gibi terörist teşkilatlara verdiği desteği sürdürdüğü ve bu nedenle Başkan Bush tarafından bir haydut devlet olarak nitelendirilmeyi hak ettiği gerçeğini görmezden geldiğini söyleyebilir. Ancak şunu hatırda tutalım: Bu terörist grupların hiçbiri, hayatî Amerikan çıkarlarını tehdit etmiyorlar. Şam onları sadece İsrail'e karşı Golan Tepeleri'ni geri almak için bir denge unsuru olarak kullanıyor. İsrail Suriye'nin Hamas ve Hizbullah'la bağlarını bir barış anlaşması yaparak kırabilir. 1990'lı yıllarda İsrailli liderlerin Suriye ile müzakere etmeyi kabul etmelerinin nedeni buydu.

Burada ifade edildiği gibi Amerikan yönetimi içinde Suriye'yi iflah olmaz bir düşman gibi gören anlayışa karşı ciddi bir direniş sözkonusu. CIA ve Dışişleri Bakanlığı Şam'la çatışmanın stratejik açıdan mantıksız olduğu görüşünü şiddetle savunuyor. İsrail ve İsrail lobisi ise tam tersi bir yaklaşımı benimsiyor ve son tahlilde Bush üzerinde etkili oluyorlar. Şimdi de 11 Eylül'den sonra Suriye'ye karşı Amerikan politikalarının nasıl değiştiğine bakalım.

11 Eylül'den Sonra İsrail ve Suriye

Başından beri Başbakan Şaron ve kurmayları, Bush yönetimine Suriye'yi, ABD ve İsrail karşı ciddi bir tehdit olarak gördüklerini beyan ettiler.[43] İsrailliler Mart 2003'den önce Washington'ı Suriye'ye karşı harekete geçirmediler, çünkü daha ziyade İran'dan endişe ediyorlardı ve Irak'a karşı savaşı daha çok istiyorlardı. Bu açıdan Washington'ın dikkatinin dağılmasını istemediler. Nisan 2003 ortalarında Bağdat'ın işgalinin ardından, İsrailli liderler Amerika'yı Şam üzerine yoğunlaşmaya ve eşsiz gücüyle, bu rejimin davranışını ve belki de rejimin kendisini değiştirmeye davet ettiler.[44]

Şaron 15 Nisan 2003'de kendisiyle yapılan bir mülakatta taleplerini sıraladı. İsrail'in *Yedioth Ahronoth* gazetesinde Başbakan, Devlet Başkanı Esad'ın 'tehlikeli ve mantığı sakat' bir lider olduğunu söyledi. Şaron'un iddiasına göre, Saddam askerî ekipmanını savaştan kısa süre önce Suriye'ye kaydırmıştı. Şaron Esad'ın Hamas ve İslami Cihad'a verdiği desteği kesmesi, İran'ın Devrim Muhafızlarını Lübnan'ın Bekaa Vadisi'nden dışarı atması, İran'la işbirliğine son vermesi, Hizbullah'ı İsrail-Lübnan sınırından uzaklaştırması ve yerine Lübnan ordusunun yerleştirilmesi ve Hizbullah'ın İsrail'i hedef alan füzelerinin yok edilmesi amacıyla, ABD'den Suriye'ye karşı 'çok ağır' baskı uygulamasını istedi.[45] Bu cesur talebi yorumlayan üst düzey bir İsrailli diplomat, Şam-Washington ilişkilerine dair tavsiyede bulunurken biraz daha mütevazı olması hususunda Şaron'u uyarıyordu.[46]

Ancak Şaron Bush yönetimine Suriye konusunda sert olmasını isteyen tek üst düzey İsrailli yönetici değildir. Savunma Bakanı Shaul Mohaf da 14 Nisan tarihli *Ma'ariv* gazetesine şu açıklamayı yapmıştı: 'Suriyelilerden istemeyi düşündüğümüz çok uzun bir talep listemiz var ve bunu Amerikalılar kanalıyla iletmemiz daha doğru olacaktır.'[47] Mohaf Suriye'nin Hamas ve İslami Cihad'a yardımı kesmesini ve Hizbullah'ı imha etmesini istiyordu. İki hafta sonra, Şaron'un Ulusal Güvenlik Danışmanı Ephraim Halevy Washington'a geldi ve burada Amerikan yetkililerini, *Forward* dergisi muhabiri Ori Nir'in ifadesiyle, Suriye'ye karşı 'kesin harekete geçmeye' teşvik etti. Suriye'nin elindeki kitle imha silahları hakkında uyarıda bulunmanın yanı sıra Halevy, Esad'ı 'sorumsuz' ve 'küstah' olarak niteliyordu.[48] 3 Mayıs'taki bir WINEP konferansında yaptığı konuşmada Halevy, Esad'ın 'kötü tesirlere açık' olduğunu ileri sürüp, eski hilelerine terk edilemeyeceğine dair uyarıda bulundu. Halevy 'genç, küstah ve tecrübesiz Suriye Başkanı'nın zehirli dişini sökmek için savaştan başka da birçok önlem vardır.'[49]

Saddam iktidardan uzaklaştıktan sonra dahi İsrail Bush yönetimini Suriye'nin en az Irak kadar tehlikeli olduğuna ikna etmeye çalışıyordu. Eğer Suriye'nin askerî ve ekonomik gücünü

dikkate aldığımızda bunun ne kadar aptalca bir iddia olduğu ortaya çıkacaktır. Suriye 19 milyondan daha az nüfusu olan, askerî harcamaları Amerikan savunma bütçesinin 1/300'ü kadar olan bir ülkedir. Ancak bu ülke İsrail bakış açısına göre, İsrailli stratejisyen Yossi Alpher'in uyardığı gibi, 'Irak'tan da daha tehlikeli olabilir.' *Washington Post* gazetesinde Nisan 2003 ortalarında çıkan bir habere göre, Şaron ve Mofaz, Suriye karşıtı kampanyanın bir parçası olarak Suriye Devlet Başkanı Esad'ın faaliyetleri hakkındaki Amerikan istihbarat raporlarına malzeme sağlıyorlardı.[50]

Suriye'yi şeytani bir güç olarak göstermek ve Amerika'yı baskıyı artırmaya ikna etmek için İsrail Şam'ı Saddam rejiminin üst düzey yetkililerini barındırmak ve daha da kötüsü Irak'ın elindeki kitle imha silahlarını saklamakla suçluyordu.[51] Ağustos 2003'de bir intihar bombacısı Bağdat'taki BM merkezini havaya uçurduğunda, İsrail'in BM büyükelçisi Suriye'nin bu saldırıda kullanılan kamyonu tedarik ettiğini söyleyip Suriye'nin sorumlu olduğunu ima edince diplomatik bir ağız dalaşı yaşandı.[52] Aynı şekilde, İsrail'in eski Amerikan büyükelçisi Itamar Rabinovich Seymour Hersh'e verdiği bir demeçte, 'Suriye'nin istihbarat alanındaki üstünlüğünü dikkate alınca, Suriyelilerin 11 Eylül saldırılarından daha önceden haberdar olup da Amerika'yı uyarmadığı' yolunda şüpheleri olduğunu söylüyordu.[53] Bu suçlamaların herhangi bir dayanağı yoktu, ancak bu suçlamalar İsraillilerin ABD'nin bir Arap rejimiyle arasını bozmak için ellerinden geleni yaptıklarını gösteriyor.

11 Eylül'den Sonra Lobi ve Suriye

Lobiye mensup bazı önemli şahısların İkiz Kuleler'in vurulmasından çok daha önce gözlerini Suriye'ye çevirdiklerini hatırlayalım. Şam 1996'da bir grup yeni-muhafazakârın göreve başlayan Başbakan Netanyahu için yazdıkları 'Clean Break' başlıklı raporda temel hedefler arasındaydı. Aynı şekilde, Daniel Pipes ve Amerikan Hür Lübnan Komitesi (U.S. Committee for a Free Lebanon-USCFL)'nden Ziyad Abdunnur'un da ortaklaşa yazdıkları Mayıs 2000 tarihli bir raporda, Amerika'ya Suriye'nin Lüb-

nan'dan çekilmesini, kitle imha silahlarından vazgeçmesini ve teröre destek vermeyi bırakmasını sağlamak maksadıyla askerî gücünü kullanması çağrısı yapıyor.[54] USCFL İsrail lobisinin yakın bir dostudur. Bu teşkilat içinde Elliott Abrams, Douglas Feith, Richard Perle ve David Wurmser gibi yeni-muhafazakâr isimler aktif olarak faaliyet gösteriyorlar. Bütün bu isimlerin 2000'deki raporda imzaları bulunuyor. İsrail yanlısı Kongre üyesi Eliot Engel (D-New York) de bir diğer USCFL destekçisidir.[55]

Bu öneri de diğerleri gibi Clinton döneminde Washington'da fazla rağbet bulmadı. Ayrıca İsrail bu sıralarda Suriye ile barış müzakerelerini sürdürüyordu. Bu sertlik yanlılarının yanı sıra, lobideki birçok grup Clinton'ın Suriye'ye yönelik politikalarına karşı çıkma konusunda fazla istekli değildiler. Zira Başkan'ın yaklaşımı İsrail'in yaklaşımıyla örtüşüyordu. Ancak Şaron 2001'de iktidara gelince, İsrail'in Suriye hakkındaki düşüncesi tamamen değişti. Bu değişime tepki olarak, lobiye mensup bir dizi grup Şam'a karşı daha saldırgan bir politika izlemeye başladılar.

İlkbahar 2002'de Irak temel sorun olarak ortaya çıkınca AIPAC resmen Suriye'yi de 'şer üçlüsü' içine dâhil edecek bir önerinin Kongre'den geçmesi için çalışmaya başladı. Bunun üzerine Kongre üyesi Engel, Suriye Sorumluluk Yasası tasarısını Kongre'ye sundu.[56] Bu tasarı Suriye'nin Lübnan'dan geri çekilmediği, kitle imha silahlarından ve terörizme destek vermediği sürece ekonomik yaptırımlarla cezalandırılmasını öneriyordu.[57] Bu tasarı ayrıca Suriye ve Lübnan'a İsrail'le barış anlaşması yapması için adım atma çağrısı yapıyordu. Yahudi Telgraf Ajansı (Jewish Telegraphic Agency-JTA)'na göre bu tasarı 'İsrail'in Kongre'deki dostları tarafından' metne alınmıştı ve lobiye mensup gruplar, özellikle AIPAC tarafından kuvvetle desteklendi. JTA'ya göre, yönetimdeki en sıkı İsrail yandaşı Elliott Abrams Olmert'in bürosuyla sürekli olarak irtibat halindeydi.[58]

Bush yönetimi Irak savaşını pazarlama çabalarına zarar vereceğini ve Şam'ı el-Kaide hakkında yararlı istihbarat bilgilerini Washington'a vermemeye sevkedeceğini düşünerek Suriye Sorumluluk Yasası'na muhalefet etti. Neticede Kongre yasayı Saddam sorunu halledilinceye kadar buzdolabına kaldırmayı kabul etti.

Ancak Nisan 2003'de Bağdat işgal edildikten kısa süre sonra lobi Suriye aleyhtarı kampanyasına hız verdi. Irak'ta o zaman göründüğü kadarıyla elde edilen kesin zafer İsrail yandaşlarını cesaretlendirmişti. Artık Suriye rejiminin davranışını değiştirmesini değil, rejimin kendisini değiştirmek istiyorlardı. Paul Wolfowitz 'Suriye'de bir rejim değişikliği olmak zorundadır' derken, Richard Perle de bir gazeteciye yaptığı açıklamada daha kesin konuşuyordu: '[Orta Doğu'daki diğer düşman rejimlere] verilecek kısa bir mesajımız var, iki kelimelik bir mesaj: Sıra Sizde!'[59] Perle'ün başkanlığını yürüttüğü ve üyeleri arasında Kenneth Adelman, Eliot Cohen ve James Woolsey gibi isimlerin bulunduğu Savunma Politika Kurulu da Suriye'ye karşı sert bir tutum izlenmesini savunuyordu.[60]

Abrams, Perle ve Wolfowitz gibi isimlere ilaveten, hükümet içinde Suriye'de rejim değişikliği için bastıran diğer bir isim Dışişleri Bakan Yardımcısı (ve daha sonra BM büyükelçisi) John Bolton'du. Bolton İsrailli liderlere Irak savaşından bir ay kadar önce Başkan Bush'un, savaşın hemen ardından Suriye, İran ve Kuzey Kore'ye yöneleceğini söyledi.[61] Bu amaca yönelik olarak Bolton Temmuz ortalarında Kongre'ye Suriye'nin kitle imha silahlarının artık Orta Doğu barışı için ciddi bir tehdit oluşturma noktasına ulaştığını ve bir an önce bu meselenin çaresine bakılması gerektiğini söyleme hazırlıkları yapıyordu. Ancak CIA ve diğer devlet kurumları buna karşı çıktılar ve Bolton'u tehlikeyi abartmakla suçladılar. Netice itibarıyla, yönetim Bolton'a Kongre'de konuşma izni vermedi.[62] Ancak Bolton'u daha fazla da dizginlemedi. Bolton, Eylül 2003'de Kongre karşısına tekrar çıkarak Suriye'yi Orta Doğu'daki Amerikan çıkarlarına karşı büyüyen bir tehdit olarak niteledi.[63]

Nisan ayı başında WINEP tarafından yayınlanan partiler üstü bir raporda, Suriye'nin 'Saddam'ın pervasız, sorumsuz ve sapkın davranışlarını tekrarlayan ülkelerin de onunla aynı kaderi paylaşacağı gerçeğini görmesi gerektiği' tezi işleniyordu.[64] 15 Nisan'da İsrailli bir Amerikalı gazeteci Yossi Klein Halevi'nin *Los Angeles Times*'a yazdığı bir makale 'Şimdi Suriye Üzerinde Vidaları Sıkalım' başlığını taşıyordu. Bu arada yeni-muhafazakâr Frank Gaffney ise *Washington Times* gazetesinde Bush yöneti-

minin 'Suriye'nin davranışını değiştirmek ya da bu ülkede bir rejim değişikliği gerçekleştirmek için askerî güç dâhil her türlü yöntemi' kullanması gerektiğini söylüyordu.[65] Ertesi gün İsrailli-Amerikalı gazeteci ve İsrail hükümeti basın bürosunun eski şefi Zev Chafets de *New York Daily News*'de 'Terör Dostu Suriye de Değişim İstiyor' başlıklı bir yazı yazdı. Yine 21 Nisan tarihli *New Republic*'de Lawrence Kaplan Suriye lideri Esad'ın Amerika'ya yönelik ciddi bir tehdit oluşturduğunu söylüyordu.[66]

Suriye'ye karşı ileri sürülen bu suçlamalar son derece ilginç bir şekilde daha önce Saddam'a karşı ileri sürülenlerin aynısıydı. *National Review Online*'da yazan muhafazakâr yorumcu Jed Babbin'e göre, Esad'ın ordusu kağıttan bir kaplan olsa bile kendisi 'son derece tehlikeli bir adam'dı. Babbin'in 'İsrailli bir kaynağa' atıfla söylediğine göre, 'İsrail ordusu ve istihbarat camiası Esad'ın herhangi bir akıllı devlet adamının üstlenmeyeceği riskleri üstelenebilecek tıynette bir lider olduğundan' ve 'Esad'ın bu tahmin edilemezliği onu tehlikeli biri haline getirdiğinden' emindi.[67] ABD'nin Fas eski büyükelçisi Marc Ginsberg de 'Suriye'nin kitle imha silahları üretimine ve füze bataryaları ve roketlerine' dikkat çekiyordu.[68] İsrailli temsilciler gibi İsrail'in Amerikalı yandaşları da Suriye'nin Saddam'ın kitle imha silahlarını sakladığını iddia etmeye başladılar. Kongre üyesi Engel, 'Irak'ta bulamadığımız kitle imha silahlarının Suriye'de olması beni hiç şaşırtmaz' şeklinde beyanat veriyordu.[69]

Engel 12 Nisan'da Suriye Sorumluluk Yasası'nı Kongre'ye yeniden teklif etti.[70] Üç gün sonra da Richard Perle Kongre'nin bu tasarıyı onaylamasını istedi.[71] Ancak Bush yönetimi hâlâ yasa için fazla heyecanlı değildi ve geçmesini yine engelledi. Ağustos ayı ortasında Engel ve bir grup politikacı, New York'taki Yahudi cemaat liderleriyle birlikte Ariel Şaron'la Kudüs'teki bürosunda bir araya gelerek bir buçuk saat görüştüler. İsrailli lider ziyaretçilerine ABD'nin Suriye üzerinde yeterli baskı kurmadığından yakındı, ancak Engel'e Suriye Sorumluluk Yasası'nı desteklediği için teşekkür etti. Şaron bu yasanın Kongre'den geçmesi için çabalara devam edilmesini istedi.[72] Ertesi ay, hükümetin Suriye manevralarından bıktığını söyleyen Engel tasarıyı yeniden gündeme getirmeye başladı. AIPAC'ın tam desteğiyle, Engel Kon-

gre'de oy toplamaya başladı.[73] Bush artık lobiden gelen tam baskı karşısında Kongre'yi engellemeyi başaramayacağını anladı ve bu Suriye karşıtı tasarı Meclis'te 4'e karşı 398, Senato'da ise 4'e karşı 89 gibi ezici bir oy çokluğuyla kabul edildi. Bush yasayı onayladı ve yasa 12 Aralık 2003'de yürürlüğe girdi.[74]

Bush Neden Sendeledi?

Kongre Suriye'nin vidalarını sıkma konusunda ezici bir oy çokluğuyla hareket etmişti ama Bush yönetimi bu politikanın ne kadar mantıklı olduğu konusunda farklı düşünüyordu. Her ne kadar Perle, Bolton ve Wolfowitz gibi yeni-muhafazakârlar Şam'la kavga etmeye niyetli olsalar da bu yaklaşıma Dışişleri Bakanlığı ve CIA içinde ciddi bir muhalefet vardı.[75] Başkan bile Suriye'yi karşısına almaya çok hevesli değildi. JTA, onun bu yasayı onaylayışını şöyle aktarıyor: 'Bush Cuma akşamı yasayı onayladı. Yönetim, Cuma akşamlarını genellikle halka açıklamak istemedikleri faaliyetler için kullanır. Yani bu şekilde Beyaz Saray, "İstemiyorum ama yapmak zorundayım" mesajını verdi.'[76] Yasayı onayladıktan sonra dahi Bush bu yasayı uygulama konusunda acele edilmeyeceğini söyledi.[77]

Bush'un müteredditolması için haklı nedenleri vardı. Daha önce bahsedildiği gibi, Suriye hükümeti Amerika'ya 11 Eylül'den itibaren el-Kaide hakkında önemli istihbarat sağlamıştı. Ayrıca Suriye Washington'u Körfez'de planlanan bir terör saldırısına karşı da uyarmıştı.[78] Suriyeliler CIA sorgucularına, 11 Eylül teröristlerinin bazılarını görevlendirdiği iddia edilen Muhammed Zammar adlı kişiyi sorgulama izni de verdiler. O sırada Beyaz Saray'da görevli bulunan Flynt Leverett Bush'un Beşar ile mektup ve telefonla iletişim halinde olduğunu ve bu Suriye'nin Amerika'yla el-Kaide konusunda işbirliği yaptığını kabul ettiğini aktarıyor.[79] Esad rejimini hedef almak bu değerli bağlantıları tehlikeye sokacak ve özelde el-Kaide, genelde uluslararası terörizme karşı mücadeleyi zayıflatacaktı. Başkan Suriye ile sürtüşmenin Amerika'yı tehlikeye attığının farkındaydı.

Bush ayrıca Suriye'nin, Irak'taki direnişçilere yardım ediyor olsa da, Amerika'ya bir tehdit oluşturmadığını anlamıştı. Esad

aslında Washington'la işbirliği yapma konusunda istekliydi ve Seymour Hersh'e göre, Esad'ın askerî istihbarat şefi, Suriye'nin Hizbullah'ın askerî ve siyasî faaliyetlerini kısıtlamak için gizli kanalları kullanabileceğini Amerikan yönetimine aktardı.[80] Esad'la atışmak Amerika'ya, Arap devletlerini sıra dayağına çekmeye niyetli bir saldırgan imajı verecekti. Ve Suriye'yi ABD'nin hedef listesine koymak, Şam'a Irak'ta daha fazla sorun çıkarmak ve Amerikan ordusunun burnunun daha fazla sürtülmesine yardım etmek için haklı nedenler sunacaktı. Başkan Bush Suriye'yi köşeye sıkıştırmak istese bile öncelikle Irak'taki işi bitirmesi daha anlamlı olurdu.

Yönetimdeki yeni-muhafazakârlar tabiatıyla Suriye ile işbirliğine muhaliftiler. Suriye'nin sunduğu ve Washington'a el-Kaide hakkında önemli bilgiler sağlayan istihbarat kanalından da memnun değildiler. Leverett'in yazdığı üzere, 'Savunma Bakanı'nın ve Başkan Yardımcısı'nın kendi personeli Suriye'den gelen yardıma muhalifti. Bu yardımının Amerika'yı Şam'a karşı müteşekkir hale sokacağını ve ABD'nin bu ülkenin terörizmi destekleme faaliyetlerine karşı uygun tepkiyi verme yeteneğini kısacağını düşünüyorlardı.[81] Ancak Başkan Bush bu tür 'uygun tepki' türüne karşı fazla ilgi göstermiyordu. Neticede Bush Nisan 2003 ortalarında Pentagon'u Suriye'ye karşı bir savaş hazırlığında olmaması için uyardı. Bu sırada Amerika Irak'ta muazzam bir zafer kazanmıştı ve Suriye'ye de saldırılması yolunda çağrılar artıyordu.[82] Bush'un o günden bu yana, özellikle de Irak'ta meydana gelen gelişmeler ışığında, görüşünü değiştirmediği ortadadır. Başkan ayrıca, Suriye Sorumluluk Yasası'nı uygulama konusunda, yasayı imzaladığı tarihte söz verdiği gibi son derece yavaş hareket etmiş, bu nedenle ABD'deki İsrail yanlılarını kızdırmıştı. 2004 ilkbaharına gelindiğinde Kongre üyesi Engel ve bazı meslek arkadaşları Bush'un ayak diremesinden dolayı kızgınlıklarını ifade ettiler ve yeni ve çok daha sert bir yasa tasarısı verme tehdidinde bulundular.[83]

Olmert'in iddialarının aksine son birkaç yıl içinde Bush yönetiminin eğer Esad'ın barış müzakerelerine başlama önerisini kabul ederse İsrail'e olumlu tepki göstereceğine dair haberler çıkmıştır. Aralık 2003'de Ze'ev Schiff şu görüşü ileri sürüyordu: 'Yö-

netimin düşüncelerine yakın Amerikan kaynaklarına göre, eğer İsrail Esad'ın önerilerini kabul ederse Amerika buna olumlu tepki verecektir. Amerika, Suriye ile askerî bir sürtüşmenin peşinde değil ve Esad'la ilişkileri olumlu bir çizgiye oturtmaya razı.'[84] Bir ay sonra da *Ha'aretz* gazetesi yazarı Aluf Benn, 'üst düzey Amerikalı yetkililerin' İsraillilere, eğer İsrail Suriye Devlet Başkanı Esad ile görüşmelere başlarsa ABD'nin buna itiraz etmeyeceğini söylediğini aktarıyor. Ancak Benn 'İsrail'in daha alt düzey yetkililerden tam aksi istikamette tavsiye aldığını' da iddia ediyor.[85] Washington'ın İsrail'e Suriye ile görüşme konusunda muhalefet ettiğini iddia eden başka raporlar da mevcut.[86] Bush yönetiminde nihai çizginin ne olduğunu kestirmek her zaman zordur. Zira Şam ile ilişkilerin mahiyeti konusunda farklı siyaset yapımcıları arasındaki mücadele sürüyor.

Her ne kadar Bush Esad'ı devirmek için ciddi önlemler almadıysa da İsrail lobisi onu daha çatışmacı bir çizgiye doğru çekmeye çalıştı.[87] Başkan ve danışmanları Şam'dan bahsederken sürekli olarak sert bir söylem kullandılar ve üzeri kapalı tehditlerde bulundular. Suriye sürekli olarak Irak'taki direnişçilere yardım etmekle suçlandı. Lübnan'da ne zaman bir karışıklık olsa sürekli olarak suçlanan Suriye oldu. Bush Suriye ile pragmatik bir ilişki kurmak ve ilişkileri tamir etmek için hiçbir çaba göstermedi. Hükümet içindeki ve dışındaki yeni-muhafazakârlar Esad rejimine karşı askerî güç kullanımını talep etmeye devam ettiler. Bu tür talepler 2007 yaz dönemindeki Lübnan Savaşı sırasında özellikle arttı.[88] Hudson Enstitüsü'nde Orta Doğu Politikaları Merkezi'ni yöneten Meyrav Wurmser, savaşın ardından yaptığı açıklamada, yeni-muhafazakârlar arasında Suriye'ye de savaş ilan edilmediği için İsrail'e yönelik ciddi bir kızgınlık olduğunu söylüyordu: 'İsrail sadece Hizbullah'a karşı savaş ilan etti. Hâlbuki Amerikan yönetiminde bazı çevreler İsrail'in gerçek düşmanına, yani Hizbullah'a değil Suriye'ye karşı savaşması gerektiğini düşünüyorlardı.'[89]

Sonuç

Maalesef Washington'ın Şam'a yönelik çatışmacı yaklaşımı Amerika için olumsuz neticeler doğurmaktan başka bir işe yara-

madı. Bu yaklaşım aynı zamanda İsrail'in uzun vadedeki çıkarlarına da zarar vermiştir. Öncelikle Suriye el-Kaide hakkında istihbarat sağlamayı bıraktı.[90] Esad Amerika'ya Irak'taki direnişle baş etmesi için çok az yardım etti ve hatta bu direnişi sürdürerek kendisini korumaya çalışıyor da olabilir.[91] Suriyeliler, Amerika'yı Bağdat'ta meşgul ederse sıranın kendilerine daha geç geleceğinin farkındalar. Suriye aynı zamanda Lübnan'da Hizbullah'ı da destekliyor ve İran'la gizli bir ittifak kurmuş durumda. Bu ise Lübnan'da barışın sağlanmasını ve İran'ın nükleer silah arayışından caydırılmasını zorlaştırıyor. Bütün bu gelişmeler ABD açısından hayırlı olmasa da, lobiye mensup sertlik yanlıları çatışma politikasına şartlanmış haldeler ve başka bir görüş ileri sürenleri derhal tenkit ediyorlar.

Geçen yaz İsrail'in Lübnan'da karşılaştığı hezimetten sonra ve özellikle ABD'nin Irak'ta karşı karşıya olduğu güç durumu dikkate alınarak, Başkan Bush'a Suriye'yle arasını düzeltmesi için yapılan baskılar artıyor.[92] Şam'ın Irak'taki durumun düzelmesine, Amerikan askerlerinin çekilmesine ve Irak'ta düzene benzer bir istikrarın tesisine yardımcı olacağı ümit ediliyor. Ayrıca Suriye'yi İran'la ittifaktan uzaklaştırmak ve böylece Hizbullah'ı zayıflatmak da mümkün olabilir. Bir grup senatör ve temsilci, özellikle Meclis Sözcüsü Nancy Pelosi, Bush yönetiminin sözünü dinlemeyip Devlet Başkanı Esad ile görüşmek için Şam'a gittiler. Bu ziyaretin amacı, Irak Çalışma Grubu'nun tavsiye ettiği gibi, Suriye ile Amerika arasındaki ilişkileri geliştirmek ve böylece bir dizi bölgesel güvenlik sorununun halledilmesini kolaylaştırmaktı.

Ancak Golan Tepeleri'nin işgalini sürdürmek isteyen İsrailli liderler ABD'nin Suriye ile işbirliğine yönelik ilişkiler geliştirmesini istemiyorlar.[93] Lobiye mensup en güçlü teşkilatlar İsrail'in yaklaşımını benimsiyor ve Bush yönetimini Esad rejimiyle dayanışma içinde olmaktan alıkoymaya çalışıyorlar. Bu çabalarında şimdiye kadar da başarılı oldular. Neticede ABD, Suriye'ye karşı stratejik açıdan aptalca bir politika izliyor. İsrail'de İzak Rabin gibi Golan Tepeleri'ni bir barış antlaşması karşılığında Suriye'ye geri vermenin İsrail'in stratejik konumunu güçlendireceğini an-

layan bir başka İsrail Başbakanı göreve gelinceye kadar ABD'nin bu politikası sürecektir.

Burada çok yalın bir ifadeyle şunu söylemeye çalışıyoruz: Şayet lobinin desteği olmasaydı, Suriye Sorumluluk Yasası çıkmayacak, bu ülkeye yönelik Amerikan politikaları Amerikan ulusal çıkarlarına uygun bir şekilde belirlenecekti. Farklı bir Amerikan politikası, şimdiye kadar çoktan bir Suriye-İsrail barış anlaşmasını ortaya çıkaracaktı. Böyle bir anlaşma sayesinde, İsrail'in meşruiyeti ve bölgesel üstünlüğü pekişecek, İsrail'in karşı karşıya olduğu en kararlı ve şiddetli düşmanı Hamas, Hizbullah ve İslami Cihad'a verilen dış destek azalacaktı. ABD'nin Suriye'ye yönelik hatalı yaklaşımı İsrail lobisinin hem Amerika, hem de İsrail açısından ters etkiler doğuran çatışmacı politikalarda ısrarının tek örneği değildir. Aynı hikâye, İran'a karşı ABD'nin izlediği politikada da tekrarlanıyor. Bundan sonraki bölümde bu konuyu inceleyeceğiz.

10

Sırada İran mı var?

ABD ve İran 1979 devriminden bu yana daima hasmane ilişkilere sahip oldular. Muhammed Rıza Şah Pehlevi'yi iktidara yeniden oturtan 1953 askerî darbesi başta olmak üzere ABD'nin İran'a yaptığı müdahaleleri ve yeni rejimin radikal gruplara verdiği desteği göz önünde tuttuğumuzda, her iki rejimin de bir diğeri hakkında iyi şeyler düşünmemesi ve işbirliğinden kaçınması normaldi. İran, ABD ve İsrail için Suriye'den çok daha ciddi bir stratejik haşımdır. Şam ve Tahran Hizbullah, Hamas ve İslami Cihad'a destek veriyorlar ve her iki rejim de el-Kaide tarafından sevilmiyor. Her ikisinin elinde de yetersiz verilere rağmen kimyasal ve biyolojik silahların olduğu sanılıyor. Ancak İran ve Suriye arasında başlıca üç temel fark bulunmaktadır.

Öncelikle İran tam nükleer yakıt çevrim teknolojisine ulaşmaya çalışıyor ve bu İran'a eğer arzu ederse nükleer silah geliştirme şansı verecek. İran aynı zamanda -İsrail dâhil- olmak üzere komşularına karşı nükleer savaş başlıklarını gönderebilecek füzeler üzerinde de çalışıyor.[1] Bu nedenle İsrailliler İran'a 'hayatî' bir tehdit gözüyle bakıyorlar. İran'ın Amerika'ya nükleer füzelerle saldırabilme imkânına ulaşması yakın bir gelecekte muhtemel görülmüyor. Ancak İran Orta Doğu'da konuşlandırılmış Amerikan üslerine ya da Avrupa ülkelerine saldırıda bulunabilir.

İkinci olarak, bazı İranlı liderler, özellikle hali hazırdaki Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinecad Soykırım'ın tarihselliği ve İsrail'in var olma hakkı konusunda rahatsız edici açıklamalarda bulundular. Her ne kadar Ahmedinecad'ın 'İsrail'in tarihin sayfalarından silinmesi' yolunda yaptığı çağrı 'İsrail'in haritadan silinmesi' çağrısı olarak yanlış tercüme edilmişse de bu yine de İs-

raillileri haklı olarak rahatsız eden çirkin bir ifadeydi.[2] İran'ın Aralık 2006'da ünlü Soykırım inkârcılarının katıldığı Nazi Soykırımı konulu bir konferansı desteklemesi de İran'ın niyetleri hakkındaki uluslararası endişeleri güçlendirdi.

Üçüncü olarak, İran Basra Körfezi'ndeki en güçlü Müslüman ülkedir ve bu petrol zengini ülkenin bölgeye hâkim olma potansiyeli bulunmaktadır.[3] ABD'nin Mart 2003'de Irak'ı işgalinden sonra İran'ın bölgesel etkinliği daha da artmıştır. Irak bu bölgede İran'ın başlıca rakibiydi, şimdi ise parçalanmış ve savaş yorgunu bir ülke durumdadır ve İran'a karşı koyacak hali kalmamıştır. Ayrıca İran Irak'taki siyaseten güçlü Şia partilerine çok yakın olmasından dolayı bugün Irak üzerindeki nüfuzu Saddam dönemine göre çok daha güçlüdür. Bölgesel güç dengelerindeki bu önemli değişiklik neden bazılarının İran için 'Irak Savaşı'nın yegâne galibi' gözüyle baktıklarını açıklıyor.[4] Elbette İran'ın komşularına karşı güç avantajı bir nükleer silaha sahip olması durumunda daha da artacaktır.

İran'ın artan gücü, tarihsel olarak Basra Körfezi'nde tek bir ülkenin hâkimiyet kurmasını engellemeye çalışan Amerika için hayırlı bir gelişme değildir. Bu temel strateji; İran'ın Irak'ı mağlup etmesinin muhtemel olduğu 1980'lerde Reagan yönetiminin neden Saddam tarafını tuttuğunu da açıklar. Amerika, İran'ın nükleer silahlara kavuşmasını engellemek için güçlü nedenlere de sahiptir. İsrail de aynı şekilde İran'ın Körfez'e hâkim olmasını istememektedir. Zira bu bölgesel bir güç uzun dönemde stratejik bir tehdit haline dönüşebilir. Nükleer silahlara sahip bir İran İsrailli liderleri daha da tedirgin etmektedir. Böyle bir ihtimali İsrailliler mutlak kabus senaryosu olarak görüyorlar.

Ancak İsrail İran'ın artan gücünden rahatsız olan tek Orta Doğu ülkesi değildir. İran'ın birçok Arap komşusu İran'ın nükleer arzularından ve artan bölgesel nüfuzundan müştekiler. Arap rejimler açısından güçlü bir İran bir gün onları zorlayabilir ve hatta Saddam'ın Ağustos 1990'da Kuveyt'e yaptığı gibi, ülkelerini işgal edebilir. Araplar ayrıca İran'a, Arap-Fars mücadelesinden ve yine Şii-Sünni güç dengesinden kaynaklanan nedenlerle de hoş bakmıyorlar. İran katı bir Şii rejim tarafından yönetiliyor ve bu durum Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikle-

ri gibi Arap dünyasında Şii nüfusa sahip ülkelerde rahatsızlık uyandırıyor. Tarihte ilk defa Şii unsurlar Irak'ı kontrol etmeye başladılar. Bir Şii örgüt olan Hizbullah da 2006 savaşının ardından Lübnan'daki nüfuzunu artırdı. Daha da kötüsü İran bu Iraklı liderlerle ve Hizbullah'la çok yakın ilişkilere sahip.

ABD, İsrail ve İran'ın Arap komşuları, bu arada ABD'nin Körfez'deki müttefikleri İran'ın nükleer silaha sahip olmaması ve bölgede hegemonya kurmasını engelleme konusunda benzer düşünüyorlar. Washington eğer İsrail hiç var olmasaydı da İran'ın bu kadar güçlenmesini istemeyecekti. Zira Amerika, diğer Körfez ülkelerinin İran tarafından işgal edilmelerini ya da etki altına alınmalarını arzu etmezdi. Arap dünyasından gelen güçlü destek, Amerika'ya bölgedeki güç dengesini muhafaza etme imkânı veriyor. Ancak bu desteğin devamını sağlamak etkin bir stratejiyi gerekli kılıyor.

Son 15 yıl boyunca, İsrail ve İsrail lobisi Amerika'yı İran'a karşı stratejik olarak hatalı bir yaklaşım benimsemeye zorladı. Aynı çevreler bugün Bush yönetiminde ve Kongre'de İran'ın sahip olduğu nükleer silahlara karşı askerî güç kullanımı konusunda yoğun bir kampanya yürütüyorlar. Maalesef bu söylem İran'ın nükleer güce sahip olma hırsını daha da kamçılıyor. 1990'lı yıllar boyunca, İsrail ve Amerikan yandaşları Clinton yönetimini İran'a karşı çatışmacı bir yaklaşım izlemeye teşvik etti. Oysa İran iki ülke arasındaki ilişkileri iyileştirmeye hevesliydi. Lobi benzer tavırları Bush yönetiminin ilk yıllarında da gösterdi. Aralık 2006'da açıklanan Irak Çalışma Grubu'nun İran'la müzakere edilmesi tavsiyesi yine bu odakların hışmına uğradı. Lobi olmasaydı, Amerika İran'a karşı çok daha farklı ve etkili bir siyaset takip edecekti.

ABD'nin İran'la etkin bir şekilde baş edebilme çabalarına İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'daki baskıcı politikaları engel olmaktadır. İsrail işgali ABD'nin İran'a karşı Arap ülkelerinin desteğini almasını zorlaştırmaktadır. Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın 2006 sonunda Arap-İsrail barış sürecini yeniden başlatmaya çalışmasının en büyük nedeni Suudi Arabistan'ın bu konudaki ısrarıydı. Suudiler Arap dünyasında Filistin konusunda Amerika'ya olan bunca kızgınlık dururken İran'a karşı Washing-

ton'la birlikte hareket etmenin çok zor olacağını söylüyorlar. Yedinci Bölüm'de incelendiği gibi, Rice'ın bu çabaları başarılı olmadı. İsrailli liderler yaşayabilir bir Filistin devletini istemiyorlar ve İsrail lobisinin faaliyetleri nedeniyle, Başkan Bush'un, bu konuda yaklaşımını değiştirmesi için İsrail'e baskı yapması son derece zor. Kısacası büyük ölçüde İsrail ve ABD'deki yandaşları nedeniyle Amerika İran'a karşı 1990'lı yıllardan bu yana ters etkiler doğuran bir yaklaşım izliyor. Washington'la birlikte İran'a kendilerine özgü nedenlerle tavır almak isteyen Arap devletlerinin desteği ise İsrail'in Filistin'i işgali nedeniyle imkânsız hale geliyor.

Çatışma mı, Uyum mu?

Amerika 1953-1979 yılları arasında, Amerikan desteğindeki şah rejiminin Ayetullah Humeyni tarafından yıkılıp yerine İslamcı bir rejim kurulıncaya kadar İran'la mükemmel ilişkilere sahipti. Bu tarihten sonra iki ülke arasındaki ilişkiler tamamen düşmanca bir şekil aldı. Şah'ın devrilmesinden bu yana İsrail'in Tahran'la ilişkileri de çok kötü durumda. Ancak 1980'li yıllar boyunca ne Amerika, ne de İsrail, İran tarafından ciddi bir tehdit altında bulunuyordu. İran Irak'la girdiği uzun savaşla meşguldü ve bütün gücünü bu savaşa harcamıştı. Güç dengesini muhafaza etmek için Amerika bu savaşın berabere bitmesini sağlamak zorundaydı. Bu amaç uğrunda, Saddam Hüseyin'e İran ordusunu cephede perişan edecek yardımı sağladı. İran, savaş 1988'de bittiğinde enerjisini tamamen tüketmiş durumdaydı. En azından birkaç yıl boyunca bu bölgede sıkıntı çıkaracak durumda değildi. Ayrıca, İran'ın nükleer silah programı muhtemelen savaş nedeniyle 1980'li yıllarda geri plana atıldı.

İsrail'in İran tehdidi algılaması 1990'lı yılların başında köklü bir değişikliğe uğradı. Bu yıllarda Tahran'ın nükleer arzuları artmaya başlamıştı. İsrailli liderler, 1993'de, İran'ın sadece İsrail'e değil aynı zamanda Amerika'ya karşı da ciddi bir tehdit oluşturduğuna dair Washington'ı uyarmaya başladılar. Bu kışkırtıcı ve saldırgan söylem o günden bu yana sürüyor ve İran nükleer cephede ilerlemesini sürdürüyor. Bugün birçok uzman İran'ın bu

ülkedeki rejim imha edilmediği, davranışlarını değiştirmediği ya da gücünü muhafaza ettiği sürece eninde sonunda bir gün mutlaka nükleer silaha sahip olacağına inanıyor. İsrail lobisi de İsrail'in yolundan giderek İran'ın bir nükleer güç olmasına izin verilmesinin getireceği tehlikeler hakkında uyarılarda bulunuyorlar.

İsrail ve İsrail lobisinin İran'a karşı kızgınlığının bir diğer nedeni de İran'ın Hizbullah'a verdiği destek, Filistin davasını gütmesi ve İsrail'in var olma hakkına karşı çıkmasıdır. Şüphesiz Cumhurbaşkanı Ahmedinecad'ın ifadeleri bu endişeleri güçlendirmektedir. İsrail ve destekçileri İran'ın izlediği politikaları Yahudi devletine karşı derin bir ideolojik antipatinin yansıması olarak nitelendirmektedirler. Ancak bu politikaları aslında İran'ın bölgedeki konumunu geliştirmeyi amaçlayan taktik önlemler olarak görmek daha doğru olacaktır. Özellikle, Filistin davasına sahip çıkmak (ve Hizbullah gibi gruplara yardım etmek) İran'a Arap dünyasında sempati kazandırıyor ve Farisi İran'a karşı bir Arap ittifakını zorlaştırıyor. İran uzmanı Trita Parsi'nin ikna edici bir şekilde ileri sürdüğü gibi, İran'ın Hizbullah'a ve Filistinlilere sadakati zaman içinde, bölgesel tehdit ortamına göre, farklılık göstermiştir. İran'daki rejim ile seküler FKÖ arasındaki ilişkiler 1980'li yıllarda o kadar da sıcak değildi ve İran, İslami Cihad gibi radikal Filistinli grupları sadece 1991 Madrid Konferansı'ndan ve daha sonraki Oslo Barış Süreci'nden dışlandıktan sonra desteklemeye başladı. Bu olaylar, Tahran tarafından ve önemli bir bölgesel rol oynamasını engellemek amacıyla Amerika tarafından İran'ı dışlama çabaları olarak yorumlandı. Bu yorum haksız da değildi. İran bu çabalara karşı Oslo'ya muhalif grupları destekleyerek tepki gösterdi. O sırada Amerikan politikalarının formüle edilmesinde önemli bir payı bulunan Martin Indyk İran'ın ABD'nin kuşatma ve izolasyon politikasını kırmak için barış sürecini dinamitlemek istediğini söylüyor.[5]

İran'ın nükleer programı ve bölgesel arzularıyla baş etmenin iki alternatif yöntemi bulunuyor. İsrail hükümeti ve Amerikan destekçileri tarafından savunulan bir yaklaşıma göre, İran eğer nükleer silah sahibi olursa artık engellenemez. Bu görüşe göre Tahran, nükleer silahlarını İsrail'e karşı kullanabilir; çünkü kıyametçi bir tarih vizyonuna sahip olan İranlı liderler İsra-

il'den gelecek karşılıktan çekinmeyeceklerdir.[6] İran ayrıca herhangi bir tepkiden çekinmeden elindeki nükleer silahları teröristlere verebilir. Bu nedenle, İran'ın bir nükleer silah kabiliyetine sahip olmasına izin verilmemelidir. İsrail Washington'ın bu sorunu çözmesini tercih etse bile, İsrailli liderler, eğer Amerika çok çekingen davranırsa IDF'un gerekeni yapabileceğini düşünüyorlar.

Bu yaklaşım yumuşak diplomasi ve olumlu teşviklerin İran'ın nükleer programından vazgeçmesine ikna edemeyeceğini varsayıyor. Bunun somut anlamı, ABD'nin İran'a yaptırım uygulamak ve hatta bu da işe yaramazsa önleyici bir saldırıyı bile göze almak zorunda olduğudur. İran üzerinde ciddi bir baskı uygulayabilmek için İsrailliler ve lobi, ABD'nin 1990 öncesindeki bölge dışı dengeleyici güç stratejinin aksine, Orta Doğu'da hatırı sayılır askerî mevcudiyetini devam ettirmesini istiyorlar.

Son 15 yıldır İran'ın nükleer programına dair bu çatışmacı formül ikinci bir stratejiyle rekabet halinde olmuştur. Amerikan ulusal çıkarlarıyla daha uyumlu olan bu alternatif strateji, İran'ın nükleer silahlara sahip olmamasının Amerika için daha iyi olacağını kabul ederken, nükleer bir İran'ın da tıpkı Sovyetler Birliği gibi dengelenebileceğini ve caydırılabileceğini düşüncesine dayanıyor.[7] Bu görüşe göre, İran'ın nükleer silahlarını engellemenin en iyi yolu bu ülkeyle diplomatik ilişkiler kurmak ve Amerika'yla ilişkilerini normalleştirmeye çalışmaktır. Bu strateji önleyici savaş ihtimalini masadan kaldırır, çünkü İran'ı rejim değişikliğiyle tehdit etmek bir an önce nükleer silahlara ulaşması için daha da kışkırtmak demektir. İranlılar, tıpkı Amerikalılar ve İsrailliler gibi, nükleer silahların bir devletin kendini savunabilmesinin en iyi yolu olduğu gerçeğini görüyorlar. CFR'den İran uzmanı Ray Takeyh'in söylediği gibi, 'İran'ın nükleer hesapları irrasyonel bir ideolojinin değil, gelişen farklı tehditlere karşı gerçek bir caydırıcılığa ulaşma çabasından kaynaklanmaktadır... İran'ın liderleri kendilerinin Washington tarafından hedef tahtasına konduğunu gayet iyi görüyorlar. Onların bu algılaması nükleer silah programında gaza basmalarına neden oluyor.'[8]

İran'la çatışma değil diyalog stratejisinin bir başka nedeni de, önleyici savaşın artık çok cazip olmayan bir alternatif olmasıdır. Amerika İran'ın sahip olduğu nükleer tesisleri imha etme gücüne sahip olsa dahi, Tahran onları tekrar inşa edecektir ve yeni bir saldırıya karşı güçlendirecektir.[9] Ayrıca, Washington İran'a karşı önleyici bir saldırıya girişse dahi Tahran mümkün olan yer ve zamanda intikamını alacaktır. Bu muhtemel hedefler arasında Basra Körfezi'ndeki petrol tankerleri de bulunuyor. Tahran ayrıca Irak'taki nüfuzunu, işleri Amerika açısından daha da kötü hale sokmak için kullanabilir. Bütün bunların yanı sıra İran, Çin ve Rusya ile Amerikan çıkarlarının hilafına daha yakın ilişkiler kurabilir. Buna mukabil olarak, eğer Amerika İran'a savaş tehdidini kaldırır ve diyaloga girerse, Tahran da el-Kaide'yle mücadele edilmesine, Irak içindeki savaşın bitirilmesine ve Afganistan'a istikrar kazandırılmasına yönelik Washington'a yardımlarda bulunacaktır. Ayrıca bu durumda Tahran'ın, Çin ve Rusya ile ittifak kurma konusunda daha az gerekçesi olacaktır.[10]

Amerika ile İran arasındaki tarihsel olarak kötü ilişkileri göz önünde bulundurursak, diyalog stratejisinin İran'ın nükleer programını durdurması için 'büyük pazarlığı' sağlayacağının bir garantisi bulunmamaktadır. Her şeyden önce, İsrail'in kendi nükleer silahlarından vazgeçmesi şansı bulunmuyor ve İranlı liderler eğer İsrail bu silahlara sahipse, kendilerinin de sahip olması gerektiğini düşünüyorlar. Yine de bu yaklaşım bir önleyici savaş tehdidine kıyasla çok daha işe yarayacaktır. Eğer bu yaklaşım iflas ederse, Amerika her zaman sert önlemlere baş vurmayı yeniden tercih edebilir.

ABD'nin bu zamana kadar çatışma stratejisinin son 15 yıldır işe yaramadığını görüp, diyalog stratejisine bir şans tanıyacağı beklenebilirdi. Diyalog stratejisi CIA, Dışişleri Bakanlığı ve hatta İran'ın nükleer tesislerinin bombalanmasına karşı çıkan Amerikan ordusu içinde çok güçlü bir desteğe sahiptir. Londra'da yayınlanan *Sunday Times* gazetesi Şubat 2007'de savunma ve istihbarat kaynaklarına dayanarak, 'üst düzey bazı Amerikalı komutanların eğer Beyaz Saray İran'a karşı saldırı emrini verirse istifa etmeye hazır olduklarını' bildiriyordu.[11] Aslında, İran da diyalog

konusundaki isteğini birkaç defa açığa vurmuştu. İranlı liderler son 15 yılda birçok defa Amerika'ya el uzattılar. Yine İran nükleer tesislerini de pazarlık masasına yatırmaya ve İsrail'le bir arada yaşamayı kabul etmeye hazır olduğunu söyledi.

Bu fırsatlara rağmen İsrail ve İsrail lobisi, Clinton ve Bush yönetimlerinin İran'la diyaloga geçmesini önlemek için ellerinden geleni yaptılar ve bunda her defasında da başarılı oldular. Maalesef tahmin edileceği üzere bu sertlik yanlısı yaklaşım, reklâmı yapıldığının aksine işe yaramadı ve Amerika'yı diyalog stratejisinin avantajlarından mahrum etti. Bu iflas eden yaklaşıma tepki olarak Washington içinde ve dışında İran'a karşı yeni bir açılım politikası geliştirilmesi için çağrılar yapılıyor. Aynı şekilde, İsrail ve İsrail lobisi ABD'nin tam tersi bir istikamete yönelip, Tahran'la ilişkilerin düzeltilmesini istemiyorlar. Bu güç odakları giderek daha çatışmacı ve ters etkiler meydana getirmeye müsait politikaları savunmaya devam ediyorlar.

Clinton Yönetimi ve Çifte Kuşatma

1993 yılı başında Clinton yönetiminin iktidara gelmek üzere olduğu bir dönemde İsrail Başbakanı İzak Rabin ve Dışişleri Bakanı Şimon Peres; İran'ın hem İsrail, hem de Amerika için artan bir tehdit olduğunu iddia etmeye başladılar. İsrailli liderlerin İran'ı tehlikeli bir düşman olarak tanıtmalarının bir nedeni, bunu Sovyet tehdidinin sona erdiği bir dönemde İsrail ve Amerika arasındaki yakın ilişkileri sürdürmenin bir yolu olarak görmeleriydi. ABD'nin İsrail'i tıpkı Soğuk Savaş döneminde Orta Doğu'daki Sovyet nüfuzuna karşı olduğu gibi, İran yayılmacılığına karşı bir engel olarak göreceği ümit ediliyordu. İran'ın nükleer programa karşı yeniden ilgi duymaya başlaması İsrail'i daha da endişelendiriyordu.[12] *Washington Post* gazetesinin Mart 1993 ortalarında bildirdiğine göre, 'İsrail'deki değişik siyasî görüşlere mensup çevreler arasında Amerikan kamuoyunun ve siyasî liderlerinin İran'a karşı harekete geçmenin aciliyetini kavramaları için harekete geçilmesi gerektiği ve ABD'nin dünyada bunu yapabilecek tek ülke olduğu inancı yerleşmiş durumdaydı.'[13]

Daha önce incelediğimiz gibi Clinton yönetimi İsrail'in ricalarına karşı çifte kuşatma politikasını benimsedi. Bu politika WINEP'de Martin Indyk tarafından hazırlanmıştı. Yakın Doğu masasından sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Robert Pelletreau Trita Parsi'ye, bu politikanın esasen İsrail'in önerisinin bir kopyası olduğunu söylüyordu.[14] Brookings Enstitüsü'ne bağlı Saban Merkezi'nden Kenneth Pollack da 'Kudüs dünyada çifte kuşatılmanın yanlış anlaşılmayacağı nadir yerlerden biridir' şeklinde konuşuyordu.[15] Bu yeni strateji Amerika'yı Basra Körfezi'nde bölge dışı dengeleyici unsur olma stratejisinden vazgeçmeye çağırıyor, bunun yerine Kuveyt ve Suudi Arabistan'daki üslerde hem İran, hem de Irak'a karşı konuşlandırılacak ciddi miktarda asker bulundurulmasını talep ediyordu. Yeni stratejinin hedefleri arasında teröristlere verdiği desteği kesmesi ve nükleer programından vazgeçmesi için İran'a baskı yapılması da bulunuyordu.[16]

İsrail'in endişeleri bir yana, ABD'nin İran'a karşı sertlik yanlısı politika izlemesine 1990'ların başı itibarıyla hiç gerek yoktu. Hatta bunun tam tersi söz konusuydu. 1989'da Washington ve Tahran arasındaki ilişkileri düzeltmeyi hedefleyen Ekber Haşemi Rafsancani İran, Cumhurbaşkanı seçilmişti. Irak'la çok yıpratıcı bir savaştan yeni çıkan İran Amerika'ya yönelik ciddi bir askerî tehdit teşkil etmiyordu. 1990'ların başında Amerikalı yöneticiler daha çok Saddam Hüseyin'in tavırlarından endişeliydiler.[17] Ayrıca, İran'ın nükleer programı 1993 yılı itibarıyla henüz hız kazanmamıştı. İsrail daha çatışmacı bir yaklaşım için propaganda yaparken, Washington'da çok az kişi İran'a karşı sert politikaların işe yarayacağını düşünüyordu. Bu nedenle çifte kuşatma stratejisi, ilan edilmesinin ardından yoğun eleştirilere tabi tutuldu.[18]

1990'lı yılların ortasına gelindiğinde, çifte kuşatma stratejisine dair hoşnutsuzluk giderek artıyordu. Bu strateji Amerika'yı birbirlerinden hiç hoşlanmayan iki rejime karşı hasmane ilişkiler kurmaya zorluyor ve bu da Washington'ın tek başına onları çizgide tutmasını zorlaştırıyordu. Netice itibarıyla, Amerika içinde İran'a karşı çatışma değil diyalog stratejisinin benimsenmesi yolundaki baskılar artmaya başladı.[19] Bununla birlikte Rabin, Clinton yönetiminin yaklaşımını sertleştirmeye zorlaması için İsrail içinde baskı görüyordu.[20] Rabin'in muhalifleri çifte kuşatmanın

gerçekte hiçbir yaptırım gücü olmadığını görüyorlardı. Zira bu strateji İran ile Amerika arasındaki ticarî ilişkileri durdurma yolunda hiçbir fayda sağlamamıştı. Ancak İsrail ve İsrail lobisi, özellikle AIPAC, çifte kuşatma stratejisinin muhafazası ve Amerikan şirketlerinin İran'la ticarî ilişkiler kurmasını engelleme yolunda bütün güçlerini gösterdiler. 1994 yılı ortalarında, Parsi şu yorumu yapıyordu: 'İsrail hükümetinin ricasıyla AIPAC 74 sayfalık bir rapor hazırladı ve Washington'da dağıttı. Bu raporda İran'ın sadece İsrail için değil, aynı zamanda Amerika ve Batı için de bir tehdit olduğu görüşü işleniyordu.'[21] Pollack'a göre, 'Sağ, AIPAC ve İsrailliler İran'a karşı yeni yaptırımlar getirilmesi için avazları çıktığı kadar bağırıyorlar.'[22] Clinton yönetimi de Oslo barış sürecine yoğunlaştığı, İsrail'in kendisini güvende hissetmesini ve İran'ın bu sürece zarar getirmemesini istediği için İran konusundaki bu taleplere uygun hareket etmeyi tercih etti.

AIPAC oyun planını Nisan 1995'de yayınladığı 'İran'a Karşı Kapsamlı Amerikan Yaptırımları: Bir Eylem Planı' başlıklı raporu da ortaya koydu.[23] Bu noktaya kadar, ekonomik ilmik İran'ın boynuna dolanmıştı bile. Ocak 1995'de Senatör Alfonse D'Amato (C- New York) ve -Pollack'a göre, 'İsraillilerin yardımıyla- Amerika ve İran arasındaki bütün ekonomik ilişkileri koparan bir yasa tasarısı sunmuştu.[24] Clinton yönetimi bu tasarıya başlangıçta muhalefet etti ve Kongre'den geçmemesini sağladı.

Ancak iki ay sonra, İran'ın bir Amerikan petrol şirketi olan Conoco'ya Sirri petrol yataklarını geliştirme ihalesini vermesi İsrail lobisine bir zafer kazanma fırsatı verdi.[25] İran o kadar yabancı şirket içinde Conoco'yu Amerika'yla ilişkileri geliştirmek istemesinin bir sinyali olarak kasten seçmişti. Ancak bu dostluk jesti hiçbir sonuca ulaşmadı, çünkü Clinton anlaşmayı 14 Mart'ta feshetti. Clinton bir gün sonra, Amerikan petrol şirketlerini İran'ın petrol yataklarını geliştirmesine yardım etmekten men eden bir başkanlık kararnamesi yayınladı. Clinton daha sonra Conoco anlaşmasının 'en etkili muhaliflerinden birinin' Dünya Yahudi Kongresi'nin eski başkanı Edgar Bronfman olduğunu söyleyecekti.[26] AIPAC da bu anlaşmanın feshinde önemli bir rol oynadı.[27]

6 Mayıs'ta Başkan ikinci bir başkanlık kararnamesi daha yayınlayarak bu defa İran'daki bütün ticarî ve malî yatırımları ya-

sakladı. Kararnamede İran 'ulusal güvenlik, dış politika ve Amerikan ekonomisi için olağanüstü bir tehdit unsuru' olarak nitelendiriliyordu.[28] Clinton bir hafta önceki Dünya Yahudi Kongresi'nde yaptığı konuşmadan önce bu kararnameyi imzalamak istediğini açıklamıştı.[29] Onun Conoco'nun yaptığı anlaşmayı feshetmesi ve İran'la ticarî ilişkileri men eden iki kararname çıkarmasını Pollack 'İsrail'e verdiğimiz desteğin en açık ifadesi' olarak değerlendiriyordu.[30] Her ne kadar İsrail ABD'nin İran'la bütün ekonomik ilişkilerini kesme kararlarının arkasında olsa bile, İsrail-İran ticaretini engelleyen hiçbir karar İsrail tarafından alınmadı ve İsrailliler İran ürünlerini aracılar yoluyla satın almayı sürdürdüler.[31]

Ancak bu kararnameler İsrail için yeterli değildi. Zira başkanlık kararnameleri eğer Clinton düşüncesini değiştirirse kolayca geri alınabilirdi. Koyu bir İsrail müdafii olan A. M. Rosenthal bu hususu Conoco anlaşmasının feshedilmesini tenkit eden *New York Times*'daki yazısında şu şekilde dile getiriyor: 'Bu konudaki en büyük sorun Başkan'ın aldığı kararı iptal edebilecek olmasıdır.'[32] Bu potansiyel soruna tepki olarak, Trita Parsi'nin bildirdiğine göre, AIPAC kendi girişimiyle daha önce Senatör D'Amato tarafından Ocak 1995'de sunulan tasarıyı revize etti ve New Yorklu senatörü, tasarıyı tekrar 1996'da AIPAC'ın önerdiği değişikliklerle sunmaya ikna etti.[33] İran-Libya Yaptırım Yasası olarak bilinen yeni yasa İran ve Libya'da petrol kaynaklarını geliştirmek maksadıyla 40 milyon dolardan fazla yatırım yapan herhangi bir yabancı şirkete yaptırım getiriyordu. Her ne kadar bu tasarı ABD'nin Avrupalı müttefiklerini kızdırmış olsa da Meclis tasarıyı 19 Haziran 1996'da oybirliğiyle kabul etti. Senato da bir ay sonra yine oybirliğiyle onayladı. Clinton da hükümet içindeki muhalefete rağmen 5 Ağustos'ta yasayı onayladı. Kenneth Pollack'ın sözüyle, 'yönetim içindeki çoğu kişi D'Amato yasasından nefret etti. Aslında çoğu açısından bu 'nefret' kelimesi az bile gelir.' Ancak, 'Başkan Clinton'ın iç politika danışmanları Beyaz Saray'ın bu yasayı onaylamamasının çok aptalca olacağını söylediler.'[34]

Clinton üç ay sonra ikinci defa seçimlere gireceğinden danışmanları haksız sayılmazdı. *Ha'aretz* gazetesi askerî muhabiri Ze'ev Schiff'in ifade ettiği gibi, 'İsrail büyük planda çok küçük bir

unsurdur, ancak hiç kimse bundan İsrail'in Amerikan başkentindekileri etkileyemeyeceği sonucunu çıkarmasın.'[35] Yine değişik hükümetlerde kabine üyeliği yapan James Schlesinger bu yaptırım kararını şöyle yorumluyordu: 'Orta Doğu'yla alakalı kararlarımız üzerinde İsrail yandaşlarının etkisini hafife almak asla mümkün değildir.'[36]

Conoco'nun başına gelenler ABD'nin Orta Doğu politikasında petrol lobisinin en etkili güç olduğu iddiasına gölge düşürüyor. Bu örnekte, bir Amerikan petrol şirketi İran'la iş yapmak istemiş, İran da onlarla iş yapmak istemişti. Petrol endüstrisi Conoco anlaşmasının iptal edilmesine ve İran'a yaptırım uygulanmasına muhalifti.[37] Dördüncü Bölüm'de ifade edildiği gibi, 1990'lı yıllarda petrolle alakalı iş yapan Halliburton firmasının başkanı olan Dick Cheney, bugün İran'a karşı sertlik yanlısı tavır takınsa bile o gün bu yaptırımlara karşı açıktan cephe alıyordu. Ancak petrol çıkarları AIPAC tarafından her durumda mağlup edilmiştir. Bu durum petrol şirketlerinin, İsrail ve İsrail lobisine kıyasla, Amerikan Orta Doğu politikaları üzerinde belirleyici olmadıklarını göstermektedir.

Amerikan yaklaşımı yeni diyalog fırsatları çıktıkça daha da sertleşmeye devam etti. 23 Mayıs 1997'de Muhammed Hatemi İran Cumhurbaşkanı seçildi. Hatemi Batı'yla ve Amerika'yla ilişkilerin geliştirilmesi konusunda kendisinden önce görevde olanlara kıyasla daha istekliydi. 4 Ağustos'taki göreve başlama konuşmasında ve 14 Aralık'taki ilk basın toplantısında yumuşak açıklamalarda bulundu. Daha da önemlisi 7 Ocak 1998'de CNN'e verdiği mülakatta 'büyük Amerikan halkı' ve 'büyük Amerikan medeniyeti'ne olan saygısını ifade etti. Hatemi ayrıca İran'ın 'Amerikan hükümetini yıkmak ya da zayıflatmak' gibi bir arzusu bulunmadığını söyledi ve 1979'daki Amerikan büyükelçiliği baskınından dolayı üzüntüsünü ifade etti. Tahran ile Washington arasındaki mevcut ilişkilerin dostane olmadığını kabul edip, 'değişim için hazırlanmak ve yeni durumu inceleme fırsatı sağlamak için bu güvensizlik duvarına bir delik açmak' gerektiğinden bahsetti.[38]

Bütün bunların yanı sıra, Hatemi tarihi Filistin toprakları üzerinde bir İsrail devletinin mümkün olabileceğini kabul ediyor

ve 'terörizmin her türlüsü ve her ifadesi kınanmalıdır' diyordu. Hatemi 'kendi topraklarının özgürlüğü için savaşanlara destek vermek benim gözümde terörizme destek vermek değildir' demekle birlikte, İsrail halkına karşı terörizmi kınıyordu. Hatemi'nin açıklamaları İran'ın pozisyonunda önemli bir değişikliğe işaret ediyordu. Diğer İranlı sözcüler de, eğer İsrail Filistinlilerle bir barış anlaşması yaparsa İsrail'i tanımaya hazır olduğu görüşünü yansıtan açıklamalar yaptılar.[39]

Hatemi'nin ortamı yumuşatıcı yorumlarının ardından, Clinton yönetimi, İsrail ve Kongre'deki önemli kişilerle görüştükten sonra, İran-ABD ilişkilerini geliştirici bazı küçük jestlerde bulundu.[40] Clinton ve Dışişleri Bakanı Madeleine Albright geçmişteki Batılı politikalar hakkında nedamet ifade eden açıklamalar yaptılar ve Amerika iki ülke arasındaki seyahati kolaylaştırmak maksadıyla bazı vize sınırlamalarını kaldırdı. Çifte kuşatmanın mimarı olan ve o sırada ABD'nin İsrail büyükelçiliği görevinde bulunan Martin Indyk bile gazetecilere yaptığı açıklamada 'Amerika defalarca beyan etmiştir ki biz İran'da İslamî bir hükümete karşı değiliz... Biz diyaloğa hazırız.'[41] Ancak ticarî sınırlamalar kaldırılmadı ve çifte kuşatma Clinton'ın görevdeki ikinci dönemi boyunca devam etti. İlişkilerin seyrini değiştirme konusundaki başarısızlığın kısmî müsebbibi İran içinde Hatemi'nin 'büyük Şeytan'la diyalog planlarına kuvvetle karşı çıkan radikal unsurlardı.[42] Ancak İsrail ve ABD'deki destekçileri de bir Amerikan-İran yakınlaşmasını önlemede çok önemli bir rol üstlendiler.

Hülasa, Hatemi'nin iktidara gelmesinden önceki yıllarda çifte kuşatma stratejisinin geliştirilmesi ve uygulanmasında İsrail lobisinin payı büyüktür. Bu strateji, Tahran ve Washington arasındaki ilişkilerin kötü seyretmesine yardımcı oldu. Böylece İran'ın yeni ve ılımlı liderine muhalif politikacıların siyasî gücü arttı. Ayrıca, Aralık 1997 ortasında Hatemi'nin Amerika'yla daha yakın ilişkiler kurulması çağrısı yapmasının hemen ardından, İsrailli yetkililer bu girişimi boğmak için harekete geçtiler. *Ha'aretz*'in bildirdiğine göre, 'ABD'nin İran'a yönelik bir politika değişikliği içine girmesi haberleri gelince İsrail Washington'a endişelerini ifade etti.' Ayrıca, Başbakan Netanyahu 'AIPAC'tan,

böyle bir politika değişikliğini önlemek için derhal Kongre üzerinde faaliyetlere başlamasını istedi.'[43]

AIPAC, Netanyahu'nun kendisinden istediğini yaptı. ABD'deki önemli İran uzmanlarından biri olan Gary Sick bu gelişmeyi şöyle yorumluyor: 'Hatemi'nin seçilmesinden sonra Amerikan-İran ilişkilerinin kademeli olarak geliştirilmesi AIPAC'ın arzu ettiği bir şey değildi. 1999'a kadar İran'da değişen bir şey olmadığını mütemadiyen hatırlatanlar arasında sadece AIPAC, sürgündeki İran monarşi yanlıları ve terörist Halkın Mücahitleri bulunuyordu.'[44] İsrail'in ABD büyükelçisi ilkbahar 2000'de Clinton'ın İran'a bazı gıda ve tıbbî malzeme sevkiyatında bulunabileceklerini açıklamasından sonra bile AIPAC buna karşı kampanyasını sürdürdü. AIPAC Clinton'ın İran'dan havyar, halı ve fıstık ithalatına izin verme kararına muhalefet etmedi. Ancak ADL ve Başkanlar Konferansı gibi teşkilatlar buna bile karşı çıktılar.[45] Clinton, bu büyük meblağlara ulaşmayan konulardaki ticarî politika değişikliklerini büyük bir engelle karşılaşmadan gerçekleştirebildi. Ancak Clinton yönetimi, Hatemi'nin uzattığı eli sıkmak için ciddi bir çaba göstermedi.

1990'lı yıllarda ABD'nin İran'la uzlaşmaya başlaması ve iki ülke arasındaki ilişkileri düzeltmeye çalışması için oldukça iyi nedenler bulunuyordu. Brent Scowcroft'un gözlemlediği gibi, çifte kuşatma boş bir düşünceydi.[46] Ancak İsrailli yöneticiler Başkan Clinton'ı diyalog stratejisinden alıkoymanın Amerikan çıkarlarıyla uyuşmasa bile İsrail için hayatî önemi haiz olduğuna inanıyorlardı. İsrail'de İran konusunda sertlik yanlısı olarak tanınan Ephraim Sneh bu durumu çok net izah ediyor: 'Biz buna [ABD-İran diyaloguna] karşıydık... Çünkü ABD'nin çıkarları bizim çıkarlarımızla uyuşmuyordu.'[47] İsrail lobisi bu konuda İsrail'in istediği gibi hareket etti.

Bush Yönetimi ve Rejim Değişikliği

Sekizinci Bölüm'de 11 Eylül saldırıları sonrasında, Başkan Bush'un çifte kuşatma politikasını iptal edip, yerine ondan daha da hırslı bölgesel dönüştürme stratejisini takip etmeye başladığını söylemiştik. Amerikan ordusu şimdi Orta Doğu'daki düş-

man rejimleri yıkmak için kullanılacaktı. İsrail'in bakış açısıyla İran'ın Bush yönetiminin ilk hedefi olması gerekiyordu. 1990'lı yılların başından bu yana, İsrailli liderler İran'ı en tehlikeli düşmanları olarak nitelediler. Zira İran nükleer silaha sahip olmaya en yakın ülke durumundaydı. İsrail Savunma Bakanı Binyamin Ben-Eliezer Irak Savaşı'ndan bir yıl önce, 'Irak bir sorundur... Ancak bana sorarsanız bugün İran'ın Irak'tan daha büyük bir tehlike olduğunu söyleyebilirim'[48] şeklinde konuşuyordu.

Ancak Şaron ve kurmayları 2002 yılına doğru ABD'nin önce Irak üzerine gideceğini ve ancak Saddam'ın devrilmesinden sonra İran'a karşı harekete geçeceğini gördüler. Onların gündemin bu şekilde planlanmasına dair ciddi bir itirazları yoktu; sadece, Bush yönetiminin Bağdat'ta işini bitirince İran'ı da unutmamasını istiyorlardı. Şaron Amerika'yı Kasım 2002'den itibaren İran'a karşı harekete geçmeye teşvik etmeye başladı. Londra'da yayınlanan *Times* gazetesine verdiği mülakatta ifade ettiği gibi, Şaron İran'ı nükleer silah edinme arzusunda olan ve 'dünya terörizminin merkezi' bir ülke olarak nitelendiriyordu.[49] Şaron'a göre, Bush yönetimi Irak'ı mağlup ettikten hemen sonraki gün İran'a karşı harekete geçmeliydi.

Nisan 2003 sonunda, Bağdat'ın işgalinden sonra, *Ha'aretz* gazetesi İsrail'in ABD büyükelçisinin şimdi de İran'da bir rejim değişikliği için çağrıda bulunduğunu haber veriyordu. Saddam'ın yıkılması 'yeterli değil'di. Büyükelçi şöyle konuşuyordu: 'ABD'nin işi bitirmesi gerekiyor, çünkü Suriye ve İran'dan gelen büyük tehditlerle karşı karşıyayız.'[50] Bu tarihten 10 gün sonra da, *New York Times*, Washington'ın İran'ın sahip olduğu nükleer arzulara dair giderek kaygılı hale geldiğini ve 'bu sorunu ciddiye almak için İsraillilerin sürekli dürtüklediğini' yazdı.[51] Şimon Peres'in 25 Haziran'da *Wall Street Journal* gazetesinde yayınladığı bir makalesi, 'Bir Ayetullah Nükleer Bombasını Önlemek İçin Birlik Olmalıyız' başlığını taşıyordu. Peres'in İran tehdidi tanımı onun daha önceki Saddam tehdidi tanımına çok benziyordu ve 1930'ların yatıştırma politikalarından çıkarılacak derslere dair söyledikleri bile aynıydı. Peres'e göre, Amerika ve İsrail'in, nükleer güce kavuşmasına izin vermeyeceğine dair İran'a açık bir mesaj verilmesi gerekiyordu.[52]

Yeni-muhafazakârlar da Tahran'da bir rejim değişikliğini pazarlamak için derhal harekete geçtiler. Mayıs 2003'de Inter Press ajansının verdiği habere göre, 'yeni-muhafazakârların şimdi ABD'nin dikkatini İran'daki bir 'rejim değişikliğine' yöneltme gayretleri Mayıs ayı başından bu yana giderek hız kazanıyor[du] ve şimdiden bazı neticelere ulaşmış durumda[ydı.]'[53] Haziran ayı başında bu defa *Forward* dergisine göre, 'yönetim içindeki ve dışındaki yeni-muhafazakârlar Tahran'da bir rejim değişikliği gerçekleştirmek için faaliyet gösteriyorlar[dı]. Muhtemel gizli faaliyetlere dair haberler son haftalarda artış gösterdi.'[54]

Her zaman olduğu gibi önemli yeni-muhafazakâr kalemler, ki bunlar Irak Savaşı'na teşvik eden aynı kişilerdi, bu defa İran'a karşı bir savaşın propagandasını yapmaya başladılar. William Kristol da 12 Mayıs'ta *Weekly Standard*'da kendinden emin konuşuyordu: 'Irak'ın kurtuluşu geleceğin Orta Doğu'sunu kurmada ilk büyük savaştı... Ancak bundan sonraki savaş, ki askerî bir savaş olmayacağını ümid ediyoruz, İran için yapılacaktır.' İran konusunda sert görüşleriyle tanınan Michael Ledeen de 4 Nisan'da *National Review* dergisinin internet yayınında yine iddialı konuşuyordu: 'Diplomatik "çözüm" için zamanımız kalmadı. Terör uzmanlarıyla er ya da geç hesaplaşacağız. İran en azından bize hafızalarda kalacak bir zafer ihtimalini sunuyor. Çünkü İran halkı rejimden nefret ediyor ve rejime karşı heyecanla mücadele etmeye hazır bekliyor. İstedikleri tek şey ABD'nin onları bu mücadelede yalnız bırakmaması.'[56]

Aynı görüşleri Orta Doğu Forumu'ndan Daniel Pipes ve WINEP'den Patrick Clawson gibi medya uzmanlarının ağızlarından da duymak mümkündü. Clawson'ın *Jerusalem Post*'taki makalesi 'İran'a Baskıyı Artırmak' başlığını taşıyordu. Bu isimler, Bush yönetimini üs kurdukları Irak'tan Tahran'a yönelik saldırılarda bulunan ve Amerikan hükümeti tarafından bir terör örgütü olarak kabul edilen Halkın Mücahitleri'ne destek vermeye çağırdılar. Lawrence Kaplan da 9 Haziran tarihli *New Republic* dergisinde ABD'nin nükleer silah mevzuunda İran'a karşı daha fazla sertleşmesi gerektiğini söylüyor, İran'ın bu alanda Amerikalı yöneticilerin tahmin ettiğinden daha ileride olduğunu iddia ediyordu.[57]

6 Mayıs'ta AEI, İsrail yanlısı FDD ve Hudson Enstitüsü ile birlikte, İran'ın geleceğine dair tam günlük bir konferans düzenledi.[58] Bu konferansa iştirak edenler, Bernard Lewis, Senatör Sam Brownback, geçmişte İsrail ordusuna danışmanlık yapan ve İsrail hükümetinde Güney Lübnan'dan sorumlu eski koordinatör olarak çalışan Uri Lubrani, JINSA'da çalışan AIPAC eski müdürü Morris Amitay, Michael Ledeen, AEI'den Reuel Marc Gerecht ve Hudson'dan Meyrav Wurmser gibi İsrail yanlısı isimlerdi. Konferansın temel sorusu şuydu: 'Amerika İran'da demokratikleşmeyi teşvik etmek ve rejimi değiştirmek için hangi adımları atabilir?' Bu soruya bulunan cevap ise tahmin edilebilirdi: Konuşmacıların her biri; ABD'nin, İslam Cumhuriyeti'ni yıkmak ve onun yerine demokratik bir devlet inşa etmek için daha fazla gayret göstermesini istedi.

Bu amaca matuf olarak, lobi İran'ın devrik şahının oğlu Rıza Pehlevi ile yakın bir ilişki kurdu. Pehlevi'nin Şaron ve Netanyahu ile buluşmalar gerçekleştirdiği ve halen ABD'deki İsrail yanlısı grup ve şahıslarla yakın temas halinde olduğuna inanılıyor. Bu durum yine lobiye mensup nüfuzlu teşkilatların Ahmed Çelebi ile kurdukları yakın ilişkiyi andırıyor. Pehlevi'nin tıpkı Çelebi gibi kendi ülkesinde çok az meşruiyet sahibi olduğundan habersizmişcesine İsrail yanlısı gruplar onu palazlandırmaya çalıştılar. Bunun karşılığında, Pehlevi şayet İran'da iktidara gelirse, İsrail ile yakın ilişkiler geliştireceği sözünü verdi.[59]

19 Mayıs 2003'de Senatör Sam Brownback İran'daki muhalif grupların desteklenmesi ve demokrasinin teşvik edilmesi için Kongre'ye, bir yasa tasarısı sunmayı düşündüğünü söyledi. İranlı Demokrasi Yasası olarak bilinen bu tasarı, sadece sürgündeki İran rejim muhalifleri tarafından değil, aynı zamanda AIPAC, JINSA ve kurucuları arasında JINSA'dan Morris Amitay ile AEI'den Michael Ledeen'in bulundğu İran'da Demokrasi Koalisyonu gibi örgütler tarafından desteklendi. Tasarı Meclis'e İsrail'e yakınlığıyla bilinen Brad Sherman (D- California) tarafından sunuldu ve Temmuz ayında Meclis ve Senato tarafından desteklendi. Ancak yardımla ilgili kısım daha sonra tasarıdan çıkarıldı.[60]

Bu yasayı destekleyen odaklar, İran'ın terörizme desteğinden ve nükleer silah arzularından dolayı ciddi bir tehlike olduğunu

vurguluyorlardı. Ancak aynı çevreler İran'ı ABD'nin Irak'ta içinde bulunduğu bataklıktan da sorumlu tutuyorlardı. Pentagon'daki bazı yeni-muhafazakârlar İran'ın Riyad'da 12 Mayıs 2003 tarihinde Amerikan ve diğer hedeflere saldırıda bulunan el-Kaide hücrelerini desteklediğini ileri sürdüler. Bu iddialar İran tarafında reddedildi. CIA ve Dışişleri Bakanlığı yeni-muhafazakârların bu konudaki suçlamalarını şüpheyle karşıladı.[61] Yeni-muhafazakârlar İran'ın Irak'taki Amerikan askerlerine yapılan saldırıların arkasında olduğuna dair iddiaları da hararetle savunuyorlar. Nisan 2004'de Michael Ledeen, 'sınırın diğer tarafında teröristleri destekleyen İran olduğu müddetçe Irak barış ve güven içinde olamaz' şeklinde konuşuyordu.[62]

İran'ın Irak'taki milislere katkı sağladığı doğru olsa bile, bu Amerikan ve İran çıkarlarının uyuşmaz olduğunu göstermez. İran Irak'ta ABD'nin sorunlarının temel kaynağı değildir. İran hiçbir şey yapmıyor olsaydı bile, bugün ABD'nin içine saplandığı bataklık farklı olmayacaktı. Ayrıca, İran'ın bu şekilde davranışı gayet normaldir. Her şeyden öte, dünyanın en güçlü ülkesi İran'ın iki komşusunu işgal altında tutuyor ve İran'ı "şer ekseni" söyleminin bir parçası halinde görüyor. Diğer yanda, Amerikan Kongresi İran'da bir rejim değişikliği isteyen yasalar çıkarıyor ve Bush yönetimi sürgündeki İran muhaliflerine yardımda bulunuyor ve İran'ı da askerî güçle tehdit ediyor.

Böyle bir tehdit altındaki herhangi bir ülke, kendisini korumak için neler yapmaz ki? İran, bu amaçla, Irak'taki farklı hizipler üzerindeki etkisini kullanıyor ve muhtemelen onlara her türlü yardımda bulunuyor. Eğer düşman bir ülke, Kanada ve Meksika'yı işgal etse ve orada kendisine sempatik bir rejim kurmuş olsaydı, Amerika da düşman ülkenin çabalarını zorlaştırmak ve kendi çıkarlarına daha uygun bir neticeyi ortaya çıkaracak çabalarda bulunmak için uğraşmaz mıydı? Amerikalıların İran'ın Irak'taki nüfuzu konusunda rahatsız olmak için yeterince nedenleri vardır. Ancak bunu İran'ın düşmanca tutumunun bir delili olarak görmek anlamsızdır. Ayrıca hatırlamak gerekiyor ki, Soğuk Savaş boyunca ABD'nin Sovyet liderlere karşı duyduğu antipati onlarla diyalog halinde bulunmayı önlememişti. Halbu-

ki Moskova Kuzey Vietnam'a milyonlarca dolarlık askerî yardımda bulunmuş ve destek sayesinde binlerce Amerikan askerî hayatını kaybetmişti.

İsrail'in Savunmasına Koşmak

İsrail ve İsrail lobisi, Bush ve diğer Amerikalı yöneticileri, nükleer güce ulaşmış bir İran'ın İsrail için kabul edilemez bir tehdit olduğuna ve bu ihtimalin gerçekleşmesi halinde ABD'nin büyük sorumluluk sahibi olacağına ikna etmiş durumdalar. Aslında lobi içindeki bazı isimlerin, lobinin bu kadar başarılı olmasının İsrail'in kendi hayrına olmadığını düşündüklerine dair bazı işaretler var.

Başkan'ın hali hazırdaki tavırları İsrail'in İran hakkında tercih ettiği yaklaşımı yansıtıyor. Bush 20 Mart 2006'da Cleveland kentinde yaptığı konuşmasında şunları ifade etmişti: 'İran'dan gelen tehdit elbette onların kendilerinin de itiraf ettikleri gibi bizim yakın müttefikimiz İsrail'in varlığını ortadan kaldırma hedefleridir. Bu çok ciddi bir tehdittir... Çok açıkça ifade ettim, yine ifade ediyorum ki, müttefikimiz İsrail'i korumak için askerî gücümüzü kullanmaktan çekinmeyeceğiz.'[63] Bush'un bu sözleri daha önceki beyanatlarıyla uyum halindeydi. Bundan bir ay kadar önce de Reuters muhabirine verdiği mülakatta 'eğer gerekirse İsrail'in savunmasına koşarız' demişti.[64] Aynı şekilde 2008 seçimleri adaylarının çoğunun, Demokrat olsun Cumhuriyetçi olsun, Bush'un bu tavrıyla aynı fikirde oldukları görülüyor. Örneğin Nisan 2007'de Senatör John McCain, İsrail'i İran'dan koruma ve İran'ın İsrail'i tehdit edecek nükleer silahlara ulaşmasının engellenmesi sorumluluğunun Amerika'ya ait olduğu hususunda Bush'un görüşünü paylaştığını açıkça söyledi.[65] McCain bu iddiasını Mayıs 2007'de *Jerusalem Post* gazetesine verdiği mülakatta da tekrarladı. Ayrıca, diğer adaylardan Barack Obama, Mitt Romney, Bill Richardson ve Sam Brownback de benzer yorumlarda bulundular.[66]

Bush'un İran'ı Amerika'ya değil de İsrail'e yönelik ölümcül bir tehdit olarak gösterme arzusu ve açıkça İsrail'in menfaatleri için İran'la savaşmaya hazır olduğunu söylemesi, İsrail lobisinde

alarm zillerinin çalmasına neden oldu. İlkbahar 2006'da *Forward* dergisinin bildirdiğine göre, 'Yahudi cemaat önderleri Beyaz Saray'ı açıktan açığa muhtemel İran taşkınlıklarına karşı İsrail'i savunma taahhüdünde bulunmama konusunda dikkatli olmaya çağırdılar.' Bu kişiler ABD'nin İsrail'in savunmasında kullanılmasına karşı olmaktan ziyade, Bush'un yukarıdaki beyanatlarının doğuracağı intibadan çekiniyorlardı. Bu beyanatlar, 'ABD'nin İsrail'in menfaatleri doğrultusunda İran'a saldırıya geçmeye hazır olduğu intibatı verebilirdi ve bu, Amerikan Yahudilerinin askerî saldırı durumunda ortaya çıkabilecek olumsuz neticelerden sorumlu tutulmalarını getirebilirdi.'[67] Başkanlar Konferansı örgütünün genel başkan yardımcısı Malcolm Hoenlein Nisan 2006'da yaptığı açıklamasında, 'ne kadar müteşekkir olsak da bunu İsrail'e bağlamanın faydalı olup olmadığını sorgulamak gerekir' diyordu.[68]

İsrailli liderler de aynı kaygıları paylaşıyorlar. Başbakan Olmert aynı yılın ilkbaharında yaptığı bir açıklamada, İsrail yanlısı grupları İran konusunda daha düşük bir profil izlemeye davet ediyordu. Olmert 'bunun İsrail'le irtibatlandırılmasını istemiyoruz' tepkisiyle aslında Amerikan başkanının sözlerini tekzip ediyordu.[69]

Söylem bir yana Bush yönetimi İran'ın nükleer silah programını durdurmak için çok çalıştı ve genelde sert bir tutum izledi. İran, uygulanan ekonomik yaptırımların yanı sıra, nükleer programını durdurmazsa muhtemel askerî saldırılarla da tehdit edildi. 'Masada her türlü ihtimal bulunmaktadır' lafını Amerikalı yöneticiler çok sevdiler.[70] James Bamford ve Seymour Hersh gibi gazeteciler, Irak Savaşı'nı planlayanların şimdi de İran'a karşı savaş planı yaptıklarını yazdılar. Mesela Ağustos 2005'e kadar Savunma Bakanlığı müsteşarlığını yürüten Douglas Feith, İslam Cumhuriyeti'ne karşı saldırı planlarının geliştirilmesinde önemli bir rol oynadı. Hersh'in 2005'de ifade ettiği üzere, bu konuda 'İsrail'le yakın ancak üstü kapalı işbirliği mevcuttur... Savunma Bakanlığı bünyesinde Douglas Feith'in yönetimi altındaki sivil personel İsrailli planlamacılar ve danışmanlarla İran içindeki nükleer, kimyasal ve füze hedeflerini tespit etme konusunda ya-

kın işbirliği yürütüyorlar.' Pentagon da İran içinde istihbarat-toplama operasyonları yürütüyor ve 'İran'ın geniş kapsamlı işgali için ihtimal hesapları yapıyor.'[71]

Ocak 2007'de Bush yönetimi İran'a karşı askerî baskıyı birkaç yoldan artırdı. Bu çerçevede Amerikan kuvvetleri, Irak'ın Erbil şehrinde, oradaki yerel Kürtlerin ve İranlıların konsolosluk binası inşa ettiklerini söylediği beş İranlı yetkiliyi tutukladı. Ardından Bush Basra Körfezi'ne ilave bir savaş gemisi grubu ve Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerini korumak için Patriot füze savunma sistemleri gönderileceğini ilan etti. Aynı sırada, Bağdat'taki Amerikan askerî yetkilileri İran'ın Irak'ın içine Amerikan askerlerine karşı kullanmak üzere yol kenarına yerleştirilen öldürücü bombalar için malzeme sevkiyatında bulunduğunu iddia ettiler. Ayrıca, Başkan'ın ulusal güvenlik danışmanı Stephen Hadley ile Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, ayrı ayrı, yönetimin Amerikan askerî kuvvetlerinin İran'ın bomba ve silah sevkiyatını takip etmek için İran içlerine doğru sınır ötesi harekat düzenlemesi ihtimalini reddetmediklerini söylediler.[72]

Bu çatışmacı tutum bir yana, Başkan Yardımcısı Cheney'in Orta Doğu danışmanlığını yürüten David Wurmser, Rice ve Hadley'nin İran'la pazarlığa çok hevesli olduklarını ve askerî seçenek konusunda çok da istekli olmadıklarını hissetmiş olmalıydı. İlkbahar 2007'de Wurmser AEI'de ve Washington merkezli diğer muhafazakâr düşünce kuruluşlarında Başkan Yardımcısı'nın Dışişleri Bakanı'ndan diplomasiye öncelik vermesinden dolayı memnun olmadığını ileri sürdü. Wurmser'e göre, Cheney İran'ın nükleer programını imha etmek için Bush'un onaylayacağı nitelikte bir askerî strateji geliştirmek maksadıyla İsrail'le yakın işbirliğinde bulunmak istediğini de söyledi. Wurmser'in bu faaliyetleri duyulduğunda, Rice yönetim içinde İran söz konusu olduğunda herhangi bir düşünce farkı bulunmadığını ve başkan yardımcısının Başkan'ın politika çizgisini tam olarak desteklediğini açıklamak zorunda kaldı.[73]

Her ne kadar Washington İran'la ilişkilerde müzakereler yerine tehditlere bağlı kalmışsa da Avrupa Birliği bunun tam tersi bir tutum takındı ve soruna diplomatik bir çözüm bulmaya çalıştı.

AB Üçlüsü (İngiltere, Fransa ve Almanya) Ağustos 2003 başında Tahran'la müzakerelere başladı. 21 Ekim'de İran zenginleştirme ve yeniden işleme programlarını askıya almaya ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın kapsamlı teftişlerine razı oldu. Bir yıl sonra, 15 Kasım 2004'de İran askıya alma kararını bütün zenginleştirme ve yeniden işleme faaliyetlerine genişletmeyi kabul etti. İran, ayrıca, uzun vadeli düzenlemeler hakkında her iki taraf için de kabul edilebilir bir anlaşmaya ulaşmak için müzakerelere başlamayı da kabul etti.[74] Ancak tatmin edici bir anlaşmaya ulaşma noktasındaki çabalar başarılı olamadı ve İran, Ağustos 2005'de uranyum zenginleştirme programına devam edeceğini açıkladı. AB Üçlüsü İran'la konuşmaya devam ettilerse de bir netice elde edemediler.

ABD, her ne kadar AB Üçlüsü'nün İran'ı nükleer programından vazgeçirme çabalarına şans vermeyi kabul ettiyse de, müzakereler için çok fazla hevesli olmadı ve kendisi bu konuda çaba göstermedi.[75] Aslında İran'ı sürekli tehdit ederek ve Avrupalı müzakerecileri İranlılara karşı sert tavır almaya kışkırtarak Bush yönetimi, müzakerelerin bir sonuca ulaşmamasını temin etmiş oldu. Askerî tehdit ihtimali masada durduğu müddetçe, diplomasinin işe yarayacağından hiç kimse emin olamazdı.

Tehditlerle dolu diplomasi sorunu çözmeye yetmeyince, Bush yönetimi sonbahar 2005'de BM Güvenlik Konseyi'nden İran'a karşı yaptırım kararı çıkartmaya çalıştı. Aralık 2006'da bu çabalar Çin ve Rusya'nın bir müddet ayak diremesinden sonra sınırlı bir yaptırım paketine razı olmaları üzerine başarıya ulaştı.[76] Mart 2007 sonlarında Güvenlik Konseyi, İran'a zenginleştirme faaliyetlerini durdurmadığı için ikinci bir yaptırım paketini onayladı. Bu yeni yaptırımlar; İran silah ihracatının yasaklanmasını, İran'ın nükleer programıyla ilişkili şahıslara seyahat yasağı getirilmesini ve birinci yaptırım paketinde bahsedilmeyen şahıs ve teşkilatların mal varlıklarının dondurulmasını öngörüyordu.[77] Çok az kimse bu önlemlerin İran'ın nükleer programını durdurmasını sağlayacağını düşünüyor. Yine çok az kimse ABD'nin Güvenlik Konseyi'nden işe yarayacak sertlikte yaptırımları içeren kararları çıkarabileceğini düşünüyor. Eğer BM yaptırımları da bu soruna bir çözüm getirmediyse ne getirebilir?

Alternatifler

Bush yönetiminin önünde İran'ın nükleer programını durdurmak için üç seçenek bulunuyor: (1) Savaşı içermeyen askerî önlemlerle, daha sıkı Amerikan yaptırımlarıyla ve İsrail ve Arap devletlerini içeren bir İran karşıtı koalisyonla Tahran'a karşı baskının artırılması; (2) İran'ın programının askerî bir güçle yokedilmesi; ve (3) İran'ı nükleer silahlardan vazgeçirecek bir büyük pazarlığın gerçekleşmesine çalışılması.

İsrail ve İsrail lobisine mensup önde gelen merkezler, bilhassa yeni-muhafazakârlar, bu ikinci seçeneği tercih ediyorlar. Ancak İsrailli liderler ve onların ABD'deki yandaşları İran'a karşı bir savaş ihtimalinin, Amerikan hükümetinin içinde ve dışında, uluslararası kamuoyunda, özellikle Irak'taki durum ortadayken, çok güçlü bir muhalefetle karşılanacağının da farkındalar. Ayrıca, söylemine rağmen, Başkan Bush askerî seçeneğe çok fazla hevesli görünmüyor. Tabii bu, onun savaş seçeneğini dışladığı anlamına gelmez.

Bush'un 2007 için planı İran üzerindeki baskıyı artırarak İran'ın uranyum zenginleştirmeyi durdurması yolundaki taleplere olumlu karşılık vermesini sağlamaktı.[70] Yukarıda bahsedildiği gibi, yönetim Ocak ayı içinde doğrudan İran'ı hedef alan bir dizi çatışmacı askerî harekette bulundu. Ayrıca Başkan Bush ve Dışişleri Bakanı Rice Orta Doğu'daki Arap ülkelerinin Amerika ve İsrail'le birlikte İran'a karşı saf tutmalarını sağlayacak çabalar içinde oldular. Bu meyanda, lobiye mensup kilit unsurlar da harekete geçmiş durumdalar. Mart 2007'de AIPAC yıllık kongresinden hemen önce, *Forward* dergisinin bildirdiğine göre, 'İsrail yanlısı lobi, İran'a karşı daha sıkı yaptırımlar getiren ve yabancı şirketlerin İslam Cumhuriyeti'yle iş yapmasını engelleyen yeni yasa tasarılarını meclise getirmeye hazırlanıyor.'[79]

Şimdiye kadar bu strateji başarılı olmuş da değil. ABD birçok Iraklı ve hatta Kürtler tarafından 5 İranlı'yı tutuklamasından dolayı topa tutuldu. Ardından Mart ayında İran Basra Körfezi'nde 15 İngiliz deniz piyadesini İran sularına geçtikleri gerekçesiyle tutuklayarak oyunda karşı hamle yaptı.[80] Bu arada İran nükleer programına ve Irak'taki Şia gruplarını desteklemeye devam edi-

yor. Körfez'e ilave savaş gemisi göndermenin Tahran'ın davranışını değiştireceğine dair ortada herhangi bir emare görünmüyor. Kongre daha sert yaptırımları onaylayabilir, ancak yönetimin bu yolu tercih etmeye fazla niyetli olmadığını da bir gerçektir. Zira yaptırımlar neticede İran'la iş yapmayı tercih eden Amerikan müttefiklerini hedef almaktadır. ABD'nin müttefikleriyle ilişkilerini bozacak ve onların İran'a baskı uygulamada Washington'la birlikte hareket etme iştahlarını kaçıracak bir yoldur bu.[81]

Yönetimin Arap devletleriyle ortak hareket etme çabaları da bir netice vermedi. Bunun en önemli nedeni ABD'nin Filistinlilere karşı İsrail'e verdiği desteğin devam etmesidir. Mart ayında Suudi Arabistan kralı Abdullah İran Cumhurbaşkanı Ahmedinecad'ı Riyad'a davet etti. Abdullah bununla da yetinmeyip Beyaz Saray'a yapacağı bir ziyareti iptal ederek ABD'nin Irak işgalini 'illegal' olarak niteledi. Ürdün Üniversitesi'nde bulununan Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin koordinatörü, Abdullah'ın Amerika'ya 'aldığı kararları müttefiklerine empoze etmeyi ve her zaman İsrail'in yanında yer almayı bırakıp, artık müttefiklerinin dinlemesi gerektiğini' söylemek istediğini belirtmişti. Yedinci Bölüm'de incelediğimiz üzere, Suudi Arabistan Arap Birliği'ni 2002 yılında ilan ettiği İsrail-Filistin çatışmasına yönelik barış teklifini benimsemeye çağırmıştı. Ancak bu sırada, Amerika Suudilere bu öneri üzerinde İsrail'i memnun edecek değişiklikler yapması için baskı uyguluyordu. Dışişleri Bakanı Rice alaycı bir tavırla Arap ülkelerini 'İsrail'e el uzatmaya' çağırdı. Bu ihtar başta Abdullah olmak üzere, Suudileri kızdırdı ve onları ABD'nin Irak'taki varlığını tenkit etmeye yöneltti.[82]

Baskının Tahran'ın davranışlarını değiştirmesi çok küçük bir ihtimaldir. Bu husus nükleer bir İran'ı İsrail'in varlığına karşı hayatî bir tehdit olarak gören İsrailli liderler ve onların ABD'deki müttefikleri tarafından da tespit ediliyor. Bu nedenle bu odaklar askerî seçeneği masa dışında bırakmamak için ellerinden geleni yapıyorlar. Onlara göre, İran o kadar tehlikeli bir güçtür ki eğer Washington'ın taleplerine uymamakta ısrar ederse, güç kullanmak zorunlu hale gelecektir. Başbakan Ehud Olmert'in 24 Mayıs 2006'da Kongre'nin çifte oturumunda yaptığı konuşmayı hatırlayalım. Olmert bu konuşmasında nükleer silahlara sahip İran'ı

'köleliğin acımasızlığına, II. Dünya Savaşı'nın felaketine ve komünist blokun çalışma kamplarına' benzetti. Olmert'e göre, nükleer silahlarla donatılmış bir İran sadece İsrail'e yönelik değil, aynı zamanda 'bütün dünyayı tehlikeye sürükleyecek' bir tehdit oluşturuyordu. Olmert ABD'nin bu 'karanlık fırtınanın bütün dünyaya gölge düşürmesine' izin vermeme hususunda büyük sorumluluğu olduğunu da hatırlatıyordu.[83]

Birkaç ay sonra, Kasım 2006'da Olmert *Newsweek* dergisine verdiği demeçte, İran'ın 'taviz vermemenin neticelerinden korkmadığı sürece taviz vermeye yanaşmayacağına, yani İran'ın korkutulması gerektiğine' inandığını söylüyordu.[84] İlkbahar 2007'e gelindiğinde Olmert askerî seçeneği pazarlama kampanyasını hızlandırdı. Nisan ayı sonunda Almanya'nın *Focus* dergisine, 'bütün bir nükleer programı imha etmek belki çok mümkün değildir ancak İran'ı bu konuda yıllarca geriye götürecek bir darbe indirilebilir' şeklinde konuşuyordu. Olmert'in hesabına göre 'muhtemel bir saldırı 10 gün sürecek ve saldırıda bin kadar Tomahawk füzesi kullanılacak'tı.[85] Ancak İsrailli bir general Bush'un 'İran'a saldırmaya yetecek kadar siyasî gücü' olup olmadığından emin olamadığını söylüyor, bu nedenle İsrail'in bu savaşı partiler üstü bir savaş haline getirmek için, Demokrat Parti ve Amerikan gazetelerinin yayın yönetmenleri üzerinde lobi faaliyetleri yürüterek Bush'a yardımcı olacağını ifade ediyordu.[86]

İsrailli yetkililer eğer İran nükleer programında ısrar ederse kendilerinin de önleyici bir saldırı gerçekleştirebilecekleri uyarısında bulundular. İran'a bir işaret göndermenin yanı sıra bu tehditler, Washington'ın bu meseleyi çözmesi için yapılan baskı araçlarıdır. Zira Washington İsrail'in tek başına hareket etmesini istemez. Başbakan Ariel Şaron'un 2005 sonunda yaptığı 'İsrail nükleer bir İran'ı arzu etmiyor. İsrail bu konuda yalnız da değildir; ancak bizim bu meseleyle baş edecek gücümüz mevcuttur ve böyle bir duruma karşı hazırlıklarımızı sürdürmekteyiz' şeklindeki uyarısı unutulmadı.

Londra'da yayınlanan *Sunday Times* gazetesine göre, Ocak 2007'de İsrailli pilotlar İran'ın tesislerine karşı taktik nükleer silahlarla saldırmanın provasını yapıyorlardı. Her ne kadar İsrail bu iddiayı yalanlamışsa da, bu söylenti bile İsrail'in konuya atfettiği

önemi göstermeye yetiyor. Bir İsrail savunma analizcisinin Associated Press ajansına bildirdiği gibi, 'bu haberin amaçlı bir sızdırma olması ihtimal dâhilindedir. Yani böylece bizi tutmazsanız, çılgınca şeyler yapabiliriz, mesajı verilmiştir.'[87] Bu mesajın anlaşılmama ihtimaline karşı İsrail Başbakan Yardımcısı Avignor Lieberman Şubat 2007 tarihli *Der Spiegel* dergisine, eğer uluslararası toplum bu konuda bir şey yapmayacaksa, 'İsrail tek başına hareket etmek zorunda kalacaktır' şeklinde konuşuyordu.[88]

Lobiye mensup bazı çevreler 'rejim değişikliği' gibi muğlâk taleplerden vazgeçerek, İran'ın nükleer silahlara sahip olmasının tolere edilemez bir durum olduğu ve ABD'nin bu sorunla baş edebilmek için güç kullanmaya hazır olması gerektiği tezini işlemeye başladılar.[89] Yeni-muhafazakâr uzmanlar İran tehdidi ve bu tehdide karşı güç kullanma ya da en azından güç kullanımıyla tehdit etmenin gerekliliği konusunda özellikle seslerini duyuruyorlardı. AEI'den Michael Rubin'in *New York Daily News*'de 3 Ekim 2006'da yayınlanan yazısının başlığı bu yaklaşımın özünü içeriyordu: 'İran'la Beraberliği Bozmak İçin, Savaş Planı Yapın.'

Yine AEI'den Joshua Muravchik bir ay sonra yayınlanan bir yazısında savaş çağrılarına devam ediyordu: 'Başkan Bush İran'ın nükleer tesislerini görevden ayrılmadan önce bombalamak zorundadır. İran'ın atom bombası arzularından barışçı yöntemlerle vazgeçmesi mümkün değildir.'[90] Richard Perle ise Ocak 2007'de, eğer Bush için İran'ın nükleer silahlara ulaşması ihtimali net bir şekilde belirirse saldırı emrini vereceğinden kuşkusu bulunmadığını söylüyordu.[91] Son olarak, Norman Podhoretz 30 Mayıs 2007'de *Wall Street Journal* gazetesinin internet baskısında, 'İran'ı Bombalamak: Ümit ve Dua Ediyorum ki Bush Bunu Yapacaktır' başlıklı oldukça çok ses getiren bir makale yayınladı.

AIPAC da İran tehdidine karşı askerî seçeneğin gerekliliği konusundaki propaganda faaliyetlerinde başı çekenler arasındaydı. Son iki yıldır AIPAC'ın yıllık kongresinde İran konusu gündemin başında yer alıyor ve İran'ın nükleer programının sona erdirilmesinin gerekliliğine vurgu yapılıyor.[92] İsrail İçin Hıristiyan Birliği adlı örgütün başkanı John Hagee, 2007'deki kongrede ko-

nuşmak için davet edilenler arasındaydı. Hagee daha önce, 2006'da, *Jerusalem Post* gazetesine verdiği demecinde, 'Umarım Amerika, Batı medeniyetinin kurtuluşu ve İran'ın nükleer gücünü önlemek için askerî bir saldırıyı İsrail'le birlikte gerçekleştirir' şeklinde konuşuyordu.[93] Mart 1997'deki AIPAC kongresinde de dinleyicilerini hayal kırıklığına uğratmadı: 'Yıl 1938'dir, İran Almanya'dır ve Ahmedinecad yeni Hitler'dir. Biz İran'ın nükleer tehdidini durdurmak ve İsrail'in yanında dimdik durmak zorundayız.' Bu sözler üzerine Hagee defalarca ayakta alkışlandı.[94] Buna karşılık *New York Post*'un bildirdiğine göre, Hillary Clinton bir önceki ay AIPAC'ta yaptığı bir konuşmada, İran'a karşı sert önlemler alınmadan önce İran'la konuşulması gerektiğini söyleyince dinleyiciler homurdanmaya başlamışlardı.[95]

AIPAC'ın İran'ın Amerika'ya karşı politikasını etkilediğinin çok iyi gösteren bir hadise, Mart 2007 ortasında meydana geldi. Bu sırada Kongre, Pentagon bütçe tasarısına Başkan Bush'un İran'a saldırmadan önce Kongre'den onay almasını şart koşan bir madde eklemeye çalışıyordu. Irak Savaşı'nda meydana gelenlerin ışığında böyle bir önlem Kongre'de büyük bir çoğunluk tarafından isteniyordu ve Kongre'nin anayasal yetkileriyle de uyumluydu. Ancak AIPAC bu ilave maddeye muhalefet etti; çünkü bu önlem, İran'a karşı savaş seçeneğinin pratikte masadan kaldırılması anlamına gelecekti. AIPAC Kongre salonlarında bu konuda kendi görüşüne destek aradı ve sonunda Gary Ackerman, Eliot Engel ve Shelley Berkley (D- Nevada) gibi İsrail yanlısı temsilcilerin yardımıyla ilave madde bütçe tasarısından çıkarıldı.[96] Bir ay sonra, Kongre üyesi Michael Capuano (D- Massaschusetts) neden İran mevzuu tasarıdan çıkarıldığı sorulduğunda, verdiği cevap tek kelimeden oluşuyordu: 'AIPAC.' Ayrıca, Kongre üyesi Dennis Kucinich (D-Ohio) de aynı değerlendirmeyi yapıyordu.[97]

İsrail'in ve İsrail lobisine mensup bazı grupların İran'a karşı savaşı kışkırtma çabalarına rağmen, İran'a karşı tehdit kullanımının ters etkiler doğurduğu ve bu ülkenin nükleer tesislerine saldırmanın son derece feci neticeleri olacağı yaygın olarak kabul edilmektedir.[98] Böyle bir savaş, Orta Doğu'yu daha da istikrarsız hale getirecek ve İran'ın Amerika ve müttefiklerine karşı

misilleme yapmasına neden olacaktır. Washington'ın bu noktada yapacağı en saçma şey bir başka İslam ülkesine karşı savaş ilan etmek olur. Amerikan ordusu zaten Bağdat'ta bir bataklığa saplanmış durumdayken, Irak'tan çok daha kalabalık bir nüfusa ve geniş topraklara sahip bir ülke olan İran'a karşı savaş ilan etmek çılgınlık olur. Ayrıca, İran'ın böyle bir durumda nükleer programından vazgeçmeyeceği, aksine bu konudaki çabalarını hızlandıracağı kesindir. Nitekim Irak da 1981'de nükleer reaktörü İsrail tarafından bombalanmasının ardından bu konudaki faaliyetlerini durdurmamıştı. Avrupa güvenlik sorunları konusunda uzman bir isim olan Charles Kupchan'ın 'savaşın, nükleer bir İran'a kıyasla daha tercihe şayan olduğunu söyleyen Avrupalı bir siyasetçiye şimdiye kadar rastlamadım' demesini şaşırtıcı bulmamak lazım.[99]

Aslında İsrail, halkının çoğunun nükleer programını durdurmaması halinde İran'a karşı savaşı desteklediği dünyadaki tek ülke durumunda. Mayıs 2007 tarihli bir kamuoyu araştırmasına göre, İsrail halkının %71'i İran'a karşı savaş seçeneğine sıcak bakıyor.[100]

Aynı şekilde lobiye bağlı büyük kuruluşlar da ABD'de İran'a karşı savaşı destekleme konusunda yalnızlar. 2007 başlarında emekli general Wesley Clark'a Bush yönetiminin İran'a karşı neden savaş istediği hatırlatıldığında, 'İsrail basınındaki yazıları okumalısınız. Yahudi cemaati bu konuda bölünmüş durumda olsa da New York'taki zenginlerden siyasete özenenlere yönelik çok fazla baskı var.' Clark, İsrail ve bazı Amerikalı Yahudilerin Amerika'yı İran'a karşı savaşa sürüklediğini ima ettiği için derhal anti-Semitizmle suçlandı. Ancak gazeteci Matthew Yglesias'ın söylediği gibi, 'Clark'ın söylediği herşey doğrudur. Dahası, herkes bunun doğru olduğunu zaten *biliyor*.'[101] BM silah müfettişliğinden şimdilerde yazarlığa geçiş yapan Scott Ritter da 2006'da yazdığı *Target Iran* başlıklı kitabında çok açık konuşuyor: 'Hiç şüpheniz olmasın ki eğer Amerika İran'a karşı savaş açarsa, bu sadece ve sadece İsrail yapımı bir savaş olacaktır.'[102] Kısacası İsrail ve İsrail lobisi bu konuda bu kadar ısrarcı olmasalardı, Amerikan başkentinde İran'a saldırıyla ilgili bu kadar gürültü kopmazdı.

Kötünün İyisi Bir Seçenek

Bush yönetimi için en iyi seçeneğin, savaş tehdidi savurmaktan vazgeçerek İran'la kapsamlı bir anlaşmaya ulaşmaya çalışmak olduğunu söylemiştik.[103] Bu stratejinin işe yarayacağını söylemek zordur; ancak bu yöntemin, şans tanınmış olsaydı geçmişte işe yarayabileceği gibi gelecekte de işe yarayabileceğini düşünmek için yeterince nedenimiz var. 11 Eylül'den sonra İran iki ayrı olayda Amerika'yla müzakere edilmiş bir çözüme ulaşma konusunda ciddi olduğu mesajını iletti.[104] İran 2001 sonbaharında Afganistan'da hedef alınması gereken noktalar konusunda tavsiyede bulunarak, Kuzey İttifakı'nı Amerika'yla işbirliğine teşvik ederek ve arama ve kurtarma operasyonlarına yardımcı olarak, Washington'a Taliban'ın yıkılmasına yardım etti. Savaştan sonra Tahran, Kabil'de dost bir rejim kurulmasında da yardımcı oldu. Bu esnada, İran'ın Cumhurbaşkanı Hatemi, Amerika'yla ilişkileri geliştirmek istediğini söyleyerek Afganistan'daki hadiseleri bu konuda atılmış önemli bir adım olarak gördüğünü belirtmişti.

1990'larda olduğu gibi, Hatemi'ye itibar edilmesi ve Tahran'la ilişkilerin normalleştirilmesi hususunda CIA ve Dışişleri Bakanlığı içinde güçlü bir temayül vardı. Ancak yönetim içindeki ve dışındaki yeni-muhafazakârlar bu fikre ısrarla karşı çıktılar. Neticede bu sertlik yanlısı yaklaşım Bush ve Cheney üzerinde daha etkili oldu. Ocak 2002 tarihli Birliğin Durumu konuşmasında Bush, İran'ın Afganistan'da sergilediği işbirliğine İran'ı meşhur 'şer ekseni'ne dâhil ederek karşılık verdi. Ertesi aylarda da Bush Irak'taki rejim değişikliği projesiyle meşgul olsa da en nihayetinde yüzünü İran'a dönüp bu ülkedeki rejimi de yıkmaya çalışacağını açıkça belli etti.

Amerika tarafından gösterilen husumete rağmen, İran tıpkı 1997'de Clinton iktidarı sırasında olduğu gibi, 2003 ilkbaharında Amerika'yla diyalog çabasını yeniledi. Hatemi İran'ın nükleer programı konusunda müzakereye hazır olduğunu, 'İran'ın kitle imha silahları geliştirme ve sahip olma hususunda hiçbir çaba içinde olmadığının' herkes tarafından görülmesi gerektiğini söyledi. Terörizme ilişkin de Hatemi, İran'ın 'Filistin'deki muhalefet

gruplarına verdiği maddi desteği keseceğini' ve 'bu teşkilatlara karşı İsrail'in 1967 sınırları içinde kalan sivillere karşı şiddet eylemlerini durdurmaları için baskı uygulayacağını' söyledi. Hatemi Hizbullah hakkında da İran'ın hedefinin, Hizbullah'ı 'Lübnan içinde salt siyasî bir teşkilat'a dönüştürmek olduğunu açıkladı. Hatemi ayrıca iki devletli çözüm öneren 2002 Suudi barış girişimini kabul edeceğini de ima etti. İran, Irak'a istikrar kazandırılmasına da yardımcı olacaktı. Bütün bunların karşılığında İran ABD'den İran'ı şer ekseni listesinden çıkarmasını ve ülkesine karşı savaş tehdidinde bulunmaktan vazgeçmesini, yaptırımların kalkmasını ve 'barışçı nükleer teknolojiye sahip olmayı' arzuluyordu. Kısacası, Hatemi büyük pazarlığın bütün maddelerini içeren bir çözüm önermekteydi.[105]

İran'ın bu teklifi Mayıs 2003'de sunuldu. Tam bu sırada Amerika Afganistan'daki ezici zaferden sonra, bu defa da Irak'ta çarpıcı bir zafer kazanmıştı. Birçok kişi bu ortamda ABD'nin Orta Doğu'yu yeni baştan dizayn etmeye hazır olduğunu düşünüyordu. Amerikan prestiji ve ağırlığının en zirve noktasında olduğu ve İran'ın kendisini en zayıf hissettiği bir sırada, ortam Tahran'ı bir anlaşmaya zorlamak için çok müsaitti. Maalesef ABD'nin bu müsait konumu Bush'u anlaşmadan daha çok dikte etmeye sevk etti. İsrail ve İsrail lobisindeki yeni-muhafazakârlar Bush yönetimini İran'ı hedef almaya zorluyordu. Bush, Hatemi'nin kapsamlı bir barış anlaşması için müzakerede bulunma teklifini ciddiye bile almadı. Amerikalı yetkililere bu konuyla ilgilenmemeleri talimatı verildi.

Eğer Bush yönetimi bu fırsatları değerlendirmiş olsaydı da bir büyük pazarlığın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini kestirmek zordur. Bu durumda kuşkusuz İran'daki 'Büyük Şeytan'la her türlü anlaşmaya karşı olan sertlik yanlıları harekete geçecekti. Yine de Bush kötünün iyisi bir seçenek olsa da Hatemi'yle bir uzlaşmaya yanaşmamakla aptallık etmiştir. Böyle bir uzlaşma sorumsuz demeçleriyle ortamı daha da gerginleştiren Ahmedinecad'ın Cumhurbaşkanı seçilmesini engelleyebilirdi. Diyalog seçeneği başarısız olur ve İran neticede nükleer silahlara yine sahip olursa, Amerika her zaman caydırma stratejine dönüş yapabilir.

İran'la bir anlaşmaya ulaşmak için vakit çok geç değildir. Ancak bu konudaki şans 2001 ya da 2003'deki kadar yüksek sayılmaz. ABD'nin pazarlık gücü Irak'taki hadiselerden dolayı zayıflamış durumda, İranlılar ise Amerikan niyetlerine dair he zamankinden daha şüpheliler. Ayrıca, Hatemi'nin yerine İran Cumhurbaşkanı olarak seçilen Mahmud Ahmedinecad Bush yönetimiyle uzlaşma konusunda çok da hevesli görünmüyor. Yine de büyük bir pazarlık için ikna edici nedenler mevcuttur. Bu, İran'ı nükleer silah projesinden vazgeçirecek en iyi stratejidir. Yine Amerika Afganistan ve Irak'taki durumla baş edebilmek için İran'ın yardımına muhtaçtır. Nitekim Aralık 2006 tarihli Irak Çalışma Grubu raporunda İran'la çatışma yerine müzakerelerde bulunulması tavsiye ediliyor.[106] Bu grubun üyeleri, Bush yönetiminin yaptığı gibi İran'ın hedef alınmasının ona Afganistan ve Irak'taki durumu daha da karıştırmaya sevk ettiğinin farkındalar. Bu ise ABD'nin çıkarları hilafınadır.[107]

Amerikan hükümeti içinde İran'la ciddi müzakerelerin başlaması yönünde önemli bir destek mevcuttur.[108] CIA, Dışişleri Bakanlığı ve ordunun bu fikre çok sıcak baktığını söylemiştir. Irak Çalışma Grubu raporunun yayınlanmasından kısa süre önce, Kasım 2006'da düzenlenen bir kamuoyu araştırmasına göre, Amerikan halkının %75'i ABD'nin İran hükümetiyle daha iyi ilişkiler kurmasını isterken, sadece %22'si İran'ın savaş tehdidiyle baskı altında tutulmasından yana.[109] Kuşkusuz, partiler üstü seçkin üyelere sahip Irak Çalışma Grubu'nun İran'la diyalog çağrısı müzakere seçeneğine verilen desteğin gücünü göstermektedir. Genellikle İsrail'in endişelerinden yana tavır koyan *New York Times* gazetesi köşe yazarı Thomas L. Friedman da 2007 yılı başlarındaki bir yorumunda İran'ı ABD'nin 'doğal müttefiki' olarak nitelendiriyordu.[110]

Her ne kadar Amerika açısından İran'la uzlaşmanın çok sağlam stratejik nedenleri bulunsa ve böyle bir politika hem Amerika içinde, hem de dışında çok yoğun bir desteğe sahip olsa bile, yakın bir gelecek için tercih edilecek seçenek bu olmayacak. İsrail ve İsrail lobisi İran'la diyalog çabalarını herhangi bir sonuca ulaşmadan boğacaklardır. Zira bunu 1993'den bu yana sürekli yapıyorlar. İsrail lobisi Irak Çalışma Grubu'nun İran'la müzake-

rede bulunma tavsiyesini de hedef almakta geçikmedi. *Forward* dergisinin açıkladığına göre, bu raporun yayınlanması 'İran, Suriye ve Filistinlilerle diyaloga karşı olan Yahudi grupların yoğun protestolarıyla karşılaştı.' Yine de, 'iyi haber alan kaynaklar İsrail'in endişelerinin gerçek nedeninin Suriye ya da Filistinliler değil, İran ve İran'ın nükleer programı olduğunu söylüyorlar.'[111]

İsrail lobisi, ABD'nin İran'ı nükleer zenginleştirme programından vazgeçinceye kadar savaşla tehdit etmeyi sürdürmesini istiyor. Bu tehdidin geçmişte işe yaramadığı gibi, gelecekte de işe yaramayacağı ortadayken, İsrail'in Amerikalı yandaşları, özellikle yeni-muhafazakârlar, ABD'nin ısrarla tehdidi sürdürmesini istiyorlar. Başkan Bush'un görevinden ayrılmadan önce İran'a karşı saldırıya geçme ihtimali bulunsa da bundan kesin olarak emin olamayız. Yine eğer İran nükleer silah üretimine çok yaklaşır ve İran'daki sertlik yanlıları iktidarda kalmaya devam ederlerse, mevcut başkanlık adaylarının sert ifadelerine bakıldığında, bir sonraki başkanın bu saldırıyı gerçekleştirmesi ihtimali de bulunuyor. Eğer Amerika böyle bir saldırıyı gerçekleştirirse, bu kısmen İsrail için yapılmış demektir. İsrail lobisi bu tehlikeli politikayı teşvik etmesinden dolayı ciddi bir sorumluluk üstleniyor. Savaş Amerikan ulusal çıkarlarının hilafına olacaktır.

Sonuç

Filistinlilere karşı izlenen Amerikan politikalarında, Irak'ı işgal etme kararı ve Suriye'ye karşı takınılan çatışmacı yaklaşımda olduğu gibi, ABD'nin İran'a karşı izlediği politikalarda da İsrail lobisinin etkisi vardır ve bu etki Amerikan ulusal çıkarlarına zarar vermektedir. İran ve Amerika arasında herhangi bir uzlaşmaya muhalefet ederek lobi, İran'daki sertlik yanlılarını güçlendirmiştir. Bu durum İsrail'in güvenlik sorunlarını daha da içinden çıkılmaz hale getirmektedir. Ancak lobinin olumsuz etkileri burada bitmiyor. Lobinin 2006 Lübnan Savaşı'ndaki tutumu bundan sonraki bölümde gösterileceği üzere hem Amerika'ya, hem de İsrail'e büyük zarar vermiştir.

11

Lobi ve İkinci Lübnan Savaşı

2006 yılının yaz mevsiminde, İsrail Lübnan'a karşı 34 gün süren bir savaşa girişti. 12 Temmuz'da Lübnan'ın güneyini kontrol altında tutan Şii örgüt Hizbullah düzenlediği sınır dışı bir operasyonda çok sayıda İsrailli askerî öldürdü ve bir kısmını esir aldı. Buna karşılık IDF, Lübnan'a karşı kapsamlı bir hava saldırısı düzenledi. Saldırı sonucunda çoğu sivil ve yaklaşık üçte biri çocuk 1100 Lübnanlı hayatını kaybetti. Bu saldırının hedefleri arasında yollar, köprüler, devlet daireleri, yerleşim merkezler, benzin istasyonları, fabrika, içme suyu tesisleri, havaalanları, evler ve süpermarketler bulunuyordu.[1] Hiç kimse İsrail'in saldırma hakkına karşı çıkmadıysa da gösterdiği aşırı tepki bütün dünyada kınandı.

ABD'nin verdiği güçlü desteğe rağmen İsrail, askerî ve siyasî hedeflerinde başarıya ulaşamamıştı. Hizbullah bu savaştan çok daha popüler olarak çıktı ve prestiji daha da arttı. İsrail Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Dan Halutz savaştan birkaç ay sonra istifa etti. İsrail hükümeti tarafından görevlendirilen ve başında Anayasa Mahkemesi hâkimi Eliyahu Winograd'ın olduğu bir araştırma kurulu İsrail'in savaş planlaması ve tatbikatında hatalarını tespit eden sert bir rapor yayınladı. Winograd Komisyonu tarafından eleştirilen hususlar arasında İsrailli liderlerin 'bütün seçenekleri göz önünde tutmadığı' ve askerî teori ve hedeflerin realiteye uyum gösteremediği zikrediliyordu. Komisyona göre, İsrail ordusu 'açık olmayan ve başarı şansı bulunmayan' hedefler gözetmişti.[2]

Savaş ABD açısından da büyük bir başarısızlıktı. Savaş, 2005'deki Lübnan 'Sedir Devrimi'nden sonra seçilmesinin Bush

yönetiminin Orta Doğu politikasındaki tek tük başarılarından biri olarak kabul edilen Sinyora hükümetine ciddi darbe vurdu. Savaş ayrıca Hizbullah, Suriye ve İran arasındaki gayri resmi ittifakı da kuvvetlendirdi, bölgedeki Amerikan karşıtı hisleri artırdı. Böylece ABD'nin terörle mücadelesi ve Irak ve İran konularında bölgesel bir ittifak oluşturulması çabaları daha da zorlaşmış oldu.

Bu nasıl oldu? Her ne kadar savaşın asıl sorumluluğu İsrailli yöneticilerde bulunsa da ABD savaş öncesinde ve savaş sırasında verdiği koşulsuz destek sayesinde onların yanlışlarını teşvik etti.

İsrail Bush yönetimine Hizbullah'a karşı izleyeceği planlar hakkında savaş başlamadan önce bir brifing vermiş ve Washington'dan onay almıştı. Dünyanın diğer ülkelerinden ve özellikle de diğer demokratik ülkelerden farklı olarak Amerika, bu savaş sırasında İsrail saldırganlığını eleştirmedi, tam tersine İsrail'e diplomatik ve askerî destek sundu. İsrail lobisi bütün bu sırada Amerika'yı İsrail tarafında tutmak için elinden geleni yaptı.

Hizbullah'ın kışkırtmalarına karşı İsrail'in orantısız tepkisini desteklemek Bush yönetimi için stratejik açıdan mantıklı değildi. Yine İsrail'in davranışını desteklemenin ikna edici bir ahlakî nedeni de bulunmuyordu. Amerikan desteği İsrail'in çıkarlarıyla da örtüşmüyordu. Winograd raporunun dile getirdiği gibi, İsrail'in 'bütün seçenekleri' incelemesi çok daha iyi olacaktı. Diğer bir deyişle, ABD eğer İsrail'in Lübnan'a karşı saldırı planını hazırladığı zaman İsraili farklı bir tercihe zorlasaydı, çok daha faydalı bir müttefik olmuş olacaktı. Eğer ABD bunu yapsaydı, İsrail daha akıllı bir tepki geliştirmeye zorlanacak ve Lübnan'da içine girdiği zor durumdan kurtulmuş olacaktı.

İsrailliler ve Amerikan destekçileri İsrail lobisinin Lübnan savaşından önce ve savaş sırasında ABD siyasetini etkilediğini kabul etmeye yanaşmıyorlar. Bu suçlamaya karşı çıkmak için farklı açıklamalar sunuluyor. Bir iddiaya göre, ABD'nin İsrail saldırısına verdiği destek Amerikan halkının Yahudi devletine olan derin sadakatini yansıtmaktadır. Bu görüşe göre, Amerikan halkı ABD'li liderlerin İsrail'i desteklemesini istemişlerdir. Başkan Bush ve Kongre de halkın bu iradesine boyun eğmiştir. Diğer bir iddiaya göre, İsrail Hizbullah'a karşı Amerika'yı temsilen savaş-

mıştır. Bu yaklaşıma göre, Bush yönetimi savaşın arkasındaki asıl güçtü ve sadık müttefik İsrail'i kendi çıkarları için kullanmıştır. Bu alternatif açıklamalar bazı gözlemcilere mantıklı gelebilirse de eldeki veriler bu görüşleri desteklemiyor.

Savaş Öncesi Planlama

İsrail son 40 yıl boyunca Lübnan'a karşı büyük askerî saldırılar gerçekleştirdi. Ancak Lübnan topraklarında gerçek anlamda sadece bir savaş tecrübesi oldu. Başbakan Menachem Begin ve Savunma Bakanı Ariel Şaron liderliğinde İsrail Haziran 1982'de Lübnan'ı işgal etti. IDF'un Lübnan'ı terk etmesinin ardından 18 yıl geçti ve İsrail'i Lübnan'dan çıkaran Hizbullah oldu. İsrail ve Hizbullah İsrail'in geri çekilmesinden sonra da sıkı düşman olmaya devam ettiler. İsrail-Lübnan sınırı boyunca nadiren de olsa çatışmalar eksik olmadı. 12 Temmuz 2006'da İsrail'i Lübnan savaşına sevk eden böyle bir çatışmaydı.

Hizbullah'ın Suriye ve özellikle İran'dan aldığı füzelerden dolayı endişeli olan İsrail, askerlerinin sınırda Hizbullah tarafından kaçırılmasından aylar önce de böyle bir saldırıyı planlıyordu. Çok iyi bağlantıları bulunan İsrailli bir stratejisyen olan Gerald Steinberg bu hususlara işaret ediyordu: '1948 yılından bu yana İsrail'in yürüttüğü savaşlar arasında bu İsrail'in en hazırlıklı olduğu savaştı. Bir anlamda savaşın hazırlıkları Mayıs 2000'de, -İsrail'in geri çekilmesinden hemen sonra, uluslararası toplumun Hizbullah'ı füze yığmaktan ve İsrail'e saldırmaktan men etmeyeceği anlaşılır anlaşılmaz- başlamıştı. 2004 yılına gelindiğinde askerî saldırının üç hafta süreceği planlanmıştı. Geçtiğimiz yıl içinde bu savaşın simülasyonları ve provaları yapıldı.'[3]

Gazeteci Seymour Hersh bu konuyla ilgili gözlemlerini aktarıyor: 'Orta Doğu konusunda bilgi sahibi olan eski ve muvazzaf görevlilerin bana söylediklerine göre, İsrail askerlerin kaçırılması olayının Hizbullah'a karşı daha önceden planlanan askerî saldırıya başlamak için iyi bir fırsat olduğunu düşündüler. İsrail'le bağları olan bir hükümet danışmanı da bana "Hizbullah['ın] her ay ya da iki ayda bir, tıpkı bir saat düzeneği gibi kışkırtıcı hareketlerini tekrarladığını" söyledi.'[4]

İsrail Başbakanı Ehud Olmert de Winograd Komisyonu'na askerlerin kaçırılmasına karşı gerçekleştirilen saldırı kararının aslında bu olaydan dört ay önce, Mart 2006'da alındığını söylemişti. Bu sırada Olmert Lübnan'la elde hazır tutulan 'operasyonel savaş planlarını' görmek istemişti, zira kaçırılma olayında ani bir karar alınmasını istemiyordu. Olmert ayrıca Kasım 2005'de selefi Ariel Şaron'un, Hizbullah'ın IDF askerlerini kaçırmaya yönelik başarısız bir girişiminden sonra, orduya, Lübnan'a karşı yapılacak bir taarruzda muhtemel hedefleri belirlemesi emrini de vermişti. Olmert Lübnan hakkındaki ilk toplantısını, Ocak 2006'da Şaron'un yerine geçmesinden sadece dört gün sonra gerçekleştirmişti. Ardından bu konuda kendisinden önceki bütün başbakanlardan daha fazla toplantı gerçekleştirdi.[5]

İsrailli yöneticiler Bush yönetimi içindeki ve dışındaki önemli unsurları 12 Temmuz'dan önce savaş konusundaki niyetlerinin ne olduğu hakkında bilgilendirmişlerdi. Hersh'in aktardığı şekliyle, 'hem İsrail, hem de ABD hükümetlerinin ne düşündükleri hakkında bilgisi olan bir Orta Doğu uzmanına göre, İsrail Hizbullah'a saldırma konusunda bir plan geliştirmiş ve bunu 12 Temmuz'daki asker kaçırma olayından çok daha önce Bush yönetimi yetkilileriyle paylaşmıştı. Aynı şekilde, Matthew Kalman *San Francisco Chronicle* gazetesinde aynı görüşü ifade ediyordu: 'Bundan bir yıl kadar önce, İsrail ordusunda görevli bir uzman gizli kalması kaydıyla Amerikalı ve diğer diplomatlara, gazetecilere ve düşünce kuruluşlarına mevcut savaş planlarını detaylı bir şekilde anlatan bir Power Point sunumu yaptı. Briefing kuralına göre, bu yetkilinin ismi açıklanmadı.[6]

Eldeki veriler Bush yönetiminin İsrail'in Lübnan savaşıyla alakalı planlarını benimsediğini gösteriyor. Hersh'ün bir ABD hükümet danışmanına dayanarak bildirdiğine göre, 'bu yaz mevsiminin başında, Hizbullah'ın kaçırma operasyonundan daha önce, hava saldırısına yeşil ışık almak ve ABD'nin bunu ne kadar tolere edeceğini öğrenmek maksadıyla birkaç İsrailli yetkili farklı zamanlarda Washington'ı ziyaret ettiler. İsrail önce Cheney'le başladı. Cheney'in ve kadrosunun desteğinden, yine aynı şekilde Ulusal Güvenlik Konseyi'nin Orta Doğu masasının desteğinden emin olmak istiyorlardı.' Cheney destek verdikten

sonra Bush'u ikna etmek hiç sorun değildi. Rice zaten destek veriyordu.'[7]

Başkan Bush'un Olmert'in uygun olan bir anda saldırıya geçme düşüncesini destekleme kararını nasıl aldığına dair herhangi bir kayıt bulunmuyor. Yine de yeni-muhafazakârların bu süreçte payı olduklarını düşünmek için elimizde yeterli neden mevcut. Yeni-muhafazakârlar 11 Eylül'den çok daha önce Hizbullah'ı ezmek için fırsat kolluyorlardı. Yine Lübnan savaşından aylar önce ve savaş esnasında Beyaz Saray'da Orta Doğu konusunda danışman olarak bulunan iki etkili isim İsrail'e yakınlıkları ve İsrail'in Hizbullah dâhil bütün düşmanlarına karşı sertlik yanlısı görüşleriyle tanınmaktaydılar.[8] Elliott Abrams Ulusal Güvenlik Konseyi'nde Orta Doğu politikalarıyla alakalı çalışan en önemli isim durumundadır. *New York Times* savaş sırasında onun Bush yönetiminin tam olarak İsrail'in arkasında durmasını sağlayan isim olduğunu yazıyordu.[9]

Bu konuda önemli bir rol oynayan diğer bir isim ise Başkan Yardımcısı Cheney'nin Orta Doğu danışmanı David Wurmser'di.[10] Wurmser 1996'da yayınlanan 'Clean Break' başlıklı raporun yazarlarından biriydi. Bu rapor, İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu'ya Oslo barış sürecini bitirmesini ve Orta Doğu siyasî haritasını askerî güç kullanarak değiştirmesini tavsiye ediyordu. Rapor aynı zamanda 'Hizbullah, Suriye, İran gibi Lübnan'daki saldırganlık unsurlarıyla mücadele ederek' İsrail'in kuzey sınırının 'güvence altına' alınmasını talep ediyordu.[11]

Wurmser, İkinci Lübnan Savaşı öncesinde New York Review of Books'ta yazan Adam Shatz gibi, "Suriye ve Hizbullah'a karşı yapılan engelleyici savaşın açık bir savunucusuydu ve Bush yönetimine yakın duran veya yönetimde görev almış yeni-muhafazakârların tercih ettiği" bir kişiydi.[12] Seymour Hersh İsrail'in Cheney'in ve Ulusal Güvenlik Konseyi'nin Orta Doğu masasının desteğini almaya çalıştığını söylüyor. Bu, Olmert'in Abrams ve Wurmser'in desteğini almak istemiş olduğunu gösterir ki bunda da başarılı olmuştur. Bu şaşırtıcı ya da tartışmalı olmayan temel gerçeğin ötesinde, ikinci Lübnan savaşından önce Bush yönetiminin planlamadaki rolü hakkında fazla bir bilgi sahibi değiliz.

"Muhteşem Bir Destek"[13]

Savaş başlar başlamaz İsrail bütün dünyadan büyük tepki görünce Bush yönetimi İsrail'e olağanüstü diplomatik destek sağladı. ABD'nin BM Büyükelçisi John Bolton, ki kendisini İsrail'in BM Büyükelçisi İsrail delegasyonunun altıncı adamı olarak nitelendiriyordu, Güvenlik Konseyi'nin İsrail'i eleştiren bir kararını veto etti ve İsrail'in işini bitirmesine zaman sağlamak için bir ay boyunca BM'nin bir ateşkes kararı için baskı yapmasını önledi.[14] Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice da düzenlediği bir basın toplantısında savaşın şiddetini küçümsemiş ve savaşı 'yeni Orta Doğu'nun doğum sancıları' olarak nitelendirmişti.[15] Sadece İsrail'in kesin bir zafer kazanamayacağı belli olunca Bush yönetimi ve İsrail ateşkese ihtiyaç olduğunun farkına vardılar. BM 1701 sayılı kararının alındığı müzakereler esnasında ABD İsrail'e kol kanat gerdi. Nihaî karar kesinleşince İsrail Başbakanı Ehud Olmert Başkan Bush'u arayarak ona 'Güvenlik Konseyi'nde İsrail çıkarlarını kolladığı' için bizzat teşekkür etti.[16]

Başkan İsrail'in hareketlerini açıkça savundu ve eleştirel bir kelime dahi kullanmadı. BM Büyükelçisi Bolton; Güvenlik Konseyi'ne, Hizbullah'ın hedefinin 'masum sivilleri hedef almak ve onların ölümünü dilemek' olduğunu ve İsrail tarafından öldürülen çok daha fazla sayıdaki Lübnanlı'yı ise 'nefs-i müdafaanın üzücü ve çok talihsiz neticeleri' olarak gördüğünü ifade etmişti.[17] Bu diplomatik desteğe ilaveten, yönetim İsrail'e çatışma sırasında askerî istihbarat da sağladı. Yine, İsrail'in tam isabetli bomba stoku erimeye başladığında ise derhal yerine yenilerinin gönderilmesi kararlaştırıldı.[18] Savaşın en yoğun çatışmaların yaşandığı safhasında ABD, İran'dan Şam'a doğru yola çıkarılan ve Türk ve Irak hava sahasından Lübnan'a ulaşması planan füze yüklü bir uçağa izin vermemesi için Türkiye ve Irak'a baskıda bulundu.[19] İyi haber alan bir İsrailli akademisyen olan Shai Feldman'ın belirttiği üzere, savaşın son aşamalarında İsrail'de ABD başkanına yönelik büyük şükran duyguları hâkimdi.[20]

Daha önceki olaylarda da gördüğümüz gibi İsrail'in Kongre'deki desteği çok daha güçlüdür. Lübnan savaşı sırasında Kongre'nin davranışları bu genel temayülü destekliyordu. De-

mokratlar ve Cumhuriyetçiler kendi partilerinin İsrail'in daha yakın dostu olduğunu göstermek için ellerinden geleni yaptılar. Bir Yahudi eylemci 'Kongre mensuplarının İsrail yanlısı olduklarını ispat konusunda yarış halinde olmaları çok iyi bir şeydir' diyor.[21] Neticede İsrail'in Lübnan'daki faaliyetlerine dair iki taraf arasında en ufak bir fark bulunmuyordu. Bu, iki parti arasında örneğin Irak gibi dış politika konularındaki keskin farkları göz önünde bulundurduğumuzda son derece ilginç bir durum olarak karşımıza çıkıyor. ADL başkanı Abraham Foxman bu hususu şöyle açıklıyor: 'Başkan'a her konuda muhalif olan Demokratlar İsrail söz konusu olduğunda ona tam destek veriyorlar.'[22]

20 Temmuz 2006'da Temsilciler Meclisi Hizbullah'ı kınayan ve İsrail'in Lübnan politikalarını destekleyen sert bir karar yayınladı. Yapılan oylamada karar 8'e karşı 410 oyla kabul edildi. Senato da, aralarında her iki partinin ileri gelenlerinin bulunduğu 62 senatör tarafından önerilen benzer bir karar yayınladı. Bu arada Demokrat Parti'nin Meclis ve Senato başkanlarının da aralarında bulunduğu ileri gelen isimleri, Irak Başbakanı Nuri el-Maliki'nin Kongre'de yapacağı konuşmayı onun İsrail'in Lübnan'daki hareketini eleştirdiği gerekçesiyle engellemeye çalıştılar.[23] Geçmişte lobi tarafından hedef alınan Demokrat Parti Genel Başkanı Howard Dean Irak Başbakan'ının anti-Semitist olduğunu söyleyecek kadar ileri gitti.[24] İsrail'e Kongre'de verilen destek o kadar yoğundu ki bu destek Arap-Amerikalıları tam olarak şaşkına çevirmişti. Demokrat Parti'den Lübnan kökenli Kongre üyesi Nick J. Rahall Meclis'te alınan kararın 'en yumuşak ifadeyle midesini bulandırdığını' söyledi. Arap Amerikan Enstitüsü'nün yöneticisi James Zogby ise 'Bu çok yıkıcı. Bu kadar alçakçasını hiç düşünmemiştim.' ifadesini kullandı.[25]

2008'de aday olacak muhtemel isimlerden Senatör Hillary Clinton, John McCain ve Joe Biden (D- Delaware), ayrıca eski Meclis Sözcüsü New Gingrich İsrail'e desteklerini bildirmek için sıraya girdiler.[26] Bu konudaki tek istisna İsrail'in davranışı ve ABD'nin desteği hakkında rezervlerini ifade eden Senatör Chuck Hagel (C -Nebraska) idi. Hagel'in yorumları Kongre'deki arkadaşları ve lobi tarafından ihmal edildi. Ancak bu yorumlar ona başkanlık yarışında yardımcı olmadı.[27]

Ana akım medya da İsrail'in arkasında durdu. Gazetecilik endüstrisini izleyen önemli dergilerden biri olan *Editor & Publisher*, savaşın başlamasından sonraki bir hafta içinde yayınlanan düzinelerce gazeteyi içeren bir inceleme yayınladı. Buna göre, 'incelenen gazetelerin hemen hiçbiri İsrail'in [Lübnan'daki] sivil yerleşim merkezlerine ve alt yapısına yönelik saldırılarını kınamadı.'[28] 24 saat yayın yapan haber kanalları da Yahudi devletini herhangi bir hatası olmayan, saldırı karşısında kendisini savunmaya çalışan mazlum bir ülke olarak sunan haber ve yorumlarla doluydu.

Gazetelerin ön sayfalarında ve verilen haberlerde ise İsrail, o kadar da sempatik bir şekilde yansıtılmadı. Harvard Üniversitesi tarafından hazırlanan ve *New York Times* ile *Washington Post* gazetelerinin birinci sayfalarındaki haberleri inceleyen bir çalışmaya göre İsrail, manşetlerde iki misli, fotoğraflarda ise üç misli saldırgan olarak yansıtılıyordu.[29] Ancak haber yayınlarındaki bu durum kaçınılmazdı, zira İsrail Lübnan'da Hizbullah'ın Kuzey İsrail'de yaptığına kıyasla çok daha fazla yıkım meydana getirmekteydi. Savaşın sonuna doğru, Hizbullah 43 İsrailli sivili öldürmüş, 300'e yakın binayı imha etmişti.

IDF ise, 750'den fazla Lübnanlı sivili öldürmüş ve yaralamış, 16 binden fazla Lübnan binasını tahrip etmişti.[30] Hal böyle olunca, fotoğraflar İsrail'in baş düşmanı haline geldi. Medyanın olayı verişini aynı zamanda hem Hizhullah'ın, hem de Beyrut'taki Sinyora hükümetinin derhal ateşkesten yana tavır takınmaları da etkiledi. Oysa İsrail hükümeti savaşın bir netice vermeyeceğini anlayıncaya kadar uzatmakta ısrar etmişti.

Buna rağmen yorum yazılarında savaş boyunca İsrail yanlısı tutum her zaman kendisini belli etti ve bu taraflılık haberlerin kaleme alınış şeklini de etkiledi. Neticede İsrail Amerikan medyasının bütününde son derece olumlu bir tarzda resmedildi. Bu durum İngiltere'de yayınlanan *Independent* gazetesindeki bir yazıda çok iyi özetleniyor: 'Her çatışmanın iki tarafı vardı. Ancak tabii Lübnan savaşı haberleri için Amerikan medyasına bağımlı değilseniz. ABD medyası olayları öylesine bir taraflılıkla aktarıyor ki, bir tarafta İsrail iyi çocuklar olarak nitelendirilirken, karşısındaki düşman, Hizbullah, kötülüğün vücuda gelmiş hali ola-

rak tasvir ediliyor... ABD'de tartışmaya yer bırakılmadığı gibi, tartışmanın kendisi de lüzumsuz ve şüpheli addediliyor.'[31]

ABD'nin İsrail'e verdiği desteği ilginç hale getiren ABD'nin İsrail'in Lübnan'daki saldırılarını destekleyen tek ülke olmasıydı. Dünyadaki bütün ülkeler ve BM liderliği hem İsrail'in tepkisini, hem de Washington'ın İsrail'e verdiği tepkiyi eleştirdiler. Bu durum şu soruyu akla getiriyor: Neden ABD, dünyanın diğer ülkelerinden bu kadar uzaklaşmıştı?

Stratejik Ahmaklık

Bu soruya verilecek muhtemel cevaplardan biri İsrail'i desteklemenin ABD açısından stratejik olarak mantıklı oluşudur. Ancak durum böyle değildir. İsrail'in savaş stratejisinin başarısız olacağı ortadaydı. Winograd Komisyonu'nun söylediği gibi, 'İsrail'in kabul ve beklentileri gerçekçi değildi.' Yani Bush yönetimi başından beri kaybetmesi mukadder bir stratejiyi desteklemiş oldu.[32]

İkinci Lübnan savaşında İsrail'in temel hedefi Hizbullah'ın savaş gücüne etkili bir darbe indirmekti. İsrailliler bilhassa İsrail'in kuzeyini hedef alabilecek binlerce füze ve roketi ortadan kaldırmakta kararlıydılar. Başbakan Ehud Olmert hedefi şu şekilde tarif ediyordu: "Tehdit unsuru tanınmayacak hale getirilecek. Füzeyle korkuttuğu insanları artık tehdit edemeyecek.'[33] Yine İsrail'in Washington büyükelçisi, 'işimizi yarım bırakmayacağız; kafamıza koyduğumuzu tam olarak yerine getireceğiz, Hizbullah'ı yok edeceğiz' diyordu.[34] İsrail eski başbakanı Benyamin Netanyahu da *Wall Street Journal* gazetesinde, İsrail'in hedefini açıkça tespit ediyordu: 'Füzeleri oradan kaldırın, onları imha edin.'[35]

İsrail'in önünde Hizbullah'ın füzelerini imha etmek için iki farklı, ancak uyumlu yol bulunuyordu. İsrailli yöneticiler bu silahları hava saldırısıyla ortadan kaldıracaklarından emindiler.[36] Yine, sorunla baş edebilmek için daha dolaylı bir yaklaşımları vardı. Daha doğrusu, İsrail klasik bir cezalandırma saldırısı planlamıştı: İsrail kuvvetleri Lübnan'ın sivil nüfusuna çok ağır bir ceza vereceklerdi. Onların oturdukları evler başlarına geçirilecek,

altyapıları imha edilecek ve yüz binlerce sivil evlerini terke zorlanacaktı. Böyle bir saldırı neticesinde çok sayıda sivilin hayatını kaybetmesi kesindi. Olmert asker kaçırma hadisesinden hemen sonra yaptığı bir basın toplantısında İsrail'in tepkisinin 'çok acı ve kapsamlı' olacağını söylemişti.[37] Cezalandırma saldırısının amacı Beyrut'a, Hizbullah'ın hareketlerinin nihai sorumlusunun Lübnan hükümeti olduğu mesajını iletmekti. Bu nedenle Hizbullah İsrail'e saldırırsa bunun faturasını bütün Lübnan ödemek zorunda kalacaktı. Olmert Lübnan'ı kesin bir dille sorumlu tutuyordu: 'Hizbullah'ın da bir mensubu olduğu Lübnan hükümeti bölgesel istikrara zarar vermeye çalışıyor. Lübnan sorumludur ve bu hareketin neticelerine katlanacaktır.'[38]

Bu stratejinin her iki unsurunun da başarısız olacağı başından belliydi. Hizbullah'ı hava saldırılarıyla silahsızlandırmaya çalışmak kolay değildi; bol miktarda akıllı bombayla bile İsrail Hava Kuvvetleri'nin Hizbullah'ın sayıları 10 bin ilâ 16 bin arasında olduğu tahmin edilen füzelerini imha etmesi mümkün değildi.[39] Bu silahların çoğu son derece iyi dağıtılmıştı ve mağaralar, evler, camiler ve sayısız diğer mekânlarda saklanıyordu. Üstelik IDF Hizbullah'ın cephanesini imha etmiş olsa bile, İran ve Suriye'nin derhal yenilerini göndermeleri işten bile değildi. Nitekim hava saldırılarının tam tersi bir etki meydana getirdiği çok geçmeden anlaşıldı. Savaşın en son gününe kadar Hizbullah, Kuzey İsrail'e füze ve roket göndermeye devam etti. Gerçekte Hizbullah ateşkesin yürürlüğe girmesinden bir gün önce, 13 Ağustos'ta, savaşın her gününden daha fazla sayıda füzeyi İsrail'e gönderdi.[40]

Temmuz ayı sonunda Olmert hükümeti bu soruna, Lübnan içlerine doğru çok büyük bir kara harekâtını başlatarak cevap verdi. Bu sırada İsrail Hizbullah'ı yenmek için sadece birkaç haftaya daha ihtiyacı olduğunu iddia ediyordu.[41] Ancak bu tam bir aldatmacaydı. Her şeyden önce IDF Hizbullah'la 1982 ve 2000 yılları arasında defalarca karşı karşıya gelmişti. Bu savaşlarda Hizbullah sadece hayatta kalmayı başarmamış, aynı zamanda İsrail'i 2000 yılında geri çekilmeye zorlamıştı. Bu nedenle İsrail şimdi 18 yılda yapamadığını birkaç hafta içinde mi yapacaktı? Kara saldırısı da netice getirmedi ve İsrail 14 Ağustos'ta ateşkes

ilan etmek zorunda kaldı.[42] İsrail savaş sırasında verdiği en büyük asker kaybını ateşkesin yürürlüğe girmesinden iki gün önce vermişti.[43]

İsrail'in stratejisinin ikinci unsuru olan Lübnan'ı Hizbullah için cezalandırmanın da ters tepki meydana getireceği çok belliydi. Tarihteki örnekleri ve bu konuda yapılan çalışmalar da ortaya koymuştur ki düşmanın sivil halkını cezalandırmak düşman devletin havlu atıp teslim olmasını sağlamaz.[44] Tam aksine, böyle bir savaşın kurbanları kızgınlıklarını saldırgana yansıtırlar ve kendi devletleriyle daha çok kenetlenirler. Geçmişte İsrail Lübnan'a karşı iki büyük bombalı saldırı düzenledi: 1993 Mesuliyet Operasyonu ve 1996 Gazap Üzümleri Operasyonu. Her ikisi de Hizbullah'a zarar vermediği gibi daha da güçlenmesini sağladı.[45]

2006'da tarih tekrar etmişti. İsrail'in cezalandırma saldırısının ardından Hizbullah'ın Arap ve İslam dünyasındaki popülaritesi arttı. Lübnan halkı kızgınlığını Hizbullah'a ya da Beyrut hükümetine değil, İsrail ve ABD'ye yöneltti.[46] Ancak bu olaydan sonra Lübnan hükümeti Hizbullah'ı silahsızlandırmanın zamanı geldiğini düşünmüş olsa bile, hükümetin buna gücü yoktu. Hizbullah çok güçlüydü ve hükümet çok zayıftı.

Savaşın başlamasından iki hafta kadar sonra, Hizbullah hâlâ Kuzey İsrail'i füze yağmuruna tutarken ve cezalandırma saldırısı bir neticeye ulaşmamışken, İsrail zaferi tanımlamada tevazu göstermeye başlamıştı. İsrailli yetkililer artık Hizbullah'ın saldırı pozisyonlarının yok edilmesi ve İsrail'i Hizbullah saldırılarından koruyacak bir uluslararası gücün konuşlandırılması gibi hedefleri vurgulamaya başlamışlardı.[47] ABD'de ise, *Forward* dergisinin Beyaz Saray ve Pentagon'a yakın kaynaklara dayalı olarak bildirdiğine göre, hükümetteki sertlik yanlıları İsrail'in Hizbullah'a sert ve kesin bir darbe indirememesinden dolayı hayal kırıklığı içindeydiler. İsrail'in savaş taraftarı yandaşları İsrail'in bir savaşı kaybetmek üzere olduğunu söyleyerek, İsrail'in ABD için stratejik değer olup olmadığını sorgulamaya başladılar. Örneğin 4 Ağustos tarihli *Washington Post* gazetesinde Charles Krauthammer savaşın İsrail'e ABD'nin terörle mücadelesine çok büyük bir katkıda bulunma fırsatı verdiğini, ancak İsrail'in sergilediği per-

formansın ABD'yi hayal kırıklığına uğrattığını ve 'sadece Lübnan operasyonunu değil, aynı zamanda ABD'nin güvenini de sarstığını' yazıyordu.[48]

Savaş nihayet 14 Ağustos'ta sona erdiğinde, her iki taraf da zaferini ilan etti.[49] Ancak bağımsız gözlemciler Hizbullah'ın bu savaştan başarıyla çıktığında hemfikirdiler.[50] Hizbullah her açıdan cephede çok iyi bir performans sergiledi ve savaş sona erdiğinde başı dikti. Savaşın sonunda İsrail'i tehdit eden füze ve roketlerin binlercesi hâlâ Hizbullah'ın elindeydi. Örgütün Lübnan ve İslam dünyasındaki siyasî konumu pekişmişti. Diğer taraftа İsrail ise başta koyduğu hedeflere ulaşamadı ve IDF, Hizbullah'la doğrudan çatışmaya girdiğinde bocaladı. Bu savaşın galibinin Hizbullah, mağlubunun İsrail olduğu özellikle İsrail'de tespit edilen bir gerçekti. İsrail'deki derin hayal kırıklığının neticesinde savaşın planlanması ve yürütülmesini soruşturmak maksadıyla Winograd Komisyonu teşkil edildi.[51] Komisyon, savaşın üç mimarını başarısızlıktan sorumlu tutuyordu: Başbakan Olmert, Savunma Bakanı Amir Peretz ve Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Dan Halutz.

ABD Çıkarlarına Verilen Zarar

Savaşı İsrail'in mi yoksa Hizbullah'ın mı kazandığı bir tarafa, bu savaşta İsrail'in saldırganlığına verdiği destek nedeniyle ABD çıkarlarının büyük yara aldığı tartışılmaz bir gerçektir. Daha önce de vurguladığımız gibi, ABD bu bölgede üç temel meseleyle yüzyüze bulunuyor. Bunların ilki terörizmle mücadeledir ve bu, her ne kadar Amerika Hamas ve Hizbullah'ı da buna dâhil etse bile temelde el-Kaide'nin ortadan kaldırılması olarak tanımlanabilir. İkinci mesele, bölgedeki diğer 'haydut' devletler, yani İran ve Suriye'dir. Her ikisi de teröre destek veriyor ve İran şimdi tam nükleer yakıt çevrim teknolojisine, bir başka deyişle nükleer silah geliştirme kabiliyetine ulaşmak üzere. Üçüncü mesele ise Irak Savaşı ve ABD bu savaşı kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya. Bush yönetiminin İkinci Lübnan Savaşı sırasında İsrail'e verdiği tavizsiz destek bu sorunların her biriyle baş edebilme yeteneğini azalttı.

Lübnan'daki çatışma ABD'nin terörizm sorununu iki nedenle karmaşık hale getirdi. Öncelikle bu savaş Arap ve İslam dünyasındaki Amerikan karşıtlığını artırdı. Hizbullah lideri Hasan Nasrallah İsrail'i 'Amerikan kararıyla, Amerikan silahlarıyla ve Amerikan füzeleriyle' donatılmış bir düşman olarak nitelendiriyor.[52] Şüphesiz böyle bir algılama el-Kaide ve diğer terörist teşkilatların ABD'ye karşı saldırmak isteyen yeni militanlar bulmasını daha da kolaylaştıracaktır. Örneğin, savaşın hemen ardından, Ağustos 2006'da Lübnan'da düzenlenen bir kamuoyu araştırmasına göre, katılımcıların %69'u Amerika'yı 'Lübnan'ın düşmanı' olarak görüyordu. Bundan sadece bir yıl önce, Eylül 2005'de bu rakam %26'ydı.[53] Ağustos 2006'da yapılan bir başka araştırmaya göre, katılımcıların %64'ü Amerika hakkındaki kanaatlerinin savaş sonrasında daha olumsuz olduğunu ve katılımcıların yaklaşık yarısı ise ABD hakkındaki görüşlerinin savaşın neticesinde 'çok daha olumsuz' hale geldiğini bildiriyordu.[54] 2006 sonbaharında Suudi Arabistan, Mısır, Fas, Ürdün ve Lübnan'da düzenlenen bir Zogby araştırmasına göre, 'her beş ülkede, ABD hakkında algılamalar son bir yıl içinde kötüleşmiş durumda'ydı. Her ne kadar Irak ve Filistin sorunları kritik faktörler olsa bile, ABD'nin Lübnan'da takip ettiği siyaset son bir yıl içinde gelişen olumsuz kanaatlerin çok önemli bir nedenidir.[55] ABD'ye yönelik bu düşmanlığın artışı Orta Doğu'da ve diğer bölgelerde terörist eylemlere verilen desteği artırıyor.

Ayrıca bu çatışma Hizbullah'ın Lübnan'daki nüfuzunu artırdı. Hizbullah İsrail'e, daha önce Arap ülkelerini dize getirmiş bulunan bir güce, karşı sergilediği etkileyici performansla prestijini artırdı. İsrail'in Lübnan'a karşı giriştiği saldırganlık da Hizbullah'ın imajına katkıda bulundu. Savaş başladığında birçok Lübnanlı, özellikle de bir turizm döneminde bu savaşı kışkırttığı için Hizbullah'a kızgındı.[56] Ayrıca Lübnan halkı arasında çatışmanın başladığı anda, 2005 yılında Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesini sağlamasından dolayı ABD'ye yönelik yoğun bir sempati bulunuyordu. Ancak, bu sempati Washington'ın İsrail saldırganlığına verdiği destek nedeniyle nefrete dönüştü. Hizbullah'a verilen destek ise birden bire arttı.

Savaştan sonra Lübnan'da düzenlenen bir kamuoyu araştırması halkın %79'unun Hizbullah lideri Nasrallah'ı 'iyi' ya da 'çok iyi' olarak değerlendirdiğini, bir başka araştırma ise halkın %40'ının Hizbullah hakkında olumlu hisler beslediğini ortaya koyuyor. Lübnanlıların sadece %30'u Hizbullah'a dair olumsuz düşünceler taşıyor.[57] Hizbullah ABD'yi doğrudan tehdit etmese de İsrail'i tehdit ediyor ve Başkan Bush'un desteklediği ve demokrasi teşvikinin önemli başarılı bir örneği olarak gösterdiği Sedir Devrimi'ni tersine çevirmeye uğraşıyor. 2006 yılının sonuna doğru, Hizbullah giderek Beyrut'taki ABD yanlısı Fuad Sinyora hükümetini devirme amacına yoğunlaşmaya başlamıştı.[58] Hizbullah'ın Lübnan'ı yeniden iç savaşa sürükleyecek faaliyetlerinden endişe ediliyordu. ABD, müttefikleriyle böyle bir neticeyi önlemek için gayret sarf etti ve bunda da şu ana kadar başarılı oldu. Ancak bu sorun eğer Hizbullah İsrail'e karşı elde ettiği başarıdan ve neticede artan halk desteğinden mahrum olsaydı zaten ortaya çıkmayacaktı.

Lübnan'daki çatışma İran ve Suriye ile ilişkileri de zora sokmuştur. Bu iki ülkenin Hizbullah'ı desteklediği konusunda herhangi bir şüphe bulunmasa da ABD'nin çıkarı bu ülkelerin kendi aralarındaki ve Hizbullah'la kurduğu ilişkileri zayıflatmak ve yok etmektir.[59] İran ve Suriye'nin arasını soğutmak zor değildir, zira bu ülkeler doğal müttefik değildirler. İran dinî bir rejim tarafından yönetiliyor ve Fars kültürüne sahip. Suriye ise laik ve Arap. Buna rağmen Bush yönetimi savaş sırasında İsrail'e sorgusuz sualsiz destek sağladı ve Hizbullah'ı, İran'ı ve Suriye'yi sanki bir şer ağının ayrılmaz parçalarıymış gibi görüp, birbirlerine yaklaştırdı.[60]

Bunun da ötesinde yeni-muhafazakârlar İsrail'in ya da ABD'nin bu çatışmanın ortasında Suriye ve İran'a saldırınalarını tavsiye ettiler.[61] Hudson Enstitüsü'nden Meyrav Wurmser savaştan sonra yaptığı açıklamada 'Amerikan yönetimindeki çoğu isimlerin', buna tabii kocası David Wurmser ve Elliott Abrams da dâhildir, İsrail'e, Hizbullah'ın yanı sıra Suriye'ye de savaş açmadığı için kızgın olduğunu söylüyordu.[62] Peki netice nedir? Bu yaklaşım İran'a kendisini İsrail ve ABD'ye karşı savunmak için nükleer silahlara ulaşma konusunda daha fazla neden sağlıyor.

İran ve Suriye Hizbullah'ı silahlandırma ve desteklemeye devam ederken, bir yanda da ABD'nin kendilerine saldırmasını önlemek için Irak'ta çamura batmasına yardım ediyorlar.[63]

Geri tepmenin Irak'ta da başka neticeleri ortaya çıkmıştır. Lübnan'da meydana gelen hadiseler, başta Şii Hizbullah'la ortak hislere sahip olan Şiiler olmak üzere Iraklıları kızdırdı. 4 Ağustos'ta Bağdat'ta Hizbullah'ı desteklemek için düzenlenen gösteri Orta Doğu'da şimdiye kadar düzenlenen en büyük gösteri olarak kayda geçti.[64] Lübnan savaşından sonra Hizbullah'ın Irak'ta ABD düşmanlarından Mukteda es-Sadr'ın milislerini eğittiğine dair bazı haberler ortalıkta dolaşıyor.[65] Amerika Irak'ta çok büyük bir belanın içindedir ve daha fazla yerel nüfusu kendinden uzaklaştırmaya tahammülü kalmamış durumdadır.

Terörizm, haydut devletler ve Irak Washington'ın acilen çözmesi gereken üç meseledir. Bunların çözümü içinse Washington'ın bölgedeki Mısır, Ürdün ve Suudi Arabistan gibi müttefik rejimlerin desteğini sağlaması gerekiyor. Bu rejimler Hizbullah'tan hoşlanmıyorlar ve şayet ABD ve İsrail tepkisi daha ölçülü olmuş olsaydı ABD'ye ve gizliden İsrail'e destek sağlayacaklardı. Nitekim çatışmanın ilk günlerinde bu ülkelerin liderleri Hizbullah'a savaşı kışkırttığı için çok tepkiliydiler. Ancak İsrail'in ölçüsüz tepkisi açıkça ortaya çıkıp, Bush yönetimi tarafından da onaylanınca, bu liderler Washington'ı eleştirmeye ve İsrail'i kınamaya başladılar. Onların ABD'ye ve İsrail'e karşı tavır almalarının başlıca nedeni kendi kızgın halklarının tepkisini çekmemekti.[66] ABD'nin tavrı Orta Doğu'da olduğu kadar Avrupa'daki müttefikleri de kızdırmış, ABD'yi (ve İsrail'i) dışlanmaya doğru itmiştir. Bu durum, Başkan Bush'un terörizm ve silahlanma gibi meselelerle baş etmede güvenilir bir müttefik olup olmadığının sorgulanmasına neden oluyor.[67]

Arap liderlerle halkları arasında savaş sırasında ortaya çıkan keskin ayrılığın savaşın ardından yok olduğu ve bu nedenle ciddi uzun vadeli etkiler doğurmadığı iddia edilebilir. Ancak bu görüş yanlıştır, zira Arap kamuoyunun ABD'ye olan derin kızgınlığı devam ediyor. Bu durum, Arap rejimlerinin Bush yönetimine İran'ın arzularını bastırma konusunda yardımcı olmalarına imkân vermiyor. Bu meselenin kökeni Arap sokaklarının İran'dan

daha ziyade ABD'den korkmalarıdır. Şubat 2007'de düzenlenen bir Zogby araştırma şirketi raporuna göre, altı Arap ülkesinde halkın %72'si ABD'yi en büyük tehdit olarak nitelendirirken, bu görüşü İran hakkında ileri sürenlerin oranı sadece %11'de kalıyordu. Ayrıca, halkın yarısından fazlası İran'ın nükleer silah peşinde olduğuna inanmasına rağmen, %61'i İran'ın nükleer teknoloji geliştirmeye hakkı olduğunu düşünüyordu.[68]

Şurası bir gerçek ki IDF'un Lübnan'daki başarısızlığı, İsrail'in kendi eylemleriyle oluşmasına yardımcı olduğu tehdit ortamıyla baş etmede ABD'ne yardım edebilecek durumda olmadığını ortaya koydu. İkinci Bölüm'de ileri sürdüğümüz gibi, İsrail'in politikaları terörist grupları teşvik etmekte ve ABD'nin Suriye ve İran gibi haydut devletlerle baş etmesini karmaşık hale getirmektedir. İsrail bu tehditlere karşı herhangi bir yardım sunamıyor.

İsrail'in Lübnan Savaşı stratejisini desteklemek ABD'nin stratejik çıkarlarının hilafınaydı. Dışişleri Bakanlığı eski yetkilisi Aaron Miller'in savaşın ortasındaki şu gözlemine katılmamak mümkün değildir: 'İsrail hükümetiyle ABD hükümeti arasında hiçbir fark gözetmeyen bir politikada tehlike vardır.'[69]

İsrail Savaş Kanunlarını İhlal Etti

İsrail'e verdiği desteğin stratejik bazı sakıncaları olsa bile, ABD'nin İsrail'in kendini savunmasına yardımcı olmak gibi ahlakî bir sorumluluğu olduğu iddia edilebilir. Bu görüşe göre, saldırıya uğrayan taraf İsrail olmuştur ve bu nedenle savaş kanunlarına uygun bir karşılık vermiştir. İsrail destekçilerinden bazıları İsrail'in Lübnan'daki performans düşüklüğünün bu savaş kanunlarına ve ahlak ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmasından kaynaklandığını da ileri sürüyorlar. Örneğin, JINSA'nın genel müdürü Thomas Neumann'a göre, 'İsrail'in elini kolunu bağlayan Hizbullah değil, İsrail'in kendi ahlak anlayışıydı.'[70]

Ancak yakından incelendiğinde bu görüşün hiç de ikna edici olmadığı görülecektir. İsrail'in kendini savunma hakkı olduğu doğrudur ve bu hak Hizbullah'a askerî bir karşılık verilmesini de içerir. Hiç kimse bu gerçeği inkâr etmiyor. Zaten İsrail'in tutumunu eleştiren devlet ve şahıslar hiçbir zaman İsrail'in Hizbul-

lah'ın saldırısına karşı cevap verme hakkını sorgulamadılar. Ancak kendini savunma hakkı, hiçbir zaman alınan önlemlerini hepsinin yasal ve ahlaken savunulur olduğu anlamına gelmez. Bu hayatî sorun İsrail'in 2006 yazında Lübnan'a karşı sergilediği davranışların savaş kanunlarıyla ve yerleşik ahlak standartlarıyla uyumlu olup olmadığıyla ilgilidir.

İsrail'in açık ve kasten Lübnan'ın sivil nüfusunu cezalandırmayı amaçladığını söylemiştik. İsrail'in bu cezalandırıcı bombalama kampanyasını Hizbullah'ın İsrail vatandaşlarına karşı giriştiği roket saldırılarına karşı misilleme olarak başlattığı düşünülebilir. Ancak bunun gerçekle bir alakası bulunmuyor. Savaş 12 Temmuz'da Hizbullah savaşçılarının İsrail topraklarına geçip üç İsrail askerîni öldürüp ikisini esir aldıkları zaman başladı. Bu operasyonun bir parçası olarak Hizbullah IDF'un dikkatini asker kaçırıldığı bölgeden başka bir bölgeye çekmek için bir düzine roket atışında bulundu. Bu dikkat dağıtma saldırılarında hiçbir İsrailli sivil hayatını kaybetmedi.[71] Nitekim Nasrallah olayın hemen ardından Beyrut'ta düzenlediği bir basın toplantısında 'Biz Güney'de gerginliğin artmasını istemiyoruz, biz bir savaş istemiyoruz' demişti.[72] Her ne kadar haklı bir gerekçesi olmasa bile Hizbullah'ın saldırısı çok anormal bir kışkırtma eylemi değildi. Hem İsrail, hem de Hizbullah sınır ötesi harekâtları çok sık düzenliyorlardı. Zaten İsrail Güney Lübnan'dan 2000 yılının Mayıs ayında geri çekilmişti.[73] Nasrallah aylar öncesinden bazı İsrailli askerleri kaçırmak istediğini de açıkça ilan etmişti.[74]

Buna rağmen İsrail asker kaçırma hareketine bütün Lübnan'ı kapsayan çok büyük bir bombalama harekatıyla karşılık verdi. Buna karşılık Hizbullah elindeki roketlerle kuzey İsrail'deki kasaba ve şehirlere saldırıda bulundu. İsrail 13 Temmuz'da Hizbullah'ın sınır ötesi saldırısından bir gün sonra Beyrut Uluslararası Havaalanı'nı bombaladı. Bir gün sonra İsrail uçakları Lübnan'daki köprü ve yolları havaya uçurdular ve Nasrallah'ın Beyrut'taki bürosuna saldırdılar. Bu noktada 50 Lübnanlı sivil hayatını kaybetmiş durumdaydı ve Lübnan'ın sivil altyapısına verilen zarar giderek artıyordu. Nasrallah İsrail'e geniş çaplı füze ve roket saldırılarını içeren 'açık savaş' vaadinde bulundu.[75] Kısacası, Hizbullah 12 Temmuz'da İsrail askerlerine karşı saldırıda bulunarak bu savaşı tetikledi ve İsrail sivillere karşı geniş çaplı saldı-

rılarda bulunarak karşılık verdi. İsrailli yöneticiler başından beri bu savaşta bütün Lübnan'ın büyük zarar göreceğini vurgulamıştı. Bu ceza, savaşın yol açtığı 'kaçınılmaz zarar' sonucu değil, kasıtlı bir politikanın ürünü olacaktı. İsrail Genel Kurmay Başkanı Halutz bu savaşın başında 'Lübnan'da saatleri 20 yıl geriye almak' istediğini söylemişti.[76] Bir defasında da Lübnan'da hiçbir şeyin güvende olmadığını söyledi.[77] Halutz sözüne sadık kaldı. Ağustos 2006'da savaş sona erdiğinde Uluslararası Af Örgütü, İsrail saldırılarının Lübnan'da yol açtığı zarara dair bir rapor yayınladı. Şimdi bu rapordan uzun bir alıntı okuyalım:

> İsrail'in Lübnan'a karşı açtığı ve dört hafta süren kara ve hava bombardımanı neticesinde ülkenin altyapısı korkunç boyutlarda zarara uğratıldı. İsrail güçleri binaları yere gömdüler, mahalleleri bütünüyle enkaza döndürdüler ve kasabaları hayalet kasabalara çevirdiler. Ana caddeler, köprüler ve benzin istasyonları paramparça edildi. İnsanlar bombalardan kaçmak için evlerini terk ettiler. Ancak kaçamayan ailelerin topluca evleri ya da arabaları başlarına yıkıldı. Yüzlerce insan haftalarca kendi evlerinin enkazında gömülü kaldı. İsrail'in devam eden saldırıları nedeniyle, Kızıl Haç ve diğer kurtarma timlerinin enkaz bölgelerine ulaşmalarına imkân bulunmuyordu. Evlerini terke zorlanan yüz binlerce Lübnanlı şimdi evlerine yeniden dönerlerken bu defa patlamamış bombaların tehdidi altındalar.
>
> 12 Temmuz ile 14 Temmuz arasında İsrail Hava Kuvvetleri Lübnan'daki 7 bin hedefe yönelik 7 bin saldırı gerçekleştirirken, İsrail donanması ilave 2500 saldırıyla buna katkıda bulundu. Bu saldırılar özellikle belli bölgelere yoğunlaşıyordu. Neticede üçte biri çocuk olmak üzere 1183 insan hayatını kaybetti, 4054 kişi yaralandı ve 970000 Lübnanlı evlerini kaybetti. Buna ilaveten sivil altyapıya verilen zarar da korkunç boyutlardaydı. Lübnan hükümeti 31 'hayatî noktanın' tam ya da kısmen imha edildiğini bildiriyor. Bunlar arasında havaalanları, limanlar, su, kanalizasyon ve elektrik tesisleri bulunuyor. 80 köprü ve 94 otoyol, 25 benzin istasyonu ve 900'den fazla ticarî işletme de aynı şekilde hedef alındı. İmha edilen evlerin, işyerlerinin ve dükkânların sayısı 30 bini aşıyor. Bint Jbeil ve Meis al-Jebel'de iki devlet hastanesi İsrail saldırıları sonucunda tamamen yerle bir edildi ve diğer üç hastane ciddi şekilde zarar gördü.

> Dört milyondan daha az bir nüfusun yaşadığı bir ülkede halkın %25'i evlerini terk edip yollara düştü. Sadece Beyrut'ta yaklaşık 500 bin insanın sığınacak bir yer aradığı tahmin ediliyor. Bunların çoğu su ve yıkanma imkânlarından mahrum bir halde park ve kamuya açık yerlere sığındılar.
>
> Güney Lübnan'da Uluslararası Af Örgütü delegasyonu aynı durumun bütün köylerde görüldüğünü haber veriyorlar: Düşen bombalar caddelerde, özellikle ana caddelerde büyük çukurlar açtılar. Düşen misket bombaları geniş çaplı hasara neden oldu. Evler tam isabetli bombalarla tamamen ya da kısmen yıkıldı. Süpermarketler, bakkallar, araba tamir atölyeleri ve petrol istasyonları gibi iş yerleri genellikle tam isabetli bombalarla hedef alındı ve bu bombaların başlattığı yangınlar geniş çaplı hasara neden oldular. Elektrik kesintisi ve gıda sıkıntısı yanında, süpermarketlerin ve petrol istasyonlarının imhası halkı göçe zorladı. Birçok yerde su pompaları elektrik ya da benzinli jeneratörlerle çalıştığından yaşanan yakıt sıkıntısı büyük çaplı su kesintilerine neden oldu.[78]

IDF'un Lübnan'a saldırısı neticesinde oluşan facianın boyutlarını sadece Uluslararası Af Örgütü aktarmıyor. Amerikalı askerî uzman ve kendini 'hava gücünün taraftarı' olarak tanıtan William Arkin de *Washington Post* gazetesinin internet sayfasında şu satırları kaleme aldı: 'Bu cezalandırıcı bombalama kampanyası sırasında İsrail, doğrudan saldırı alanı dışında kalan bölgelerde ardında şok edici bir yıkım bıraktı. Lübnan'ın şehir merkezindeki hasarı 'ay yüzeyine döndü' gibi ifadelerle anlatmak istemiyorum çünkü bu tür ifadeler ABD hava saldırılarını anlatmak için de çok sık kullanılıyor. İsrail'in meydana getirdiği yıkım, ABD'nin şimdiye kadar tam isabetli savaş teknolojisi döneminde meydana getirdiği herhangi bir yıkımdan çok daha feci boyutlardadır.' [79]

İsrail'in kullandığı ve büyük yıkıma yol açan cezalandırıcı taktiklerden biri de parça tesirli bombalardı. Bu bombalar patladığında etrafa çok sayıda daha küçük bomba sıçratıyorlar ve böylece etkisi son derece geniş bir alana yayılıyor. Bu bomba parçacıkları güdümlü değiller ve bir çoğu patlamadan kalıyor. Patlamamış parçalar düştükleri alanlarda savaşın bitiminden sonra bile mayın işlevi görüyorlar. Bu öldürücü silahların mey-

dana getirdiği korkunç etki nedeniyle ABD, İsrail'in bu bombaları kesin olarak tespit edilmiş askerî hedeflere karşı kullanması konusunda ısrarcı oldu.[80] Daha önce değinildiği gibi, Reagan yönetimi 1980'li yıllar boyunca İsrail'in 1982'de Lübnan'ı işgali sırasında bu bombaları kullandığını öğrendikten sonra, parça tesirli bombaların İsrail'e satışına yasak getirmişti.[81]

Lübnan savaşının son üç gününde ve ateşkes anlaşmasının yapılmasına çok az süre kalmışken, İsrail sadece 650 bin nüfusa sahip Güney Lübnan'a bir milyonun üzerinde bomba parçası bıraktı.[82] Bundaki amaç bölgeyi bu küçük ancak ölümcül bombalarla kirletmekti. İsrail topçu müfrezesinden bir asker 'son 72 saat içinde elimizdeki bütün cephaneyi tükettik ve hepsini aynı noktaya ateşledik. Top namlusunun yönünü bile değiştirmedik. Müfrezedeki arkadaşlarım bana ellerindeki bütün cephaneyi, normal top mermilerini, parça tesirli bombaları, ne bulurlarsa hepsini son üç günde tükettiklerini söyledi.'[83] Bütün savaş boyunca İsrail ordusu Lübnan'a yaklaşık 4 milyon parça bomba attı. Savaş Ağustos ayı ortalarında sona erdiğinde BM yetkililerinin hesaplamalarına göre, ülkenin güneyinde bir milyon kadar patlamamış bomba parçası bulunuyordu. Human Rights Watch (İnsan Hakları İzleme Örgütü-HRW) araştırmacılarına göre, 'Güney Lübnan'daki parça tesirli bombalar, şimdiye kadar herhangi bir başka yerde görülmemiş kesiflikteydi.'[84] Bu bölgeye parça tesirli bombalar yağdıran askerlerden biri, 'yaptığımız şey çılgınca ve korkunçtu. Bütün kasabaların üzerini parça tesirli bombayla kapladık' diyordu.[85] BM İnsani İşler Müsteşarı Jan Egeland İsrail'in bu hareketini 'şok edici' ve 'tamamen gayr-ı ahlakî' olarak nitelendiriyordu.[86] Savaştan sonraki ilk 8 ayda, 29 Lübnanlı patlamamış bomba parçaları nedeniyle öldü ve 90'ı çocuk olmak üzere 215 kişi yaralandı.[87] İsrail'in Lübnan'daki yıkıcı saldırısının savaş kanunlarını ihlal ettiği gözle görünüyor. Ancak bu yeterli olamaz, bu kanunların ne olduğunu ve İsrail'in bu kanunları nasıl ihlal ettiğini de anlamak zorundayız.

Savaş kanunlarının ve modern adil savaş teorisinin temel düsturu, sivil yerleşim birimlerinin ve askerî hedeflerin kesin olarak birbirinden ayrılmasıdır.[00] Devletlerin birbirlerinin askerî

hedeflerine saldırarak kendilerini savunmaya hakları olduğu konusunda herhangi bir ihtilaf bulunmuyor. Ancak devletler bir diğer ülkedeki sivil hedeflere karşı, bu hedefler savaş sırasında askerî hedef haline dönüşmedikleri sürece saldırıda bulunamazlar. Eğer askerler bir okulu ya da kiliseyi işgal ediyor ve orayı üs olarak kullanıyorlarsa, bu hedeflere saldırmaya izin verilmektedir. Ayrıca bir düşmanın askerî hedeflerine saldırıda bulunulduğu zaman devletlerin sivillere verilen zararı en aza indirme konusunda azamî dikkati sarf etmeleri de şarttır. Tam da burada herkesin iyi bildiği orantılılık kavramı devreye giriyor. Yani askerî hedeflere saldıran devletler bu askerî hedeflerin özel değerlerini dikkate alarak, sivillere verilecek kaçınılmaz zararın büyük olmasını önlemek için aşırı tepkiler göstermekten kaçınmak zorundadırlar. Kısacası, devletler düşmanın sivil hedeflerine kasten ve ayrım gözetmeksizin saldıramazlar; askerî hedeflere saldırıda bulunurken de sivillere verilecek kaçınılmaz zararı en aza indirmek zorundadırlar.

İsrail, İkinci Lübnan Savaşı'nda bu her iki hususa da dikkat göstermedi. İsrail'in Lübnan'daki sivil hedeflere kasten saldırdığı konusunda herhangi bir kuşku bulunmuyor. General Halutz da bunu tasdik etmiştir. Uluslararası Af Örgütü'nün raporunda anlatılanlar bu durumu açıkça göstermektedir. Bu raporda Lübnan'ın 'altyapısının olağanüstü boyutlarda zarar gördüğü' dile getirilmektedir. Aynı raporda İsrail'in bombardıman kampanyasının 'sivil altyapıda korkunç boyutlarda tahribata yol açtığı' vurgulanmaktadır. Uluslararası Af Örgütü Kasım 2006'da bir başka rapor daha yayınladı. Bu rapor da Ağustos ayındaki raporun bulgularını doğruluyor. Örneğin, rapora göre, 'Güney Lübnan'da 7500 ev imha ve 20 bin ev tahrip edildi.' 'İmha edilen ya da tahrip edilen binalar incelendiğinde bunların Hizbullah savaşçıları tarafından kullanıldığına dair herhangi bir işaret bulunmuyordu.' Rapora göre, İsrail sivil halkın hayatta kalması için kaçınılmaz öneme sahip hedefleri özellikle hedef almıştı.[89] Diğer taraftan, HRW teşkilatının bu savaşa dair yayınladığı bir raporda şu sonuca varılıyordu: 'İsrail bu savaşta savaş kanunlarının en önemli ilkelerinden birini çiğnemiştir: Sadece askerî hedeflere karşı saldırıda bulunmak.'[90]

İsrail'in askerî hedeflere saldırırken kaçınılmaz sivil kaybını önleme konusunda yeterli dikkati göstermediği de ortadadır. HRW İsrail'in 'sivil kaybını en aza indirmeye yönelik bütün muhtemel önlemlerin alındığı' yolundaki iddialarına rağmen, 'İsrail ordusunun savaşçı ve sivil arasındaki farkı sistematik olarak gözetmediği çok açıktır.'[91] İsraillilerin bir 'serbest atış sahasına çevirdiği Güney Lübnan'da neredeyse bölgede kalan her insan meşru bir hedef olarak görülmüştü. Halktan bölgeyi boşaltmalarını istendikten sonra İsrail Adalet Bakanı Haim Ramon 'güneyin köylerini şimdi toza çevirmeliyiz' demişti. Aynı kişi 27 Temmuz'da da 'şimdi Güney Lübnan'da hâlâ kalmaya devam edenler bir şekilde Hizbullah'la bağlantılı teröristlerdir' şeklinde bir demeç vermişti.[92] Ancak gerçekten de insanların büyük kısmı evlerini terk etmediler ve bu insanlar ne savaşçı ne de Hizbullah mensubuydular. Uluslararası Af Örgütü bu bölgede 120 bin insanın geride kaldığını ve bunların çoğunun sivil halk olduğunu tahmin ediyordu. 7 Ağustos günü IDF Güney Lübnan'a havadan broşür atarak şu uyarıda bulundu: 'Litani Nehri'nin güneyinde seyir halinde olan her araç roket, askerî malzeme ve terörist taşıdığı gerekçesiyle hedef alınacaktır.'[93]

Bu eylemler ışığında Uluslararası Af Örgütü Kasım raporunda şu sonuca ulaştı: 'İsrail kuvvetleri uluslararası insan hakları ve kanunlarını ciddi bir şekilde ihlal etmiş ve savaş suçu işlemiştir. Özellikle, Uluslararası Af Örgütü'nün bulgularına göre, İsrail kuvvetleri hiçbir ayrım gözetmeksizin ve orantısız saldırılar gerçekleştirmiştir.'[94] HRW da kendi raporunda aynı sonuca ulaşıyordu: 'IDF, ısrarlı bir şekilde, kuşkulu askerî kazançlar uğruna yüksek sivil kayıplarını hoş görmüştür.'[95] En azından bir İsrailli yetkili olan biten karşısında açık sözlü konuşuyordu. İsrail'in BM Büyükelçisi Dan Gillerman savaşın başlamasından bir hafta sonra şu ifadeleri sarf etmişti: 'Orantısız güç kullandığımızı ileri süren ülkelere söyleyecek bir sözüm var: Çok haklısınız. Çünkü eğer sizin şehirleriniz de bizimkiler gibi füze saldırısına uğrasaydı, eğer sizin vatandaşlarınız da bizimkiler gibi terörle karşı karşıya olsalardı, siz bizim kullandığımızdan çok daha fazla bir güçle cevap verirdiniz.'[96]

Gillerman'ın itirafı yine de bir istisnaydı. İsrailliler ve Amerikan yandaşları İsrail'in orantısız güç kullandığı iddiasına karşılık savunma olarak, İsrail'in çok sayıda masum Lübnanlıyı öldürmüş olabileceğini ancak bunun nedeninin Hizbullah'ın onları canlı kalkan olarak kullanması olduğunu ileri sürdüler.[97] Uluslararası Af Örgütü'nün Kasım raporu ve HRW'un yayınlarındaki bulgular bu savunmayı reddediyor. İsrail Hizbullah'ın sivillerin Güney Lübnan'dan ayrılmalarını önlediğini, zira onların arkasına saklanmayı hedeflediğini iddia ediyor. Bu iddiayı soruşturan Uluslararası Af Örgütü ve eldeki diğer veriler 'Hizbullah'ın sivillerin kaçışını önlediği iddiasını yalanladığının yanı sıra, bazı durumlarda gerçeğin tam tersi olduğunu gösterdiğini' tespit ediyor.[98] Ayrıca, Hizbullah savaşçılarının sivillerle maksatlı olarak irtibatı kestiklerini çünkü er ya da geç içlerinden işbirlikçilerin çıkacağından korktuklarını da düşünmek daha mantıklı olacaktır.[99]

Ancak daha da önemlisi HRW raporuna göre, eldeki bulgular İsrail'in çok sayıda insanı Hizbullah'ın onları güneyde canlı kalkan olarak kullandığı için öldürmediğini ortaya koyuyor. Doğrusu, HRW'nun da kabul ettiği gibi, 'Hizbullah bazen sivillerin yaşadığı evlerde ya da yakınlarında silah saklıyor ve Hizbullah milisleri yoğun nüfusa sahip yerlerde roket bataryalarını kullanıyorlardı.'[100] Bir başka deyişle, Hizbullah'ın sivilleri, savaşçılarını ve silahlarını korumak için kullandığı doğrudur. Ancak bunlar genel kural değil, istinai durumlardı. HRW Genel Müdürü Kenneth Roth'a göre, 'öldürülen insanların çoğu, etrafında hiçbir Hizbullah askerî varlığı olmayan sivillerdi.'[101] HRW bu konuda raporun yayınlandığı sırada öldürülenlerin üçte birine tekabül eden 24 hadiseyi detaylı olarak inceledi.[102] Ancak bu hadiselerin hiçbirinde 'Hizbullah kasten sivilleri karşıdan gelecek IDF saldırısına karşı korunmak için kalkan olarak kullanmamıştı.'[103]

Bazıları bu bulguyu kabul edip farklı bir savunma geliştirebilirler. Buna göre Hizbullah sivilleri kalkan olarak kasten kullanmamış olsa da özellikle milislerin kendi köy ya da kasabalarını korudukları zaman yoğun nüfuslu bölgelerden ateş açtıkları da bir gerçektir. Bu durumda Hizbullah, 'sivillerin arkasına sakla-

narak' savaş kanunlarını ihlal etmiş değildir. Bu durum şehirlerin savunulmasıdır. Ancak durum böyle olsa bile İsrail Hizbullah'ı hedef alırken sivilleri öldürmek zorunda kalmıştır. Maalesef bu argüman da, Hizbullah'ın sık sık kasaba ve köylerin etrafında konuşlanmış olmasına rağmen, hiçbir geçerliliğe sahip değildir. HRW'nun incelediği 24 hadisenin sadece birinde Hizbullah güçleri ya da silahları saldırıya uğramadan kısa süre önce, IDF tarafından hedef alınan bölgenin yanında bulunuyordu.[104]

Kısacası, Uluslararası Af Örgütü'nün ve HRW'nun raporlarında, İsrail Hizbullah'ın canlı kalkanlarına dair ortaya attığı iddiaları destekleyen hiçbir bulgu bulunmazken, gerçeğin bunun tam tersi olduğunu gösteren bulgular mevcuttur. Ayrıca, IDF sivil ve askerî hedefleri kesin olarak birbirinden ayırmayı da başaramamış, Güney Lübnan'ı ateşkesin devreye girmesinden çok kısa bir süre öncesine kadar parça tesirli bomba yağmuruna tutmaya devam etmiştir. İsrail topçu piyadelerinden birinin söylediğine göre, 'deli gibi ateş' açıyorlardı.'[105] Uzun süredir devam eden husumetin neticesinde ortaya çıkan bu acımasız saldırganlık yukarıdaki argümanlarla savunulamaz. İsrail'in kuzeyine roket atışında bulunarak İsrailli sivilleri öldüren Hizbullah'ın da aynı savaş suçlarını işlediği gerekçesine de sığınılabilir.

Eldeki verilere bakıldığında, ABD'nin ikinci Lübnan savaşında, bir ahlakî sorumluluk hissiyle İsrail'i desteklediğini ileri sürmek imkânsızdır. Eğer ahlak bir mesele olmuş olsaydı, Bush yönetimi hem İsrail'in, hem de Hizbullah'ın eylemlerine en başından beri tepki gösterirdi.

Lobi Atağa Kalkıyor

AIPAC ve İsrail lobisinin diğer teşkilatları, savaşın başından sonuna kadar ABD'nin İsrail'e tam desteğini sağlamak için fazla mesai yaptı. Savaşın başlamasından dört gün sonra, Nathan Guttman *Jerusalem Post* gazetesinde 'Amerikan Yahudi cemaati iki cephede birden savaşan İsrail'e tam destek veriyor' yorumunu yapıyordu.[106] İsrail lobisi, Yahudi devleti için para topladı, gazetelere ilan verdi, medyayı takip etti ve temsilcilerini Kongre mensuplarıyla, Kongre çalışanlarıyla, Bush yönetimi içindeki siyaset

yapımcılarıyla ve etkili medya mensuplarıyla buluşturdu. Buna ilaveten, savaşın sona ermesinden sonra, İsrail yanlısı teşkilatlar savaşın zararlı neticeleriyle baş edebilmek için çok çalıştılar.

Lobinin etkisini anlamak için aşağıdaki altı olayı inceleyelim.

(1) Savaşın başında Meclis'te İsrail'i destekleyen kararname 'bütün tarafları sivil yaşamı ve altyapıyı korumaya' çağıran bir ilave yapma konusunda iki partiden bazı temsilciler ortak çaba gösterdiler. O sırada Meclis azınlık başkanı konumunda bulunan Kongre üyesi Nancy Pelosi ve o sırada Senato Silahlı Kuvvetler Komitesi başkanlığını yürüten Senatör John Warner (C- Virginia) hadisenin ahlakî boyutları nedeniyle bu değişikliği benimsediler. Normalde böyle bir çağrının çok iyi karşılanması ya da en azından herhangi bir itirazla karşılanmaması beklenir. Ancak kararnameyi kaleme alan ve çıkarılması doğrultusunda çalışan AIPAC bu ilaveye şiddetle karşı çıktı. Meclis çoğunluk başkanı John Boehner ilaveyi kararnameden çıkardı ve buna rağmen kararname 8'e karşı 410 oyla kabul edildi.[107]

(2) Kongre üyesi Christopher Van Hollen (D- Maryland) 30 Temmuz'da Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'a bir mektup yazarak, ondan derhal ateşkes çağrısında bulunulmasını ve ardından Güney Lübnan'da bir uluslararası gücün konuşlandırılmasını sağlamasını istedi. Mektup şöyle devam ediyordu:

> İsrail'in tepkisi Hizbullah'ın askerî tesislerinin bombalanmasının ötesine taşmış durumda. Bu saldırı Lübnan'ın sivil altyapısını korkunç boyutlarda tahrip etmiş, çok sayıda sivil halkın ölümüne ve 750 binden fazla insanın göç etmesine neden oldu. Hizbullah elbette bu hadiselerin temel sorumlusudur; ancak şiddetin kurbanları Hizbullah değil, Lübnan halkıdır. Netice itibarıyla İsrail'in bombardıman kampanyası ABD tarafından desteklendiği için Lübnanlıların Hizbullah'a duydukları kızgınlık giderek İsrail ve ABD'ye karşı düşmanlığa dönüştü. Neticede Hizbullah ve lideri Hasan Nasrallah siyasî gücünü ve halk nezdindeki sempatisini artırdı. Bu durum zaten hassas durumda bulunan Lübnan hükümetini de sarsmış durumda... Biz Hizbullah'ı dışlama, itibarımızı artırma fırsatını kaçırdık ve bölgede arabulucu olarak ağırlığımız azaldı.[108]

Van Hollen'ın mektubu temelde Amerikan çıkarlarına vurgu yapıyor ve İsrail'in kendini savunma hakkını destekliyordu. Ancak buna rağmen İsrail lobisi onu İsrail'i eleştirme konusundaki cesaretinden dolayı kınadı ve mektubu yazdığına pişman etti.[109] Önemli Yahudi teşkilatlarının temsilcileri, bu arada AIPAC, Van Hollen'la bir araya geldiler. Bunun ardından Kongre üyesi derhal bir özür beyanında bulundu: 'Bush yönetiminin başarısızlıklarına karşı yaptığım güçlü tenkit İsrail'in mevcut krizdeki tutumunu eleştirmek şeklinde algılandığı için üzgünüm. Benim niyetim bu değildi.'[110] Van Hollen ayrıca her zaman İsrail'in güçlü bir destekçisi olarak kalacağını söyledi ve ardından AIPAC'a bağlı bir yan kuruluş olan Amerika İsrail Eğitim Vakfı'nın düzenlediği bir geziye katılarak beş günlüğüne İsrail'e gitti. Gezide ona kendi seçim bölgesinden üç İsrail yanlısı eylemci ve AIPAC'tan bir temsilci eşlik ettiler.

Bu özür beyanına rağmen, Büyük Washington Yahudi Cemaat İşleri Konseyi'nin başkanı bir gazeteciye yaptığı açıklamada Van Hollen'ın 'Yahudi cemaatine açılarak onlara her zaman İsrail için gayret sarfedeceğini söylemeye devam etmesi gerektiğini' açıklıyordu. Bu arada, ADL'nin Washington bölge müdürü de kendi şahsi kanaatinin Van Hollen'ın özür beyanının 'mektubunun meydana getirdiği tahribatı silmediği' yönünde olduğunu dile getiriyordu.[111] Bundaki amaç sadece Van Hollen'ı sıkıştırmak değil, aynı zamanda diğer Kongre üyelerine bu konuda çizgi dışına taşınaları halinde başlarına ne geleceğini hatırlatmaktı.

(3) Savaşın başlarında Başkan Bush, İsrail'i Lübnan'daki demokratik seçimlerle işbaşına gelmiş ve bunda kendisinin de katkısı olan hükümetin yıkılmasını önleme konusunda dikkatli olması için kibarca uyardı. Bush, 'buradaki endişe İsrail'in kendini korumak için alacağı önlemlerin [Lübnan'daki] hükümeti zayıflatması ve hatta düşmesine neden olmasıdır.'[112] Bush bu mesajın kendisi ve kurmayları tarafından İsrailli yöneticilere aktarıldığını da vurguladı.

Bunun üzerine İsrail lobisi Bush'a karşı ateş püskürdü ve onun bu görüşünün kabul edilemez olduğunu beyan etti. 14 Temmuz tarihli *Forward* dergisinin haberine göre, 'Bush yönetimi bazı İsrailli ve Yahudi liderler tarafından İsrail'i demokratik seçimlerle iş başına gelen Lübnan hükümetini zayıflatmaması

çağrısında bulunduğu için tenkit ettiler.' ADL'den Abraham Foxman 'Amerikan yönetimi ve Batılı ülkeler Lübnan hükümetini desteklemek istiyorlar ancak bu tıpkı Ebu Mazen [Mahmud Abbas] örneğinde olduğu gibi hatalı bir politikadır. Onlar bunun bir boşluktan daha iyi olduğunu hissediyorlar, ancak anlamsız olan bir şeyi destekleyemezsiniz. İlk günden beri Ebu Mazen'in bir yere gidemeyeceğini anladık. Lübnan hükümeti de etkisiz kaldı.'[113] Bu eleştirilerden sonra Bush, İsrail'e Amerikan destekli Beyrut hükümetini korumanın gerekliliği konusundan bir daha hiç söz etmedi.

(4) *Washington Post*'dan -meşhur bir gazeteci olan- Tom Ricks, savaş sırasında CNN'de yaptığı yorumda ABD'li bazı askerî analizcilerin ona, 'İsrail'in Hizbullah'ın Lübnan'daki roketlerinden bazılarına kasten dokunmadığını, zira bu roket atışları devam ettiği sürece İsrail'in Lübnan saldırısının meşru olmaya devam edeceğini' söylediklerini aktarıyordu.[114] Buna tepki olarak, ABD'de Orta Doğu Haberlerinde Doğruluk Komitesi adlı İsrail yanlısı teşkilat Rick'in yorumlarını kınayan bir açıklama yaptı. New York şehrinin eski belediye başkanı Ed Koch da gazetenin genel yayın yönetmeni Leonard Downie Jr.'ı arayarak Rick'i şikayet etti. Koch bu yorumların 'Avrupa'da anti-Semitistlerin başvurdukları eski taktiklere benzediğini' söyledi. Downie de Koch'a bir cevap yazarak, Tom Ricks'e bu sözleri sarf etmemesi gerektiğini söylediğini ifade etti.[115] Ricks bu sözlerden neden sakınmalıydı? Downie cevap vermiyor. Ricks ise şunu söylüyor: 'Bu yorumlar doğrudur. Ben bunu bana oradaki insanların söylediğini ifade ettim. Keşke söylememiş olsaydım ve bu noktadan itibaren de çenemi tutmayı öğreneceğim.'[116]

(5) İsrail yanlısı gruplar Uluslararası Af Örgütü ve HRW gibi örgütlerin İsrail saldırganlığını eleştirmeleri karşısında onlara, özellikle de HRW'a karşı geniş karalama kampanyaları başlattı. Alan Dershowitz'in ifadesiyle, 'Yahudi cemaatinin laik ya da dindar, liberal ya da muhafazakâr bütün teşkilatları HRW'u bu taraflı tutumundan dolayı kınamıştır.'[117] Her iki insan hakları örgütü de Hizbullah'ı ihmal edip İsrail'in saldırganlığını ön plana çıkarmak ve Lübnan'da cephede olan bitenleri yanlış aktarmakla suçlandılar. Tam da bu sırada AIPAC kendi yayınladığı basın

duyurularında IDF'un teröristlere karşı tam isabetli saldırılar düzenlediğini ve sivil kaybını önlediğini duyuruyordu.[118]

Her iki örgüte karşı da anti-semitizm suçlamaları derhal devreye sokuldu. HRW'un başkanı Kenneth Roth bu saldırılardan en fazla nasibini alan kişiydi. İşin garip tarafı Roth da babası Nazi Almanyası'ndan kaçan bir Yahudi'ydi. Örneğin *Jerusalem Post* gazetesinden Gerald Steinberg 'Ken Roth'un Kan Davası' başlıklı bir yazı kaleme aldı. *New York Sun* gazetesi ise Roth'un 'Yahudiliği gayr-ı meşru gösterme gayretinde olduğunu' ifade etti. Roth'un suçu, IDF'in Lübnan'daki saldırganlığını 'göze karşı göze ya da bu durumda bir göze karşı yirmi göz' olarak nitelendirmesiydi. Abraham Foxman Roth'un, kullandığı bu dille 'Yahudiler hakkındaki klasik anti-Semitist klişeleri' tekrarladığını söyledi.[119]

Georgetown Üniversitesi hukuk profesörü ve gazeteci Rosa Brooks *Los Angeles Times* gazetesindeki yorumunda bu iddialara karşı tepki gösteriyordu: 'HRW'u tanıyan herhangi bir kimse bu iddiaların saçma olduğunu bilir. HRW tarafsız bir örgüttür, çatışmalarda taraf tutmaz. Roth'un anti-Semitist olduğu iddiası ise gülünçten de ötedir... Roth'a ve örgütüne karşı gösterilen öfkenin çılgınca, temelsiz ve fantezi ürünü olduğunu söylemek gerekiyor. Bundan da daha rahatsız edici olan bu öfkenin çok yaygın olmasıdır. Bu, İsrail'i eleştirmeye cesaret eden herkesin bekleyebileceği bir tepkidir. Bugün ABD'de İsrail hakkında sivil bir tartışmaya imkân bulunmuyor, zira İsrail politikalarını ciddi olarak tenkit edenler derhal anti-Semitizm suçlamalarıyla karşı karşıya geliyorlar.'[120]

(6) İsrail lobisi ayrıca parça tesirli bombalarla ilgili tartışmaların önünü kesmek için de gayret gösterdi. 31 Ağustos günü [Yahudi yardım teşkilatı] B'nai B'rith International İsrail'in bu bombaları kullanmasını eleştiren BM yetkilisi Jan Egeland'a bir mektup yazarak onu 'tartışmalı, kesinleşmemiş gerçeklere dair tayin edilmemiş bir arabulucu gibi hareket etmekle ve uluslararası insan haklarını tek başına yorumlamakla' suçladı.[121] Bir hafta sonra, Senato sivil yerleşim merkezlerine parça tesirli bombaların atılmasını yasaklayacak ve bu ölümcül silahların bu yasağa uymayan ülkelere satışını durduracak bir tasarıyı tartışmaya başla-

dı. Ancak AIPAC'ın derhal devreye girmesiyle tasarı 30'a karşı 70 red oyuyla reddedildi.[122]

Lobiye mensup teşkilatlar ABD'nin Lübnan krizindeki politikalarını belirleme konusundaki çabalarını açıkça kabul ediyorlar. Örneğin AIPAC'ın başkanı Howard Friedman 30 Temmuz'da dostlarına ve teşkilatının destekçilerine bir mektup yazdı. Mektup, 'Ne yaptığınıza bir bakın!' cümlesiyle başlıyor ve şöyle devam ediyordu: 'Dünyada sadece BİR tek ülke çıkıp açıkça 'bırakın İsrail işini bitirsin' diyebildi. Bu ülke ABD'dir. ABD'nin böyle açık, muğlâk olmayan bir tavra sahip olmasının nedeni ise SİZ ve Amerikan Yahudi cemaatidir.'[123] İsrail Başbakanı Olmert'in savaş esnasında söylediği sözler bu nedenle şaşırtıcı değildir: 'Tanrı'ya şükür ki AIPAC var. Dünyada sahip olduğumuz en büyük dost ve arkadaş.'[124]

Bu son çatışmada önemli rol oynayan aktörler AIPAC ve ADL gibi teşkilatlarla sınırlı değildir. Charles Krauthammer ve William Kristol gibi gazeteciler, Kristol'un deyimiyle, İsrail'in savaşının 'bizim savaşımız' olduğu tezini sürekli işlediler.[125] Hıristiyan Siyonistler de İsrail'i desteklediler. Televizyon evangelisti anlamında 'televangelist' lakaplı Pat Robertson İsrail'e üç günlük bir ziyarette bulunarak, *Jerusalem Post*'un aktardığına göre, 'mevcudiyeti Hizbullah tarafından tehdit edilen bir ülkeye desteğini sundu.' Robertson *Jerusalem Post*'a şu açıklamada bulundu: 'Yahudiler Tanrı'nın seçilmiş kullarıdır. İsrail Tanrı'nın kalbinde özel bir yere sahip olan özel bir millettir. Bu nedenle Evangelist Hıristiyanlar İsrail'le aynı saftalar. Benim burada olmamın nedeni de budur.'[126] John Hagee'nin teşkilatı CUFI Temmuz ayı ortasında iki gün süreli bir Washington/İsrael Zirvesi düzenledi. 3500 kişi katıldı ve katılımcılar kendi bölgelerindeki senatör ve temsilcilerden İsrail'e olan desteklerini ifade etmeleri istendi.[127] İsrail'in Hıristiyan Dostları teşkilatının genel başkanının yorumu ise aslında Hıristiyanlıkla da bağdaşmıyordu: 'Bu kesinlikle bir saldırıdır. Şüphesiz İsrail'in oraya gidip onları tarumar etmeye hakkı var.'[128]

Gerçekten de İsrail 'oraya gitti ve onları tarumar etti' ve bunu yaparken de ABD hükümetinin ve İsrail lobisinin desteğini arkasında buldu.

Amerikan Kamuoyu ve Lübnan

Washington'ın İsrail'in Lübnan'daki saldırısına verdiği destek İsrail lobisinin mi yoksa Amerikan halkının İsrail'e olan bağlılığının mı bir göstergesiydi? İsrail'in gördüğü destek, Amerikan kamuoyunun taleplerinden mi kaynaklanıyordu? AIPAC sözcüsü Jennifer Cannata savaş sırasında bu durumun doğru olduğu tezini sürekli işledi. Bayan Cannata lobinin bu konuda herhangi bir etkisinin olmadığını ileri sürüyor ve ardından ekliyordu: 'Amerikan halkı İsrail'in teröre karşı mücadelesine büyük destek veriyor ve bu kriz sırasında en yakın müttefikimizin yanında yer almamız gerektiğini anlıyor.'[129]

Bu argüman yeterince ikna edici değildir. Lübnan savaşı sırasında meydana gelenler daha önce gördüğümüz hadisenin bir tekrarıydı: ABD politikaları Amerikan halkının görüşlerini yansıtmıyordu. Bu husus Lübnan'la ilgili altı önemli konuyu içeren kamuoyu araştırmalarında açıkça ortaya çıkmıştır. Çatışmayı kimin başlattığı sorusuna dair, ABC News ve *Washington Post* ortaklığıyla 3-6 Ağustos 2006 tarihlerinde gerçekleştirilen bir araştırma halkın %46'sının İsrail ve Hizbullah'ı aynı şekilde suçlu bulduğunu ortaya koymaktadır.[130] Sadece İsrail'i suçlu bulanların oranı ise %7'dir. CBS News ve *New York Times* ortaklığında 21-25 Temmuz 2006'da düzenlenen bir başka araştırmaya göre de araştırmaya katılanların yine %46'sı her iki tarafı aynı şekilde suçlarken, %5 oranındaki katılımcı 'daha çok İsrail suçludur' cevabını veriyordu.

İsrail'in saldırılarında çok ileri gidip gitmediği sorusuna dair de 21-23 Temmuz 2006 tarihlerinde yapılan bir *USA Today*/Gallup araştırması halkın %38'inin İsrail'in Lübnan'a karşı saldırısını onaylamadığını ortaya koyuyordu. ABC News/*Washington Post* araştırmasına göre, katılımcıların %32'si İsrail'in 'aşırı güç' kullandığını ifade ederken, %48'i İsrail'in sivillerin öldürülme ya da yaralanma ihtimalinin bulunduğu bölgelerdeki Hizbullah hedeflerinin vurmasını doğru bulmadığını açıklıyordu. Aynı araştırmaya katılanların %54'ü ise İsrail'in sivil kaybını önlemek için daha fazla çaba göstermesi gerektiğini ifade ediyordu.

USA Today/Gallup araştırmasına göre, ABD İsrail'i desteklemeli mi yoksa tarafsız mı kalınalı sorusuna, katılımcıların %65'i ABD'nin çatışmada 'tarafsız kalması' gerektiği cevabını verdi. Zogby'nin 11-15 Ağustos 2006'da düzenlediği bir başka araştırmaya göre de, Amerikan halkının %52'si ABD'nin çatışmada tarafsız kalması gerektiğine inanıyordu.[131] CBS News/*New York Times* araştırmasında, katılımcıların %40'ı ABD'nin açıktan ne İsrail, ne de Hizbullah tarafında yer almasını ve 'ne bir şey söyleyip, ne de bir şey yapmasını' istemeketydiler. %7'lik bir kitle İsrail'in tenkit edilmesini desteklerken, %14'ü ne yapılması gerektiği hususunda herhangi bir görüşleri olmadığını açıkladılar. %39'luk bir kitle ise İsrail'in desteklenmesini savunuyordu. 21-24 Temmuz 2006 tarihinde NBC News ve *Wall Street Journal* tarafından ortaklaşa düzenlenen bir başka araştırmaya göre, katılımcıların %40'ı eğer çatışma bölgede daha geniş bir savaş halini alır da İsrail birkaç ülkeye karşı tek başına savaşmak durumda kalsa bile 'ABD'nin İsrail tarafında müdahalede bulunmasına' karşı çıkıyordu.

Acil bir ateşkesin gerekliliği konusunda ise CNN'in 19 Temmuz 2006'da düzenlediği bir araştırma, katılımcıların %43'ünün 'İsrail'in mümkün olduğu kadar kısa süre içinde ateşkesi kabul etmesi gerektiğini' düşündüğünü ortaya koyuyordu. Aynı şekilde, ABC News/*Washington Post* araştırmasına göre, katılımcıların %35'i 'İsrail'in acil ve şartsız bir anlaşmaya razı olması gerektiğini' düşünüyordu.

ABD'nin karşı karşıya olduğu terör sorununa Lübnan Savaşı'nın etkileri konusunda ise, bahsi geçen *USA Today*/Gallup araştırması, katılımcıların %44'ünün Lübnan'daki olayların 'ABD'ye karşı terörizm tehdidini artıracağı' konusunda 'çok endişeli' olduklarını ortaya koyuyordu. Katılımcıların %31'i, Lübnan Savaşı'nın ABD'nin terörizm sorununu daha da tırmandıracağından 'biraz endişeli' olduklarını ifade etmekteydiler. Son olarak, ABC News/*Washington Post* araştırmasına göre ise, katılımcıların %35'i Lübnan savaşının ABD'nin 'Irak'taki durumunu daha da zorlaştıracağından' endişelilerdi.

Kısacası, İsrail ve Lübnan savaşına dair Amerikalıların ne düşündükleriyle Washington yönetiminin davranışı arasında ciddi

bir fark mevcuttu. Amerikan halkının bu olayla ilgili ne düşündüğü, Bush yönetiminin ve Kongre'nin Lübnan Savaşı'ndaki İsrail yanlısı tutumunu izah edemez.

İsrail, Amerika Adına mı Savaştı?

İsrail lobisinin Amerikan politikalarından sorumlu olduğunu inkâr etmenin bir başka yolu da aslında savaşın arkasındaki gerçek gücün ABD olduğunu ve İsrail'in sadece itaatkar bir uydu devlet olarak hareket ettiğini ileri sürmektir. Bir başka deyişle, İsrail sadık bir müttefik gibi hareket etmiş ve Bush yönetiminin Orta Doğu'daki çıkarlarına hizmet etmiştir. İsrailli gazeteci Uri Avnery'i dinleyelim: 'İkinci Lübnan Savası birçokları tarafından bir 'vekalet savaşı' olarak değerlendirilmiştir. Yani, Hizbullah İran'ın Doberman'ı, bizse ABD'nin Rottweiler'ıydık. Hizbullah İslam Cumhuriyeti'nde para, roket ve destek alırken, biz ABD'den para, parça tesirli bomba ve destek aldık.'[132] Hizbullah lideri Hasan Nasrallah da bir İran televizyonuna yaptığı 'ABD Siyonist rejime Lübnan'ı işgal etme emrini verdi' ve yine 'İsrail ABD'nin Orta Doğu'daki arzularına hizmet ediyor' şeklindeki açıklamalarıyla aynı görüşü dile getiriyordu.[133]

Her ne kadar ABD'li yetkililer Hizbullah'ı bir düşman olarak kabul ediyor ve bu nedenle İsrail'in Hizbullah'a saldırısından dolayı hiçbir şekilde gözyaşı dökmemiş olsalar da, İsrail'in Lübnan savaşıyla Washington'a hizmet ettiği iddiasını çürüten en az dört güçlü neden mevcuttur. Eğer İsrail ABD hesabına hareket etmişse bu bombardıman kampanyasının Güney Lübnan'la sınırlı tutulması ve Lübnan hükümetini zayıflatacak adımların atılmaması gerekirdi. Nitekim başkan Bush da savaşın hemen başında, kurulması için şahsen çaba gösterdiği Beyrut hükümetini tehlikeye atacak herhangi bir davranıştan kaçınması için İsrail'i uyarmıştı. Dahası, şahsen ABD, İsrail Genel Kurmay Başkanının sözünü ettiği, Lübnan'da 'saatleri 20 yıl geriye almayı' gerçekten istemiş olamazdı.

Bush yönetiminin bu savaşın planını yapıp, ardından İsrail'i planı icra etmekle görevlendirdiğini gösteren herhangi bir işaret mevcut değildir. Yukarıda açıklandığı gibi, eldeki bulgular İsra-

il'in Lübnan Savaşı'nı 12 Temmuz'daki asker kaçırma hadisesinden aylar önce planladığını ve bu olayı bir bahane olarak kullandığını ortaya koyuyor. İsrail şüphesiz ABD'ye savaşla ilgili bilgi vermiş ve yönetimin onayını almıştır. Ancak İsrail'e yeşil ışık yakmak İsrail'i bir uydu devlet olarak kullanmakla aynı şey değildir.

Bazen Bush yönetiminin İsrail'i Lübnan'ı bombalama konusunda teşvik ettiğini, çünkü bunun ABD'nin İran'a karşı muhtemel bir hava saldırısında kullanacağı silahların ve stratejinin test edilmesi için iyi bir fırsat sağladığı şeklindeki iddiaları da duyuyoruz. Bir ABD hükümet danışmanının Seymour Hersh'e söylediği gibi, 'Neden karşı çıkalım ki? Onları havadan avlayabiliriz ve füzeleri, tünelleri ve sığınakları bombalayabiliriz. Bu İran için de iyi bir provo olacaktır.'[134] İsrail'in planına karşı çıkmamak İsrail'i Hizbullah'a karşı kışkırtmaktan farklı bir şey olduğu gibi, Amerikan siyaset yapımcılarının Lübnan'ı İran savaşı için deneme tahtası olarak gördüklerini iddia etmek de fazla bir anlam ifade etmiyor. Ayrıca, bu iki senaryoda öngörülen misyonlar da birbirinden farklıdır. Lübnan'ın kırsalında saklanan ve ellerinde roket ve füzeler bulunan küçük gerilla gruplarına karşı saldırıda bulunmak, İran'da yerleri sabit olan nükleer tesisleri bombalamaktan temelde farklı bir askerî misyondur. ABD'nin, İsrail'in Hizbullah'a karşı giriştiği bir hava saldırısından, İran'a karşı elini güçlendirecek ne gibi önemli dersler çıkarılabileceği de açık değildir.

Ayrıca, 2003 ilkbaharında, Saddam iktidarının sona erdiği dönemde, İsrail'in Hizbullah'a saldırması için ABD'ye telkinde bulunduğu yönünde deliller mevcuttur. *Forward* dergisinin haberine göre, İsrailliler Amerikan siyaset yapımcılarını 'militan Şii örgütün Orta Doğu istikrarını ve ABD'nin küresel güvenliğini tehdit ettiği yolunda' uyarmaktaydılar.[135] Bush yönetiminin Hizbullah'ın peşinde olduğuna ve İsrail'i bu göreve teşvik ettiğine dair en azından aşikâr hiçbir emare bulunmamaktadır.

Son olarak, İsrail'in kendi tarihi İsrail'in bu şekilde herhangi bir ülkenin uydu devleti olarak gösterilmesine müsait değildir. Buna ABD de dâhildir. İsrail her zaman kesin fikirli ve kendi çıkarlarının peşinde koşan bir devlet olmuştur. Bu durum İsrail'in bağımsızlığından bu yana içinde bulunduğu tehlikeli bölgesel

ortam açısından mantıklıdır. 1989-1996 yılları arasında Mossad'ın başkanlığını yürütmüş olan Shabtai Shavit bu hususu şöyle dile getiriyor: 'Biz kendimiz için iyi olduğunu düşündüğümüz şeyi yaparız. Eğer bu şey, aynı zamanda Amerikan ihtiyaçlarını da karşılıyorsa iki dost arasındaki ilişkinin bir parçası tesis edilmiş olur.' Lübnan savaşına ilişkin olarak da şunu ekledi: 'Hizbullah dişine kadar silahlıydı ve en ileri gerilla teknolojisiyle donanmıştı. Bu sadece bir zaman meselesiydi. Bu sorunla baş etmek zorundaydık.'[136] Bu sözler itaatkar bir vekilin sözlerine hiç benzemiyor. Bir defasında Moshe Dayan şöyle konuşmuştu: 'Amerikalı dostlarımız bize para, silah ve tavsiye veriyor. Biz paralarını alıyoruz, silahlarını alıyoruz ve onlara tavsiyeniz size kalsın diyoruz.'[137]

Sonuç

Neticede, hiçbir alternatif açıklama ABD'nin İkinci Lübnan Savaşı'nda izlediği politikayı açıklayamıyor. Dünyanın geriye kalanı İsrail'in saldırganlığını kınarken ABD'nin koşulsuz destek sunması hiçbir stratejik ve ahlakî argümanla izah edilemez. Ortadaki stratejik sakıncalara ve ahlakî çelişkilere rağmen, İsrail lobisinin ABD'nin bu çatışma sırasında İsrail'in yanında yer almasını temin etmek için olağanüstü gayret sarf ettiği bir gerçektir.

Lübnan Savaşı Lübnan halkı için tam bir felaket olduğu kadar ABD ve İsrail için de bir yenilgi olmuştur. İsrail lobisi Bush yönetiminin savaş öncesinde ve savaş sırasında kendi bağımsız yargısını ve kararını geliştirmesini engelleyerek, İsrail'in istenmeyen etkilere neden olan eylemini icra etmesine imkân verdi. Hiç şüphesiz birçok başka olayda olduğu gibi bu konuda da İsrail lobisinin etkisi hem ABD, hem de İsrail çıkarlarına zarar vermiştir.

İsrail lobisi farklı bir yaklaşım geliştirinceye ya da etkisi azalıncaya kadar, ABD'nin bölgede izlediği politikalar bütün tarafların çıkarları hilafına olacaktır. Kitabın son bölümünde, ABD'nin ne yapması gerektiğini tartışacak, İsrail lobisinin olumsuz etkisinin nasıl azaltılabileceğine ya da değiştirilebileceğine dair tavsiyelerde bulunacağız.

Sonuç: Ne Yapmalı

Birinci Kısım'da stratejik ve ahlakî nedenlerin ABD'nin İsrail'e sağlandığı mevcut seviyedeki desteği izah edemediğini ve meşru gösteremediğini ileri sürmüştük. Bu nedenler söz konusu desteğin herhangi bir şarta bağlanmamasını ya da ABD'nin dış politikasını İsrail'i koruma ekseninde yürütme istekliliğini de açıklamaya yetmiyor. Bizim iddiamıza göre, bu garip durumun temel nedeni İsrail lobisinin etkisidir. Lobiyi teşkil eden şahıs ve teşkilatlar bir dizi meşru siyasî faaliyet icra ediyorlar. Bu anlamda bu lobi herhangi bir özel çıkar grubundan farklı değildir. İsrail lobisinin özel çıkarı ise Amerikan dış politikasının İsrail yanlısı bir istikamette kalmasını temin etmektir. Ancak lobinin bazı unsurları meşruluğu sorgulanabilecek faaliyetlerde de bulunmaktadırlar. Bunlara lobinin kendisini ve İsrail'in eylemlerini eleştiren kişilere karşı yürütülen susturma ve karalama kampanyaları dâhildir. Her ne kadar lobi istediği her şeyi elde edemese bile, bu temel amaçlara ulaşmada son derece başarılı olmuştur.

İkinci Kısım'da ise İsrail lobisinin ABD'nin Orta Doğu politikaları üzerindeki etkilerini inceleyip, bu etkinin hem ABD, hem de İsrail açısından meydana getirdiği zararları ortaya koyduk. Washington'ın İsrail'e verdiği sorgusuz destek Arap ve İslam dünyasında Amerikan karşıtlığını alevlendirdi ve ABD'nin diğer ülkeler nezdindeki itibarını da sarstı. Lobinin faaliyetleri ABD liderlerinin İsrail'e gerekli baskıyı yapmasını engelleyerek İsrail-Filistin çatışmasının uzamasını sağladı. Bu durum İslamcı teröristlerin militan toplama gayretlerine yardımcı oldu ve İslamcı radikalizmin güçlenmesini sağladı. İsrail'in nükleer programına ve insan hakları ihlallerine karşı sessiz kalan ABD, diğer ülkeleri

bu gerekçelerle eleştirdiği zaman, ikiyüzlü görünmekten kurtulamadı. Bu durum ABD'nin Arap ve İslam dünyasında siyasî reform teşviki konusundaki gayretlerinin altını oydu.

Lobinin etkisi ABD'yi Irak'ta bir bataklığın içine sokarken, Suriye ve İran'a karşı etkisiz politikalar izlemesini sağladı. Lobinin gayretleri sayesinde ABD, İsrail'in Lübnan'a karşı giriştiği hesapsız saldırıyı destekledi. Bu savaş sayesinde Hizbullah güçlendi, Suriye ve İran daha da yakınlaştı ve ABD'nin dünyadaki imajı sarsıldı. İsrail lobisi bütün bu gelişmelerin tam olmasa da ciddi anlamda sorumlusudur ve bu gelişmelerin hiçbiri ABD için hayırlı olmamıştır. Kısacası, ABD'nin Orta Doğu'daki sorunları İsrail lobisi daha etkisiz olsa yok olacak değildir, ancak o durumda ABD'li liderler alternatif yaklaşımları daha ciddi bir şekilde inceleyebilir ve Amerikan çıkarlarıyla daha uyumlu politikaları icra edebilirlerdi.

Lobinin İsrail'e de bir faydası olmamıştır. ABD yardımları İsrail'in İşgal Altındaki Toprakları sömürgeleştirmeye yönelik uzun ve masraflı çabalarını dolaylı olarak finanse etti. Lobinin gayretleri sayesinde Washington İsrail'den bu ters tepkilere yol açan politikadan vazgeçmesi yönünde ısrarlı taleplerde bulunamadı. Lobinin Washington'u bu yayılmacı amacı desteklemeye ikna gücü, İsrail'in Suriye'yle barış ya da Oslo Anlaşması maddelerinin tam olarak uygulanması gibi ortaya çıkan fırsatları değerlendirmemeye sevk etti. Hâlbuki İsrail'in bu fırsatları değerlendirmesi İsrailli sivillerin hayatlarını kurtaracak, İsrail'in düşmanlarını bölecek ve Filistinli aşırı unsurları zayıflatacaktı. İsrail'in Filistinlilerin meşru isteklerini tanımamasına imkân sağlamak İsrail'i daha güvenli hale getirmedi. Filistin liderlerin İsrail tarafından öldürülmesi, hapsedilmesi ya da toplumlarından dışlanması Hamas gibi grupları iktidara taşıdı ve müzakerelere sıcak bakan Filistinli liderlerin sayısını azalttı. ABD'nin Irak'ı işgali -ki bunu hem İsrail, hem de İsrail lobisi çok istemiştir- neticede sadece, İsrail'in en çok korktuğu ülke olan İran'a fayda sağladı. AIPAC, İsrail İçin Hıristiyan Birliği, ADL ve Büyük Amerikan Yahudi Teşkilatlarının Başkanları Konferansı gibi teşkilatlar Amerikalı yöneticileri İsrail'in Lübnan'a saldırısını desteklemeye teşvik ederek korumaya çalıştıkları ülkeye en büyük zararı verdikleri-

nin farkında bile değiller. İncelenen bütün hadiselerde İsrail lobisinin gayretleri aslında İsrail çıkarlarına yönelik doğrudan tahribatta bulunmuştur.

O halde ne yapmalı? Son yıllarda ABD politikalarının meydana getirdiği zararları ortadan kaldırmak için yeni bir stratejinin geliştirilmesi şarttır. Farklı bir yaklaşımın geliştirilmesi ve uygulanması için öncelikle İsrail lobisinin nüfuzunun kırılmasının yolları bulunmalıdır. Yeni bir yaklaşım bu nedenle şu adımları gerekli kılıyor:

- Orta Doğu'da Amerikan çıkarlarının ne olduğunu tespit etmek,
- Bu çıkarların korunması için bir strateji belirlemek,
- İsrail'le yeni bir ilişki geliştirmek,
- İsrail-Filistin sorununu iki-devletli bir çözümle sona erdirmek,
- Lobiyi yapıcı bir güce dönüştürmek,

Şimdi bütün bu adımları yakından inceleyelim.

Amerikan Çıkarları Nedir?

Amerikan dış politikasının temel hedefi Amerikan halkının güvenliğini ve refahını temin etmektir. Geleneksel olarak, bu amaç uğrunda ABD Batı Yarımküresi'nin güvenliğine her zaman önem vermiştir. Daha yakın bir zaman diliminde, politika yapımcıları dünyanın diğer üç bölgesinin de uğrunda savaşacak ve ölecek kadar önemli stratejik çıkarlar içerdiğini anladılar: Avrupa, Kuzeydoğu Asya ve Basra Körfezi.[1] Bu bölgeler önemlidir zira ya güçlü ülkelere ya da hayatî doğal kaynaklara sahiptirler. Bu bölgeleri kimin kontrol ettiği küresel güç dengesi açısından çok önemlidir.

ABD'nin Orta Doğu'da üç farklı stratejik çıkarı var. Bu bölge dünya enerji arzının çok büyük bir kısmını karşıladığından en önemli çıkar Basra Körfezi'nde bulunan petrol ve doğal gaz kaynaklarına erişimin devam etmesidir. Bu hedef ABD'nin bütün bölgeyi kontrol etmesini gerektirmez; ancak hiçbir ülkenin Orta Doğu petrolünün dünya pazarına ulaşımını engelleyecek bir ko-

numda olmamasını sağlaması şarttır. Bu nedenle ABD yıllar boyunca, Orta Doğu'da herhangi bir mahalli gücün Körfez üzerinde tek başına hâkimiyet kurmasını ve yabancı güçlerin bölgeyi kontrol etmesini engellemeye çalışmıştır.

İkinci stratejik çıkar Orta Doğu ülkelerinin kitle imha silahlarına ulaşımını engellemektir. İkinci Bölüm'de incelendiği gibi, buradaki tehlike ileride meydana gelebilecek bir nükleer saldırı, nükleer şantaj ya da teröristlere nükleer silahların verilmesi değildir. Bunlar ABD'nin kendi nükleer caydırıcılığı nedeniyle ciddi tehditler değildir. ABD'nin bölgede kitle imha silahlarının yayılmasına karşı çıkmasının nedeni, bu silahların Amerikan gücünün bölgeye yansıtılmasını önleme ve Orta Doğu petrol akışının temini konusundaki gayretlerini zorlaştırma ihtimali bulunmasıdır. Kitle imha silahları aynı zamanda kaza sonucu ya da izinsiz bir şekilde bu silahların kullanılma tehlikelerini de oraya çıkarabilir. Bölgedeki bazı ülkelerin içinde bulunduğu istikrarsızlık açısından bir darbe ya da devrim sonucunda nükleer silahların yanlış ellere düşme ya da zayıf korunma tedbirleri altında teröristler tarafından çalınma riskleri ortaya çıkabilir. Bütün bu nedenlerden dolayı, bölgede kitle imha silahlarının yayılmasını önlemek bir Amerikan çıkarıdır.

Üçüncü olarak, ABD'nin anti-Amerikan terörünü azaltma yönünde aşikar bir hedefi bulunmaktadır. Bu, ABD'yi tehdit eden mevcut terör ağlarının dağıtılmasını ve yeni terör gruplarının ortaya çıkmasını önlemeyi gerektirmektedir. Bu her iki amaca da bölgedeki ülkelerle kapsamlı ve etkin bir işbirliği sayesinde, istihbarat paylaşımı ve polis güçlerinin işbirliği yoluyla ulaşılabilir. ABD'nin el-Kaide gibi grupların kitle imha silahlarına ulaşması için her türlü önlemi alması öncelikli olarak zorunludur. Kitle imha silahlarına sahip terör örgütleriyle baş etmek, bu silahlara sahip devletlerden daha zor olacaktır. Bu terör örgütleri söz konusu silahları Amerika ve müttefiklerine karşı kullanabilirler. Siyasî reform ve daha geniş demokratik katılım bu hedefe ulaşmanın bir yöntemi olabilir. Bu ise bölgedeki güçlerle daha iyi ilişkiler kurulmasına bağlıdır. Ancak ABD'nin hızlı dönüşüm konusunda temkinli olması ve demokrasiyi silah zoruyla yaymaktan kaçınması gerekir.

Her ne kadar ABD'nin İsrail'in mevcudiyetini desteklemesi gerektiğine inanıyor olsak da İsrail'in güvenliği ABD için hayatî stratejik önemi haiz değildir.[2] İsrail'in işgal edilmesi, elindeki son derece ileri askerî gücü ve nükleer caydırıcılığı nedeniyle zaten imkânsızdır. Ancak bu gerçekleşse bile ABD'nin sınır güvenliği, askerî gücü, ekonomik refahı ve temel siyasî değerlerine yönelik bir tehdit ortaya çıkmayacaktır. Buna mukabil, eğer Basra Körfezi'nden gelen petrol trafiği kesilecek olursa, bunun Amerikan refahı üzerinde çok ciddi boyutlarda etkisi görülecektir. Amerika İsrail'in varlığını daha güvenli olmak için desteklemiyor. Bu desteğin nedeni Amerika'lıların, Yahudi halkının yıllar boyunca göğüs gerdiği sıkıntıları kabul edip, Yahudilerin kendi devletlerine sahip olmasının arzu edilir bir şey olduğuna inanmasıdır. Daha önce tekrar tekrar vurguladığımız gibi, İsrail'in varlığını desteklemenin güçlü bir ahlakî nedeni var ve biz, ABD'nin İsrail'in güvenliğini taahhüt etmesini destekliyoruz. Ancak Amerikalılar bunu kendi güvenlikleri için değil ahlaken uygun olduğu için yapmalıdırlar.

Farklı Bir Strateji: 'Dışarıdan Dengeleme'

11 Eylül'den bu yana, Amerika Orta Doğu'da bölgesel dönüşüm hedefine dayalı bir strateji izliyor. Bu son derece hırslı hedef uğrunda Bush yönetimi bölgede Soğuk Savaş döneminden sonraki en büyük askerî yığınağını bulunduruyor. Bu yanlış strateji ABD'nin terör sorununu daha da karmaşık hale getirdi ve Irak'ta devam eden faciaya neden oldu. Bu durum aynı zamanda ABD'nin dünyadaki ve özellikle Avrupalı ve Arap müttefikleri nezdindeki itibarına da ciddi zarar verdi.

ABD'nin bölgesel dönüşüm stratejisinden vazgeçip bölge dışından dengeleme stratejisini benimsemesi çok daha iyi olacaktır. Bu strateji amaçları açısından daha az hırslı, ABD çıkarlarının korunması açısından ise daha etkin olacaktır. Bu stratejiye göre, ABD askerî gücünü, özellikle kara kuvvetlerini yurtdışında sadece hayatî ABD çıkarları sözkonusu olduğunda ve sadece yerel aktörlerin bu tehditlerle baş edebilmesi mümkün olmadığı durumlarda konuşlandırabilecek.[3] Washington bu yaklaşıma göre dip-

lomatik olarak aktif olacak ve bölgeye taahhütlerinin devam ettiğini göstermek ve beklenmedik tehditlere karşı süratle cevap verebilmek için gerektiğinde hava ve deniz gücünü devreye sokabilecek. Aynı zamanda ABD'de ya da bölge dışında konuşlandırılacak bir RDF kapsamında güçlü bir müdahale yeteneğini de sürdürecek.

Dışarıdan dengeleme ABD'nin geleneksel büyük stratejisidir ve Soğuk Savaş yılları boyunca ABD'nin Orta Doğu politikasının özünü oluşturmuştur. ABD bölgeyi askerî kontrolü altında tutmaya ve hiçbir zaman demokratik çizgiler çerçevesinde dönüştürmeye çalışmadı. Bunun yerine ABD farklı yerel müttefikleri destekleyerek ve güç dengesi bozulduğunda gerektiğinde müdahale etme gücünü muhafaza ederek bölgesel bir güç dengesini korumaya çalışmıştır. ABD, RDF'yi Sovyetlerin petrol zengini Basra Körfezi'ni ele geçirme çabalarına karşı önlem olarak kurdu. 1980'lerde ise Washington, devrimci İran'ı dizginlemek için Irak'a yakınlaştı. Ancak Irak'ın 1990'da Kuveyt'i işgal etmesi yerel güç dengelerini Saddam lehine değiştirdi. Bu durumda ABD çok uluslu bir koalisyon oluşturarak Saddam'ın askerî gücünü imha etmek ve Kuveyt'i özgürleştirmek için büyük bir askerî gücü bölgeye sevk etti.

Dışarıdan dengeleme üç nedenle en mantıklı stratejidir. Öncelikle, bu strateji ABD'nin Irak savaşı gibi kanlı ve masraflı savaşlara girme ihtimalini tamamen ortadan kaldırmasa bile ciddi oranda azaltacaktır. Bu strateji Orta Doğu'yu şekillendirmek için askerî güç kullanımını kategorik olarak reddeder ve aynı zamanda ABD'nin bu önemli bölgeyi kontrol etmek zorunda olmadığını kabul eder. ABD'nin yapması gereken, herhangi bir ülkenin tek başına bölgeye egemen olmasını önlemektir. Bu amaca yönelik strateji, ABD kaynaklarının idareli kullanılmasını ve tehlikeli komşuların dizginlenmesi konusunda yerel müttefiklere güvenilmesini talep eder. Bölge dışından dengeleyici bir güç olarak ABD sadece son çare olarak müdahalede bulunabilir ve görev tamamlandığında bölgeyi derhal terk eder.

İkinci olarak, dışarıdan dengeleme ABD'nin terör sorununu da ortadan kaldıracaktır. 20. yüzyıldan çıkarılacak derslerden bi-

ri de milliyetçilik ve diğer yerel kimliklerin son derece güçlü birer siyasî güç olduğudur. Yabancı işgaller sert direnişlerle karşılaşırlar.[4] ABD askerî gücünü bölge dışında tutarak dışarıdan dengeleme stratejisi Arap topraklarında konuşlandırılan Amerikan askerlerinin ortaya çıkardığı kızgınlığı önleyecektir. Bu kızgınlık terörizm olarak kendini ifade etmekte ve ABD'ye yönelik geniş çaplı direniş hareketlerini tetiklemektedir.

Üçüncü olarak, dışarıdan dengeleme, bölgesel dönüşümün aksine, İran ve Suriye gibi rejimlerin bir Amerikan saldırısından endişe duymalarını ve bu nedenle kitle imha silahları elde etmeye çalışmalarının nedenlerini de ortadan kaldıracaktır. ABD müdahalesini engelleme ihtiyacı İran'ın nükleer güce ulaşmasının bir nedenidir. Tahran'ı tam tersi bir yöne sevk etmek için Washington'un İran'ın meşru güvenlik kaygılarını ortadan kaldırması ve açık tehditlerde bulunmaktan kaçınması gerekmektedir. ABD'nin Orta Doğu'dan tamamen geri çekilmesi mümkün değildir. Ancak dışarıdan dengeleme stratejisi Amerikan müdahalesini bölgedeki devletler açısından daha az tehdit edici hale getirebilir. Bu ise bazı düşmanlarımızı bizim yardımımıza başvurmaya bile teşvik edebilir. Bütün muhtemel düşmanları bir 'şer ekseni' içinde toplamak ve onları bize karşı güçlerini birleştirmeye ikna etmek yerine dışarıdan dengeleme bir böl ve yönet stratejisini devreye sokacaktır. İran Körfezi'ne herhangi bir ülke tek başına hâkim olmadığı sürece ABD'nin çıkarı korunmuş sayılacağı için, bu temel yaklaşımın güçlü bir stratejik mantığı bulunmaktadır.

Dışarıdan dengeleme stratejisi ABD'nin mevcut bölgesel politikalarını tersine çevirecektir. Irak'ı etnik ve mezhebi çoğulculuğa sahip bir demokrasiye dönüştürmek gibi beyhude bir uğraşıyı devam ettirmek yerine ABD Irak'tan derhal geri çekilecek ve bu ülkeyi işgal etmek gibi son derece aptalca hareketinin neticelerini tamir etmeye çalışacaktır. Diğer tarafta, Suriye'deki Esad rejimini devirme gayretlerini bırakıp, İsrail'i Golan Tepeleri'ni bir barış anlaşması karşılığında geri vermeye ikna etmeye çalışacaktır. Bu strateji Suriye'yi, İsrail'i tanıyan Arap ülkelerinin arasına katacak, Hizbullah'ın dışlanmasını sağlayacak, Suriye ve İran'ın ilişkilerini soğutacak ve İran'ın Hizbullah, Hamas ve İsla-

mi Cihad'a yardımlarını azaltacaktır. Böyle bir yaklaşım ayrıca Şam'ı, el-Kaide ve diğer terör gruplarına karşı ABD'ye yardım etmeye teşvik edecektir.

Son olarak, İran'ı önleyici bir saldırı ile tehdit etmek yerine ABD İran'la anlaşmanın yollarını aramak ve böylece İran'daki sertlik yanlılarının dışlanmasını sağlamak zorundadır. İran'a karşı tehditkâr yaklaşım İran'ın kitle imha silahları elde etme yolundaki arzularını kamçılıyor ve İran'daki sertlik yanlısı liderleri savunmaya zorluyor. Bu yaklaşım ABD'nin hali hazırda bölgede karşı karşıya olduğu sorunları da ortadan kaldırmayacaktır. Lobiye mensup grupların çoğu tarafından benimsenen politikalara kıyasla İran'la diyalog Amerika ve İsrail için daha hayırlı olacaktır. Onların yaklaşımlarını denedik ve başarısız olduğunu müşahede ettik.

Yeni Bir İlişki: İsrail'e Normal Bir Devlet Gibi Davranmak

İsrail meselesine gelince... Dışarıdan dengelemenin, ABD'nin fazla bir stratejik değeri olmayan İsrail'le ilişkileri üzerindeki etkileri ne olabilir?

Yahudi devleti şimdi altmış yaşında, varlığı tanınıyor ve dünyadaki bütün devletler tarafından kabul ediliyor. İsrail siyasî sistemi iç çekişmelerle ve rüşvet skandallarıyla sarsılsa bile, ekonomisi hızlı gelişiyor ve birçok İsrailli giderek daha müreffeh bir hayat yaşıyor. Artık ABD'nin İsrail'i özel bir vakıa olarak değil, normal bir devlet olarak görme ve buna göre davranma zamanı gelmiştir. Diğer bir deyişle, ABD tıpkı Fransa, Tayland ve Meksika'nın olduğu gibi İsrail'in de mevcudiyetini desteklemeli ve bu mevcudiyete yönelik ortaya çıkacak tehditlere karşı müdahalede bulunmalıdır.

İsrail'e normal bir devlet olarak muamele etmek İsrail'in ve ABD'nin çıkarlarının birebir örtüştüğü ve İsrail'in ne yaparsa yapsın sorgusuz sualsiz ABD desteğini hakettiği kabulünden vazgeçmek demektir. Eğer İsrail ABD'nin çıkarlarına uygun hareket ederse elbette Amerika tarafından desteklenmelidir. Ancak İsrail'in davranışları ABD'nin çıkarlarına aykırı olduğu durumlarda tıpkı diğer devletler için söz konusu olduğu gibi, Amerikan

muhalefetiyle karşılanmalıdır. Bu çerçevede ABD, İsrail'e sağladığı ekonomik ve askerî yardımların miktarında kademeli bir azaltmaya gitmek zorundadır. İsrail bugün gelişmiş bir ekonomiye sahip ve komşularıyla tam bir barış havası kurduktan ve Filistin çözümünde nihai çözüme ulaştıktan sonra zenginliği daha da artacak.

ABD İsrail'le ticaretine devam edebilir ve Amerikan ve İsrailli yatırımcılar birbirlerinin ülkelerinde yatırımlarına devam edebilirler. Tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi, kültürel, eğitimsel ve bilimsel alış verişler bugünkü seviyesinde devam edebilir. İsrailliler ve Amerikalılar arasındaki özel şahsi ve ailevi bağlantılar hiç bozulmadan sürdürülmelidir. ABD'li silah üreticileri silahlarını diğer ülkelere olduğu gibi, İsrail'e de kanunî sınırlamalar çerçevesinde ihraç etmeye devam edebileceklerdir. Yine ABD ve İsrail şüphesiz istihbarat alışverişinde bulunmaya ve karşılıklı olarak güvenlik işbirliğine devam edebileceklerdir. Ancak dünyada yardıma muhtaç onca ülke varken, 1970'li yıllardan bu yana sürdürülen, Amerikan vergi mükelleflerinden toplanan ciddi miktardaki devlet yardımının İsrail'e aktarılması politikasına son verilmelidir. Nihai olarak ABD yardımı kendi ulusal çıkarlarıyla uyumlu olmayan faaliyetleri finanse etmekte kullanılmaktadır. Her ne kadar ABD, İsrail'in Filistin devletini kabul etmesini teşvik etmek için bazı ilave yardımda bulunmak zorunda kalabilirse de, İsrail'e normal bir ülke gibi muamele etmek, nihai noktada ABD yardımında ciddi oranlarda azalmaya yol açacaktır.

İsrail-Filistin Çatışmasını Sona Erdirmek

Her şeyden önce, ABD'nin İsrail-Filistin çatışmasını sona erdirmek için ağırlığını koyması gerekiyor. Partiler üstü Irak Çalışma Grubu'nun Aralık 2006 tarihli raporunda bildirdiği gibi, 'ABD'nin kapsamlı bir Arap-İsrail barışı için yenilenmiş ve ısrarlı taahhütte bulunması şarttır. Bu barış Lübnan'ı, Suriye'yi ve İsrail-Filistin çatışmasına ilişkin Başkan Bush'un Haziran 2002'de vurguladığı iki devletli çözümü içerecektir... ABD, Arap-İsrail çatışmasının çözümü için gayret göstermekten kaçınarak, müttefiki İsrail'e bir iyilikte bulunmuyor.'[5]

ABD'li liderler barış sürecinin her boyutuyla yakından ilgilendiler ancak süreci ilerletmek için sahip oldukları ağırlığı kullanmadılar. İsrail'in 1967 öncesi sınırları içindeki mevcudiyetinin korunması için taahhütte bulunmakla birlikte, ABD İsrail'in yayılmacı politikasına karşı olduğunu her fırsatta bildirmelidir. Bu yayılmacılığa toprak işgal eden 'güvenlik duvarı da dâhildir ve yayılmacılık ABD'nin ya da İsrail'in uzun-vadeli çıkarlarıyla bağdaşmamaktadır.

Bu yaklaşım Bush yönetiminin müzakereler için bir zaman tablosu öngören Yol Haritası'nı terk edip, yerine ABD'nin adil bir barışa dair kendi vizyonunu ortaya koymasını gerektirecektir. Özellikle, ABD'nin İsrail'e Haziran 1967'de işgal ettiği bütün topraklardan geri çekilmesi için baskı yapması şarttır. İsrail ve Filistinliler de 1948'de vatanlarını terke zorlanmış Filistinlilerinin dönüş hakkına ilişkin bir anlaşma yapmak zorundadırlar. Bu 'hakkın' tam olarak tanınması İsrail'in kimliğine zarar vereceği için pratikte mümkün değildir. Ancak bu temel ilke adaletin bir gereğidir ve Filistinlilerin nihai bir çözüme ilişkin ortada somut bir çerçeve görmeden bu haktan taviz vermesi beklenemez. Söz konusu sorunu çözmek için İsrail bir dönüş 'hakkını' tanımak zorundadır, böylece İsrail'in kuruluşunun Filistinlilerin haklarına tecavüz olduğu zımmi olarak kabul edilmiş olacaktır. Buna karşılık Filistin tarafı da uygun bir tazminat karşılığında bu haktan feragat edildiğini açıklamak durumdadır. ABD ve Avrupa Birliği, Filistin tarafını tazmin etmek için cömert bir yeniden yapılanma programını organize ve finanse edebilir. Böylece Filistinliler sınırları sabitleşen bir İsrail'e dönüş iddialarından tamamen vazgeçmiş olacaklardır.

Bazen İsrail'in bu tür tavizlerde bulunamayacağı, zira küçük ve hassas durumda bir ülke olduğu ve özellikle yaşayabilir bir Filistin devleti kurulduktan sonra daha da hassas bir durumda olacağı söyleniyor. Ancak bu bildik iddiayı dile getirenler, İsrail'in stratejik konumunun kuruluş yıllarından bu yana ne kadar değiştiğini unutuyorlar. O zaman bile İsrail fazla ABD yardımı olmaksızın birçok düşmanını tek başına mağlup edebilmişti. İsrail bugün Haziran 1967'de Batı Şeria ve Gazze şeridini işgal ettiği yıllara göre çok daha güçlüdür. İsrail'in o dönemdeki savunma

harcamaları Mısır, Irak, Ürdün ve Suriye'nin toplamının yarısından daha azdı. Bugün İsrail Mısır ve Ürdün'le barış anlaşması imzalamış bir durumdadır. Irak ise ABD işgali altında ve kendisine ait bir askerî gücü bulunmuyor. Üstelik İsrail'in savunma bütçesi İran ve Suriye'nin toplamından daha fazla. İsrail'in bölgesel rakipleri bir zamanlar Sovyetler Birliği tarafından desteklenmekteydi. Bugün bu süper güç artık hayatta değil. Ancak İsrail'in ABD'den aldığı yardımlar daha da arttı. İsrail'in elinde 1967 yılında kullanılabilecek durumda nükleer silah bulunmazken bugün nükleer savaş başlıklarının sayısı 200 civarında olduğu tahmin ediliyor. Kısacası 1967 sınırları içinde İsrail her zamankinden daha güvendedir ve İsrail'e özellikle terörizm yoluyla güvensizlik sorununu doğuran İşgal Altındaki Topraklardaki devam eden mevcudiyetidir. İsrail'in ABD'deki destekçileri Washington'ın bu işgali finanse etmeye devam etmesi yolunda lobi faaliyetleri yürütürken, aslında İsrail'e iyilik yapmadıklarının farkında değiller.

Bazı İsrailliler ve Amerikalılar bunun tam tersinin doğru olduğunu ileri sürüyorlar. Yani İsrail bugün güvenlik açısından 1967'den bu yana en kötü durumda bulunmaktadır. Bu çevreler, özellikle, Hamas ve Hizbullah gibi İslamcı grupların İsrail'in yıkımını hedeflediklerine ve Suriye ve İran tarafından desteklendiklerine dikkat çekiyorlar. Bu iddiaya verilecek iki cevap vardır. Öncelikle, bu görüş, terörizmin İsrail için teşkil ettiği tehdidi abartmaktadır. Terörizm İsrail için elbette bir sorundur ancak ölümcül bir tehdit değildir. İkinci ve Onuncu Bölümlerde incelendiği üzere, İran'ın kitle imha silahlarının teşkil ettiği tehdit de abartılmaktadır. İkinci olarak, işgalin sona erdirilmesi İsrail'e karşı oluşturulduğu söylenen koalisyonu bölecek ve zayıflatacaktır. Suriye eğer Golan'ı geri alırsa barışa hazır olduğunun ve Hizbullah ile Hamas'a desteği keseceğinin sinyallerini veriyor. Bu işgali sona erdirmek ve yaşayabilir bir Filistin devletinin kurulmasına yardımcı olmak İran'ın Filistin'deki sempatizanlarını ortadan kaldıracaktır. Bu noktadan sonra, Hamas ve İslami Cihad gibi gruplar ulusal bir davanın kahraman savunucuları olarak anılmayacaklar, aksine kalkınma ve refahın önünde duran engeller olarak görüleceklerdir.

ABD İsrail'i böyle bir anlaşmaya zorlamak için yeterli nedene sahiptir: ABD, İsrail'i finanse ettiği ve böyle yapmakla kendi güvenliğini tehlikeye attığı sürece, neyi destekleyip neyi desteklemeyeceğini söyleme hakkına sahiptir. Aralık 2000'de ortaya atılan Clinton parametreleri bir çözümün temel çerçevesini belirlemiş ve yeni müzakerelerin başlaması için en iyi zemini sunmuştu. Başkan Bush ve onun halefi de bu parametrelerin başlama noktası olduğunu ortaya koyabilir. Eğer nihai anlaşmaya varılacaksa, ABD ve Avrupa Birliği yeni anlaşmaları cömertçe finanse edebilirler ve böylece gerek İsrail'in gerekse Filistin tarafının kendi saflarındaki uzlaşmaz unsurları dizginlemelerine yardımcı olabilirler.

İsrail-Filistin çatışmasına son vermek ABD'nin ulusal çıkarlarına bir başka şekilde katkıda bulunacaktır. Askerî gücüne ve coğrafi konumuna rağmen, İsrail'in ABD açısından stratejik değeri, bölgedeki dışlanmış konumundan dolayı zayıflamıştır. Filistinliler bir devletten mahrum edildikleri sürece, İsrail'in dışlanmışlık konumu onu ABD'nin Irak'a karşı oluşturduğu 'kararlılık koalisyonu'na dâhil olmaktan alıkoymaktadır. Çatışma sona erer ve İsrail ve Arap dünyası arasındaki ilişkiler normalleşirse, ki Arap Birliği'nin barış önerisi tam da bunu içermektedir, ABD İsrail'i desteklemekten dolayı bir diplomatik bedel ödemeyecektir. Bu durumda İsrail de ABD ve onun Arap müttefikleriyle, ortaya çıkabilecek ciddi bölgesel tehditlere karşı güç birliği yapabilir. Eğer çatışma çözüme kavuşturulursa, İsrail, müdafilerinin iddia ettikleri türden bir stratejik değere sahip olabilir.

Eğer İsrail Filistinlilere yaşayabilir bir devlet hakkı vermeye razı olmaz ve kendi adil olmayan çözümünü dayatmaya devam ederse, ABD de İsrail'e verdiği ekonomik ve askerî desteği kesmeyi düşünmelidir. Bunu yapmasının nedeni İsrail'e karşı bir kötü niyet taşıması değil, işgalin devamının ABD çıkarları için zararlı ve Amerikan siyasî değerlerine aykırı olmasıdır. Dışarıdan dengeleme stratejie uygun bir şekilde, ABD hareketlerini inatçı bir müttefike kör bir bağlılıkla değil kendi çıkarları doğrultusunda belirlemek zorundadır. Amerika İsrail'e bir seçenek sunacak: Ya Batı Şeria ve Gazze'yi işgaline son verecek ve ABD'nin yakın

bir müttefiki olmaya devam edecek ya da yalnız başına sömürgeci bir güç olarak kalacak.

Bu adım göründüğü kadar radikal değildir. ABD geçmişte sömürgeci güçlere karşı aynı yaklaşımı takındı. Örneğin, ABD, İngiltere ve Fransa'yı Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında sömürgelerinden çıkmaya zorladı. Yine ABD, 1956 Süveyş Savaşı'nın ardından bu ülkeleri ve müttefikleri İsrail'i Mısır'dan geri çekilmeye zorladı. ABD; Güney Kore, Almanya ve Japonya gibi birçok yakın müttefikleriyle de kendi çıkarları gereği bu tür gerginlikler yaşamıştır. Yedinci Bölümde gördüğümüz gibi, kamuoyu araştırmalarına göre Amerikan halkı adil ve kalıcı bir barış için Başkanlarının İsrail'e karşı daha sert bir tavır takınmasını destekliyor.

Böyle bir politika değişikliği İsrail lobisi içindeki çoğu unsur tarafından garip karşılanacak ve muhtemelen diğer bazı Amerikalıları da kızdıracaktır. Üstelik Filistin toplumu içindeki mevcut ayrılıklar, İsrail liderliğinin zayıflığı, Bush yönetiminin bölgedeki bozuk sicili ve iki devletli çözüme karşı İsrail içinde desteğin giderek azalması gibi mevcut şartları da göz önünde bulundurduğumuzda ortada iyimser olmamızı gerektirecek bir manzara bulunmuyor. İki devletli çözümün en güçlü savunucularından bazıları bile şu sıralarda şu yargıya ulaşmış durumdalar: 'İsrail ve Filistinliler arasında sürdürülen müzakerelerin bir şekilde nihai anlaşmayı doğuracağı fikri artık ölmüştür.'[6]

Ancak sorulması gereken soru şudur: O halde alternatif ne? İsrail'in sertlik yanlısı savunucularının önerdiği gelecek vizyonu nedir?

Mevcut şartlar altında yukarıda anlatılan iki devletli çözüme karşı üç muhtemel alternatif ileri sürülebilir: İlk olarak, İsrail 1967 öncesi sınırlar içinde ve İşgal Altındaki Topraklar'da yaşayan bütün Filistinlileri sürgüne göndererek bir etnik temizlik harekâtıyla devletin Yahudi niteliğini koruyabilir. Hali hazırdaki Başbakan Yardımcısı Avigdor Lieberman gibi birkaç İsrailli sertlik yanlısı lider bu yaklaşıma benzer politikaları savunmuşlarsa da böyle bir hareket insanlığa karşı işlenmiş bir suç olacaktır ve İsrail'in hiçbir dostu tarafından savunulamaz. Eğer iki devletli çözüme yanaşmayanların akıllarında böyle bir formül varsa bu-

nu açıkça söylemeliler. Bu etnik temizlik çatışmayı durduramaz. Aksine, Filistinlilerin intikam arzularını kamçılar ve İsrail'in varlığına bütünüyle karşı olan aşırı unsurları güçlendirir.

İkinci olarak, yan yana yaşayan ayrı Yahudi ve Filistin devletleri yerine, eski Filistin mandası toprakları üzerinde eşit haklara sahip iki halktan oluşan demokratik bir devlet kurulabilir. Bu çözüm, sayıları az da olsa bazı Yahudiler ve giderek artan sayıda İsrailli Araplar tarafından savunulmaktadır.[7] Bu seçeneğin karşısında ciddi pratik engeller bulunmaktadır ve başka örneklerden hareketle iki toplumlu devletlerin çok fazla başarı şansı olmadığı görülmüştür. Bu seçenek bir Yahudi devleti kurmayı amaçlayan eski Siyonist vizyona aykırıdır. İsrail'in Yahudi vatandaşlarının bu seçeneği kendi rızalarıyla kabul edeceklerini düşünmek için yeterli neden yok. Ayrıca İsrail lobisine mensup şahıs ve teşkilatların da böyle bir neticeyi arzu etmeyeceklerini biliyoruz. Kısacası bu uygulanabilir bir çözüm değildir.

Son seçenek ise bir tür ırkçılık (apartheid) rejimidir. Bu formülde, İsrail İşgal Altındaki Topraklar'daki kontrolünü artırırken, Filistinlilere birbirinden ayrılmış ve ekonomik olarak zayıf devletçikler halinde sınırlı otonomiye izin verir.[8] İsrail kendilerinin Güney Afrika'yla karşılaştırılmasından pek hoşlanmıyorlar ancak bütün Filistin mandasının tamamını kontrol etmeye çalışıp, yakında nüfus olarak kendilerini geçecek Arap nüfusun siyasî haklarını inkâr etmeyi sürdürmeleri halinde gelecekteki durumları bundan farklı olmayacak. Irkçılık seçeneği uzun dönemde geçerliliği olan bir seçenek değildir, zira hem ahlaken çirkindir, hem de Filistinliler kendi devletlerini kurana dek direnişe devam edeceklerdir. Bu durumda da İsrail şimdiye kadar kendisine can ve mal kaybından, yolsuzluktan ve bütün dünyada itibar bozukluğundan başka bir fayda sağlamayan baskıcı politikalarına devam edecektir.[9]

Bu seçenekler iki devletli çözümün yegâne alternatifleridir ve hiç kimse İsrail'in bu alternatifleri ciddi olarak düşünmesini istemez. Bu çatışmanın İsrail, ABD ve özellikle de Filistinliler için yarattığı tahribat düşünüldüğünde bu trajediyi kesin bir şekilde çözüme bağlamak herkesin çıkarına olacaktır. Diğer bir deyişle, bu uzun ve acı çatışmayı sürdürmek ve böylece ABD başkanları-

nın üzerinden prim yapacakları ve Nobel Barış Ödülü almaya devam edecekleri bir kriz olarak muhafaza etmek hiç kimse için arzu edilir bir seçenek olmasa gerek. Ancak ABD'li liderlerin ellerindeki gücü, işgali sona erdirmesi ve gerçek bir Filistin devletine razı olması için İsrail üzerinde baskı yapmak amacıyla kullanmadıkları sürece bir netice elde edilemez. Bu baskının kurulmasını ise İsrail lobisi engellemektedir.

ABD başkanları arasında Orta Doğu barışına en büyük katkıyı yapan Jimmy Carter ve George H. W. Bush lobinin tesirinden kendilerini kurtardıkları için farklı bir çizgi geliştirebilmişlerdi. İsrail eski Dışişleri Bakanı Schlomo Ben-Ami'nin ifade ettiği gibi, 'Carter'ın bir başka avantajı daha vardı. Siyasetçiler ve özellikle Beyaz Saray mukimleri arasında nadir bulunan bir tür olarak Carter, Yahudi seslerini ve lobilerine karşı hassas değildi... Daha sonra görüldü ki, Arap-İsrail barışı için önemli mesafe alabilecek bir Başkanın ABD'deki İsrail dostlarının hassasiyetlerine kulak tıkaması gerekiyordu. 1980'lerde George Bush da bu konudaki bir başka örnektir.'[10] Ben-Ami haklıydı. Onun olaylara vukufiyeti, lobinin faaliyetlerinin İsrail'in çıkarlarına farkında olmayarak nasıl zarar verdiğine ışık tutuyor.

ABD'nin Clinton parametreleri içinde bir çözümü ve yaşayabilir bir Filistin devletinin kurulmasını kabul etmesi için İsrail'e ciddi ölçüde baskı yapması gerekiyor. Barak hükümeti Ocak 2001'de bazı çekincelere rağmen bu parametreleri kabul etmiş olsa da planın kilit unsurları hâlâ kabul edilmiş değildir. İsrail halkının 2007'de %55'i bir Filistin devletini prensipte kabul etse de İsrail halkı daha yakın bir zamanda yapılan başka bir araştırmaya göre Başkan Clinton'ın Aralık 2000'de öne sürdüğü barış anlaşmasının temel ilkelerine destek vermiyor. Örneğin, İsrailli-lerin %41'i dışındaki kesimi Batı Şeria ve Gazze'nin %95'i üzerinde, bu bölgelerdeki Yahudi yerleşim merkezlerine dokunulmasa bile bir Filistin devletinin kurulmasını istemiyor. İsrailli-lerin sadece %37'si Doğu Kudüs'teki Arap mahallelerin Filistinlilere bırakılmasına sıcak bakarken, sadece %22'si Ürdün Nehri'nin kontrolünün birkaç yıl içinde bir Filistin devletine bırakılmasını tasvip ediyor. Son olarak, İsrailli-lerin sadece %27'si kendileri Ağlama Duvarı'nı ellerinde tutarlarken, Mabed Tepesi'nin Filistin-

lilere verilmesini, kabul ediyor.[11] Kısacası, İsrail'de bir Filistin devletinin kurulmasına karşı çok ciddi bir muhalefet mevcuttur. Bunun anlamı, bu çatışmayı sona erdirmeyi ümit eden herhangi bir ABD başkanının İsrail'e karşı sert bir tutum takınmasının şart olduğudur. İsrail ancak bu şekilde iki devletli bir çözüme yanaşabilir.

Şüphesiz, İsrail'in tavizsiz tutumu ve İsrail lobisinin etkisi barışın önündeki tek engel değildir. ABD'nin ve diğer ülkelerin Filistin tarafına da gerekli baskıyı yapması şarttır. Ancak bu baskılar, Filistin tarafı ve Arap devletlerinin ABD'nin gerçekten barış ve adil bir arabulucu görevi yapma konusunda ciddi olduğuna inanmaları durumunda bir netice verecektir. Bu çatışmayı sona erdirme noktasında gösterilecek samimi gayretler Filistinlileri gerçek bir tercihle karşı karşıya bırakacaktır. Bush yönetiminin yarım ağızlı Yol Haritası söylemi ve Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın anlamsız turları bu konuda gösterilen samimi gayretler değildir. Mevcut şartlar altında barışın uzak bir ihtimal olduğu ve radikal gruplara verilen destek nedeniyle herhangi bir fırsatın kaçmış sayılmadığı bir durumda, Filistin halkının Hamas gibi teşkilatlara destek vermesinin haklı nedenleri var. Ancak eğer ABD onlara gerçek bir devlete kavuşma konusunda yardım eder ve Hamas da bu konudaki tek engel olarak görülürse, o zaman Filistinliler Hamas'a sırt çevirme ve zeytin dalının ucundan tutma cesareti bulabilirler.

İsrail'in ABD'li destekçileri de Filistinlileri meşru siyasî haklarından mahrum ederek İsrail'i daha güvenli hale getiremediklerini bilmek zorundadırlar. ABD'nin İsrail'e şartsız desteği için şimdiye kadar lobi faaliyetleri yürütenler İsrail ve Filistin'deki aşırı unsuları beslediler ve aslında desteklediklerini düşündükleri ülkeye en büyük zararı verdiler. Artık bu iflas etmiş politikayı terk edip farklı bir yaklaşımı benimsemenin zamanı gelmiştir.

Burada anlatılan politikalar bir kesin tedavi değil ve ABD'nin Orta Doğu'da karşı karşıya bulunduğu sorunların hepsini çözemez. İsrail ve Filistin tarafı arasında nihai bir barışın sağlanması, bütün tarafların kendi içlerindeki aşırı unsurlara karşı zor ve muhtemelen şiddetli çatışmaları göze almasını gerektiriyor. İsrail-Filistin barışını bölgenin sorunlarını derhal çözüme kavuş-

turacak harika bir ilaç gibi görmek yanlış. Böyle bir barış ne bölgedeki anti-Semitizmi ortadan kaldırabilir, ne de Arap liderlerin toplumlarını etkileyen diğer sorunları yeni bir dinamizm ve kararlılıkla ele almalarını sağlayabilir. Ancak çatışmayı ortadan kaldırmak ve İsrail'le daha normal bir ilişkiyi benimsemek suretiyle ABD, Arap ve İslam dünyasındaki imajını yenileyecektir. Bu ise, Orta Doğu'nun genelinde çok fazla ihtiyaç olan reform sürecini teşvik etmesi açısından ABD'ye inandırıcılık katacaktır.

ABD'nin şu anda karşı karşıya olduğu sorunların, İsrail lobisini oluşturan hiziplerden birinin, yeni-muhafazakârların etkisiyle oluşmuş bir sapma olduğu ileri sürülebilir. Bush yönetiminin ikinci dönemi sona erdiğinde ve yeni-muhafazakârlar iktidardan uzaklaştığında, Amerikan dış politikasının yeniden daha duyarlı tavrına döneceği ve ABD'nin bölgedeki konumunu süratle iyileştireceği ümit edilebilir. Ancak biraz fazla iyimser bir düşünce bu. Bugün birçok yeni-muhafazakâr isim hükümet içinde yer almasalar bile siyaset tartışmalarını şekillendirmeye devam ediyorlar. Bazıları 2008 başkanlık yarışındaki adaylara danışmanlık yapıyor ve ana akım medyada boy göstermeye devam ediyorlar. Bugüne kadar çok az sayıda yeni-muhafazakâr meydana getirdikleri felaketten dolayı ve daha da az sayıda yeni-muhafazakâr verdikleri yanlış tavsiyelerin insan hayatına maliyetiyle ilgili nedamet hislerini izhar etti. Onları destekleyen think-tankler hâlâ faaller ve hükümet üzerinde etkinliklerini sürdürüyorlar. Bu durum gelecek seçimlerden sonra da devam edecek.

Yine, lobiye mensup büyük teşkilatlar aynı siyasî gündeme bağlı kalmaya devam ediyorlar. Bu gündemin temelini Filistinlilere karşı yayılmacı bir İsrail'e destek vermek, İsrail'in düşmanlarının dış politikasını kökten değiştirmek ya da rejimlerini devirmeyi amaçlamak, bölgede ciddi bir Amerikan askerî mevcudiyetini uzun vadede devam ettirmek. Bahsi geçtiği üzere, Amerikan başkanlık adaylarından hiçbiri Amerikan Orta Doğu politikasını ciddi biçimde değiştirme yönünde bir öneri ortaya koymuş değil. Burada çerçevesi çizilen strateji ise onların düşüncelerine çok uzak. Bu nedenle 2008 seçimlerinin ABD'nin Orta Doğu politikasında köklü değişiklik meydana getireceğini düşünen-

ler hayal kırıklığına uğrayacaklar. Bu durum şu soruyu sormamızı gerekli kılıyor: Lobinin tesirini kırmak için ne yapılabilir?

Lobiyle Baş etmek

Teorik olarak lobinin olumsuz etkisiyle baş etmenin dört yolu var: Öncelikle, lobiyi kaynaklarını azaltarak ya da nüfuz alanlarını ortadan kaldırarak zayıflatmaya çalışabilirsiniz. İkincisi, diğer gruplar lobinin seçilmişler ve siyaset yapım süreci üzerindeki etkisini kırabilirler ve böylece Amerikan dış politikasını daha dengeli bir çizgiye oturtabilirler. Üçüncüsü, akademisyenler ve medya, lobinin siyasî tercihlerindeki zayıflığı ortaya koymak ve yaygın efsaneleri yıkmak için lobinin bazı argümanlarını çürüten çalışmalar yapabilirler. Son olarak, lobi mevcut etkisini muhafaza ederken farklı siyasî tercihleri savunarak, kendi kendisini daha olumlu bir istikamete yöneltebilir.

Lobiyi Zayıflatmak

Lobi şayet sahip olduğu cömert mali destekten ya da seçim kampanyalarına yapılan bağışları ve medyayı etkileme gücünden yoksun olsaydı, bugün sahip olduğu nüfuza asla ulaşamazdı. Ancak bu konularda bir değişiklik meydana gelmesi beklenmemeli. Zira lobi zengin ve cömert destekçi tabanını uzun süre koruyacaktır. Her ne kadar İsrail'e kayıtsız şartsız bağlılıklarını ifade eden Amerikalıların sayısı azalsa bile, lobiye yeterince güçlü bağışlar yapacak yeterli miktarda insan kitlesi her zaman bulunur. Bu bağışlara yasak getirmek ihtimal dâhilinde değildir. Ayrıca İsrail yanlısı gruplara yapılan desteği sınırlamaya çalışmak anti-Semitizmdir, her Amerikalı kendisine yakın hissettiği davalara yardımda bulunabilir.

Lobinin etkisini kısıtlamanın en uygun yolu diğer çıkar gruplarını da içine alacak bir seçim kampanyası malî reformudur. Bütün seçimlerin devlet tarafından finanse edilmesi lobi ile seçilmişlerin arasındaki bağı zayıflatacak, seçilmişlerin ABD çıkarları doğrultusunda İsrail'e baskı yapmasına ve gerektiği durumlarda yapılan yardımları kısıtlamasına imkân verecektir. Şüphe-

siz böyle bir adım lobinin etkisini tamamen ortadan kaldırmaz. Politikacılar Yahudi ve Hıristiyan Siyonist seçmenleri etkilemek ve kamuoyunu şekillendirmek için yine gayret göstermek zorundadırlar. Yine de seçim kampanyası finans reformu lobinin etkisini azaltacak ve iktidar koridorlarında daha açık tartışmaların yapılabilmesini teşvik edecektir.

Malesef, seçim kampanyası malî reformunun yakın bir gelecekte gerçekleşmesi çok muhtemel görünmüyor. Halen iktidarda ya da Kongre'de koltukları olanların mevcut sistemde çok büyük çıkarları bulunuyor. Ayrıca diğer çıkar gruplarının da sistemi revize etmeye yönelik gayretlere karşı muhalefet edeceklerini kestirmek zor değildir. Jack Abramoff türü skandallar olmaksızın Amerikalıları seçim sürecinden özel sektör kaynaklarını uzaklaştırmaya ikna etmek mümkün olmayacaktır. Kısa vadede İsrail lobisini bu yöntemle zayıflatmak mümkün görünmüyor.

Lobiyi Dengelemek

İsrail lobisine karşı bir denge lobisi kurmak da çok pratik görünmüyor. Dördüncü Bölüm'de incelendiği gibi, Arap-Amerikalı ve Müslüman gruplar İsrail lobisine mensup teşkilatlardan çok daha zayıflar. Adı çok fazla geçen petrol lobisi ise, dış politika ve ulusal güvenlik politikaları üzerinde sanıldığından daha az etkili. Ulusal Çıkar Konseyi ya da Ordu Doğu'nun Anlaşılması için Amerikalılar gibi tarafsız teşkilatlar ise oldukça küçükler ve ciddi ölçüde mali kaynak sıkıntısı çekiyorlar.

Bu gruplar daha büyük ve zengin olsalardı dahi çıkar grubu siyasetinin altında yatan kolektif hareket dinamiklerine sahip olamazlardı. Yukarıda dile getirildiği gibi, İsrail yanlısı gruplar kısmen üyelerinin İsrail'i destekleme konusunda son derece duyarlı olmalarından dolayı başarılı olmaktadırlar. İsrail bu grupların tek gündemidir ve bu nedenle sadece İsrail yanlısı nitelikleri ön plana çıkan adayları desteklemektedirler. Birçok Amerikalı İsrail'e verilen kayıtsız şartsız desteğin ABD'nin ulusal çıkarlarıyla uyumlu olmadığının farkında olsa bile, bu konu Amerikalıların çoğunun tek gündem maddesi değildir. İsrail'e verilen yardıma karşı çıkan farklı gruplar arasında ciddi farklar mevcuttur.

Kısacası, lobinin nüfuzunu bu farklı grupları uyumlu bir koalisyon halinde bir araya getirerek dengelemeye çalışmak da çok mümkün görünmüyor. Ayrıca tek gündemi İsrail karşıtlığı olan bir lobinin teşkil edilmesine de çok sıcak bakmıyoruz. Zira böyle bir oluşum hakiki manada anti-Semitizm akımının güçlenmesine kapıyı aralayacaktır.

Daha Açık Bir Tartışma Ortamı

İlk iki seçenekten daha gerçekçi olan üçüncü seçenek, Orta Doğu'yla ilgili konularda açık tartışma ortamını teşvik etmektir. Böylece Orta Doğu'yla ilgili yaygın efsanelerin çürütülmesine yardımcı olunacak ve İsrail lobisi tezlerini daha bilgili bir kamuoyunun karşısında savunmaya zorlanacaktır. Özellikle Amerikalıların İsrail'in kuruluşu ve sonrasında vuku bulan hadiselerle ilgili gerçek tarihi bilinesi gerekiyor. Leon Uris'in Arap-İsrail çatışması masalını kabul etmek yerine, Amerikalıların İsrail'in 'yeni tarih akımının' bulgularını öğrenmesi ve bunların üzerinde düşünmesi gerekiyor. Bu cesur yeni tarih akımı Filistin topraklarında yaşayan halka rağmen bir Yahudi devleti kurma doğrultusundaki Siyonist harekete ışık tuttu. Nasıl ki Hıristiyan anti-Semitizmini anlamadan Siyonizmi anlamak mümkün değilse, İsrailllilerin Bağımsızlık Savaşı, Filistinlilerinse *en-Nakba* ya da 'Felaket' olarak adlandırdıkları 1948 savaşını ve ardından vuku bulan hadiseleri anlamadan Filistin milliyetçiliğini anlamak da mümkün değildir.[12]

Amerikalılar Filistinlilere karşı girişilen suçlardan haberdar olmadıkları için, devam eden direnişi mantıksız bir intikam arzusu ve Araplar arasında tıpkı eski Avrupa'da yaygın bir hastalık olan anti-Semitizme benzer bir Yahudi düşmanlığının delili olarak görüyorlar. Geçmiş hakkındaki bilgisizlik Amerikalıları, geri dönüş hakkı gibi Filistinlilerin tazminat taleplerini meşru olmadığı gerekçesiyle reddetmeye özendiriyor. Her ne kadar Filistinlilerin terörizme yaslanmalarını kınıyor ve çatışmanın uzamasına yaptıkları katkıyı kabul ediyorsak da, Filistinlilerin kızgınlığının meşru olduğuna ve mutlaka dindirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Ancak yukarıda tartışıldığı üzere, sınırsız dönüş hakkı gi-

bi Filistin tarafının bazı taleplerinin çözüme kavuşturulmasının imkânsız olduğunu ya da başka şekillerde çözülebileceğini de kabul ediyoruz. Kısacası, şayet Amerikalıların tarihi ve bugünkü siyasî şartları daha yakından öğrenme şansına sahip olsalar, çatışmaya dair tepkileri de farklı olacaktır.

Demokratik toplumlarda bağımsız düşüncenin temel kaynakları olan bilim adamlarının ve gazetecilerin İsrail lobisinin kamusal söylemi şekillendirme çabalarına direnmeleri ve bu önemli sorun hakkında daha açık bir tartışma ortamını teşvik etmeleri gerekiyor. Burada amacımız İsrail'i tek başına eleştirme ya da Yahudi devletinin meşruiyetini tartışmak değil. Biz sadece Amerikan halkının İsrail'in geçmişteki davranışlarının bugünü üzerinde nasıl bir dev gölge oluşturduğunu anlamalarına yardımcı olmak istiyoruz. İsrail'in her zaman çok gürültücü bir müdafii kitlesi var olmaya devam edecektir. Ancak Amerikalılar'ın, İsrail hakkında dünyanın diğer demokrasilerinde ve bu arada İsrail'de zaten bilinen gerçeklerin farkında olmalarının ABD'nin çıkarlarına hizmet edeceğine inanıyoruz.

Gazeteciler seçim kampanyalarıyla ilgili zor sorular sormak gibi bir sorumluluğa sahipler. Bu kitabın başında aktardığımız gibi, 2008 seçimlerinde başkanlık adaylarının hemen hepsi kampanyalarına İsrail'e şahsi bağlılıklarını ilan ederek başladılar. Başkan adayları seçilmeleri durumunda Yahudi devletine sağlanan koşulsuz desteği devam ettireceklerine ve İsrail'in düşmanlarına karşı sert bir yaklaşım benimseyeceklerine dair söz verdiler. Politikacıların İsrail'e kolayca övgü düzmelerine izin verilmemelidir. Gazeteciler ve köşe yazarları, başkan olmaya niyetlenmiş kişileri, neden İsrail'e bu kadar güçlü bir destek sağlamak istediklerini izah etmeye ve iki devletli bir çözümden yana olup olmadıklarını açıklamaya zorlamalıdırlar. Adaylara İsrail'e karşı barışı gözeten daha koşullara bağlı bir Amerikan politikasının hem ABD, hem de İsrail için daha hayırlı olacağını düşünüp düşünmedikleri sorulmalıdır. Ayrıca adaylara petrol şirketleri, sendikalar ve ilaç üreticilerinden alınan bağışların etkisi hakkında kolayca soru sorulabileceği gibi, bu ileri sürdükleri İsrail yanlısı görüşlerin İsrail taraftarı komitelerden ve şahıs-

lardan aldıkları seçim bağışlarının etkisi altında ifade edilip edilmediği de sorulmalıdır.

Daha açık bir tartışma ortamı için, bütün Amerikalılar lobiye mensup bazı şahıs ve teşkilatların uyguladıkları susturma taktiklerini reddetmelidirler. Tartışmaları sona erdirme ve muhalifleri karalama çabaları demokrasinin temeli olan açık diyalog ilkeleriyle bağdaşmıyor. Bu demokratik olmayan mekanizmanın harekete geçirilmesi ileride çok güçlü bir karşı tepkiye zemin hazırlıyor.

Meşru tartışma ortamına karşı susturma çabalarını kınıyoruz. Buna İsrail yanlısı sesleri susturma çabaları da dâhildir. Ümit ediyoruz ki elinizde tuttuğunuz kitap, bu zor sorunlara dair görüş alışverişine katkıda bulunacaktır. Hem ABD, hem de İsrail Orta Doğu'daki sorunlarla baş etme noktasında büyük güçlüklerle karşı karşıya bulunuyor. Farklı bir yaklaşımı savunanları susturmak iki ülkenin de çıkarlarına aykırıdır. Elbette muhalifler her zaman haklı değildirler. Ancak onların önerileri, İsrail lobisinin şimdiye kadar ileri sürdüğü ve başarısız olduğu ayan beyan ortada olan politika tercihleri kadar dikkate alınmayı hak ediyorlar.

Yeni Bir İsrail Lobisi Mümkün mü?

Lobiye mensup grupları farklı bir gündemi desteklemeye ikna etmek ABD ulusal çıkarlarının bir gereğidir. Pratikte bu gelişme, İsrail Politika Forumu ve Şimdi Barış İçin Amerikalılar gibi zaten mevcut olan daha ılımlı unsurların güçlenmesi ya da farklı politikaları savunan başka teşkilatların ortaya çıkmasıyla mümkün olabilir. İktidarın AIPAC, ZOA, Başkanlar Konferansı ya da AJC gibi teşkilatları kontrol eden sertlik yanlısı unsurların gücünün kırılması ABD ve İsrail çıkarlarına aykırıdır. Bu teşkilatların politika pozisyonlarının belirlenmesinde kendi tabanlarının gücünü artıracak kurumsal reformlar da bu anlamda önemli bir katkı sağlayacaktır.

İsrail lobisinin dönüşümü, lobiyi oluşturan teşkilatların hem liderlerinin, hem de mensuplarının şimdiye kadar savuna geldikleri politikaların ne ABD'nin ne de İsrail'in çıkarına olmadığını kabul etmelerine bağlıdır. Bu çevrelerin, mevcut politikalarda

ısrar edilmesinin İsrail'i daha belirsiz bir geleceğe mahkûm ettiğini anlamaları gerekiyor. Yahudi lobisindeki daha duyarlı çevreler İsrail'in eleştirilmesi konusundaki tabuyu kırmalı, İsrail'e ve İsrail dışındaki Yahudilere zarar veren İsrail politikalarını sorgulamalıdırlar. Harvard Üniversitesi Yahudi teşkilatı Hillel'in eski yöneticisi Haham Ben-Zion Gold'un 2002'de yazdıklarıyla aynı fikirdeyiz: 'İsrail dışındaki en büyük Yahudi cemaati olan Amerikalı Yahudiler kendi odak noktalarını keşfetmek zorundalar... İsrail'i eleştirenlerimiz, bunu, İsrail'in kendi kimliğimizin önemli bir parçası olması nedeniyle ve eleştirinin kültür ve geleneğimizin ayrılmaz bir unsuru olduğu için yapıyoruz... Biz İsrail halkını saydığımızı ve sevdiğimizi göstermek için İsrail'i eleştiriyoruz.'[13] *Economist* dergisinin tespiti de yerindedir: 'İsrail'e yardım etmek onu eleştirmeden savunmak anlamına gelmiyor... Yurtdışındaki Yahudi teşkilatları, ırkçılığı ve hoşgörüsüzlüğü savunan İsrailli politikacıları eleştirme konusunda kendilerini rahat hissetmeli, İsrail politikaları hakkında dinamik bir tartışmaya önayak olmalıdırlar.'[14]

Orta Doğu'daki mevcut şartlar İsrail lobisinin sertlik yanlısı unsurları için ciddi bir ikilem doğuruyor. Düşmanlar tarafından etrafı çevrilmiş zayıf bir devleti savunmak yerine, İsrail lobisi, çok güçlü, modern ve müreffeh, üstün gücü sayesinde Filistinlilerden toprak çalan, onları siyasî haklarından mahrum eden ve Lübnan gibi zor durumdaki komşularına karşı sert bir tutum takınan bir devleti savunmak zorundalar. Bu davranış ılımlı çevrelerden eleştiri görünce de İsrail lobisi radikal ya da anti-Semitist olmayan insanlara karşı karalama ve dışlama kampanyasına başlıyorlar. Neo-Nazileri ya da Soykırım inkârcılarını reddetmek olumlu bir çabadır; ancak Jimmy Carter, Richard Cohen, Tony Kushner ya da Tony Judt gibi saygın kişilikleri karalamak ya da Endişeli Siyonistler Birliği gibi ilerici gruplara karşı saldırıya geçmek çok farklı ve rahatsız edici bir davranıştır. Lobinin içindeki sertlik yanlısı unsurlar kendilerini eleştirenlere saldırdıkça, kendilerinin serbest düşünce ve açık tartışmaya dayalı Amerikan kültüründen ne kadar uzakta olduklarını açığa vuruyorlar. İsrail'i tenkit etmek anti-Semitizmle aynı görüldüğü sürece, anti-Semitizm kelimesi gerçek anlamını kaybediyor.

Aşırı Hıristiyan Siyonistleri büyük İsrail'e olan bağlılıklarından vazgeçirebilmek çok zordur. Bu kişilerin iman ettikleri ve kıyamete kadar sürecek dünya tarihini değişik dönemlere ayıran, *dispensaosynalist* teolojide İsrail, ahir zaman kavramıyla ilgili çok önemli bir yere sahiptir. Hıristiyan Siyonistler, Orta Doğu'nun çok yıkıcı bir 'kıyamet' savaşının içine sürüklendiğini görmek isterler. Ancak evangelistlerin yeni üyeler kazanmak için gündemlerini değiştirme temayülleri ve bu hareketlerin zaman içinde güçlerinde değişiklik meydana gelmesi nedeniyle ümitli olmak için yeterince neden vardır. Ayrıca, genel başkanın bu harekete karşı George W. Bush kadar sempatik duyması, özellikle Bush'un Orta Doğu politikalarının iflasından sonra, çok muhtemel görünmüyor. İsrail ve ABD'deki Yahudiler de, özellikle ahir zamana dair kendilerinden beklenen ikinci derecedeki rol konusundaki düşüncelerini değerlendirdikten sonra, Hıristiyan Siyonistlerin kuşkulu bir müttefik olduğunu fark edebilirler ve zamanla kendilerini evangelistlerden uzaklaştırabilirler.[15] Hıristiyan evangelistlerin İsrail'in Filistin halkına karşı uyguladığı insanî trajedinin boyutlarını öğrenmeleri ve 'büyük İsrail' projesinin İsa'nın sevgi ve kardeşlik mesajıyla ne kadar uyumlu olduğunu sorgulamaları sağlanmalıdır.

Lobinin gündemini değiştirmek çok gerçekçi görünmeyebilir ancak bu teşkilatların bazıları geçmişte farklı politikaları desteklediler ve bu nedenle onların mevcut tercihlerinin hiç değişmeyeceğini düşünmek doğru değildir. Yahudi cemaati arasında Yahudi teşkilatlarının savundukları pozisyonlara tepkilerin arttığını gösteren bazı işaretler de mevcut. Yahudi cemaatinin genel olarak savundukları görüşleri yansıtan teşkilatlar da ortaya çıkıyor. İsrail Politika Forumu, Brit Tzedek v'Shalom ve Şimdi Barış İçin Amerikalılar gibi teşkilatlar artık daha görünür ve etkililer. Bu gruplar iki-devletli çözüm doğrultusunda seslerini daha etkili bir şekilde duyurabilmek için birleşme düşüncesi içindeler. Daha ılımlı Amerikalı Yahudiler AIPAC gibi teşkilatlara karşı seslerini duyurabilmek için yeni bir lobi grubu kurmayı da düşünüyorlar.[16]

Benzer hareketler diğer ülkelerde de ortaya çıkıyor. Şubat 2007'de bir grup İngiliz Yahudi, Bağımsız Yahudi Sesleri (Inter-

national Jewish Voices-IJV) adında bir teşkilat kurdular. Teşkilat, insan haklarının evrensel olarak uygulanmasını ve ayrıca İsrail ve Filistin tarafı arasında bir barış anlaşmasının sağlanmasını hedefliyor. IJV anti-Semitizmi, Arap karşıtlığını ve İslamofobiyi kınıyor. IJV'nin kuruluş felsefesini ise şu düşünce oluşturuyor: 'Bu ülkedeki Yahudi halkı arasındaki geniş düşünce farklılıkları Yahudi cemaatini temsil etme iddiasındaki kurumlara yansımamaktadır.' IJV ayrıca 'anti-Semitizme karşı mücadele son derece gerekli bir mücadeledir; ancak İsrail hükümetinin politikalarını eleştiren herkesi anti-Semitist olarak yaftalamak bu mücadeleye zarar vermektedir' görüşünü ileri sürüyor.[17]

Avustralya'da da İsrail'in uygulamalarından rahatsız olan Yahudiler Bağımsız Avustralya Yahudi Sesleri adlı bir teşkilat kurdular. Kasım 2006'da Almanya'da ise 25 barış eylemcisi İsrail'in Filistinlilere karşı hareketlerinden dolayı Almanya ile İsrail arasındaki 'özel ilişki'nin sorgulanması çağrısında bulundular. Birkaç ay sonra, Mart 2007'de Alman Yahudi cemaati içinde küçük bir Yahudi grubunun 'Berlin Beyannamesi Shalom 5767' adında bir bildiri yayınlaması üzerine büyük bir tartışma yaşandı. *Forward* dergisine göre, bu bildiri İsrail'in İşgal Altındaki Topraklardaki uygulamalarını eleştiriyor ve 'Orta Doğu'ya ilişkin konularda açık tartışma sınırlarını' sorguluyordu.[18] Bu tür girişimler bize lobiye mensup etkili kurumların savunduğu politika çizgilerinin bütün Yahudi cemaati tarafından paylaşılmadığını gösteriyor. Bu tür girişimler bize lobi içindeki grupların sahip oldukları nüfuzu daha yapıcı şekillerde kullanabileceklerine dair ümit veriyor.

Son Mülahazalar

İsrail'in kurulması ve ardından meydana gelen gelişmeler şaşırtıcı bir başarıdır. Amerikan Yahudileri güçlerini İsrail lehine birleştirmemiş ve önemli siyaset adamlarını kendi davalarına inandırınamış olsalardı, İsrail asla kurulamazdı. Ancak ABD ve İsrail çıkarları hiçbir zaman aynı olmamıştır. İsrail'in mevcut politikaları ABD ulusal çıkarlarıyla ve ABD değerleriyle taban tabana zıttır. Buna rağmen, maalesef son yıllarda İsrail lobisinin si-

yasî ağırlığı ve kurduğu ilişkiler Amerikan liderlerini Amerikan çıkarlarıyla daha uyumlu bir Orta Doğu politikası izlemekten ve İsrail'e yanlışlarını düzelterek yardım etmekten alıkoyuyor. Kısacası, lobinin sahip olduğu etki her iki ülke için de olumlu olmamıştır.

ABD'nin içinde bulunduğu kötü duruma ilişkin yine de bir ümit ışığı var. İflas etmiş politikaların ortaya çıkardığı olumsuz neticeler o kadar aşikârdır ki, şimdi yeniden muhakeme ve kendimizi yenileme gerekliliği açıkça ortaya çıkmış bulunuyor. Her ne kadar İsrail lobisi hâlâ çok güçlü bir siyasî unsur olmayı sürdürse bile, lobinin olumsuz etkisi giderek herkes tarafından tespit ediliyor. Amerika kadar zengin ve güçlü bir ülke yanlış istikametteki politikaları bir süre için devam ettirebilirse de bu gerçek sonsuza kadar görmezlikten gelinemez.

Bu nedenle İsrail lobisinin etkisini ve ABD'nin Orta Doğu gibi hayatî önemi haiz bir bölgedeki çıkarlarını cesur ancak medenî bir tarzda tartışmaya açmak zorundayız. İsrail'in refahı ahlakî planda bu çıkarlardan biri olsa bile Filistin topraklarını işgalini sürdürmesi Amerikan çıkarlarına aykırıdır. Açık tartışma ve daha geniş çaplı medya ilgisi bu mevcut 'özel ilişkinin' ortaya çıkardığı sorunları gözler önüne serecek ve ABD'nin kendi çıkarlarıyla daha uyumlu politikalar izlemesini teşvik edecektir. Bu politikalar sadece ABD'nin değil, aynı zamanda bölgedeki diğer ülkelerin ve inanıyoruz ki İsrail'in çıkarlarıyla da uyumlu olacaktır.

Notlar

Aksi belirtilmediği müddetçe aşağıdaki kaynakların internet yayınlarından istifade edilmiştir:

American Prospect, Associated Press, Boston Globe, Chicago Sun-Times, Chicago Tribune, Christian Science Monitor, Daily Telegraph (Londra), *Financial Times, Forward, Guardian, Ha'aretz, Independent, International Herald Tribune, Inter Press Service, Jerusalem Post, Jewish Week, Los Angeles Times, Nation, Newsweek, New York Review of Books, New York Sun, New York Times, Observer, Reuters, Sunday Telegraph (Londra), Sunday Times* (Londra), *Time, Times* (Londra), *USA Today, U.S. News & World Report, Wall Street Journal, Washington Monthly, Washington Post, Washington Times* ve *Weekly Standard*. Ayrıca, bazı yayınlara Lexis-Nexis, FACTIVA ve JSTOR gibi veritabanlarındaki dijital arşivlerinden ulaştık.

Giriş

1. Joshua Mitnick, "Iran Threat Steals Show at Herzliya", *Jewish Week*, 26 Ocak 2007. Ayrıca bkz. Ron Kampeas, "As Candidates Enter 2008 Race, They Begin Courting Jewish Support", *JTA.org*, 25 Ocak 2007; Ron Kampeas, "AIPAC Conference-The First Primary?", *JTA.org*, 6 Mart 2007; Joshua Mitnick, "Candidates Court Israel, Cite Iran Risks", *Washington Times*, 24 Ocak 2007; M. J. Rosenberg, "Pandering Not Required", Weekly Opinion Column, Issue #310, Israel Policy Forum, Washington, DC, 9 Şubat 2007. Edwards, Gingrich, McCain ve Romney'nin yaptıkları konuşmaların transkriptleri için bkz. www.herzliyaconference.org/Eng/Articles/Article.asp? CategoryID=226&ArticleID=1599.
2. "Senator Clinton's Remarks to the American Israel Public Affairs Committee (AIPAC)", 1 Şubat 2007, http://clinton.senate.gov/news/statements/details.cfm?id=268474. Bkz. Joshua Frank, "Hillary Clinton and the Israel Lobby", *Antiwar.com*, 23 Ocak 2007 ve E. J. Kessler, "Hillary the Favorite in Race for Jewish Donations", *Forward*, 26 Ocak 2007.
3. Thomas Beaumont, "Up-Close Obama Urges Compassion in Mideast", *Des Moines Register* (online), 12 Mart 2007; James D. Besser, "Obama Set for Big Jewish Push", *Jewish Week*, 16 Şubat 2007; Larry Cohler-Esses, "Obama Pivots Away from Dovish Past", *Jewish Week*, 9 Mart 2007 ve Lynn Sweet, "Obama to Offer Pro-Israel Views at Chicago Gathering", *Chicago Sun-Times*, 1 Mart 2007.